

© Martijn de Koning, Ineke Roex, Carmen Becker en Pim Aarns

Radboud Universiteit Nijmegen, Afdeling Islamstudies

Universiteit van Amsterdam, afdeling Politicologie, afdeling Sociologie en Antropologie

Ontwerp Cover: Bureau Blanco

Eindredactie: Machiel van Zanten

IMES, Instituut voor Migratie en Etnische Studies, Universiteit van Amsterdam

IMES Report Series

16 december 2014

Inhoudsopgave

Inleiding - De activistische <i>da'wa</i>	8
<i>Da'wa</i> en surveillance	9
Activisme: verzet en het claimen van eigen ruimte	10
Leeswijzer	12
Noot over anonimiteit en privacy	12

Deel 1: Perspectief en reflectie

Hoofdstuk 1 Verzet, activisme en spektakel	14
1.1 <i>Governmentality</i> : securitisering, secularisme en integratie	15
1.2 Activisme als verzet: <i>counter-conduct</i>	17
1.3 Spektakel: gebieden, verbieden en <i>da'wa</i>	18
1.4 Het analysekader	21
Hoofdstuk 2: Methode en reflectie	23
2.1 Methoden en technieken	24
2.1.1 België – Onderzoek naar het activisme van Sharia4Belgium	24
2.1.2 Nederland – Onderzoek naar het activisme Sharia4Holland, Team Free Saddik / Behind Bars en Straat Dawah	25
2.1.3 Duitsland – Onderzoek naar het activisme van Millatu Ibrahim / Tauhid Germany, Die Wahre Religion en het Pierre Vogel-netwerk	26
2.2 Casus België: de wens om te vertrekken	28
2.2.1 De rol van de onderzoeker	28
2.2.2 Bewaken van grenzen	29
2.3 Casus Nederland: van voetbal en barbecue tot jihadistische bijeenkomst in Den Haag	30
2.3.1 Ethische en strategische kwesties	32
2.3.2 De identiteit van de onderzoeker	34
2.4 Casus Duitsland: de dwang tot positionering en het doorleven van emoties	35
2.4.1 Ruimte, grenzen en uiterlijk: de onmogelijkheid om neutraal te blijven	38
Hoofdstuk 3 Discussie en conclusie – <i>counter-conduct</i> en onderzoek in controversiële gepolitiseerde omgevingen	41
3.1 Vertrouwen en empathie	41
3.2 Reciprociteit	43

3.3 Emoties en hun lichamelijke dimensie: het wetenschappelijk belang om 'erbij te zijn'	44
3.4 Ethiek en grenzen	45

Deel II België - het activisme van Sharia4Belgium

Inleiding	48
Hoofdstuk 1: De politieke en maatschappelijke context van Sharia4Belgium	50
1.1 Algemeen nationaal antiradicaliserings- en antiterrorismebeleid	50
1.1.1 Politie en justitie	50
1.1.2 Sociaal-maatschappelijk antiradicaliseringsbeleid	53
1.2 Stedelijk antiradicaliseringsbeleid	55
1.2.1 Bewustwording maar geen concreet beleidsplan in 2010	55
1.2.2 Urgentie in 2013	56
1.3 Maatregelen tegen Sharia4Belgium	58
1.4 Reacties van het islamitisch maatschappelijk middenveld op radicalisering en antiradicaliseringsbeleid	64
Hoofdstuk 2: Opkomst en ontwikkeling van Sharia4Belgium	67
2.1 Achtergrond en opkomst Sharia4Belgium	67
2.2 Het islamitisch maatschappelijk middenveld rondom Sharia4Belgium	70
2.2.1 Het islamitisch maatschappelijk middenveld in verandering	70
2.2.2 Het islamitisch maatschappelijk middenveld reageert	72
2.3 De organisatiestructuur van Sharia4Belgium	76
2.3.1 Autoriteit en opheffing	76
2.3.2 Ledenwerving en ledenstructuur Sharia4Belgium	78
2.4 De gang naar Syrië	81
Hoofdstuk 3: De breuklijnen – de opvattingen en ambities van Sharia4Belgium	85
3.1 Doelstellingen en ideologische achtergrond van Sharia4Belgium	85
3.2 De strijd tegen onrechtvaardigheid en voor een islamitische staat	92
3.3 De betekenis van het openlijk praktiseren	95
3.4 'De tijd van <i>da`wa</i> is voorbij' en de betekenis van de <i>hidjra</i> naar Syrië	97
Hoofdstuk 4: Alternatieve kenniskanalen - het opbouwen en afbreken van autoriteit	108
4.1 Bronnen, geleerden en autoriteit	108
4.2 <i>Takfir</i> , controle en achterdocht als splijtzwan	112
4.3 Samenwerking, conflict en transnationale verbindingen	119

Hoofdstuk 5: Praktijken en technieken van het activisme	124
5.1 Online en offline <i>da`wa</i> -acties	124
5.1.1 Casus: 'Let's turn Belgium into an Islamic State'	129
5.1.2 Casus: Morel, 'samen met Hitler en Stalin naar de vuilnisbelt van de geschiedenis'	133
5.2 Verstoringen van publieke bijeenkomsten	135
5.2.1 Casus verstoring lezing 'Leve God, weg met Allah' Universiteit Antwerpen, maart 2010	135
5.3 Demonstraties en steunbetuigingen	140
5.3.1 Casus 'Nikabrellen' in Sint-Jans-Molenbeke, mei 2012	140
5.4 Activisme en vrijetijdsbesteding	145
Conclusie	148

Deel Drie Nederland: Het activisme van Team Free Saddik / Behind Bars, Straat Dawah en Sharia4Holland

Inleiding	152
Hoofdstuk 1 Het management van islam en moslims in Nederland	154
1.1 Cultuur en integratie	154
1.2 Securitisering en anti-radicalisering	158
1.2.1 1989 – 1998 Fase 1: De nieuwe dreiging	158
1.2.2 2001 – 2010 Fase 2: Salafisering van de veiligheid en de securitisering van de salafi-islam	160
1.2.3 2010 – heden Fase 3: de dreiging van het Jihadisme	167
1.3 'Goede moslims' & 'Slechte moslims'	174
Hoofdstuk 2 De opkomst van Behind Bars, Straat Dawah en Sharia4Holland	176
Inleiding	176
2.1 Het ontstaan van Team Free Saddik / Behind Bars / Straat Dawah	177
2.1.1 Van vriendengroep naar activisten	177
2.1.2 Gevangenschap en martelingen	181
2.1.3 Naar Straat Dawah	184
2.2 "Dit is precies wat we nodig hebben!" – Het ontstaan van Sharia4Holland	186
2.3 "Andere prioriteiten" – transformaties van de activistische <i>da`wa</i> netwerken in 2012 en 2013	193
2.3.1 "Maar niet de profeet!" – demonstratie op het Museumplein september 2012	194
2.3.2 Naar Syrië	198

2.3.3 Interne spanningen	200
2.4 Kritiek vanuit moslims	201
2.4.1 Kritiek van moslims uit salafistische netwerken	201
2.4.2 Radicaliseringskritiek	207
2.4.3 Sharia4 als stokers en kapers van het geloof	208
2.4.4 Syriëgangers: 'helden' maar geen 'jihad'?	209
Hoofdstuk 3: Breuklijnen - 'De oorlog tegen islam'	211
3.1 'Democratie = Hypocrisie'	211
3.1.1 Democratie als geloof	211
3.1.2 Een ideologische momentopname: De Banier	212
3.2 Politieke gevangenen	217
3.3. 'Huismoslims'	218
3.4 Verdediging van de islam	220
3.5 Het verbod op de gezichtssluier	222
3.5.1 Achtergronden	222
3.5.2 Het protest - de proloog	225
3.5.3 De demonstratie	229
3.5.4 Tot hier en niet verder	232
Hoofdstuk 4: Alternatieve kennis en kenniskanalen	235
4.1 Intisaar	235
4.2 De Ware Religie en sociale media	236
4.3 Predikers en video's	239
4.4 Anwar Al-Awlaki	242
4.4.1 De biografie van Anwar al-Awlaki	242
4.4.2 De esthetiek van Anwar al-Awlaki	244
4.4.3 The Dust Will Never Settle Down	246
Hoofdstuk 5: Praktijken en technieken van activisme	250
5.1 Zwermen en confrontatie	250
5.2 Casus: De verstoring van het debat Manji – Dibi: 'een beetje takfir, een beetje takbir'	252
5.2.1 Inleiding	252
5.2.2 De verstoring	254
5.2.3 De nasleep	256
5.2.4 Macht, stem en spektakel	258
5.3 <i>Da'wa</i> op straat	260

5.3.1 Het idee	260
5.3.2 Casus: <i>Da'wa</i> op Urk: Straat Dawah en de EO	263
5.4 Solidariteit met islamitische gevangenen: Gevangen in de War on Terror	266
5.4.1 Free Saddik & Behind Bars	266
5.4.2 Casus: 'Onze gedetineerden' en de solidariteit met ISIS	270
Hoofdstuk 6: Subjectivering	282
Inleiding	282
6.1 De Hondiuscasus: van voetbal naar jihadistische bijeenkomst	282
6.1.1 De proloog: de vlag	283
6.1.2 Voetbal en barbecue: inbreuk en verstoring door de politie	288
6.1.3 Het optreden van de politie	292
6.1.4 De epiloog	296
6.1.5 De betekenissen van 'Hondius'	299
6.2 Casus Abu Muhammad: Standvastige moslims?	302
6.2.1 Een repertoire van anderszijn en verbondenheid: buitenlander, Marokkaan en moslim	302
6.2.2 De lessen van de As Soennah moskee	304
6.2.3 Op 'de waarheid' blijven	306
6.2.4 De 'vreemdeling'	308
6.2.5 De strijder	313
Conclusie	316

Deel IV Duitsland: het activisme van Millatu Ibrahim/Tauhid Germany, Die Wahre Religion en het Pierre Vogel-netwerk

Introductie	321
Hoofdstuk 1: Ontwikkeling van het <i>da'wa</i>-activisme in Duitsland	326
1.1 Opkomst en teloorgang van de <i>da'wa</i> oude stijl: de jaren 2000	326
1.2 Opkomst van een nieuwe generatie activisten: compromisloos, rechtlijnig en strijdbaar	333
1.3 Politieke en maatschappelijke context: ' <i>Zusammen gegen de gewaltbereiten Salafismus</i> '	339
Hoofdstuk 2: Ideologische breuklijnen en dynamieken	348
Hoofdstuk 3: Alternatieve kenniskanalen	357

Hoofdstuk 4: Praktijken en technieken van activisme	360
4.1 Straat <i>da'wa</i> en <i>connective action</i>	360
4.2 Spektakelactivisme: de confrontatie zoeken	362
4.3 Solidariteit met islamitische gevangenen	365
4.4 Hulp voor moslims in nood	369
4.5 Opeisen van eigen ruimte	370
Conclusie	372

Deel V: Slot - activistische *daw'a* in verzet

Hoofdstuk 1: Discussie – De positioneringen van de activistische <i>da'wa</i>-netwerken	374
Inleiding	374
1.1 Media, debat & spektakel	375
1.2 Overheid: 'Jihadisme'	377
1.3 Het islamitisch appel	381
1.4 Positionering	383
1.4.1 De regulering van moslims	383
1.4.2 Verwerpen	383
1.4.3 Omkeren	384
1.4.4 Accommoderen	385
1.4.5 Ontwijken	386
1.5 Een alternatieve zelfregulering: vrome moslim: strijdbaar, standvastig en vrij	387
1.6 Syrië	389
1.7 Tot slot: de politieke boodschap van de activistische <i>da'wa</i>	390
Glossarium	393
Samenvatting	400
Summary	409
Over de auteurs	418

Inleiding – De activistische *da'wa*¹

Op 31 maart 2010 geeft de Nederlandse schrijver Benno Barnard een lezing op de Universiteit van Antwerpen onder de titel 'Het islamdebat: lang leve god, weg met Allah!'. De schrijver stelt meteen aan het begin van de lezing dat de titel "een grapje" is.² Daarop wordt direct gereageerd vanuit het publiek: "Een grapje?!" Eén van de aanwezigen stormt naar voren en wordt al snel gevolgd door anderen. Het is het einde van de lezing. De verstoring van het debat gebeurt door moslims uit de kring van Sharia4Belgium: een dan net opgericht Belgisch netwerk met als woordvoerder Abu Imran, die naar eigen zeggen streeft naar het implementeren van de sharia in plaats van democratie.³ Met de verstoring wil de groep paal en perk stellen aan de 'openlijke belediging van Allah en zijn volgelingen'. Het is een paradoxale uiting: enerzijds willen de activisten met rust gelaten worden en niet lastig gevallen worden met provocaties en beledigingen en anderzijds proberen ze dit af te dwingen door luidruchtig te protesteren.

De verstoring van het debat krijgt veel aandacht en die aandacht draagt mede bij aan de bekendheid van Sharia4Belgium, ook buiten de landsgrenzen. Die bekendheid en het charisma dat wordt toegeschreven aan Abu Imran stimuleren mede de aanwas van nieuwe leden en even later ook de oprichting van Sharia4Holland. Zowel Sharia4Belgium als Sharia4Holland is slechts een zeer klein clubje, maar stelt de overheden voor een probleem: hoe dit te duiden? Zijn het inderdaad idioten, zoals meermalen in de media wordt gesteld of zijn ze meer dan dat; gevaarlijke 'jihadisten'? Hun optreden en reputatie zijn voor ons als onderzoekers in 2012 reden om eens nader te kijken naar de aanhangers van Sharia4Belgium. Wat willen zij met hun activisme en het spektakel dat ze veroorzaken? Wie zijn ze en waarom sluiten ze zich bij deze groep aan? Hoe reageren zij op de acties en reacties vanuit de overheid en media?

Ongeveer tegelijk met de opkomst van Sharia4Belgium komen ook twee andere netwerken op. Eén in Duitsland, Millatu Ibrahim, en één in Nederland: Straat Dawah. Het Duitse netwerk bestaat slechts kort, na enkele felle gewelddadige confrontaties met de Duitse politie en Duitse rechts-radicalen groepen. In Nederland bestond op dat moment al Team Free Saddik/Behind Bars dat zich vooral richtte op solidariteitsacties met politieke gevangenen.

---

¹ Het onderzoek en het rapport is mede mogelijk gemaakt door de afdeling Islamstudies van de Radboud Universiteit Nijmegen, de afdeling Politicologie en de afdeling Antropologie van de Universiteit van Amsterdam en een financiële bijdrage van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Daarnaast maakt dit werk deel uit van het onderzoeksprogramma *Forces that bind or divide? Muslim interventions in the public realm 1989-2016* dat gefinancierd is door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO).

² In dit rapport worden alle geschreven en gesproken teksten zoveel mogelijk letterlijk weergegeven, zonder taalcorrectie. Onze toevoegingen en wijzigingen staan tussen [ ]. Weglatingen worden aangegeven met [...].

³ De term 'netwerk' wordt hier in zeer losse zin gebruikt in de zin van een losse, wisselende verzameling van individuen. Zie ook hoofdstuk 1 en 2.

Wat deze groepen met elkaar bindt, is niet alleen dat de verschillende activisten elkaar meestal wel kennen en min of meer dezelfde ideologie aanhangen, maar ook hun stijl van optreden, die wij samenvatten onder de term activistische *da'wa* (missie, letterlijk: oproep/uitnodiging). Waar in de salafistische circuits missie meestal verzorgd wordt binnen moskeeën, treden deze groepen uit de beslotenheid en verkondigen ze publiekelijk hun boodschap. Daarmee zijn ze niet uniek, maar zulke initiatieven waren, in Nederland en België, vaak beperkt tot enkele evenementen (zoals Koninginnedag) of slechts recentelijk geïntroduceerd door een andere organisatie (Einladung zum Paradies in Duitsland). Ook is het actierepertoire van de netwerken die wij bekijken veel breder en meer gericht op confrontatie en mobilisatie.

***Da'wa* en surveillance**

Op 25 september 2012 vindt er een demonstratie plaats, zo'n 200 meter van het Amerikaanse consulaat aan het Museumplein in Amsterdam. De demonstratie is gericht tegen de film *Innocence of Muslims*, waarin de profeet Mohammed wordt afgebeeld als een bloeddorstige, sukkelige, vrouwonvriendelijke man. De demonstratie wordt al snel ook een protest tegen het Amerikaanse optreden in de *War on Terror*, met slogans als: "Obama, Obama, wij zijn allemaal Osama" [een verwijzing naar Osama Bin Laden]. Een van de woordvoerders zegt: "Jullie zoeken de grens op (en dat is misschien nog wel een belangrijk inzicht oor je", zegt hij erbij), "dan wij ook." Volgens hem hebben "jullie" [het westen, Amerika] "onze grondstoffen al, onze landen, onze vrouwen, maar van onze profeet blijf je af."

De demonstranten richten zich op deze manier enerzijds tegen iets (de film en de *War on Terror*, die beide worden geschaard onder de oorlog tegen de islam) en claimen anderzijds een eigen vrije ruimte (hun geloofsbeleving). Beide zijn zowel politieke uitingen als religieuze manifestaties. Het is politiek omdat men een claim maakt tegen de heersende internationale politiek en tegen de nieuwste uiting van anti-islamsentimenten. Het is ook een religieuze manifestatie omdat men laat zien hoe een 'echte' moslim zich moet gedragen: standvastig, opkomen voor de islam en moslims, en krachtig. Het idee dat men het geloof wil beleven volgens hun lezing ervan wordt omgezet in een politieke claim om met rust gelaten te worden.

Deze demonstratie is de laatste publieke activiteit van Sharia4Belgium, Sharia4Holland en Behind Bars. Sharia4Belgium wordt kort daarop ontbonden en de andere groepen staken hun activiteiten. Enkele maanden later blijkt dat een groot deel van de activisten is vertrokken naar Syrië om zich daar aan te sluiten bij de strijd tegen het regime van Bashar al-Assad. Al deze groepen hebben een enorme media-

aandacht gekregen, er zijn vragen gesteld in het parlement over deze groepen, het dreigingsniveau voor terrorisme is verhoogd en de activisten worden nauw gevolgd door inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

De redenen daarvoor zijn divers. Groepen als Behind Bars en Straat Dawah hebben altijd geweldloos geopereerd, maar dat kan niet gezegd worden van de geestverwante groepen Sharia4Belgium, Sharia4Holland en het Duitse Millatu Ibrahim (later Tauhid Germany). Zij hebben op agressieve wijze debatten verstoord en de Belgische en Duitse groep zijn betrokken geweest bij rellen. Diverse individuen uit deze netwerken houden pleidooien voor de implementatie van islamitisch recht in Nederland, België en Duitsland; ze verspreiden het gedachtegoed van belangrijke ideologen van de militaire jihad, zoals Anwar Al Awlaki en Abu Muhammad Al Maqdisi; ze identificeren zich met Al Qaida (en later met Jahbat al-Nusra en/of ISIS) en schromen niet om andere moslims te verketteren (*takfir*). Hun aantrekkingskracht op jonge moslims is een belangrijk aandachtspunt binnen het antiradicaliseringsbeleid van de overheid.

Maar er zijn ook verschillen tussen de activistische *da'wa*-netwerken. De grote media-aandacht die we hierboven noemden, geldt eigenlijk alleen voor Sharia4Belgium en Sharia4Holland en in veel mindere mate voor Straat Dawah en Behind Bars. Er was nauwelijks aandacht in de media voor de demonstraties van Behind Bars toen die solidariteit met moslimgevangenen als thema hadden; er kwam pas aandacht voor hen toen ze in 2011 een demonstratie organiseerden tegen een mogelijk verbod op de gezichtssluier. De controversiële acties van Sharia4Belgium leverden hun juist wel de nodige aandacht op en die acties waren op hun beurt vaak weer een reactie op het publieke debat over de islam.

Activisme: verzet en het claimen van eigen ruimte

In dit rapport richten we ons op het activisme van de aanhangers van Sharia4Belgium, Sharia4Holland, Die Wahre Religion, Millatu Ibrahim (en haar opvolger Tauhid Germany), Behind Bars en Straat Dawah. Het gaat ons hier niet om een analyse van waarom mensen naar Syrië vertrekken of hoe en waarom een mogelijk radicaliseringsproces zich heeft voltrokken en wie daar schuldig aan is. De centrale vraag is hoe het activisme van de activistische *da'wa*-netwerken in de periode 2009-2013 zich verhoudt tot de aandacht en de praktijken van overheid en media. Wij hanteren een onderzoeksperspectief dat zich richt op een vorm van activisme en verzet waarbij activisten zich enerzijds keren tegen het beleid en debat met betrekking tot moslims en de islam, en waarbij zij anderzijds proberen een alternatieve eigen ruimte te creëren en te beschermen waarin zij de islam kunnen beleven zoals zij dat voor zich zien. Op deze manier analyseren we de aard van het activisme van de activistische *da'wa*-netwerken en met name hoe dat tot stand komt in een continue wisselwerking tussen de netwerken, de media en de overheid.

We hanteren daarbij de volgende vragen:

1. Ideologische breuklijnen en dynamieken: waar zijn de protesten tegen gericht en waar ‘antwoorden’ ze op? Protesten komen niet uit de lucht vallen. Er is altijd sprake van een of meerdere concrete aanleidingen, waarbij bepaalde zaken worden uitvergroot en andere zaken on- of onderbelicht blijven. Waartegen en tegen wie richten de acties van activistische *da’wa*-netwerken zich? Daarbij hebben protesten altijd een theatrale kant in zich: men richt zich op een specifiek publiek en past daar de inhoud en stijl van de boodschap op aan. En als men zich ergens tegen keert, welke alternatieve idealen en vergezichten staan daar dan tegenover? Hoe reageren opponenten en wat is de tegenreactie van de activisten?

2. Alternatieve kennis en kenniskanalen: hoe onderbouwen de activisten hun claims? Wat zijn hun kenniskanalen? Gaat het hierboven vooral om de inhoudelijke claims die men maakt, hier gaat het met name om het type kennis, rationalisering en legitimering. Hoe derationaliseren en delegitimeren zij hun tegenstanders? Wat zijn de reacties van hun tegenstanders en hoe reageren zij daar weer op?

3. Repertoires van activisme: welke technieken en praktijken van activisme worden gehanteerd: demonstraties, verstoringen, openbare toespraken, slogans, vlagvertoon, kleding, enzovoorts? Hoe hangen deze technieken samen met de claims en praktijken van hun opponenten? Wat voor spektakel/theater wordt geschapen? Welke reacties roept dit repertoire op en van wie en hoe reageren de activisten daarop?

4. Subjectiviteit: waar de overheid streeft om moslims ‘liberale burgers’ te laten worden en groepen onder andere categoriseert als ‘radicaal’, ‘jihadist’ of ‘terrorist’, maken deze groepen gebruik van deze categorieën en draaien ze die om, verdraaien ze. Welke ideeën over het zelf en identiteit gaan schuil achter de verschillende aspecten van activisme die besproken zijn en hoe brengen deze vormen van protest nieuwe identiteiten en subjectiviteit tot stand in die wisselwerking met media en overheid? Hoe geven de betrokkenen betekenis - hetzij expliciet in hun standpunten, hetzij impliciet - aan categorieën die hun worden opgelegd, zoals ‘radicaal’ en ‘terrorist’? Met deze ideeën over het zelf, identiteit en subjectiviteit komen echter ook andere normen over het gedrag, zoals heldhaftigheid, bescheidenheid, strijders, enzovoorts. Hoe worden mensen erop aangesproken?

Door middel van deze vragen zullen we proberen meer inzicht te geven in de vraag hoe de activisten en opponenten binnen dezelfde politieke en sociale context op elkaar reageren, en hoe activisten zelf betekenis geven aan de politieke context en zichzelf daarbinnen vormen als standvastige moslims.

Leeswijzer

Dit rapport bestaat uit vijf delen. In deel I geven we onze theoretische verantwoording en gaan we nader in op het perspectief dat we hanteren. In dit deel volgt ook onze methodologische uiteenzetting en verantwoording, waarbij we een drietal casussen presenteren aan de hand waarvan we verschillende strategische, politieke en ethische kwesties van dit onderzoek bespreken. Vervolgens behandelen we in deel II, III en IV achtereenvolgens de activisten in België, Nederland en Duitsland. Elk deel start met een inleiding, gevolgd door een hoofdstuk over de politieke en sociale context en een hoofdstuk over de vorming en opkomst van de netwerken. Vervolgens behandelen we telkens per hoofdstuk de verschillende subvragen: de ideologische breuklijnen en dynamieken; alternatieve kenniskanalen en praktijken en technieken van activisme. In deel III, over Nederland, worden die hoofdstukken gevolgd door een hoofdstuk over subjectivering. De beperkingen van ons onderzoek in België en Duitsland staan ons niet toe om ook over die landen dat onderwerp te behandelen. Tot slot worden alle delen afgesloten met een conclusie. In deel V volgt dan onze eindconclusie, waarbij we onze bevindingen samenvatten en een overzicht geven van de verschillende positioneringen van de *da 'wa*-activisten in de interactie met media en overheid.

Noot over anonimiteit en privacy

Gedurende 2013 zijn onze onderzoeksgroepen in de drie landen steeds meer in de aandacht van media en overheid gekomen en zijn diverse mensen opgepakt en/of onderwerp van justitieel onderzoek geworden. Om de privacy en anonimiteit van de mensen met wie we werken (zowel de activisten als hun opposanten in verschillende kringen) en hun gezinnen te beschermen, werken we in dit rapport met pseudoniemen of vermelden we in sommige gevallen helemaal geen namen. Alleen bij enkele uitzonderingen (de belangrijkste is Abu Imran), waar anonimiteit echt een farce zou zijn, vermelden we wel iemands naam. Informatie die kan leiden tot herkenning van bepaalde personen is ook zoveel mogelijk weggelaten.

Deel I Perspectief en reflectie

Hoofdstuk 1 Verzet, activisme en spektakel

In publieke debatten en in beleid worden de onderhavige activisten meestal aangeduid met de term ‘radicaal’.⁴ De termen ‘radicaal’, ‘radicalisering’ en ‘radicalisme’ zijn in de academische literatuur onder meer gebruikt om vormen van revolutionair populisme aan te duiden. Ook worden ze gebruikt in de betekenis van ‘ultra’, ‘extreem’ en ‘militant’ in opvattingen en/of gedragingen. Radicalisering is dan een proces waarbij ‘gematigden’ steeds meer geneigd zijn om geweld te gebruiken. Wanneer de focus ligt op politiek gedachtegoed, wordt de term radicaal ook gebruikt om een vorm van hyperbewustzijn voor politieke kwesties aan te duiden die gepaard gaat met zogenaamde irrationele gedachten en handelingen, eventueel leidend tot het gebruik van geweld.⁵

Een probleem bij het definiëren van radicalisme is dat dit contextafhankelijk is. Wat nu radicaal in Nederland is (het publiekelijk afwijzen van homoseksualiteit bijvoorbeeld) was dat veertig jaar geleden niet en wat in China radicaal is (bijvoorbeeld het streven naar parlementaire democratie met open en vrije verkiezingen) is dat hier niet. Dat hoeft echter geen probleem te zijn. Integendeel, het wijst er juist op dat bij het classificeren van fenomenen als ‘radicaal’ ook de politieke en culturele context in ogenschouw moet worden genomen. Daarbij horen ook die groepen en instituties die de maatschappelijke status quo willen bewaren. Uiteindelijk zijn het namelijk de staat en de politieke elite die bepalen wie en wat radicaal is en wat de gepaste reactie daarop is. De termen ‘radicaal’ en ‘radicalisering’ zijn dan ook niet alleen academische onderzoekscategorieën, maar ook onderdeel van een hegemoniaal politiek discours. In dit discours worden de grenzen van het aanvaardbare, gangbare en normale binnen een samenleving bepaald en afwijkende ideeën en praktijken buitengesloten.

In dit deel ontvouwen we ons perspectief op het activisme van deze groepen. We gaan niet zozeer uit van vastomlijnde groepen, maar kijken naar specifieke gebeurtenissen en de betrokkenen daarbij. We hanteren daarbij twee uitgangspunten. Ten eerste gaan we er, in navolging van onder meer Devji, van uit dat

---

⁴ Deze bespreking van de term ‘radicaal’ is mede ontleend aan Martijn De Koning, Joas Wagemakers, en Carmen Becker, *Salafisme - Utopische idealen in een weerbarstige praktijk* (Almere: Uitgeverij Parthenon, 2014).

⁵ Cf. Egon Bittner, ‘Radicalism and the Organization of Radical Movements’, *American Sociological Review* 28, nr. 6 (1963): 928–40, doi:10.2307/2090312; Anja Dalgaard-Nielsen, ‘Violent Radicalization in Europe: What We Know and What We Do Not Know’, *Studies in Conflict & Terrorism* 33 (2010): 797–814, doi:10.1080/1057610X.2010.501423; Bertjan Doosje, Annemarie Loseman, en Kees van den Bos, ‘Determinants of Radicalization of Islamic Youth in the Netherlands: Personal Uncertainty, Perceived Injustice, and Perceived Group Threat’, *Journal of Social Issues* 69, nr. 3 (1 september 2013): 586–604, doi:10.1111/josi.12030; Ruud Peters, ‘Dutch extremist Islamism: Van Gogh’s murderer and his ideas’, in *Jihadi terrorism and the radicalisation challenge in Europe*, bewerkt door Rik Coolhaet (London: Ashgate, 2008), 115–30; Peter R. Neumann, ‘The Trouble with Radicalization’, *International Affairs* 89, nr. 4 (2013): 873–93, doi:10.1111/1468-2346.12049; Arun Kundnani, ‘Radicalisation: The Journey of a Concept’, *Race & Class* 54, nr. 2 (2012): 3–25, doi:10.1177/0306396812454984.

activisten en hun tegenstanders opereren binnen dezelfde politieke context. De ideeën en idealen van activisten zijn dan ook deels een (anticiperende) reactie op die van hun tegenstanders.⁶ Ten tweede is het, zoals onder anderen Euben stelt, belangrijk om de betekenis die activisten zelf geven aan hun politieke en ethische context mee te nemen in de analyse.⁷ Deze twee uitgangspunten bepalen ons perspectief in de analyse van de politieke en ethische dimensies van activisme. Het gaat ons niet alleen om het politieke karakter van het activisme, maar ook om de vraag hoe de activisten zichzelf proberen te vormen tot vrome en strijdvaardige moslims en de tegenreacties die dat oproept.

Als eerste zullen we in het volgende hoofdstuk ingaan op de begrippen *governmentality* en *counter-conduct*. *Counter-conduct* is een vorm van verzet die niet alleen is gericht op het veranderen van de status quo in de samenleving en het verspreiden van een bepaalde interpretatie van de islam, maar ook op het ontwijken van de regulering van burgers, zoals die in het bijzonder door de overheid wordt bepaald in het integratie- en antiradicaliseringsbeleid. Vervolgens gaan we in op de noties van *da‘wa* en spektakelactivisme. Aangezien niet alleen activisten en hun opponenten dezelfde politiek-ethische context delen, maar ook onderzoekers daarvan deel uitmaken, is een uitgebreide kritische methodische verantwoording en reflectie noodzakelijk. Dit doen we in hoofdstuk 2, dat eindigt met een slotbeschouwing over onderzoek in controversiële omgevingen.

1.1 *Governmentality*: securitisering, secularisme en integratie

In deze studie behandelen we het activisme van de onderhavige netwerken als een vorm van verzet.

In veel studies over verzet wordt een tegenstelling gemaakt tussen repressie enerzijds en verzet anderzijds. Foucaults notie van *governmentality* stelt ons in staat macht op een genuanceerdere wijze te analyseren. In zijn cursus van 1977-1978, ‘Security, Territory and Population’, omschrijft hij regeren/reguleren (*government*) als ‘an activity that undertakes to conduct individuals throughout their lives by placing them under the authority of a guide responsible for what they do and for what happens to them’.⁸ Later is hij wat concreter en stelt hij dat *governmentality* moet worden begrepen ‘in the broad sense of techniques and procedures for directing human behavior. Government of children, government of souls and consciences, government of a household, of a state, or of oneself’.⁹ De term *governmentality* is

---

⁶ Faisal Devji, *The Terrorist in Search of Humanity: Militant Islam and Global Politics* (New York: Columbia University Press, 2008), x.

<http://books.google.nl/books?id=WIKZUC8KRdoC&printsec=frontcover&hl=nl#v=onepage&q&f=false>.

⁷ Roxanne L. Euben, ‘Killing (For) Politics: Jihad, Martyrdom, and Political Action’, *Political Theory* 30, nr. 1 (2002): 4–35.

⁸ Michel Foucault, *Ethics: Subjectivity and Truth. Essential Works of Michel Foucault, 1954--1984. Vol. 1* (New York: New Press, 1997), 68.

⁹ *Ibid.*, 82.

een samenvoeging van *government* en *mentality*. Het gaat hier namelijk niet alleen om de regulering van de burgers door de overheid, maar ook om de zelfregulering van burgers: het verinnerlijken van *government*. Uiteindelijk wordt de regulering van burgers een vanzelfsprekend onderdeel van de eigen subjectiviteit en daardoor reguleert iedereen zichzelf.

Governmentality scheidt en richt zich op bepaalde categorieën mensen die worden geïdentificeerd als groepen die interventie van de overheid nodig hebben.¹⁰ Als reactie op de volgens velen problematische integratie van moslims en tekenen van radicalisering zijn er in de afgelopen dertig jaar nieuwe agenda's, kaders, praktijken en instituties ontstaan die het gedrag van mensen moeten reguleren. Het gaat daarbij niet om een top-downmodel waarbij de staat alles bepaalt, maar '[...] an assemblage of networks, authorities, groups, individuals, and institutions [are] enlisted, brought to identify their own desires and aspirations with those of others'.¹¹ Waar Foucault specifieke technieken en middelen van de overheid om liberale burgers te creëren vooral lokaliseert in onder andere onderwijs, therapie en jeugdprogramma's, gaat het in het geval van moslims vooral om antiradicaliseringsbeleid, publieke debatten over de islam en integratiebeleid.

Binnen deze kaders speelt securitisering een grote rol; hier gaat het om een specifieke vorm van *governmentality* waarbij bepaalde geloofsvoorstellingen, praktijken en publieke manifestaties van de islam gezien worden als een bedreiging voor de veiligheid, sociale cohesie, nationale identiteit en cultuur. Het gaat hierbij om het reguleren van burgers waarbij preventie, zekerheid, normering en risico centraal staan.¹² In het geval van moslims in Europa spelen daarbij nog twee andere vertogen een grote rol, die deels verbonden zijn met securitisering en deels ook een eigen logica volgen. Binnen Europa, in ieder geval binnen de landen waar we in dit rapport aandacht aan besteden (België, Duitsland en Nederland), is in de laatste 25 jaar het idee ontstaan dat de natiestaat een seculiere natiestaat is, met een scheiding tussen kerk en staat en waarbij religie een specifieke plek in het publieke domein heeft en deels een privézaak

---

¹⁰ Nikolas Rose, Pat O'Malley, en Mariana Valverde, 'Governmentality', *Annual Review of Law and Social Science* 2, nr. 1 (2006): 87, doi:10.1146/annurev.lawsocsci.2.081805.105900.

¹¹ Ibid., 89; cf. Peter Miller en Nikolas Rose, 'Governing economic life', *Economy and Society* 19, nr. 1 (1990): 1–31, doi:10.1080/03085149000000001.

¹² Liz Fekete, 'Anti-Muslim Racism and the European Security State', *Race & Class* 46, nr. 1 (7 januari 2004): 3–29, doi:10.1177/0306396804045512; Jocelyne Cesari, *The Securitisation of Islam in Europe* (Paris: CEPS, 2009); Beatrice De Graaf, 'Religion Bites: religieuze orthodoxie op de nationale veiligheidsagenda', *Tijdschrift voor Religie, Recht en Beleid* 2, nr. 2 (2011): 62–81; June Edmunds, 'The "new" barbarians: governmentality, securitization and Islam in Western Europe', *Contemporary Islam* 6, nr. 1 (2012): 67–84, doi:10.1007/s11562-011-0159-6; Stuart Croft, *Securitizing Islam: Identity and the Search for Security* (Cambridge: Cambridge University Press, 2012); Luca Mavelli, 'Between Normalisation and Exception: The Securitisation of Islam and the Construction of the Secular Subject', *Millennium - Journal of International Studies* 41, nr. 2 (2013): 159–81, doi:10.1177/0305829812463655.

behoort te zijn. Daarnaast zijn in de meeste West-Europese landen moslims aanvankelijk als gastarbeider, migrant, minderheid en/of allochtoon gecategoriseerd; een categorie mensen die zich binnen het land bevindt, maar die ook nog geïntegreerd zou moeten worden.¹³

1.2 Activisme als verzet: *counter-conduct*¹⁴

Moslims zijn geen passieve consumenten van *governmentality*. Beleidsmaatregelen die moslims raken, debatten over integratie, moslims en de islam stellen mensen in staat om te reflecteren op hun eigen idealen en gedrag, en bepalen en beïnvloeden het kader waarbinnen mensen bepaalde keuzes maken. De meeste moslims volgen, net als veel andere burgers, keurig de modellen van goed burgerschap, zoals deze worden gedefinieerd in overheidsbeleid en debatten, maar natuurlijk is niet iedereen daartoe bereid. Het vraagstuk hoe mensen zich verzetten tegen de staat is altijd al een belangrijk thema geweest. De talloze studies die zich richten op verzet tegen bijvoorbeeld slavernij en bezetting, maar ook op ontevredenheid met de bestaande arrangementen in een samenleving en op kleine vormen van verzet hebben veel bijgedragen aan ideeën over wat verzet nu precies is.¹⁵

Verzet wordt zeker in publieke debatten vaak geassocieerd met onderdrukte groepen die bewust weerstand bieden aan de macht van de staat. Daarbij heeft weerstand vaak de connotatie van bevrijding en emancipatie en de macht van de staat wordt vaak in verband gebracht met onderdrukking.¹⁶ Verzet staat echter niet lijnrecht tegenover de macht van de staat. Dezelfde mechanismen die de staat gebruikt om het gedrag van individuen te reguleren, scheppen tevens de ruimte voor het ontwikkelen van vormen van verzet waardoor dissidenten zich ‘afwijkend’ kunnen gedragen en een ‘recht op anders zijn’ kunnen claimen.¹⁷ Foucault stelde het begrip *counter-conduct* voor. Dit heeft betrekking op vormen van protest en verzet die minder groot zijn dan opstanden en revoltes, maar verwijzen naar pogingen tot ‘not to be governed like that, by that, in the name of those principles, with such and such objective in mind and by

---

¹³ Martijn De Koning, ‘Understanding Dutch Islam: Exploring the Relationship of Muslims with the State and the Public Sphere in the Netherlands’, in *Muslim Diaspora in the West Negotiating Gender, Home and Belonging*, bewerkt door Haideh Moghissi en Halleh Ghorashi (Burlington: Ashgate Publishing, 2010), 181–97.

¹⁴ Met dank aan Femke Kaulingfreks en Stijn Sieckelincx voor hun commentaar op eerdere versies van deze paragraaf.

¹⁵ Cf. Susan Seymour, ‘Resistance’, *Anthropological Theory* 6, nr. 3 (2006): 303–21, doi:10.1177/1463499606066890.

¹⁶ Carl Death, ‘Counter-conducts in South Africa: Power, Government and Dissent at the World Summit’, *Globalizations* 8, nr. 4 (2011): 427, doi:10.1080/14747731.2011.585844; Louiza Odysseos, ‘Governing Dissent in the Central Kalahari Game Reserve: “Development”, Governmentality, and Subjectification amongst Botswana’s Bushmen’, *Globalizations* 8, nr. 4 (2011): 439–55, doi:10.1080/14747731.2011.585845.

¹⁷ Michel Foucault, *Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France, 1977-78* (New York: Palgrave Macmillan, 2007), 194–126; Michel Foucault, ‘The Subject and Power’, *Critical Inquiry* 8, nr. 4 (1982): 781.

means of such procedures, not like that, not for that, not by them’.¹⁸ Door de activiteiten van de betrokken netwerken te conceptualiseren als vormen van *counter-conduct*, kunnen we de relatie tussen macht en verzet, tussen de overheid, media en deze groepen, analyseren zonder specifieke ideeën over bevrijding en emancipatie op te leggen aan ons analysekader.¹⁹

1.3 Spektakel: gebieden, verbieden en *da‘wa*

Een van de zaken die activisten in de activistische *da‘wa*-netwerken verbinden, heeft betrekking op ‘jihad’ en af en toe zeggen individuen zich ook tot de ‘*salafiyya jihadiyya*’ te rekenen. Dat wil niet zeggen dat ze ook participeren in een gewapende strijd, maar gaandeweg zijn verschillende individuen zich wel gaan toeleggen op het publiekelijk prediken van de islam volgens hun interpretatie; zowel online als offline. Daarbij combineren zij twee islamitische praktijken die relevant zijn voor activisme: *da‘wa* (missiewerk en het ‘uitnodigen tot de islam’) en het gebieden van het goede en het verbieden van het kwade (*al-amr bi-l-ma‘ruf wa nahy ‘an al-munkar*). Het laatste is gericht op moslims en wordt gebruikt als middel om de geloofsvoorstellingen en praktijken van moslims te zuiveren van nieuwlichterij.²⁰ Bij beide typen activiteiten speelt in de door ons onderzochte netwerken het principe van *al-wala’ wa-l-bara’* een belangrijke rol: loyaliteit aan God (en moslims) en distantie van wat God haat.²¹ Dit wordt soms ook vertaald als liefde voor alles waar God van houdt en haat tegen alles wat God haat. Dit principe is gericht op ongelovigen en bedoeld om afstand te scheppen tot niet-moslims om zo de aantasting van de puurheid van iemands geloof en praktijk (*manhaj*) te voorkomen.²²

Da‘wa is een ambigu en vaag begrip met een lange traditie binnen de islam. In de literatuur wordt het meestal als ‘uitnodiging tot de islam’ vertaald. Maar welke soort praktijken erachter schuilgaan, wordt vaak niet verder bepaald. Wij begrijpen *da‘wa* als praktijk met drie kenmerken: (1) het houdt een getuigenis over de islam als het ware geloof in, (2) het is een geritualiseerde praktijk die bepaalde formules, gedragsvormen en vaak ook volgorde van handelingen omvat en (3) het heeft een openbaar karakter omdat *da‘wa* iemand aan moet spreken met een publieke impact, bijvoorbeeld de bekering.

---

¹⁸ Foucault quoted by Death, ‘Counter-conducts in South Africa’, 428.

¹⁹ Louisa Cadman, ‘How (not) to be governed: Foucault, critique, and the political’, *Environment and Planning D: Society and Space* 28, nr. 3 (2010): 540, doi:10.1068/d4509; cf. Foucault, *Security, Territory, Population*.

²⁰ Michael Cook, *Commanding Right and Forbidding Wrong in Islamic Thought* (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), 13 en 33.

²¹ Joas Wagemakers, ‘The Transformation of a Radical Concept: *al-wala wa-l-bara* in the Ideology of Abu Muhammad al-Maqdisi’, in *Global Salafism. Islam’s New Religious Movement*, Meijer (ed) (London: Hurst, 2009), 49–73

²² Roel Meijer, ‘Introduction: Genealogies of Salafism’, in *Global Salafism. Islam’s New Religious Movement*, Roel Meijer (ed.) (London: Hurst, 2009), 1–32.

Islamitische geleerden hebben in het verleden veel over *da‘wa* geschreven, bijvoorbeeld omtrent de inhoud van *da‘wa*, de regels en de omgangsvormen die een moslim in zijn of haar *da‘wa* dient te volgen. In het begin werd *da‘wa* geassocieerd met wat de profeten als gezanten van God deden: de goddelijke boodschap aan mensen openbaren en hen naar het ware geloof voeren. In de vroege moslimgemeenschap na de dood van de profeet kreeg *da‘wa* ook de betekenis van propaganda. Verschillende groeperingen claimden het recht op politiek en/of religieus leiderschap. Ibn Khaldoun schreef dat *da‘wa* een middel is om een nieuw rijk op te richten of om een nieuwe heerser op basis van het monotheïsme te legitimeren. Later werd ook het islamitische zendingswerk onder niet-moslims in de grensregio's van de islamitische wereld, vooral door Soefi's in Afrika en Zuidoost-Azië, onder het begrip *da‘wa* gevat. In de afgelopen twee eeuwen kwam er een nieuwe betekenis bij: *da‘wa* werd een plicht voor geëngageerde moslims, vooral in de moderne islamitische reformbewegingen, om hun geloofsgenoten terug naar het juiste pad te sturen en om hun ideeën te verspreiden. In zijn boek *du‘at la qudat* (predikers, niet rechters) pleit de toenmalige leider van de Moslimbroederschap, Hassan al-Hudaybi, voor de zuivering van het individuele gedrag en een juiste islamitische opvoeding van moslims door predikers (*du‘at*, diegenen die *da‘wa* doen) voordat er een islamitische staat kan worden gesticht.

Dit korte en onvolledige overzicht laat zien dat *da‘wa* in het verleden uiteenlopende praktijken omvatte. Hoewel de hier besproken activisten het meest in het oog lopen door mensen die naar Syrië zijn vertrokken om met de rebellen mee te vechten, gaat het hen ook om vormen van *da‘wa*; het uitnodigen tot en het verspreiden van de islamitische boodschap zoals zij die correct achten. Deze activiteiten, zoals het verzorgen van lezingen, zijn niet direct gericht op een protest tegen de staat of het islamdebat, maar op een morele rehabilitatie van moslims in een ‘moreel corrupte’ samenleving en het versterken van de onderlinge banden en betrokkenheid. Deze morele rehabilitatie gaat daarbij niet alleen om activisme als verzet tegen iets, maar ook om het scheppen van een ‘eigen’ ruimte waarin mensen zichzelf en onder elkaar kunnen zijn en gevrijwaard zijn van overheidsbemoeienis, mediabemoeienis en beledigingen van de islam, en waarbij men kan werken aan zelfverwezenlijking.

Daarmee kan het verrichten van *da‘wa* een vorm van *counter-conduct* zijn. Bij *counter-conduct* gaat het namelijk niet alleen om een verzet tegen specifiek beleid, specifieke gebeurtenissen en andere fenomenen, maar ook om een poging alternatieve manieren van leven en alternatieve antwoorden op de vraag ‘wie hoor ik te zijn?’ in de praktijk te brengen.²³ Door middel van *da‘wa* worden moslims gemaand een zelfverwezenlijking en een vroomheid te realiseren op basis van een specifieke lezing van de islam en er wordt geprobeerd mensen ervan te overtuigen dat dit alternatief rechtvaardiger en bevredigender is. Het is

---

²³ Cf. Cadman, ‘How (not) to be governed’.

precies dit dubbele karakter van *counter-conduct* (verzet tegen de regulering van burgers door de staat en streven naar een alternatief) dat het onderscheidt van andere vormen van verzet. Het gaat in een analyse van *counter-conduct* dus niet om een van beide, maar juist om de relatie tussen die twee.²⁴ Death verwoordt de essentie van een benadering in termen van *counter-conduct* als volgt: ‘A counter-conducts approach focuses on practices and mentalities of resistance, rather than movements, and also seeks to show how power and resistance, government and dissent, are mutually constitutive. The form protests take are closely linked to the regimes of power against which they are opposed – and simultaneously practices of government themselves are shaped by the manner in which they are resisted.’²⁵ *Counter-conduct* heeft dus ook betrekking op het vormen van het zelf op basis van ideeën over een goed, deugdzaam leven en op het in praktijk brengen van die ideeën. Tegelijkertijd kunnen die alternatieven natuurlijk wel ingaan tegen de trends in beleid en debat die het belang van seculiere waarden en vrijheden, seksuele vrijheden en loyaliteit aan de natiestaat benadrukken.

In het geval van de onderhavige netwerken vertaalt de praktijk van *da ‘wa* als *counter-conduct* zich ook in een specifieke vorm van protest die we spektakelactivisme noemen. Het gaat hier om vormen van protest die niet alleen met inhoud, maar ook met visuele en auditieve vormen een situatie creëren waar derden bijna noodzakelijkerwijze op moeten reageren. Door middel van een spektakel wordt geprobeerd een controversie te scheppen. Olson en Goodnight hebben, in het geval van militante antibontactivisten, onderzocht hoe specifieke politieke handelingen veranderen in controverses door het maken van ‘oppositieel argumenten’: ‘social controversy... flourishes at those sites of struggle where arguers criticize and invest alternatives to established social conventions and sanctioned norms of communication.’²⁶ Door middel van spektakelactivisme maken de *da ‘wa*-activisten een oppositieel argument: ze uiten grieven en bezwaren tegen een bepaalde situatie, in zowel vorm als inhoud. Een oppositieel argument ‘disrupt[s] the taken-for-granted realm of the uncontested and commonplace. [It] unsettles the appropriateness of social conventions, draws attention to the taken-for-granted means of communication, and provokes discussion.’²⁷ In dit geval gaat het ook om het scheppen van mediagenieke spektakels ofwel *media events*: vormen van retoriek die het verbale met het visuele combineren, met als doel het leveren van kritiek en het produceren van controverses die de media halen.²⁸

---

²⁴ Arnold I. Davidson, ‘In praise of counter-conduct’, *History of the Human Sciences* 24, nr. 4 (2011): 28, doi:10.1177/0952695111411625.

²⁵ Carl Death, ‘Counter-conducts: A Foucauldian Analytics of Protest’, *Social Movement Studies* 9, nr. 3 (2010): 240, doi:10.1080/14742837.2010.493655.

²⁶ Kathryn M. Olson en G. Thomas Goodnight, ‘Entanglements of consumption, cruelty, privacy, and fashion: The social controversy over fur’, *Quarterly Journal of Speech* 80, nr. 3 (1994): 249, doi:10.1080/00335639409384072.

²⁷ *Ibid.*, 251.

²⁸ Kevin Michael DeLuca, *Image Politics: The New Rhetoric of Environmental Activism*, 0 ed. (The Guilford Press, 1999).

Het spektakel dat men schept, creëert niet alleen een debat over de inhoud van de claims (misschien zelfs wel veel minder), maar ook over de vorm en de gepastheid ervan. Activisten die bijvoorbeeld een debat verstoren door middel van vormen van agressie als schreeuwen en bedreigen, stellen daarmee indirect dat een dergelijk actiemiddel geoorloofd is. Dit dwingt hun opponenten bijna tot een tegenreactie. De analyse van een dergelijk spektakel met het daaropvolgende proces van categorisering en disciplineren geeft ons inzicht in de aard van het verzet van de activisten, de politieke context en de relatie tussen het verzet en vormen van *governmentality*.

1.4 Het analysekader

In onze analyse van het *counter-conduct* van de activistische *da’wa* sluiten wij aan bij wat Death ‘analytics of protest’ noemt.²⁹ Hij ontleent deze analysevorm van *counter-conduct* aan Mitchell Deans ‘analytics of government’³⁰ die zich richt op vier dimensies van regulering: de breuklijnen in de samenleving en de doelen van het beleid, de vormen van kennis waar beleid op leunt, de specifieke technieken en middelen die ingezet worden en de identiteiten die geproduceerd worden. In navolging van Death werken we deze als volgt uit:

1. De ideologische breuklijnen en dynamieken: waar zijn de protesten tegen gericht en waar ‘antwoorden’ ze op? Protesten komen niet uit de lucht vallen. Er is altijd sprake van een of meerdere concrete aanleidingen, waarbij bepaalde zaken worden uitvergroot en andere on- of onderbelicht blijven. Waartegen en tegen wie richten de acties van activistische *da’wa*-netwerken zich? Daarbij hebben protesten altijd een theatrale kant in zich: men richt zich op een specifiek publiek en past daar de inhoud en stijl van de boodschap op aan. En als men zich ergens tegen keert, welke alternatieve idealen en vergezichten staan daar dan tegenover? Hoe reageren opponenten en wat is de tegenreactie van de activisten?

2. Alternatieve kennis en kenniskanalen: hoe onderbouwen de activisten hun claims? Wat zijn hun kenniskanalen? Gaat het hierboven vooral om de inhoudelijke claims die men maakt, hier gaat het met name om het type kennis, rationalisering en legitimering. Hoe derationaliseren en delegitimeren zij hun tegenstanders? Wat zijn de reacties van hun tegenstanders en hoe reageren zij daar weer op?

3. Repertoires van activisme: welke technieken en praktijken van activisme worden gehanteerd: demonstraties, verstoringen, openbare toespraken, slogans, vlagvertoon, kleding, enzovoorts? Hoe hangen

---

²⁹ Death, ‘Counter-conducts’.

³⁰ Mitchell Dean, *Governmentality: Power and Rule in Modern Society* (London: Sage, 1999).

deze technieken samen met de claims en praktijken van hun opposenten? Wat voor spektakel/theater wordt geschapen? Welke reacties roept dit repertoire op en van wie en hoe reageren de activisten daarop?

4. Subjectiviteit: waar de overheid streeft om moslims 'liberale burgers' te laten worden en groepen die daar niet aan voldoen onder andere categoriseert als 'radicaal' of 'terrorist', maken deze groepen gebruik van deze categorieën en draaien ze die om, verdraaien ze ze. Welke ideeën over het zelf en identiteit gaan schuil achter de verschillende aspecten van activisme die besproken zijn en hoe brengen deze vormen van protest nieuwe identiteiten en subjectiviteit tot stand in die wisselwerking met media en overheid? Hoe geven de betrokkenen betekenis - hetzij expliciet in hun standpunten, hetzij impliciet - aan categorieën die hun worden opgelegd, zoals 'radicaal' en 'terrorist'? Met deze ideeën over het zelf, identiteit en subjectiviteit komen echter ook andere normen over het gedrag, zoals heldhaftigheid, bescheidenheid, strijders, enzovoorts. Hoe worden mensen erop aangesproken? In verband met de beperkingen van ons onderzoeksmateriaal zullen we overigens alleen in deel III ingaan op dit punt.

Door middel van deze vragen zullen we proberen meer inzicht te geven in de vraag hoe de activisten en opposenten binnen dezelfde politieke en sociale context op elkaar reageren en hoe activisten zelf betekenis geven aan de politieke context en zichzelf daarbinnen vormen als standvastige moslims.

Hoofdstuk 2: Methode en reflectie

Wie onderzoek doet naar sociale bewegingen, activisme of religieuze missiebewegingen moet zich altijd bewust zijn van het gegeven dat het hier gaat om mensen met idealen en met een missie. Dit betekent dat zij hun boodschap willen verspreiden via diverse kanalen. In het bijzonder journalisten en wetenschappers zijn interessant voor hen omdat zij de activisten een zekere legitimiteit kunnen meegeven omdat hun verhalen neutraal en objectief zouden zijn en omdat zij als 'deskundigen' toegang hebben tot een publiek dat meestal buiten het bereik van de activisten valt. Dit betekent enerzijds dat veel activisten journalistieke en wetenschappelijke aandacht als een kans zien om de eigen boodschap te verspreiden, maar ook dat men probeert de boodschap die journalisten en wetenschappers verspreiden, te controleren en te beheersen. Dat betekent ook dat veel activisten weigeren om antwoord te geven op vragen die buiten hun ideologische boodschap vallen. Misschien dat onderzoekers daarom zo vaak onderzoek doen bij bewegingen die hun sympathie hebben (milieubewegingen, vrouwenbewegingen) en veel minder (althans niet met participerende observatie) bij andere bewegingen, zoals racistische, fundamentalistische en gewelddadige bewegingen. In het eerste geval is het eigen persoonlijke dilemma dat opkomt doordat het onderzoek of de journalistieke reportage een zekere legitimiteit geeft aan de bewegingen, minder problematisch. Zeker wanneer we langer onderzoek doen naar dezelfde groep mensen is het onvermijdelijk dat ook persoonlijke gevoelens een rol gaan spelen, variërend van afkeer tot vriendschap en alles wat daartussenin zit.

In dit hoofdstuk zullen we diverse strategische en ethische kwesties bespreken, zonder overigens de pretentie te hebben hier alle (afdoende) antwoorden te hebben. We geven eerst kort weer welke methoden we hebben gebruikt. De onderzoeken zijn grotendeels per land verricht door één onderzoeker (in België twee) en in alle drie de onderzoeken is het materiaal uiteindelijk anders van aard door de praktische omstandigheden. Om tijdens het veldwerk en bij het schrijfproces een gemeenschappelijk uitgangspunt te hebben, zijn alle data voor dit onderzoeksproject gecodeerd op basis van een lijst die we hebben opgezet aan het begin van ons onderzoek, uitgaande van onze onderzoeksvragen. Deze codes hebben we na enkele coderingen aangevuld met codes die we uit onze data hebben afgeleid (open codering). De codes lagen ten grondslag aan de inhoud en de opbouw van dit rapport. Hoe we uiteindelijk de dataverzameling hebben verricht, komt aan bod in paragraaf 2.1. In paragrafen 2.2, 2.3 en 2.4 presenteren we vervolgens drie casussen ter reflectie; deze casussen zijn volgens ons exemplarisch voor de aparte onderzoeken en het project als geheel. We sluiten dit deel af in hoofdstuk 3 met een bespreking over het verrichten van onderzoek in controversiële omgevingen.

2.1 Methodes en technieken

2.1.1 België – Onderzoek naar het activisme van Sharia4Belgium

Het onderzoek naar het activisme van Sharia4Belgium heeft plaatsgevonden door middel van antropologisch veldonderzoek in Antwerpen en online internetonderzoek, dat grotendeels in de periode van februari 2013 tot en met april 2014 is uitgevoerd, en bronnenonderzoek van krantenartikelen en internetbronnen. Na april 2014 zijn er ook nog enkele veldwerkactiviteiten uitgevoerd. Er is tevens gebruikgemaakt van reeds bestaand veldwerkmateriaal dat in het kader van de studie *Engaging with violent islamic extremism. Local policies in Western European cities*³¹ die in de zomer van 2010 in Antwerpen werd uitgevoerd. De onderzoeker kon putten uit contacten en data die reeds waren opgedaan in dit onderzoeksproject en uit een eerder studieonderzoek. Ook is materiaal gebruikt uit de masterscriptie van één van de onderzoekers, Pim Aarns, uit 2014, *Sharia4Belgium, da'wa en spektakelactivisme in de Lage Landen*.³²

Het recente veldwerk bestond uit het afnemen van interviews, participerende observatie en het voeren van informele gesprekken. De onderzoeker heeft een tiental informele gesprekken gevoerd met betrokkenen van Sharia4Belgium (leden, ex-leden en sympathisanten) en met mensen uit de omgeving van Sharia4Belgium (imams, islamleerkrachten, bestuursleden en bezoekers van moslimorganisaties, en activisten van andere moslimgroepen waaronder Hizb ut-Tahrir en salafistische groepen). Er zijn ook tien formele interviews afgenomen, die een enkele keer opgenomen konden worden. Ook zijn er enkele interviews gehouden met beleidsfunctionarissen en veiligheidsdiensten. Een enkele keer vond een gesprek in Nederland plaats. Het veldwerk had betrekking op mensen die direct betrokken waren bij Sharia4Belgium en op de bredere omgeving van dit netwerk. Naast deze informele en formele gesprekken zijn er in deze periode ook bijeenkomsten, zoals vrijdagpreken, jongerenavonden en lezingen, bijgewoond die door het brede islamitisch maatschappelijk middenveld in Antwerpen georganiseerd werden.

Naast het veldwerkmateriaal is er ook bronnenonderzoek en online onderzoek gedaan. De activisten en sympathisanten van Sharia4Belgium hebben de afgelopen vier jaar een enorme hoeveelheid video- en beeldmateriaal geproduceerd dat via allerlei internetkanalen, zoals Facebook, YouTube en de eigen website, gedistribueerd werd. We hebben dit materiaal door het korte tijdsbestek en een tekort aan

---

³¹ Dit onderzoek is uitgevoerd door Ineke Roex aan de Universiteit van Amsterdam en resulteerde in de publicatie Vermeulen & Bovenkerk (2012) *Engaging with violent islamic extremism. Local policies in Western European cities*.

³² Dit betreft een ongepubliceerde masterscriptie van de Radboud Universiteit Nijmegen waarin aan de hand van mediaproducties van zowel Sharia4Belgium als de Vlaamse media het activisme van Sharia4Belgium wordt geanalyseerd.

mankracht maar voor een klein deel kunnen analyseren. Ook zijn er via internet contacten opgebouwd en gesprekken gevoerd. Verder is de mediaberichtgeving over Sharia4Belgium van 2010 tot en met 2014 verzameld.

Dit onderzoek heeft plaatsgevonden in een hectische tijd. In de loop van eind 2012 en het begin van 2013 werd bekend dat de meerderheid van Sharia4Belgium (en ook anderen) naar Syrië waren vertrokken om zich daar onder meer aan te sluiten bij aan Al Qaida gelieerde rebellengroepen tegen het regime van al-Assad. Verschillende politieonderzoeken liepen al of werden gedurende het veldwerk in gang gezet en geïntensiveerd. Deze omstandigheden bemoeilijkten het veldwerk. Informanten verbleven in het buitenland of in gevangenschap, ze werden gedurende het veldwerk gearresteerd of vertrokken naar het buitenland. Sommigen overleden in Syrië. Het verblijf in het buitenland of de gevangenis beïnvloedde en bemoeilijkte uiteraard de toegang tot de informanten en het onderhouden van contacten. Ook was er sprake van wantrouwen of waren sommige informanten niet bereid om te spreken vanwege de vele aanvragen van onderzoekers en journalisten en vanwege politieverhoren. Niettemin zijn we in staat geweest om enkele betrokkenen van Sharia4Belgium meermaals te spreken, evenals verschillende actoren uit de omgeving, en de mediaberichtgeving en internetactiviteiten te monitoren. Een enkele keer konden we een langdurige band met een informant aangaan, waardoor we diepgaand materiaal hebben weten te verzamelen over ontwikkelingen binnen Sharia4Belgium en in wisselwerking met de omgeving.

2.1.2 Nederland – Onderzoek naar het activisme Sharia4Holland, Team Free Saddik / Behind Bars en Straat Dawah

Net als in ons onderzoek in België en Duitsland gebruikten we in Nederland een breed scala aan online en offline onderzoeksmethoden: observatie, tekst- en videoanalyse, informele gesprekken en interviews. Onze toegang tot Sharia4Holland was zo beperkt dat we uiteindelijk alleen het beschikbare online materiaal en enkele informele gesprekken hebben meegenomen.

De observaties vonden plaats tijdens demonstraties, informele bijeenkomsten en discussies op Facebook. In totaal zijn er 6 openbare gelegenheden bezocht, waar telkens zo'n 10 tot maximaal 150 mensen aanwezig waren. Daarbij is met zoveel mogelijk mensen gesproken (in totaal 32), zij het slechts kort. De meesten waren van Marokkaans-Nederlandse afkomst, maar er is ook gesproken met mensen uit andere etnische categorieën en met bekeerlingen. Met 10 mensen (tussen de 15 en 35 jaar) is diverse keren uitgebreid gesproken, online en offline. Met deze mensen hebben we over een relatief lange periode gewerkt (variërend van 2 tot 9 jaar). Deze online en offline gesprekken vormen het belangrijkste materiaal waarop het deel over Nederland is gebaseerd. In het geval van één activist is er in de gesprekken nauw

samengewerkt met een journalist.³³ Het was in het onderzoek niet mogelijk voor de mannelijke onderzoeker om ook met vrouwen te werken. Hun perspectieven en ervaringen maken dan helaas ook geen deel uit van dit onderzoek.

Daarnaast zijn er 45 video's geanalyseerd van de verschillende netwerken, en eigengemaakte video's en foto's. Een gedeelte van de video's en foto's van de netwerken is nog steeds op internet te zien, een ander deel is echter verwijderd. Het tekstmateriaal bestaat uit de artikelen van de website van de activisten De Ware Religie, 76 Facebookdiscussies, 4 toespraken, het pamflet De Banier en 10 andere door activisten geschreven stukken en een verzameling van diverse stukken van ongeveer 220 pagina's. Daarnaast is er gebruikgemaakt van ouder materiaal, in het bijzonder in het geval van activisten die al voor 2011 bij ons bekend waren.

Bij observaties is gelet op: uiterlijk van activisten, symboliek en handelingen en uitspraken, en in het bijzonder ook de reacties vanuit de eigen omgeving en van buitenstaanders daarop. Tevens is er gesproken met zes mensen die te maken hebben met beleidsvorming en/of -uitvoering op het gebied van antiradicalisering. Verder maken Kamerstukken en beleidsstukken deel uit van het materiaal, evenals de berichtgeving in de media. Tot slot is het materiaal aangevuld met literatuurstudie over (anti)radicalisering, integratie, activisme en het debat over de islam in Nederland.

2.1.3 Duitsland – Onderzoek naar het activisme van Millatu Ibrahim / Tauhid Germany, Die Wahre Religion en het Pierre Vogel-netwerk

Voor ons veldwerk in Duitsland hebben we een methodenmix gebruikt van observatie, tekstanalyse en interviews. Het is in de onderzoeksperiode niet gelukt om toegang tot de predikers van het Millatu Ibrahim-/Tauhid Germany-netwerk te krijgen. Over het algemeen zijn activisten en predikers uit dit netwerk niet bereid om met journalisten en onderzoekers te spreken. Daarom hebben we minder formele interviews in hun kringen kunnen doen dan we hadden gehoopt. Hier zou wellicht meer tijd nodig zijn om vertrouwen te winnen en toegang te vinden.

De observatie vond plaats tijdens openbare lezingen, demonstraties, hoorzittingen van rechtszaken en bij de informatietafels van de LIES!-campagne waarbij gratis koranexemplaren werden uitgedeeld. Wij bezochten in totaal vijf openbare bijeenkomsten in Duitsland (Mönchengladbach, Mannheim, Frankfurt, Pforzheim en Hamburg). Deze waren tegelijkertijd ook demonstraties (*Kundgebungen*) en duurden tussen

---

³³ M. de Koning en J. Kostense, 'Oh Oh Aleppo - Hoe Abu Muhammed een Syriëganger werd', *De Groene Amsterdammer*, no. 38, 17 september 2014.

de vijf en acht uur. Tussen juni en oktober 2013 bezochten en observeerden wij de LIES!-campagne in Bonn, Euskirchen, Keulen, Düsseldorf en Hamburg. De LIES!-campagne vindt vooral tijdens het weekend plaats, met informatietafels in winkelstraten van tientallen Duitse steden,³⁴ waar koranexemplaren uitgedeeld worden. Wij hebben de campagnes in de bovengenoemde steden minimaal twee keer een dag lang geobserveerd en er met activisten gesproken. Verder namen wij deel aan drie hoorzittingen in de rechtszaak van Emrah Erdoğan aan het gerechtshof Frankfurt am Main (Oberlandesgericht Frankfurt) om de hoorzittingen en de aanwezigheid van *da'wa*-activisten in het publiek te observeren en om met hen in contact te komen.

Het materiaal dat wij tijdens dit veldwerk hebben kunnen verzamelen, bestaat uit vier formele interviews waarvan wij er drie mochten opnemen. Twee interviews vonden plaats met activisten die zichzelf tot het netwerk van Millatu Ibrahim/Tauhid Germany rekenen. De observatie leverde uitgebreide veldwerkverslagen op, waarin ook tientallen informele gesprekken opgetekend zijn met activisten die wij bijvoorbeeld tijdens de demonstraties, aan LIES!-tafels of in de rechtbank van Frankfurt hebben kunnen spreken. Deze informele gesprekken zijn de belangrijkste bron, naast het materiaal dat wij online hebben kunnen verzamelen. Het online materiaal omvat in het geval van de Duitse *da'wa*-netwerken materiaal en *user-generated content* van hun Facebookpagina's en YouTubekanalen (onder andere commentaren). Daarvan hebben we 25 video's van *da'wa*-activisten geanalyseerd. De data uit ons veldwerk hebben we aangevuld met krantenberichten en wetenschappelijke literatuur.

Het veldwerk in Duitsland begon in juni 2013 en werd in maart 2014 afgesloten.³⁵ In de zomer van 2013 was de *da'wa* in Duitsland bijna tot stilstand gekomen na het verbod op Millatu Ibrahim in 2012 en de migratie van veel activisten naar het Midden-Oosten, vooral Egypte en later Syrië, sinds medio 2011. Een uitzondering was de LIES!-campagne, die sinds eind 2011 actief is. Pas in het najaar van 2013 kwam ook de *da'wa* van andere netwerken weer op gang, met name door de oprichting van het Tauhid Germany-platform en de terugkomst van Pierre Vogel en andere *da'wa*-activisten uit Arabische landen.

---

³⁴ Inmiddels is deze campagne ook in andere Europese landen en daarbuiten actief.

³⁵ De aanstelling van de betreffende onderzoeker ging pas per 1 april 2013 in en duurde een jaar.

2.2 Casus België: de wens om te vertrekken

Een fragment uit het logboek:

'Ik heb in de zomer van 2013 enige maanden contact gehad met een mannelijke informant. We hebben elkaar meermaals gesproken via Facebook, Whatsapp en tijdens langdurige interviews. Tijdens de interviews vertelt hij over ervaringen met het activistische netwerk waartoe hij behoort. Ook vertelt hij met bewondering over andere betrokkenen die naar Syrië vertrokken zijn. Hij vertelt dat zijn rugzak klaar staat om naar Syrië te vertrekken. Als hij hierover vertelt, vraag ik hem ook wat hem ervan weerhoudt te vertrekken. Hij noemt twee redenen: het huwelijk met zijn vrouw en het gebrek aan geld. Hij vertelt lange tijd over zijn problemen met zijn vrouw en ex-vrouw. Hij vertelt veel over zijn persoonlijke situatie en problemen. Hij vertelt over de ruzies met zijn vrouw en haar familie en over zijn depressies. Hij ziet het leven erg somber in. Hij wordt meermaals uit huis gezet door zijn vrouw en noodgedwongen vraagt hij op deze momenten onderdak bij een familielid, met wie hij een moeizame relatie heeft. Hij heeft nauwelijks geld. Hij heeft geen werk en ontvangt geen uitkering. Hij kan soms eten bij 'broeders'. Af en toe plaatst hij een filmpje op internet waarin hij zijn mening uit over onder andere de benaderde positie van de islam en zijn frustratie ten aanzien van politie, inlichtingendiensten en justitie. Hij stuurt deze filmpjes bij plaatsing direct door naar mij via Whatsapp.

Op een dag bericht hij me met de vraag of ik voor hem een telefoonkaart met internetgoed kan kopen. Hij vertelt dat hij mij dan in contact kan brengen met andere informanten, daar had ik immers om gevraagd. Als ik doorvraag, blijkt hij het geld nodig te hebben om zijn vrouw te bellen. Ik weiger hem geld te geven, hoewel ik me zorgen om hem maak. Ik vraag of hij een beroep kan doen op zijn familie of vrienden. Ik adviseer hem ook om werk te zoeken. In de herfst heb ik minder contact met hem. Af en toe bericht hij me om te vragen hoe het met het onderzoek gaat en vraagt hij of ik hem hiervoor nog nodig heb. Ik vraag hem dan ook steeds hoe het met zijn relatie gaat en of hij al werk heeft gevonden. Dan verneem ik enkele weken later via mediabronnen dat hij naar Syrië vertrokken is. Op Facebook zie ik dat hij zijn laatste bezittingen verkocht heeft. Ik veronderstel dat hij dit deed voor de bekostiging van zijn reis.'

2.2.1 De rol van de onderzoeker

Dit korte overzicht van het contact dat de onderzoeker gedurende enkele maanden had met een mannelijke informant raakt aan belangrijke methodologische kwesties met betrekking tot betrokkenheid en distantie van de onderzoeker in het veld. Als onderzoeker wissel je tijdens veldwerk voortdurend tussen verschillende rollen. Je observeert, participeert, bevraagt en (be)schrijft. Hierbij heb je betrokkenheid nodig om in contact te treden en distantie om goede vragen te stellen en te schrijven. Je

probeert de perspectieven van je informanten te begrijpen. Dit doe je met een onbevangen en open onderzoekshouding, waarbij je erop let je informanten en het veld niet of in ieder geval zo min mogelijk te beïnvloeden. Kortom, je wilt onopvallend aanwezig zijn als neutrale participerende observant in het veld. Langdurige aanwezigheid in een veld helpt mee in het creëren van onopvallende aanwezigheid.³⁶ In het geval van contact met personen met persoonlijke problemen word je geconfronteerd met het bewaken van deze onderzoekersrol, wanneer er een beroep op je wordt gedaan om te helpen. In sommige situaties is het tijdens veldwerk verkiesbaar om je toegeeflijk op te stellen. Je verlangt immers openheid van de informant, maar je hebt weinig terug te geven. Je bouwt in bepaalde mate relaties van reciprociteit op om contacten te bestendigen. Soms is het nodig om je neutraliteit opzij te zetten om vertrouwensbanden te ontwikkelen.³⁷ Het tonen van begrip creëert een omgeving waarin de informant zich makkelijker opent. Ook bijvoorbeeld het betalen van eten en drinken tijdens een gesprek behoort in het kader van reciprociteit tot een mogelijkheid om relaties op te bouwen.

2.2.2 Bewaken van grenzen

Wanneer de informant in bovenstaande beschrijving om geld vraagt om het onderzoek mogelijk te maken, wordt er volgens de onderzoeker echter een grens overschreden. De onderzoeker weigerde het geld te geven. Het werd immers niet direct duidelijk waar het geld aan besteed zou worden. Wellicht dat het geld zou voorzien in de bekostiging van een reis naar Syrië. De onderzoeker wilde dit niet faciliteren, omdat met het geld wellicht een mogelijk strafbaar feit zou kunnen worden bekostigd. Tijdens het onderzoek werden immers al verschillende ‘Syriëgangers’ aangeklaagd voor deelname aan een terroristische organisatie of vanwege voorbereiding op terrorisme.

Tijdens het contact tussen de onderzoeker en de informant gingen de gesprekken veelvuldig over de persoonlijke problemen van de informant. De onderzoeker was het luisterend oor voor zijn problemen. De informant kwam op momenten wanhopig over, waardoor de onderzoeker in situaties kwam waarbij de onderzoeker uitingen van begrip en medeleven toonde. Ook voorzag de onderzoeker de informant van het advies om werk te zoeken. Ook hier wordt de vraag opgeworpen of de onderzoeker zich voldoende op afstand hield. Beïnvloedt de onderzoeker het veld met het advies? Welke functie en betekenis krijgt de onderzoeker voor de informant?

---

³⁶ J.P. Spradley, *Participant observation* (Londen: Thomson Learning, 1980), 48.

³⁷ J. H. Cohen, ‘Problems in the field: Participant observation and the assumption of neutrality’, *Field methods* 12, nr. 4 (2000): 316-333.

De informant was vlak voor het contact niet intensief bezig met politieke activiteiten. Hij toonde zich uit het veld geslagen door ervaringen met veiligheidsdiensten. Zijn vrienden met wie hij zijn politieke activiteiten deelde, waren reeds naar Syrië vertrokken of zaten in hechtenis. Alleen zijn reisplannen en het contact met politiediensten en met de onderzoeker stonden in het teken van zijn ideologie en activisme. De rest van zijn tijd was hij druk met zijn persoonlijke problemen en kon hij met moeite het hoofd boven water houden. De onderzoeker kreeg de indruk dat de informant de onderzoeker opzocht om te kunnen praten over zijn politieke opvattingen en ambities. Hier had hij buiten dit contact nauwelijks de mogelijkheid toe. De vraag die opkomt, is of de onderzoeker het activisme van de informant een platform geeft, een invulling geeft en wellicht faciliteert. Door het contact met de onderzoeker werd de informant gestimuleerd om over zijn activisme te spreken, hoewel dat, afgezien van zijn reisplannen en contact met veiligheidsdiensten, in zijn dagelijks leven nauwelijks nog een rol van betekenis had. Gedurende het contact met de onderzoeker begon de informant opnieuw video’s te produceren.

2.3 Casus Nederland: van voetbal en barbecue tot jihadistische bijeenkomst in Den Haag

Na commotie over een partij voetbal met barbecue op 1 september 2013 waarbij een foto met een islamitische zegelvlag op Facebook en Twitter verscheen, werd er voor 8 september 2013 een nieuwe barbecue- en voetbalbijeenkomst aangekondigd (zie ook Deel II). Een, ingekort en geanonimiseerd, fragment uit het logboek van die dag:

‘In de nacht van zaterdag 7 september op zondag 8 september stuurt AB mij een berichtje dat ik welkom ben op de bbq. Ik zeg hem toe in de loop van de middag te zullen komen. Als ik rond 16 uur/16.30 uur arriveer, is het zonnig en een drukke bedoening op het Krajicek court en het Cruyff court in de Hondiusstraat. Ik zie AA al snel met een zonnebril en schud hem de hand en vervolgens ook AB. AC komt naar me toe met de zegelvlag en schudt me ook de hand. AB laat me zijn kinderen zien.

AB vertelt dat die vlag na het gedoe van afgelopen week per se ergens moet hangen. Ik kom meerdere jongens tegen die ik ken. Ik kom ook AD tegen. Ik praat met diverse jongens over de heisa over de bbq van afgelopen week. “Ze snappen de vlag niet”, zegt er een, “en maken er dan een hoop heisa van. Het gaat ze om de kijkcijfers en de hits op TV West.”

Ik wil AD [enkele dingen] vragen. [...] Daar krijg ik echter niet de kans voor, AD en ik zien allebei dat een grote groep agenten (stuk of 20) het terrein betreedt. De mannen op het voetbalveld worden gesommeerd hun ID te laten zien, wat ze weigeren, en vervolgens worden ze door een kordon van het veld verdreven. We zitten dan achter en iedereen staat meteen te filmen. AC maakt duidelijk dat het onzin is dat mensen hun ID laten zien, er wordt niets verkeerd gedaan. Volgens een van de agenten, zo begrijp ik, gaat het om het feit dat er gebarbecued wordt. Dat is echter niet het geval en dat zou ook niet gaan

gebeuren; een van de mannen was getrouwd en had eten meegenomen en dat zou, al kant en klaar, gebruikt worden.

De groep wordt vastgezet in een hoek van het veld en veel jongeren discussiëren met agenten en drijven de spot met hen. Er zijn agenten in gewoon uniform en enkele met de stok in aanslag. AM gaat in discussie met een van de agenten. Een van de oudere mannen had hem al eerder gezegd dat ze gewoon hun ID moesten geven; daar kwamen ze toch niet onderuit. Maar volgens AA en AB was het hun goed recht om die niet te geven én om te vragen dat de agenten zich ook legitimeerden. Dat deden ze inderdaad niet.

De agent wilde het hem nog eens uitleggen, probeerde AM mee te nemen, maar die gaf aan er niet van gediend te zijn dat hij werd aangeraakt. AA ging zo met hem in discussie dat de agent aangaf dat hij hierbij gearresteerd was. AA verzette zich, andere jongens bemoeiden zich ermee en probeerden hem af te schermen. Dat lukte niet, hij werd op de grond gedrukt en afgevoerd. Vervolgens werd het kordon rondom de groep kleiner gemaakt. Alles werd voortdurend gefilmd door meerdere mensen. Ik filmde ook en probeerde voortdurend een beetje aan de rand van de groep te staan tot ik door agenten ook naar het midden van de hoek werd gedreven (met zachte hand). Z. (die zich later aan mij voorstelde) riep mij toe: "Kijk dan wat jullie doen!". Ik antwoordde: "Ik niet." "Allemaal hetzelfde", riep hij.

Ik sprak ook AE, zijn broer was er ook maar die had geen ID en werd gearresteerd. Op een gegeven moment was er een patstelling. AB gaf aan als voorwaarde gesteld te hebben dat de broeders zouden worden vrijgelaten, dat iedere agent die om ID zou vragen, zich ook zou legitimeren en dat dan iedereen van hen zich ook legitimeerde.

Een gedeelte van de jongens ging zitten. En AF ging een lezing geven op basis van een tekst die hij op zijn mobiel had staan. AG stond iets verderop net als AH die er ook niet bij ging zitten. Toen het laatste deel van de lezing net op gang was, werden we onderbroken door de politie die aangaf dat iedereen nu zijn ID moest laten zien of anders zou iedereen gearresteerd worden. Ik vroeg me af wat ik zou gaan doen, maar het was al snel duidelijk dat iedereen wel gewoon weg wilde en zou toegeven. Ik bleef tot er nog ongeveer vier over waren en liep toen mee met een agent. Deze vroeg mij wat mijn reden was om hier te zijn en ik gaf aan dat ik bezig was met een onderzoek van de universiteit. Mijn paspoort werd bekeken en er werd een foto van gemaakt. Vervolgens werd ik naar buiten geëscorteerd en verzocht links het terrein te verlaten. Ik liep door naar waar onder andere AI stond. Bij hem stond ook AJ. Hij was niet echt gelukkig met de gang van zaken, zei hij, en vond dat ze gewoon hun ID hadden moeten geven. Z was het daar absoluut niet mee eens. Wil je je broeders afvallen? Dat was absoluut niet het geval volgens R, maar hij mocht ook kritiek geven.

Naar verloop van tijd lopen we richting de ingang van het trapveldje waar de laatste jongens vandaan komen. AI heeft zijn fiets laten halen en ook de vlag wordt weer meegenomen. Al het eten is buiten verzameld en de politie stelt zich opnieuw in kordon op en verzoekt iedereen nu te vertrekken. Dat gebeurt ook, en er moet toch zo'n 500 meter gelopen worden voordat we van de politie af zijn. Ook als we de auto van een van de jongens inladen, duurt het snel te lang volgens de agenten. Ik ga dan met AK en een andere jongen mee in de auto. Onderweg komen we S nog tegen, maar die heeft andere dingen te doen en we rijden door naar het Zuiderpark waar we zouden gaan eten. Het regent op dat moment pijpenstelen. We praten wat over mijn onderzoek en als AK terug is, gaan we naar het Zuiderpark. Daar aangekomen, regent het nog harder en elders blijken jongens aan het schuilen te zijn. Er wordt besloten om naar een moskee te gaan; dat vind ik niet handig omdat ik meestal om toestemming vraag (achteraf had het wel gekund, denk ik, ze hadden blijkbaar om toestemming gevraagd). De jongens willen echter ook nog gaan bidden, en we besluiten dat ik naar Hollands Spoor ga en naar huis.'

2.3.1 Ethische en strategische kwesties

In de loop van het rapport zullen we diverse malen terugverwijzen naar deze casus vanuit verschillende gezichtspunten. Waar het hier om gaat, is de rol van de onderzoeker. De casus roept enkele ethische en strategische kwesties op die van belang zijn. Op een bepaald moment geeft de politie aan dat het de laatste kans is voor iedereen om het legitimatiebewijs te tonen, anders wordt iedereen die dat niet doet gearresteerd. Tot op dat moment heeft de onderzoeker zich ook niet gelegitimeerd. Zich direct legitimeren aan het begin van de confrontatie met de politie zou onherroepelijk het vertrek van de onderzoeker uit de groep activisten betekenen. Letterlijk, want degene die zich legitimeert, stapt naar voren en zou dan weggeleid worden. De vraag is natuurlijk of de onderzoeker daarmee zijn eigen positie als antropoloog niet in gevaar brengt, maar ook of hij ongewild een politiek statement maakt dat hij op dat moment helemaal niet wil maken. Als hij bij de activisten blijft, overschrijdt hij dan niet een ethische grens in de zin dat een onderzoeker zich natuurlijk ook aan de wet moet houden?

Daar komt nog bij dat een dag later bleek dat het de politie helemaal niet te doen was om een einde te maken aan een ongeoorloofde barbecue (die sowieso niet zou plaatsvinden), maar om een 'manifestatie' op te breken. Met name de vlag zou van deze bijeenkomst een politieke manifestatie maken. Hier komen we verderop nog op terug.

De vraag is natuurlijk ook hoe het zit met de distantie in het onderzoek tijdens de confrontatie met de politie. Op een gegeven moment worden twee van de aanwezige mannen tegen de grond gewerkt en krijgen ze de nodige klappen van de handen en stokken van de agenten. De mannen worden afgevoerd

terwijl de anderen “*Takbir!*” (een oproep om *Allahu akbar* te roepen) en vervolgens “*Allahu akbar*” (God is groot / de grootste) roepen. Dat gebeurde daarvoor ook al en daarna nog diverse keren; telkens in reactie op het politieoptreden. Het kordon voor de groep (achter de groep staat een gebouw en zijn er hoge hekken) maakte de hoek waar de onderzoeker en de activisten zich bevonden kleiner. De onderzoeker probeerde voortdurend een beetje aan de rand van de groep te gaan staan, zolang de agenten dat toestonden. De onderzoeker was, toen de politie de groep in een hoek dreef, zelf behoorlijk geïrriteerd. De reden die men gaf, de aanwezigheid van zoveel agenten op het veld en daaromheen, en nog een helikopter in de lucht, kwamen op hem zwaar overdreven en intimiderend over. De emoties die ook de aanwezige voetballers kenmerkten, werden dus, tot op zekere hoogte, gedeeld door de onderzoeker.

Het is in dit onderzoek een bewuste keuze om zoveel mogelijk op te trekken met activisten in diverse contexten. Dus niet alleen aanwezig te zijn bij demonstraties, maar ook bij gelegenheden die een op het eerste gezicht apolitiek of diffuus karakter hebben. Het gaat daarbij om empathie, distantie en nabijheid. In dit concrete geval raakte de onderzoeker ondergedompeld in de groepsdynamica van dat moment. Het is moeilijk afstand te bewaren (letterlijk en figuurlijk) wanneer men is ingesloten door de politie te midden van activisten, hoewel het filmen van het hele gebeuren wel helpt. De aanwezigheid tijdens deze gebeurtenis gaf de onderzoeker echter wel een unieke inkijk in de dynamiek en hectiek van zo'n situatie. Iedereen is enerzijds erg bezig met zijn eigen veiligheid, hoe men zich opstelt ten opzichte van de anderen en ten opzichte van de agenten. Anderzijds gaat iedereen ook op in één groep, temeer omdat de agenten de aanwezigen op dat moment, en ook later, categoriseerden als één homogene groep. De confrontatie met de politie versterkt daarmee enerzijds het idee van individualiteit, maar anderzijds en tegelijkertijd ook het idee deel uit te maken van een groep.

Daarnaast geeft de aanwezigheid ook inzicht in de diversiteit van de groep. Niet alle aanwezigen zaten op dezelfde ideologische lijn als de Haagse activisten en ook niet iedereen was het eens met de weigering om het legitimatiebewijs te laten zien. Wat de aanwezigen aanvankelijk bond, waren persoonlijke contacten en liefde voor het voetbal; wat hen later bond was de politie die hen in een hoek dreef. Enkele aanwezigen hebben later afstand genomen van de Haagse activisten; meestal niet publiekelijk, maar wel door niet meer met hen om te gaan.

2.3.2 De identiteit van de onderzoeker

Een van de aspecten die voortdurend terugkeren in ons onderzoek heeft betrekking op de identiteit van de onderzoeker. Zowel de Haagse activisten, hun opposenten onder moslims, inlichting- en opsporingsdiensten als journalisten, opiniemakers en beleidsmakers zijn voortdurend bezig om uit te vinden waar de onderzoeker precies staat. In het geval van het Nederlandse onderzoek wordt de onderzoeker door veel buitenstaanders gezien als iemand die te dicht bij de Haagse activisten staat, anti-overheid is en te zeer beïnvloed wordt door de praktijken en opvattingen van de Haagse activisten om nog ‘objectief’ te kunnen zijn. Aan de andere kant proberen ook de Haagse activisten voortdurend te bepalen waar de onderzoeker staat. Ze verwachten niet dat hij het in alles met hen eens is (hij is immers geen moslim), maar wel dat hij de ‘hypocrisie’ en het ‘meten met twee maten’ van het democratische systeem doorziet. De Hondius-casus is voor hen een demonstratie daarvan en enkelen stelden dan ook: “Nu weet je hoe het is als moslim hier.”

Tijdens het veldwerk bleek dat ook buitenstaanders de neutraliteit en de intenties van de onderzoekers in het oog hielden. Men verwarde het ‘willen begrijpen’ met ‘goedkeuren’³⁸. Contacten in een reeds bestaand netwerk van Belgische en Nederlandse veiligheids- en overheidsdiensten werden hierdoor in sommige gevallen moeizamer. Indirect en soms direct werd ons kenbaar gemaakt dat we te dicht op onze onderzoeksgroep zaten; in principe een voorwaarde om überhaupt antropologisch veldwerk te kunnen doen. Contacten werden als gevolg van wantrouwen op een laag pitje gezet. De context van het veldwerk was dermate gespannen en gepolitiseerd door de actualiteit van het probleem van Syriëgangers en lopende politieonderzoeken, dat niet alleen het veldwerk zelf moeizaam verliep, maar de onderzoekers dus ook werden geconfronteerd met wantrouwen buiten de onderzoeksgroep.

Hoewel we geen oorzakelijk verband kunnen vaststellen, is het na ‘Hondius’ onmogelijk gebleken om met de politie te spreken over de Haagse activisten en in het bijzonder over deze casus. De bij het Hondius-incident betrokken onderzoeker deed een stap terug en een van de andere onderzoekers nam het initiatief om met de politie te spreken. Nadat echter duidelijk was geworden dat beiden samenwerkten in dit project, werden alle pogingen afgehouden en werden afspraken telkens door de politie uitgesteld. Aangezien we niet met de politie konden spreken, weten we niet de precieze reden hiervoor, maar het past wel in een breder patroon van wantrouwen ten opzichte van onderzoekers die zich met deze militante activisten bezighouden. Zo werd een buitenlandse collega van de onderzoekers door een betrokkene bij het antiradicaliseringsbeleid aangeduid als ‘typische *lone wolf*’; een verwijzing naar iemand die op eigen houtje zonder invloed van buitenaf een terroristische aanslag zou kunnen plegen.

---

³⁸ I. Roex. ‘Onderzoek naar de ‘ander’ is broodnodig’, *Trouw*, 24-09-2014, p. 21.

In het geval van één onderzoeker werd het wantrouwen ook duidelijk via Facebook. Een belangrijk deel van zijn onderzoek vindt plaats op en via Facebook, waar hij contacten onderhoudt, pagina’s en *posts liked* en waar mensen kunnen reageren op *posts* op zijn pagina. Ook dat roept soms de vraag op ‘waar de onderzoeker staat’, temeer omdat mensen veel ruimte hebben om te reageren. In enkele gevallen worden daarbij regels overtreden. Soms verzoekt de onderzoeker de mensen om zelf hun opmerkingen te verwijderen, maar in een enkel geval zijn ook complete discussies verwijderd. In één geval is de discussie compleet verwijderd, waarna een screenshot ervan opdook op de website GeenStijl. Het geeft goed aan hoezeer alles wat met de Haagse activisten, Syriëgangers en dus ook de onderzoekers te maken heeft, onder een vergrootglas ligt en tot nieuws wordt gemaakt.

2.4 Casus Duitsland: de dwang tot positionering en het doorleven van emoties

Open-airlezing en tegendemonstraties - fragment uit onderzoeklogboek:

‘[...] Op zaterdag 8 februari 2014 vond een openbare lezing van de beruchte salafistische prediker Pierre Vogel (Abu Hamza) op een marktplein in de binnenstad van Mönchengladbach plaats. Het was de eerste keer na de officiële opheffing van de vereniging Einladung zum Paradies (EZP, Uitnodiging tot het Paradijs) en de sluiting van de bijhorende Sunnah Moskee in de zomer van 2011, dat een salafistische prediker in dit kleine stadje vlakbij de grens met Nederland in het openbaar optrad. Eind 2010 was ophef ontstaan in de lokale media, onder lokale politici en bewoners van Mönchengladbach over de geplande verhuizing van de Islamschule Braunschweig, de online school van de prediker Muhamed Ciftci (Abu Anas).³⁹ Abu Anas was toen ook lid van het bestuur van EZP, dat met Pierre Vogel als boegbeeld grootse plannen had voor een internationaal *da‘wa*-centrum in Mönchengladbach. Het centrum zou de nationale *da‘wa*-activiteiten moeten bundelen, internationale predikers en geleerden uitnodigen, onderwijs verzorgen en predikers opleiden, zo was de gedachte. Toen Hans Wargel, het toenmalige hoofd van de Verfassungsschutz Niedersachsen, op 3 augustus 2010 tegenover het nieuwsagentschap DPA liet weten dat het goed nieuws voor Nedersaksen zou zijn als de Islamschule Braunschweig naar een andere deelstaat (Noordrijn-Westfalen) zou vertrekken, kwam de zaak aan het rollen: de lokale media berichtten over het gevaar dat van EZP uit zou gaan, politici waarschuwden voor toenemende radicalisering, het lokale bouwtoezicht had bezwaar tegen de bouw en het gebruik van moskee annex centrum en twee lokale burgerbewegingen zetten alles op alles om de komst van het *da‘wa*-centrum te voorkomen. De situatie escaleerde en EZP besloot de plannen te staken en zich uit Mönchengladbach terug te trekken. Pierre Vogel en zijn medestrijder Sven Lau (Abu Adam) adverteerden deze lezing dan ook als een

---

³⁹ Zijn onderwijs volgt het curriculum van de Universiteit Medina. In mediaberichten werd de *Islamschule* in verband gebracht met geplande aanslagen in Duitsland in 2007 door de zogenaamde *Sauerland Groep*. In de zomer van 2012 werd de *Islamschule* door de overheid gesloten.

“terugkeer” en een “herovering” van Mönchengladbach en de lezing van Pierre Vogel had als titel ‘Islamofobie in Mönchengladbach’. Het was dan ook geen verrassing dat tot 8 februari vijf verschillende netwerken en groeperingen zich hadden aangemeld.

Kort voordat ik het plein bereikte waar de lezing plaats zou vinden, zag ik ongeveer twintig mensen van PRO NRW, een nieuwe extreemrechtse partij, op de stoep van een drukke winkelstraat staan, met Duitse vlaggen en posters, waarop controversiële spotprenten van de profeet Mohammed en moskeeën met een streep erdoorheen waren afgebeeld. Politieagenten van de mobiele eenheid observeerden het gebeuren vanaf de overkant. Ik kreeg een flyer van de Antifa (Antifascistische Aktie) in mijn hand gedrukt waarin zij uitleg gaven over hun afwijzende positie met betrekking tot de salafistische beweging, de antisalafistische burgerinitiatieven en rechtsextremisten, zoals PRO NRW. Op het plein een beetje verderop was het erg druk met politie, winkelend publiek, diverse soorten activisten en demonstranten en een massa van mensen die naar het mobiele podium keken waar *da’wa*-activisten bezig waren met de voorbereidingen. De politie had rond het podium een gebied afgezet en controleerde de toegang. Binnen zag ik rond de honderd vrouwen en mannen in voornamelijk islamitische kleding. Volgens latere schattingen van de politie namen tweehonderd mensen aan de lezing van Pierre Vogel deel. De vrouwen stonden dicht bij het podium terwijl de mannen om hen heen stonden alsof zij hen wilden beschermen. Een vrouw vertelde me later dat dit ook inderdaad de bedoeling was. Toen ik probeerde me bij de mensen bij het podium te voegen, stapten meteen drie politieagenten op me af en drongen ze er nadrukkelijk op aan dat ik achter de afzetting zou blijven. Anders zouden zij me als “deelnemer aan de demonstratie” beschouwen. Ik wist even niet wat te doen. Uiteindelijk besloot ik maar verder te gaan om te kijken wie er nog op het plein was.

Om het ‘salafistische gebied’ heen stonden mensen en verschillende activisten die hun afwijzing van het salafisme tot uiting brachten met posters en fluitjes. Velen keken ongerust en afwijzend naar het podium. Een man in de groene jas van Die Grünen (De Groene Partij) was bezig met het uitdelen van groene fluitjes. Iedereen nam er goedkeurend één. Ik wees het af, waarop mijn buurman me naar mijn beweegreden vroeg. Hij keek me verbaasd en niet begrijpend aan toen ik zei dat ik wel graag zou willen weten wat Pierre Vogel te vertellen heeft. Ik liep verder voorbij het podium en kwam twee mannen tegen, die een poster droegen: ‘Alle Götter sind tot!’ (‘Alle goden zijn dood!’). Een van hen was in een ochtendjas gekleed. Zij vertelden dat zij van Die Partei (De Partij) waren.⁴⁰ Zij hadden verderop hun eigen informatietafel neergezet. Twee mannen in pak droegen een poster waarop twee apen waren

---

⁴⁰ De Partij werd in 2004 door twee redacteuren van het satirische blad Titanic opgericht en neemt deel aan verkiezingen. Het is echter vooral een parodie op partijdemocratie. Hun partijlied is overgenomen van de SED (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands, voormalige regeringspartij van de Duitse Democratische Republiek): *Die Partei hat immer recht* (De partij heeft altijd gelijk).

afgebeeld, die elkaar aan het ontluisen waren: ‘Neonazis regelmäßig entnazifizieren!’ (‘Denazificeer neonazi’s regelmatig!’).

De politie had net voorbij het ‘salafistische gebied’ een tweede gebied afgezet waar niemand mocht komen. Blijkbaar was dit bedoeld om meer ruimte voor manoeuvres te creëren en om antisalafistische demonstranten op een afstand te houden. Erachter stond het lokale antisalafistische initiatief (Bürgerinitiative Mönchengladbach) met spandoeken waarop stond ‘Multikulti: ja, Salafisten: nein’, ‘Salafisten adé, friedlicher Islam ok’ of: ‘Bürger dieser Stadt wissen: Salafisten wollen Macht. Macht is die Schwester der Gewalt’ (‘Burgers van deze stad weten: salafisten willen macht. Macht is de zuster van geweld’). Wilfried Schulze, woordvoerder van het initiatief, sprak de menigte toe over het gevaar van het salafisme en de tolerantie van zijn initiatief tegenover vreedzame moslims. In de luisterende menigte viel mij echter één groep bijzonder op: leden van de ultrarechtse German Defence League (GDL) met Duitse en GDL-vlaggen. De meesten van hen droegen korte Bomberjacks, zeer kort haar en Doc Martens (hoge schoenen). Later hoorde ik dat het grotendeels voetbalhooligans waren. Velen waren dronken en hadden bierflessen in hun handen die ze af en toe dreigend omhoog hielden in de richting van de moslimactivisten. Ik voelde me onveilig tussen hen, de politie en de salafistische activisten in en liep verder. De volgende groep was een mengelmoes van burgerlijke partijen zoals de Groene Partij, de SPD (Sozialdemokratische Partei Deutschlands) en hun jongerenorganisaties. Via hun toespraken en spandoeken benadrukten zij dat ook een Pierre Vogel welkom was in Mönchengladbach, als hij maar tolerantie en vrede steunde en openstond voor dialoog. Ik sprak nog heel kort met activisten van een netwerk voor de rechten van vluchtelingen. Die activisten stonden met een spandoek aan de zijkant en wilden een signaal tegen xenofobie afgeven. Zijzelf hadden geen expliciete mening over salafisten en bleken niet echt bekend te zijn met hun gedachtegoed. Het ging hen er vooral om de aandacht op de groeiende xenofobie in Duitsland te vestigen.

Opeens hoorde ik de oproep tot gebed vanaf het mobiele podium en ik zag hoe de mannen voor het podium in rijen gingen staan om te gaan bidden. Hun oriëntatiepunt richting Mekka was een koffer met een Britse vlag erop, een soort vervangende *mihrab*. Media speculeerden later waarom de mannen voor een koffer met een Britse vlag gingen bidden. Het sensatieblad Bild Zeitung vermoedde een provocatie erachter. Ik zag dezelfde koffer later tijdens een open-airlezing voor de vrijlating van Abu Adam in Mannheim.⁴¹ De verklaring was echter simpel: een van de *da‘wa*-activisten gebruikt deze koffer regelmatig om er flyers en boeken in te vervoeren die hij op evenementen aan niet-moslims uitdeelt.

Ik keerde terug naar het ‘salafistische gebied’ maar ging er niet in. Ik vond een plekje op een muurtje achter het politiekordon. Ik voelde me er veilig omdat er een kerk achter stond waarvan de deuren open waren. Ik voelde dat dit een veilige plek zou zijn voor het geval de situatie zou gaan escaleren. De GDL

---

⁴¹ Abu Adam werd op 24 februari 2014 aangehouden.

bewoog plotseling in één klap richting het podium en gooide bierflessen en vuurwerk naar de *da’wa*-activisten. Zij schreeuwden: “Deutschland, Deutschland” en: “Wir wollen keine Salafistenschweine” (“Wij willen geen salafistenvarkens”) naar de menigte bij het podium en ook naar de politie die het lege gebied achter het podium in een keer binnen rende. Sommige GDL-activisten en hooligans konden echter aan de zijkanten ontsnappen en zich onder de kijkers bij mij in de buurt mengen. Ik voelde me bedreigd door hun leuzen, hun agressie en vanwege mijn zwangerschap. De situatie werd feller, moslimactivisten gingen met een zwart *shahada*-spandoek recht tegenover de GDL-activisten staan en gesticuleerden wild. Ik probeerde me afzijdig te houden, maar dat lukte tussen al het duwen en trekken in niet goed. Ik merkte dat ik behalve bang ook ontzettend boos werd op de dronken mannen met bierflessen en naar hen wilde schreeuwen dat zij maar moesten oprotten met hun nazigedrag als zij niet tegen andere mensen konden. Na ongeveer een kwartier slaagde de oproerpolitie erin de GDL en voetbalhooligans een zijstraat in te duwen. Dat ging gepaard met geweld. Tijdens de komende uren zouden zij daar blijven onder het wakend oog van de politie. Abu Adam riep de moslimactivisten via de microfoon op om niet op de provocatie te reageren en vroeg de kijkers op een uitdagende manier wie er nou gewelddadig en intolerant was.

De situatie werd weer rustiger. Voordat Abu Adam echter aan zijn introductie kon beginnen, nam een kleine groep van sjiitische activisten het roer over en zij daagden de salafistische activisten van de zijkant uit waar ik ook stond. Zij schreeuwden dat salafisten niet representatief zijn voor de moslimgemeenschap, dat zij leugens verspreiden en dat zij gevaarlijk zijn. Zij waren ontzettend boos en emotioneel. Een van hen hield de vlag van de Libanese Hizbullah in handen. De salafistische activisten keken geamuseerd toe en hielden het zwarte *shahada*-spandoek omhoog. Een groep politieagenten probeerde de sjiitische activisten te kalmeren. Eindelijk begon Abu Adam aan zijn toespraak. Onmiddellijk stak een groot lawaai op: de massa aan de zijkanten gebruikte de fluitjes en Abu Adam was niet meer te verstaan. Zodra het lawaai minder werd, begonnen sommigen nog enthousiaster te fluiten. Dit duurde ongeveer een half uur en van de toespraak van Abu Adam kwam niet veel terecht. [...]

2.4.1 Ruimte, grenzen en uiterlijk: de onmogelijkheid om neutraal te blijven

In de afgelopen jaren zijn de verhoudingen tussen *da’wa*-activisten van de voornamelijk salafistische netwerken in Duitsland aan de ene kant en de Duitse overheid, media, sociale bewegingen en het publiek aan de andere kant op scherp komen staan. Vooral sinds de eruptie van geweld tijdens de demonstratie van Pro NRW voor de Koning-Fahd Academie in Bonn op 5 mei 2012⁴² is de mediabelangstelling toegenomen en zijn er meer repressieve middelen, zoals huiszoekingen, verboden en aanhoudingen vanuit de overheid ingezet. Verder worden het thema ‘salafisme’ en het verzet ertegen door rechtse en

---

⁴² De prediker en activist Abu Ibrahim heeft toen een tegendemonstratie aangemeld die uit de hand liep, waarbij 29 politieagenten gewond raakten. Een tegendemonstrant verwondde 2 politieagenten zwaar met messteken.

ultrarechtse bewegingen en partijen opgenomen als vast onderdeel van hun eigen activisme en identiteit. Ook politici en politieke activisten, zoals de Antifa, positioneren zich in toenemende mate met betrekking tot de *da'wa*-netwerken of zijn gedwongen een positie te formuleren binnen het bredere maatschappelijke debat omdat hun activisme zelf ermee in aanraking komt (bijvoorbeeld het antiracisme van de Antifa).

In deze context was de openbare lezing van Pierre Vogel en Abu Adam in Mönchengladbach een gebeurtenis waarbij de posities van verschillende netwerken, activisten, partijen en bewegingen zich opnieuw konden uitkristalliseren. Het is in deze sfeer nauwelijks mogelijk zich aan de dwang tot positionering te onttrekken want zelfs de poging om zich neutraal op te stellen of een afwachtende en luisterende houding aan te nemen, wordt als positionering ten gunste van een van de partijen geïnterpreteerd: men is of pro-salafistisch of anti-salafistisch. Beide zijden bevorderen dergelijke positionering en hebben allerlei pejoratieve uitdrukkingen voor personen die hun steun aan een van de beide posities onzeggden. De onderzoeker werd zelf in gesprekken met salafistische en antisalafistische activisten tijdens dergelijke evenementen als naïeve *Islamversteherin*, *Kollaborateurin* en spion bestempeld.

Deze dwang tot positionering heeft de positie van de onderzoeker beïnvloed op voornamelijk drie vlakken: (1) De ruimte om een enigszins neutrale en empathische houding in te nemen, wordt continu kleiner naarmate de situatie feller en controversiëler wordt. (2) De omgang van de onderzoeker met symbolen, zoals het groene fluitje, en haar uiterlijk worden nauwkeurig in de gaten gehouden en het wordt verondersteld dat dit iets zegt over haar houding. Haar buurman en anderen viel meteen op dat de onderzoeker het fluitje afwees en de politieagenten die het 'salafistische' gebied afzetten, gingen ervan uit dat zij niet aan de lezing van Pierre Vogel en Abu Adam deel wilde nemen vanwege haar niet-islamitische uiterlijk. De onderzoeker zag hoe andere vrouwen met hoofddoek en sommigen met *niqab* (gezichtssluijer) ongevraagd mochten passeren. (3) Grenzen en ruimtelijke posities werden in verband gebracht met de identiteit van de onderzoeker en haar positie binnen het brede debat over de islam. Iedere ruimte op het plein waar de lezing en de demonstraties plaatsvonden, was 'in bezit genomen' door een bepaalde groepering, activisten of een netwerk en hun eigen overtuigingen. Erbij gaan staan werd dus gelijkgesteld aan goedkeuring van de positie die de betreffende groep uitdraagt.

In Mönchengladbach en ook bij andere, soortgelijke evenementen probeerde de onderzoeker bij de 'grenzen' te gaan staan en vrije ruimtes in de overgang van één gebied naar het volgende te vinden. Maar dat lukte niet altijd. De onderzoeker werd bijvoorbeeld door *da'wa*-activisten in Mönchengladbach aangesproken op het racisme van de Duitse bevolking, overheid en media toen ze bij de politie ging staan die het mobiele podium afzette. Ze werd uitdagend gevraagd wat ze nou van het gedrag van de German

Defense League vond, of dat niet een schande voor haar als Duitse was en of het niet tijd was de waarheid onder ogen te zien. Het was niet mogelijk om een open gesprek aan te gaan over het activisme van de *da'wa*-activisten, hun leven als moslims en hun ambities. Ieder commentaar, iedere uitspraak en vraag van haar kant werd in het kader van pro- of anti-islam geplaatst. In deze situatie is het erg moeilijk om veldwerk, laat staan participerende observatie, op een betrokkene en empathische manier te doen, zonder je in te laten lijven door de met elkaar concurrerende posities en 'activismen'. Een tweede strategie, behalve het opzoeken van grenzen, is in beweging te blijven en van plaats te wisselen. Maar ook hier is het probleem dat het ideaal van etnografisch veldwerk, observeren en meedoen, er niet bij gebaat is. De onderzoeker was zo bezig om niet te worden geïdentificeerd met een of andere houding, dat ze er niet meer aan toekwam om de indrukken op zich in te laten werken en deze bewust te registreren. Het was meer 'identiteitsarbeid' dan veldwerk.

Tijdens de open-airlezing voor Abu Adam, die eerder was aangehouden en in voorarrest zat, in Mannheim op 23 maart 2014 ging de onderzoeker bij de activisten van de *da'wa*-netwerken en hun publiek staan. Ook hun mobiele podium werd door de politie afgezet, gedeeltelijk met hekken. Ze stond dus 'binnen', maar door haar uiterlijk ook weer 'buiten': ze was een van drie vrouwen zonder hoofddoek en met blond haar. De andere twee vrouwen lieten duidelijk hun afkeer zien en horen van wat er op het toneel door de predikers werd gezegd. Eentje benaderde de onderzoeker samenzweerderig, maar wist niet wat zij met haar antwoorden moest doen. Zij had verwacht dat de onderzoeker eveneens haar afschuw tegen de predikers zou uiten.⁴³ De onderzoeker probeerde in gesprek te komen met vrouwen en mannen, maar dat lukte alleen bij mensen die zij al kende. In tegenstelling tot ervaringen van de onderzoeker tijdens haar veldwerk vóór de verharding van de verhoudingen sinds eind 2010, lukte het haar deze keer nauwelijks nog om nieuwe contacten te leggen en gesprekken aan te gaan die meer opleverden dan een herhaling van de bekende standpunten. Er zou dus veel meer tijd voor 'vertrouwensarbeid' en gewenning nodig zijn om de diepe en rijke data te kunnen genereren die veldwerk juist zo waardevol maken.

---

⁴³ Zij had het vooral over de mannelijke activisten omdat volgens haar de vrouwen die er stonden maar slachtoffers van hen waren.

Hoofdstuk 3 Discussie en conclusie – *counter-conduct* en onderzoek in controversiële gepolitiseerde omgevingen

In dit deel hebben we drie casussen gepresenteerd, die volgens ons illustratief zijn voor de separate onderzoeken in België, Duitsland en Nederland en voor het project als geheel. In dit slothoofdstuk willen we ons richten op vier aspecten die er volgens ons uitspringen: vertrouwen en empathie, reciprociteit, emoties en lichamelijke beleving en ethische grenzen. Bij elkaar genomen kunnen we ze beschouwen als vier dimensies van een gepolitiseerd onderzoeksveld: onderzoek naar militant activisme van moslims. De vier dimensies laten ook zien dat onderzoekers zich niet helemaal kunnen onttrekken aan de dynamiek die eigen is aan *counter-conduct*.

3.1 Vertrouwen en empathie

Cruciaal in de wijze waarop antropologen, of welke andere onderzoekers dan ook, onderzoek doen, is dat ze het vertrouwen genieten van de mensen met wie ze onderzoek doen, en een empathische relatie met hen ontwikkelen. Dit betekent dat een onderzoeker zoveel mogelijk zijn of haar eigen oordeel opschort en zich openstelt voor de logica en emoties van anderen. In een onderzoeksveld dat zo gepolitiseerd is als dit, is dat ingewikkeld; er zijn immers heel veel betrokkenen met soms tegenstrijdige of vijandige visies. Vanaf het begin heeft onze focus gelegen op de activisten zelf en hun leefwereld.

In het geval van België en Nederland speelde het feit dat de onderzoekers al een langdurige band hadden met sommige activisten een belangrijke rol. Zij kenden tot op zekere hoogte ons onderzoek en met hen konden allerlei praktische, strategische en ethische zaken besproken worden. Voor mensen met wie onderzoek gedaan wordt, is vaak niet alleen de uitkomst van het onderzoek van belang, maar ook hoe onderzoekers tot die kennis komen. Het gaat er niet zozeer om dat er geen kritiek op de activisten geleverd mag worden, maar wel dat er met de 'juiste' mensen wordt gesproken en dat de gezichtspunten en praktijken van activisten 'correct' worden weergegeven. Daar zitten wel grenzen aan. Zo werd het interview met een van de activisten dat door hem op YouTube werd gezet, ervaren als een vertrouwensbreuk door anderen. Niet omdat er met deze ene man was gesproken door de onderzoeker, maar omdat nu opnieuw een interne ruzie met allerlei beschuldigingen in de wereld werd gebracht. Waar activisten juist hopen dat met 'goed' onderzoek hun gezichtspunten de wijdere wereld bereiken, kan onderzoek op deze manier juist averechts werken voor hen. In plaats van hun empowerment is disempowerment het resultaat, en juist in situaties waarbij inderdaad sprake is van een vertrouwensband kan dit grote indruk maken.

In het Duitse en in mindere mate ook in het Belgische en Nederlandse onderzoek bleek vertrouwen bij sommige mensen lastig op te bouwen. Er was en is een sterk wantrouwen tegen buitenstaanders en zeker sinds sommigen onder scherp toezicht staan van opsporings- en inlichtingendiensten is de beschuldiging dat de onderzoekers deel uitmaken van het surveillanceapparaat snel gemaakt. Onderzoekers dienen hier ook realistisch in te zijn. Hoewel wij op generlei wijze werken voor opsporings- en inlichtingendiensten, is het helder dat de belangstelling voor ons onderzoek vanuit media en beleid sterk te maken heeft met de politieke context. Nadat de onderzoekers onafhankelijk van anderen een eigen opzet van het project hadden gemaakt in 2012, kwam die belangstelling vooral van het ministerie van Veiligheid en Justitie. Dat ministerie heeft deze studie medegefinancierd en hoewel het ons geen enkele beperking heeft opgelegd en geen bemoeienis heeft gehad met de opzet, vragen, uitvoering en verslaglegging van het project, is het duidelijk dat de belangstelling van het ministerie te maken had met de sociale onrust rondom Sharia4Belgium en soortgelijke netwerken. Dat was nog vóór de politieke en maatschappelijke discussie over de Syriëgangers.

De belangstelling die er voor moslims in het algemeen en militante activisten in het bijzonder is en de categorisering die daarmee samenhangen vanuit politiek en media, kunnen gezien worden als een regime van surveillance: een geheel van vertogen en praktijken waarbij een bepaalde categorie mensen gecategoriseerd wordt als dreiging en op die wijze een object wordt van praktijken in media, beleid en onderzoek. Met name de Duitse en Nederlandse casussen die hier besproken zijn, laten zien dat onderzoekers onderdeel zijn van en beïnvloed worden door dat regime van surveillance, of ze dat nu willen of niet. Het is dan ook niet verbazingwekkend dat zij door de onderzoeksgroep met wantrouwen benaderd worden. Temeer omdat sinds de deelname van Nederlandse moslims aan de strijd van onder andere Jabhat al-Nusra (geaffilieerd met Al Qaida) en ISIS in Syrië, de activisten ook met diverse maatregelen te maken hebben gekregen. Zo zijn bij enkelen de paspoorten ingenomen, stonden diverse mannen onder toezicht vanwege de verdenking dat ze zouden uitreizen, lopen er aanklachten tegen enkele mannen vanwege verdenkingen van ronselen, enzovoorts.⁴⁴ Voor het onderzoek heeft dit ook gevolgen gehad. Hoewel ons materiaal met betrekking tot de alledaagse leefsituatie van de activisten sowieso beperkt is, zullen we daar verder ook nauwelijks over uitweiden, simpelweg omdat dat de anonimiteit van onze gesprekspartners en hun omgeving teveel bedreigt.

---

⁴⁴ In 2014 zijn er nog meer maatregelen genomen en zijn er diverse arrestaties geweest. Dit nemen we in ons rapport echter niet meer mee.

3.2 Reciprociteit

Reciprociteit kan gesplitst worden in twee verschillende aspecten: reciprociteit in praktische aangelegenheden en reciprociteit in kennisproductie. Soms wordt aan onderzoekers gevraagd om bepaalde dingen te doen, zoals in de Belgische casus om geld te geven. In het Nederlandse onderzoek heeft de onderzoeker enkele keren advies gegeven aan bepaalde individuen over hoe om te gaan met bepaalde beleidsmaatregelen. Maar ook het betalen van eten en drinken valt hieronder. Zoals in de Belgische casus duidelijk wordt gemaakt, is het immers de onderzoeker die voortdurend alles wil weten van zijn of haar informanten en het betalen van eten en drinken behoort tot de basale manieren om een sociale relatie te ontwikkelen. Naarmate die sociale relatie zich ontwikkelt, kan de onderzoeker zich ook opener opstellen. Waar een onderzoeker aanvankelijk terughoudend zal zijn om zijn of haar goed- of afkeuring van bepaalde opvattingen en praktijken te laten merken, kan dit later vaak wel. Sterker nog, het wordt dan ook van de onderzoeker verwacht; men gaat er niet van uit dat de onderzoeker het met alles eens is en doen alsof dat wel zo is, maakt dan ook een onoprechte en onbetrouwbare indruk. Zeker in het geval van een langdurige relatie moet ook rekening worden gehouden met het feit dat niet alleen de onderzoeker de gesprekspartner goed kent, maar andersom ook, zeker als er over en weer een sfeer van openheid en eerlijkheid is.

Een andere vorm van reciprociteit heeft betrekking op kennisproductie. Nu zouden we kunnen stellen dat dit de kerntaak is van onderzoekers, maar het is eveneens een kernonderdeel van activisme. Het gaat hier om mensen met een missie, in woord en daad. Dit betekent dat onderzoekers die werken met activisten gewild of ongewild een podium kunnen bieden aan deze activisten om hun gedachtegoed te verspreiden en hun praktijken te legitimeren. Als het gaat om activisten die zich niet antidemocratisch opstellen en de sympathie genieten van de publieke opinie zal dat minder snel opvallen en minder problemen opleveren, maar in het geval van groepen die als omstreden, verwerpelijk en gevaarlijk worden geacht, kan dat wel tot problemen leiden voor onderzoekers, zoals de casussen hier laten zien. Dit zou echter neerkomen op een pleidooi om helemaal geen onderzoek te doen naar dergelijke activisten. Dat versterkt het beeld van deze militante activisten als gevaarlijke gekken met wie niet te praten valt en zou hen verder isoleren van de samenleving. Tevens zou het een ernstige beperking zijn van wetenschappelijk onderzoek als alleen onderzoek gedaan kan worden naar bewegingen en netwerken die wél de goedkeuring van publieke opinie en beleid krijgen.

De reciprociteit is wat betreft kennisproductie ook maar beperkt. We nemen immers niet de definities van de activisten met betrekking tot jihad, rechtvaardigheid, democratie en islam over. Dat geldt evenzeer voor de definities die hun opponenten erop nahouden: beleidsmakers, politie en opiniemakers.

Integendeel, een van de zaken die we analyseren, zijn de verschillende definities van de sociale werkelijkheid die verschillende partijen erop nahouden en de relaties tussen die definities.

3.3 Emoties en hun lichamelijke dimensie: het wetenschappelijk belang om 'erbij te zijn'

Wetenschappers en onderzoekers neigen ertoe om de lichamelijke dimensie van activisme en protest te vergeten of te onderschatten. Het meemaken van rituelen, het lawaai, het luisteren naar meeslepende toespraken, de ervaring van een aanval of agressie en het schreeuwen van leuzen zorgen voor adrenaline, een gevoel in dezelfde situatie te zitten en een verhoogd bewustzijn voor de gedeelde waarden en de boodschap waarvoor de activisten staan. Nathan Schneider laat in zijn verslag over zijn deelname aan de Occupybeweging zien hoe het politieke bewustzijn een gevolg was van zijn deelname aan de protesten en niet andersom.⁴⁵ Deelnemers worden als het ware meegesleept door de gemeenschappelijke lichamelijke beleving van protest en activisme, ook al kennen de deelnemers elkaar vooraf niet.

Hoe krachtig de lichamelijke beleving van protest kan zijn, blijkt ook uit de aantekeningen van een van de onderzoekers over de agressie van de German Defense League (GDL) en voetbalhooligans en uit het tegengeluid van een handvol sjjiitische activisten in Duitsland. Ook al hoorde de onderzoeker zelf niet bij de netwerken van *da'wa*-activisten en deelt ze niet hun geloof en overtuigingen, ze merkte dat de leuzen die de GDL scandeerde, het gooien van bierflessen, de plotselinge beweging en de agressie niet alleen angst bij haar losmaakten, maar ook boosheid en adrenaline. Tijdens het Hondius-incident in Nederland beleefde de onderzoeker het insluiten door de politie ook lichamenlijk; ook hij voelde de adrenaline en boosheid. Hun lichamen reageerden op de situatie en bracht hen op dit moment dicht bij de emoties en lichamenlijke beleving die ook door de *da'wa*-activisten ondervonden worden in dergelijke situaties. In de Nederlandse casus zorgde de, zij het kortstondige, verbale agressie van enkele activisten juist voor een grotere afstand en de onderzoeker voelde de opwinding merkbaar zakken toen hij merkte dat hij door andere activisten in bescherming werd genomen.

Uit videoverslagen, berichten en gesprekken met activisten kunnen we opmaken dat de emoties die tijdens een confrontatie op gang komen niet als vervelend worden ervaren. De activisten genoten ervan en vertelden er achteraf over met fonkelende ogen. Het is een bevestiging van wat men gelooft en al eerder meende te weten. Er ontstaan quasireligieuze gevoelens: protest, aanval en conflict als goddelijke bevestiging op het rechte pad te zijn en ook als bekrachtiging van de eigen subjectiviteit als moslim. Voor onderzoekers betekent dit dat het inderdaad van belang is om 'erbij te zijn' en dit soort situaties mee te

---

⁴⁵ Schneider, Nathan. *Thank You, Anarchy: Notes from the Occupy Apocalypse*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 2013.

maken. Dat betekent niet noodzakelijkerwijs dat men exact dezelfde ondervindingen doorloopt. Integendeel zelfs, zoals de casus van het onderzoek in België duidelijk maakt, kan het veelvuldig zien van filmpjes met geweld ook leiden tot sterke gevoelens van afkeer en angst. Maar men krijgt wel degelijk een idee en indruk van de kracht en de dynamiek die van protest en conflicten uitgaan en handelingen beïnvloeden.

3.4 Ethiek en grenzen

Een belangrijke reden waarom een gepolitiseerd onderzoeksveld lastig is voor onderzoekers is het idee dat we een kritisch werk over activisme van moslims willen afleveren zonder de reeds bestaande islamofobe⁴⁶ stereotypes en het institutioneel racisme of de antiwesterse retoriek van de activisten te reproduceren en te voeden.⁴⁷ Zoals hierboven al gesteld, ontkomen onderzoekers er niet aan dat hun onderzoek onderdeel is van een surveillanceregime waarin specifieke groepen moslims worden geobjectiveerd tot een categorie die een bedreiging vormt. Dit is niet exact hetzelfde als islamofobie, maar houdt wel verband met dat bredere fenomeen, waarbij er een hiërarchie wordt aangebracht tussen twee ogenschijnlijk nagenoeg homogene entiteiten (het westen en de islam) die in een conflictueuze relatie staan met elkaar. Onderzoek als dit kan die islamofobe tendens in debat en beleid versterken. Ons beeld immers van wat een sociale of terroristische dreiging is, hangt vooral samen met de islam, ook al hebben andere bewegingen meer aanvallen op hun naam staan in de laatste jaren.⁴⁸

Tegelijkertijd voedden het optreden van Sharia4Belgium en, heden ten dage, de gruweldaden waarmee de Europese strijders in Syrië geassocieerd worden ook dat islamofobe kader. Zou aandacht voor zo'n kleine groep moslims dit dan ook nog eens versterken en zouden we daar dan ongewild aan bijdragen? Diverse collega's, beleidsmakers en moslims met wie we in dit of ander onderzoek te maken hebben vroegen ons dan ook af en toe of we dit onderzoek eigenlijk wel moesten doen. En of we het nog eens zouden doen. Vragen die we ons bij aanvang van dit onderzoek stelden en die ons deden twijfelen aan de zin ervan. Onze interesse in de activistische *da'wa*-netwerken was aanvankelijk en is nog steeds gebaseerd op academische interesse. Met hun manier van activisme en hun ideologie verbonden zij zich niet alleen aan een ideologie die de natiestaat ten dele overstijgt, maar introduceerden zij (in het bijzonder

---

⁴⁶ Onder islamofobie verstaan wij in dit rapport een negatieve, generaliserende en essentialistische definitie van islam die leidt tot het maken van een hiërarchisch onderscheid tussen niet-moslims en moslims. Dit gebeurt om de moslims als groep te problematiseren op basis van hun religie.

⁴⁷ Cf. L. Deeb, 2010, On Representational Paralysis, Or, Why I Don't Want to Write About Temporary Marriage, Jadaliyya.com, <http://www.jadaliyya.com/pages/index/364/on-representational-paralysis-or-why-i-dont-want-t>. Laatst bezocht: 1 oktober 2014.

⁴⁸ Europol, 2013, *EU Terrorism Situation & Trend Report (Te-Sat)*, <https://www.europol.europa.eu/content/te-sat-2013-eu-terrorism-situation-and-trend-report>. Laatst bezocht: 1 oktober 2014.

Sharia4Belgium) ook een nieuw element in activisme onder moslims dat we zullen bespreken onder de notie spektakelactivisme. Daarbij was het duidelijk dat de handel en wandel van deze groepen niet alleen werd gevormd door verbondenheid met en hun interpretatie van de islam, maar ook met lokale sociale en politieke contexten en de media. Deze groepen - en momenteel ook de Syriëgangers - legden destijds tevens enkele belangrijke pijnpunten in de hedendaagse samenlevingen bloot: racisme en islamofobie, securitisering en mediatisering en de rol van sociale media. Daarmee is een studie naar deze militante activisten ook een studie naar de hedendaagse samenleving.

Deel II

België - het activisme van Sharia4Belgium

Inleiding

Sharia4Belgium is een initiatief van moslimjongeren uit de omgeving van Antwerpen. Het kreeg als eerste bekendheid door de verstoring van de lezing van de Vlaams-Nederlandse dichter Benno Barnard in maart 2010. Sharia4Belgium organiseerde *da'wa*-acties op straat en betogingen, en publiceerde tientallen videofilms. Op 7 oktober 2012 maakte Sharia4Belgium bekend dat het zichzelf ophief. Vlak daarna vertrokken belangrijke kernleden naar Syrië. Sharia4Belgium streefde naar eigen zeggen naar de invoering van de sharia in België. In andere landen werden gelijksoortige afdelingen opgericht, zo ook in Nederland: Sharia4Holland. Sharia4Belgium is officieel dus maar enkele jaren actief geweest onder deze naam en de kerngroep bestond volgens veiligheidsdiensten in 2010 slechts uit zes tot twintig leden in de leeftijd van twintig tot dertig jaar. De schatting is dat er een honderdtal sympathisanten was. Niettemin wist het groepen moslimjongeren te mobiliseren en was en is er nog steeds veel politieke aandacht en media-aandacht voor het initiatief. Ook inlichtingen- en veiligheidsdiensten volgen de groep sinds de oprichting nauwgezet. Enkele leden zijn veroordeeld en zitten nog steeds vast, terwijl het onderzoek naar enkele andere leden nog loopt. Sharia4Belgium verkondigde zijn boodschap veelal op internet, onder meer op een eigen website en YouTubekanaal. Ook werden leden van Sharia4Belgium een enkele keer geïnterviewd door journalisten. Naast activiteiten op internet, initieerde het ook acties op straat, voornamelijk in Antwerpen, maar ook in Mechelen en Brussel. Fouad Belkacem, alias Abu Imran, presenteerde zich als de voorman van Sharia4Belgium.

In deel II van dit rapport gaan we dieper in op het fenomeen Sharia4Belgium. We zullen de ontwikkelingen van Sharia4Belgium schetsen in de context van het spanningsveld tussen de activisten, de media-aandacht, het antiradicaliseringsbeleid en het politieoptreden. Het activisme van Sharia4Belgium kreeg vorm in wisselwerking met deze domeinen. We beschrijven waartegen de activisten ageerden en hoe zij een eigen ruimte probeerden te creëren. Bij *counter-conduct* gaat men in tegen de hegemoniale ideeën over goed en kwaad, normen en waarden. Het is daarmee politiek en ethisch van aard. We zullen zien dat het *counter-conduct* van de activisten gevormd werd door het scheppen van een eigen ruimte, afgescheiden van de samenleving, evenals door het opeisen van een eigen ruimte in de samenleving. We zullen ook zien dat Sharia4Belgium dit deed door de inzet van een specifieke vorm van *counter-conduct*, namelijk: spektakelactivisme aan de hand van zogenaamde *image events* en oppositionele argumenten. Oppositionele argumenten zijn door de inhoud én de vorm gericht op het genereren van weerstand. Deze vorm van *counter-conduct* gaat in tegen de heersende opvattingen over wat een legitiem standpunt is en hoe dat geformuleerd en gecommuniceerd wordt. *Image events* zijn evenementen gericht op een zo groot mogelijk publiek en hebben als doel om aandacht te trekken en te choqueren door gebruikmaking van

oppositieele argumenten.⁴⁹ Zowel de inhoud als de vorm van dit activisme is niet alleen gericht op het leveren van kritiek, maar ook op het oproepen van weerstand bij het publiek, dat door de vorm en inhoud van het activisme bijna noodzakelijkerwijs moet reageren. Het activisme is ten slotte gericht op het creëren van controverses die kunnen rekenen op media-aandacht.

In hoofdstuk 1 bespreken we allereerst de politieke en maatschappelijke context van Sharia4Belgium, het antiradicaliseringsbeleid in België, evenals de reactie daarop van het islamitisch maatschappelijk middenveld. Hoofdstuk 2 gaat in op de opkomst en algemene ontwikkeling van Sharia4Belgium. In hoofdstuk 3 worden de concrete thema's en doelstellingen van Sharia4Belgium beschreven. Hoofdstuk 4 beschrijft hoe Sharia4Belgium alternatieve kennis construeerde. Hoofdstuk 5 geeft een beschrijving van de praktijken en technieken van het activisme van Sharia4Belgium aan de hand van de beschrijving van enkele *image events*. In de conclusie, ten slotte, vatten we de belangrijkste resultaten samen.

---

⁴⁹ Delicath, J. & DeLuca, K., 'Image Events, the Public Sphere, and Argumentative Practice: The Case of Radical Environmental Groups'. *Argumentation* 17 (2003), 315-333.

Hoofdstuk 1: De politieke en maatschappelijke context van Sharia4Belgium⁵⁰

Sinds de oprichting van Sharia4Belgium was er een toenemende aandacht voor het initiatief vanuit de politiek, media, beleidsmakers en inlichtingen- en veiligheidsdiensten. De aandacht voor de groep moet in de context worden begrepen van het antiradicaliserings- en antiterrorismebeleid dat sinds de jaren tachtig in België ontwikkeld is. Dit beleid zal in dit hoofdstuk kort beschreven worden. Paragraaf 1.1 beschrijft het algemene beleid, paragraaf 1.2 beschrijft het stedelijke beleid in Antwerpen, de stad waar Sharia4Belgium het actiefst was, paragraaf 1.3 gaat over de maatregelen die tegen Sharia4Belgium zijn getroffen. De laatste paragraaf bespreekt de reactie van het maatschappelijk middenveld op radicalisering en het beleid.

1.1 Algemeen nationaal antiradicaliserings- en antiterrorismebeleid

1.1.1 Politie en justitie

Tot de jaren tachtig hield alleen de Belgische Staatsveiligheid zich met het extremisme van de politieke islam bezig. Daar kwam na de terroristische aanslagen in Parijs in 1986 verandering in, toen bij de Belgische politie een speciale Anti-Terreur Unit ook deze nieuwe vormen van radicaal islamisme ging onderzoeken. Het was nog een betrekkelijk nieuw fenomeen, waar de politie nog weinig ervaring mee had. De politie had zich in voorbije jaren met name beziggehouden met antikapitalistische dreiging. In de jaren tachtig vonden activisten van de Moslimbroederschap, die vluchtten uit Syrië en Egypte, een veilige haven in België. In de jaren negentig waren er cellen van de radicale Algerijnse groepering *Groupe Islamique Armé* (GIA) in België (en met name in Frankrijk) actief. De samenwerking tussen de Federale Gerechtelijke Politie (FGP)⁵¹ en de inlichtingendienst werd in de aanpak van de netwerken van de GIA een feit. Vanaf halverwege de jaren negentig kregen de radicale islamitisch-nationalistische bewegingen een steeds meer globalistisch karakter. De antiterreurexperts kregen steeds meer zorgen over de sympathie die de radicale islam genoot onder gedepriiveerde migrantenkinderen in de grote steden, die zich kon ontwikkelen tot vormen van *homegrown* radicalisering. Tot 2007 zijn in België acht grote terroristische netwerken ontmanteld en zestig personen veroordeeld.⁵²

---

⁵⁰ In dit hoofdstuk is ook gebruikgemaakt van data die verzameld zijn in 2010 in het kader van de studie Vermeulen, F., Bovenkerk, F. & Roex, I. (2012). ‘Antwerp. Policy in the making’. In: F. Vermeulen & F. Bovenkerk (Eds.), *Engaging with Violent Islamic Extremism: Local Policies in Western European Cities*. Den Haag: Eleven International Publishing.

⁵¹ De politionele macht is in België onderverdeeld in lokale politieafdelingen en de federale politie. De verschillende taken zijn hierover verdeeld.

⁵² Coolsaet, R. & Struye de Swielande, T. *Belgium and counterterrorism policy in the jihadi era (1986-2007)*. *Egmont Paper 15*. Brussels: Egmont, Royal Institute for International Relations, 2007, 5-10, 27.

Onder het Belgische voorzitterschap van de EU werd vlak na de aanlagen op de *Twin Towers* in New York een actieplan voor terrorismebestrijding ontworpen waar alle EU-landen aan verbonden werden. Een intensievere samenwerking tussen politie en justitie en het ontwerp van internationale wettelijke instrumenten waren twee van de vijf pijlers van het actieplan. België stond aan de wieg van het Europese contraterrorismebeleid, dat in de jaren daarna verder werd uitgewerkt. In België is de Staatsveiligheid de hoofdverantwoordelijke voor de aanpak van terrorisme, maar steeds meer overheidsorganen werden in de loop der jaren, en zeker na *9/11*, medeverantwoordelijk. De overheidsinstanties die zich met terreur bezighielden, werden versterkt en uitgebreid. Tevens werden er na *9/11* nieuwe wetten en opsporingsmethoden in het kader van terrorisme opgesteld. In 2006 werd het OCAD (*Organe de Coördination et d'Analyse de la Menace*) opgericht, dat verantwoordelijk werd voor de verzameling en coördinatie van alle informatie van de verschillende antiterreurinstanties en op basis van deze informatie adviezen en dreigingsanalyses opstelt voor de Belgische regering.⁵³

In de Belgische contraterrorisme-aanpak staat de zoektocht naar de oorzaken van radicalisering centraal. Veelal worden frustratie en deprivatie genoemd als de motor achter radicaliseringsprocessen. België heeft zich in de context van de EU als voorvechter van een preventieve aanpak laten zien, waarbij religie niet als de kern van het probleem wordt gezien (hoewel er vooral aandacht is voor moslimextremisme). In het Belgische beleidskader Plan Radicalisme uit 2006 werd, naast de focus op reactie en repressie, benadrukt dat zolang de omstandigheden waarin radicalisering floreert niet veranderen, het probleem niet zal worden opgelost. Vanuit deze visie begint deradicaliseringsbeleid op lokaal niveau. Onderzoekers analyseerden in 2010 de mogelijkheden voor preventief beleid in een onderzoek dat in opdracht van de federale overheid werd uitgevoerd.⁵⁴ Tot 2013 werd er echter geen preventief beleid gevoerd.

Voorheen hielden alleen de Staatsveiligheid, de Federale Gerechtelijke Politie en justitie zich expliciet bezig met radicalisering, extremisme en terrorisme. Op andere beleidsterreinen was er geen specifiek beleid gericht op radicalisering. Maar ook in het veiligheidsbeleid werd terrorisme pas na 2001 een onderwerp. In het Nationaal Veiligheidsplan (2004-2007) werd de bestrijding van terrorisme een prioriteit en ook in recente Nationale Veiligheidsplannen gold terrorisme als een van de prioriteiten van het Belgische veiligheidsbeleid. Binnen de Federale Gerechtelijke Politie is er een afdeling die zich bezighoudt met extremisme en terrorisme. De dienst richt zich op verschillende vormen van extremisme:

---

⁵³ Coolsaet & Struye de Swielande, *Belgium and counterterrorism policy in the jihadi era (1986-2007)*. *Egmont Paper 15*, 11-16.

⁵⁴ Noppe, J., Hellinckx, J. & Vande Velde, M. *Polarisation and radicalisation: An integrated preventive approach. Summary of the scientific research 'Polarisation and radicalisation'*. Brussel: Federal Public Service Home Affairs, 2010.

islamitisch, rechts-, links- en dierenrechtenextremisme. De dienst werkt nauw samen met de veiligheidsdiensten en sinds enkele jaren ook met de lokale politie. De minister van Binnenlandse Zaken stuurde in 2005 een omzendbrief met daarin de opdracht voor de lokale politiediensten om hun betrokkenheid te tonen bij het verzamelen van inlichtingen over en het detecteren van radicalisering en om de verworven informatie aan de bevoegde instanties door te sturen. De betrokkenheid van de lokale politie bij terrorismebestrijding werd hierdoor een feit.

De lokale politie van Antwerpen beschikt sinds 2001 ook over een zogenaamde Cel Diversiteit, een afdeling die zich met diversiteit bezighoudt door beleidsadviserende en ondersteunende taken.⁵⁵ De afdeling is niet opgericht in het kader van preventie van radicalisering, maar beschouwt dit onderwerp de laatste jaren wel als een van haar beleidsdoelen.⁵⁶ De afgelopen tien jaar heeft de afdeling geïnvesteerd in het opbouwen van netwerken met Antwerpse maatschappelijke organisatie, waaronder ook allochtone organisaties. De cel beoogt hiermee een bemiddelaarspositie in te nemen tussen de politie en de stadsbewoners. De werknemers zijn aanwezig bij onder meer manifestaties en voetbalwedstrijden en treden daar op als bemiddelaar om rellen en escalatie te voorkomen. De werknemers waken ervoor in de schoenen te gaan staan van de antiterreurdiensten van politie en justitie en investeren in het behoud van hun vertrouwenspositie. Het onderhouden van de contacten met orthodox-islamitische organisaties verloopt niet altijd vlekkeloos. Dit contact kan hun wel voordelen opleveren, maar door het stigma dat op deze organisaties rust, kunnen er niet gemakkelijk structurele contacten worden opgebouwd.⁵⁷

In het kader van het Belgisch voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie, heeft de Belgische geïntegreerde politie in 2010 het project CoPPRa (Community Policing Preventing Radicalisation and Terrorism) opgestart. Het betreft een internationaal project waarbij eerstelijns politieagenten in Europa worden getraind om radicalisering te signaleren. Onder andere Duitsland, Nederland, Denemarken en het Verenigd Koninkrijk zijn als partner betrokken bij het project. Radicalisering wordt in de visie van CoPPRa als mogelijke voorfase van terrorisme beschouwd. Terrorismen is in deze benadering een eindpunt van een langdurig proces van radicalisering, waarbij ‘onderweg meestal bepaalde signalen tot uiting komen. Vanuit dit standpunt zou het mogelijk zijn om preventief op te treden, op voorwaarde dat die

---

⁵⁵ Vermeulen, F., Bovenkerk, F. & Roex, I., ‘Antwerp. Policy in the making’, 154-155.

⁵⁶ De Cel Diversiteit werd in eerste instantie opgericht met het doel om meer vrouwen en allochtonen in het Antwerpse politiekorps aan te trekken. Ook organiseert de afdeling, in het kader van preventie van discriminatie en escalatie, voorlichting over diversiteit en antiracismewetgeving aan politiemensen en voorlichting aan stadsbewoners over de politie, zie Vermeulen & Bovenkerk, *Engaging with Violent Islamic Extremism: Local Policies in Western European Cities*, 154.

⁵⁷ Vermeulen, F., Bovenkerk, F. & Roex, I., ‘Antwerp. Policy in the making’, 154-155.

signalen tijdig worden gedetecteerd’.⁵⁸ Eerstelijns politieagenten moeten volgens het plan getraind worden om radicalisering te herkennen. Binnen het CoPPRa-project wordt het aangaan van contacten met leden van de gemeenschappen noodzakelijk geacht om signalen te kunnen plaatsen, vertrouwen op te bouwen en zo tot een preventieve aanpak van radicalisering te komen. Zo wordt de samenwerking met moskeeën en scholen ook essentieel bevonden bij de signalering. Allerlei maatschappelijke actoren zouden hierbij betrokken moeten worden, zoals onderwijzers, straathoekwerkers, imams en sociaal-maatschappelijke diensten.⁵⁹

1.1.2 Sociaal-maatschappelijk antiradicaliseringsbeleid

Terrorismebestrijding werd in België lange tijd primair beschouwd als een taak van politie, justitie en inlichtingendiensten. In België kwam de laatste jaren echter steeds meer aandacht voor de rol die de *civil society* kan hebben bij een preventieve aanpak van radicalisering, zoals die al in 2007 in Nederland in werking was gesteld. Het ministerie van Binnenlandse Zaken organiseerde in 2010 een conferentie onder de noemer *Best Practices Conference on Preventing Violent Radicalisation and Polarisation*. De conferentie beoogde nationale, regionale en lokale beleidsmakers van de EU-landen samen te brengen, met de bedoeling om de rol van de *civil society* te bediscussiëren in het tegengaan van gewelddadige radicalisering en polarisatie, en verschillende Europese projecten te presenteren, zodat Europese landen gestimuleerd werden om beleid te ontwikkelen op dit terrein. Het ministerie verspreidde de overtuiging dat leden van de *civil society* een sleutelpositie bekleden in het tegengaan van radicalisering in een vroeg stadium. Hierbij werd gedacht aan schoolonderwijzers, sociaal werkers, leden van sportclubs, jeugdwerkers, jongerenorganisaties en individuele burgers. Deze personen hebben het beste contact met de kwetsbaren van de samenleving en inzicht in de dynamieken in de wijken, zo werd gedacht.⁶⁰ In 2010 exploreerde de directie Veiligheids- en Preventiebeleid van Binnenlandse Zaken van de federale overheid de mogelijkheden om de *civil society* te betrekken en de vraag op welke manier dat zou moeten gebeuren.

---

⁵⁸ Stefan Debroux, ‘CoPPRa als preventie tegen radicalisering’, *Inforevue*, speciale editie, 2010, 20. Via http://www.polfed-fedpol.be/pub/inforevue/inforeveu/nl/10_IREU_NL-Coppra.pdf, voor het laatst geraadpleegd op 25 september 2014.

⁵⁹ Vermeulen, F., Bovenkerk, F. & Roex, I., ‘Antwerp. Policy in the making’, 146-147.

⁶⁰ Vermeulen, F., Bovenkerk, F. & Roex, I., ‘Antwerp. Policy in the making’, 147.

Wetenschappers voerden een eerste verkennend onderzoek uit naar de mogelijkheden voor een preventief antiradicaliseringsbeleid in België.⁶¹ De studie was gericht op linkse, rechtse en islamitische radicalisering en dierenrechtenactivisme.⁶² De onderzoekers stelden dat het bestaande algemene sociale beleid, dat gericht is op onderwijs, tewerkstelling, armoedebestrijding en integratie, een preventieve impact op radicalisering kan hebben, zoals het ook op het gebied van criminaliteit zijn dienst doet. Daarnaast stelden ze dat een specifiek beleid op lokaal niveau ook nodig is. Ze formuleerden enkele aanbevelingen, waaronder de aanpak van de voedingsbodem, het trainen van eerstelijnswerkers, dialoog en debat, mediatraining voor docenten, ouders en jongeren, deradicaliserings- en *disengagement*-programma’s voor personen die reeds geradicaliseerd zijn en de oprichting van een kennis- en adviescentrum dat een coördinerende taak heeft in de uitvoering van bovenstaande beleidsinitiatieven en het bewaken van de preventieve aanpak.⁶³ In april 2013 stelde de minister van Binnenlandse Zaken en Gelijke Kansen uiteindelijk ‘het Preventieplan van gewelddadige radicalisering’ samen. Hierin pleit de minister voor een preventieve aanpak tegen radicalisering, in samenwerking met verschillende beleidsniveaus waarbij beleidsinitiatieven op lokaal niveau worden ondersteund.⁶⁴ Het beleidsplan wordt georganiseerd op basis van een aantal aandachtspunten.

1. Verbetering van kennis en sensibilisering.
2. Aanpak van de voedingsbodem, waaronder aanpak van racisme en werkloosheid.
3. Het vergroten van de weerbaarheid van kwetsbaren.
4. Het identificeren en ondersteunen van de verschillende actoren in hun rol in de strijd tegen radicalisme, zoals politie, ouders en eerstelijnswerkers.
5. Bestrijding van radicalisme op internet en het organiseren van tegendiscours.
6. Deradicalisering en preventie van radicalisering in de gevangenis.

De bekendmaking van de beleidsplannen werd niet alleen positief ontvangen, maar riep ook weerstand en kritiek op. Het meest gehoorde bezwaar tegen deze plannen was dat het middenveld niet moet functioneren als meldpunt van radicalisering. Het registreren van signalen werd gezien als een exclusieve

---

⁶¹ Het onderzoek werd uitgevoerd door J. Noppe, J. Hellinckx en M. vande Velde onder leiding van prof. P. Ponsaers, prof. B. DeRuyver, prof. M. Easton, en dr. A. Verhage, verbonden aan de vakgroep Strafrecht en Criminologie aan de Universiteit van Gent, in opdracht van de minister van Binnenlandse Zaken.

⁶² Noppe et al., *Polarisation and radicalisation: An integrated preventive approach. Summary of the scientific research ‘Polarisation and radicalisation’*.

⁶³ Noppe et al., *Polarisation and radicalisation: An integrated preventive approach. Summary of the scientific research ‘Polarisation and radicalisation’*.

⁶⁴ *Preventieplan van gewelddadige radicalisering*. Brussel: minister van Binnenlandse Zaken en Gelijke Kansen, 16 april 2013.

taak van politie en Staatsveiligheid. Als het middenveld deze taak ook gaat uitvoeren dan komt de vertrouwenspositie van maatschappelijke actoren in het geding, zo werd gedacht. Het zal het wantrouwen in de gemeenschappen vergroten en dat kan dan weer een voedingsbodem zijn voor radicalisering. De ontwikkelaars van het beleidsplan stelden echter zelf ook nadrukkelijk dat het niet de bedoeling is dat het middenveld als ‘politieman’ moet gaan rapporteren. Wel kan het middenveld ondersteund worden in het voorkomen van radicalisering door middel van coachingsprojecten, assertiviteits- en weerbaarheidstrainingen. Toen de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken, Annemie Turtelboom, in 2010 de beleidsplannen aankondigde⁶⁵, reageerden sommige actoren uit het maatschappelijk middenveld verontwaardigd.⁶⁶ Turtelboom riep jeugdverenigingen, sportclubs en onderwijsinstellingen op te helpen om signalen van radicalisering onder jongeren op te vangen, hen daarop aan te spreken en, als dat niet helpt, de politie in te schakelen. Prominente personen uit de beoogde sectoren wilden echter niet meewerken. Ze waren bezorgd dat hun vertrouwensband met jongeren op het spel kwam te staan en vonden het beleid stigmatiserend. Ook een aantal Vlaamse ministers en parlementsliden reageerde verbolgen.⁶⁷

Toen eind 2012 bekend werd dat Belgische jongeren, onder andere uit de gelederen van Sharia4Belgium, naar Syrië afgereisd waren om zich daar te voegen bij aan Al Qaida gelieerde groeperingen in de strijd tegen het regime van al-Assad, onderstreepten politici en beleidsmakers het belang en de noodzaak van antiradicaliseringsbeleid. Dat werd niet alleen op federaal, maar ook op lokaal niveau duidelijk.

1.2 Stedelijk antiradicaliseringsbeleid

1.2.1 Bewustwording maar geen concreet beleidsplan in 2010

In 2010 was er in Antwerpen nog geen concreet sociaal-maatschappelijk lokaal antiradicaliseringsplan in werking, wel werd er op gemeentelijk niveau nagedacht over de noodzaak ervan. Deze noodzaak werd vooral ingegeven door de opkomst van Sharia4Belgium in de stad. Op dat moment waren er echter ook tegenstanders van specifiek antiradicaliseringsbeleid. Er is in Antwerpen vooral veel ervaring in de bestrijding van racisme en discriminatie en er zijn verschillende projecten ontwikkeld om de sympathie voor het rechtsextremisme aan te pakken; op scholen, bij gemeente, jeugdwerk, et cetera. Er werden veel projecten gestart vanaf de grote electorale winst van het Vlaams Blok in de jaren negentig in Antwerpen.⁶⁸ Het electoraat van het Vlaams Blok, dat later Vlaams Belang werd, groeide bij elke

---

⁶⁵ ‘Scholen en verenigingen moeten terreur helpen bestrijden’, *De Standaard*, 29 december 2010.

⁶⁶ Vermeulen, F., Bovenkerk, F. & Roex, I., ‘Antwerp. Policy in the making’, 147-148.

⁶⁷ ‘Jeugdsector schiet “terreurplan” af’, *De Morgen*, 30 december 2010.

⁶⁸ Sommigen beschouwden het cordon sanitaire als een succesvolle strategie om rechtsextremisme in te dammen.

verkiezing. De partij verloor tijdens de verkiezingen van 2013 voor het eerst een aanzienlijk deel van haar stemmen als gevolg van het succes van de Vlaams-nationalistische N-VA. Bart de Wever, lijsttrekker van de N-VA, volgde Patrick Janssens (sp.a) op als burgemeester. Islamitische radicalisering was een relatief nieuw fenomeen voor de lokale overheid. Er werd in 2010 voor het eerst aan een lokaal beleidsplan gewerkt over de aanpak van islamitische radicalisering. De gemeente Antwerpen legde daarbij haar oor te luisteren bij de gemeente Amsterdam en bij andere Nederlandse beleidsinitiatieven.

Met betrekking tot radicalisering werden de volgende ideeën geformuleerd: een informatiepunt voor animatoren, docenten en sportleraren; vorming en training van eerstelijns werkers; training van begeleiders van criminele jongeren; training van docenten Arabisch en islam. De betreffende beleidsmakers stelden ook dat het creëren van gelijke kansen en het wegnemen van achterstand nodig zijn om radicalisering te voorkomen. Het al bestaande sociaal beleid en integratiebeleid zou in die zin ook radicalisering kunnen voorkomen.⁶⁹

In Antwerpen waren toen wel al maatregelen genomen die samenhangen met het tegengaan van radicalisering, maar niet als zodanig in een bepaald beleidsplan pasten en ook niet als zodanig benoemd werden, maar door sommigen wel als zodanig geïnterpreteerd werden. Zo werden de regels voor vzw’s (vereniging zonder winstoogmerk), internet-, bel- en nachtwinkels aangescherpt, om meer zicht te krijgen op de geldstromen (die mogelijk criminaliteit en terrorisme financieren) en ondergronds bankieren tegen te gaan.⁷⁰

De gemeente heeft ook kort geëxperimenteerd met de instelling van een meldpunt voor ongewenste fundamentalistische signalen, waaronder sociale druk, intimidatie en chantage. Het meldpunt werd in 2007 opgericht naar aanleiding van enkele mediaberichten over restauranthouders in Borgerhout die door andere netwerken dan Sharia4Belgium onder druk werden gezet om geen alcohol meer te schenken. Dit meldpunt is echter een stille dood gestorven, omdat er geen meldingen binnenkwamen.⁷¹

1.2.2 Urgentie in 2013

In 2010 was er dus nog geen overkoepelend gemeentelijk initiatief om radicalisering tegen te gaan, hoewel sommige gemeenteambtenaren en veiligheidsfunctionarissen daar wel behoefte aan hadden, vanwege de aanwezigheid van salafistische groepen in de stad en de opkomst van Sharia4Belgium. Dit veranderde toen vanaf het najaar van 2012 de media berichtten over jongens en meiden die naar Syrië

---

⁶⁹ Vermeulen, F., Bovenkerk, F. & Roex, I., ‘Antwerp. Policy in the making’, 155.

⁷⁰ Vermeulen, F., Bovenkerk, F. & Roex, I., ‘Antwerp. Policy in the making’, 155.

⁷¹ Vermeulen, F., Bovenkerk, F. & Roex, I., ‘Antwerp. Policy in the making’, 155-156.

vertrokken. Deze jongeren zouden veelal uit de gelederen van Sharia4Belgium afkomstig zijn. De alarmbellen gingen rinkelen, de nood voor beleid klonk luider dan ooit. Concretere antiradicaliseringsinitiatieven kwamen van de grond. Burgemeesters uit de gemeentes Mechelen, Antwerpen, Vilvoorde en Maaseik kwamen bijeen om een gezamenlijk antiradicaliseringsbeleid te ontwikkelen. Het vertrek van jongeren naar Syrië was daarvoor de directe aanleiding. Op basis van dit overleg in april 2013 werd door de burgemeesters in juli van datzelfde jaar de brochure *Beheersen van moslimradicalisering. Handreiking voor beleid en praktijk* gepubliceerd, met hierin richtlijnen en adviezen voor lokale beleidsmakers en eerstelijns werkers hoe moslimradicalisering te signaleren en ermee om te gaan. In de loop van 2013 werd er in verschillende steden, waaronder Mechelen en Antwerpen, een coördinator aangesteld voor de ontwikkeling van lokaal antiradicaliseringsbeleid. Er werd een aantal projecten geïnitieerd, waarbij nauw werd samengewerkt met de lokale en federale politie. Naast een groepsgerichte aanpak werd er ook met een persoonsgerichte aanpak gewerkt. Bij de groepsgerichte aanpak ging het om het sensibiliseren van de gemeenschappen over het fenomeen radicalisering. De gemeente organiseerde hiervoor bijvoorbeeld informatiesessies voor organisaties in het maatschappelijk middenveld. Het sensibiliseren van de gemeenschap is in termen van *governmentality* een belangrijk issue. Het richt zich immers op het internaliseren van visies over onder andere burgerschap bij burgers en organisaties.

Naast de groepsgerichte aanpak wordt er in sommige gevallen ook een persoonsgerichte aanpak in gang gezet op basis van signalen die onder andere door politie, onderwijs, jeugdzorg of OCMW (Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn) bij de gemeente binnenkomen. Signalen die bijvoorbeeld genoemd worden, zijn: jongeren die naar Syrië willen, bidden op de speelplaats van een school, online zoektochten en contacten met Sharia4Belgium. Vooral de combinatie van signalen wordt vaak genoemd door actoren uit bovengenoemde sectoren. De bron en context van deze signalen wordt dan door de ambtenaren die aangesteld zijn voor de uitvoering van het antiradicaliseringsbeleid, nader onderzocht door een huisbezoek te brengen aan het betreffende gezin, terwijl de gemeente zoekt contact met andere personen uit de omgeving. Een expertgroep gaat deze informatie dan verder analyseren en per casus wordt een strategie bepaald. Er wordt bijvoorbeeld een sleutelfiguur als bemiddelaar aangesteld of ze brengt de hulpverleners bij elkaar die al met het gezin te maken hebben.

Tijdens het veldwerk werden er door de gemeente Antwerpen 74 dossiers samengesteld naar aanleiding van binnengekomen signalen en de weging ervan na onderzoek. Een kleine tien dossiers gaan over gezinnen van degenen die naar Syrië zijn gegaan (en daar soms al gesneuveld zijn) en over terugkeerders. Het merendeel van de personen die in de dossiers voorkomen, was al eerder in het vizier van de

gemeente. Zij waren betrokken bij eerdere acties van Sharia4Belgium. In september 2012 bijvoorbeeld werden 225 tot 230⁷² jongeren gearresteerd tijdens een niet-toegestane manifestatie tijdens het Borgerhoutse evenement Reuzenstoet. Jongeren kwamen destijds bijeen om te protesteren tegen beledigingen gericht aan de profeet Mohammed naar aanleiding van de film *Innocence of Muslims*. Kernleden van Sharia4Belgium namen bij deze manifestatie het woord. Hicham Chaib, alias Abu Haniefa, werd vlak na de manifestatie gearresteerd. Vlak nadat hij vrijkwam, is hij naar Syrië vertrokken. De overige jongeren die op dezelfde dag gearresteerd werden, konden kiezen tussen een zogenaamde GAS-boete⁷³ of een bemiddelingsgesprek met een beleidsmedewerker van de stad. Het merendeel koos voor het laatste. Ze kregen de keuze tussen onder andere het volgen van een vorming waarin thema’s als groepsdruk en assertiviteit werden behandeld of een taakstraf. In die groep zaten actieve leden van Sharia4Belgium, maar ook veel meelopers. Kort na deze bemiddelingsactie van de gemeente vertrokken enkele Sharia4Belgium-leden en -sympathisanten naar Syrië. Sharia4Belgium hief korte tijd hierna zichzelf op.

De vorming die gemeentes aanbieden kan, net als het bovenstaande ‘sensibiliseringsbeleid’, begrepen worden in termen van *governmentality*. De gemeente biedt met deze trainingen een bepaalde ‘mentaliteit’ aan met als oogmerk daarvan de verinnerlijking ervan door de deelnemers. *Governmentality* richt zich op groepen mensen die worden geïdentificeerd als personen die interventie van de overheid nodig hebben. De trainingen die de gemeente aanbiedt, proberen bepaald gedrag, in dit geval een specifieke notie van assertiviteit, te reguleren. Door de actuele situatie van vertrekkende jongeren is er concreet lokaal sociaal beleid van de grond gekomen. Sinds de opkomst van Sharia4Belgium was er al zorg om de aantrekkingskracht en mobilisatiekracht van deze groep, maar niet eerder resulteerde dit in concreet sociaal antiradicaliseringsbeleid. Wel namen politie en justitie maatregelen tegen Sharia4Belgium.

1.3 Maatregelen tegen Sharia4Belgium

In de beleidsplannen en initiatieven in het kader van antiradicalisering vormde Sharia4Belgium een belangrijke doelgroep van het beleid. In deze paragraaf worden de maatregelen beschreven die werden getroffen om het succes van de groep in te dammen, evenals de knelpunten, twijfels en bezwaren die daarbij werden benoemd.

Sinds april 2010 was Sharia4Belgium een hoofdrolspeler in het debat in Antwerpen over islamitisch radicalisme en extremisme. In maart verstoorden enkele jongens die sympathiseerden met

---

⁷² Dit aantal werd door een betrokken beleidsmedewerker genoemd. Kranten berichtten destijds over 230 arrestaties.

⁷³ Gemeentelijke Administratieve Sanctie. Een boete die een gemeente kan opleggen voor inbreuken op het gemeentereglement, zoals bij openbare overlast.

Sharia4Belgium een lezing van de dichter Benno Barnard. Deze gebeurtenis kreeg veel media-aandacht en ook de lokale politiek bemoeide zich ermee. Sharia4Belgium trok in november 2010 wederom de aandacht toen de Belgische politie enkele personen oppakte die verdacht werden van de voorbereiding van een aanslag in België en rekrutering voor de jihad in Tsjetsjenië.⁷⁴ Enkele jongens bleken sympathisanten van Sharia4Belgium te zijn. Sharia4Belgium ontkende hun lidmaatschap, maar nam tegelijkertijd geen afstand van de beschuldigingen. Sharia4Belgium beschouwde deze arrestaties als een onderdeel van een oorlog van gedachtes, een oorlog tegen de islam. Abu Imran zei in een reactie dat Sharia4Belgium niet veroordeeld is voor terrorisme of dat het opriep tot geweld: “Wij roepen op een vreedzame manier op tot onze boodschap. En dat is toch de vrijheid van meningsuiting waar iedereen over spreekt. Wel, wij gebruiken die gewoon. Voor de rest mag democratie naar de hel”, aldus Abu Imran.⁷⁵

In 2010 al werd een aantal maatregelen getroffen naar aanleiding van de opkomst van Sharia4Belgium. De groep werd van begin af aan nauwlettend in de gaten gehouden door Belgische inlichtingen- en veiligheidsdiensten. De website van Sharia4Belgium is meerdere malen door de Federale Gerechtelijke Politie van het internet gehaald. De politie sloot de website om te voorkomen dat nog meer mensen bekend raakten met Sharia4Belgium en zich aansloten. De Staatsveiligheid zei Sharia4Belgium in 2010 te volgen vanwege zijn ideologie met jihadistische trekken en vanwege zijn contacten met een aantal buitenlandse organisaties en jihadisten. Sharia4Belgium onderhield contacten met de Engelse extremistische groep Islam4UK (die voortkwam uit het verboden al-Muhajiroun). Ook heeft Sharia4Belgium contact gezocht met de Jordaans-Palestijnse salafistische ideoloog al-Maqdisi. Al-Maqdisi is van grote invloed geweest op de ontwikkeling van het jihadisme.⁷⁶ In een brief aan al-Maqdisi introduceerde Abu Imran Sharia4Belgium als een groep broeders uit België die oproepen tot de implementatie van de sharia en de afwijzing van de democratie.⁷⁷ Abu Imran vroeg al-Maqdisi om advies en richtlijnen voor hun *da‘wa*. Hij zei dat hij dit doet omdat *‘many accuse us of heretical tendencies and say we have strayed from the right path. And we pray to Allah the Exalted that he have those close to Him*

---

⁷⁴ Deze arrestaties waren onderdeel van een internationale antiterrorreactie in Nederland, Duitsland en België.

⁷⁵ ‘Sharia4Belgium reageert op arrestaties’, *Terzake* 23 november 2010. Op <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/videozone/archief/programmas/terzake/2.13269/2.13270/1.911439> (het laatste geraadpleegd op 24 april 2014).

⁷⁶ Wagemakers, J. *A quietist jihadi. The ideology and influence of Abu Muhammad al-Maqdisi*. New York: Cambridge University Press, 2012.

⁷⁷ ‘Letter of support tot sharia4belgium by sjeikh abu mohamed al maqdisi’, website Sharia4Belgium, 2010. Een van de onderzoekers heeft vlak na het opheffen van Sharia4Belgium in oktober 2012 materiaal van de website gedownload. Hier, en in het vervolg van dit deel, wordt dat materiaal gebruikt. Het materiaal is niet meer op de originele plaats online beschikbaar.

*support us with good advice and correct our ways.*⁷⁸ Het antwoord van al-Maqdisi werd door Sharia4Belgium betiteld als een ‘*support letter*’, maar in de brief stonden ook duidelijke adviezen. De toon van de brief was enigszins paternalistisch. Al-Maqdisi adviseerde Sharia4Belgium om op het pad van *da‘wa* te blijven en zich niet te mengen in andere disputen. Ook adviseerde hij om, zolang een gewapende strijd onrealistisch is, zich niet te vervreemden van de niet-vijandige niet-moslims. Pas als er een kalifaat was gesticht, werden de Belgische broeders geacht daarheen te migreren. Tot die tijd adviseerde hij hen in België te blijven en *da‘wa* te doen.⁷⁹

Activisten van Sharia4Belgium sympathiseerden ook met Mohammed Omar Bakri en Anjem Choudary (de woordvoerders van bovengenoemde Engelse groepen), die ideologisch op één lijn zaten met Sharia4Belgium. Jongeren van Sharia4Belgium hadden Anjem Choudary in Engeland bezocht en vice versa. Naast de jihadi-salafistische elementen van Sharia4Belgium achtte de Staatsveiligheid het ook verontrustend dat jongeren rondom Sharia4Belgium elkaar ophitsten en een sterke overtuigingskracht hadden, waardoor zij in staat werden geacht jongeren te mobiliseren. Volgens veiligheidsdiensten fungeerde Sharia4Belgium als aantrekkingspool voor islamitische radicalen. De jongens zouden gericht zijn op rekrutering voor de jihad en sterk geradicaliseerd, maar zelf niet tot actie bereid, aldus de veiligheidsdiensten in 2010. Dat bleek een verkeerde inschatting te zijn, gezien het vertrek van de meerderheid van Sharia4Belgium naar Syrië in 2012 en 2013.

Abu Imran trok al langer de aandacht van de Staatsveiligheid. Hij stond al voor zijn tijd bij Sharia4Belgium bekend als ophitsers tijdens betogingen in Antwerpen en Boom. Ook heeft hij een strafblad. Andere salafistische organisaties werden eveneens in de gaten gehouden door de Staatsveiligheid omdat zij volgens de dienst antidemocratische opvattingen hadden, ook al waren de organisaties niet gewapend of gewelddadig. Ze profileerden zich echter anders dan Sharia4Belgium. Ze probeerden, in tegenstelling tot Sharia4Belgium, zo min mogelijk in de actualiteit te komen. Sharia4Belgium zocht juist sterk de media op. De groep kwam openlijk uit voor zijn doelstellingen. Analisten van de veiligheidsdiensten stelden dat er echter weinig ideologische verschillen waren tussen deze groepen. De salafistische organisaties verdedigden antiwesterse waarden, maar kwamen er niet openlijk voor uit. Ze ondersteunden terrorisme niet expliciet, maar hielden het ook zeker niet tegen, aldus een analist. Ook werd er gesteld dat salafistische organisaties zich gematigd hadden, maar de

---

⁷⁸ ‘Letter of support tot sharia4belgium by sjeikh abu mohamed al maqdisi’, website Sharia4Belgium, 2010.

⁷⁹ Overigens heeft al-Maqdisi in 2014 IS(IS) hevig bekritiseerd en zich ervan gedistantieerd. Enkele Sharia4Belgium-leden hebben zich echter wel aangesloten bij IS(IS). Dit geeft aan dat er geen duurzame connectie bestaat tussen Sharia4Belgium en al-Maqdisi.

veiligheidsdiensten hielden er rekening mee dat dit slechts een strategische matiging was en dat de salafisten mogelijk met gespleten tong spraken.

Acties en bijeenkomsten van Sharia4Belgium werden in principe toegestaan, tenzij de openbare orde werd verstoord. Na de verstoring van de lezing van Benno Barnard spande het Antwerpse schepencollege een kort geding aan tegen Sharia4Belgium. De rechtbank besloot daarop om een dwangsom van € 25.000,- op te leggen voor het geval Sharia4Belgium of individuen die nogmaals een lezing van Benno Barnard zouden verstoren. Personen die weigerden hun identiteitskaart te laten zien, riskeerden een boete van € 2.000,-. Ook werd er een meldingsplicht ingesteld bij evenementen die mogelijk een risico vormden.⁸⁰ Abu Imran beriep zich in reactie op deze maatregelen op de vrijheid van meningsuiting en vond dat de roep om een verbod enkel bewees dat de initiatiefnemers geen argumenten hadden om de standpunten van Sharia4Belgium te weerleggen. Critici uit het maatschappelijk middenveld waren bezorgd over de mogelijk averechtse effecten van bovenstaande maatregelen. De retoriek van Sharia4Belgium zou hiermee alleen maar bevestigd worden. Sommige politieagenten deelden de mening van deze critici en waren bang dat arrestaties en verboden een versterkend effect zouden hebben op de groep.⁸¹ Ook was er een discussie binnen de politie of het verstandig was om de identiteiten van mensen op te nemen. Dit zou mogelijk vijandigheid creëren omdat dan heel duidelijk zou worden dat ze in de gaten werden gehouden. Desalniettemin greep de politie regelmatig in tijdens *da'wa*-acties van Sharia4Belgium. Toen Sharia4Belgium in september 2010 een oproep via sms deed om te protesteren tegen de aangekondigde Koranverbrandingen door een Amerikaanse dominee, werden er van de vijftig protesterende mensen twintig tot dertig mensen opgepakt door de politie. De Cel Diversiteit probeerde regelmatig te bemiddelen door sleutelfiguren in te schakelen of de jongens vriendelijk te vragen om weg te gaan. Zij geloofden dat deze maatregelen effectiever zouden zijn dan arrestaties met groot machtsvertoon. De preek van een imam had echter weinig effect gesorteerd, toen deze door de Cel was gevraagd jongeren op te roepen om niet naar het protest tegen de Amerikaanse dominee te gaan.⁸²

Er werden verschillende oplossingen voorgesteld om Sharia4Belgium te bestrijden, zoals islamitische vorming, het aanpakken van de sociale en economische achterstand en het aangaan van dialoog. Sommige beleidsmakers, politiefunctionarissen en personen uit het islamitisch maatschappelijk middenveld stelden dat Sharia4Belgium door inhoudelijke kennis over de islam weerlegd kon worden. Dit zou een rol moeten

---

⁸⁰ 'Kort geding tegen Sharia4Belgium' *Knack*, 2 april 2010. Voor het laatst geraadpleegd op 1 december 2010 via: <http://www.knack.be/nieuws/belgie/kort-geding-tegen-sharia4belgium/article-normal-6919.html>; zie ook:

Vermeulen, F., Bovenkerk, F. & Roex, I., 'Antwerp. Policy in the making', 164.

⁸¹ Vermeulen, F., Bovenkerk, F. & Roex, I., 'Antwerp. Policy in the making', 164.

⁸² Vermeulen, F., Bovenkerk, F. & Roex, I., 'Antwerp. Policy in the making', 165.

zijn voor moskeeën en islamitische organisaties. Zij zouden informatie over de islam kunnen geven om misbruik te voorkomen. Het idee hierachter was dat als Sharia4Belgium de Koran aanhaalde om zijn standpunten te legitimeren, critici argumenten uit diezelfde Koran moesten gebruiken om die standpunten te weerleggen. Islamitische organisaties stelden dat Sharia4Belgium nauwelijks kennis had van de islam en dat het zich vooral bediende van een knip- en plakislam en slogantaal.

Er was echter een verschil van mening in het brede maatschappelijk middenveld of contact (in de vorm van bijvoorbeeld het aangaan van discussies) of juist uitsluiting de beste manier was om met Sharia4Belgium om te gaan. Het ene kamp vond contact onwenselijk vanwege de antidemocratische opvattingen van Sharia4Belgium. Het andere kamp dacht dat het uitsluiten, marginaliseren en het verbreken van contact gevaarlijk was.⁸³ De Antwerpse prediker en islamleerkracht Khalid (geanonimiseerd) zei hierover:

“Ik kan beter een deurtje op een kiertje houden voor het geval er een moment aanbreekt dat hij [Abu Imran] van gedachten veranderd. Dan kan hij tenminste ergens terecht. Als dat niet kan, wordt hij als maar gevaarlijker”.

Ook de Cel Diversiteit dacht dat gehele uitsluiting gevaarlijk zou kunnen zijn. De Cel probeerde tevergeefs communicatie op te bouwen met Sharia4Belgium, omdat die de autoriteit van de politie niet erkende. In het aangaan van contact liep de Cel tevens het gevaar beschuldigd te worden van het bagatelliseren van extremisme. Beleidsmakers en het maatschappelijk middenveld probeerden oplossingen te zoeken om Sharia4Belgium in te dammen. De groep zag echter zijn ideologie bevestigd in de maatregelen die genomen worden.

In 2012 onderzocht een Kamercommissie van het ministerie van Binnenlandse Zaken of Sharia4Belgium verboden kon worden. Dit was echter niet meer nodig; Sharia4Belgium hief zichzelf op 7 oktober 2012 op. Na de opheffing was er, naast opluchting, ook de zorg dat de club ondergronds zou gaan en uit het zicht verder zou radicaliseren.⁸⁴ Regelmatig werden leden en sympathisanten tijdens openbare acties, zoals de *da’wa*-acties, maar ook bij demonstraties gearresteerd. Dit was onder meer het geval bij de zogenaamde ‘Nikabrellen’ in juni 2012 in Molenbeek en tijdens de betoging tegen de film *Innocence of Muslims* in september 2012 in Antwerpen en Amsterdam.

---

⁸³ Vermeulen, F., Bovenkerk, F. & Roex, I., ‘Antwerp. Policy in the making’, 165-166.

⁸⁴ ‘Nu wordt het pas echt gevaarlijk’, *Gazet van Antwerpen*, 9 oktober 2012.

In april 2013 werden Abu Imran en enkele andere Sharia4Belgium-leden gearresteerd. Abu Imran zit sindsdien vast. Abu Imran werd door Filip Dewinter, Frank Vanhecke⁸⁵ en het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding aangeklaagd wegens haatzaaien en discriminatie. Hij is hiervoor ook veroordeeld en ook na hoger beroep en cassatie bleef de veroordeling staan. De veroordeling is gebaseerd op video’s waarin Abu Imran onder meer Geert Wilders, de toenmalige Belgische minister van Defensie Pieter de Crem en de overleden politica Marie-Rose Morel bedreigde en discrimineerde. Abu Imran kreeg een gevangenisstraf van twee jaar, een geldboete van honderd euro en hij moest de proceskosten en schadevergoedingen betalen; dit waren bedragen van honderden euro’s.⁸⁶ Op het moment van schrijven wordt onderzocht of Sharia4Belgium aangemerkt kan worden als terroristische organisatie. In dat geval zal geprobeerd worden om Abu Imran aan te klagen wegens leiderschap van een terroristische organisatie en eventueel het ronselen voor de jihad in Syrië.

In juni 2013 kondigde de burgemeester van Antwerpen, Bart de Wever, aan om Antwerpse jongeren die in Syrië strijden, onder wie dus ook Sharia4Belgium-leden en -sympathisanten, te schrappen uit de ambtelijke administratie zodat ze hun recht op uitkering verliezen.⁸⁷ Syriëstrijders die terugkeerden naar België werden bij terugkomst opgepakt voor verhoor. Sommige bleven lange tijd vastzitten, andere kwamen na enkele weken vrij. Aan deze vrijlating zaten soms strenge voorwaarden verbonden, zoals contactverboden met voormalige vrienden en de media. Ook werden er mensen opgepakt in België, zonder dat ze naar Syrië waren geweest. Jean-Louis Denis, alias ‘Le Soumis’, werd in december 2013 opgepakt op verdenking van het ronselen en/of rekruteren voor de strijd in Syrië. Hij zit in juni 2014 nog steeds vast, zijn proces is nog niet begonnen.⁸⁸ Kamal Afettat, ook bekend als Abu Abdullah en Censored31, voerde een felle campagne tegen (vermeend) kindermisbruik op kleuterschool De Blokkendoos.⁸⁹ Hij is aangehouden voor schriftelijke bedreigingen op internet, maar voor zover wij weten inmiddels op vrije voeten.

---

⁸⁵ Weduwnaar van Marie-Rose Morel.

⁸⁶ Hof van Beroep Antwerpen 6 juni 2013.

⁸⁷ ‘De Wever schrapt Syrië-strijders uit bevolkingsregister’, *Gazet van Antwerpen*, 14 juni 2013. Voor het laatst geraadpleegd op 22 april 2014 via: <http://www.gva.be/regio-antwerpen-stad/de-wever-schrapt-syrie-strijders-uit-bevolkingsregister.aspx>.

⁸⁸ ‘Moslimprediker Jean-Louis Denis blijft aangehouden’, *De Morgen*, 14 mei 2014, voor het laatst geraadpleegd op 9 juni 2014 via: <http://www.demorgen.be/dm/nl/989/Binnenland/article/detail/1886656/2014/05/14/Moslimprediker-Jean-Louis-Denis-blijft-aangehouden.dhtml>.

⁸⁹ ‘Kopstuk Sharia4Belgium jutte ouders Blokkendoos op’, *Het Laatste Nieuws*, 31 augustus 2014, 4.

1.4 Reacties van het islamitisch maatschappelijk middenveld op radicalisering en antiradicaliseringsbeleid

Het maatschappelijk middenveld in Antwerpen is verdeeld over de wenselijkheid van een specifiek antiradicaliseringsbeleid. De belangrijkste kritiek is dat het sociaal beleid op het gebied van het wegwerken van achterstelling en het bevorderen van diversiteit en integratie radicalisering zou moeten voorkomen. Het beleid moet echter niet onder die noemer komen, omdat dat wellicht een averechts effect kan hebben en alleen maar onrust en commotie creëert, volgens de critici. Daarnaast wordt vaak gesteld dat het bestaande sociaal beleid niet afdoende werkt, omdat volgens deze critici ongelijke kansen en discriminatie op school en werk ondanks het bestaande beleid nog steeds aan de orde van de dag zijn.

Het gebrek aan kennis en stigmatisering van de islam worden door organisaties en actoren in Antwerpen die zich op eigen initiatief inzetten om radicalisering tegen te gaan, vaak als oorzaken genoemd van radicalisering. De oplossing ligt volgens deze visie in islamonderwijs en het wegnemen van de stigmatisering. Onder meer moskee De Koepel, die opgezet is door Belgische bekeerlingen, presenteert zichzelf expliciet als een moskee die een gematigde islam verkondigt en tevens in het Nederlands de preken verzorgt. De bestuurders van de moskee geven aan dat zij hun verantwoordelijkheid willen nemen bij de aanpak van de problemen met moslimjongeren. Ze stellen dat de islam, niet alleen door buitenstaanders en de media maar ook door moslims zelf, verkeerd begrepen wordt. De islam heeft volgens hen de moslims voorgeschreven om de hele schepping, en dus ook andere religies en niet-gelovigen, te respecteren. De eenzijdige negatieve berichtgeving over de islam kan volgens de bestuurders een voedingsbodem zijn voor radicalisering, zoals bij Sharia4Belgium het geval was. De Koepel voelt zich verantwoordelijk voor deze problematiek en organiseert lezingen over verdraagzaamheid en verantwoordelijkheid waarvan zij hopen dat de stad die wil ondersteunen.

Islamdocent en prediker Khalid (geanonimiseerd), die regelmatig lezingen geeft in het islamitische lezingencircuit in Antwerpen en politieagenten traint, uit zijn onvrede over de aandacht van politiek en media voor radicalisering, hoewel ook hij zich inzet tegen radicalisering. Hij stelt dat de weinige islamitische organisaties die actief zijn in Antwerpen altijd worden bezocht door politie, Staatsveiligheid en media, wanneer zij een activiteit organiseren. Deze activiteiten worden per definitie als fundamentalistisch beschouwd. De predikers en islamitische organisaties worden zo monddood gemaakt en staan onder enorme druk, stelt de docent. Moslims voelen zich voortdurend in de gaten gehouden, organisaties storten in en raken jongeren kwijt.⁹⁰ Hij heeft er ook moeite mee dat bepaalde actoren in het politieke debat veel invloed kunnen uitoefenen op het leven van personen. Hij denkt hierbij aan politici

---

⁹⁰ Vermeulen, F., Bovenkerk, F. & Roex, I., 'Antwerp. Policy in the making', 156.

van het Vlaams Belang en personen van het Vlaams Comité van Ex-moslims⁹¹. Hij voelt zich op basis van artikelen van hun kant gecriminaliseerd en weggezet als extremist. Hij voelt zich onheus bejegend omdat hij zich als docent en prediker al dertien jaar inzet in het maatschappelijk werk, en zich recentelijk inzet om radicalisme in eigen gelederen tegen te gaan. De beste manier om extremisme tegen te gaan, is volgens de docent om les te geven over de islam. Dit is volgens hem een taak van de gemeenschap, de overheid zou zich daar niet per se mee moeten bemoeien. Als er geen druk meer op de organisaties wordt gelegd, zal de gemeenschap veel meer kunnen betekenen in het tegengaan van extremisme, aldus de docent.

Meerdere sociale actoren in Antwerpen uiten hun zorg over de perceptie dat moslims in de gaten worden gehouden. Al in 2004 deelden verschillende maatschappelijke actoren hun ervaring dat ze zich continu gevisieerd⁹² voelen.⁹³ Deze zorg sluit aan op het eerder aangehaalde probleem van het mogelijk stigmatiserende effect van preventief antiradicaliseringsbeleid, waarbij het maatschappelijk middenveld wordt opgedragen radicalisering vroegtijdig te signaleren. Er is een sterk wantrouwen naar de overheid en een gevoel van onvrijheid onder het islamitisch maatschappelijk middenveld van Antwerpen.⁹⁴ Ook zijn mensen gefrustreerd over hoe kleine zaken opgeklopt worden door de media. Als voorbeeld wordt het bezoek van orthodoxe moslims aan een Marokkaans muziekoftreden in Borgerhout genoemd, waarbij Sharia4Belgium jongeren aansprak op hun 'onzedige gedrag' dat volgens hen niet tot de islamitische richtlijnen behoorde. Verschillende maatschappelijke organisaties vinden dat het fenomeen radicalisering en specifiek ook Sharia4Belgium wordt opgeklopt of dat het te breed wordt gedefinieerd, waardoor grote groepen gestigmatiseerd worden en van extremisme worden beschuldigd.

De zorg voor stigmatisering moet begrepen worden in de specifieke politieke en historische context van Antwerpen. Antwerpen geldt al sinds jaar en dag als thuisbasis van het Vlaams Belang (voormalig Vlaams Blok) met zijn sterk anti-islamitische stellingnames. Het populistische N-VA behaalde er recentelijk (overigens ten koste van de populariteit van het Vlaams Belang) een aanzienlijk deel van de stemmen. Tientallen allochtone en autochtone organisaties en initiatieven zijn sinds de opkomst van het Vlaams Blok in de jaren negentig in Antwerpen ontstaan. Ze keren zich tegen racisme, discriminatie en

---

⁹¹ Een actiegroep die strijdt tegen de islamisering van Vlaanderen en opkomt voor de belangen van ex-moslims. De ex-bekeerling Peter Velle is de voorzitter van de actiegroep.

⁹² De term 'viseren' betekent in deze context: in de gaten gehouden en gecontroleerd worden.

⁹³ Roex, I. (2006). *De Arabisch-Europese Liga: Een stem voor eenheid? Een antropologisch onderzoek naar de ontwikkeling van een emancipatiebeweging in Antwerpen*. Katholieke Universiteit Nijmegen. Ongepubliceerde doctoraalscriptie.

⁹⁴ Vermeulen, F., Bovenkerk, F. & Roex, I., 'Antwerp. Policy in the making'.

islamofobie in de stad. In de context hiervan moet de gereserveerdheid van islamitische organisaties ten aanzien van preventief en breed antiradicaliseringsbeleid begrepen worden.

In dit hoofdstuk hebben we beschreven hoe de overheid zich vanaf de oprichting van Sharia4Belgium expliciet tegen de groep gekeerd heeft en hoe zij op diverse niveaus maatregelen heeft genomen. Op lokaal niveau heeft de gemeente Antwerpen onder meer via de juridische mogelijkheden geprobeerd Sharia4Belgium te hinderen. Ook de lokale politie heeft Sharia4Belgium streng in het oog gehouden en soms ‘verstoorde’. De politiek heeft zich actief met Sharia4Belgium bemoeid en ook het OM heeft zich, met diverse onderzoeken en rechtszaken tegen Belkacem als persoon en Sharia4Belgium als organisatie, hiermee beziggehouden. Kortom, Sharia4Belgium stond in het centrum van de aandacht. De overheid keerde zich tegen Sharia4Belgium vanwege de antidemocratische en jihadi-salafistische opvattingen, de mobilisatiekracht, sympathieën voor internationale jihadisten en vermeende rekruteringspraktijken van de groep, en de zorg om openbare ordeverstoring en dreiging van geweld. Het initiatief werd gezien als bedreiging van de democratische rechtsorde en de overheid nam daarom actief stellingname. Sinds de gang van jongeren naar Syrië is er specifiek lokaal sociaal antiradicaliseringsbeleid in gang gezet, dat in termen van *governmentality* begrepen kan worden. In de volgende hoofdstukken zullen we nader ingaan op de wisselwerking tussen deze overheidsinitiatieven en de activisten zelf. Waar ageren de activisten precies tegen en wat stellen zij hier tegenover? In het volgende hoofdstuk zullen we eerst kort de opkomst en ontwikkeling van Sharia4Belgium schetsen.

Hoofdstuk 2: Opkomst en ontwikkeling van Sharia4Belgium

In dit hoofdstuk beschrijven we de opkomst en algemene ontwikkeling van Sharia4Belgium in de context van Antwerpen. We behandelen hiervoor achtereenvolgens de achtergrond en opkomst van Sharia4Belgium, de manier waarop het islamitisch maatschappelijk middenveld reageerde op Sharia4Belgium, de organisatiestructuur van Sharia4Belgium en ten slotte de gang van Sharia4Belgium-leden en -sympathisanten naar Syrië. We gaan hierbij in op de wisselwerking tussen de activisten en de context waarin zij zich bewogen.

2.1 Achtergrond en opkomst Sharia4Belgium

Voordat Fouad Belkacem, alias Abu Imran, samen met Hicham Chaib, alias Abu Haniefa, en Feisal Yamoun, alias Abu Faris, Sharia4Belgium in 2010 oprichtte, had hij al een verleden waarin hij in verschillende organisaties actief was. Kort nadat hij de islamitische jongerenorganisatie El Islaah in Boom had opgericht, werd hij actief voor de Arabisch-Europese Liga (AEL). De AEL was een beweging die in 2001 werd opgericht, streed tegen racisme en wilde opkomen voor de belangen van Arabische en islamitische migranten in Europa en Arabieren en moslims in het Midden-Oosten. De AEL verkondigde een Arabisch-nationalistische ideologie en beriep zich op de democratische rechten en de internationale mensenrechten. De AEL werd niettemin door de media en politiek ontvangen als een extremistische groepering.⁹⁵

Abu Imran flirtte in de tijd dat hij actief was voor de AEL ook al met radicaalislamitische ideeën. Zo uitte hij bijvoorbeeld sympathie voor Osama Bin Laden. Volgens zijn toenmalige vrienden was Abu Imran met name geïnteresseerd in media-aandacht. Toen de mediahype rondom de AEL ontstond, sloot hij zich bij deze groep aan. Dit boterde echter niet. Er waren ideologische verschillen tussen hem en de kern van de AEL. Hij wilde, tot grote tegenzin van de organisatie, een scheiding tussen mannen en vrouwen tijdens lezingen van de AEL. Ook had hij kritiek op het pan-Arabisch gedachtegoed van de AEL. Er waren veel discussies tussen Abu Imran en andere AEL'ers. Abu Imran toonde zich voorstander van het afhakken van handen als straf, de toenmalige AEL-voorman Dyab Abou Jahjah vond dat niet in de tijd passen. Abu Imran wilde een AEL-afdeling oprichten in Boom, maar die is er nooit gekomen. Ook werd hij verkiesbaar gesteld voor de Moslim Democratische Partij, een initiatief van de AEL. De partij nam deel aan de Vlaamse verkiezingen van 2004, maar behaalde geen zetel. De verkiezingsuitslag was een deceptie

---

⁹⁵ Roex, I. (2006). *De Arabisch-Europese Liga: Een stem voor eenheid? Een antropologisch onderzoek naar de ontwikkeling van een emancipatiebeweging in Antwerpen*. Katholieke Universiteit Nijmegen. Ongepubliceerde doctoraalscriptie.

voor de partij. Voorman Abou Jahjah haalde slechts 53 stemmen en Belkacem kreeg 49 stemmen.⁹⁶ Het is niet duidelijk waar deze cijfers vandaan komen en van welke verkiezing ze zijn. De officiële uitslagen van de verkiezingen geven andere cijfers. Bij de Kamerverkiezingen in 2003 haalde Abou Jahjah 8411 stemmen⁹⁷ en bij de verkiezingen voor de Vlaamse Raad in 2004 haalde hij 1069 stemmen.⁹⁸ Abu Imran is uiteindelijk maar een paar jaar actief geweest voor de AEL.

Fouad Belkacem (Sharia4Belgium) moet jaar cel in

04/05/2012 om 09:39

De woordvoerder van de radicale moslimbeweging is door de correctionele rechtbank van Antwerpen veroordeeld voor het aanzetten tot haat tegen niet-moslims en belaging.

[Delen](#) [0](#) [Tweet](#) [0](#) [g+](#) [0](#) [Print](#) [Email](#) [A+](#) [A-](#)

© Belga

De 30-jarige Belkacem alias Abu Imram kreeg twee jaar cel, waarvan een jaar effectief, en 550 euro boete. Het openbaar ministerie had twee jaar cel

VOLG KNACK.BE

Afbeelding 1 Screenshot van het artikel 'Fouad Belkacem (Sharia4Belgium) moet jaar cel in' van Knack.be (4 mei 2012). Op de afbeelding zien we van links: Abu Haniefa, Abu Imran en Abu Mujahid (een ander kernlid dat overleed in Syrië in 2013) in 2012.

⁹⁶ Ayfer Erkul, 'Bezint eer ge Sharia4Belgium verbiedt', *De Morgen*. Deze cijfers worden ook gebruikt in: San, M. van, *Sharia4Belgium&Holland – een inventarisatie*. Utrecht: Forum, 2013.

⁹⁷ 'Officiële uitslag verkiezingen Belgische senaat 18 mei 2003' op http://verkiezingen2003.belgium.be/electionshome/nl/preferred/senate/preferred_p2309_e3076.html (geraadpleegd op 24 september 2014)

⁹⁸ 'Officiële uitslag verkiezingen Vlaamse Raad 13 juni 2004' op http://verkiezingen2004.belgium.be/nl/vla/preferred/preferred_e102_p2192.html# (geraadpleegd op 24 september 2014).

Na de periode bij AEL heeft Abu Imran een tijd rondgehangen in het voormalige internetcafé Bismillah in Antwerpen. Dit internetcafé was in die tijd een uitvalsbasis voor onder anderen salafisten en AEL’ers, en tevens een favoriete hangplek van Antwerpse moslimjongeren. Abu Imran was toen actief in de drugshandel en werd daarvoor ook gearresteerd. Hij vertelde hier zelf over dat hij verdacht werd van terroristische zaken. Hij reed destijds in een auto door de straten van Antwerpen met luide muziek van rapper Tupac op. Abu Imran stond in de buurt bekend als een oplichter. Zo had hij een goede vriend opgelicht, met wie hij een autohandel onderhield. Ook lichtte hij veelvuldig klanten op, door meer in rekening te brengen dan er daadwerkelijk gerepareerd was, zo vertellen betrokkenen. Abu Imran werd diverse malen veroordeeld door de correctionele rechtbank: in 2004 voor diefstal met geweld, in 2005 voor weerspanning en in 2007 voor bedreigingen en vernielingen.⁹⁹ Ook is hij voor talloze verkeersinbreuken veroordeeld en vanuit Marokko wordt er om zijn uitlevering gevraagd vanwege veroordelingen voor drugshandel. In Marokko is hij veroordeeld voor zes jaar, maar omdat hij ook de Belgische nationaliteit heeft, kan België hem niet uitleveren.¹⁰⁰

Rond 2008 dacht Abu Imran opnieuw na over het opzetten van een islamitisch netwerk. Hij wilde een organisatie oprichten met de naam El Ansaar en was sterk geëngageerd op het thema jihad. Dit initiatief werd door andere moslims in Antwerpen niet met enthousiasme ontvangen. Sterker nog, hij werd erin tegengewerkt. Velen waren niet enthousiast over Abu Imran, die geen blad voor de mond nam. Abu Imran zocht op dat moment medestanders om mee samen te werken. Maar anderen waren voor samenwerking beducht, vanwege zijn ideeën en de beoogde naam van de organisatie betekende dat de Staatsveiligheid zich er vroeg of laat zou mee bemoeien.¹⁰¹ Steeds wanneer hij een pand wilde huren voor de organisatie, werd dit voortijdig ingenomen door een andere islamitische organisatie. Abu Imran was hier woest over. Hij vond andere moslims lafaards. Hij heeft toen van velen afstand genomen. Ook in sommige moskeeën en buurthuizen werd hem steeds vaker de toegang ontzegd. Hij raakte gefrustreerd.

Afbeelding 2 Logo Sharia4Belgium

⁹⁹ Van San, *Sharia4Belgium&Holland – een inventarisatie*, 17.

¹⁰⁰ ‘Celstraf in Marokko dreigt voor Belkacem’, *Gazet van Antwerpen*, 8 juni 2012. Voor het laatste geraadpleegd op 25 september 2014 via: <http://www.gva.be/cnt/aid1186731/celstraf-in-marokko-dreigt-voor-belkacem>.

¹⁰¹ Binnen de islamitische geschiedschrijvingen wordt de term *ansar* (letterlijk helpers) gebruikt voor de Medinese volgelingen van de profeet in Medina. Zij hielpen hem na zijn vertrek uit Mekka een islamitische gemeenschap in Medina te stichten. Moslimactivisten gebruiken deze term graag als naam voor organisaties en stichtingen.

Abu Imran heeft toen samen met een kennis alsnog El Ansaar opgericht. Het doel was om geld in te zamelen en lezingen te geven. Het heeft maar een korte tijd bestaan. Kort daarna richtte hij Sharia4Belgium op, samen met Abu Haniefa en Abu Faris. Abu Imran had daarvoor een ideologische verandering ondergaan. De drie initiatiefnemers van Sharia4Belgium waren in 2009 in Engeland geweest en hadden Anjem Choudary bezocht. Ze gingen mensen met andere interpretaties uitsluiten en zagen zichzelf als de enige echte moslims. De 'mainstream' islam werd door hen uitgesloten, zo stelden betrokkenen. Ook waren de initiatiefnemers van Sharia4Belgium kritisch ten aanzien van anderen, die stelden de salafimethode te volgen. Toonde Abu Imran zich eerst nog een voorstander van het Saoedische koningshuis, later was hij zeer kritisch ten aanzien van het Saoedische staatsbestel. De oprichting van Sharia4Belgium concretiseerde Abu Imrans opvattingen tegen de gevestigde orde en andere islamitische groepen en organisaties.

2.2 Het islamitisch maatschappelijk middenveld rondom Sharia4Belgium

In deze paragraaf beschrijven we hoe het islamitisch maatschappelijk middenveld reageerde op de opkomst van Sharia4Belgium. Hiervoor is het eerst nodig de ontwikkeling te beschrijven van belangrijke actoren die zich expliciet keerden tegen Sharia4Belgium.

2.2.1 Het islamitisch maatschappelijk middenveld in verandering

We zullen hier kort ingaan op de ontwikkeling van de salafistische organisatie Jongeren voor Islam (JvI), omdat deze soms in verband wordt gebracht met Sharia4Belgium. Sommige jongeren van JvI zouden later Sharia4Belgium hebben gevormd. Dit is echter een te simpele voorstelling van de situatie. Deze associatie moet begrepen worden in de geschiedenis van JvI en de drastische veranderingen die deze organisatie de afgelopen tien jaar heeft doorgemaakt. Uit de schoot van JvI zich uiteenlopende ontwikkelingen voortgekomen. Juist uit deze gelederen zijn nieuwe initiatieven ontstaan die zich expliciet afkeerden van Sharia4Belgium.

JvI werd in 2001 opgericht en had toen een sterk salafistisch karakter. Onder anderen Suleyman van Ael, alias Ibn Haroon, toen nog salafistisch georiënteerd, was nauw betrokken bij JvI. JvI organiseerde cursussen en lezingen over de islam. De kerngroep rondom JvI wees de AEL af, hoewel sommige jongeren sympathiseerden met zowel de AEL als de JvI. JvI werd opgericht door jongeren die naar eigen zeggen in een berouwproces verkeerden en zich op het praktiseren van de islam wilden richten.

“We wilden de periode van uitgaan en dergelijke achter ons laten”, aldus een van de initiatiefnemers.

JvI ontstond uit de behoefte om, naar het voorbeeld van Nederlanders, lezingen over de islam te organiseren. Er waren in België destijds nog geen Nederlandstalige initiatieven. Jongeren vonden geen plek in bestaande moskeeën en reisden af naar Nederland om daar lezingen te volgen. JvI begon met het organiseren van lezingen in Berchem in Antwerpen en nodigde daarvoor Nederlandse sprekers uit, zoals Mohammed Cheppih, Abdul-Jabbar van de Ven en Remy Soekirman. De lezingen gingen hoofdzakelijk over islamitische jurisprudentie. Een initiatiefnemer stelt:

“We volgden de salafiyya, niet de jihadistische salafiyya, en de Hanbali-wetschool en de Hanbali-geleerden.”

Rond 2005/2006 ontwikkelden de bestuursleden zich echter in een andere richting. De meesten van hen hadden inmiddels een gezin gesticht en wilden de organisatie overdragen aan een nieuwe generatie vrijwilligers. Maar dat verliep moeizaam, er ontstonden interne discussies over de ideologische koers. De oude generatie jongeren kreeg, zoals zij zelf zeiden:

“een brede maatschappelijke visie. (...) Een deel van de jongeren hield vast aan een strenge kant van de jurisprudentie. Wij waren meer bezig met contextualisering. Onze visie is vergelijkbaar met Tariq Ramadan. We vonden dat iemand zonder kermis. Hij is de inspirator van ons. (...) Het gaat om het werken aan een volwaardig burgerschap, maar met behoud van moslimidentiteit. Volwaardige participatie op maatschappelijk, politiek, sociaal-maatschappelijk niveau.”

JvI werd opgeheven. Al-Mawada werd opgericht vanuit deze nieuwe visie en is op dit moment ook nog actief. Al-Mawada is gericht op burgerschap en wil moslims aansporen om te participeren in de maatschappij met behoud van moslimidentiteit. Verder percipiëren ze België als *dar al-salam* (huis van de vrede) en niet al *dar al-harb* (huis van de oorlog), waarbij ze proberen, zoals zij zelf zeggen:

“een patriotistisch gedachtegoed over te brengen op dit land. Je bent Vlaming én moslim. We zijn politiek en maatschappelijk geëngageerd. Vroeger wilden we allemaal de hidjra doen, we waren ervan overtuigd dat we hier niet mogen zijn. We wilden onze kinderen hier ook niet laten opgroeien. Nu zeggen we: we zijn burgers, we zijn hier thuis, tegen onze kinderen zeggen we dat ze Vlaams zijn.”

Een deel van de achterban van JvI is meegegaan in deze evolutie naar al-Mawada. Een ander deel nam de ideologische kentering naar het nieuwe al-Mawada kwalijk. Ze vonden dat de mensen van al-Mawada hun geloof verkocht hadden. Sommige jongeren rondom Sharia4Belgium hadden een geschiedenis bij JvI. In 2010 stelde de Staatsveiligheid dat volgelingen van Sharia4Belgium zowel met Sharia4Belgium als met andere Antwerpse salafistische organisaties, zoals de Middenweg, sympathiseerden. De Middenweg was opgericht door een aantal jongeren van JvI, nadat JvI ontbonden werd. Ze hadden wel nauw contact, maar niemand van de kern van Sharia4Belgium was van de voormalige JvI. Een andere organisatie die uit de schoot van de strengere tak van JvI was ontstaan, was de salafistische zustergroep al-Hidaya. De initiatiefnemers distantieerden zich van JvI en deels van de ideologie van Sharia4Belgium.

2.2.2 Het islamitisch maatschappelijk middenveld reageert

Antwerpse moslimorganisaties, de Moslimexecutieve en enkele allochtone politici distantieerden zich - naar aanleiding van de verstoring van de lezing van Benno Barnard - in 2010 al van Sharia4Belgium, door middel van persconferenties en persberichten. Ze stelden dat Sharia4Belgium alleen zichzelf vertegenwoordigde en niet de rest van de moslimgemeenschap. Ze distantieerden zich met name van de wens van Sharia4Belgium om de sharia in te voeren in België. De moslimorganisaties zagen islamofobie als vruchtbare voedingsbodem voor radicale groeperingen. Ze riepen op tot het uitdragen van de universele waarden van vrijheid en pluralistische democratie en stelden dat de representatieve en erkende vertegenwoordiging van de moslims in België stevig en heftig afstand nam van Sharia4Belgium.¹⁰² De moskeeorganisatie De Koepel organiseerde een persmoment:

‘De Antwerpse moslimgemeenschap wil zich distantiëren van het gedrag van Sharia4Belgium. Het gedrag moet op individuele basis beoordeeld worden en niet toegeschreven worden aan een bepaalde gemeenschap. Jongeren moeten gewezen worden op hun fouten en buitensporige gedrag door het gerecht, ouders en opvoedkundigen. Verdraagzaamheid en respect moeten geëerbiedigd worden. Vrijheid van meningsuiting is een kostbaar goed en belangrijk voor het voortbestaan van de dialoog tussen gemeenschappen’, zo schrijven de bestuurders in een persbericht.

Sharia4Belgium wees de publieke veroordelingen resoluut af. De tegenspraak die werd georganiseerd door de persconferenties, werd zowel positief als negatief ontvangen door andere moslims in Antwerpen. Sommigen waren tevreden dat de persberichten benadrukten dat Sharia4Belgium niet de hele moslimgemeenschap vertegenwoordigde. Anderen beschouwden de tegenspraak als een verplicht nummer en een geritualiseerd moment van veroordeling. Er werden volgens hen tijdelijke

---

¹⁰² ‘Moslimverenigingen distantiëren zich van oproep tot uitvoering van de sharia’, *Het Nieuwsblad*, 6 april 2010.

noodoplossingen gezocht, terwijl de structurele problemen niet werden aangepakt. Een veelgehoorde kritiek was dat de koepels en organisaties zich alleen lieten horen als ze zich voor hun gemeenschap konden verontschuldigen. Deze critici vonden dat moslims zich niet hoeven te verontschuldigen en verantwoord voor het gedrag van andere moslims, zoals deze organisaties deden. Volgens deze critici waren deze organisaties door hun erkenning en subsidies afhankelijk geworden van het stadsbestuur dat hen als marionettenpoppen gebruikte. De kritiek was dat deze organisaties alleen naar voren werden geschoven om brandjes te blussen en zich te verontschuldigen. De personen die een tegengeluid lieten horen, werden vaak niet beschouwd als de ‘echte’ vertegenwoordigers van de moslims. Ook de Cel Diversiteit, andere politiefunctionarissen en gemeenteamttenaren stelden dat de Moslimexecutieve nauwelijks autoriteit genoot. Het orgaan stond sinds de laatste verkiezingen ter discussie. Ook Sharia4Belgium ging mee in deze kritiek:

“We zien hen niet wanneer zij op kunnen komen voor hidjab of het tegenspreken van het boerkaverbod. Nee, we zien ze alleen bij de hypocrieten wanneer ze de kuffar [ongelovigen] kunnen verdedigen en de moslims kunnen aanvallen”, aldus Abu Imran.

De AEL bekritiseerde de personen die zich publiekelijk distantieerden van Sharia4Belgium in de volgende bewoordingen:

‘[Dit] groepje dat ook bewust blind is voor de ziekte en zich vastpint op symptomen. (...) Als er al een groep is waarvan ik met de meest duidelijke bewoordingen afstand neem, dan is het zeker dit clubje van dwazen. Ik verontschuld mij tegenover mijn gemeenschap en de hele samenleving voor hun hielenlikkerij, hun opportunisme, hun drang naar erkenning door het establishment en de onderdrukker, hun knielen voor hun leermeesters bij de politieke partijen en hun collaboratie’.¹⁰³

Sommigen namen het op voor Sharia4Belgium, vanuit democratische overwegingen. Samira Azabar van ‘Baas Over Eigen Hoofddoek!’ (BOEH!) stelde, naar aanleiding van de verstoorde lezing van Benno Barnard, dat iedereen mag protesteren op vreedzame wijze. *Islambashers* krijgen volgens haar alle ruimte, moslims hebben daarom ook het recht om te protesteren. Zo heeft Sharia4Belgium het recht om te zeggen wat ze denken, maar natuurlijk is de Belgische wetgeving het belangrijkste en moet die nagestreefd

---

¹⁰³ ‘Overwinnen én falen en de excuses van een hoopje dwazen’, Karim Hassoun, 1 juni 2010, website Arabisch-Europese Liga, niet meer online beschikbaar, laatst geraadpleegd op 19 augustus 2010.

worden, aldus Samira. Volgens haar is Sharia4Belgium net zo extremistisch als Benno Barnard.¹⁰⁴ Karim Hassoun, de voorzitter van de AEL, stelde:

‘Ik neem geen afstand van een Sharia4Belgium omdat het vandaag niet Sharia4Belgium is dat mij onderdrukt, mij uitsluit, mij beschimpt en bespot, mij in gevangenissen gooit en laat weggroten, mijn kinderen assimileert en me mijn cultuur ontnemt.’¹⁰⁵

Hij stelde ook dat Sharia4Belgium het recht heeft om te zeggen wat ze vinden. In een interview met een van ons zei hij:

"Maar ze weten ook: als zij aan de macht komen, zal ik even hard vechten tegen hun onderdrukking."

Mensen zoals Samira Azabar en Karim Hassoun, die stelden dat de uitspraken van Sharia4Belgium legitiem waren, omdat de groep zich beriep op de vrijheid van meningsuiting, werden fel bekritiseerd in de Vlaamse media.

Actoren uit het maatschappelijk middenveld (islamitische organisaties, jeugdwerkers, imams, docenten, buurtbewoners), maar ook gemeenteambtenaren stelden in 2010 dat Sharia4Belgium weinig voorstelde en vooral door de aandacht van de media en politiek groter werd voorgesteld dan het in werkelijkheid was. De meeste moskeeën hadden officieel afstand genomen van de groep en sommige ontzegden hun de toegang tot hun activiteiten. Ook in een grote salafistische moskee waren de jongens van Sharia4Belgium niet meer welkom.

De salafistische organisaties werkten niet samen met elkaar en Sharia4Belgium, maar ze bestreden elkaar in 2010 ook nog niet. Onder sommige aanhangers van deze groepen bevonden zich wel degelijk sympathisanten van Sharia4Belgium. Zoals gezegd hebben al-Mawada en de bekeerlingenmoskee De Koepel een ideologische verandering ondergaan. Moskee De Koepel nam wel het initiatief om een persbericht naar buiten te brengen, waarbij ze zich ‘als moslimgemeenschap’ distantieerden van het gedrag van jongens van Sharia4Belgium. Later positioneerden de netwerken rondom al-Mawada en De Koepel zich expliciet in oppositie van Sharia4Belgium. Ze werden hierbij soms ondersteund door de

---

¹⁰⁴ VRT Terzake, donderdag 1 april 2010.

¹⁰⁵ ‘Overwinnen én falen en de excuses van een hoopje dwazen’, Karim Hassoun, 1 juni 2010, website Arabisch-Europese Liga, niet meer online beschikbaar, laatst geraadpleegd op 19 augustus 2010.

lokale overheidsdiensten, alhoewel deze dit niet aan de grote klok hangen. De Koepel werd door de minister van Binnenlandse Zaken beschuldigd van extremisme en de minister heeft daarom de erkenning van de moskee ingetrokken, tot grote woede en frustratie van de moskee zelf. De uitspraak van de minister van Binnenlandse Zaken verstoorde deze relatie en werkte voor De Koepel demotiverend in zijn vrijwilligerswerk om extremisme in eigen gelederen tegen te gaan.

Tijdens het veldwerk werden er door de lokale overheid en lokale islamitische organisaties lezingen en jongerenavonden georganiseerd over radicalisering en de gang naar Syrië. Onder andere al-Mawada, De Koepel en de soefistisch georiënteerde organisatie The Arrivalists deden dit. Het kon de gang van veel jongeren naar Syrië echter niet tegenhouden. Ook in 2013 vertrokken jongeren vanuit België naar Syrië om zich daar aan te sluiten bij ISIS, Jabhat al-Nusra of andere strijdgroepen. Ook individuen spanden zich in om jongeren los te weken van Sharia4Belgium. Islamdocent Khalid (geanonimiseerd) heeft zich de laatste jaren met wisselend succes ingezet om jongeren die voorheen sympathiseerden met Sharia4Belgium daarvan af te praten. Mede door hem heeft een deel van de sympathisanten van Sharia4Belgium zich afgesplitst van Sharia4Belgium. Daarbij moet benadrukt worden dat niet iedereen die de lezingen en activiteiten van Sharia4Belgium bezocht ook volledig het gedachtegoed onderschreef. Enkelen bezochten Sharia4Belgium juist om de leden te adviseren. De meest gehoorde kritiek op Sharia4Belgium was zijn provocerende manier van *da‘wa*, zijn oproep tot implementatie van de sharia in westerse landen en zijn veelvuldige verkettering van medemoslims.

Er leefde onder sommige personen in het islamitisch maatschappelijk middenveld een sterke behoefte om in contact te treden met Abu Imran om hem te adviseren en hem op andere gedachtes te brengen. Maar er heerste angst voor de media dat die deze toenadering verkeerd zouden interpreteren. Mensen waren bang om als extremistisch afgeschilderd te worden en hun positie of werk daardoor kwijt te raken.

Tijdens veldwerk in 2013 werden er verschillende jongerenavonden en lezingen gehouden over radicalisering en de gang naar Syrië¹⁰⁶. Deze initiatieven werden soms mogelijk gemaakt en ondersteund door de gemeente. Deze samenwerking lag echter gevoelig omdat deze organisaties door hogere bestuurlijke lagen werden gewantrouwd en geassocieerd met extremisme. Enkele sympathisanten van Sharia4Belgium kwamen op deze activiteiten af, maar het weerhield hen er niet allemaal van om naar Syrië te vertrekken. Sommigen vertrokken in de loop van 2013 ondanks de negatieve adviezen alsnog.

Ook het islamitisch maatschappelijk middenveld in Nederland sprak zich uit over Sharia4Belgium. Eind 2010 werd er een Nederlandse afdeling van Sharia4Belgium opgericht, Sharia4Holland. Fawaz Jneid,

---

¹⁰⁶ Bijvoorbeeld de lezing ‘Belgische strijders in Syrië: verzetsstrijders of radicalen?’ op 2 mei 2013 en ‘Zingeving of radicalisering’ op 24 mei 2013.

destijds imam van de Nederlandse salafistische as-Soennah-moskee in Den Haag, zette zich in een openbare preek af tegen deze nieuwe groepering. Ook kon de groep geen sympathie verwachten van het Tilburgse netwerk rondom Ahmed Salam. Binnen salafistische en radicaal-islamitische kringen bestond er veel discussie. Deze discussies konden hoog oplopen, maar desalniettemin konden jongeren sympathiseren met zowel Sharia4Belgium als organisaties die zich hiervan distantieerden. Informeel waren de netwerken niet van elkaar gescheiden. Zo stonden mensen van Sharia4Belgium ook in contact met jongeren rondom Behind Bars en Straat Dawah in Nederland, hoewel zij toch ook ideologische verschillen hadden.¹⁰⁷

De meeste actoren uit het maatschappelijk middenveld en politie en justitie stelden dat Sharia4Belgium zo min mogelijk aandacht moest krijgen, omdat ze anders groter zouden worden. Het was volgens deze groep het beste om Sharia4Belgium te negeren, zodat deze klein zou blijven. Ook als Sharia4Belgium gedemoniseerd werd, voorzagen velen in 2010 dat de groep groter zou worden. Ook werd het 'vermeende' radicale karakter van Sharia4Belgium door sommigen gerelativeerd. De leden werden veelal afgeschilderd als jonge 'snotneuzen', die stoer wilden doen. De oplossingen die Sharia4Belgium aandroeg, vonden velen onwenselijk en onrealistisch. Ook het gewelddadige potentieel van Sharia4Belgium werd weggewuifd, omdat de groep expliciet het publieke podium opzocht. De gang naar Syrië van de meerderheid van Sharia4Belgium heeft deze gedachtegang echter afgezwakt.

2. 3 De organisatiestructuur van Sharia4Belgium

In deze paragraaf beschrijven we de aard van de organisatiestructuur van Sharia4Belgium door in te gaan op de autoriteit en opheffing (2.2.1) en de ledenwerving en –structuur (2.2.2).

2.3.1 Autoriteit en opheffing

Abu Imran was lange tijd de leidersfiguur en het aanspreekpunt van Sharia4Belgium. Na zijn arrestatie nam eerst Abu Haniefa het leiderschap over. Toen ook hij na de rellen in Antwerpen in de zomer van 2012 korte tijd vastzat, nam Abu Faris de leiding over. Van zowel Abu Haniefa als Abu Faris werden de leiderscapaciteiten door direct betrokkenen in twijfel getrokken. Ze genoten minder charisma dan Abu Imran. Bij het wegvallen van Abu Imran, viel langzaamaan ook de structuur weg: de groep viel langzaam uiteen. Er waren toen al jongeren vertrokken naar Syrië. Ook waren er jongeren naar Egypte en Libanon vertrokken om daar te studeren. Er was steeds minder animo om acties te ondernemen. Er waren interne discussies, maar het optreden van politie en justitie én de media-aandacht braken de leden ook op. De media publiceerden steeds meer over privézaken van de betrokkenen. Sharia4Belgium vond dat een

---

¹⁰⁷ Zie ook deel III van dit rapport, over Nederland.

belangrijk doel, *da’wa*, het oproepen tot de islam, daardoor niet meer centraal stond. De media hadden een heel circus van Sharia4Belgium gemaakt, waar de groep tot dan toe graag gebruik van had gemaakt. Ook waren er Sharia4Belgium-leden die hun boekje te buiten waren gegaan: ze hadden zich niet aan de eigen islamitische regels gehouden waardoor de naam van Sharia4Belgium besmeurd werd.

In de slotverklaring die Sharia4Belgium op zijn website publiceerde, blikte het terug op ruim twee jaar activisme. De verklaring begint met het noemen van een aantal behaalde doelen. Zo had Sharia4Belgium naar eigen zeggen ‘honderden actieve leden over heel België en zijn er wereldwijd vertakkingen waaronder Sharia4Holland, Sharia4America, Sharia4Pakistan en Sharia4Australia’. Ook stelden ze in amper twee jaar ‘elk onderdeel van de democratie ontmaskerd [te hebben]’, waaronder vrijheid van meningsuiting, vrijheid van vereniging, vrijheid van geloof, scheiding der machten, scheiding van kerk en staat, vrouwenrechten en mensenrechten. Het ontbinden van het initiatief wilde niet zeggen dat de leden hun idealen lieten varen. Maar omdat ‘de boodschap naar de achtergrond en de leden naar de voorgrond werden gebracht’ en zij ‘zich willen ontdoen van de naam, zodat ze samen met alle moslims voor een doel kunnen strijden’, was besloten tot het opheffen van Sharia4Belgium. Tot slot werd de islamitische gemeenschap bedankt voor de steun en werd de belofte gedaan om te blijven opkomen voor de rechten van moslims en de oprichting van het kalifaat.¹⁰⁸

Deze verklaring werd door de media overgenomen en hoewel er eerst opluchting was omdat Sharia4Belgium niet meer bestond, gingen er al snel stemmen op die meenden dat het nu gevaarlijk werd omdat het initiatief ondergronds zou gaan en zich volledig zou onttrekken aan elk toezicht.¹⁰⁹ De opheffing kwam misschien onverwacht, maar was niet onlogisch. Abu Faris besloot in oktober 2012, met tegenzin van Abu Imran, om Sharia4Belgium op te heffen. Dit besluit was buiten Abu Imran om genomen. Hij wist hier aanvankelijk niks van af en was hier ook niet tevreden mee. Abu Faris deelde de beëindiging tijdens een bijeenkomst mee aan de leden en vroeg hun wat ze nu van plan waren. Hij bood hun drie opties: hidjra (emigratie), *qital* (strijden, vechten) in Syrië of in België blijven. Vlak daarna vertrokken de meesten naar Syrië.

---

¹⁰⁸ [Www.shariah4belgium.com](http://www.shariah4belgium.com), voor het laatst geraadpleegd op 7 oktober 2012.

¹⁰⁹ “Nu wordt het pas echt gevaarlijk”, *Gazet van Antwerpen*, 9 oktober 2012, 7.

Afbeelding 3 Still uit de video 'Persconferentie arrestatie Abu Imran – Shariah4Belgium'.

2.3.2 Ledenwerving en ledenstructuur Sharia4Belgium

Het lidmaatschap van Sharia4Belgium was niet formeel geregeld en sterk fluïde van aard, maar er was wel een vaste kern. Daaromheen was een groep die naar lezingen kwam, demonstraties bijwoonde of op internet sympathie uitsprak. Deze groep varieerde in grootte. Naar gelang het de kerngroep wel of niet uitkwam, werd iemand voor de buitenwereld wel of niet lid genoemd. Er werd intern een onderscheid gemaakt tussen (actieve) leden en sympathisanten. Maar er werd geen ledenadministratie bijgehouden. Een betrokkene werd door de media als belangrijk kopstuk van Sharia4Belgium neergezet, maar toen hij gearresteerd werd vanwege het bezit van een kalasjnikov, ontkende Abu Imran zijn lidmaatschap.¹¹⁰ Hij had de betrokkene hierover van tevoren ingelicht. De publieke distantiëring was een tactische zet, aldus de betrokkene zelf. In een video vertelde een viertal jongens dat zij geen lid waren, maar slechts sympathisant. De vragensteller was Abu Imran en ook hij ontkende zelfs lachend lid te zijn van Sharia4Belgium.¹¹¹ Sharia4Belgium speelde op deze manier graag een spel met de media en de overheid. Van formeel lidmaatschap was in ieder geval geen sprake. Het netwerk rondom Abu Imran werd in eerste instantie door informele netwerken van vriendschappen en kennissen opgebouwd. Mensen die in de buurt woonden en zich aangetrokken voelden, gingen de bijeenkomsten volgen. Nabijheid was hierbij aanvankelijk een belangrijke factor. Ook Facebook en andere sociale media zoals YouTube speelden een

¹¹⁰ 'Kalasjnikov verkocht op eBay', *De Standaard*, 13 december 2011, 11.

¹¹¹ Video Sharia4Belgium, 'Straatdawah & Arrestatie 21-07-2012' vanaf minuut 17.30.

rol in het opbouwen (en afbreken) van netwerken. Deze media zorgden er immers voor dat Sharia4Belgium een bredere bekendheid kreeg, maar bood tevens een platform voor discussies tussen voor- en tegenstanders van de groep. Nadat Sharia4Belgium steeds meer publieke bekendheid kreeg, kwamen er ook moslims op hun activiteiten af van buiten Antwerpen. Tot de groep die lezingen bezocht, behoorden ook enkele Nederlandse jongeren die later betrokken zijn geweest bij Sharia4Holland en andere (online) initiatieven.

Deze informele netwerkstructuur betekende allermindst dat de organisatie minder slagvaardig was. Het bood het flexibiliteit en een sterk aanpassingsvermogen.¹¹² Bij het (tijdelijk) wegvallen van participanten of leidersfiguren, kon het netwerk toch blijven bestaan of in veranderde vorm verdergaan. Het informele karakter en de netwerkstructuur met meerkoppig leiderschap beperkte de controlemogelijkheden van de overheid en bemoeilijkte bestrijding.¹¹³

Lezingen werden meestal bijgewoond door hooguit enkele tientallen mensen. Dit is in de video’s te zien als de camera een rondje door de zaal maakt. Betrokkenen zeggen dat er op een gegeven moment tussen de twintig en veertig mensen op de lezingen afkwamen. Toen Sharia4Belgium steeds meer in het vizier van politie en justitie kwam, werden mensen voorzichtiger. Er bleef een groep van ongeveer vijftien personen over. De video’s die van de lezingen gemaakt werden, werden op internet geplaatst en hadden zo een veel groter bereik.¹¹⁴ Bij de rellen in Borgerhout en Sint-Jans-Molenbeek, die het einde van Sharia4Belgium inleidden, waren honderden jongeren aanwezig. Deze honderden jongeren behoorden waarschijnlijk niet allemaal tot de vaste aanhang van Sharia4Belgium. Dit geeft echter wel aan dat Sharia4Belgium in staat was om grote groepen te mobiliseren. Hoewel in de meeste producties en acties van Sharia4Belgium mannen aan het woord waren en in beeld kwamen, waren er ook vrouwen actief in

---

¹¹² Price, C., Nonini, D. & Tree, E. F. ‘Grounded utopian movements: Subjects of neglect’, *Anthropological Quarterly*, 81, nr 1 (2008): 127-159.

¹¹³ Wiktorowicz, Q. *The management of islamic activism. Salafis, the Muslim Brotherhood, and state power in Jordan*. New York: State University of New York Press, 2001.

¹¹⁴ Exacte cijfers zijn niet te noemen, omdat veel videokanalen inmiddels offline zijn. De video ‘Abu Imran (Fouad Belkacem) van Sharia4Belgium verheerlijkt Osama bin Laden – deel 1’, bijvoorbeeld, heeft via het kanaal van 036smiley 5796 views (geraadpleegd op 18 september 2014). Deze lezing is waarschijnlijk op meerdere kanalen uitgebracht, de kans is dus groot dat het aantal mensen dat deze video heeft gezien, vele malen groter is. De statistieken laten zien dat deze video maandelijks nog steeds enkele honderden keren bekeken wordt.

Sharia4Belgium. Zij organiseerden aparte bijeenkomsten in het Sharia4Belgium-lokaal en produceerden incidenteel video's.¹¹⁵

Afbeelding 4 Still uit de video 'De Waarheid Achter De Rellen In Borgerhout' van Sharia4Belgium. Op 15 september 2012 waren er rellen in Borgerhout naar aanleiding van de film *Innocence of Muslims*.

Hoewel Sharia4Belgium grote groepen jongeren kon mobiliseren, bleef zowel de mannelijke als de vrouwelijke kerngroep beperkt in omvang. Literatuur over sociale bewegingen laat zien dat als een organisatie onder toenemende druk staat van buitenaf, doordat zij als onwenselijk wordt beschouwd, dit consequenties heeft voor het *commitment* van de betrokkenen. Enerzijds kan de interne cohesie groter worden door het ontstaan van een gemeenschappelijke vijand.

Afbeelding 5 Still uit de video 'De Waarheid Achter De Rellen In Borgerhout' van Sharia4Belgium

¹¹⁵ Zo produceerde de zusters een video genaamd 'De gezegende jihad van de zusters' waarin ze spreken over de onderdrukking van de westerse vrouw en de islam die hun vrijheid geeft. Geraadpleegd op 26 augustus 2013 via: http://www.youtube.com/watch?v=0zQjAAH_byE.

Anderzijds zullen betrokkenen de organisatie verlaten omdat de kosten van deelname groter worden.¹¹⁶ Zeker naarmate Sharia4Belgium steeds repressiever werd benaderd, haakten steeds meer mensen af en raakte de groep steeds meer in een isolement. Er ontstond onder sommige betrokkenen de wens om België te verlaten.

2.4 De gang naar Syrië

In de loop van 2012 vertrokken enkele leden van Sharia4Belgium naar het buitenland. Na de opheffing van Sharia4Belgium is de meerderheid van de groep naar Syrië vertrokken. Slechts een kleine groep van ongeveer vijf tot tien mensen bleef achter. Een deel van deze groep verbleef in detentie, een ander deel verlangde ernaar om België te verlaten. Ook waren er enkele nieuwe, kleine initiatieven. Een aantal vrouwen van Sharia4Belgium heeft zich gehegroepeerd en vormt nu de groep Saif al-Ummah. Een van de initiatiefneemsters is getrouwd met een criticus van Sharia4Belgium die zelf inmiddels ook een eigen initiatief in gang heeft gezet. Hoewel er slechts een klein groepje overgebleven is, wordt er door tientallen moslimjongeren wel sympathie geuit voor de Sharia4Belgium-leden die in Syrië zijn of vastzitten.

De kernleden Abu Haniefah, Abu Faris en Abu Mujahid zijn naar Syrië vertrokken. Er zijn ook jongeren naar Syrië vertrokken uit andere islamitische kringen, zoals het van oorsprong Algerijnse GSPC-netwerk.¹¹⁷ Er zijn jongeren vertrokken vanuit onder andere Antwerpen, Brussel, Vilvoorde, Hasselt en Maaseik. Abu Faris en Abu Mujahid zijn in Syrië gesneuveld. Van Abu Mujahid is bekend dat hij samen met familieleden vertrokken is. Ook enkele tientallen andere Sharia4Belgium-leden zijn vertrokken, onder wie enkele bekeerlingen zoals Brian de Mulder, Jehoen Bontinck en Michael Delefortrie, van wie de laatste twee inmiddels zijn teruggekeerd. Brian de Mulder is in juni 2014 nog steeds actief voor ISIS in de omgeving van Raqqa en is regelmatig te zien in propagandamateriaal op sociale media en andere internetbronnen.

In januari 2014 gaf een woordvoerder van de Belgische overheid tijdens een congres¹¹⁸ aan dat er 226¹¹⁹ Syriëgangsters waren, van wie er 27 waren overleden en 47 waren teruggekeerd. Van de 47 waren er vijf

---

¹¹⁶ Zie o.a. Kanter, R. M. *Commitment and Community. Communes and Utopias in Sociological Perspective*. Cambridge: Harvard University Press. 1972; Klandermans, B. 'The Demand and Supply of Participation: Social-Psychological Correlates of Participation in Social Movements'. In: D.A. Snow, S.A. Soule & H. Kriesi (Eds.), *The Blackwell Companion to Social Movements* (360-379). Malden/Oxford: Blackwell publishing, 2004.

¹¹⁷ GSPC staat voor Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat (Salafistische Groep voor Prediking en Strijd).

¹¹⁸ RAN Cities Conference on Foreign Fighters to Syria, Den Haag, 30 januari 2014, RAN.

gearresteerd. De gemiddelde leeftijd van de Syriëgangers was 23 en ze waren grotendeels van Marokkaanse afkomst, maar over het algemeen was de afkomst divers. Tijdens de eerste grote golven van vertrekkende jongeren (augustus 2012 en begin 2013) was er een sterke link tussen Sharia4Belgium en de vertrekkende jongeren. Later is die link verwaterd en gingen er ook jongeren uit andere netwerken.

Van de meeste Syriëgangers is bekend dat zij aansluiting zochten bij aan Al Qaida gelieerde strijdgroepen. Maar er zijn gevallen bekend waarbij jongeren niet gingen om te strijden, maar om zich te vestigen in een land waar de islam vanzelfsprekender is en waar verwacht wordt dat het mogelijk is het leven in te richten naar islamitische regels (sharia).

Verschillende islamitische organisaties spanden zich in om jongeren ervan te weerhouden te vertrekken. Volgens de directeur van al-Mawada is er geen sprake van jihad in Syrië, maar woedt er een burgeroorlog. Imam Suleyman van Ael zei over de Syriëgangers dat ze hun emoties niet in bedwang hadden. Hij sprak naar eigen zeggen tijdens de vrijdagspreken over Syrië zodat jongeren hun emoties konden kanaliseren. Ook hij zei dat er geen sprake was van een heilige oorlog, maar van een oorlog om olie, macht en geld. Andere, meer salafistisch georiënteerde jongeren wezen de gang naar Syrië niet per definitie af, maar waren er wel kritisch over. Kunnen deze jongeren deze verantwoordelijkheid wel aan? Kunnen ze hun familie zomaar achterlaten? Hebben ze genoeg ideologische en militaire kennis en ervaring?, vroegen zij zich af. Onder sommige moslimjongeren genoten de Syriëgangers aanzien, en wanneer zij sterven, hopen de jongeren dat de Syriëgangers het martelaarschap ontvangen. Hoewel een aantal Syriëgangers uit de gelederen van Sharia4Belgium afkomstig was, uitten dus ook andere groeperingen hun sympathie voor hen. Sharia4Belgium-leden die in Syrië waren, gingen daar verder met hun *da'wa*. Abu Haniefa verspreidde via Facebook videoboodschappen aan medestanders in België.

De gang naar Syrië kwam voor velen als een verrassing. De verklaringen voor de Syriëgang liepen uiteen. Veelal werd genoemd dat Syrië, in tegenstelling tot andere strijdgebieden, makkelijk bereikbaar is. Ook heeft Syrië een belangrijke symbolische betekenis in de islam en in de doctrine over de verovering van Jeruzalem en de dag des oordeels. Ook de passiviteit van de internationale gemeenschap werd als verklaring aangedragen.

De verklaring die het meest werd genoemd en die ook door achterblijvers van Sharia4Belgium werd gegeven, was dat Sharia4Belgium zodanig onder druk stond, en de repressie van dien aard was dat

---

¹¹⁹ Zie ook Zelin, Aaron Y., 'ICSR Insight: Up to 11,000 foreign fighters in Syria; steep rise among Western Europeans', 2013 geraadpleegd op 12 juni 2014 via: <http://icsr.info/2013/12/icsr-insight-11000-foreign-fighters-syria-steep-rise-among-western-europeans/>.

jongeren een uitweg zochten. Ze zagen geen toekomst meer in België. *Da'wa* was door de repressie niet meer mogelijk, dus ze konden volgens hun ideologie niet veel betekenen in België. In deel IV van dit rapport zien we een soortgelijke ontwikkeling rondom de groep *Einladung zum Paradies*.

Er deden verschillende verhalen de ronde over de aan- of afwezigheid van rekruteerders en ronselaars. Zo was er een verhaal dat er een man in een auto door Borgerhout reed, jongens oppikte en in Duitsland op het vliegtuig zette. Verschillende betrokkenen ontkenden dit.

Sharia4Belgium-volger: "Sharia4Belgium heeft nooit aangespoord om te gaan. Wel werd er in lezingen gesproken over de verdienste van iemand die sterft voor Allah, en die *da'wa* doet. Maar de meeste jongeren zijn beïnvloedbaar. Ze zijn dom en kijken naar die video's van bijvoorbeeld al-Awlaki. Maar ook hij zegt alleen: laat je niet doen, laat je niet onderdrukken."

Sharia4Belgium-lid: "Ik ben ervan overtuigd dat een ieder van die jongens niet gegaan is omdat zij gedwongen zijn of geronseld of zoiets (...) Ik ben ervan overtuigd dat die jongens uit ideologische overwegingen zijn gegaan, gestimuleerd door media, video's op YouTube. Kijk, de media zijn fora die mensen beïnvloeden. Als ge honderdduizend beelden ziet van een strijd, gaat ge ook geprikkeld raken op een of andere manier. Zeker als ge al een ideologie hebt, die dat aanspoort om dat te gaan doen."

Er zullen in elk geval enkele tussenpersonen optreden die in België of Syrië verblijven en de communicatie over verblijf, logistiek en financiering enigszins faciliteren. In het volgende hoofdstuk (paragraaf 3.4) zal dieper ingegaan worden op de gang naar Syrië.

In dit hoofdstuk is naar voren gekomen dat Sharia4Belgium korte tijd heeft bestaan en met hevige weerstand te maken kreeg. Niet alleen werden er verschillende arrestaties verricht en werd de organisatie in het vizier gehouden, ook verschillende moslimorganisaties en prominenten keerden zich af van de groep. Eerdere initiatieven van de betrokkenen werden tegengewerkt. Hoewel er serieuze weerstand tegen de groep was binnen de moslimgemeenschappen, werd de publieke tegenspraak niet altijd gewaardeerd. Er waren stemmen vanuit de moslimgemeenschappen die de democratische vrijheden van Sharia4Belgium verdedigden, hoewel zij het met de standpunten van de groep niet eens waren. Ook was er kritiek op de mate van representativiteit van degenen die zich publiekelijk distantieerden van Sharia4Belgium. Ten slotte werd Sharia4Belgium door velen gerelativeerd. De groep zou te veel media-

aandacht krijgen en daarmee slechts een mediahype zijn. Sharia4Belgium stond hoe dan ook onder toenemende druk. Het hief zichzelf uiteindelijk op en de meerderheid van de groep verliet België.

Hoofdstuk 3: De breuklijnen – de opvattingen en ambities van Sharia4Belgium

Vormen van protest zijn altijd ergens tegen gericht en antwoorden altijd ergens op. Hierbij is sprake van *framing*: bepaalde zaken worden uitvergroot en andere blijven on(der)belicht. Waartegen en tegen wie richtten de acties van Sharia4Belgium zich? Welke alternatieve utopie zette het hiertegenover? In dit hoofdstuk worden deze vragen beantwoord door de opvattingen van Sharia4Belgium te beschrijven. Paragraaf 3.1 behandelt de doelstellingen en ideologische achtergrond van Sharia4Belgium. In paragraaf 3.2 wordt aandacht gegeven aan de oproep die Sharia4Belgium deed aan moslims om op te staan en te strijden tegen onrecht en voor de islam. Vervolgens laat paragraaf 3.3 zien waarom Sharia4Belgium oproep om in verzet te komen tegen de staat en brak met zogenaamde ‘traditiemoslims’: de generatie moslims die veelal als gastarbeider naar België kwamen. Tot slot wordt in paragraaf 3.4 de periode na de officiële opheffing van Sharia4Belgium besproken, wanneer de openlijke *da’wa*-activiteiten van de activisten afnemen en de meerderheid België verlaat. We gaan hierbij in op de wisselwerking tussen de activisten en de veiligheidsdiensten en hoe dat doorwerkt in de ideologie.

3.1 Doelstellingen en ideologische achtergrond van Sharia4Belgium

In deze paragraaf beschrijven we de doelstellingen en de salafistische aspecten van de ideologie van Sharia4Belgium. In de videoproducties en publieke manifestaties van de groep kwamen steeds dezelfde kernthema’s terug. Sharia4Belgium beriep zich hierbij op een salafistische interpretatie van de islam. Dit kwam in de beginselverklaring naar voren:

‘De groep Sharia4Belgium is opgericht om de Islaam te presenteren in haar zuiverste vorm; volgens de Aqeedah en Minhaaj van Ahloel-Soennah wal Djamaa’ah. Dit is de islamitische leer volgens de Qur’aan van Allaah en de Soennah van de Profeet Mohammed (Vrede en Zegeningen zij met hem). Deze leer vindt haar bouwstenen in de interpretatie van de sahaba – de metgezellen van de Profeet Mohammed (Vrede en Zegeningen zij met hem) – de tabi’ien – de leerlingen van de metgezellen – en de tabi’oe tabi’ien – de leerlingen van de leerlingen van de metgezellen. Kort samengevat: de Islaam volgens de zuiverste interpretatie van de selefoe saalih, de vrome voorgangers.’¹²⁰

De tekst zegt later dat Sharia4Belgium wil oproepen tot het goede en wil waarschuwen tegen het slechte. Dit is in het Arabisch bekend als *al-amr bi-l-ma’ruf wa-l-nahy ‘an al-munkar*; het belangrijkste principe van *da’wa*. Dit vindt zijn oorsprong in verse 3:104:

---

¹²⁰ Wwww.shariah4belgium.com, voor het laatst geraadpleegd op 7 oktober 2012.

‘En laat er uit jullie een groep voortkomen die uitnodigt tot het goede en oproept tot deugdelijkheid en (die) het verwerpelijke verbiedt, en zij zijn degenen die de wetslagen zijn.’¹²¹

Het goede is *tawhid* (eenheid, monotheïsme) en het slechte is onder andere *shirk* (afgoderij) en al datgene wat niet conform de sharia is. Een Sharia4Belgium-lid vertelde hierover:

“In de Koran wordt gezegd, laat er uit jullie een groep opstaan die oproept tot het goede en het slechte verwerpt. Alles wat wij doen, is om de tevredenheid van Allah, sowieso, dat is onze plicht. Oproepen tot het goede. Laten wij stellen dat de islam en sharia het goede is en het slechte verwerpen is alles wat in contradictie is met de sharia. Dus we hebben gedaan wat er van ons verwacht werd, in de mate dat wij dat konden en de manier waarop ons dat toegekomen is.”

In de beginselverklaring noemde Sharia4Belgium twee concrete doelen. Als eerste wilde het ‘Gods heerschappij op aarde herstellen’ en erop toezien dat hier ook naar geleefd werd. Dit kan samengevat worden in de volgende doelstelling:

‘Onze doelstelling is om de gehele mensheid te bevrijden van deze ware slavernij; het gehoorzamen en naleven van wetten die gemaakt zijn door mensen die zelf uit een druppel sperma voortkomen en in een rottend lichaam zullen eindigen, en het brengen van vrijheid, eerbaarheid en rechtvaardigheid, door het accepteren en implementeren van Allaah’s wetten (de Shariah).’¹²²

Deze doelstelling was tweeledig: Sharia4Belgium zette zich af tegen de democratie en zag deze als ‘ware slavernij’ en als oorzaak van veel problemen. Daarnaast promootte het een alternatief voor de democratie: de islam. Sharia4Belgium riep op om de islamitische wetgeving in te voeren, dit werd al duidelijk door de naam. De invoering van de sharia was het middel om het doel (islamitische staat in België) te bewerkstelligen. Onderdelen van de Belgische democratie werden gezien als in strijd met de sharia, dit gold bijvoorbeeld voor democratische verkiezingen. Dit komt in het volgende citaat naar voren.

Sharia4Belgium-lid: “Ze zijn onze vijanden in hun ideologische strijd tegen islam en de moslims.”

---

¹²¹ De edele Koran, vertaald uit het Arabisch naar het Nederlands door Sofjan S. Siregar, uitgegeven door ICCN.

¹²² www.shariah4belgium.com, voor het laatst geraadpleegd op 7 oktober 2012.

Onderzoeker: “Wie zijn jullie vijanden?”

Sharia4Belgium-lid: “De regering. Kijk, ik spreek nooit over de burger, Jan, Kees, en weet ik wat apart, ze staan los van buiten, tenzij ze participeren in heel dat systeem, want degene die stemt die zegt: ik ga akkoord met wat jullie aan het doen zijn. (...) Ik ben ervan overtuigd dat eenieder die stemt heeft een oorlog gemaakt met Allah subhanahu wa ta'ala met zijn boodschapper omdat heel die wetgeving in tegenstrijd is met islam. Of ze dat nu willen accepteren of niet, het is gewoon een feit. Als ge gaat kijken naar de mensen die op de partijen stemmen die openlijk die zeggen: nee we willen geen islam, we willen geen moslims, we willen geen baarden, we willen geen lange kleren, geen vrouwen met nikab, boerka hè. Als ge zegt: die mensen geef ik mijn stem, mijn alliantie.”

De tweede doelstelling die in de visietekst te lezen is, was om organisaties bij elkaar te brengen. Sharia4Belgium wilde verschillende islamitische groepen laten samenwerken, voor dezelfde islamitische principes. Samenwerking brengt immers eenheid en samen staat men sterker dan alleen. De manier waarop deze doelen bereikt moesten worden, werd ook kort aangestipt. Alleen boeken, (cassette)tapes en dergelijke zouden niet genoeg zijn, nee, mensen aan de frontlinies zouden offers moeten brengen. Concreet betekende dit dat Sharia4Belgium mensen uitnodigde tot de ‘juiste’ islam middels internet, filmpjes, flashes, het uitdelen van boeken, affiches en het organiseren van lezingen en lessen.¹²³ Daadwerkelijke samenwerking tussen Sharia4Belgium en andere islamitische groepen is uiteindelijk problematisch gebleken. Sharia4Belgium was vooral een outcast in de moslimgemeenschap waar slechts weinigen zich mee wilden verbinden.

Het gedachtegoed van Sharia4Belgium was gebaseerd op Omar Bakri's en Anjem Choudary's al-Muhajiroun en Islam4UK. Op de website van Sharia4Belgium stonden links naar deze organisaties en Choudary is diverse malen in België geweest om Sharia4Belgium te onderwijzen. Ook via Skype en Paltalk gaf Choudary lessen aan Sharia4Belgium.

Een Sharia4Belgium-lid over de rol van Anjem Choudary en Omar Bakri:

“Ik weet dat hij [Choudary] een soort mentor is geweest voor hem [Abu Imran]. (...) Sharia4, en het oproepen naar tawhid en dingen, ze [Bakri en Choudary] waren er al lang mee bezig. (...) Het is gewoon dezelfde stijl, dezelfde manier. Dus ja, daar kwam het idee van.”

Onderzoeker: “Hoe zijn jullie daar terechtgekomen in Engeland?”

---

¹²³ Ibid.

Sharia4Belgium-lid: “Ja, op dezelfde manier dat ze bij ons terecht zijn gekomen. Paltalksessies en zo, internet hè. (...) Er werden gewoon door sjeik Anjem via Skype lessen gegeven. (...) Ja basislessen zo, basislessen over tawhid en zulke dingen. Dat was één keer per week (...) een paar maanden. (...) Ze hadden eigenlijk meer een adviserende rol in onze da‘wa, omdat zij meer ervaring hadden in dat soort dingen en ook met de reactie van de politie en de staat en zo.”

Niet alleen uit bovenstaand interview, maar ook uit interviews met sympathisanten en andere personen uit het islamitisch middenveld komt duidelijk naar voren dat Sharia4Belgium sterk beïnvloed was door het gedachtegoed van Omar Bakri en Anjem Choudary en in nauw contact stond met laatstgenoemde. De netwerken die zich baseren op Omar Bakri en Anjem Choudary gaan uit van drie centrale goddelijke plichten, die gelden voor elke individuele moslim: andere moslims onderwijzen over de juiste islam, het goede gebieden en het slechte verbieden en strijden voor een islamitische staat.¹²⁴ Onderstaand citaat toont aan dat deze netwerken niet alleen opkomen voor de emancipatie van moslims, maar een stap verder gaan en de islam willen als richtlijn voor de samenleving en het staatsbestel.

‘Drawing on the historical development of Islamist theory and the pan-Islamic ideology of its parent organization, Al-Muhajiroun disseminated a political platform which was anti-Western and anti-assimilation. Furthermore, Al-Muhajiroun’s ideology entailed a rejection of secular law and was based upon the belief that restoration of the Caliphate can, and should, begin outside the traditional lands of Islam.’¹²⁵

Sharia4Belgium liet zich inspireren door verschillende jihadistische ideologen, zoals de Palestijns-Jordaanse al-Maqdisi en Anwar al-Awlaki. Tijdens bijeenkomsten werd er ook gebruikgemaakt van materiaal van ibn Abu Abdullah, Abdul-Jabbar van de Ven en Abdurraheem Green.

Een van de thema’s die vaak terugkwamen in de video’s van Sharia4Belgium en centraal stonden in zijn ideologie was *al-wala’ wa-l-bara’* (‘loyaliteit en afwijzing’). Gelovigen moeten loyaliteit tonen naar God, islam en moslims, en al het andere moet worden afgewezen.¹²⁶ Deze doctrine deelt de wereld op in twee

---

¹²⁴ Wiktorowicz, Q. & Kaltenthaler, K. ‘The Rationality of Radical Islam’, *Political Science Quarterly*, 121 nr 2, (2006), 295-319, 314.

¹²⁵ Connor, K. “‘Islamism’ in the West? The Life-Span of the Al-Muhajiroun in the United Kingdom”, *Journal of Muslim Minority Affairs*, 25 nr 1 (2005), 117-133, 119.

¹²⁶ Wagemakers, J., ‘The Transformation of a Radical Concept. Al-wala’ w-al-bara’ in the Ideology of Abu Muhammad al-Maqdisi’. In: Meijer (red.), *Global Salafism. Islam’s new Religious Movement*. London: Hurst & Company, 2009, 81-106, 81.

kampen: het goede en het kwade. Het helpt om onderscheid te maken tussen ‘wij en zij’ en ‘goed en slecht’. Door de geschiedenis heen is *al-wala’ wa-l-bara’* gebruikt als instrument om *bid‘a* en *kufr* te bestrijden en om *tawhid* te bevestigen.¹²⁷ Wagemakers bespreekt in zijn artikel het werk van al-Maqdisi, de Palestijns-Jordaanse ideoloog die het jihadistisch salafisme aanhangt.¹²⁸ Al-Maqdisi heeft dit thema verder uitgewerkt en belangrijker gemaakt in zijn ideologie: ‘*this means that al-Maqdisi basically changes al-wala’ wa-l-bara’ from a tool to increase religious strictness and piety into a revolutionary ideology that is incumbent upon every Muslim.*’¹²⁹

Al-Maqdisi was een belangrijke inspiratiebron voor Sharia4Belgium. Op de oude website van Sharia4Belgium stond een briefwisseling met hem, waarin Abu Imran zich zeer nederig opstelde en al-Maqdisi om advies vroeg. *Al-wala’ wa-l-bara’* werd door Sharia4Belgium vertaald als liefde voor de islam en haat naar de ongelovigen.¹³⁰ Sharia4Belgium draaide dit ook om door te stellen dat ongelovigen ook *al-wala’ wa-l-bara’* hadden: wanneer zij Sharia4Belgium tegenwerkten, toonden zij ook hun haat naar de ongelovigen. Abu Imran zei hierover:

“Zij hebben *al-wala’ wa-l-bara’*. Zij passen dit toe voor zichzelf. Zij hebben alliantie aan hun afgod, de democratie. En zij hebben haat en vijandschap tegenover eenieder die het tegenovergestelde zegt.”¹³¹

Ondanks dat Sharia4Belgium ‘haat had’ tegen de ongelovigen, deden ze wel *da‘wa* naar hen. De *da‘wa* was vaak negatief, de nadruk lag op de slechte kanten van de democratie. Het liet de afkeer zien die Sharia4Belgium van het Belgische systeem had, tegelijkertijd verheerlijkte het de islam. Het *event* bij het Atomium (Abu Imran hield hier een monoloog over de sharia en de democratie, zie paragraaf 5.1) was hier een duidelijk voorbeeld van. Enerzijds toonde Abu Imran de afkeer (*bara’*) van de westerse democratische normen en waarden door te zeggen dat het Atomium moest worden afgebroken en dat de democratie omver geworpen moest worden. Anderzijds liet hij zijn liefde voor de islam (*wala’*) zien door te stellen dat er een kalifaat moest worden opgericht.

---

¹²⁷ Ibid., 84-87.

¹²⁸ Ibid., 82.

¹²⁹ Ibid., 95.

¹³⁰ Video Sharia4Belgium, ‘De juiste dawa deel 3’.

¹³¹ Ibid.

De doctrine van *al-wala’ wa-l-bara’* biedt het ideologische kader van de dichotome denkbeelden van Sharia4Belgium. Die dichotomie komt continu terug. Het ideaal van de islamitische heilstaat wordt tegenover het heersende democratische seculiere systeem gezet.

‘Democratie is de religie van de taghut en de weg van de ongelovigen en niet de weg van de Profeten’, aldus Sharia4Belgium.¹³²

Sharia4Belgium riep op tot omverwerping van het politiek bestel en onmiddellijke invoering van de sharia in België. De sharia werd door Sharia4Belgium als de zuiverste, beste vorm en de enige legitieme manier van regeren beschouwd. De democratie bood volgens Sharia4Belgium geen vrijheid en gelijkheid.

‘Democratie is onderdrukking, sharia is bevrijding. We verwerpen jullie democratie omdat wij geloven dat ons systeem beter is, aldus Abu Imran.’¹³³

Zo combineerde Sharia4Belgium een maatschappijkritiek met de idealisering van de islam als een perfect en eenduidig systeem. Democratie en de sharia werden hierbij als absolute tegenstellingen verwoordt, die onverenigbaar waren.

Sharia4Belgium-lid: “Ik probeer tot de ahl al-sunna wa-l-jama‘a te horen, de aqida van de al-salaf al-salih en salafiyya-jihadiyya. Ik ben ervan overtuigd dat en dat is ons doel, dat de islam domineert. Dus dat wij, ook hier in deze landen bijvoorbeeld, zouden kunnen leven zoals we zouden moeten leven, dat wil zeggen dat andersgelovigen geen plaats [breekt af] Iedereen heeft zijn plaats in die maatschappij. Maar ik ben ervan overtuigd dat het maar op één manier kan en dat is door strijd. En niet door compromissen te sluiten. Als je gaat zien een westers liberaal front zoals we hier hebben, burgemeesters, presidenten, premiers al die dingen, heel hun systeem is gebaseerd op rente, woekerwinsten, geld en macht. Terwijl heel het systeem van islam is gebaseerd op een boek, op een wetgeving van God. En als je die twee gaat vergelijken, je kan dan gewoon niet anders zeggen dat die mensen alles zullen doen, om alles wat in de Koran staat om dat weg te duwen. Want ze weten goed genoeg dat alles wat in de Koran staat 150 graden inbotst tegen wat zij aanhangen. Die woekerwinsten, dictaturen euh, gemeenschap, iedereen mag hier leven in de maatschappij, maar wel zoals wij dat willen. Ge mocht moslims zijn, maar zoals wij dat willen, snapt ge? En dat is niet hoe een moslim dient te leven.”

---

¹³² www.shariah4belgium.com, voor het laatst geraadpleegd op 7 oktober 2012.

¹³³ Video ‘streetdawa in Borgerhout 26-6-2010’.

Niet alleen de democratie als politiek en bestuurlijk systeem werd verworpen, ook de heersende sociale betrekkingen, normen en waarden die Sharia4Belgium daaraan verbond. Met nadruk gaat het dan over de westerse seksuele moraal en de interactie tussen man en vrouw, die volgens Sharia4Belgium leidden tot *zina* (overspel) en *fitna* (chaos, conflict et cetera). Op de website van Sharia4Belgium was een tekst te vinden die antwoordde op de vaak gehoorde kritiek dat de profeet Mohammed zelf met een te jonge vrouw getrouwd was. In de tekst ‘Trouwerij van Aisha’ geeft Sharia4Belgium voorbeelden uit de Bijbel waarin christelijke figuren ook met erg jonge meisjes gemeenschap hadden of trouwden. Tevens werd er naar praktijken uit westerse landen verwezen. Er werd verwezen naar een Amerikaanse staat, waar het tot het einde van de negentiende eeuw wettelijk was toegestaan om tienjarige meisjes te huwen, en naar hedendaagse staten waar de huwelijksleeftijd ook zestien is, volgens Sharia4Belgium. Over de westerse seksuele moraal zei Sharia4Belgium het volgende:

‘Seks voor het huwelijk tussen hetero’s wordt gezien als vrij acceptabel, normaal binnen de regels van moraliteit en zelfs wenselijk. Het is al enige tijd zo en het kan bestempeld worden als een deel van “The American way”. Uitgaan begint al op een vrij jonge leeftijd en van iedere sociaal aangepaste jongere wordt verwacht om meerdere vriendjes/vriendinnetjes te hebben gehad voor een bepaalde leeftijd. Van paren wordt verwacht dat ze samenwonen. Trouwen wordt niet langer gezien als een vereiste. Zij die opgroeien in het westen zijn gebrand op seks op zowel subtiel als minder subtiel manieren. Het wordt gepromoot via televisie, shows, reclames, films, advertenties, liedjes et cetera. Sexy zijn is een wenselijk doel in het leven. (...) Tienerzwangerschappen en “vaderloze” kinderen resulteren in economische, psychologische en gezondheidsproblemen. Miljoenen mensen, vooral vrouwen, zijn jaarlijks letterlijk het slachtoffer van seksueel gerelateerde rampen, zoals verkrachtingen, aanrandingen, echtscheidingen, seksueel overdraagbare aandoeningen, maar ook psychologische en emotionele stoornissen. (...) Zij [de niet-gelovigen] noemen de oprechte, vrome praktiserende personen "moslimextremisten" [gelijk gesteld aan terroristen in de gedachte van de gemiddelde persoon], maar zij onderkennen de lelijke waarheden die eerder beschreven zijn niet als schandalig en extreem! Zij labelen moslims als fundamentalisten, maar zij geven niet toe dat de huidige situatie om een belangrijke en fundamentele herziening van hun principes vraagt!’¹³⁴

Westerse kleding werd sterk bekritiseerd, evenals prostitutie en de verkoop en het gebruik van alcohol. Opvallend is dat pedofilie ook vaak een thema was dat naar voren werd gehaald als uiting van westerse

---

¹³⁴ www.shariah4belgium.com, voor het laatst geraadpleegd op 7 oktober 2012.

perversie en zedeloosheid. Een van de leden van Sharia4Belgium die niet afreisde naar Syrië, maakte zich sterk om pedofilie in België aan de kaak te stellen. Hij beschuldigde de leiding van de Antwerpse kleuterschool De Blokkendoos ervan kinderen seksueel en fysiek te mishandelen en wijdde hier in zijn weblog veel aandacht aan. Dit leidde tot demonstraties rondom de school. Een aantal vrouwelijke Sharia4Belgium-leden steunde hem hierbij. De school zag zich uiteindelijk genoodzaakt van naam te veranderen.¹³⁵ Het Sharia4Belgium-lid werd eind augustus 2013 opgepakt en in het voorjaar van 2014 weer vrijgelaten.

In de video’s van Sharia4Belgium werd met regelmaat gewezen op de negatieve gevolgen die het democratisch systeem teweegbrengt. De economische crisis werd in dit kader vaak genoemd, evenals het verschil tussen arm en rijk en de depressies waar ‘de rijken’ aan lijden. Meerdere malen gaven de video’s de voorbeelden van onder anderen Puff Daddy, Bill Gates en Britney Spears als rijke westerlingen, die last zouden hebben van depressies.¹³⁶ Ook leden zelf spraken over hun verleden toen zij de islam nog niet in volledigheid hadden omarmd, als een ongelukkige periode in hun leven, waarin drugs, zedeloosheid en geld belangrijk waren.¹³⁷ Door deze ongelukkige periodes te wijten aan de westerse normen, zetten ze de islam, zoals Sharia4Belgium die voor ogen had, neer als middel om uit die depressieve situatie te komen. De uitzichtloosheid waar sommige jongeren in Belgische achterstandswijken mee te maken hebben, door bijvoorbeeld werkloosheid, gebroken gezinnen, criminaliteit en armoede, werd in verband gebracht met de afwezigheid en het niet praktiseren van de islam. ‘De islam is dé oplossing’, zo luidde een slogan van Sharia4Belgium.

3.2 De strijd tegen onrechtvaardigheid en voor een islamitische staat

De dichotome denkbeelden van Sharia4Belgium zoals die in de vorige paragraaf beschreven zijn, resulteerden in een oproep aan moslims om op te staan en te strijden tegen het onrecht dat volgens hen de islam en moslims werd aangedaan. Moslims waren in de visie van Sharia4Belgium wereldwijd het slachtoffer van vernedering, belediging en bespotting.

---

¹³⁵ ‘Kopstuk Shariah4Belgium jutte ouders Blokkendoos op’, *Het Laatste Nieuws*, 31 augustus 2013.

¹³⁶ Zie bijvoorbeeld in de video ‘De gezegende jihad van de zusters’, http://www.youtube.com/watch?v=0zQjAAH_byE (geraadpleegd op 26 augustus 2013) en de video ‘Streetsdawah in Antwerpen-zuid’.

¹³⁷ Ook in andere salafistische kringen wordt het verleden op dusdanige manier gepercipieerd. Zie onder meer Geelhoed, F. *Purification and resistance. Glocal meanings of islamic fundamentalism in the Netherlands*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam, 2011; Roex, *Leven als de profeet in Nederland. Over de salafi-beweging en democratie*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 2013.

‘Het is voor de kuffar [ongelovigen] een sport geworden om de moslims te vernederen, beledigen en te bespotten’, stelt Abu Imran.¹³⁸

Te lang hebben moslims zich passief opgesteld, vonden leden van Sharia4Belgium. Ze vonden dat de islam en moslims vernederd werden, door ‘de invasie van onze landen, de grenzeloze moorden op onze medemoslims over de hele wereld, het onschuldige opsluiten van moslims, het dagelijks beledigen van onze din [geloof]’.¹³⁹ Ze zagen zichzelf als strijders tegen onrechtvaardigheid. Sharia4Belgium zag het als een plicht voor moslims om islamcritici zoals Benno Barnard tegen te houden; iedereen die volgens Sharia4Belgium de islam wilde beledigen, marginaliseren en criminaliseren moest worden gestopt. Sharia4Belgium ging ervan uit dat er een wereldwijde oorlog tegen de islam gevoerd werd, waartegen opgetreden moest worden. Het voelde hierbij solidariteit met moslims in conflictgebieden wereldwijd en romantiseerde en verheerlijkte de moslimstrijders aldaar. Een Sharia4Belgium-lid zei hierover:

“Ik ga niet onder stoelen of banken steken dat wij dagelijks filmpjes zien over mujahidun over Irak, Afghanistan. Waarom? Kijk, diezelfde mujahidun overal waar dat ze nu streven voor khalifa, voor islam, de sharia dus ja. Ge behoort op een of andere ideologische manier behoort gij tot hun. Ze zijn van hetzelfde.”

Strijd, ongewapend en gewapend, vormde een essentieel onderdeel van de ambities van Sharia4Belgium.

Sharia4Belgium-lid: “Het is (...) niet de bedoeling dat iedereen de wapens zal pakken (...) Dat gaat wel komen, dat is een belofte van God. Hij heeft gezegd dat op de dag des oordeels zal heel de wereld gedomineerd worden door islam. We hebben gezien hoe dat is gelukt in 1924, denk ik, hoe dat is gestopt met het Ottomaanse rijk. Van tot in Jakarta tot Istanbul en Andalusië: dat was een islamitisch rijk. Dat is ook niet zomaar gekomen. Dat is ook niet gekomen met bloemen (...). Als we gaan kijken naar de veroveringen van islamitische landen, op Indonesië na is heel de wereld veroverd met islam door het zwaard. (...) Indonesië is daar een uitzondering op, want Indonesië is gekomen door handel.”

Met name de oproep tot de implementatie van de sharia in westerse landen vormde een breekpunt voor andere salafistische moslims, evenals de manier waarop Sharia4Belgium *da‘wa* deed. Andere salafistische moslims die niet met Sharia4Belgium sympathiseerden en het bekritiseerden, noemden

---

¹³⁸ Folder Sharia4Belgium verspreid in 2010.

¹³⁹ Ibid.

echter ook overeenkomsten, waarbij *tawhid* het meest centrale principe was. Andere overeenkomsten die werden genoemd door een kritische Sharia4Belgium-volger in een e-mailwisseling met een van de onderzoekers gingen met name om het concept jihad:

‘Het opdoen van religieuze, zuivere kennis, is de enig juiste weg voor de moslimgemeenschap om uit hun impasse te geraken, de (gewapende) jihaad is een gevestigde pilaar van onze religie, mits de uitvoering ervan voldoet aan alle voorwaarden en stelregels die beschreven zijn in de Qor’aan, soennah en de consensus van de rechtsgeleerden. Onvoorwaardelijke steun aan de moujahidien wereldwijd, die hun ziel en hun bezit opofferen omwille van Allah. Dit kan met gesproken/geschreven woorden, geld, wapens, fysiek of met een eenvoudige smeekbede, de democratie is een te verwerpen, polytheïstisch systeem en is in vele gevallen de hoofdoorzaak van corruptie en chaos in de islamitische landen.’

Er wordt onderscheid gemaakt tussen de noodzaak van gewapende strijd in islamitische conflictgebieden en de afwezigheid ervan in West-Europa.

Onderzoeker: “Wat betekent dat nou dat door middel van strijd de dominantie van islam moet komen? Wat betekent dat nou voor jou hier in Nederland en België? Hoe kan jij daar zelf vorm aan geven?”

Sharia4Belgium-lid: “Hoe geef ik daar vorm aan? Sowieso, ik ben ervan overtuigd dat dat hier niet zal starten. Er zijn overleveringen, hadith, met tonnen dat alles zal beginnen in al-Sham, dus Syrië, omgeving Irak, Iran. Vandaar zal een leger opstaan met zwarte vlaggen. Dat zijn hadith. En je moet eens kijken wat daar is. Er staan legers, er staan mujahidun te wachten met zwarte vlaggen, die zogezegde vlag van Al Qaida.”

Hoewel strijd dus een onderdeel van de ideologie vormde van Sharia4Belgium, werd het aanvankelijk niet vertaald in concrete actiedoelen in het kader van een gewapende strijd. Er werd wel gestreden tegen de *‘kuffar’* in België, zij het op vreedzame wijze door de protesten en *da’wa*.

Onderzoeker: “Was dat van begin af aan belangrijk voor jullie, die strijd?”

Sharia4Belgium: “Nee, nee. We zijn er altijd inderdaad wel mee bezig geweest, omdat *tawhid* en *jihad* is gewoon samen. Dit ligt in elkaars verlengde. Wij zijn ervan overtuigd dat al die, die *jihad* is gekomen voor de sharia. Daarmee is die link tussen die twee elementen eigenlijk gelegd. Maar we hebben nooit gezegd we gaan *jihad* doen.”

Onderzoeker: “Niet?”

Sharia4Belgium: “Nee, nooit. (...) Er werden constant jihadistische filmpjes bekeken. Er werd ook bekeken hoe dat ge een peroxidebom moet maken, video’s die op YouTube staan. (...) We kijken ernaar, het is plezant, dat is leuk. (...) maar niet van: we zijn een vereniging begonnen, we gaan nu twee jaar praten over tawhid en sharia, en binnen drie jaar gaan we jihad doen. Dat was nooit de afspraak geweest. Kijk, als gij elke dag op het pleintje gaat voetballen, dan hebt ge af en toe de ambitie van ja misschien zou ik ook dat wel willen, professioneel moeten gaan doen.”

Het Sharia4Belgium-lid geeft in bovenstaand citaat aan dat jihad als gewapende strijd pas in een later stadium een concreet doel werd. Gezien de gang naar Syrië van het grootste deel van Sharia4Belgium is jihad als strijd tegen een regime in een islamitisch land uiteindelijk wel een concreet doel geworden. Hier ligt een belangrijk onderscheid tussen regimes in van oorsprong *dar al-islam*, de islamitische landen in het Midden-Oosten, en *dar al-harb*, zoals West-Europa. Het strijden tegen regimes in West-Europa is een stap verder.

3.3 De betekenis van het openlijk praktiseren

We hebben reeds beschreven dat ongewapende strijd, en later ook gewapende strijd, een wezenlijk onderdeel vormde van het activisme van de groep. Deze paragraaf laat zien waarom Sharia4Belgium in deze strijd sterk belang hechtte aan het openlijk uitdragen van de boodschap en dat het daarbij verzet meende te bieden tegen de Belgische overheid en maatschappelijke normen en waarden. Daarnaast wilde het breken met de traditie van oudere generaties moslims, die zich volgens Sharia4Belgium (te veel) hadden aangepast en zich passief en onderdanig opstelden. Als belangrijk onderdeel van de strijd tegen de onderdrukking werd het openlijk uitkomen voor de islam gezien. Dit werd afgezet tegenover moslims die zich volgens hen schaamden voor hun geloof, zich aanpasten aan de heersende normen en waarden of niet oprecht waren.

Sharia4Belgium-lid: “Ik zag wel een doel in hetgeen wat ze aan het doen waren. Gewoon over de islam openlijk praten zonder schaamte. (...) Wat altijd gebeurt is, mensen zijn altijd zo heel (...) gegeneerd om te praten over hun geloof. Dat mag wel besproken worden, maar ge moet wel honderd keer ja knikken over dingen waar ge het niet mee eens zijt, voordat ze één woord van u aanvaarden, en dat kan niet. Ik kom met een boodschap en als ge dan niet aanvaardt wat ik zeg, dat is dan pech voor u, maar dan stopt de discussie. (...) En dat is de mentaliteit die iedereen zo wat heeft aangenomen hier in Europa. Gewoon mensen tevreden te stellen en ja knikken en ja, we leven hier in hun land. We leven in hun land?! Wat moet ik dan doen? In een reservaat gaan

wonen? Ik wil hier leven zoals ik wil leven. Ik doe niks verkeerd. Als ik hier op straat mijn matje wil leggen om te bidden, dat is mijn keuze hè. De wereld is van iedereen. Ik schaad niemand door hier te bidden. Ik schaad de wereld minder hard als ik hier lig te bidden, dan als mensen naast mij komen staan met een sigaret in hun mond. (...) Ge kunt hier niet leven zoals het hoort. Want ze zeggen: gij zijt hier ne moslim, ge moogt hier bidden, doe dat thuis, doe dat in een garagebox, moskee, als we hem niet sluiten, moogt ge daar nog in bidden. En voor de rest: doe jullie ding, maar zoals wij het willen niet zoals jullie het willen. En zoals jullie het willen, kan het zagezegd niet in deze maatschappij.”

Door de islam te verkondigen en islamitisch gedrag te laten zien, gaven Sharia4Belgium-leden vorm aan hun verzet. Hierbij werd het praktiseren van de islam gezien als het volledig en in vrijheid jezelf kunnen zijn. Het ging dus niet alleen om verzet tegen iets, maar ook - in termen van *counter-conduct* - om het weigeren te leven volgens bepaalde regels en het claimen van een eigen ruimte met eigen regels en eigen noties van vrijheid die hier tegenover werden gezet. De activisten stelden hun eigen gedrag tegenover moslims en moslimorganisaties die in hun ogen naar de pijpen dansten van de niet-islamitische overheid en de westerse, seculiere normen en waarden die in België heersen. Hun werd hypocrisie, gemakzucht en oppervlakkigheid verweten. Abu Imran zei in een video:

“Ik wil, in sha' Allah, om te beginnen wil ik een zaak duidelijk maken. De moslims de dag van vandaag, wereldwijd, zijn bezig aan een charmeoffensief. De dag van vandaag is hetgeen wat ons het meeste bezighoudt, en dat is een heel spijtige zaak, is beeldvorming. Wat betekent, hoe denken de anderen over ons? Of hoe gaan de anderen ons beoordelen naar gelang van onze daden en uitspraken? En subhan Allah, dit gebeurt in da'wa, in handel, in ons dagelijks leven, in hoe wij ons gedragen. Ya'ni, wij kennen allemaal het beeld van degene die op straat staat en geen soennakleren wil dragen of geen Arabische kleren wil dragen omdat het verkeerd zou kunnen overkomen bij de anderen. Wij hebben zelfs, subhan Allah, bepaalde fatawa van geleerden of mensen die zichzelf profileren als geleerde, die zeggen: trim je baard of verkort je baard om beter over te komen in de da'wa. Ya'ni subhan Allah, zij vallen de farida aan en de soenna van de profeet salla Allahu alayhi wa-sallam om beter over te komen bij iemand anders. (...) Ikhwan, het gaat zelfs zo ver dat in een van ons laatste video's van Streetda'wa, dat er reacties waren op internet van bepaalde mensen die zeiden: Ikhwan, jullie dragen zwart. Zwart kan mensen afschrikken! En het gaat zelfs zo ver, en jullie horen dagelijks terrorisme, extremisme, wahhabisme, salafisme en allemaal mooie, mooie benamingen waarmee dat zij de moslims, dat zij proberen de mensen af te schrikken. Wa-llahi, en ik zweer bij Allah, de eerste slachtoffers van

het terrorisme zijn de moslims. Wij zijn dagelijks geterroriseerd. Wij zijn dagelijks geterroriseerd van hun uitspraken.”¹⁴⁰

Het idee dat moslims zich niet moeten aanpassen en hun geloof openlijk moeten laten zien, werd ook door leden en sympathisanten gedeeld.

Sharia4Belgium-lid: “Moslims hebben gewoon veel te lang hun mond moeten dichthouden. En we zijn in een zodanige situatie gekomen dat wij gewoon alles moeten pakken en komen zoals het wordt voorgeschoteld. Kijk, en dat gaat al terug naar de jaren zeventig. Kijk, al die mensen die hier gekomen zijn om te werken, al die Marokkanen. Al die oude knakkers hier, die zijn niet gekomen om hier het geloof te verkondigen. Ze zijn hier gewoon gekomen, om geld te verdienen, een Mercedes te kopen en terug naar Marokko te verhuizen. Dus dat de mensen gechoqueerd zijn dat er dan ineens een groep jongeren beslist dat ze het gewoon beu zijn om die underdogpositie te hebben. Voor naar voren te treden en openlijk te gaan spreken wat islam is en hoe dat zij islam willen beleven. Ja dat is behoorlijk choquerend.”

Het openlijk uitkomen voor de islam, bijvoorbeeld door *da‘wa*, werd beschouwd als uiting van verzet tegen de achterstandspositie waarin moslims en de islam, volgens Sharia4Belgium, verkeren.

3.4 ‘De tijd van *da‘wa* is voorbij’ en de betekenis van de *hidjra* naar Syrië

In deze paragraaf beschrijven we hoe de prioriteiten van Sharia4Belgium veranderden, als gevolg van de toenemende druk op de groep in België, de opheffing van de groep en de situatie in Syrië. Ook beschrijven we hoe in de wisselwerking tussen Sharia4Belgium, veiligheidsdiensten en het zich niet geaccepteerd voelen in de maatschappij, de activisten zich in hun ideologie bevestigd en gesterkt voelden. Ook versterkte het de wens om België te verlaten.

Sharia4Belgium was tussen 2010 en de zomer van 2012 actief. In die periode vonden er activiteiten plaats en produceerde de groep tientallen video’s en andere webcontent. Toen in de zomer van 2012 twee belangrijke kernleden, Abu Imran en Abu Haniefa, vastzaten, besloot het derde kernlid, Abu Faris, Sharia4Belgium op te heffen. Zoals in het vorige hoofdstuk beschreven, stelde Abu Faris drie opties voor: *qital* in Syrië, *hidjra* of in België blijven. Veel betrokkenen van Sharia4Belgium vertrokken in de loop van 2012 en 2013 naar Syrië. De *da‘wa*, daar waar Sharia4Belgium zich zo prominent mee had geprofileerd in de publieke periode, was na de opheffing zo goed als uit het straatbeeld verdwenen. In

---

¹⁴⁰ Video Sharia4Belgium, ‘De juiste dawa deel 1’.

2013 werden er wel kleine online en offline solidariteitsacties gehouden voor Abu Imran, maar deze initiatieven manifesteerden zich niet langer onder de noemer Sharia4Belgium. Deze acties werden gevoerd onder de naam van nieuwe Facebookgroepen, zoals FreeAbuImran en FreeOurAseerAbuImran. Dergelijke initiatieven ontkiemden ook voor andere gevangenen in Nederland en België. Ook werden er acties op Twitter gehouden. Tijdens zogenaamde *Twitterstorms* werd geprobeerd om een *hashtag* (bijvoorbeeld #FreeAbuImran) *trending topic* te maken. Dit fenomeen wordt ook door Anjem Choudary gebruikt. Er zijn na de opheffing van Sharia4Belgium dus enkele nieuwe initiatieven ontstaan, die niet direct met Sharia4Belgium in contact staan, maar wel het gedachtegoed delen.¹⁴¹ Ook enkele Sharia4Belgium-leden waren nog enige tijd actief tot ook zij in aanraking kwamen met justitie of België verlieten. Zo bleef één lid publiceren op zijn weblog en Twitteraccount en plaatste een ander lid incidenteel enkele nieuwe video’s op het YouTubekanaal The Millatu Ibrahim. Publieke activiteiten onder de vlag van Sharia4Belgium waren echter verleden tijd. Dit had niet alleen te maken met het simpele feit dat veel leden vertrokken waren, er waren immers nog steeds sympathisanten en oud-leden van Sharia4Belgium in België. Het idee leefde ook sterk ‘dat de tijd van *da‘wa* voorbij is’.

Sharia4Belgium-lid: “Ik ben altijd van overtuiging geweest dat het voor *da‘wa* het moment was. Maar ik ben er sinds kort van overtuigd dat het moment voor *da‘wa* nu gepasseerd is. Vooral sinds de opdoeking van de broeders, sinds dat hele gedoe rond Syrië en zo. Er is geen plaats meer voor *da‘wa*. (...) Het probleem is: er is nu zodanige nultolerantie gekomen door heel dat gedoe.”

Met ‘heel dat gedoe’, doelde de respondent op de enorme aandacht van media, maar vooral op het optreden van veiligheids- en inlichtingendiensten ten aanzien van Sharia4Belgium.

Sharia4Belgium-lid: “Dat [het onder druk zetten van Sharia4Belgium door politie en justitie] is een heel groot element ervan [de gang naar Syrië] geweest. Ik zeg: die onderdrukking van de politie heeft er alles mee te maken. En gewoon om het feit dat ge op een bepaald moment zó [benadrukkend] geprofileerd wordt en zusters die in mekaar werden geslagen, mishandeld, dit, dat, al die hoop bij mekaar, dan heb je zoiets van: het is hier echt genoeg geweest, we zijn hier weg. We gaan andere oorden opzoeken. (...) Ik ben van overtuiging en dat geldt ook voor mezelf, ik handel er voor het moment niet naar, maar ik ben van overtuiging dat ofwel ge pakt hier uw geld en uw spullen en maakt ge dat ge hier weg bent en gaat ge naar een of ander Arabisch land

---

¹⁴¹ In mei 2014 werd er voor de Antwerpse gevangenis waar Abu Imran gevangen zit, gedemonstreerd. Een vijftiental jongeren hief leuzen aan en er werd een lezing gehouden. De video is voorzien van de *nashid Ghuraba*. Op internet wordt gezegd dat dit een nieuwe generatie is, die niet tot de originele sympathisanten van Sharia4Belgium behoort.

waar ge uw islam wel kunt praktiseren. Ofwel blijft ge hier en draait ge op voor de consequenties.”

Onderzoeker: “Wat bedoel je met: je draait op voor de consequenties?”

Sharia4Belgium-lid: “Ofwel blijft ge hier en leefde ge hier uw leven. Maar dan heb je niet gekozen voor islam, maar dan gaat ge kiezen voor dunya en wereldse zaken. Want als ge uw *da'wa* niet kunt doen en mensen staan er echt [benadrukkend] niet voor open deze tijd. Echte nultolerantie, ik zeg het. Als ik hier durf met een flyer te gaan staan, binnen een kwartier zit ik in een combi [straattaal voor politieauto] of een politiewagentje. Dus wat valt er nog te doen?”

Zowel het doen van *da'wa* als een leven volgens de islam werd als niet haalbaar beschouwd in België. Naast het feit dat *da'wa* als onmogelijk werd beschouwd doordat het niet geaccepteerd werd, speelde in de formulering van de doelen voor de achterblijvers ook mee dat de groep Sharia4Belgium als sociaal bindmiddel was weggefallen. Dit komt in het volgende citaat naar voren:

Sharia4Belgium-lid: “Ja, als iedereen weg is, wie gaat dan nog het initiatief nemen? Ik zie het nut er niet van in. Als ge alleen bent. (...) We hebben drie jaar echt veel lawaai gemaakt en de boodschap is er geweest, we hebben gezegd wat we moesten zeggen. Veel anders kunt ge niet meer zeggen. We hebben gezegd wat we willen. We willen sharia, we willen tawhid, de dominantie van islam. Dus ja, accept it of niet, als jullie het niet pakken, stopt het. (...) Ge kunt een beetje over islam blijven praten, maar ik denk: het voornaamste doel is gewoon geld pakken, werken en hier weggaan.” (...)

Voor sommigen heeft het wegvallen van Sharia4Belgium naast het verlies van actiebereidheid ook neerslachtigheid gegenereerd. Het gevoel van saamhorigheid en het samenzijn met gelijkgestemde moslims werd als zeer positief ervaren. Dit is bij de opheffing weggefallen.

Sharia4Belgium-lid: “Ge moogt gerust weten (...) ik ben heel depressief de laatste tijd. (...) Er is niets meer. We hadden een groep, de *jama'a* dat was een groep, dat was ons leven. We stonden samen op, we gingen samen (...). We zitten samen heel den dag, als u niets aan het doen zijt, ge loopt op straat over islam te praten, dat is allemaal weggefallen. Er is niemand meer. Dus als ge zegt: wat sta ik hier nog te doen? Ja, ik weet niet meer wat ik ben aan het doen. Aan het wachten op geld misschien en weglopen. Ik zal zo zeggen: ik wil sowieso hier niet blijven. Ik heb hier niets te zoeken. Als ik hier blijf, is het een dag dat ik hier moet blijven. (...) Kijk, ge hebt als *jama'a* een overtuiging, ge hebt een groep. Het depressieve is dat er niemand hier meer is, hier

voor mij persoonlijk hè, dat heeft nu niks te maken met de da‘wa of zo. Gewoon het feit dat er niemand meer is. Een paar individuen zijn er nog, en dat zijn gewoon individuen gewoon. (...) Dat is niet meer, euh, ja. Ge hebt bijna drie jaar van ons leven opgeofferd om hier lawaai te maken.”

Naast ideologische beweegredenen heeft ook het optreden van politie- en veiligheidsdiensten invloed gehad op de bepaling van de doelen van Sharia4Belgium en de interne structuur, zoals het onderstaande citaat laat zien.

Sharia4Belgium-lid: “Die overgang [van doelen] is geweest gewoon door het aanhoudende provocerende gedoe van de politie en het blokkeren op alle mogelijke manieren om ons ding te doen. Als wij op straat kwamen, dan werden we gearresteerd, gestalkt, gevolgd, in het oog gehouden. Als we met de groep ergens naar toe stapten, dan reden er toevallig ineens vier combi’s rond. (...) Ja echt, we werden in een hoekje geduwd. Het zwijgen opgelegd.”

Onderzoeker: “En hoe heeft dat te maken met de gang naar Syrië?”

Sharia4Belgium-lid: “Als je geen da‘wa meer kan doen, dan moet ge u op een andere manier nuttig maken voor de din. (...) Voor ons was dat [naar Syrië gaan] de ideale oplossing.”

Onderzoeker: “Waar kwam dat idee vandaan?”

Sharia4Belgium-lid: “Omdat er hulp nodig was. (...) Er is nog steeds hulp nodig in Syrië. Omdat jihad een individuele plicht is van elke moslim (...) Ik voel me heel hypocriet, als ik dat allemaal zo zeg. Dat ik hier nog zit te stinken.”

Afbeelding 6 Still van het politieoptreden tijdens de rellen in Borgerhout op 15 september 2012 uit de video ‘De Waarheid Achter De Rellen In Borgerhout’ van Sharia4Belgium.

Het dagelijks leven van Sharia4Belgium-leden was doordrongen van een alertheid op politie en een onderling wantrouwen. Een Sharia4Belgium-lid vertelde over dat hij zijn baan was kwijtgeraakt, nadat veiligheidsdiensten een bezoek aan zijn werk hadden gebracht. Sharia4Belgium-leden waren en zijn nog steeds zeer bewust bezig met de mogelijkheid dat ze door veiligheidsdiensten in de gaten werden gehouden en mogelijk gevolgd werden.

Sharia4Belgium-lid: “We weten dat iedereen van ons werd afgeluisterd en dat we in het oog werden gehouden en gevolgd werden en dat er mensen naar ons werden gestuurd om te infiltreren.”

Dit bewustzijn kreeg ook een ideologische betekenis. De aanwezigheid van politie en justitie werd als bewijs gezien dat je als moslim op de goede weg zat.

Sharia4Belgium-lid: “Kijk, het feit dat gij lastig wordt gevallen, dat wil zeggen dat het hun stoort. Dat ze ermee zitten. Dat het bij hun borreltjes doet opwekken. Hetgeen dat ge brengt, dat dat hun in beweging brengt, dat wil zeggen dat er iets van waar is. Voorbeeld: als iemand naar u komt met een verhaal waarvan ge denkt: wat is dat voor een onzinverhaal, die is gek, die laat ge met rust.”

Onderzoeker: “Dus eigenlijk een beetje wat je de vorige keer ook zei. Het feit dat ik lastig word gevallen, betekent dat ik op de goede weg zit, bedoel je dat?”

Sharia4Belgium-lid: “Ja.”

Onderzoeker: “Kan je dat uitleggen?”

Sharia4Belgium-lid: “Ja, het feit dat ze erkennen dat er iets van aan is en dat er gehoor aan wordt gegeven, dat wil zeggen dat er een bron van waarheid, allez ik ben ervan overtuigd dat het de waarheid is, maar dat er voor hen ook een bron van waarheid in zit. Als ze dat niet serieus zouden nemen. Hetgeen dat ge brengt over sharia, *tawhid*, *taghut*, Allah, islam. Als ze dat niet serieus zouden nemen, dan zouden ze er ook geen aandacht aan besteden. (...) Dat wil zeggen dat ge op een of andere manier met iets gekomen zijt dat de mensen wakker schudt.”

Op de website van Sharia4Belgium stond ook een tekst waarin werd gewaarschuwd dat Sharia4Belgium bestreden zou blijven worden. In de tekst ‘En zij zullen niet ophouden jullie te bestrijden’ werd gezegd dat de vijandschap tegen de islam wereldwijd was toegenomen. Met Koranverzen werd gewaarschuwd dat machthebbers die nu met woorden waarschuwden tegen de islam, later naar ‘agressievere middelen’ zouden grijpen. De tekst verwees naar de farao en de profeet Musa (Mozes) en Koranvers 20:63: ‘(...) zij gaan jullie navolgenswaardige levenswijze doen verdwijnen’. Ook werd het praktiseren van de ‘ware’ islam geassocieerd met allerlei narigheid. Deze narigheid werd gezien als beproeving van Allah.

Sharia4Belgium-lid: “Mensen die geloven, gaan zien vanaf het moment dat ge moslim wordt, het gaat effekes goed, maar dan komen wat wij zien als beproevingen. Er komen altijd van die rare dingetjes, ge kunt dat bij iedereen, dat is een standaardpatroon, allemaal van die testjes. (...) Wat ik

zie bij de meeste moslims die moslim worden. Dat gaat over geld. Ineens alles kwijt zijn, blut. Dat is echt raar. Ge hoeft het niet te geloven, het is gewoon zo. Het gaat vaak om geld, dat al uw voorzieningen wegvallen. Ofwel uw vrouw die weggaat, of uw familie die u boycot of dit soort zaken.”

Tevens werden kritiek op de islam en de gepercipieerde oorlog tegen de islam en moslims als beproeving beschouwd, als een onderdeel van het geloof en als logisch gevolg van praktisering van het geloof.

Sharia4Belgium-lid: “Blijkbaar zijn mensen er nog niet klaar voor, de oproep naar sharia. (...) Zelfs de moslims zijn er niet klaar voor. Gemakkelijk zal het [*da’wa*] nooit niet zijn. (...) We zijn ervan overtuigd, sinds de schepping van de eerste mens tot nu, elke profeet die gekomen is, die zal dit soort shit moeten aanhoren. Kijk, er zijn profeten geweest die zijn gefolterd, mishandeld dit en dat, als we gaan kijken naar de profeet, *salla Allahu alayhi wa-sallam*, vrede zij met hem, zijn geschiedenis, hij is mishandeld, gefolterd en gedood voor islam. Stel dat wij zouden gaan praten over islam, dat wij gewoon met rust gelaten worden, dat kan niet.”

Onderzoeker: “Dus het is een bewijs eigenlijk dat je goed bezig bent, als ze je niet met rust laten?”

Sharia4Belgium-lid: “Dat is het! Het feit dat ze ons niet met rust laten, wil zeggen dat de boodschap overkomt. Dat er iets is dat hun krenkt. (...) Kijk we hebben nooit opgeroepen tot geweld hè. Nooit. We hebben nooit gezegd, we willen jullie slachten en dit of dat. Wij willen hier islam, kijk hoe ze zijn erop beginnen afschieten en beginnen te trippen om wat wij zeggen: wij willen islam hier in ons land.”

Het bewustzijn van de aanwezigheid van inlichtingen- en veiligheidsdiensten werd niet alleen als zelfbevestiging ervaren, het creëerde ook stress en angst. Jongeren voelden zich opgejaagd en hadden sterk het gevoel dat ze niet zichzelf konden zijn. Dit ging gepaard met een sterk verlangen en een drang om te vertrekken uit België; hijra te doen naar een land waar islam vanzelfsprekender is. Soms verhuisden jongeren naar een Europees buurland, om bovenstaande redenen. Hieronder een fragment van een Whatsapp-gesprek, waarin een van ons aan degene in kwestie vraagt waarom hij België heeft verlaten en in een buurland verblijft.

‘Ja, gewoon Kristallnachtpraktijken. Zomaar tegengehouden worden voor zagezegd identiteitscontrole, terwijl ze je goed genoeg kennen. Als je dan op het politiekantoor komt, gaan ze je lopen dissen, expres je videotjes opzetten en daar dan even lekker met heel het korps

grappen. En dit was zowat een gewoonte aan het worden. In een andere situatie was ik met m’n zootje op stap. Hij had een plastic geweeertje bij, rond 21 uur in de avond. Gelijk vier combi’s om me heen. Voor een speelgoedpistool, ik met een kind van twee jaar vijf uur op het politiecommerciaat gezeten. Krijgen ze ook gelijk een huiszoekingsbevel! Haha! Voor een plastic pistool. Dit soort demotiverende onderdrukkingspraktijken.’

Sommige jongeren zijn oprecht bang voor politie en justitie en verstoppen zich ervoor. De angst voor de politie hangt niet alleen samen met het activisme. Ook in het dagelijks leven zijn jongeren op hun hoede voor de politie. Dit is het meest pregnant bij vrouwen, ook buiten Sharia4Belgium-kringen, die ervoor kiezen om een gezichtssluier te dragen. In België kan je als vrouw beboet worden voor het dragen van gezichtsbedekkende kleding. Deze boete kan oplopen tot honderden euro’s en/of enkele dagen hechtenis. Alhoewel de meeste vrouwen geen gezichtssluier, maar een hidjab dragen, overheerst het sentiment van tegenwerking en rijst ook de vraag of de hidjab in een later stadium wellicht ook verboden wordt. De angst hiervoor wordt gevoed door het verbod op de hoofddoek in het middelbaar onderwijs dat reeds enkele jaren in werking is door een actie van Filip Dewinter uit 2012. Hij loofde een beloning van € 250,- uit aan mensen die vrouwen die een boerka dragen, aangeven bij de politie.¹⁴² Moslimvrouwen voelen zich als gevolg van hun kleding gediscrimineerd en opgejaagd. Sommige vrouwen die de gezichtssluier willen dragen, geven aan zich te verstoppen.

“Het is in België verboden om een nikab te dragen. Daarom verstop ik me. Ik blijf zoveel mogelijk binnen. Als ik naar de moskee ga, dan rij ik met mijn gezicht zoveel mogelijk weggedraaid. Ik probeer nu samen met mijn psycholoog een medische verklaring te regelen zodat ik een masker kan dragen, zo’n medisch mondkapje. Ik durf niet zo maar op de bus te stappen. Ik hou me afzijdig. Er staat immers geschreven: zij hebben hun geloof, ik heb mijn geloof”, aldus de voorzitter van een salafistische vrouwengroep in Antwerpen.

Tegelijkertijd, zeker toen Sharia4Belgium nog volop actief was, werd de confrontatie met de diensten ook bewust opgezocht door provocaties en pesterijen. In het geval van de gezichtssluier waren er ook vrouwen die juist expres hun gezichtsbedekking ten toon spreiden. De arrestatie van een vrouw met een gezichtssluier leidde in mei 2012 in de gelederen van Sharia4Belgium tot rellen (meer hierover in hoofdstuk 5). Ook mannen ervoeren overigens ongemakken vanwege hun uiterlijk in het dagelijks leven. Een Sharia4Belgium-lid vertelt:

---

¹⁴² ‘250 euro voor boerkaverklikkers’, *NOS*, 25 juni 2012, geraadpleegd op 10 juni 2014.

“U kunt gewoon niet uzelf zijn. Simpele, traditionele kledij bijvoorbeeld. Ge loopt op straat en ge wordt er door nagekeken. Dus dan stel ik mij de vraag: wie heeft bepaald, wie heeft bepaald dat die jeansbroek en dat hemdje en die das, dat dat de manier is dat ge erbij moet lopen? Wie bepaalt dat? Wie heeft dat voor u vastgelegd?”

Deze onvrede gaat gepaard met een ideaal van een islamitische staat waarin moslims wel zichzelf zouden kunnen zijn. Ook hier is het begrip *counter-conduct* van toepassing. Een ander systeem van normen en waarden wordt als alternatief voor de regulering van moslims geformuleerd, waarbij bijvoorbeeld het dragen van islamitische kleding als uiting van verzet kan worden beschouwd, maar ook als de keuze (en de demonstratie van die keuze) voor een alternatieve zelfregulering.

Hoewel jongeren dus hun ‘zondige’ niet-islamitische verleden als duister voorstelden, ging hun huidige bestaan, waarin zij de islam wél omarmd hadden en praktiseerden, niet over rozen. Jongeren waren (nog steeds) werkloos of waren, als gevolg van hun Sharia4Belgium-lidmaatschap, werkloos geworden of konden moeilijk aan het werk komen. Soms moesten zij uit nood, door gebrek aan financiële middelen of gebroken huwelijken, bij hun familie wonen. Voor sommigen was het vertrek naar Syrië een uitweg uit de misère in België. In allerlei videoproducties werd het leven daar geromantiseerd. Zo werd in de video ‘België dat nooit meer’ van een Sharia4Belgium-lid het ideale leven in Syrië, waar moslims ‘in vrijheid en liefde leven met een jus d’orange op een terras’, in contrast gezet met de situatie in België, ‘waar jullie maanden, weken, bezig zijn geweest om onze telefoons af te tappen’.

Hieronder fragmenten van een gesprek dat een van de onderzoekers had met een teruggekeerd Sharia4Belgium-lid. Uit dat gesprek komen de motieven om naar Syrië te gaan naar voren komen, evenals de desillusie die hij daar ervoer:

Sharia4Belgium-lid: “Ik wilde hidjra doen naar Syrië. Ik ging daar niet naartoe om te vechten. Ik wilde daar hulp aanbieden. Ik dacht dat ik me daar kon vestigen. Maar het bleek niet het geval. Ik had twee keuzes: in een huis zitten en daar overleven tot uw geld op is of strijden. Ik wilde het niet. (...) Ik heb er spijt van dat ik ben gegaan, want nu zit ik met de aanklacht. De aanklacht is dat ik lid zou zijn van een terroristische organisatie.”

Onderzoeker: “Vertel eens waarom je naar Syrië bent gegaan.”

Sharia4Belgium-lid: “Ik was het leven hier beu, ik zag het niet meer zitten. Ik wilde weg van het leven hier. (...) Ik wilde gaan wonen aan de Turks-Syrische grens. Mijn vrienden waren daar ook

en ik hoorde dat het daar goed was. Ik wilde hidjra doen. Er zijn meer mensen die hidjra doen naar Syrië hè. Of daar gewoon willen helpen.”

Onderzoeker: “Waarom niet naar een ander land waar het veiliger is?”

Sharia4Belgium-lid: “Ja, maar in Syrië zitten mijn vrienden hè. Ik wilde me herenigen. Maar zoals gezegd, het was een teleurstelling. Maar ik begrijp het hoor als mensen willen gaan, ik neem daar geen afstand van. Zoals die Turkse Nederlander die laatst op tv was [Yilmaz] dat is toch goed. Maar het is daar geen spel. Velen zullen gaan voor het avontuur; voor mij speelde dat ook wel mee. Maar het is er niet alleen zoals die propagandafilmpjes die je op internet ziet. (...) Die fitna daar is niet niks. Er is onderling een ontzettende rotzooi. Het was een teleurstelling. (...) Ik snap niet dat ze de mensen die terugkomen in de cel steken. Dat werkt averechts, denk ik. Dat zijn toch vooral mensen die salafi zijn en die zijn al een beetje tegen het systeem. Door ze in de cel te steken, wordt dat alleen maar erger. Het heeft wel een reden als ze terugkomen hè. En als men echt iets wil doen, dan doet men het toch wel hoor. Dat houdt de cel niet tegen.”

Onderzoeker: “Maar je zegt net ook dat de cel een eyeopener was.”

Sharia4Belgium-lid: “Ja, in zekere zin wel. Het heeft me wel veranderd. Het chaotische leven was echt niet leuk, na vier jaar. Ik doe nu gewoon mijn salat, ik lees de Koran en ik probeer een goede man en vader te zijn. Ik heb het gehad met politiek. Ik ben misschien wel een softe moslim geworden. (...) Ik hoop dat ik samen met mijn vrouw een dochtertje krijg. Dat zou echt een nieuwe start zijn.”

De opkomst van ISIS en Jabhat-al Nusra in Syrië werd door Sharia4Belgium-leden en -sympathisanten gezien als het ideaal van de islamitische staat dat daadwerkelijk concreet wordt. Dit idee vormde voor sommigen een reden om daar naartoe te vertrekken om zich daar te vestigen. Ook het lijden van de Syrische bevolking en het uitblijven van internationaal optreden tegen het Syrische regime vormde een reden om naar Syrië te vertrekken om daar een bijdrage te leveren. In de video ‘Laat Ahlu Sunna in Syrië niet in de steek!’ doen Abu Mujahid en Abu Imran een oproep:

‘Ya‘ni, ze worden daar met tienduizenden afgeslacht! Ik, als Syriër, zal denken (...) mijn broeders in het westen, zij sturen mij brood, zij sturen mij matrassen, maar wij worden hier afgeslacht! Stuur ons kogels, stuur ons granaten, stuur ons mujahidun. Deze zaken hebben we allemaal niet nodig; geen brood of ik weet niet wat allemaal. Ze worden met tienduizenden afgeslacht.’¹⁴³

---

¹⁴³ Video Sharia4Belgium, ‘Laat Ahlu Sunna in Syrie niet in de steek!’.

De enige oplossing voor de problemen in Syrië en de bemoeienis van het westen met moslims in het algemeen is ‘*tawhid* en *jihad*’, aldus Abu Mujahid. Want democratie heeft volgens hem geleid tot massale afslachtingen.

‘Dus ik vraag Allah subhanahu wa-ta‘ala en ik vraag onze ikhwan, broeders en zusters die hier onderdrukt zijn in het westen en in de Arabische landen, ik vraag aan hun om vol te houden. Wij gaan alles doen in onze macht om te zien wat we voor hen kunnen doen. En we vragen Allah subhanahu wa-ta‘ala om ons die macht te geven. En we vragen Allah subhanahu wa-ta‘ala om onze gemeenschap te bevrijden van de tirannie en onderdrukking en om de vlag van *la ilaha illa Allah* et cetera hoog te houden.’¹⁴⁴

De beloftes die hier aan de Syrische gemeenschap gedaan worden, werden deels waargemaakt. Een aantal Sharia4Belgium-leden is naar Syrië gegaan om als *mujahidun* te strijden.

Afbeelding 7 Still uit video 'Een Noodkreet Uit Syrie - Abu Haniefa'

Wat de Sharia4Belgium-leden en -sympathisanten in Syrië precies doen, is voor de onderzoekers niet duidelijk geworden. Sommigen zeggen humanitair werk te verrichten, maar anderen hebben aangegeven mee te strijden met de verschillende rebellengroepen. Vanwege de migratie naar Syrië en het repressieve beleid in België, is het lastig om in contact te blijven. Via verschillende kanalen blijkt echter dat zij niet alleen maar vechten (*qital*) of aan ‘grensbewaking’ (*ribat*) doen, maar dat ook het uitdelen van ijsjes aan kinderen en het opbouwen van een gezinsleven deel uitmaken van het dagelijks leven. Daarnaast is een aantal Sharia4Belgium-leden gesneuveld tijdens de strijd of door een ongeluk. Abu Haniefa doet vanuit

¹⁴⁴ Video Sharia4Belgium, ‘Laat Ahlu Sunna in Syrie niet in de steek!’.

Syrië *da'wa* door videoboodschappen op internet te plaatsen. Enkele Sharia4Belgium-leden zijn inmiddels teruggekeerd. Terugkeerders zullen echter vanwege de aanklachten niet snel toegeven de wapens aldaar te hebben opgepakt.

In dit hoofdstuk hebben we het dichotome denken van Sharia4Belgium uiteengezet. De activisten ageerden tegen de democratie, die zij vanwege het bestuurlijke systeem en de sociale normen en waarden verafschuwden. Ook zetten zij zich af tegen andere moslims, die zich volgens hen aan dit systeem hadden aangepast, zich niet aan de islamitische regels hielden en de islam niet openlijk uitdroegen. Het democratische systeem en de passieve en onderdanige houding van moslims waren volgens Sharia4Belgium de oorzaak van talloze problemen. Daartegenover werd de utopie van de islamitische heilstaat gezet, met de sharia als alternatief en ideaal moreel systeem en rechtssysteem. Hiermee gaven zij vorm aan *counter-conduct*. De activisten weigerden naar de heersende normen en waarden te leven en zetten hier een ruimte tegenover met eigen regels en noties van vrijheid. De activisten probeerden een eigen ruimte te creëren, hetzij in België door publieke *da'wa* en het praktiseren van de islam, hetzij door hidjra te doen naar Syrië of een ander islamitisch land, waarvan zij verwachtten er hun idealen en alternatieve normen te kunnen verwezenlijken. Naast deze ideologische standpunten hebben we laten zien dat de activisten in wisselwerking met hun benarde maatschappelijke situatie, het optreden van veiligheidsdiensten en de actualiteit in Syrië, hun activiteiten hebben gestaakt of dat die van aard zijn veranderd.

Hoofdstuk 4: Alternatieve kenniskanalen - het opbouwen en afbreken van autoriteit

Ging het hiervoor vooral om de inhoudelijke claims die Sharia4Belgium maakte, in dit hoofdstuk gaat het om het type kennis en de rationalisering en legitimering van de claims en de manier waarop Sharia4Belgium autoriteit opbouwde. We beschrijven hoe de activisten hun kennis authentickeerden en hoe zij vervolgens hun tegenstanders delegitimeerden. Wat waren de reacties van hun tegenstanders en hoe reageerden de activisten daar weer op? In dit hoofdstuk vormen de volgende vragen de achtergrond: hoe verhielden de activisten zich tot hun omgeving, waartegen ageerden ze en hoe bouwden ze vervolgens een eigen ruimte op?

In paragraaf 4.1 worden de kenniskanalen van Sharia4Belgium behandeld: welke geleerden gebruikte Sharia4Belgium om de standpunten te legitimeren en welke andere bronnen gebruikte het? Welke rol *takfir* en de omgeving speelden in het opbouwen en afbreken van autoriteit en het wantrouwen jegens elkaar wordt in paragraaf 4.2 verder uitgewerkt. Tot slot worden in paragraaf 4.3 de externe betrekkingen van Sharia4Belgium behandeld. Welke verbanden gingen zij aan? En wat betekenden deze voor de claims die zij maakten?

4.1 Bronnen, geleerden en autoriteit

Zoals we in het vorige hoofdstuk hebben gezien, zette Sharia4Belgium zijn ideale maatschappijbeeld en levensvisie af tegen het huidige politieke en maatschappelijke systeem dat het als zondig, onderdrukkend en onrechtvaardig beschouwde. Het beriep zich hierbij allereerst op teksten uit de Koran en de soenna. Deze teksten, vaak korte fragmenten, werden als bewijs (*dalil*) van de waarheid gepresenteerd. Zo beriep Abu Imran zich tijdens een lezing op de Koranische traditie van de profeten die voor Mohammed zijn verschenen. Hij kondigde ze als volgt aan:

‘Ikhwan, laten we kijken naar de *da‘wa* van de profeten. Waar riepen de profeten naar op en hoe deden zij dat? Laten wij even kijken. In sha’ Allah de Koran is duidelijk. Al-hamdu li-llah er zijn genoeg ayat in de Koran die ondersteunen, die ons leren hoe alle profeten, naar waar alle profeten opriepen.’¹⁴⁵

In een andere lezing volgde Abu Haniefah de soenna van de profeet en parafraseerde hij hoe de profeet omging met spotters van de islam en hoe de profeet en de metgezellen *da‘wa* deden.

---

¹⁴⁵ Video Sharia4Belgium, ‘De juiste dawa deel 2’.

‘Na deze aya, nadat deze aya geopenbaard werd, is de profeet *salla Allahu alayhi wa-sallam* geklommen op de top van de Safa-berg, hij is geklommen op de Safa-berg en hij begon te roepen: “*ya sabaha, ya sabaha*”, wat betekent “o, deze ochtend, o, deze ochtend”. En dit woord, deze term werd gebruikt als er iets ergs aan de hand was, bijvoorbeeld als er een leger aankwam dat wilde aanvallen, dan werd dit woord gebruikt. Hij begon verschillende stammen bij naam te noemen, te roepen. Bijvoorbeeld Bani Fahr, oh Bani Uday, oh Bani Abd Munaf, oh Bani Abd al-Muttalib, enzovoort, enzovoort. Toen zij dit hoorden, vroegen zij zich af wie dat dat was. De mensen antwoordden: “Het is Mohammed”. Daarna zijn ze haastig naar hem toegegaan. Als ze er zelf niet heen konden gaan, stuurden ze iemand om het nieuws te vernemen. Toen zij allemaal bijeen waren gekomen, toen ze samen bijeen waren gekomen, zei de profeet *salla Allahu alayhi wa-sallam*: “Als ik jullie nu eens vertel, als ik jullie nu vertel dat er achter deze vallei, of van achter deze berg een leger kwam, die jullie wil afslachten. Zouden jullie me dan geloven?” Daarop antwoordden de mensen: “Ja, je bent iemand die altijd de waarheid vertelt en je bent iemand die betrouwbaar is.” Hij zei: “Ik ben hier om jullie te waarschuwen voor een pijnlijke bestraffing. Ik ben ten opzichte van jullie zoals een verkenner. [...] die de vijand zag en vervolgens zijn volk riep, naar zijn volk riep om hen te waarschuwen zodat die vijand geen kans heeft hen te overvallen. Maar de verkenner vreest dat de vijand eerder dan hem zal arriveren en begon daarom te roepen met “*ya al-sabaha, ya al-sabaha*.””¹⁴⁶

Verder onderzoek wees overigens uit dat grote delen uit preken van Sharia4Belgium-leden letterlijk waren overgenomen van andere internetsites, bijvoorbeeld www.risallah.com. Ook bovenstaand citaat was bijna letterlijk overgenomen van [risallah.com](http://www.risallah.com).¹⁴⁷

De profeet Mohammed en zijn metgezellen worden beschouwd als degenen die de islam in volledigheid en perfectie praktiseerden. Het verwijzen naar geleerden die - in de ogen van Sharia4Belgium-leden - gezag hadden, was een manier om de argumenten van de groep te legitimeren en kracht bij te zetten. Zo werd in lezingen en teksten verwezen naar bijvoorbeeld Sayyid Qutb, Anwar al-Awlaki, al-Maqdisi, Omar Bakri Mohammed en Anjem Choudary. Zij worden voorgesteld als ‘mensen van kennis’. ‘Kennis’ is datgene wat voortkomt uit de gezaghebbende bronnen en wordt gezien als de enige echte authentieke waarheid. Het verbod op *taqlid* (blindelings volgen) wordt gebruikt om deze authenticiteit te benadrukken. Dit is een belangrijk principe in salafistische kringen in het algemeen en een belangrijk onderdeel van de salafistische geloofsleer. De islamitische jurisprudentie is in de soennitische islam

---

¹⁴⁶ Video Sharia4Belgium ‘Abu Haniefah over de dawah’.

¹⁴⁷ Zie: http://www.risallah.com/profeet/index.php?page_index=11. Laatst geraadpleegd op 18 september 2014.

opgedeeld in vier *madhahib* (rechtsscholen, methoden). Omdat salafisten echter uitgaan van slechts één ware islam en daarmee één begrip van de islam, wordt deze opdeling in scholen en blinde navolging van de scholen en hun geleerden verworpen. De autoriteit van rechtsscholen wordt betwist en er wordt sterk belang gehecht aan de autoriteit van de teksten zelf, in plaats van de uitspraken en interpretaties van geleerden die verbonden zijn aan de rechtsscholen.¹⁴⁸ Volgens salafi’s moeten uitspraken van geleerden eerst aan de hand van de oorspronkelijke bronnen getoetst en onderbouwd worden met *dalil*, vóór deze gevolgd worden. Het is de bedoeling dat je als gelovige zelf zoveel mogelijk kennis opdoet. Er wordt daarom sterk belang gehecht aan studie van de bronnen, het leren van de Arabische taal en het uit het hoofd leren van de Koran. Deze kennisvergaring is van groot belang en wordt beschouwd als een daad van aanbidding.¹⁴⁹ Het gaat om het letterlijk volgen van de tekst. De tekst geldt als onbetwistbare en onfeilbare autoriteit. Er wordt hierdoor sterk belang gehecht aan het zelf ter hand nemen van de bronnen, het kennen van de Arabische taal is daarom een pre. Abu Imran genoot mede door zijn kennis van de Arabische taal autoriteit onder zijn volgelingen. Ook werd hij door zijn volgelingen geprezen om zijn kennis van de religieuze bronnen. Tegenstanders van Abu Imran meenden echter dat hij een beperkte religieuze kennis had.

Sharia4Belgium-lid: “Er werden vragen aan hem [Abu Imran] gesteld en hij wist op elke vraag wel een net antwoord en hij wist ook bewijzen te geven. Kijk, de basisregel in islam is: kijk, ge kunt alles wel van iedereen aannemen, maar dat moet ondergrond worden met bewijzen, met *dalil*.”

Het is opvallend dat critici en tegenstanders van Sharia4Belgium Abu Imran en andere leden juist verweten géén kennis te hebben van de islam en de bronnen. Ze zouden lukraak verzen en de *hadith* gebruiken om hun argumenten kracht bij te zetten of zouden de verkeerde geleerden volgen. Sommige critici zeggen dat de Sharia4Belgium-leden wel kennis hadden, maar dat die kennis beperkt was en niet in het juiste perspectief werd geplaatst. Zo zouden de leden van bijvoorbeeld jihad wel kennis hebben, maar van andere onderwerpen niet.

“Zij [Abu Imran, Abu Faris en Abu Haniefah] hebben totaal geen kennis. Niemand van hen heeft gestudeerd. Fouad kon niet eens Arabisch schrijven. (...) De jongeren houden van showtime. Het is een mislukte praktisering. Ze leren de verzen over de jihad uit hun hoofd, maar weten niet wat het islamitisch recht is”, aldus een criticus en oude vriend van Abu Imran.

---

¹⁴⁸ Roex, *Leven als de profeet in Nederland. Over de salafi-beweging en democratie*, 80-81; Wiktorowicz, ‘Anatomy of the Salafi Movement’, *Studies in Conflict & Terrorism*, 29 nr 3 (2006), p. 207 – 239.

¹⁴⁹ Roex, *Leven als de profeet in Nederland. Over de salafi-beweging en democratie*, 129.

Sharia4Belgium-leden vonden echter dat andere moslims (en andere salafisten) zich schuldig maakten aan *taqlid* en bekritiseerden deze dan ook hevig.

Sharia4Belgium-lid: “Dan hebben we nog het tegenovergestelde van mensen die zeggen van: ja, ge moet alles doen. Het begint alles te draaien naar een verwesterde islam. Uw baard scheren, jacquetjes aan doen, een mooi hemdje aan doen. Telefies, mensen die blindelings volgen.”

Onder groepjes salafi’s waren polemieken en discussies aan de orde van de dag. Het verbod op *taqlid* maakte de ideologie populair onder moslimjongeren die zich wilden verzetten tegen tradities in de gemeenschap en het gezag van bijvoorbeeld ouders en imams. Ook gaf het een hernieuwde status ten opzichte van bestaande machtsstructuren. Het verbod gold als een verzetsrepertoire.

Sharia4Belgium-volger: “Ik volg de sahaba. Ik ben geen schaap. Ik luister naar verschillende ulama’ en zoek steeds zelf de bewijzen op. De profeet heeft zelf gezegd: we zijn geen schapen, je mag niet blindelings volgen.”

De praktische toepassing van het verbod was echter omgeven door tegenstrijdigheden. Enerzijds werd van een gelovige een kritische en studieuze houding verwacht, anderzijds genoten sommige salafi-geleerden door hun volgelingen een onfeilbare status. Abu Imran kreeg onder sommigen de status van emir en sjeik.

Sharia4Belgium-volger: “Een hele jonge gast van Sharia4Belgium, een bekeerling, sprak me ooit aan over jihad. Hij vroeg me wat ik van jihad vond. Ik gaf antwoord en hij reageerde dat ik door mijn antwoord ongelovig was. Hij *deed takfir*. Maar hij had geen kennis, ik was verbaasd en wilde weten hoe hij aan zijn kennis was gekomen. Ik vroeg hem: van wie heb je dat geleerd? Hij antwoordde: van mijn emir, Abu Imran.”

Om de ideologie van Sharia4Belgium over te brengen, werd veelvuldig gebruikgemaakt van allerlei media. Sharia4Belgium beheerde een eigen website, die enkele malen van naam veranderde zodra die door inlichtingendiensten geblokkeerd werd. De website heeft onder meer de namen www.sharia4belgium.webs.com, www.shariah4belgium.webs.com, www.sharia4belgium.com en www.shariah4belgium.com gehad (in willekeurige volgorde). De website van Sharia4Holland was grotendeels een kopie van de website van Sharia4Belgium. De groep beheerde ook eigen YouTube- en Facebookkanalen, waarbij hetzelfde gebeurde. De video’s werden op zowel de website als andere sociale

media gedeeld. Niet alleen het officiële kanaal van Sharia4Belgium en de diverse kanalen van Sharia4Belgium-leden deden dit, maar ook mensen van andere groepen die de ideologie van Sharia4Belgium aanhingen, of juist verwierpen. Ook op websites van reguliere media waren regelmatig (delen van) video’s van Sharia4Belgium te zien. Naast de algemene mediakanalen creëerden individuele leden hun eigen YouTubekanalen, Facebookpagina’s en weblogs om het gedachtegoed te verspreiden. Dit was na de opheffing van Sharia4Belgium nog meer aan de orde.

Sharia4Belgium maakte niet alleen gebruik van alternatieve kenniskanalen, maar was zelf ook een alternatief kenniskanaal. De honderden video’s zijn wijdverspreid en worden anno 2014 nog steeds met enige regelmaat gedeeld op Facebook en Twitter, ook door niet-Belgische moslims. Maar de video’s waren niet de enige manier waarop Sharia4Belgium zich als alternatief kenniskanaal profileerde. Op zijn website stonden ook boeken en artikelen van islamitische geleerden (Qutb, al-Awlaki, al-Maqdisi, et cetera). Daarnaast stonden er ook artikelen en (korte) boeken zonder ondertekening op, waarbij we er dus van uit kunnen gaan dat Sharia4Belgium deze zelf geproduceerd heeft, of ze in ieder geval als zodanig presenteerde. In deze literatuur stonden onder meer adviezen aan moslims over de ramadan, gebedstijden, de vakantietijd, het betalen van *zakat*, dat blanco stemmen bij verkiezingen ook een vorm van *shirk* is, hoe je je kinderen moet opvoeden en wat het gevaar van het Belgisch onderwijssysteem is.

Enkele leden van Sharia4Belgium trachtten ook kennis te verspreiden buiten de officiële kanalen van de groep om. Een van deze leden was de blogger Censored31, die ook op de website van Sharia4Belgium zo genoemd werd. Hij hield en houdt verschillende websites bij, waarin hij zich, onder meer onder de naam Islamic News Agency en Islamic News Info, presenteerde als voorvechter van transparantie in de media. Hij stelde zaken als kindermisbruik, genocide en misstanden binnen de politie aan de kaak. Hij heeft diverse vertrouwelijk ogende politiestukken gepubliceerd over zedenzaken in Scheveningen en de oorlog in Afghanistan. Ook heeft hij hier een omvangrijk boek, genaamd *Al-Qaïda in opmars*, over geschreven.

In deze paragraaf is duidelijk geworden dat Sharia4Belgium door gebruikmaking van teksten en fragmenten uit gezaghebbende islamitische bronnen en verwijzing naar geleerden probeerde autoriteit en een alternatief kenniskader op te bouwen. Deze autoriteit werd echter door andere moslims sterk betwist.

4.2 *Takfir*, controle en achterdocht als splijtzwam

In deze paragraaf zullen we beschrijven hoe Sharia4Belgium de autoriteit van anderen probeerde af te breken. Het verklaren van de anderen als ongelovigen was hierbij een veelvuldig gebruikt middel. Het werd ook gebruikt als uitsluitingsmechanisme. Ook zal duidelijk worden dat Sharia4Belgium geen

monolithisch geheel betrof. Er ontstond onderling wantrouwen en activisten controleerden elkaar. De toenemende aandacht van media en veiligheidsdiensten voor de groep speelde hierbij een belangrijke rol.

De meest extreme manier om de autoriteit van een moslim (bijvoorbeeld een imam, prediker of leerkracht) teniet te doen, is door hem of haar tot ongelovige te verklaren. Dit fenomeen staat in de islamitische traditie bekend als *takfir* doen. Dit is een praktijk die in de kringen in en rondom Sharia4Belgium veelvuldig werd uitgevoerd. In salafistische kringen in het algemeen is het een controversiële praktijk. Er is veel discussie over deze praktijk en deze is tekenend voor de interne diversiteit in salafistische kringen, die is ontstaan door verschillen in interpretatie van huidige politiek-maatschappelijke vraagstukken.¹⁵⁰ *Takfir* is van belang omdat het vaak een onderdeel vormt van de legitimering van het gebruik van geweld. Over de precieze richtlijnen en voorwaarden van *takfir* wordt veelvuldig, ook in jihadistische kringen, gediscussieerd.¹⁵¹ Zo ook in de kringen in en rondom Sharia4Belgium. Hieronder een fragment uit een interview met een jihadist die veelvuldig bij Sharia4Belgium over de vloer kwam en met hen in discussie ging.

Sharia4Belgium-volger: “Er waren wat theologische verschillen tussen mij en de leden. Ik was het niet eens met *takfir*. Ze hielden zich niet aan de voorwaarden van *takfir*. Ze deden *takfir* op personen waar ik het absoluut niet mee eens was. Zoals Bilal [geanonimiseerd] bijvoorbeeld. Hij is de leraar van mij en alle kernleden van Sharia4Belgium geweest. Ik vond het slecht en hypocriet dat ze hem tot ongelovige verklaarden.”

Onderzoeker: “Wie is hij?”

Sharia4Belgium-volger: “Hij heeft onderwijs genoten in Masjid Islamiya in Brussel. Hij is gevraagd om imam van De Koepel te worden, maar hij heeft dat geweigerd, want ze stelden de voorwaarde dat hij over bepaalde zaken zou zwijgen.”

Onderzoeker: “Welke zaken?”

Sharia4Belgium-volger: “Jihad, qital, al-wala’ wa-l-bara’, al-amr bi-l-ma’ruf wa-l-nahy ‘an al-munkar.”

---

¹⁵⁰ Stemmann, J. ‘Middle East salafism’s influence and radicalization of muslim communities in Europe’, *Middle East review of international affairs*, 10 nr 3 (2006), 1-14; Wagemakers, J. *A quietist jihadi-salafi: The ideology and influence of Abu Muhammad al-Maqdisi*. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen, 2010; Wagemakers, J. ‘An inquiry into ignorance: a jihadi-salafi debate on jahil as an obstacle to takfir’. In: *The Transmission and Dynamics of the Textual Sources of Islam: Essays in Honour of Harald Motzki*, C.H.M. Versteegh, J. Wagemakers & N. Boekhoff-van der Voort (Eds.), 301-327. Leiden: Brill, 2011; Wiktorowicz, ‘Anatomy of the salafi movement’.

¹⁵¹ Wagemakers, *A quietist jihadi-salafi: The ideology and influence of Abu Muhammad al-Maqdisi*; Wagemakers, ‘An inquiry into ignorance: a jihadi-salafi debate on jahil as an obstacle to takfir’.

Maar niet alleen jihadi-salafisten doen aan *takfir*. Salafisten van de Madkhali-stroming worden ook beschuldigd van het te pas en te onpas verklaren van moslims tot ongelovige. Sharia4Belgium-leden werden door andere salafisten als extremistisch bestempeld. Het als pejoratief bedoelde label *khawarij* werd hiervoor gebruikt. *Khawarij* (lett. zij die wegtrekken, weggaan) is een historische term voor een groep die zich tijdens de verdeeldheid na de dood van de derde kalief Uthman in 656 na Christus afscheidde van de meerderheid van de *umma* en bekendstaat om gewelddadigheden en het veelvuldig doen van *takfir*.¹⁵² De term wordt door salafisten (en ook door andere moslims) gebruikt om andere moslimgroepen te delegitimeren en te beschuldigen van extremisme.

Sharia4Belgium-volger: “In Antwerpen heb je ook de Madkhali’s. (...) Zij doen ook veel aan takfir. Ze noemen ons khawarij.”

Ook een Sharia4Belgium-lid liet zich negatief uit over salafisten die zich met al-Madkhali associëren.

Sharia4Belgium-lid: “Madkhali’s zijn racistisch tegen elke moslim die ze tegenkomen, omdat ze denken dat zij de enigen zijn die juist bezig zijn.”

Alhoewel Sharia4Belgium door velen (ook in dit onderzoek) geassocieerd wordt met *takfir*, gaven zij zelf aan hier terughoudend mee te zijn. In de video ‘Iedereen is kafir, behalve wij! Abu Imran’ dreef Abu Imran de spot met moslims die *takfir* doen. Hij vertelde het verhaal van twee Franse moslims die zover in hun *takfir* doen gaan, dat ze zeggen dat er in Frankrijk maar vijftien moslims zijn en in België nog minder. Ook stelde Abu Imran dat hij geen *takfir* deed op de moslims die toch gaan stemmen bij verkiezingen. Alhoewel Abu Imran zei geen *takfir* te doen, stelde hij terloops toch dat koning Mohammed VI van Marokko geen moslim is.¹⁵³ Op de vraag of Sharia4Belgium *khawarij* waren, antwoordde Abu Imran met het volgende:

“Daarom, als wij zeggen, zijn wij khawarij? (...) wij zijn geen khawarij, wij zijn van ahl al-sunna wa-l-jama‘a. En al wie kan bewijzen dat of bevestigen dat wij khawarij zijn, laat zij maar hun

---

¹⁵² Bruijn, J. de. ‘De instellingen van de islam’. In: *Islam. Norm, ideaal en werkelijkheid*, J. Waardenburg (Ed.), 150-161. Houten: Fibula, 1994; Raven, W. ‘Ontstaan en verbreiding’. In: *In het huis van de islam*, H. Driessen (Ed.), 31-58. Nijmegen/Amsterdam: SUN, 1997; Waardenburg, J. (Ed.). *Islam. Norm, ideaal en werkelijkheid*. Houten: Fibula, 1994.

¹⁵³ Video Sharia4Belgium, ‘Abou Imran – Zijn wij Khawarij’.

bewijzen brengen. (...) geef jullie bewijzen als jullie waarachtigen zijn, wij hebben onze bewijzen, waar blijven jullie bewijzen? Allahu a‘lam.”¹⁵⁴

Het is een grove beschuldiging voor een moslim om als ongelovige betiteld te worden. De praktijk van *takfir* creëerde een omgeving waarbij er in Sharia4Belgium onderscheid gemaakt kon worden tussen in- en outsiders.

Sharia4Belgium-lid: “Er zijn een paar jongens weggegaan, ja. Die het niet eens waren over een aantal zaken, ruzies, uit de hand gelopen discussies.”

Onderzoeker: “Waar gingen die discussies over?”

Sharia4Belgium-lid: “Vaak over *takfir* (...) Deze en deze maakt iemand ongelovig en dan zeiden ze: dat is niet waar, en meestal gaat het dan ook over familie. (...) Kijk als gij een vastbesloten moslim bent en ge zegt uw vader is een kafir [lacht] dat is ook even slikken toch?”

Sharia4Belgium-volger: “Ik ben weggegaan omdat ze *takfir* hadden gedaan op mij. Ik werd beschuldigd dat ik van de Staatsveiligheid was. Dat is een grove beschuldiging. Een beschuldiging van *nifaq*, dat is erger dan *kafir* zijn. Dan doe je je als moslim voor, maar ben je het niet.”

In principe kon elke geïnteresseerde de lezingen en activiteiten van Sharia4Belgium bezoeken, maar niet iedereen kon en mocht zich duurzaam aan de kerngroep hechten. De argwaan jegens buitenstaanders en nieuwelingen werd gaandeweg steeds groter.

Sharia4Belgium-lid: “Iedereen werd altijd, aangezien dat iedereen die kwam bijna altijd moslim was. Iedereen werd met rahma, dus met zachtheid behandeld. Maar wel met argwaan. Zeker de laatste tijd. In het begin was dat minder.”

Onderzoeker: “Wanneer werd de argwaan erger?”

Sharia4Belgium-lid: “Vanaf dat we wat bekendheid beginnen te krijgen. (...) Staatsveiligheid, politie, (...) dan begint de argwaan natuurlijk hè. Dan komen ze met informanten en er zullen er heel wat geweest zijn.”

Takfir doen is de meest extreme vorm van uitsluiting en vormde dus een middel om buitenstaanders die gewantrouwd werden, buiten te sluiten. Soms werd echter een persoon niet tot ongelovige verklaard, maar

---

¹⁵⁴ Video Sharia4Belgium, ‘Abou Imran – Zijn wij Khawarij’.

toch uit de groep geweerd. Naast de praktijk van *takfir* waren er nog twee redenen waarom iemand buiten werd gesloten. Als eerste was het niet naleven van de islamitische regels een reden om iemand buiten te sluiten. Daarnaast waren er verdenkingen dat andere leden infiltranten waren van politie of justitie. Door alle aandacht op Sharia4Belgium konden individuele leden het zich niet permitteren niet naar de letter van de islam te leven. Ze propageerden de invoering van de sharia, er werd daarom onderling verwacht dat ze conform de regels van de sharia leefden. Zo werd een kernlid van Sharia4Belgium op een gegeven moment uit de groep gezet omdat hij zich niet aan de islamitische regels had gehouden. Een Sharia4Belgium-lid en –volger over een conflict met een kernlid.

Sharia4Belgium-lid: “Dat jongetje stond er vooral bekend om graag met vrouwen bezig te zijn. (...) Dat is ook de reden waarom we hem uit de groep hebben gestampt. Hij was niet meer welkom, omdat hij de groep een slechte naam bezorgd had omdat hij zagezegd ruqya ging doen, dus duiveluitdrijving-achtige dingen, bij vrouwen, maar hij ging vrouwen aan zitten raken en zo.”

Sharia4Belgium-volger: “Er ontstond een probleem met hem [kernlid Sharia4Belgium]. Er ontstonden geruchten over hem. We hoorden van zusters dat hij ruqya had gedaan bij zusters en hen daarbij had aangeraakt. Ook zou hij sms’jes sturen naar de meisjes van Sharia4Belgium. Hij heeft ruqya gedaan zonder kennis en misbruik gemaakt van de staat van bewustzijn waarin je dan kan verkeren. Toen heeft Sharia4Belgium gezegd tegen hem: ge moet weg. We kunnen ons hier niet mee associëren. Twee, drie maanden daarna is hij (naar Syrië) vertrokken.”

Er ontstond een cultuur waarin de leden elkaar controleerden in de naleving van de islamitische regels. Dit was belangrijk om de geloofwaardigheid van de groep in stand te houden en datgene waar te maken wat ze propageerden. Het was tevens onderdeel van *counter-conduct*. In het afbakenen van een eigen ruimte als vorm van *counter-conduct* was er sprake van een interne regulering van de alternatieve levenswijze. Hoewel het netwerk, en met name de kerngroep, voornamelijk bestond uit vrienden en kennissen, werd de naleving van het geloof belangrijker gevonden dan vriendschapsbanden. Een Sharia4Belgium-lid over een ruzie in het Belgisch-Nederlandse netwerk:

Sharia4Belgium-lid: “Ik heb ruzie met hun. (...) [Over] een huwelijk dat niet is doorgegaan en niet op een legitieme manier is tot stand gekomen. Ik zou niet correct genoeg zijn geweest en bla en ik zou gespeeld hebben met de wetgeving van islam. Rotzooi-issues. En dat is heel hard opgeblazen. (...) Hij vond gewoon dat ik het imago van de groep in gevaar bracht. (...) Ze had naaktfoto’s naar mij gestuurd. Dat is echt geheel uit de hand gelopen. (...) Diezelfde vrouw,

diezelfde praktiserende moslima die heeft dit geflikt met twaalf mensen dus we zijn er ook van overtuigd dat zij betaald werd door Staatsveiligheid. (...)”

Onderzoeker: “Maar die ruzie is niet opgelost?”

Sharia4Belgium-lid: “Nee.”

Onderzoeker: “Ik dacht eigenlijk dat de groep van Sharia4Belgium en Sharia4Holland toch wel een hechte groep was van vrienden? Of zijn jullie niet echt vrienden?”

Sharia4Belgium-lid: “Jawel, jawel. Kijk, soms werd de vriendschap ook opzijgezet voor.. allez, er zijn gewoon regels. Kijk, ge zijt een groep, ge zijt een groep die oproept naar sharia. Dan moet ge ernaar handelen, dat is zo logisch toch? Geloof gaat boven vriendschap.”

In de Nederlandse en Belgische netwerken ontstonden meningsverschillen en soms zelfs ruzies tussen individuele leden. Vaak gingen die over de omgang met vrouwen.

Sharia4Belgium-lid: “[Die interne ruzies gingen] over takfir, hoe je met ongelovigen omgaat. (...) En ja, ik zeg het hè, ge hebt de fitna van vrouwen. Er zijn altijd wel wat zaken geweest met broeders en vrouwen en de manier waarop ze elkaar leerden kennen. Het probleem, ge zijt bezig met een groep, ik zeg het nogmaals, die is bezig met sharia en iedereen houdt mekaar een beetje in het oog, het is een beetje sociale controle. En dat heb ik gezegd, die sociale controle was er omdat ge bekendstaat bij de media. Dus ge controleert mekaar, gaat mekaar een beetje in de gaten houden.”

Onderzoeker: “Niet vanwege de sharia, maar vanwege de media?”

Sharia4Belgium-lid: “Ja, maar dat hoort samen. (...) Ge sluit ge aan vanwege de standpunten. Kijk, er is altijd gezegd, ofwel ge bent lid ofwel bent ge sympathisant. Sympathisant, dat wil zeggen, ge zijt welkom op onze lezingen, ge zijt welkom bij als er iets te doen is. Maar dan stopt het. Ge spreekt niet, ge spreekt niet in de naam van de groep en ge handelt niet in de naam van de groep en ge organiseert niets in de naam van de groep. Als ge zegt: ik ben lid en ik maak deel uit van deze djamat, dan handelde gij naar de regels, leefde gij volgens de regels, de regels van islam.”

In het bovenstaande fragment komt duidelijk naar voren dat de aandacht die er voor de groep was, ervoor zorgde dat de groep zich, behalve als gevolg van hun eigen standpunten, strikt aan de eigen islamitische regels moest houden.

Sharia4Belgium-lid: “We waren internationaal, werden wij in het oog gehouden. (...) Er is pers gekomen van overal, van Amerika, van Rusland. (...), van noem het maar op. We waren bekend, en dan gaat ge oppassen met wat ge doet en zegt en met wie ge omgaat, want ge wordt in het oog gehouden. Ja, die mannen van Sharia4Belgium gaan om met drugsdealers. (...) Om maar een voorbeeld te geven. Ge komt in de media, ge komt in de aandacht, ge zijt een, je bent een openlijke voorbeeldfunctie geworden. En voor veel mensen waren wij ook een, ja, mensen begonnen te volgen en te, te luisteren en te, en er aandacht aan te geven.”

Een Sharia4Belgium-lid over zijn begintijd bij Sharia4Belgium en het belang van de naleving van islamitische regels:

“Dan heb ik even afstand genomen van hun, (...) omdat ik mezelf een beetje hypocriet vond, vanwege het feit dat ik nog rookte en ik dacht: ik loop hier op straat een beetje te roepen over islam, sharia, tawhid en al die zaken. En dan daar achter beetje een sigaretje staan te roken. Ik vond dat hypocriet. Ik ben eerst een beetje aan mezelf gaan werken. Mijn geloof echt serieus beginnen vast te pakken. Op tijd salat bidden en dit en dat. Stoppen met roken. Daar heb ik me eerst op gefocust. En dan heb ik gezegd: zeg jongens mag ik me mee aansluiten, mee die dingen doen die jullie doen, ik vind dat interessant. En toen is die trein beginnen rollen.”

Naast het niet naleven van de regels, was verdenking van samenwerking met politie en justitie ook een reden waarom iemand uit de groep werd gezet. In de loop van de jaren ontstond er meer en meer een cultuur van wantrouwen en controle. Door het bewustzijn van de aanwezigheid van inlichtingen- en veiligheidsdiensten werd elke sympathisant en werden soms zelfs de kernleden gewantrouwd en in ieder geval gecontroleerd.

Sharia4Belgium-lid: “Abu Faris die was heel serieus die was heel ernstig met alles. (...) Hij hield ook altijd iedereen in het oog.”

Over Abu Imran werd door sommigen buiten Sharia4Belgium zelfs gedacht dat hij een infiltrant van de Staatsveiligheid was.

Buurtgenoot 1: “Ik moet zeggen dat ik heel heel lang gedacht heb, dat Fouad van de Staatsveiligheid was. (...) Ik ken Fouad heel goed en ik weet dat hij niet oprecht is. Hij is materialistisch tot en met. Ik vond het opmerkelijk dat hij tijdens die arrestatie waarbij tien man

werden opgepakt, bij die verdenkingen van Tsjetsjenië, met rust werd gelaten. Hij werd niet opgepakt.”

Buurtgenoot 2: “Fouad is te slim in die bullshit (ideologie Sharia4Belgium) te geloven.”

Buurtgenoot 1: “Daar ben ik van overtuigd! Als het niet de Staatsveiligheid is, dan is het narcisme, machtswellust.”

Soms ontstond er een handgemeen wanneer iemand verdacht werd van samenwerking met de politie of Staatsveiligheid. Informanten van inlichtingendiensten werden in elkaar geslagen.

Samenvattend kan gesteld worden dat door de status van de groep die hoog gehouden moest worden en de mogelijke aanwezigheid van veiligheids- en inlichtingendiensten, er in en rondom Sharia4Belgium een cultuur van controle en wantrouwen bestond. *Takfir* was het middel dat gebruikt werd als uitsluitingsmechanisme en het afbreken van de autoriteit van andere moslims. Ook is duidelijk geworden dat de twee bovengenoemde mechanismes de onderlinge banden beïnvloedden. De groep werd steeds meer gekenmerkt door een cultuur van controle en wantrouwen onderling. Men controleerde elkaar op de naleving van islamitische regels, om niet in een kwaad daglicht gesteld te worden. De media waren immers zeer geïnteresseerd in de groep. De groep moest per slot van rekening doen wat hij predikte. De interesse van de veiligheidsdiensten zorgde ervoor dat Sharia4Belgium-leden elkaar onderling gingen wantrouwen. Hier zien we duidelijk een wisselwerking tussen de activisten, de media en de veiligheidsdiensten. Hoe meer de activisten publiekelijk bekend werden, hoe moeilijker het werd om een eigen ruimte op te bouwen en in stand te houden.

4.3 Samenwerking, conflict en transnationale verbindingen

In deze paragraaf beschrijven we hoe de samenwerking met andere groepen verliep en hoe transnationale verbindingen de universalistische claims van Sharia4Belgium onderstreepten.

Hoewel Sharia4Belgium in de beginselverklaring samenwerking met andere islamitische organisaties als doel stelde, bleekt dit niet soepel te verlopen. We beschreven al hoe Sharia4Belgium door het islamitisch maatschappelijk middenveld werd bekritiseerd, geïsoleerd en tegengesproken. Ook de meer orthodoxe salafistische netwerken distantieerden zich van Sharia4Belgium. De groep kon binnen België (en Nederland) geen samenwerkingsverbanden met andere organisaties aangaan dan enkele kleine netwerkjes van gelijkgestemden. Wel waren er transnationale samenwerkingen. In de jaren waarin Sharia4Belgium actief was, zijn velen met leden van het initiatief in debat gegaan. Sharia4Belgium ging dat debat graag aan.

Sharia4Belgium-lid: “Het is dat je een profiel hebt van provocatie, zijn er heel veel mensen die gewoon komen met de intentie om met u te debatteren en proberen te weerleggen. Dat soort contacten waren er heel veel.”

Onderzoeker: “Wie waren dat?”

Sharia4Belgium-lid: “Gewoon mensen, moslims met andere standpunten.”

Onderzoeker: “En gingen jullie dat debat aan?”

Sharia4Belgium-lid: “Tuurlijk. Zeker Abu Imran, die ging nooit een debat opzij. Hij kon het ook heel goed uitleggen.”

Afbeelding 8 Still van de video 'Abou Imran choqueert op debat in Antwerpen', Vlaams Belang in Beeld. Abu Imran ging op 29 september 2011 in debat met Filip Dewinter, Wim van Rooy en Ergün Top. Abu Imran en Dewinter waren het roerend met elkaar eens betreffende de relatie tussen democratie en islam.

Salafistische moslims die het niet met Sharia4Belgium eens waren, bezochten ook lezingen van hen om met hen in debat te treden. De belangrijkste kritiekpunten op Sharia4Belgium gingen over *takfir*, de wijze van *da‘wa* en de oproep tot implementatie van de sharia.

Onderzoeker: “Waren er ook groepen, moskeeën of clubjes die het met jullie eens waren?”

Sharia4Belgium-lid: “Vaak. Vaak. (...) De standaard is: jullie hebben wel [vertraagt zijn stem alsof hij verveeld is over die mensen] gelijk en bleh bleh, maar de manier waarop, zeggen ze dan altijd. De mensen geven commentaar en zeggen: de manier waarop is niet goed. Maar ze hebben geen tegenvoorstel.”

Een initiatiefnemer van een salafistische zustergroep in Antwerpen zei over Sharia4Belgium:

“Ik beoordeel Sharia4Belgium niet. Ik zal niet slecht over ze praten. Ze blijven mijn broeders, maar ze moeten het niet zo hard formuleren. De profeet heeft ons geleerd dat we zacht moeten zijn. (...) Je moet zacht zijn in de islam. Niet stellingen innemen zoals: je moet je bekeren of je gaat naar de hel. (...) Ik durf geen uitspraken te doen over bijvoorbeeld de Arabische koningen. Zij noemen hen taghut, ik durf dat niet te zeggen. Je kan niet van nul opeens naar sharia en kalifaat. Ik wens natuurlijk ook sharia en khilafah, maar de islam staat nu op de kop.”

Zoals we eerder hebben gezien, werd Sharia4Belgium geïnspireerd door Islam4UK uit Engeland. Vervolgens inspireerde Sharia4Belgium een groep Nederlanders om een soortgelijk initiatief op te starten: Sharia4Holland. Zo ontstonden er talloze Sharia4-initiatieven, die soms actief waren, maar soms welhaast een dode letter leken. Bekende initiatieven zijn onder andere Sharia4Australia, Sharia4Pakistan, Sharia4Canada, Sharia4Andalus en Sharia4Maldives. Daarnaast zijn er veel Sharia4-YouTubekanalen. Begin 2011 vonden onderzoekers 41 verschillende kanalen die gerelateerd waren aan de Islam4- en Sharia4-ideologie. Enkele opvallende namen waren Sharia4TheVatican, ShariaForKentucky en Sharia4Virginia.¹⁵⁵ Leden van de gelijkgestemde netwerken in Nederland, België en Frankrijk bezochten elkaar en participeerden tijdens elkaars activiteiten. Zo bezochten Nederlanders de lezingen van bijvoorbeeld Abu Imran in Antwerpen en reisden Antwerpse Sharia4Belgium-leden naar Den Haag om te participeren in een demonstratie tegen een opkomend boerkaverbod. Op 5 mei 2012 was er een gezamenlijke demonstratie van Sharia4Holland en Sharia4Belgium bij de gevangenis in Vught. Volgens een eigen persbericht van Sharia4Belgium had ‘een twintigtal broeders’ gedemonstreerd onder de slogan

---

¹⁵⁵ Klaussen et al., ‘The YouTube Jihadists: A Social Network Analysis of Al-Muhajiroun’s Propaganda Campaign’, *Perspectives on Terrorism*, 6 nr 1 (2012), 36-53, 44.

‘‘Bevrijdingsdag’ voor Mohammed Bouyeri’. De demonstranten stelden de Nederlandse Bevrijdingsdag ter discussie en stelden dat deze viering hypocriet is, want:

‘Zij [de Nederlanders] feesten terwijl er talloze broeders onschuldig vastzitten in hun gevangenissen. Deze broeders worden ontnomen van hun vrijheid, families en van enig sociaal contact en dan gaan zij spreken over termen als ‘bevrijding en vrijheid?’¹⁵⁶

Ook werden er bijvoorbeeld steunbetuigingen voor Abu Imran geuit van Nederlandse zijde. Er werden huwelijken gesloten tussen Nederlanders en Belgen, en sommigen verhuisden naar een buurland als gevolg van het aangaan van zo’n huwelijk. Het internet speelde een centrale en faciliterende rol in dit transnationalisme. Lezingen en video’s werden gedeeld via onder andere Facebook en Twitter. Het transnationalisme versterkte het groepsgevoel, het idee dat ze onderdeel uitmaakten van een mondiale beweging van gelijkgestemden, en het voedde tevens hun universele claims.

Het belang van transnationalisme en universalisme kwam ook tot uiting in de kritiek van Sharia4Belgium op nationalisme en racisme. Sharia4Belgium zei hierover in de tekst ‘Geen plaats voor nationalisme binnen de Islam’ op zijn website onder meer:

‘Het nationalisme is een vreemd concept in de islam, want zijn voornemen is het creëren van een eenheid van mannen en vrouwen gebaseerd op familiale en volkscriteria, ondertussen dat de islam bevestigt dat enkel de geloofsband (al ‘aqidah) de mensen kan en moet verenigen, om het even wat hun huidskleur, ras of nationaliteit is. De islam berispt alle bijeenkomsten, alle oorlogen en alle geleverde offers in de naam van het nationalisme.’

In dit kader zei Sharia4Belgium dat er ook voor racisme geen plaats is in de islam:

‘Het is eveneens overgeleverd in 2 verschillende versies, door Ibn Al-Mubarak in zijn 2 boeken, Al-Birr en As-Salah, dat er zich een geschil voordeed tussen Aboe Dhar en Bilal en dat Aboe Dhar toen tegen Bilal zei: « Zoon van een zwarte vrouw ». De Boodschapper van Allah (salla Allah wa ‘alayhi wa salam) was enorm geschrokken door de opmerking van Aboe Dhar en berispte hem en zei: « Dit is genoeg Aboe Dhar. Degene die een blanke moeder heeft, heeft geen enkel voordeel dat hem beter maakt dan de zoon van een zwarte vrouw. » Deze berisping had een diepe impact op Aboe Dhar. Hij legde zichzelf toen op de grond en zweerde dat hij niet zou opstaan zolang Bilal zijn voet niet op zijn hoofd zette. Deze incidenten tonen aan dat de

---

¹⁵⁶ Website Sharia4Belgium.

stammenband geen plaats hebben in de islam. De moslims zijn opgeroepen tot het zich verenigen en niet zich te splitsen onder het voorwendsel dat zij afkomstig zijn van verschillende stammen of naties.¹⁵⁷

Sharia4Belgium toonde zich hier een tegenstander van nationalisme en racisme; huidskleur of afkomst deden er voor Sharia4Belgium niet toe. Religie was de factor waarop de identiteit van mensen geënt moest zijn. Sharia4Belgium wilde mensen hierop beoordelen en dat deed het dan ook. In de gelederen van Sharia4Belgium bevonden zich mensen van verschillende afkomst en zowel donkere als blanke jongeren.

Het transnationale aspect kwam niet alleen naar voren door bij elkaars activiteiten te komen (demonstratie Vught) of ideologisch (Choudary, islamitische denkers), maar ook door de steun die gevangenen kregen. De Belgische islamitische gevangenen ontvingen steun uit diverse landen, waaronder Denemarken, Engeland en Nederland. Het initiatief Behind Bars was hier een grote aanjager van.¹⁵⁸ Daarnaast was de gang naar Syrië na de opheffing van Sharia4Belgium ook een voorbeeld van een transnationaal verband. De Belgische jongeren gingen in Syrië samenwerken met andere *foreign fighters* en Syrische rebellen. In deze paragraaf hebben we laten zien dat Sharia4Belgium slechts in beperkte mate samenwerkingsverbanden aan kon gaan en dat de verbindingen die er wel waren, kleinschalig waren en soms een transnationale en virtuele dimensie hadden. De transnationale verbindingen, door contact met gelijkgestemden, het samen optrekken in activisme, huwelijken, vriendschappen, internet en de gang naar Syrië, onderstreepten de universalistische claims van Sharia4Belgium en waren ook een manier voor Sharia4Belgium om autoriteit op te bouwen.

In dit hoofdstuk is naar voren gekomen dat het streven van Sharia4Belgium om een eigen ruimte te creëren niet zonder slag of stoot is gegaan. De interne regulering van de alternatieve levenswijze die onderdeel is van *counter-conduct* en het afbakenen van een eigen ruimte, resulteerden in een cultuur van controle en wantrouwen. Ook is duidelijk geworden dat door de wisselwerking tussen de activisten, het maatschappelijk islamitisch middenveld, de media en de veiligheidsdiensten de groep zich duidelijk in verzet definieerde en autoriteit probeerde op te bouwen. Tegelijkertijd zorgde die wisselwerking ervoor dat er onderling wantrouwen ontstond, waardoor de eigen ruimte moeilijk in stand was te houden. In het volgende hoofdstuk zullen we de praktijken en technieken van het activisme beschrijven.

---

¹⁵⁷ Website Sharia4Belgium.

¹⁵⁸ Voor meer informatie over Behind Bars, zie deel III.

Hoofdstuk 5: Praktijken en technieken van het activisme

In dit hoofdstuk beschrijven we de manier waarop het activisme van Sharia4Belgium vorm kreeg. We behandelen achtereenvolgens de *da’wa*-acties die online en offline plaatsvonden (paragraaf 5.1), de verstoringen (paragraaf 5.2), de demonstraties en steunbetuigingen (paragraaf 5.3). Deze thema’s zullen behandeld worden aan de hand van casusbeschrijvingen. In paragraaf 5.4 beschrijven we hoe ook de vrijetijdsbesteding van de groep een politiek-religieuze dimensie kreeg. Sharia4Belgium genereerde met hun activisme enorme aandacht van media en politie. Uiteraard is de gang naar Syrië ook te beschouwen als een vorm van activisme. Dit hoofdstuk richt zich echter alleen op de vormen van activisme zoals die plaatsvonden in West-Europese context. In dit hoofdstuk zal duidelijk worden dat Sharia4Belgium bewust zogenaamde *image events* creëerde. *Image events* zijn een vorm van spektakel en het begrip is door Delicath en DeLuca uitgewerkt: ‘[...] staged acts of protest designed for media dissemination’.¹⁵⁹ *Image events* zijn evenementen gericht op een zo groot mogelijk publiek, dus niet alleen aanhangers en moslims. Het doel van *image events* is om aandacht te trekken en te choqueren. Een *image event* is een vorm van activisme waarbij oppositionele argumenten worden ingezet. Oppositionele argumenten zijn door de inhoud én de vorm gericht op het genereren van weerstand. Deze vorm van *counter-conduct* gaat in tegen de heersende opvattingen over wat een legitiem standpunt is en hoe dat geformuleerd en gecommuniceerd wordt. Hoewel de kerngroep van Sharia4Belgium slechts uit enkele leden bestond, heeft het in korte tijd enorme aandacht van politie, justitie, journalisten, onderzoekers, beleidsmakers en politici gegenereerd en heeft het op momenten ook groepen moslimjongeren weten te mobiliseren. Met deze *image events* gaven de activisten vorm aan hun activisme, zochten zij de confrontatie op met hun tegenstanders en konden zij op enorme media-aandacht rekenen.

5.1 Online en offline *da’wa*-acties

Een van de kerndoelen van Sharia4Belgium was het oproepen tot de islam. *Da’wa* stond daarom centraal in het activisme van Sharia4Belgium. De *da’wa* werd op verschillende manieren geuit en vond zowel besloten als openbaar plaats. De besloten lessen en lezingen werden door kleine groepen (maximaal dertig mensen) bijgewoond. Opnames van die bijeenkomsten werden later op internet geplaatst. De lessen en lezingen werden bijgewoond door (jonge) moslims die geïnteresseerd waren in het gedachtegoed. Vervolgens waren er de missionaire activiteiten in het openbaar. Sharia4Belgium organiseerde veelvuldig zogenaamde straat*da’wa*-acties. Dit deed het niet alleen in de eigen stad, Antwerpen, ook andere steden in België, maar ook in Nederland en Frankrijk waren het toneel. De straatacties werden veelal gefilmd en de opnames werden op internet geplaatst. Tijdens de straat-*da’wa* gingen kleine groepjes Sharia4Belgium-

---

¹⁵⁹ Delicath, J. & DeLuca, K., ‘Image Events, the Public Sphere, and Argumentative Practice: The Case of Radical Environmental Groups’. *Argumentation* 17 (2003), 315-333.

leden de straat op om over de islam en hun ideologie te praten, flyers uit te delen en publieke lezingen te geven.

Het doel hiervan leek tweeledig. De activisten wilden vooroordelen wegnemen en mensen enthousiast voor Sharia4Belgium maken. Dit leek te lukken bij het aanspreken van voetballende en rondhangende jongeren op betonnen voetbalveldjes in de achterbuurten van Antwerpen. Aan de andere kant leek dit ook een averechts effect te hebben als dit gebeurde op een zaterdagochtend op de Meir (grote winkelstraat van Antwerpen): een groot deel van het winkelend publiek stond niet open voor deze boodschap. Vaak beëindigde de politie deze publieke optredens door jongeren weg te sturen of zelfs te arresteren. Een Sharia4Belgium-lid hierover:

“Dan hadden ze zo’n stand met opplooibare tafel en toen gingen ze flyers uitdelen in Mechelen. Ik weet nog de eerste keer dat ik daar dan kwam, (...) gelijk mijn vuurdoop, [er] was gelijk een arrestatie (...) Ja, voor openbare ordeverstoring.”

Onderzoeker: “Jullie zijn toen ook gearresteerd?”

Sharia4Belgium-lid: “Ja, voor straatvervuiling, maar we zijn direct terug gelaten, dus uhh.”

Onderzoeker: “Was dat je eerste arrestatie?”

Sharia4Belgium-lid: “Nee, ik heb al heel wat fratsen meegemaakt in mijn ongelovige tijd daar niet van. Maar op dat soort zaken wel, was dat de eerste keer. En toen had ik zoiets van: ja, wat is hier allemaal aan de hand? Het leek me wel correct, snap je? Wat ze aan het doen waren, was iets goeds. Ze waren over islam aan het praten. Ze deelden flyers uit en probeerden mensen te overtuigen van iets. Het was een simpele boodschap er was niks provocerends aan, het was heel simpel. [We waren met] drie, vier man of zo. Echt het prille begin.”

Het politieoptreden werd zo een onderdeel van de publieke acties. Ook dit werd gefilmd, op internet geplaatst en voorzien van *anashid* (islamitische liederen). Het politieoptreden vormde voor Sharia4Belgium de bevestiging dat moslims en de islam onderdrukt worden en geen vrijheid van meningsuiting genieten. Het doen van *da’wa* werd door Sharia4Belgium in de eerste plaats als een serieuze islamitische plicht beschouwd. Desalniettemin gingen de *da’wa*-acties als gevolg van het politieoptreden ook om spanning, sensatie en plezier.

Sharia4Belgium-lid: “De leukste actie [was in] Parijs. (...) Toen zijn alle *jama’a* van Frankrijk, van Engeland, dat was die nikabbetoging, dan is dat niet doorgedaan en is dat heel faliekant

afgelopen, dat is heel spannend, was heel plezant! (...) Ja, [we] hebben toen in een park van een sociale woonwijk een manifestatie gehouden, veel mensen opgepakt, dat was wel leuk.”

De *da’wa* had ook het effect dat mensen bereikt werden om hen te interesseren voor Sharia4Belgium. Mensen die Sharia4Belgium leerden kennen via de straat*da’wa* brachten later een bezoek aan hun lezingen in hun lokaal. De straat*da’wa* had dus een mobiliserend effect.

Sharia4Belgium-lid: “Wat we met Sharia4Belgium hebben gedaan, dat was niet honderd procent *da’wa* zoals het hoorde, dat weet iedereen. We hebben vooral, we hebben heel veel geprovoceerd. En bewust geprovoceerd. Het heeft heel veel wakker geschud. Heel veel islamitische organisaties uit de grond gestampt. Behind Bars, Straatdawah, je hebt oneindig veel mensen die individueel ook van alles zijn beginnen te doen. Ideologische campagnes zijn gestart op Facebook. (...) We hebben wel iets aangewakkerd.”

Sharia4Belgium maakte handig gebruik van alle aandacht die het kreeg. Het pleziede Sharia4Belgium ook dat de groep afgeschilderd werd als een gevaarlijke organisatie. Een Sharia4Belgium-lid vertelt over de zaak waarbij bij een van de leden thuis een kalasjnikov werd gevonden:

“Ik vond dat wel grappig, het was weer zo’n prikkeltje waar[bij] dat de groep een groter imago krijgt dan dat het eigenlijk is. (...) Wij vonden dat gewoon leuk, van kijk die stommeriken die maken van ons iets. (...) De media heeft ons eigenlijk groot gemaakt. (...) Groter dan we eigenlijk waren.”

Toen de jongeren doorkregen dat *da’wa*-acties werden verstoord door politieoptredens gingen ze er een spelletje van maken om de politie te misleiden. Ook daar werd veel plezier aan beleefd, zo blijkt uit een interview met een betrokkene.

“[We hadden een] last minute en open agenda en dubbele agenda’s. (...) Misleidende informatie, dat hebben we ook veel gedaan. Gewoon berichtjes sturen, expres. (...) Dat was wel lachen.”

Onderzoeker: “Ik zie dat als je erover vertelt dat je helemaal opbloeit.”

Sharia4Belgium-lid: “Ja, is gewoon leuk. Een heel politiekorps flashen, kom aan. Weet ge wat dat kost? Om al die mensen, om al die personeelsleden op te trommelen, om een brigade, die rechercheurs, die busjes, vervoer, die tijd. Weet ge hoeveel geld dat ze hebben verspild. Dat is gewoon geweldig.”

Deze misleidingen werden soms gefilmd. In mei 2012 werd een zogenaamde Global Khilafah Conference aangekondigd in Amsterdam. Abu Imran en enkele andere sprekers, onder wie Abu Abdullah al-Brittani en Anjem Choudary, zouden optreden. Zowel de PvdA als de PVV stelde hierover Kamervragen. De PVV vroeg minister Opstelten (Veiligheid en Justitie) Abu Imran de toegang tot Nederland te ontzeggen. De minister antwoordde dat Abu Imran waarschijnlijk niet naar Amsterdam zou afreizen omdat er een uitleveringsbevel voor Marokko op hem wachtte. Abu Imran zat tijdens de conferentie zelf in zijn achtertuin in België.¹⁶⁰ Hij bedankte via Skype de Nederlandse media en de politiek voor de reclame die ze hadden gemaakt voor de conferentie en gaf blijk van plezier dat hij weliswaar online aanwezig was, maar niet fysiek.

Ook buiten de *da‘wa*-acties probeerden Sharia4Belgium-leden inlichtingendiensten te misleiden. Tijdens chatgesprekken of posts op Facebook werd bijvoorbeeld zogenaamd ruzie met elkaar gemaakt om inlichtingendiensten op het verkeerde been te zetten.

De *da‘wa* kreeg niet alleen vorm in straatacties, er werden ook lezingen en conferenties georganiseerd en video’s en teksten op het internet geplaatst. Het geven van *nasihah* (advies) aan individuen kan ook tot *da‘wa* gerekend worden. Naast het informatieve element van de *da‘wa*-acties, hadden de acties ook bewust een provocerend karakter. Regelmatig haalden Sharia4Belgium-leden in hun lezingen uit naar Belgische politici en andere bekendheden. Vaak werd dit gecombineerd met de wens dat degene naar de hel kon. Vooral de manier waarop Sharia4Belgium zijn *da‘wa* verrichtte, kon op kritiek rekenen van andere moslims, en met name salafistische moslims. Zij zijn ervan overtuigd dat provocerende *da‘wa* juist een averechts effect kan genereren. Het zou mensen van de islam kunnen afschrikken. Juist dat afschrikkende effect is effectief, denken Sharia4Belgium-leden.

Sharia4Belgium-lid: “Het verschil tussen de *da‘wa* en ons ding was niet alleen om mensen uit te nodigen naar islam. Ons doel was ook gewoon, zou misschien raar klinken, voor de ongelovigen een beetje boos te maken.”

Hier zien we de functie en het effect van het gebruik van oppositionele argumenten in het activisme. Door ‘ongelovigen boos te maken’ kreeg Sharia4Belgium meer media-aandacht. Die aandacht leidde ertoe dat mensen zagen wat Sharia4Belgium deed voor moslims. Sharia4Belgium probeerde zo meer aanhangers te

---

¹⁶⁰ ‘Global Khilafah Conference 26-05-2012’, op <http://www.youtube.com/watch?v=jiawye3iRPc> (geraadpleegd op 5 juni 2012).

verwerven en moslims wakker te schudden om in opstand te komen. Zoals we in hoofdstuk 3 hebben kunnen zien, beschouwden de activisten de verontwaardigde reacties van de media en anderen, evenals het optreden van de politie, als een bewijs dat ze de waarheid verkondigden en juist het goede deden. Sharia4Belgium was van begin af aan gericht op het zoveel mogelijk aandacht krijgen. In zijn acties en producties tastte het de grenzen van de wet af, waarbij gretig een beroep werd gedaan op de democratische vrijheden. Wanneer acties geblokkeerd werden, vormde dit voor de Sharia4Belgium-aanhang een bewijs dat democratie een farce is, geen vrijheid kent en de democratische vrijheden niet voor moslims gelden.

Sharia4Belgium-lid: “Ge wilt van alles zeggen. Zoals ik al zei, die video’s van de laatste keer, die video’s van ons werden serieus geknipt. (...) Ge gaat uw mening ook delen met andere mensen, maar ge moet dat wettelijk kader aftasten eigenlijk. Ge hebt een wettelijk kader en als ge die randjes probeert, ge moet niet zien dat ge over de rand gaat. Het feit dat ge tegen de rand aanzit, dat geeft u wel de nodige openheid van aandacht.”

Provocatie was een belangrijk onderdeel van de *da’wa* van Sharia4Belgium. Het genereerde een enorme hoeveelheid aandacht van de media, politie en justitie. Zoals we eerder hebben beschreven, had de repressie van Sharia4Belgium uiteindelijk het gevolg dat het idee ontstond dat ‘de tijd van de *da’wa* voorbij is’. Toch had het contact met veiligheidsdiensten na de opheffing van Sharia4Belgium ook nog steeds een motiverend effect. Een van de onderzoekers sprak een Sharia4Belgium-lid direct na een gesprek met de regionale recherche. Tijdens een eerder gesprek met de onderzoeker had de activist aangegeven geen video’s meer te maken. Het gesprek met de politieagent had hem echter weer gemotiveerd.

“Ik heb de vorige keer gezegd dat ik zou stoppen waar ik mee bezig was hè. Maar ik ben daar eigenlijk van teruggekomen. Ik zou eigenlijk willen voortdoen, haha, dat zei ik [tegen de agent]. Ik doe dat expres hè [moet hard lachen]. Ja, ik ga terug wat video’s maken. Minder provocerend, maar ik ga wel terug opnieuw, informatieve video’s maken, want ik wil terug mijn plicht doen als moslim zijnde. (...) Ik moet gewoon video’s maken. Wilders maakt ook zijn video’s toch? Ik heb zoiets van: ik moet bezig blijven, want zo niks doen dat levert niks op.”

Onderzoeker: “Maar je bent nu dus juist gemotiveerd om video’s te maken.”

Sharia4Belgium-lid: “Dit soort zaken motiveert mij telkens terug weer. Ja, tuurlijk. Kijk, het feit dat gij lastig wordt gevallen, dat wil zeggen dat het hun stoort. Dat ze ermee zitten. Dat het bij hun borreltjes doet opwekken. Hetgeen dat ge brengt, dat dat hun in beweging brengt, dat wil

zeggen dat er iets van waar is. Voorbeeld: als iemand naar u komt met een verhaal waarvan ge denkt: wat is dat voor een onzinverhaal, die is gek, die laat ge met rust.”

Het produceren van video’s werd door de respondent beschouwd als een islamitische plicht. Het contact met de politie herinnerde hem aan deze plicht. Dit laat zien dat repressieve acties van politie- en veiligheidsdiensten een averechts effect kunnen hebben. Want ondanks het feit dat er geen navraag bij deze diensten is gedaan over de intentie van dergelijke gesprekken, zal dit zeker niet het beoogde effect zijn geweest.

Hierna beschrijven we twee *da’wa*-acties uitgebreider. Een symbolische *da’wa*-actie vond plaats in Brussel voor het Atomium. De video die werd gepubliceerd, is exemplarisch voor de wijze waarop Sharia4Belgium probeerde te provoceren. De tweede casusbeschrijving betreft eveneens een provocatieve video, waarvoor Abu Imran uiteindelijk is veroordeeld.

5.1.1 Casus: ‘Let’s turn Belgium into an Islamic State’

Half december 2011 verscheen er een video van Sharia4Belgium, waarin het aankondigde het Atomium af te zullen breken. Dit was echter niet de belangrijkste boodschap uit de video, maar slechts een gevolg wanneer België zou veranderen in een islamitische staat, want dat was wat werd aangekondigd in de video. De video was opgenomen in de buurt van het Atomium op 11 december 2011 en Abu Imran werd aangekondigd als ‘Belgian Islamist Sheik Abu Imran’. Deze aankondiging was overigens niet door Sharia4Belgium zelf toegevoegd, maar door Memri TV. De video oogt niet professioneel. Af en toe is Abu Imran niet hoorbaar door het geruis van auto’s op de drukke weg en tweemaal gaat zijn telefoon. De video bestaat uit twee delen. In het eerste gedeelte staat Abu Imran gekleed in djellaba, legerjas en tulband voor een groep van ongeveer tien jongens die een zwarte vlag voor zich houden. Op de vlag staat in het Arabisch de tekst: ‘Er is geen god, dan God’. Na iets meer dan een minuut begint het tweede gedeelte en daar is Abu Imran alleen, al horen we de groep nog een enkele keer ‘*takbir*’ roepen, en staat hij voor het Atomium.

In het eerste gedeelte van de video kondigt Abu Imran aan dat hij een boodschap heeft voor de Belgische koning, de Belgische regering en het Belgische volk.

Abu Imran: “Dat is de vlag [wijst naar de vlag], die, in sha’ Allah, binnenkort zal wapperen boven dat gebouw daar [wijst naar gebouw achter zich]. Daar is de vlag van de taghut, de vlag van het ongelooft en binnenkort komt de vlag van la ilaha illa-llah boven dat paleis en alle ...”

Enkeling uit groep: “Takbir” [schreeuwend].

Groep: “Allahu akbar” [schreeuwend].

Abu Imran: “Alle andere paleizen van Europa. Tot wij met deze vlag, in sha’ Allah, zullen gaan naar het Witte Huis. Wij zullen niet rusten, ondanks de rechtszaken, ondanks de intimidatie, ondanks de oorlog die zij voeren tegen de umma.”

Afbeelding 9 Still uit Video Sharia4Belgium, ‘Opposite the Atomium Monument in Brussels’.

De tweede scene speelt zich af op een mooiere locatie. Abu Imran staat voor het monument het Atomium. Hij benadrukt dat dit het symbool van Belgische eenheid is, omdat het op de nationale munten en bankbiljetten staat. Ook geeft hij aan dat de negen bollen staan voor de negen provincies van België, maar dat het land wellicht binnenkort uit elkaar valt. Dit kan duiden op zijn plannen voor een islamitische staat, maar ook een kwinkslag zijn naar de politieke crisis waar België zich in bevond. Vervolgens stelt hij voor om het Atomium af te breken, zoals Mullah Omar dat eind jaren negentig in Afghanistan deed met monumenten in Afghanistan. Abu Imran wil dit afbreken vanwege afgoderij, *shirk*.

“En daarom roepen wij ook iedereen op om zich te distantiëren van afgoden en afgoderij. Een van die afgoden is die taghut die hier te zien is achter ons, met zelfs de vlag van de taghut bovenaan als symbool van deze taghut-regering en dit taghut-systeem dat regeert in dit land. Maar in sha’ Allah, binnenkort, met de wil van Allah subhanahu wa-ta‘ala zal België bevrijd zijn van shirk, van afgoderij, zal België bevrijd zijn van het systeem van afgoderij en dan beloven wij dat wij België zullen zuiveren. Zowel van het afgoderijsysteem als van de afgoden zelf en dan zullen wij [wijst naar het Atomium] deze zaken neerhalen, zullen wij deze zaken afbreken.”

Afbeelding 10 Still uit Video Sharia4Belgium, ‘Opposite the Atomium Monument in Brussels’.

Abu Imran voegt hier nog aan toe dat hij het Atomium niet alleen hierom wil afbreken, of voor de lol, maar hij vindt het zonde van al het geld. Hij heeft toeristische zaken als het Atomium niet nodig in zijn islamitische staat.

“Wat wij wel nodig hebben, is aan de Belgische bevolking gratis water, elektriciteit, gas te geven om de Belgische inwoners, zowel moslims als niet-moslims, in een islamitische staat hun veiligheid te garanderen, hen te beschermen”, aldus Abu Imran.

Sharia4Belgium wil dus de vlag van ‘*la ilaha illa llah*’ op het Atomium plaatsen en wellicht ook nog het Atomium afbreken, maar het grote doel is om een islamitische staat in België op te richten. Als Abu Imran klaar is met spreken, gaat het beeld op zwart en verschijnt de tekst ‘*Support our troops*’, met daarboven een machinegeweer en een zwaard gekruist (zoals in een traditioneel wapen). Deze slogan wordt ook door het Amerikaanse leger gebruikt. Samen met de afbeeldingen van het zwaard en het geweer wekt dit de indruk dat er een oorlog gaande is. Dit beeld gaat na enkele seconden over in een nieuw beeld met de tekst ‘www.shariah4Belgium.com’. Ook dit beeld blijft enkele seconden staan. Gedurende de ‘aftiteling’ is een steeds harder wordende *nashid* te horen. Deze *nashid* klinkt erg opzweepend, op het einde is er ook een brullende leeuw te horen.

Afbeelding 11 Still uit Video Sharia4Belgium, ‘Opposite the Atomium Monument in Brussels’.

De rechtszaak waar Abu Imran het over heeft in de video is de aanklacht tegen hem voor haatzaaien en discriminatie (zaak Morel, zie 5.1.2), die half januari van start ging. Maar misschien wel veel interessanter waren de uitspraken die Anjem Choudary diverse malen eerder deed. Hij had op verschillende plekken opgeroepen om de islamvlag boven op het Britse Buckingham Palace en het Amerikaanse Witte Huis te laten wapperen en in die landen ook de sharia en het kalifaat in te voeren. Het Atomium en het koningshuis vertegenwoordigen eveneens een grote symbolische waarde. Abu Imran spreekt de Belgische koning, de Belgische regering en het Belgische volk (moslims en niet-moslims) rechtstreeks aan in het begin van de video. Maar omdat de video Engels ondertiteld is, mogen we aannemen dat Sharia4Belgium probeert ook een niet-Nederlandstalig publiek te bereiken. Op YouTube is deze video ook te vinden met ondertitelingen in het Duits en Frans.¹⁶¹ De video werd niet serieus genomen in de media en slechts een klein deel van de oorspronkelijke boodschap kwam over. Zeker in vergelijking met andere acties was de aandacht nogal beperkt. Wel was er internationale aandacht voor de video. Het Amerikaanse tijdschrift *Forbes* maakte zich zorgen¹⁶² en plaatste de Sharia4-organisaties in het rijtje met WikiLeaks, Anonymous en Occupy: bewegingen die voor veel maatschappelijke onrust zorgen.¹⁶³ Ondanks het feit dat er na het *event* zelf niet veel reacties waren, werd het na de opheffing van Sharia4Belgium in de Belgische media genoemd als een van de belangrijkste acties van de groep. De video was exemplarisch voor de manier waarop Sharia4Belgium probeerde te provoceren.

---

¹⁶¹ Engels: https://www.youtube.com/watch?v=SE3Or2_SMNI; Frans: <https://www.youtube.com/watch?v=XXgEGhJbOGc>; Duits: https://www.youtube.com/watch?v=tQGEh__A1Kc
Websites voor het laatst geraadpleegd op 21 september 2014.

¹⁶² Esman, A., ‘Never Mind “Occupy”. The New Solution is Sharia’, *Forbes*, 17 december 2011. Geraadpleegd op 21 juni 2014 via: <http://www.forbes.com/sites/abigaillesman/2011/12/17/never-mind-occupy-the-new-solution-is-sharia/>.

¹⁶³ “‘Forbes’ maakt zich zorgen om Sharia4Belgium’, *De Morgen*, 29 december 2011, 2.

5.1.2 Casus: *Morel, 'samen met Hitler en Stalin naar de vuilnisbelt van de geschiedenis'*

Hoewel Sharia4Belgium probeerde binnen de marges van de wet te blijven, werd Abu Imran uiteindelijk omwille van zijn uitspraken in meerdere video's veroordeeld. Eén specifieke video genereerde de nodige aandacht van de media en de politiek. Hieronder een korte beschrijving van deze casus. Op 8 februari 2011 overleed Marie-Rose Morel, voormalig politica voor N-VA en het Vlaams Belang, aan kanker. Zij streed tegen de islam en het dragen van een hoofddoek. Enkele uren na haar overlijden plaatste Sharia4Belgium een video op zijn website. In een vijf minuten en 42 seconden durende monoloog vertelt Abu Imran dat Morel is overleden aan kanker en dat dit een straf van Allah is.

“[Morel is] onderweg naar de vuilnisbelt van de geschiedenis, samen met de farao, samen met alle andere afgoden, alle andere vijanden van Allah, die voor haar hebben geleefd. Zij is samen met Hitler, samen met Stalin, samen met alle andere vijanden van Allah, die dachten, die dachten sterker te zijn, of machtiger te zijn dan Allah subhanahu wa-ta'ala. Gaan jullie dan nog niet stilstaan? Filip Dewinter, Geert Wilders en alle andere vervloekte ongelovigen, die denken slimmer te zijn dan de moslims, of die denken machtiger te zijn dan de moslims of dan Allah subhanahu wa-ta'ala”, aldus Abu Imran.

Abu Imran stelt dat God haar in het hiernamaals zal straffen voor haar daden. Zijn uitspraken moeten begrepen worden als een islamitische smeekbede (*du'a*). De smeekbede is een vrij gebed dat erop gericht is om gunsten van God af te smeken. In deze context heeft toenmalig imam Fawaz Jneid van de Haagse as-Soennah-moskee onder meer Ayaan Hirsi Ali, Fatima Elatik, Ahmed Aboutaleb en Ehsan Jami tongkanker en andere nare dingen toegewenst.

Afbeelding 12 Still uit de video 'Marie-Rose Morel voor de eeuwigheid naar de hel'.

In de video worden de ‘tegenstanders van de moslims’ bedreigd. Abu Imran zegt dat God een aanslag op hen zal plegen, maar “niet met een bom of iets anders, zoals dat jullie denken, maar hij zal een aanslag plegen op jullie zoals hij dat heeft gedaan met Marie-Rose Morel”. Abu Imran wordt concreet en waarschuwt Filip Dewinter, Geert Wilders, Bart de Wever en Peter Velle persoonlijk. Maar Abu Imran zegt ook dat er toch nog een kans is voor de ‘vijanden van Allah’, God is vergevingsgezind en als zij berouw tonen, kan God hen vergeven. Ze moeten dit zo snel mogelijk doen:

“Dus toon berouw, toon berouw en vrees Allah subhanahu wa-ta‘ala voordat de dood er komt, want de dood zal er komen, jullie zullen sterven, hoe dan ook. Als het niet vandaag is, zal het morgen zijn, is het niet morgen, dan is het een andere dag. Maar de dood zal er sowieso komen. Dus toon berouw, nu dat het nog kan”, aldus Abu Imran.

De video raakte snel verspreid over het internet en riep veel reacties op. Die reacties waren eensgezind negatief. Nabestaanden van Morel, politici en moslims keurden de video af. Uiteindelijk werd er besloten om over te gaan tot vervolging. Filip Dewinter, Frank Vanhecke en het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding klaagden Abu Imran aan wegens haatzaaien en discriminatie. Hij werd hiervoor ook veroordeeld. Ondanks het feit dat hij in hoger beroep ging en cassatie aanvraag, bleef de veroordeling staan. De veroordeling was overigens niet alleen om deze video, maar ook om bedreigingen aan het adres van toenmalig minister van Defensie Pieter de Crem in een andere video. Abu Imran kreeg een gevangenisstraf van twee jaar en een geldboete van honderd euro. Ook moest hij proceskosten en schadevergoedingen betalen, dit zijn bedragen van tientallen euro’s.

Op Facebook had Sharia4Belgium begin januari van dat jaar al een bericht gezet over Morel. Door haar ziekte droeg zij zelf een hoofddoek, en dat werd door Sharia4Belgium gezien als straf van God. Dit statement was op hun Facebookpagina te lezen:

“Alhamdoelillah, Alle lof aan Allah de Heer der werelden, die Marie Rose Morel laat lyden voor haar dood en haar daarna, inshaallah, een zware bestraffing geeft in het Hellevuur! Allah de Almachtige heeft omwille van haar campagne tegen islam en de moslims haar gedwongen om een hoofddoek aan te doen alhoewel ze fel ertegen is!”

De video is geplaatst op YouTube en de activisten wisten natuurlijk dat deze video, gezien de boodschap en de timing, controversieel zou zijn. Veel mensen hebben op journaals of in kranten over de video gehoord of gelezen. Ook de verschillende rechtszaken hierover hebben in ieder geval de boodschap van

de video in de publiciteit gehouden. De boodschap wordt door visuele onderdelen versterkt. Abu Imran zit in volledig zwarte kledij voor een zwart gordijn met daarop de *shahada* (geloofsgetuigenis), die door de media en politiek vaak wordt aangemerkt als 'jihadvlag'. Aan het einde van de film verschijnt er een verknipte foto van Morel, alleen het gebied rondom haar ogen is zichtbaar. Het onderschrift 'R.I.P. Rest in Pieces' (rust in stukken) is een woordspeling op het gangbare 'Rest in Peace' (rust in vrede). Deze pagina verspringt met een beeldovergang, die we kennen van oude presentaties van PowerPoint: de pagina 'breekt' en dwarrelt in talloze stukjes naar beneden. Deze visuele weerlegging (de verknipte foto van Morel met de tekst) is in het vonnis tegen Abu Imran opgenomen bij de tenlastelegging.

Afbeelding 13 Still uit de video 'Marie-Rose Morel voor de eeuwigheid naar de hel'.

In deze paragraaf is naar voren gekomen dat provocatie een belangrijk element vormde van het *da'wa*-activisme van Sharia4Belgium. De activisten uitten hiermee hun verzet en zagen in de reacties die het opriep van media en veiligheidsdiensten hun ideologie bevestigd.

5.2 Verstoringen van publieke bijeenkomsten

5.2.1 Casus verstoring lezing 'Leve God, weg met Allah' Universiteit Antwerpen, maart 2010

De tweede soort activisme van Sharia4Belgium was het verstoren van publieke bijeenkomsten. Sharia4Belgium heeft deze vorm een aantal keren toegepast. De groep kreeg voor het eerst aandacht van de media toen de leden een debatavond aan de Universiteit van Antwerpen verstoorden. Later verstoorde

Sharia4Belgium publieke bijeenkomsten in Nederland. Ze trokken hierbij gezamenlijk op met Sharia4Holland en enkele individuen van Straat Dawah. In december 2011 werden er tijdens een debatavond in Amsterdam eieren gegooid naar de sprekers, voormalig GroenLinks-Kamerlid Tofik Dibi en de lesbische islamitische schrijfster Irshad Manji (zie deel III van dit rapport). In september 2012 verstoorden de activisten een verkiezingsavond in moskee Badr in Amsterdam. In deze paragraaf gaan we uitgebreider in op de verstoring in Antwerpen.

Op 31 maart 2010 gaf schrijver en essayist Benno Barnard een lezing aan de Universiteit Antwerpen. De lezing was onderdeel van de reeks ‘De erfenis van de verlichting’ en had de titel ‘Leve God, weg met Allah’. De lezing vond plaats in een kleine collegezaal, waar plaats was voor ongeveer honderd man. De organisatie had vooraf van de politie signalen gekregen dat jonge moslims de lezing wilden komen verstoren.¹⁶⁴ De organisatie besloot de lezing door te laten gaan, maar wel was er politie in de zaal aanwezig en Barnard had zijn eigen beveiliging meegenomen. Ook waren de eerste drie rijen van de zaal afgezet, zodat daar niemand kon plaatsnemen. Toen Barnard enkele zinnen had uitgesproken, reageerden enkele toeschouwers en daarna werd er door de organisatie en beveiliging direct opgeroepen om de zaal te verlaten.

Barnard: “Ik wil dus vooraf even zeggen aan onze moslimvrienden hier aanwezig, dit is een oeverloos saaie academische lezing die hoofdzakelijk over het christendom en het jodendom handelt. De titel waar u wellicht op afgekomen bent, was een grapje, maar is blijkbaar niet als dusdanig geïnterpreteerd...”

Publiek: “Dus jij vindt dat een grapje?”¹⁶⁵

---

¹⁶⁴ ‘Humo sprak met Benno Barnard: “Ik heb spijt van alles”’, *Humo*, 10 mei 2010, geraadpleegd op 25 maart 2014 via: <http://www.humo.be/humo-archief/28254/humo-sprak-met-benno-barnard-ik-heb-spijt-van-alles>.

¹⁶⁵ Fragment van de verstoorde lezing, via *Terzake*, Canvas, 1 april 2010.

Afbeelding 14 Still uit de video 'Shariah4Belgium legt dichter Benno Barnard het zwijgen op', Terzake.

De jongeren werden verwijderd, er hoefde geen geweld gebruikt te worden. Op het beeldmateriaal is te horen dat zij doorgaan met het scanderen van islamitische leuzen. Alhoewel de organisatie van de lezing daarna verder had kunnen gaan, gebeurde dit niet. Het doel van de verstoring bleek gehaald.

Sharia4Belgium-lid: "We wilden hem [Benno Barnard] echt de bek dicht snoeren. (...) Dat was gewoon de bedoeling. We vonden het heel leuk, want dat was de eerste keer dat we helemaal uit onze bol gingen."

Overigens waren niet alle aanwezige jongeren het eens met de tactiek van de verstoorders.

"Ikzelf was meer van mening dat zo iemand intellectueel dient beantwoord te worden, om ter plekke voor zijn eigen publiek de onwaarheden in zijn betoog te verduidelijken."

De verstoorde lezing beheerste enkele dagen het nieuws en voor- en tegenstanders deden hun woordje. Barnard wierp zich in de media op als vertegenwoordiger van het vrije woord, maar hij kreeg ook kritiek om zijn 'provocatie', het niet verdergaan met de lezing en zijn bodyguards (die bleken van het Vlaams Belang te zijn). De demonstranten verstoorden de lezing door vragen te stellen en vervolgens islamitische leuzen in het Arabisch te scanderen (*allahu akbar*). Ook kwamen ze van hun stoel af en liepen ze op de spreker af. Ze hebben niet geprobeerd hem aan te vallen en er was beveiliging aanwezig. Desondanks werd hun geroep als intimiderend ervaren:

"Het was níet een punker die luidruchtig opstond. Het waren géén Vlaams-nationalisten die de Vlaamse Leeuw aanhieven. Het was van een andere aard. Ik zag het in hun ogen, ik hoorde het in hun stem. Het mist zijn effect niet als twintig jongens overeind komen en hysterisch 'Allah

Akbar!’ schreeuwen”, aldus Benno Barnard.¹⁶⁶

Niet alleen het feit dat de lezing verstoord werd, was het probleem voor de schrijver, maar ook dat het gedaan werd door jonge moslims met ‘haat in hun ogen’ en niet door Vlaams-nationalisten of andere activisten. Ook speelde hierbij niet alleen het visuele aspect een rol, maar ook het geluid dat ze lieten horen, het audiovisuele aspect. De taal (Arabisch in plaats van Vlaams) en de toon (schreeuwend, volgens Barnard ‘hysterisch’) versterkten het visuele aspect en vormden samen de auditieve-visuele weerlegging van de activisten tegen Barnard.

De organisatie verwachtte dat de lezing zou worden bijgewoond door ‘een stuk of vijftig middelbare vrijzinnigen.’¹⁶⁷ Voor de lezing bleek dat er ook een groep jonge moslims aanwezig zou zijn, uiteindelijk was een ‘twintigtal moslims’ aanwezig.¹⁶⁸ Maar de aanwezigen in de zaal waren niet het enige publiek. Dit *event* was duidelijk gericht op het aandacht vragen voor Sharia4Belgium zelf. Het Belgische volk, en vooral de islamcritici en politici, leken het publiek dat de activisten met deze actie bereikt probeerden te bereiken. Gezien de media-aandacht die het *event* kreeg, is het Sharia4Belgium gelukt om deze mensen ook te bereiken. Het tv-programma *Terzake* opende daags na de lezing met een item over de verstoring en stelde daarbij de vraag: wie zijn Sharia4Belgium?

Nederlandse en Vlaamse schrijvers, journalisten en wetenschappers ondertekenden in 2010 een tekst waarin ze de dichter Benno Barnard verdedigden. De tekst werd op 20 april 2010 in dagblad *De Standaard* en later ook in dagblad *de Volkskrant* gepubliceerd. De intellectuelen stelden dat de sharia onverenigbaar is met de democratische rechtsstaat en daarmee ook het moslimfundamentalisme dat Sharia4Belgium verkondigde. Benno Barnard is geen fundamentalist, maar iemand die gebruikmaakt van zijn recht om te zeggen wat hij wil, aldus de ondertekenaars.¹⁶⁹ Ze pleitten ervoor dat zowel het prijzen van God als het lasteren van God overeenstemt met de vrijheid van meningsuiting. Vanuit deze visie gingen deze intellectuelen uit van de sharia als een vaststaand en eenduidig systeem.

Op verzoek van de burgemeester besloot de rechtbank om Sharia4Belgium of individuen die nogmaals een lezing van Benno Barnard verstoorden, een dwangsom van € 25.000 te laten betalen. Ook riskeerden personen die weigerden hun identiteitskaart te laten zien een boete van € 4.000. Verder stelde de stad dat

---

¹⁶⁶ ‘Humo sprak met Benno Barnard: “Ik heb spijt van alles”’, *Humo*.

¹⁶⁷ ‘Humo sprak met Benno Barnard: “Ik heb spijt van alles”’, *Humo*.

¹⁶⁸ ‘Moslims verstoren lezing Benno Barnard’, *Knack*, 1 april 2010, geraadpleegd op 23 mei 2014 via: <http://www.knack.be/nieuws/belgie/moslims-verstoren-lezing-benno-barnard/article-normal-6878>.

¹⁶⁹ ‘Wij verdedigen Barnard’, *De Standaard*, 20 april 2010.

evenementen die een mogelijk risico vormden voortaan onderworpen zouden worden aan een meldingsplicht¹⁷⁰. Sharia4Belgium heeft hierna geen lezingen van Barnard meer verstoord. Met deze acties introduceerde Sharia4Belgium zich bij het publiek. Het was de eerste publieke manifestatie. Een buurtgenoot vertelt hoe hij het zag gebeuren toen hij die dag in het Antwerpse internetcafé was, waar de Belgische activisten vaak samenkwamen.

“Ik zat de dag ook bij Bismillah (internetcafé in Borgerhout) (...). Fouad, zijn vrienden en jonge gasten. Ze hebben die jongens gewoon opgetrommeld, ze zaten achter een PlayStation en zijn toen meegegaan. Dat was niet georganiseerd of zo. Gewoon die jongens opgehitst, zo van: we gaan dat blokkeren. De jongens zijn gewoon opgestaan van achter hun PlayStation [lacht].”

Dit citaat geeft aan dat er op dat moment geen sprake was van een duidelijke aanhang of duidelijke organisatiestructuur. Wel was er een paar dagen eerder een mail rondgestuurd waarin jongeren werden gemobiliseerd om Barnard het zwijgen op te leggen. Op de dag zelf werden dus ook jongeren door onder anderen Abu Imran opgeroepen om mee te doen. Sharia4Belgium had zijn visitekaartje afgegeven en de website werd volgens betrokkenen kort daarna gelanceerd.¹⁷¹

De betekenis van de verstoring was klein en vooral symbolisch: de lezing was geweldloos verstoord. Toch heeft het veel aandacht van de media gekregen, omdat het door Sharia4Belgium gedaan werd en Sharia4Belgium tegenover de ‘democratische en seculiere waarden’ van Barnard en veel Belgen werd gezet. Ook heeft Barnard zelf actief de publiciteit opgezocht. Hij vertelde op diverse plaatsen dat hij het zonder beveiliging niet zou kunnen navertellen of in het ziekenhuis zou zijn beland.¹⁷² Ook sprak hij over moslims in ‘extremistische, salafistische kledij’, hetgeen de dreiging nog groter maakte in zijn ogen.¹⁷³ Waarschijnlijk is Sharia4Belgium hier blij mee geweest. Het evenement zou de groep bekend moeten maken onder een groot publiek, en dat is gelukt. Daarnaast was de aandacht voor Sharia4Belgium niet alleen maar negatief. De beoogde boodschap die Sharia4Belgium heeft afgegeven was dat de groep een tegengeluid bood aan het *bashen* van de islam en van moslims. De activisten wilden laten zien dat

---

¹⁷⁰ ‘Kort geding tegen Sharia4Belgium’, *Knack*, 2 april 2010, geraadpleegd op 19 mei 2014 via: <http://www.knack.be/nieuws/belgie/kort-geding-tegen-sharia4belgium/article-normal-6919.html>.

¹⁷¹ De website Sharia4Belgium.webs.com bestaat al op 15 maart 2010. De website Sharia4Belgium.com is geregistreerd op 1 april 2010.

¹⁷² ‘Extremisten verhinderen islamdebat in Antwerpen’, *Vandaag.be*, 1 april 2010, geraadpleegd op 9 april 2014 via: http://www.vandaag.be/binnenland/31583_extremisten-verhinderen-islamdebat-in-antwerpen-video.html.

¹⁷³ Koning, M. de, ‘Barnard vs. Sharia4Belgium: met de vuist op tafel’, *Closer*, 6 april 2010, geraadpleegd op 9 april 2014 via: <http://religionresearch.org/closer/2010/04/06/barnard-vs-sharia4belgium-met-de-vuist-op-tafel/>.

vrijheid van meningsuiting ook beperkingen heeft en dat in ieder geval een deel van de Belgische bevolking er andere normen en waarden op nahoudt. Ze wilden laten zien dat ze er zijn en zo meer aandacht voor hun zaak vragen. De boodschap is ook dusdanig geïnterpreteerd. Er ontstond een discussie over de verhouding tussen de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van godsdienst en het verbod op godslastering.¹⁷⁴ De verstoring in Antwerpen was de aftrap van de verstoringen die later in Nederland volgden en ook voor de nodige commotie zorgden.

5.3 Demonstraties en steunbetuigingen

5.3.1 Casus ‘Nikabrellen’ in Sint-Jans-Molenbeke, mei 2012

Sharia4Belgium organiseerde steunbetuigingen aan moslimgevangenen en verschillende demonstraties. Sharia4Belgium protesteerde bijvoorbeeld tegen de film *Innocence of Muslims* en het verbod op gezichtssluiers. Deze demonstraties liepen vaak uit op arrestaties en ongeregeldheden. Met name een manifestatie naar aanleiding van een aanhouding van een vrouw met een gezichtssluier in Sint-Jans-Molenbeke liep uit de hand. In deze paragraaf zullen we deze casus uitgebreid beschrijven.

In de zomer van 2012 vonden er rellen plaats in verschillende Belgische steden. Hier zullen we kijken naar de eerste rellen op 31 mei en de eerste dagen van juni. De aanleiding was een confrontatie tussen de politie en een vrouw met gezichtssluier (in deze context een nikab). Sinds 2011 is het dragen van een gezichtssluier verboden in België, wie toch een gezichtssluier draagt, krijgt een boete. Stéphanie Djato werd aangehouden omdat zij een gezichtssluier droeg. Vanaf dat moment lopen de lezingen uiteen. Volgens de politie wilde zij zich niet identificeren en ook haar gezicht niet tonen. De agenten hebben haar toen meegenomen naar het bureau en in de politieauto heeft zij geprobeerd een van de agenten een kopstoot te geven. Op het politiebureau probeerden agenten haar te fouilleren, maar daarbij stribbelde ze heftig tegen. Ook toen heeft ze een agent geprobeerd een kopstoot te geven, ditmaal wel succesvol. Het slachtoffer had een gebroken neus en twee kapotte tanden. Uiteindelijk waren er vijf agenten nodig om Djato tot bedaren te brengen.¹⁷⁵

Djato en Sharia4Belgium hadden een totaal andere lezing. Djato deed haar verhaal in een video. De monoloog duurt ruim 22 minuten en zij zit in haar zwarte gezichtssluier voor een witte muur. Volgens Djato is ze fysiek en mentaal mishandeld. Dit werd al duidelijk toen zij werd aangehouden door de agenten. Zij begonnen discriminerende opmerkingen te maken en zeiden dat ze haar afspraak in het

---

¹⁷⁴ Voor een overzicht van deze discussie, zie: <http://religionresearch.org/closer/2010/04/06/barnard-vs-sharia4belgium-met-de-vuist-op-tafel/>.

¹⁷⁵ ‘Nikabvrouw verschuilt zich achter Sharia4Belgium’, *De Morgen*, 2 juni 2012.

ziekenhuis niet zou kunnen nakomen, zij zou minstens 24 uur worden vastgehouden om haar een lesje te leren. Ook zou zij zijn vernederd door naakt door het politiebureau te zijn gesleept en als een trofee aan andere agenten tentoongesteld te zijn. Ook werd haar de broodnodige medische zorg ontzegd.¹⁷⁶ Djato vertelt dit allemaal vrij rustig en erg gedetailleerd. Ze praat Frans, maar de video is ondertiteld in het Nederlands. Er zijn nog twee andere video’s van Sharia4Belgium verschenen. In één video geeft Abu Imran een persconferentie in het Frans, Arabisch en Nederlands. Hierin vertelt hij over wat Djato is aangedaan en ook laat hij stukken van haar verscheurde gezichtssluier en onderkleding zien. In een andere video staat Abu Imran voor een witte muur met daaraan een witte vlag met de *shahada* erop. Hij vertelt het verhaal van Djato en roept op om niet stil te blijven zitten, maar op te staan tegen de *kuffar* omdat zij de eer van de moslims hebben aangetast.¹⁷⁷ Tijdens het verhaal vraagt Abu Imran Allah onder meer om de ruggen van de agenten te breken en hun handen te verlammen. Ook laat hij de verscheurde kleding van Djato zien, alleen haar ondergoed laat hij, uit respect voor Djato en haar familie, niet zien. Abu Imran stelt dat dit een toonbeeld van de democratie is. En hij keurt de agressie van Djato jegens de agenten niet af, maar hij zegt, met opgeheven vinger, het te verheerlijken. De laatste minuten van de video haalt hij uit naar de democratie, het westerse systeem en de *kuffar*.

“Hun harten zijn afkerig en de meerderheid onder hen zijn perverselingen, of zijn enorme zondaars. Dit zijn deze *kuffar*, *wa-llahi*, zij dragen haat in hun harten. [...] Hun haat, hun wrocht in hun harten is zo enorm dat zij een *nikab* niet kunnen zien of een *hidjab* niet kunnen zien. Wel, dit was de realiteit van de moslims in Bosnië en het resultaat daarvan was 400.000 moslims in massagraven. Beste moslims, dit is jullie toekomst. Deze video is niet gemaakt uit sympathie voor Sharia4Belgium of uit sympathie voor eender wie. *Wa-llahi*, denk aan jullie kinderen”, aldus Abu Imran.¹⁷⁸

---

¹⁷⁶ Video Sharia4Belgium, ‘Het ware verhaal (Slachtoffer *niqaab* molenbeek)’.

¹⁷⁷ Video Sharia4Belgium, ‘Het slachtoffer in *niqab* van de belgische politie!’.

¹⁷⁸ Video Sharia4Belgium, ‘Het slachtoffer in *niqab* van de belgische politie!’.

Afbeelding 15 Still uit de video ‘Het slachtoffer in niqab van de Belgische politie!’.

In de video wordt opgeroepen om te demonstreren.¹⁷⁹ Nog diezelfde middag, op 31 mei, verzamelden ongeveer 150 demonstranten zich voor het politiebureau waar de vrouw naartoe was gebracht.¹⁸⁰ Zij waren via sms opgeroepen om te komen demonstreren; volgens OCAD, de Belgische antiterreurorganisatie, was deze oproep geïnitieerd door Anjem Choudary.¹⁸¹ Ook de dag daarna, 1 juni, was het onrustig in Molenbeek. Sharia4Belgium kondigde aan te gaan demonstreren en kreeg hier ook toestemming voor. Vlak voor de demonstratie werd Abu Imran echter opgepakt omdat hij zou oproepen tot geweld. Naast Abu Imran werden nog dertien mensen opgepakt. Abu Imran heeft maanden vastgezet. Zijn gevangenschap werd in de hand gewerkt door politieke invloed van minister van Binnenlandse Zaken Milquet en minister van Justitie Turtelboom. Zij, en het OM, zagen Abu Imran niet meer als clown, maar als een extremist met internationaal aanzien.¹⁸²

Officieel is gezichtsbedekkende kleding, die volgens de overheid identificatie onmogelijk maakt, in België verboden. In de praktijk komt dit neer op een verbod op het dragen van de gezichtssluier. In een aantal gemeenten was dit verbod al actief, maar in 2010 werd dit dus landelijk. Vanaf 2003 werd al geprobeerd om dit verbod in te voeren. De argumenten varieerden, maar de indieners van het voorstel meenden dat de gezichtssluier discriminerend was voor de vrouw, ‘die moet rondlopen in een kerker’, ze

---

¹⁷⁹ Wouter Woussen, ‘Wat gaan jullie eraan doen, broeders?’, *De Standaard*, 2 juni 2012.

¹⁸⁰ ‘Rel over niqab in Molenbeek’, *De Standaard*, 1 juni 2012.

¹⁸¹ ‘Sharia4Belgium had buitenlanders nodig voor rellen Molenbeek’, *Knack*, 5 juni 2012, geraadpleegd op 19 april 2014 via: <http://www.knack.be/nieuws/belgie/8216-sharia4belgium-had-buitenlanders-nodig-voor-rellen-molenbeek-8217/article-normal-57903.html>.

¹⁸² ‘Sharia4Belgium onthoofd’, *Gazet van Antwerpen*, 8 juni 2012.

noemden de gezichtssluier ‘een aanval op de westerse democratische waarden’ en ze vonden het ook ‘gevaarlijk voor de veiligheid en de openbare orde, als hij zou worden toegelaten.’¹⁸³ Het veiligheidsaspect leek dus niet het belangrijkste argument, maar de veronderstelde onderdrukking van vrouwen door de islam. In deel III van dit rapport gaan we nader in op het politieke debat en de argumenten voor een verbod op de gezichtssluier. Vrouwen die zich niet aan het verbod houden, kunnen een boete krijgen. Deze boete kan oplopen tot honderden euro’s en/of enkele dagen hechtenis. Een ander contextueel aspect dat waarschijnlijk meespeelde, waren de rellen in Londen in de zomer van 2011 en het contact dat Sharia4Belgium had met Choudary en Islam4UK. De ‘Nikabrellen’ vormden het begin van de demonstraties die later deze zomer door Sharia4Belgium georganiseerd werden (bij de verschijning van de films *Femme de la Rue* en *Innocence of Muslims*).

Sharia4Belgium trad bij dit *event* buiten de eigen *comfort zone*. Het was een Antwerps initiatief, maar de groep verlegde nu ook het werkterrein naar Brussel. Ook de Brusselse jeugd liet zich meeslepen door Sharia4Belgium en de inwoners van Molenbeek maakten voor het eerst echt kennis met de groep. België zag voor het eerst dat Sharia4Belgium in staat was om een grote menigte te mobiliseren. Doordat Sharia4Belgium dit ook in Brussel voor elkaar kreeg, keek ook de landelijke politiek mee. Een Antwerpse politieagent vertelde een van de onderzoekers gefrustreerd dat de federale politie Sharia4Belgium pas serieus nam en het prioriteit gaf, nadat ze in Brussel voor onrust hadden gezorgd.

De kern van het *event* was de goedkeuring van het gedrag van Djato en de bestorming van het politiebureau. Het gedrag van Djato was een vorm van verzet tegen de overheid. Ondanks het verbod op gelaatsbedekkende kledij, droeg zij toch een gezichtssluier. Daarnaast had zij zich actief verzet tegen haar arrestatie. Daar waar de meeste bewegingen dergelijke ongeregelde heden door eigen aanhang vaak bagatelliseerden, probeerden goed te praten of er afstand van namen, deed Sharia4Belgium het tegenovergestelde: ze moedigden het juist aan. Sharia4Belgium wilde laten zien dat ze de onderdrukking van de islam niet langer accepteerden en in opstand kwamen.

De rellen hebben uit veel verschillende hoeken reacties opgeroepen. De overheid en politiek reageerden door (nog meer) onderzoeken in te stellen naar Sharia4Belgium. De politie reageerde door Abu Imran en andere Sharia4Belgium-leden te arresteren. In de kranten verschenen veel berichten van inwoners van de

---

¹⁸³ ‘België eerste Europese land dat boerka verbiedt’, *Het belang van Limburg*, 29 juni 2010, geraadpleegd op 20 mei 2014 via: <http://www.hbvl.be/nieuws/binnenland/aid924116/belgie-eerste-europese-land-dat-boerka-verbiedt.aspx>.

wijk Sint-Jans-Molenbeke die de rellen afkeurden. Opvallend vaak werd hierbij vermeld dat deze inwoners zelf ook moslim waren of de moslims vertegenwoordigden.¹⁸⁴

Aan de andere kant was er internationale steun voor Sharia4Belgium uit de hoek van Anjem Choudary, en Abu Abdullah al-Brittani vroeg middels Engelstalige video's aandacht voor de zaak. Een andere reactie kwam uit Parijs. Een week na de rellen stak een 53-jarige Fransman twee Brusselse agenten neer. Hij was uit Parijs overgekomen om in Brussel wraak te nemen voor de behandeling van Djato.¹⁸⁵ Hiermee werd duidelijk dat de *events* van Sharia4Belgium ook een internationale dimensie kregen.

Huiszoeking bij lid Sharia4Belgium

Intussen wordt er ook een onderzoek gevoerd naar de omstandigheden van de gewelddadige manifestatie van afgelopen zaterdag. In het kader van dat onderzoek werd een huiszoeking verricht bij Abu H.. . De man was de lijfwacht van de opgesloten Sharia4belgium-leider Fouad Belkacem en wordt aanzien als de aanstoker van de rellen zaterdag in Borgerhout.

Afbeelding 16 Screenshot van artikel 'Lijfwacht Fouad Belkacem aangehouden na rellen' van Zita.be op 19 september 2012. Op de afbeelding staat Abu Haniefa tijdens een betoging tegen de film Innocence of Muslims in Borgerhout.

---

¹⁸⁴ 'We kunnen dit niet laten gebeuren', *De Morgen*, 11 juni 2012.

¹⁸⁵ 'Wraak voor incident nikab', *Gazet van Antwerpen*, 9 juni 2012.

De Nikabrellen waren de opmaat van enkele andere activiteiten die in de zomer van 2012 door Sharia4Belgium geïnitieerd werden. Zo werd er in september in Borgerhout gedemonstreerd tegen de film *Innocence of Muslims*. Rond diezelfde periode demonstreerde Behind Bars tegen deze productie op het Museumplein in Amsterdam. Na de opheffing van Sharia4Belgium werden er enkele online en offline acties georganiseerd om steun te betuigen aan Abu Imran die in hechtenis zat.

5.4 Activisme en vrijetijdsbesteding

Hoewel Sharia4Belgium bovenal een activistisch initiatief was, waren de jongeren die eraan verbonden waren niet altijd bezig met het organiseren van politieke, religieuze of maatschappelijke activiteiten. Toch hadden de vrijetijdsbesteding en het samenzijn van de activisten ook een religieuze of politieke dimensie. Dit laatste gold met name in Nederland, zoals in deel III van dit rapport zal blijken. Uit gesprekken met betrokkenen zochten de jongeren elkaar ook om niet expliciet activistische activiteiten te ondernemen.

Sharia4Belgium-sympathisant: “Het was er [in het pand van Sharia4Belgium] heel gezellig [lacht]. We dronken samen thee, voetbalden, we gingen naar de Ardennen, barbecueden, spelletjes spelen. Broeders namen ook hun kinderen mee. Het was heel gezellig. Boven hadden we een klein moskeetje. Het ging er niet zo aan toe, zoals de media ons afschildert. Als een stelletje boze mannen die alleen maar boos praten over kuffar dit en dat.”

Onderzoeker: “Wat deden jullie allemaal samen?”

Sharia4Belgium-lid: “In de snackbar zitten de hele namiddag, op straat samen voetballen, samen sporthal afhuren daar, voetballen, worstelen, (...) een hele hoop verschillende dingen.”

In bovenstaande citaten komt naar voren dat jongeren elkaar ook in hun vrije tijd ontmoetten om ontspanning en amusement met elkaar te delen. De kerngroep ontmoette elkaar in een periode zo goed als dagelijks. Toen Sharia4Belgium opgeheven werd, was dat voor sommigen een grote teleurstelling. De groep gaf hun geborgenheid en een gevoel van samenzijn, waarbij de identiteit als moslim en *da’i* van betekenis was.

Sharia4Belgium-lid: “Samen, samen lachen, zwanzen [grapjes, gekkigheden uithalen], gewoon het samen zijn, vriendschap, maar echte oprechte vriendschap, niet zo van: ik heb hier vijf euro, ik heb hier tien euro zullen we samen naar de coffeeshop gaan en een joint smoren [roken] en we gaan samen thuis stoned zijn. Nee, echt gewoon vriendschap, om wie ge zijt en om wat ge doet. Dat is mooi, dat is zeldzaam.”

De momenten van samenzijn riepen ook een gevoel op van ‘jezelf kunnen zijn’ in samenzijn met gelijkgestemden waarbij broederschap werd gedeeld. Dit samenzijn was onderdeel van het creëren van een eigen ruimte en het in praktijk brengen van hun utopie en was daarmee onderdeel van *counter-conduct*. De Nederlandse netwerken uit dit rapport zochten elkaar ook op om samen te sporten en te eten. Zoals in het deel over Nederland duidelijk is geworden, kregen deze informele ontmoetingen op een gegeven moment een sterk activistisch karakter, nadat de politie in Den Haag in september 2013 een voetbalbijeenkomst onmogelijk had gemaakt door een grootschalig ingrijpen. In België was dat tot dan niet het geval, hoewel men wel bewust bezig was met de mogelijkheid van de aanwezigheid van politie en inlichtingendiensten tijdens de niet-activistische bijeenkomsten. Een Sharia4Belgium-lid in België reageerde in een video op het gebeuren in Den Haag.

“Ik wil ook de broeders vermelden, die in Den Haag, op een brute robuuste manier zijn aangevallen geweest door de politie van de nieuwe taghut (...) Deze broeders, ma sha’Allah hebben het initiatief genomen (...) om openlijk te laten zien tot waar zij behoren (...) niet maken ze deel uit van een terroristische organisatie of een groep radicalen. Nee, deze moslims komen openlijk uit voor het feit dat zij behoren tot de umma van Mohammed salla Allahu alayhi wa-sallam en is dat dan de bedoeling dat wanneer deze shabab ervoor kiezen om met een hele groep samen te komen, als zijnde broeders om die te gaan oppakken? Als veertig, vijftig, zestig voetballers van FC-[onverstaanbaar] bij elkaar komen om te barbecueën, kan dat allemaal geen kwaad. (...) Voorts wil ik de broeders van Nederland ook motiveren om deze da‘wa, deze ma sha’Allah, da‘wa voort te zetten, ook al zullen er mensen zeggen van: ja, ge komt hier samen voetballen. Al komen jullie samen om te knikkeren, jullie zijn samen als umma, jullie zijn samen als jama‘a (...) en deze zaak is iets heel moois, wat er gezegd gaat worden, jullie komen samen fi sabil Allah, en dat is een mooie zaak.”¹⁸⁶

In de video werd gesteld dat er met dubbele maat werd gemeten, waarbij moslims het slachtoffer waren. Ook kregen niet-politieke activiteiten, zoals voetballen, een politieke lading. Het samenzijn van gelijkgestemde broeders werd als versterking van de groep beschouwd en als een uiting van geloof.

In dit hoofdstuk zijn de verschillende vormen van activisme van Sharia4Belgium en de betekenis ervan beschreven. In het activisme komt de interpretatie van *al-wala’ wa-l-bara’* tot uiting. Door de verstoringen, provocaties en beledigingen in hun *da‘wa*-acties liet Sharia4Belgium zien dat zij ‘hard zijn

---

¹⁸⁶ ‘Waar zijn jullie?’ op http://www.youtube.com/watch?v=AQJWXX_b1Sk (gepubliceerd op 12 september 2013, geraadpleegd op 17 september 2013).

voor de ongelovigen'. Het is duidelijk geworden dat Sharia4Belgium bewust zogenaamde *image events* creëerde met gebruikmaking van oppositionele argumenten. Daarbij legden de activisten de verantwoordelijkheid voor de reacties bij het publiek. Het doel van *image events* was om aandacht te trekken en te choqueren, zodat in de reactie van de media en de overheid de activisten hun ideeën - dat moslims geen vrijheid genoten, er met een dubbele maat werd gemeten en democratie hypocriet was - bevestigd konden zien.

Conclusie

Sharia4Belgium stond in het centrum van de aandacht van media, politiek en inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Hoewel de kerngroep beperkt in omvang was, keerde de overheid zich van het begin af aan tegen Sharia4Belgium vanwege de antidemocratische en jihadi-salafistische opvattingen, de mobilisatiekracht, sympathieën voor internationale jihadisten en vermeende rekruteringspraktijken van de groep en de zorg om openbare ordeverstoring en dreiging van geweld. Het initiatief werd gezien als bedreiging van de democratische rechtsorde en de overheid nam daarom actief stelling. Specifiek antiradicaliseringsbeleid ontstond als gevolg van de gang van jongeren naar Syrië. Ook de moslimgemeenschappen lieten zich kritisch uit over Sharia4Belgium. De groep promoveerde een dichotoom wereldbeeld waarin democratie werd afgeschilderd als een onderdrukkend (met name voor moslims) en immoreel systeem en de islamitische staat en de sharia als bevrijdend en rechtvaardig. Sharia4Belgium zinspeelde voortdurend op deze dichotomieën in zijn activisme. Het ageerde tegen de vijand en probeerde een eigen ruimte op te bouwen, hetzij in België door het samenzijn met gelijkgestemden en de publieke *da‘wa*, hetzij door hidjra te doen naar Syrië of een ander land waar het volgens hen makkelijker was om volgens islamitische regels te leven.

Het activisme van Sharia4Belgium ontwikkelde zich in het spanningsveld tussen de activisten, de media-aandacht, het antiradicaliseringsbeleid en het optreden van politie en justitie. Het gaat bij *counter-conduct* niet alleen om verzet tegen iets, maar om het weigeren te leven volgens bepaalde regels door het claimen van een eigen ruimte met eigen regels en eigen noties van vrijheid. In deze eigen ruimte creëert men alternatieve ideeën over goed en kwaad en noties van vrijheid, die de activisten in oppositie zetten tegen de dominante opvattingen in de samenleving. Door de islam te verkondigen en islamitisch gedrag te laten zien, gaven de activisten vorm aan hun verzet en eisten zij een eigen ruimte op. Hierbij werd het praktiseren van de islam gezien als het volledig en in vrijheid jezelf kunnen zijn. Het samenzijn van de activisten werd beleefd als het in praktijk brengen van hun utopie en was daarmee onderdeel van *counter-conduct*.

De onvrede van de activisten over de samenleving ging gepaard met de oproep tot een islamitische staat, als ideaal waarin moslims wel zichzelf zouden kunnen zijn. Een ander systeem van normen en waarden werd als alternatief voor de regulering van moslims geformuleerd. De activisten stelden hun eigen gedrag tegenover moslims en moslimorganisaties die zich in hun ogen hadden aangepast en naar de pijpen dansten van de niet-islamitische overheid en de westerse, seculiere normen en waarden die in België heersen. Ook formuleerden zij zichzelf in oppositie tegen de verwachtingen die de maatschappij had ten aanzien van een geaccepteerde religiebeleving. De nationale en lokale overheid formuleerden de

voorwaarden en inhoud van burgerschap en de rol van de islam door het opstellen van antiradicaliseringsbeleid. Hiermee probeerde het beleid het gedrag van moslims in de samenleving te reguleren en bepaalde opvattingen over onder andere burgerschap en de islam te internaliseren bij burgers en organisaties. De activisten formuleerden hun opvattingen expliciet in oppositie hiertegen.

Sharia4Belgium gaf ook vorm aan *counter-conduct* door het creëren van *image events*, een vorm van spektakelactivisme. Sharia4Belgium was vanaf zijn oprichting primair gericht op het genereren van media-aandacht door bewust te provoceren. Met deze provocaties wilde Sharia4Belgium de democratie en westerse normen en waarden aan de kaak stellen en het zette daartegenover de islam als ideaal alternatief. Tijdens de verstoringen, provocaties en beledigingen in hun publieke *da’wa*-acties gaven de activisten tevens uiting aan hun interpretatie van *al-wala’ wa-l-bara’*; ze lieten zien dat ze ‘hard zijn voor de ongelovigen’. De oproep tot invoering van de sharia en andere oppositionele argumenten, evenals de vorm van deze oproep creëerden een omgeving waarbij een reactie van het publiek kon worden verwacht omdat het als provocerend en grensoverschrijdend werd gezien. In deze reacties zag Sharia4Belgium zijn opvattingen bevestigd dat er met een dubbele maat werd gemeten en dat democratie hypocriet was. Niet alleen de reacties uit de media en de politiek sterkten de activisten in hun opvattingen. Het optreden van politie en justitie werd door de activisten als bewijs gezien dat ze als moslims op de goede weg zaten. De activisten zagen in repressief politieoptreden niet alleen de onvrijheid van democratie bevestigd, ze beleefden ook veel plezier aan het kat- en muisspel tussen de politiediensten en henzelf.

Het elkaar controleren op naleving van de islamitische regels was een onderdeel van het afbakenen van de eigen ruimte en daarmee onderdeel van *counter-conduct*. Het was de interne regulering van de alternatieve levenswijze. Ook het optreden van politie en de aandacht van de media speelden een rol in de interne cultuur van controle. Interne regulering was belangrijk om de geloofwaardigheid van de groep, die constant media-aandacht geniet, in stand te houden en datgene waar te maken wat het propageerde. Daarenboven ontstond onderling wantrouwen door de aandacht van politie en justitie voor de groep, waardoor de eigen ruimte moeilijk in stand was te houden. Hoe meer de activisten publiekelijk bekend werden en in aanraking kwamen met veiligheidsdiensten, hoe moeilijker het werd om een eigen ruimte op te bouwen en in stand te houden. Verschillende kernleden werden gearresteerd en uiteindelijk werd de toenemende aandacht van zowel de media als de overheids- en politiediensten Sharia4Belgium te veel. Het hief zichzelf op.

Ook de burgeroorlog in Syrië, waar ook jihadistische groepen zich in de strijd mengden, en de onderdrukking van delen van de Syrische bevolking lieten de groep niet onberoerd. Deze contextuele factoren, in samenspel met de reeds gedeelde ideologie (waarbij de gewapende en ongewapende strijd voor een utopische islamitische heilstaat vooropstond en geromantiseerd werd) en pragmatische en individuele overwegingen, brachten de meerderheid van Sharia4Belgium ertoe naar Syrië te vertrekken.

Deel III

Nederland: het activisme van Team Free Saddik/Behind Bars, Straat Dawah en Sharia4Holland

Introductie

De activistische *da’wa* zoals wij die hier onderzoeken, met haar nadruk op confrontatie, publieke aanwezigheid en mobilisatie, is eigenlijk in Nederland nooit echt ver ontwikkeld. Weliswaar hielden salafistische organisaties zich heel nadrukkelijk bezig met *da’wa*, tot activiteiten in de publieke ruimte kwam het eigenlijk nooit. Er waren wel af en toe publieke manifestaties, zoals tijdens Koninginnedag en door Waaromislam.nl, maar die hadden een weinig structureel karakter en/of nauwelijks impact buiten de directe omgeving. Daarbij hadden ze niet als doel om mensen te mobiliseren voor politieke actie, waren ze eerder gericht op dialoog dan op confrontatie en bleven ze buiten het vizier van het antiradicaliseringsbeleid.

In deel III gaan we in op drie netwerken die vooral in en om Den Haag geconcentreerd waren, maar ook diverse mensen van buiten aantrokken: Team Free Saddik/Behind Bars, Straat Dawah en Sharia4Holland. We zullen de nadruk leggen op de eerste twee netwerken aangezien die actiever en makkelijker toegankelijk waren en een langer bestaan kenden dan het kleinere Sharia4Holland. In tegenstelling tot Sharia4Belgium waren deze netwerken nauwelijks als organisatie aan te merken; er bestond niet zoiets als een lidmaatschap, ledenlijst of organisatiestructuur. De term ‘netwerken’ wordt hier dan ook zeer los gebruikt voor een groep mensen die ideologisch, als kennissen of als vrienden elkaars bekenden zijn en zich af en toe verzamelden om onder elkaar te zijn en/of politieke acties op te zetten.

We analyseren hier de grillige en soms tegenstrijdige vormen van *counter-conduct* van de activisten in deze netwerken, die soms hun best deden om zich te onttrekken aan het overheidsbeleid en het publieke debat, terwijl ze andere keren juist frontaal daartegen ingingen, waardoor ze juist nieuwe en intensievere aandacht genereerden. Hun aanwezigheid in de publieke ruimte en de wijzen waarop ze qua inhoud en stijl hun *oppositional argument* uitdroegen, werd in beleid en media als zeer problematisch ervaren, terwijl het ook een tegenreactie was op die problematisering, waarbij de tegenreacties de problematisering van deze activisten (en soms ook van moslims in het algemeen) verder versterkten. Deze dynamiek, waar eigenlijk geen van de partijen volledige controle over had, staat centraal in dit deel.

We zullen allereerst in hoofdstuk 1 ingaan op het management van de islam en moslims in Nederland, waarbij we vooral kijken naar het integratiebeleid en het antiradicaliseringsbeleid als de belangrijkste kaders, die ook een indruk geven van de belangrijke ideologische vertogen die van belang zijn om de positie van de activistische *da’wa* in Nederland te begrijpen. In hoofdstuk 2 bekijken we hoe Team Free Saddik/Behind Bars, Straat Dawah en Sharia4Holland zich ontwikkeld hebben en wat de kritiek van andere moslims op hen is. We besteden daarbij vooral aandacht aan de ontwikkelingen tot eind 2012. In

hoofdstuk 3 houden we ons bezig met de theologisch-politieke visies van activisten en in het bijzonder hun visie op democratie en op andere moslims. Hoofdstuk 4 behandelt de alternatieve kenniskanalen waarmee de *da'wa*-activisten hun visie op de wereld verspreidden, waarbij we onder andere aandacht besteden aan Anwar al-Awlaki, maar ook aan websites en sociale media. Vervolgens bekijken we in hoofdstuk 5 verschillende technieken en praktijken van activisme waarmee de activisten hun boodschap gestalte gaven. Daarbij besteden we aandacht aan het 'zwermen', wat een typisch aspect is van veel hedendaagse activisten en ook van de *da'wa*-activisten waar wij ons op richten. In hoofdstuk 6 gaan we in op de processen van collectieve identiteitsvorming en individuele subjectivering, die ontstaan uit de wisselwerking tussen de activisten, overheid en media. We sluiten af met een korte, samenvattende beschouwing van de specifieke vormen van *counter-conduct* en de *oppositional arguments*.

Hoofdstuk 1 Het management van de islam en moslims in Nederland

Alvorens onze analyse van de activistische *da ‘wa* te bespreken, gaan we eerst in op de specifieke politiek-maatschappelijke context van de activisten. Deze context wordt mede bepaald door debatten en beleid ten aanzien van integratie, antiradicalisering en secularisme. We zullen ons in dit hoofdstuk met name op het tweede punt richten, maar het integratiebeleid zal kort besproken worden in paragraaf 1.1, waarna we in paragraaf 1.2 ingaan op het antiradicaliseringsbeleid. Zowel bij het integratiebeleid als bij het antiradicaliseringsbeleid staat bedreiging voor sociale cohesie centraal in de discussies en in het beleid. Het meest nadrukkelijk is dit het geval in het antiradicaliseringsbeleid dat we hier opvatten als een complex aan debatten, beleidsmaatregelen en uitvoeringspraktijken, waarin de overheid samenwerkt met andere partijen teneinde het gedrag van specifieke groepen moslims zodanig te reguleren dat politiek geweld kan worden voorkomen en/of bestreden. We kunnen daarbij denken aan de inzet van politie en inlichtingendiensten, maar ook onderwijspersoneel, jongerenwerkers en jeugdzorgmedewerkers, en van cursussen tegen radicalisering tot arrestaties en terrorismerechtszaken. Uit de analyse in deze paragrafen kunnen we zien hoe een specifiek onderscheid tussen ‘goede’ en ‘slechte’ islam een belangrijke rol speelt in de wijze waarop moslims in Nederland geadresseerd worden door beleid en debat en in de legitimering van dat beleid en debat. Daar zullen we in paragraaf 1.3 op ingaan.

1.1 Cultuur en integratie

Vanaf de jaren negentig was er sprake van een situatie waarin over het hele politieke spectrum vraagtekens werden gezet bij de mate van etnische diversiteit. De sociale cohesie van een samenleving zou bedreigd worden door 'mensen met een andere cultuur', aangezien culturele verschillen garant zouden staan voor conflicten.¹⁸⁷ Onder de laatste kabinetten is het idee van culturele integratie verder doorgezet. Zo stelde minister Donner van Binnenlandse Zaken in het VVD-CDA-kabinet (met gedoogsteun van de PVV) het volgende in zijn integratienota, waarin de overheid concludeerde dat ‘het multiculturalisme’ had gefaald omdat ‘verschillende etnische en culturele groepen’ niet ‘wederzijds tot elkaar zijn gekomen’:¹⁸⁸

‘Hoewel er onmiskenbaar sprake is van integratie en vele migranten met succes hun weg hebben weten te vinden in de economie, de cultuur, de politiek en het onderwijs, domineert de zorg over

---

¹⁸⁷ Alfons Fermin, *Nederlandse politieke partijen over minderhedenbeleid 1977-1995* (Amsterdam: Thesis Publishers, 1997); R.D. Grillo, ‘Cultural Essentialism and Cultural Anxiety’, *Anthropological Theory* 3, nr. 2 (2003): 157–73; Verena Stolcke, ‘Talking Culture: New Boundaries, New Rhetorics of Exclusion in Europe’, *Current Anthropology* 36, nr. 1 (1995): 1–24.

¹⁸⁸ Ministerie van Binnenlandse Zaken, ‘Integratienota Integratie, binding, burgerschap’, 16 juni 2011, <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/notas/2011/06/16/integratienota.html>, laatst bezocht op 1 juni 2014.

dat deel van de migranten dat er niet in slaagt in Nederland een zelfstandig bestaan op te bouwen. Te veel kinderen groeien op in slecht functionerende gezinnen in een omgeving waar werkloosheid, schulden, schooluitval en crimineel gedrag aan de orde van de dag zijn. Bij dat alles is er een groeiende zorg dat de integratie op sociaal cultureel terrein achterblijft en tegenstellingen zich verduurzamen en verharden. Keer op keer blijkt dat veel Nederlanders de etnische en culturele diversiteit die Nederland kenmerkt niet als een verrijking ervaren, maar als een bedreiging ervaren.’ (p. 1)

Culturele verscheidenheid als bedreiging is hier een belangrijk thema. Culturele verscheidenheid heeft hier betrekking op ‘mensen van andere nationaliteiten’; het gaat niet om regionale verschillen tussen bijvoorbeeld Limburg en Friesland of tussen kringen van homo’s en hetero’s of tussen orthodoxe christenen en seculiere of atheïstische Nederlanders. We zien dus een tegenstelling tussen enerzijds een groep autochtonen en anderzijds een *outgroup* die wel in de samenleving is, maar er nog niet helemaal in zou passen.

De overheid stelde in de nota dat er een samenhang bestaat tussen enerzijds de sociaaleconomische positie van migranten en anderzijds het idee dat burgers zélf de waarden zouden moeten waarborgen die hier door de overheid gedefinieerd worden als de basiswaarden van de samenleving. Hier zien we hoe *governmentality* op twee manieren werkt. De overheid probeert enerzijds op te leggen hoe burgers zich dienen te gedragen, maar anderzijds burgers ervan te overtuigen dat die definitie geïnternaliseerd moet worden omdat dat het functioneren van de samenleving ten goede zou komen. Daarbij is het natuurlijk niet zo dat bij alle autochtone burgers inderdaad vrijheid, gelijkwaardigheid, verdraagzaamheid en solidariteit hoog in het vaandel staan op de manier waarop de overheid dat ziet; de overheid geeft hier een ideaaltypische invulling.

In 2013 kwam Lodewijk Asscher met de integratieagenda van het huidige kabinet waarin we dezelfde ideeën kunnen terugvinden:¹⁸⁹

‘Een deel van hen blijft langdurig in Nederland omdat ze vast werk vinden, een relatie aangaan of zich gewoonweg thuis voelen in Nederland. Bovendien zijn er al veel mensen met een migrantenachtergrond in ons land. Dit maakt van Nederland een pluriform land waar verschillende groepen mensen dicht op elkaar leven. Onze samenleving kan alleen functioneren

---

¹⁸⁹ Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, ‘Integratieagenda’, 19 februari 2013, <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/02/19/kamerbrief-agenda-integratie.html>, laatst bezocht op 1 juli 2014.

als iedereen die hier langere tijd is, meedoet en de basisprincipes van de samenleving deelt.’ (p. 1)

De agenda ziet overigens wel nadrukkelijker dan Donners nota verscheidenheid ook als een positief gegeven, ook al wordt het wel meteen gekoppeld aan problemen zoals taalachterstand, werkloosheid, psychische problemen onder jongeren en overlast. Verder lijkt het positieve van migranten in de nota vooral te gaan over migranten die productief zijn: meedraaien op de arbeidsmarkt en in het onderwijs en zich opstellen als ‘actieve burgers’. En vervolgens:

‘Uitgangspunt is dat wie er voor kiest om in Nederland een toekomst op te bouwen, zich richt naar de Nederlandse samenleving en de waarden die hier gelden. Integratie vergt een wederzijdse inspanning van de ontvangende samenleving en van migranten.’

Ook hier zien we het idee alsof de Nederlandse samenleving een homogene entiteit is, waarin specifieke waarden gelden - de waarden van autochtonen - en waaraan nieuwkomers zich moeten aanpassen. Volgens de agenda moeten de nieuwkomers zich daarbij meer inspannen dan autochtonen. Dat is opmerkelijk aangezien de overheid daarmee de machtsverhoudingen tussen autochtonen en nieuwkomers negeert; de laatsten zijn per definitie in een positie met minder macht. De nieuwkomers dienen daarbij niet alleen de waarden die hier zouden gelden te accepteren en respecteren, maar zich die ook eigen te maken. Er wordt veel nadruk gelegd in deze agenda op het ‘verinnerlijken van waarden’. Het gaat in de agenda daarna naadloos over op de islam en moslims; ook in de nota van Donner was dit de enige minderheidsgroep die aandacht kreeg: enerzijds in relatie tot godsdienstvrijheid en anderzijds in relatie tot een mogelijke bedreiging van seculiere vrijheden. De agenda vervolgt met:

‘Het kabinet is zich ervan bewust dat veel mensen, zowel moslims als mensen met een niet-islamitische achtergrond, zich afvragen of een islamitische levenswijze wel te verenigen is met een westerse levenswijze. De toenemende zichtbaarheid van de islam in onze samenleving, de andere tradities en opvattingen, en de associatie met geweld en radicalisering hebben ertoe geleid dat mensen de islam als een bedreiging zijn gaan ervaren. Dat is weliswaar te begrijpen, maar tegelijk ook zorgelijk, omdat dit de samenhang en stabiliteit in de samenleving bedreigt.

Het kabinet wil benadrukken dat de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging een groot goed is in ons land. Die vrijheid omvat alle godsdiensten; ook de islam. Het kabinet stelt wel grenzen als kernwaarden en belangrijke verworvenheden van de Nederlandse samenleving worden bedreigd.

Het kabinet bekommert zich expliciet om diegenen met een migrantenachtergrond die zich onder druk voelen staan van hun culturele of religieuze gemeenschap, die afstand willen nemen van hun geloof of die als homo of jonge vrouw bij uitstek de beklemming ervaren van groepsdruk. Het is niet aanvaardbaar als opvattingen over de rol en positie van mannen en vrouwen of over het recht op zelfbeschikking uitmonden in onderdrukking en geweld.’ (p. 3)

De nadruk ligt hier op de islam als een religie die mensen in hun vrijheden beperkt en de mogelijke consequenties van het negatieve beeld van de islam. Net als in de nota van Donner wordt de godsdienstvrijheid benadrukt in de agenda en wordt nadrukkelijk gesteld dat dat ook voor moslims geldt, maar tegelijkertijd is het alleen de islam die in één adem wordt genoemd met onderdrukking en geweld. Opvallend is daarbij ook dat de sociale druk die bekeerlingen tot de islam ervaren¹⁹⁰ of de onvriendelijkheden of zelfs vijandelijkheden ten opzichte van vrouwen met een gezichtssluier niet worden benoemd. In zowel de nota van Donner als de agenda van Asscher worden racisme, islamofobie en ook antisemitisme niet benoemd als beperkingen van de vrijheden; overigens wordt wel discriminatie een enkele keer benoemd en blijkt antisemitisme deel uit te maken van een actieplan in de nota van Donner.

De ontwikkeling van het integratiebeleid, die hier (slechts) geschetst is, naar een toenemende nadruk op een specifieke invulling van cultuur op basis van een idealistische voorstelling van ‘Nederlandse’ normen en waarden enerzijds en de toenemende focus op de islam als kwestie en als dreiging anderzijds, passen in een groter patroon van na 9/11. Hierdoor heeft de islam steeds meer een positie gekregen als uitzondering in vergelijking met andere religies en worden moslims steeds meer gezien als uitzondering in vergelijking met andere burgers in Nederland. Vanaf eind jaren negentig kwamen de ‘nieuwe realisten’, die benadrukten dat het noodzakelijk was om zaken te ‘benoemen’.¹⁹¹ In plaats van verschillen te bedekken, werden ze nu uitvergroot, vaak door middel van confronterend taalgebruik. Dit resulteerde vervolgens in een beleid om de islam te beheersen, reguleren en waar nodig in te grijpen: de domesticatie van de islam.¹⁹²

---

¹⁹⁰ Cf. Karin Van Nieuwkerk, ‘Veils and wooden clogs don’t go together’, *Ethnos* 69, nr. 2 (2004): 229–46; Vanessa Vroon-Najem, *Sisters in Islam: Women’s Conversion and the Politics of Belonging: A Dutch Case Study* (Amsterdam: PhD thesis University of Amsterdam, 2014).

¹⁹¹ Baukje Prins, ‘The nerve to break taboos: New realism in the Dutch discourse on multiculturalism’, *Journal of International Migration and Integration/Revue de l’integration et de la migration internationale* 3, nr. 3–4 (2002): 363–79, doi:10.1007/s12134-002-1020-9.

¹⁹² Thijl Sunier, *Beyond the Domestication of Islam in Europe* (VU University, 2010).

1.2 Securitisering en antiradicalisering

Na 9/11 is in Nederland het debat over de islam als maatschappelijk verschijnsel steeds meer een debat geworden over geweld en gevaar voor de sociale cohesie in de samenleving. Daarbij worden vooral orthodox-religieuze uitingsvormingen (bijvoorbeeld uitspraken over homoseksualiteit, kleding zoals de gezichtssluier, preken van imams) gecategoriseerd als een veiligheidsprobleem. Diverse overheidsdiensten gingen zich na 9/11 steeds meer richten op radicalisering: verschijnselen van religieuze orthodoxie die de democratische rechtsorde en sociale cohesie zouden ondermijnen. We kunnen hier grofweg drie fases onderscheiden: (1) 1989-2001: de nieuwe dreiging; (2) 2001-2010: de salafisering van veiligheid en de securitisering van de salafi-islam; (3) 2010-heden: de dreiging van het jihadisme.

1.2.1 1989 – 2001 Fase 1: de nieuwe dreiging

In 1992 kwam de BVD voor het eerst met een analyse van het dreigingsbeeld. De BVD zou al in de jaren tachtig begonnen zijn met het verleggen (of verwijderen) van zijn focus, die tot dan toe vooral gericht was op de communistische dreiging.¹⁹³ In de dreigingsanalyse kunnen we onder 'Taakvelden en Taken/Tendensen en Ontwikkelingen' lezen dat een mogelijk 'neveneffect van migratie uit Zuid-Europese en Noord-Afrikaanse' landen een 'verdergaande radicalisering of fundamentalisering van moslimgemeenschappen in den vreemde' is en dat conflicten uit herkomstlanden mogelijk kunnen overslaan naar Nederland, met 'bloedvergieten, belemmering van de vrijheid van meningsuiting of andere grondrechten, [en] ernstige verstoringen van de openbare orde' als mogelijke gevolgen.

Dit kwam de BVD op de nodige kritiek te staan: het nogal directe en ongenueanceerde verband tussen migratie en binnenlandse conflicten met zelfs 'mogelijk bloedvergieten' werd als zeer stigmatiserend gezien, evenals de verwijzing naar 'verdergaande radicalisering of fundamentalisering' (zonder dat duidelijk was waar dat op was gebaseerd). Daarnaast werd het eenzijdige karakter van de dreigingsanalyse gehekeld: wel aandacht voor dreiging vanuit migrantengroepen en moslims, maar geen aandacht voor de dreiging en het geweld tegen hen. Voor anderen maakte het echter niet uit waar de dreiging vandaan kwam: autochtonen of allochtonen, het ging om het analyseren van die dreiging.¹⁹⁴

De verandering in onderzoeksobjecten van de BVD stond in die tijd niet op zichzelf. Na het einde van de Koude Oorlog kwam langzaam maar zeker een nieuwe dreiging in beeld, waarvan de eerste contouren al te zien waren gedurende de jaren tachtig (na de Iraanse revolutie van 1979), waarbij na de Rushdie-affaire

---

¹⁹³ P. Abels, en R. Willemsse, 'Veiligheidsdienst in verandering; de BVD/AIVD sinds het einde van de Koude oorlog', *Justitiële Verkenningen* 03 (2004), <http://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/jv200403-inlichtingendiensten.aspx?cp=44&cs=6797>.

¹⁹⁴ Handelingen Tweede Kamer, Regeling van werkzaamheden, 24 maart 1992, TK65, 65-3975.

van 1989 ook de moslims in Europa sterker in het vizier van veiligheidsdiensten en politici kwamen. De combinatie van enerzijds het heroriënteren op nieuwe dreigingen en anderzijds allerlei politieke, economische, sociale en ideologische ontwikkelingen onder moslims, riepen onder sommige commentatoren en politici de vraag op of ‘we’ met de islam niet een dreiging hadden binnengehaald en of de islam en democratische waarden wel samen kunnen gaan. Vooral toenmalig VVD-leider Bolkesteins rede op 6 september 1991 op de Liberale Internationale in Luzern was hier exemplarisch en invloedrijk. Zijn rede ging vooral over een nieuwe strategie van de NAVO na de Koude Oorlog. Hij stelde dat door migratie, van vooral moslimmigranten, de onzekerheid van Oost-Europa ook in West-Europa aanwezig was en dat integratie noodzakelijk was.

Opvallend is daarbij dat onder andere antropoloog Sunier al in de jaren negentig vaststelde dat deze focus op de islam en (in mindere mate) op de vermeende dreiging, moslims niet alleen beperkte, maar hen ook in staat stelde met meer kracht hun eisen op tafel te leggen als het ging om vrijheden en gelijkwaardigheid. De ‘islamisering van migranten’ reduceert migranten tot moslims en moslims leken zich toen al te schikken in die negatieve en homogeniserende definitie van de islam, maar konden er ook gebruik van maken om gehoord te worden.¹⁹⁵ Daarbij moet gesteld worden dat er nog niet echt sprake was van een vergaande securitisering van de islam. De benadering van de islam en moslims stond in de jaren negentig vooral in het teken van pacificatie en overleg en niet in het teken van confrontatie.

Eind jaren negentig spitste de aandacht zich wel meer toe op de ‘politieke islam’. In 1998 kwam de BVD met een nieuw rapport, waarin de dienst waarschuwde tegen de opkomst van een politieke islam die via moskeeën en islamitische stichtingen met geld uit het buitenland steeds meer invloed zou krijgen.¹⁹⁶ In het BVD-jaarverslag lezen we het volgende:¹⁹⁷

‘Naast de “klassieke” bedreigers van de democratische rechtsorde – terrorisme, rechts- of links-extremisme en politiek geweld – gaat het hierbij om doelbewuste pogingen van politieke of religieuze groeperingen en buitenlandse mogendheden om het integratiebeleid tegen te werken of te frustreren.’

---

¹⁹⁵ Thijl Sunier, *Islam in beweging. Turkse jongeren en islamitische organisaties* (Amsterdam: Het Spinhuis, 1996).]

¹⁹⁶ Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD), *De politieke Islam in Nederland* (Den Haag: ministerie van Binnenlandse Zaken, 1998), 20.

¹⁹⁷ Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD), *Jaarverslag 1999* (Den Haag: ministerie van Binnenlandse Zaken, 1999), 15.

Hier ging het dus niet alleen om een bedreiging met politiek geweld, maar werd het veiligheidsvraagstuk, en dus het bereik van het werkveld van de BVD, expliciet uitgebreid naar integratie. Aan de andere kant maakte de BVD, en ook zijn opvolger de AIVD, onderscheid naar verschillende soorten politiek geweld en was terrorisme terughoudend gedefinieerd. Dit was niet zonder reden en in 2001 waarschuwde de AIVD ook tegen mogelijke gevolgen van een vergaande securitisering.¹⁹⁸

1.2.2 2001-2010 Fase 2: salafisering van de veiligheid en de securitisering van de salafi-islam

Na de aanslagen van 2001 in de VS deden zich twee veranderingen voor: securitisering en salafisering van de veiligheid. Ten eerste nam de securitisering toen een enorme vlucht. Na de aanslagen van 2004 in Madrid en mede onder invloed van de beweging van Pim Fortuyn zag men niet alleen meer een dreiging in terrorisme, maar ook in radicalisering. Daarbij waren er pogingen van jonge Nederlandse moslims om af te reizen naar Tsjetsjenië (Samir A. en een vriend) en naar Kashmir (beide jongemannen kwamen om in India), waarbij ook het thema van *homegrown* terrorisme en radicalisering naar boven kwam. Gaandeweg werden steeds meer diensten van de overheid betrokken in de strijd tegen radicalisering en werd het immigratie- en integratiebeleid ondergeschikt gemaakt aan het veiligheidsbeleid. Er kwamen allerlei programma's die radicalisering vroegtijdig moesten herkennen en signaleren, mede aan de hand van opvallend religieus orthodox gedrag (zoals de weigering om handen te schudden en het dragen van een gezichtssluier).¹⁹⁹

Maatregelen die genomen werden, betroffen onder meer: wijzigingen in de strafbaarstelling van terroristische misdrijven, informatie-uitwisseling tussen diverse overheidsdiensten en maatschappelijke partners (het *counter-terrorism*-infopunt bijvoorbeeld), verstoringsmaatregelen waarbij verdachten hinderlijk werden gevolgd, veranderingen in de Paspoortwet en de Wet bewaarplicht telecomgegevens, financiële maatregelen, preventief fouilleren en een identificatieplicht. Een van de problemen met al deze maatregelen, die beperkt en terughoudend ingezet zijn, was dat verdachten die werden opgepakt vaak zelf niet wisten waarom ze verdacht waren en hoe dat precies tot stand was gekomen.²⁰⁰ Andere maatregelen betroffen onder meer weerbaarheidstrainingen tegen radicalisering en het opzetten van contranarratieven, waarbij geprobeerd werd ideologische deradicalisering na te streven door mensen te beïnvloeden met

---

¹⁹⁸ Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD), *Terrorisme aan het begin van de 21e eeuw. Dreigingsbeeld en positionering BVD* (Den Haag: ministerie van Binnenlandse Zaken, 2001), 7; Beatrice de Graaf, 'Religion Bites: religieuze orthodoxie op de nationale veiligheidsagenda', *Tijdschrift voor Religie, Recht en Beleid* 2, nr. 2 (2011): 65–66.

¹⁹⁹ Martijn de Koning, Joas Wagemakers, en Carmen Becker, *Salafisme - Utopische idealen in een weerbarstige praktijk* (Almere: Uitgeverij Parthenon, 2014).

²⁰⁰ Quirine Eijkman en Beatrice de Graaf, 'Terrorismebestrijding en securitisering: een rechtssociologische verkenning van de neveneffecten', *Justitiële Verkenningen*, nr. 08 (2011): 33–52.

alternatieve verhalen. Daarbij ging het om een specifieke vorm van veiligheid die de overheid nastreefde, namelijk nationale veiligheid die in het bijzonder gericht was op het beschermen van de sociale cohesie en democratie.²⁰¹

Niettemin, ook in de eerste jaren bleef de AIVD, inmiddels de opvolger van de BVD (en met een verdrievoudigd personeelsbestand),²⁰² beducht voor de mogelijk stigmatiserende consequenties van de securitisering en een mogelijke samenhang met radicalisering. In maart 2004 stuurde de AIVD een notitie over jihadrekrutering naar de Tweede Kamer. In een toelichting op deze notitie staat:²⁰³

‘Te constateren valt dat een groeiend aantal moslims zich door opiniemakers en opinieleiders in het maatschappelijk verkeer onheus bejegend voelt. Hierbij komt dat in hun ogen de overheid zich niet - of onvoldoende - als onpartijdige arbiter opstelt. Deze gedachte leeft onder de kleine groep van politiek radicale moslims maar ook binnen een groot deel van moslims dat zich wel verbonden voelt met - en gebonden acht aan - de principes van de democratische rechtsstaat. Vooral jongeren uit de groep van de tweede of derde generatie immigranten lijken de vermeende verwijdering tussen de samenleving en moslimburgers zwaar op te nemen. De groep van de zich onheus bejegend voelende jongeren vormt een voorname vijver van voor radicalisering en eventueel rekrutering ontvankelijke personen.’

De AIVD toonde zich hier bewust van een mogelijke wisselwerking tussen het ‘maatschappelijk verkeer’, ‘verwijdering tussen de samenleving en moslimburgers’ en een voedingsbodem voor ‘radicalisering’; een inschatting die ook in de andere delen van dit rapport voortdurend terugkomt in de kritieken op het antiradicaliseringsbeleid. Deze waarschuwing kwam echter wel midden in een islamdebat dat dan al zeer gepolariseerd was en waar de stellingen zeer fel verdedigd werden. Het kwam toenmalig minister Remkes en de AIVD dan ook op zeer zware kritiek te staan omdat de waarschuwing een aanval zou zijn op de vrijheid van meningsuiting en een poging om degenen die zich presenteerden als ‘islamcritici’ de mond te snoeren.²⁰⁴

---

²⁰¹ Er zijn natuurlijk andere invullingen van het veiligheidsbegrip mogelijk. Het concept *human security* omvat zowel *freedom from fear* als *freedom from want*. Voor deze invullingen en de ontwikkelingen daarin zie Zwierlein, C. & Graaf, B.A. de (2013). ‘Security and Conspiracy in Modern History’. *Historical social research*, 38(1), 7-46.

²⁰² De Graaf, ‘Religion Bites: religieuze orthodoxie op de nationale veiligheidsagenda’, 76, n20.

²⁰³ Bestrijding internationaal terrorisme; Brief minister met notitie over de achtergronden van jihadrekruten in Nederland. Kamerstuk 2003-2004, 27925, nr. 120, Tweede Kamer.

²⁰⁴ Zie bijvoorbeeld AIVD: Djihad-rapport was louter waarschuwing, 27 maart 2004, <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/archief/article/detail/1751238/2004/03/27/AIVD-Djihad-rapport-was-louter-waarschuwing.dhtml>, laatst bezocht op 15 augustus 2014.

Vrij snel na de aanslagen van maart 2004 in Madrid was van de waarschuwing van de AIVD niet veel meer te horen, werd voortdurend het mogelijke gevaar van radicale netwerken in Nederland benadrukt en werd ook de reikwijdte van de terrorismewetgeving vergroot. Het ging niet alleen meer om aanslagen of bedreiging, maar ook om ‘ontwrichting van sociale structuren’ en het ‘angst aanjagen van de bevolking’ die strafbaar werden onder terrorismewetgeving.²⁰⁵ De moord op Theo Van Gogh in november 2004 zorgde er vervolgens voor dat de gevoelens van dreiging en de roep om veiligheid groter werden en alle ogen nu echt op de islam en moslims gericht waren; zowel bij de AIVD en politici als onder de bevolking.²⁰⁶ De ontwikkeling die was ingezet in 2001, dat het politieke en brede publieke debat over de islam steeds meer een debat over geweld en dreiging was geworden, leek toen nagenoeg totaal.²⁰⁷

Na de moord op Theo van Gogh en tevens in reactie op eerdere publicaties (het integratierapport van de Commissie Blok,²⁰⁸ de nota ‘Grondrechten in een pluriforme samenleving’²⁰⁹ en het AIVD-rapport ‘Van Dawa tot Jihad’²¹⁰), kwam het kabinet in 2005 met de nota ‘Weerbaarheid en Integratie’. Deze nota ging uit van een tweesporenbeleid: enerzijds repressie van radicalisering en geweld en anderzijds preventie en bewustwording. De nota richtte zich op dat laatste en liet een specifieke vorm van *governmentality* zien, namelijk het overtuigen van groepen personen dat ‘de radicale islam’ gevaarlijk is en programma’s ter

---

²⁰⁵ De Graaf, ‘Religion Bites: religieuze orthodoxie op de nationale veiligheidsagenda’, 68.

²⁰⁶ AIVD, ‘Van dawa tot jihad. De diverse dreigingen van de radicale islam tegen de democratische rechtsorde’, 2004; De Graaf, ‘Religion Bites: religieuze orthodoxie op de nationale veiligheidsagenda’; Sipco Vellenga, ‘The Dutch and British Public Debate on Islam: Responses to the Killing of Theo van Gogh and the London Bombings Compared’, *Islam and Christian-Muslim Relations* 19, nr. 4 (oktober 2008): 449–71, doi:10.1080/09596410802337636; Frank J. Buijs, ‘Muslims in the Netherlands: Social and Political Developments after 9/11’, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 35, nr. 3 (2009): 421–38.

²⁰⁷ De Graaf, ‘Religion Bites: religieuze orthodoxie op de nationale veiligheidsagenda’; Rens Vliegenthart, *Framing Immigration and Integration. Facts, Parliament, Media and Anti-Immigrant Party Support in the Netherlands* (Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam, 2007); maar zie: Nathalie Vanparys, Dirk Jacobs en Corinne Torrekens, ‘The Impact of Dramatic Events on Public Debate Concerning Accommodation of Islam in Europe’, *Ethnicities* 13, nr. 2 (1 april 2013): 209–28, doi:10.1177/1468796812470899.

²⁰⁸ Commissie Blok, ‘Bruggen Bouwen’ - Parlementair onderzoek integratiebeleid (2002-2004), http://www.parlement.com/id/vhnnmt7j2wxh/parlementair_onderzoek_integratiebeleid, laatst bezocht op 1 oktober 2014. In dit rapport concludeerde de commissie dat de integratie van veel allochtonen geheel of gedeeltelijk was geslaagd, maar ook dat door een combinatie van onvoldoende integratie en vervolgmigratie het ‘economisch rendement’ van de integratie voor de samenleving als geheel verwaarloosbaar was.

²⁰⁹ Nota ‘Grondrechten in een pluriforme samenleving’, 2004, ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Deze nota is geschreven naar aanleiding van de motie-Dittrich c.s., waarin het kabinet verzocht werd een notie uit te brengen over het ‘spanningsveld tussen het discriminatieverbod, de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van godsdienst (Kamerstukken II, 2001/02, 28 000 VI, nr. 34; bijlage 4). De centrale vraag luidde: ‘Is er in onze pluriforme samenleving voldoende evenwicht in de onderlinge verhouding van grondrechten, in het bijzonder in het geval van (discriminatoire) uitlatingen die (mede) zijn gebaseerd op religieuze of levensbeschouwelijke opvattingen?’ (p. 2).

²¹⁰ AIVD, ‘Van dawa tot jihad. De diverse dreigingen van de radicale islam tegen de democratische rechtsorde’, 2004. In deze nota behandelde de AIVD acht verschillende dreigingstypen die gerelateerd waren aan de islam en twee strategieën van zogenaamde radicale moslims: dawa en jihad.

signalering en verhoging van de ‘weerbaarheid’ tegen radicalisering. Daarbij waren integratie en radicalisering nauw aan elkaar gekoppeld.²¹¹

In 2007 werd dit programma geactualiseerd en dan valt ook op hoezeer een en ander was gericht op internalisering van de antiradicalisering, bijvoorbeeld in de volgende zinsnede:²¹²

‘De deelnemers zijn gegroeid in inzicht en zelfvertrouwen; emoties worden uitgesproken en gekanaliseerd en het bewustzijn van de gevaren maar ook van de mogelijkheden voor verandering is gegroeid. Er is, vooral onder een jonge voorhoede van de moslimbevolking, een transformatieproces gaande. Deze jongeren stellen zich op als verantwoordelijke burgers, willen betrokken worden bij de samenleving, en weten hierin goed hun weg te vinden.’

Het ging er hier vooral om hoe de overheid wilde dat ‘deelnemers’ groeien in ‘inzicht’, ‘zelfvertrouwen’, ‘emoties’ en ‘bewustzijn’; iets wat voor hun eigen bestwil was, gezien de ‘gevaren’ en ‘mogelijkheden voor verandering’.

In 2007 kwam er ook een nieuw programma dat eigenlijk dezelfde kenmerken had: ‘Actieplan polarisatie en radicalisering 2007 – 2011’.²¹³ Hier werd ingezet op het vergroten van de weerbaarheid tegen radicalisering, het verhogen van het kennisniveau op lokaal niveau en verschillende manieren van repressief optreden. Met die nota valt op dat de verbreding van het veiligheids perspectief samenging met een andere ontwikkeling, die van vernauwing. Waar het in het publieke debat vooral ging om de islam in het algemeen of om radicalisme en extremisme, richtte de AIVD zich steeds nadrukkelijker op ‘salafisme’.²¹⁴ Een groot deel van het antiradicaliseringsbeleid was gericht tegen zogenaamde salafistische netwerken: lange tijd direct, maar ook indirect. Het was direct gericht tegen salafistische netwerken aangezien vrijwel alle publicaties van de AIVD en NCTV (Nationaal Coördinator

---

²¹¹ Minister van Vreemdelingenzaken en Integratie, Nota ‘Weerbaarheid en integratiebeleid’, 2005, <https://toolbox-extremisme.nctv.nl/documentatie/beleidsstukken/nota-weerbaarheid-en-integratiebeleid>, laatst bezocht op 1 oktober 2014.

²¹² Brief van de minister voor Wonen, Wijken en Integratie: terrorismebestrijding, Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 29 754, nr. 101. Zie ook: ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties: Overzicht acties en activiteiten tegengaan polarisatie en radicalisering en bevordering weerbaarheid 2002 – 2007, <https://toolbox-extremisme.nctv.nl/documentatie/beleidsstukken?pn=9>, laatst bezocht op 1 oktober 2014.

²¹³ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, ‘Actieplan polarisatie en radicalisering 2007 – 2011’, <https://toolbox-extremisme.nctv.nl/documentatie/beleidsstukken/actieplan-polarisatie-en-radicalisering#idxlzhinPAElk5nePNMMwA1A>, laatst bezocht op 1 oktober 2014.

²¹⁴ AIVD, ‘Van dawa tot jihad. De diverse dreigingen van de radicale islam tegen de democratische rechtsorde’; AIVD, *Radicale dawa in verandering, de opkomst van islamitisch neoradicalisme in Nederland* (Den Haag: ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2007).

Terrorismebestrijding en Veiligheid), de belangrijkste instanties die zich met het radicaliseringsvraagstuk bezighielden, vooral het salafisme behandelden als een stroming in de islam die de sociale cohesie en democratische verhoudingen zou bedreigen. Andere religieuze, links- en rechts-radicalen bewegingen en de dierenrechtenbeweging kwamen ook wel aan de orde, maar in veel mindere mate.²¹⁵

Nadat de AIVD in 2007 met het rapport ‘Radicale dawa in verandering’ kwam, was er later dat jaar een vergadering van de Tweede Kamercommissies voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de commissie voor Justitie over het rapport.²¹⁶ Tijdens deze vergadering viel op hoeveel vragen de Kamerleden hadden over wat salafisme is, wat de risico’s waren (en niet alleen op het gebied van geweld) en hoe men radicalisering en salafisme kon herkennen. Zo stelde het SP-Kamerlid Van Raak:

‘De AIVD waarschuwt voor het fenomeen van de façadepolitiek. Daarin zetten moslimorganisaties een gematigd gezicht op, maar verkondigen ze intern radicalisme en segregatie. Hoe groot is het gevaar van de façadepolitiek? Heeft de regering gebruikgemaakt van adviseurs met banden met de Moslimbroederschap? Hoe wordt voorkomen dat overheden subsidie verlenen aan gematigde organisaties die in werkelijkheid segregatie bevorderen? Moet de AIVD de overheden niet beter informeren over organisaties die zich van façadepolitiek bedienen? Hoe is het mogelijk dat salafistische predikers optreden in gematigde moskeeën en islamitische jongerencentra zonder weet van de besturen? Welke mogelijkheden hebben lokale overheden om de besturen hierop aan te spreken? Een «goed gesprek» van de burgemeester met dergelijke organisaties is toch onvoldoende? Welke wettelijke mogelijkheden zijn er om op te treden tegen moskeeën en predikers die het salafisme verspreiden? Vindt de minister die voldoende? Ziet de minister aanleiding om te bekijken of de Es-Salaamoskee in aanbouw, in Rotterdam, banden heeft met de Moslimbroederschap? Wat vindt de minister van de uitspraak van de rechtbank in Zwolle?’²¹⁷

---

²¹⁵ AIVD, *Saoedische invloeden in Nederland* (Den Haag: ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2004); AIVD, ‘Van dawa tot jihad. De diverse dreigingen van de radicale islam tegen de democratische rechtsorde’; AIVD, *Radicale dawa in verandering, de opkomst van islamitisch neoradicalisme in Nederland*; AIVD, ‘Violent Jihad in the Netherlands. Current trends in the Islamist terrorist threat’, 2006; AIVD, *Transformatie van het jihadisme in Nederland*, webpagina (Den Haag: ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2014), <https://www.aivd.nl/@3112/transformatie/>; NCTb, *De gewelddadige jihad in Nederland. Actuele trends in islamistisch-terroristische dreiging* (Den Haag: ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2006); NCTb, *Salafisme in Nederland* (Den Haag: Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding, 2008).

²¹⁶ AIVD, *Radicale dawa in verandering, de opkomst van islamitisch neoradicalisme in Nederland*.

²¹⁷ Vergadering van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de vaste commissie voor Justitie. Terrorismebestrijding. KST 29754-123, vastgesteld op 17 december 2007, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-29754-123.pdf>. *Laatst bezocht op 1 juni 2014*.

Als reactie op deze vragen kwam het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties met de zogenaamde façadebrochure: *Wegwijzer Façadepolitiek - Brochure voor (lokale) overheid en maatschappelijke instanties om façadepolitiek door salafistische organisaties te kunnen onderkennen*.²¹⁸

In deze brochure kunnen we onder meer lezen:

‘In de media en op straat is vaak duidelijk zichtbaar dat men te maken heeft met salafisten. Maar salafistische organisaties beseffen ook dat zij niet altijd kunnen uitkomen voor hun daadwerkelijke ideeën. Naar buiten toe verkondigen zij daarom met enige regelmaat een gematigde en een op integratie gerichte boodschap die sterk afwijkt van de boodschap die achter gesloten deuren wordt verspreid. (p. 4)

Opvallend is dat wantrouwen het onderliggende thema is van de brochure. Zoals iedere organisatie, religieus of niet, proberen ook salafistische organisaties een acceptabel gezicht naar het brede publiek te laten zien. Dat betekent in dit geval dat men niet te opzichtig te werk gaat en zich dus in feite houdt aan de opvatting dat religie slechts een beperkte plek heeft in de publieke ruimte. Door het wantrouwen keert dit zich onmiddellijk tegen de salafistische organisaties, met andere woorden: zodra de salafistische organisaties zich schikken in een rol die voor een groter publiek acceptabel zou zijn, komt men toch weer in de hoek van radicalisering terecht.

In de brochure wordt niet opgeroepen om alle samenwerkingsvormen met islamitische organisaties te verbreken, maar te zoeken naar organisaties die meer openheid betrachten en de democratie wel zouden accepteren en om de dialoog aan te gaan in het geval van signalen van radicalisering en vermoedens van façadepolitiek. De brochure geeft verschillende voorbeelden van ‘façades’ van salafisten en hoe deze ‘herkend’ kunnen worden: een organisatie zegt open te zijn en transparant, maar mensen zijn alleen welkom op afspraak en overheidsmedewerkers worden niet binnengelaten als zij onverwacht op bezoek komen; een organisatie wil activiteiten ontplooiën, maar weigert samenwerking met andere organisaties; vertegenwoordigers van een moskee laten op internet een ander gezicht zien dan in interviews. Dat alles komt zeker voor, maar is moeilijk specifiek te noemen voor salafistische organisaties of andere islamitische organisaties. Waar en hoe groot die dreiging is van salafistische organisaties blijft dan ook onduidelijk, maar de brochure werd wel naar alle gemeenten gestuurd.

---

²¹⁸ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Wegwijzer Façadepolitiek - Brochure voor (lokale) overheid en maatschappelijke instanties om façadepolitiek door salafistische organisaties te kunnen onderkennen*, <http://www.binnenlandsbestuur.nl/Uploads/Files/Document/wegwijzerfaadepolitiek.pdf>, laatst bezocht op 15 augustus 2014.

Nu gaat het er niet om dat de lessen van deze brochure ook regelmatig op lokaal niveau zijn toegepast.²¹⁹ Het tegendeel lijkt het geval op basis een kleine rondgang van de onderzoekers langs gemeenten. Wat echter van belang is, is de boodschap die zo’n brochure uitzond. Net als andere antiterrorisme- en antiradicaliseringsmaatregelen liet de overheid hiermee zien wat acceptabel, gewenst en verwacht gedrag is van burgers en waar de grenzen van burgerlijke vrijheden liggen.²²⁰ Bij het antiradicaliseringsbeleid ging het ook duidelijk niet alleen om repressieve tactieken, maar ook om preventie. Daarbij was een breed scala aan professionals betrokken: moskeeën, scholen, straathoekwerk en sociaal-maatschappelijke diensten. De mate en de wijze waarop met islamitische organisaties werd samengewerkt, varieerde lokaal en was afhankelijk van hoe sterk deze organisaties waren en eventuele angsten bij de lokale overheid om zich in te laten met islamitische besturen.²²¹ In het geval van de façadebrochure zien we dat sympathie voor of zelfs gewoon zakelijk contact met salafisten eigenlijk uit den boze was; als ze zich al aanpasten aan de grenzen die de overheid stelde, dan was dat alleen om hun verborgen agenda uit te voeren. Het was een ingewikkelde boodschap en één die snel opgepakt werd door salafisten die vonden dat de belangrijkste salafistische centra in Nederland hun oren te veel lieten hangen naar de Nederlandse overheid: zelfs al houden zij zich aan de expliciete en impliciete regelgeving, dan nog was het niet goed.

Dat de overheid in 2009 met een dergelijke brochure kwam, is overigens niet zo verwonderlijk. De belangrijkste salafistische centra waren zich inderdaad naar buiten toe anders gaan opstellen in een poging minder controversieel te worden, bredere acceptatie te vinden, minder bemoeienis van de overheid te krijgen en, inderdaad, hun salafistische boodschap makkelijker te kunnen verspreiden. Die salafistische boodschap was echter ook veranderd: er werd veel minder gesproken over de noodzaak tot de militaire jihad in moslimlanden (een gewelddadige jihad in Europa was al lang taboe) en de boodschap dat men niet te veel moest integreren, werd gecombineerd met de nadruk op participatie in de samenleving. Het was een ontwikkeling die al na 2001 te zien was, maar die versneld werd na 2004, na de moord op Theo van Gogh.²²²

---

²¹⁹ In april 2009 kwam SP-Kamerlid Van Raak met twee moties om de façadebrochure aan te passen en voor verdieping te zorgen en om duidelijk te maken dat medewerking aan en subsidiëring van mensen en organisaties die zich bedienen van façadepolitiek moest stoppen. De moties kregen voldoende steun, maar minister Ter Horst van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voerde ze niet uit. Zie Handelingen 2008-2009, nr. 81, Tweede Kamer, pag. 6381-6381 en Handelingen 2008-2009, nr. 80, Tweede Kamer, pag. 6198-6200.

²²⁰ Beatrice de Graaf en Bob de Graaff, ‘Bringing politics back in: the introduction of the “performative power” of counterterrorism’, *Critical Studies on Terrorism* 3, nr. 2 (2010): 267, doi:10.1080/17539153.2010.491337.

²²¹ Floris Vermeulen en Frank Bovenkerk (2012), *Engaging with Violent Islamic Extremism*, Den Haag: Eleven International Publishing.

²²² Martijn de Koning en Roel Meijer, ‘Going All the Way: Politicization and Radicalization of the Hofstad Network in the Netherlands’, in *Identity and Participation in Culturally Diverse Societies: A Multidisciplinary Perspective*, bewerkt door Assaad E. Azzi e.a. (Oxford: Wiley-Blackwell, 2011), 220–39; Martijn de Koning, ‘The “Other”

Tegelijkertijd leek op dat moment ook de securitisering af te nemen, maar als we beter kijken zien we dat de hierboven beschreven securitisering eigenlijk voortdurend gepaard ging met desecuritisering. Dit was deels omdat de overheid de negatieve gevolgen van securitisering vreesde en deels ook omdat politici en diensten het oneens waren over de aanpak van radicalisering. Er was dus geen eenduidige boodschap ten aanzien van deradicalisering en er waren momenten waarop securitisering dominant was en andere momenten waarop veel meer de nadruk gelegd werd op desecuritisering. Waar na de moord op Van Gogh de AIVD voluit inzoomde op de islam en salafisme, wees de overheid ook op wat zij zag als de noodzaak tot respectvol debat en het stoppen van het geweld tegen moskeeën. De islam en moslims zouden daarbij beschermd moeten worden tegen uitingen die zo beledigend zijn dat ze de openbare orde kunnen bedreigen. Deze bescherming is nooit geïmplementeerd in beleid dat islamofobie moet bestrijden, maar de boodschap was ook hier helder: een beledigende en kwetsende stijl van politiek past niet. Dat de overheid een dergelijke politiek niet onder controle heeft, bleek wel tijdens de affaire-*Fitna* – de film van Geert Wilders die, zo werd gevreesd, olie op het smeulende vuur zou zijn. Maar net als direct na de moord op Van Gogh was er ook intensief overleg met vertegenwoordigers van moslims, die zelf ook allerlei initiatieven namen om de polarisatie te beperken.²²³

De toon van het debat en ook van de publicaties van de AIVD leken na 2009 langzamerhand minder alarmistisch, hoewel specifieke antiradicaliseringstrainingen en voorlichting nog steeds vooral op salafisme gericht waren en ook de beperkende maatregelen tegen enkele personen die verdacht werden van (plannen tot) uitreizen voor deelname aan de militaire jihad in Somalië en Tsjetsjenië van kracht bleven.

1.2.3 2010-heden Fase 3: de dreiging van het jihadisme

Waar in 2009 de aandacht in de façadebrochure nog helemaal uitging naar salafisme zonder enig onderscheid in stromingen en trends, kwam er vanaf 2010 een ander doelwit in het perspectief. In België werd in maart 2010 Sharia4Belgium gepresenteerd met als leider Abu Imran, Fouad Belkacem. Toen hij in diezelfde maand een debat met Benno Barnard aan de Antwerpse universiteit verstoorde (zie het deel over België), haalde deze organisatie ook in Nederland de media. Uit onze eigen gesprekken met beleidsmakers en antiradicaliseringswerkers blijkt dat dit direct leidde tot vragen over wat de mogelijke potentie was van deze organisatie onder Nederlandse moslims, hoe groot deze organisatie precies was en wat voor ‘jihadisme’ dit precies was. Uit de gesprekken blijkt ook hoezeer beleidsmakers twijfelden over

---

Political Islam: Understanding Salafi Politics’, in *Whatever happened to the Islamists? Salafis, Heavy Metal Muslims and the Lure of Consumerist Islam* (London: Hurst, 2012), 153–78.

²²³ De Graaf, ‘Religion Bites: religieuze orthodoxie op de nationale veiligheidsagenda’, 74–77.

de juiste aanpak. Was dit gewoon een groep ‘gekken’ met weinig potentie? Was dit een openbare-ordeprobleem of een terrorisme- en radicaliseringsprobleem? Wat was de relatie tussen de radicalisering van deze groep jonge moslims en het straatleven in de grote steden? Hoe verhielden zij zich tot moslims die zich rekenden tot het salafisme?

Waar de overheid de bevolking gebruikelijk onderverdeelt in categorieën zodat er aan die categorieën problemen kunnen worden gekoppeld en vervolgens beleid kan worden gemaakt, hebben we hier een situatie waarin de overheid op zoek was naar de meest adequate typering. Wat Sharia4Belgium deed in 2010 en 2011 (vanaf dat jaar ook Sharia4Holland) was echter nieuw en afwijkend van wat gebruikelijk was bij de salafistische netwerken. Snel werden in de gesprekken wel de links gelegd met Islam4UK, dat onder leiding stond van Anjem Choudary. De acties van Islam4UK (en diens voorgangers, zoals The Saved Sect en in het bijzonder Muhajiroun) en die van Sharia4Belgium waren namelijk goed met elkaar vergelijkbaar en al snel bleken er zich ook de nodige contacten te ontwikkelen tussen Islam4UK en Sharia4Belgium.

Uit de Kamervragen van augustus 2011 van de PVV-Kamerleden Wilders en Van Klaveren en het antwoord erop van minister Opstelten van Veiligheid en Justitie blijkt ook hoe lastig het klaarblijkelijk was om duidelijk te maken wat, in dit geval, Sharia4Holland was:²²⁴

‘Vraag 2

Deelt u de visie dat Sharia4Holland een gevaarlijke, extremistische groepering is die oproept en aanzet tot geweld? Zo neen, waarom niet?

Antwoord 2

Momenteel kan niet gesproken worden van een groepering of organisatie. Sharia4Holland leidt vooralsnog slechts een virtueel bestaan zonder leden of publieke manifestatie. Er is niettemin reden voor alertheid en ik kan u verzekeren dat de ontwikkelingen rond Sharia4Holland onze aandacht hebben. Op de website wordt een radicale boodschap uitgedragen. Er is echter niet geconstateerd dat er daadwerkelijk opgeroepen of aangezet wordt tot geweld. Wanneer dat wel het geval zou zijn dan wordt de wet overtreden en wordt hier tegen opgetreden.’

---

²²⁴ Handelingen van de Tweede Kamer, Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden, vergaderjaar 2010-2011, ah-tk-20102011-3283.

De vragen werden gesteld naar aanleiding van een artikel in *De Telegraaf*: ‘Moslimdreiging tegen Wilders’.²²⁵ We zien hier hoe de PVV vroeg naar een groepering, wat het beeld oproept van een samenhangende georganiseerde groep; iets wat de minister afwees omdat het ‘slechts een virtueel bestaan zonder leden of publieke manifestatie’ leidde. Daarbij was er dus duidelijk een focus op dreiging en oproepen tot geweld. Afgezien van een verstoring van een debat had Sharia4Belgium tot dan toe nooit opgeroepen tot geweld. Wanneer we kijken naar de aanleiding van het artikel, dan zien we dat het gaat om een toespraak van Sharia4Belgium-leider Abu Imran. In deze toespraak zei hij:²²⁶

“Wilders, denk je niet dat er een moslim zal zijn die op een dag jou lariebeu zal zijn en zal doen wat Mohammed Bouyeri heeft gedaan?”

Hoe durft hij zich negatief uit te laten over de profeet, die het best denkbare karakter had, de meest edele persoon was, met de allerhoogste status, die enorm respect genoot tijdens zijn leven?

[...] Wij zullen niet stoppen tot ons plan is uitgekomen. Wij zullen Nederland veroveren, zoals België en de rest van de Europese landen. Wij zullen de zionisten, de nakomelingen van apen en varkens, verdrijven uit Palestina. Wij zullen Israël van de kaart vegen. Denk jij echt dat jouw zionistische vrienden jou zullen steunen, jij vervloekte hond.

[...]

Denk je echt dat je nooit een moslimvrouw of –man zal tegenkomen die plotseling uit het niets opduikt? Denk je echt, dat je áltijd beschermd zal zijn? Dit is geen dreigement, maar een waarschuwing. Wees realistisch: wat je zaait, zal je oogsten.

[...]

Je hebt de keuze: een open debat met ons, met alle media, je mag zelfs het hele Nederlandse leger optrommelen als je vreest voor je veiligheid. Je mag de locatie zelf kiezen, zelfs de gevangenis in Vught of een legerkazerne. Laat de moslims met rust. Leef als ongelovige, als hond, uiteindelijk ga je toch naar de hel. Of je bent welkom moslim te worden, als broeder in het geloof. Zo niet, dan moet je klaar staan voor de consequenties.”

---

²²⁵ Het artikel in *De Telegraaf* spreekt overigens in de titel niet van bedreiging, maar van dreiging: ‘Moslimdreiging tegen Wilders’, *De Telegraaf*, 8 april 2011, http://www.telegraaf.nl/binnenland/20268740/_Moslimdreiging_tegen_Wilders_.html, laatst bezocht op 25 juni 2014.

²²⁶ Het filmpje is nog terug te zien op: Zita.be: ‘Vlaamse moslimextremist bedreigt Geert Wilders met de dood (video)’. http://www.zita.be/nieuws/buitenland/1279437_vlaamse-moslimextremist-bedreigt-geert-wilders-met-de-dood-video.html. Laatst bezocht op 1 oktober 2014.

Abu Imran was hier consequent in zijn uitspraken: hij stelde niet te willen dreigen, maar wel waarschuwen en beledigen. En de claim dat men, in het bijzonder Wilders, de islam met rust moest laten. Dit verheldert wel de situatie waar de samenleving zich op dat moment in bevond. Na jaren van een islamdebat dat zich volgens Abu Imran onder meer kenmerkte door beledigende, agressieve en islamofobe teksten over de islam en moslims, was er een groep opgestaan die dit niet langer pikte en met even beledigende, agressieve en soms racistische teksten terugsliep, luidde het idee van veel activisten. De eis dat Wilders 'de islam met rust laat' kan in een democratische samenleving moeilijk afgedwongen worden en zou het debat alleen verder aanjagen door de wijze waarop Sharia4Belgium dat probeerde.

Door het grotendeels virtuele bestaan van Sharia4Holland kwam wel het idee weer naar boven dat internet een grote rol speelde bij radicalisering. Hoewel een causale relatie tussen het consumeren van internetboodschappen en radicalisering moeilijk vast te stellen was, bleef het een kwestie die de aandacht bleef trekken.²²⁷

In 2012 kwam de AIVD dan ook met een publicatie die daar specifiek op inging, evenals op 'jihadistische netwerken'. Jihadisme verwees volgens de AIVD naar een 'extremistische ideologie' waarin de verheerlijking van de gewelddadige jihad centraal staat. Met 'gewelddadige jihad' werd volgens datzelfde AIVD-begrippenkader bedoeld: 'De gewapende strijd tegen vermeende vijanden van de islam, waarbij ter legitimering een beroep wordt gedaan op de islamitische rechtsleer.'²²⁸ Nu had Sharia4Belgium in haar ideologie op dat moment zeker veel elementen van het jihadisme zoals de AIVD dat definieerde in zich, maar ze hield zich niet bezig met de gewapende strijd. De groep voerde een provocatieve en agressieve strijd tegen Belgische en Nederlandse vijanden van de islam (volgens hen), maar dat resulteerde op dat moment niet in gewapend geweld, hoewel het gedrag wel door velen als agressief ervaren werd. Het idee echter dat daadwerkelijk geweld zich wel kon voordoen en dat de *da'wa* van Sharia4Belgium en Sharia4Holland daarvan een voorbode was, kwam wel voortdurend terug in de gesprekken met beleidsmakers in die periode.

Met de groeiende focus op het jihadisme en de dreiging van gewelddaden (die ingebakken zit in de definitie van jihadisme) wist men eigenlijk niet goed raad met de retoriek van de activistische *da'wa*-netwerken die zich wel bedienden van symbolische verwijzingen naar Al Qaida, en belangrijke denkers van de militaire jihad - zoals al-Maqdisi en al-Awlaki - als inspiratiebron hadden, maar niet overgingen

---

²²⁷ De Koning, Wagemakers, en Becker, *Salafisme - Utopische idealen in een weerbarstige praktijk*.

²²⁸ AIVD Kennisbank, Begrippenlijst, http://www.aivdkennisbank.nl/begrippenlijst/cDU375_Begrippenlijst.aspx. Laatst bezocht op 15 augustus 2014.

tot de gewelddadige strijd. In ieder geval vond er ook een soort herziening plaats van de antiradicaliseringstrainingen. Gaandeweg 2012 werd besloten om de trainingen veel meer te richten op sleutelpersonen en veel minder op een heel breed publiek van mensen dat in aanraking kwam met radicalisering. Het idee was veeleer dat de laatsten de sleutelfiguren inschakelden die vervolgens moesten handelen.

Er was verschil van mening bij deskundigen onderling, evenals bij beleidsmakers, hoe zwaar de salafistische ideologie meetelde bij radicalisering. Wel werd vanaf 2010 al steeds meer gesproken over de noodzaak om zogenaamde ‘tegnarratieven’ in te zetten. In deze tegennarratieven werd benadrukt dat moord immoreel is, dat moslims de grootste slachtoffers waren van criminaliteit, dat er geen strijd tegen de islam plaatsvond, maar alleen tegen Al Qaida. Om deze narratieven gezag te geven, zou er daarbij verwezen dienen te worden naar, onder andere, islamitische geschriften, zoals de Koran en de Hadith. Hier zien we dat de overheid zich niet alleen richtte op het voorkomen van geweld of op repressie van geweld, maar ook op het overtuigen van mensen dat ze moesten afzien van geweld en dat hun wereldbeeld en hun lezing van de islam niet correct waren. Ook was hier de suggestie dat moslims die vanuit politiek-religieuze overwegingen geweld gebruikten, alleen tot die conclusie zouden zijn gekomen door misleiding via derden (predikers en imams) die aan hen een incorrecte visie hadden overgedragen. Aangezien de tegennarratieven zich richtten op een alternatieve islam, volgt daaruit dat het idee was dat religie de enige aanjager was van geweld en radicalisering, terwijl voortdurend bleek dat het ging om een ingewikkelde mengeling van seculier-politieke en politiek-religieuze motieven.²²⁹

De nadruk op tegennarratieven was nog niet echt uitgewerkt toen de situatie alweer veranderde. Eind 2012, na de demonstratie op het Museumplein tegen de film *Innocence of Muslims*, het opheffen van Sharia4Belgium (en daarmee de facto ook van Sharia4Holland) en het staken van de activiteiten van Straat Dawah en Behind Bars, was de vraag wat er nu stond te gebeuren (zie hoofdstuk 2). Toen in december 2012 en januari 2013 duidelijk werd dat er diverse Nederlanders (onder wie een grote groep uit Den Haag en Delft) vertrokken waren naar Syrië om te vechten tegen het regime van Bashar al-Assad, was eigenlijk iedereen uit het circuit van beleidsmakers en volgers van het ‘jihadisme’ verrast. Niet zozeer omdat er mensen waren vertrokken; het was vrij helder dat dat zou gaan gebeuren en met name het Haagse netwerk kwam daarvoor in aanmerking gezien de geschiedenis die men op dat gebied had (zie hoofdstuk 2). Wat verraste was het grote aantal mensen dat was vertrokken.

---

²²⁹ Frank Bovenkerk (2011), ‘Uittreden van criminele organisaties’. In: *Een gevoel van dreiging. Criminologische opstellen*, Frank Bovenkerk (red.), Amsterdam: Uitgeverij Augustus, pp. 172-209.

Op 13 maart 2013 maakte de NCTV bekend dat het dreigingsniveau in Nederland was verhoogd van ‘beperkt’ naar ‘substantieel’ (het een-na-hoogste niveau; er zijn in totaal vier niveaus). De avond ervoor had het *NOS Journaal* al bekendgemaakt op basis van ‘bronnen’ dat er ongeveer honderd Nederlanders deelnamen aan de gewelddadige strijd van islamitische fracties in Afghanistan, Somalië en, het overgrote deel, in Syrië.²³⁰ Dat er iets wezenlijks veranderd was, blijkt als we een vergelijking maken tussen het 31^e Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland (DTN31) van december 2012 en het 32^e Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland (DTN32) van maart 2013.²³¹

‘Het conflict in Syrië kan doorwerken op de dreiging tegen het Westen doordat zich daar een nieuw jihadgebied ontwikkelt met een aanzuigende werking op jihadgangers uit de Arabische wereld of zelfs ook uit Europa. [...]

Hier komt bij dat de jihadistische dreiging in Europa als zodanig nog steeds aanwezig is. Nederland zelf blijft een aantrekkelijk doelwit voor jihadisten. Binnenlandse netwerken in Nederland blijven echter relatief zwak en zijn vooral gericht op de strijd in de islamitische wereld. Dit blijkt ook uit recente jihadreizen. Op dit moment gaat geen concrete dreiging uit van gekende teruggekeerde jihadgangers.

Aan de weerstandkant blijft de weerbaarheid van de Nederlandse bevolking – waaronder de Nederlandse moslimgemeenschappen – tegen extremisme groot. Er is, elf jaar na 9/11, sprake van een significante afname van de aandacht voor vraagstukken rondom radicalisering en terrorisme in de Nederlandse samenleving. Dit is, gezien het al jaren bestendige beperkte dreigingsniveau, een logische ontwikkeling maar kan wel de geboden waakzaamheid voor mogelijk negatieve ontwikkelingen op dit gebied doen verminderen.’

De minister waarschuwde weliswaar tegen verslapping van de waakzaamheid, maar gezien het beperkte dreigingsniveau dat dan al enkele jaren aangehouden werd én de hoge weerbaarheid van de Nederlandse bevolking tegen ‘extremisme’ was de afname in aandacht ook een logische, zo blijkt uit de brief.

---

²³⁰ *NOS Journaal*, 12 maart 2013, ‘Honderd jihadstrijders uit Nederland’, <http://nos.nl/artikel/483882-honderd-jihadstrijders-uit-nederland.html>, laatst bezocht op 1 augustus 2014.

²³¹ Brief van de minister van Veiligheid en Justitie, NCTV 31^e Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland (DTN31), Tweede Kamer, 14 december 2014, Kamerstuk 29754 nr. 215. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-29754-215.html>, laatst bezocht op 1 augustus 2014.

In de brief van 13 maart 2013 met het 32^e Dreigingsbeeld (DTN32) lezen we:²³²

‘De omvang van jihadgang vanuit Nederland naar Syrië en andere gebieden is recent zeer fors gestegen. Terugkeerders, waarvan enkelen zeer radicaal en in hoge mate gewelddadig kunnen zijn, zorgen mogelijk voor dreiging. Verder zijn er signalen van toegenomen jihadistische radicalisering van kleine groepen jongeren. Soms gaat die radicalisering zeer snel. Ten slotte is in veel landen in Noord-Afrika en het Midden-Oosten de ruimte voor jihadistische netwerken om zich te manifesteren toegenomen. Sommige van deze groepen hebben westerse doelen op het oog, soms ook in Europa.’

Van cruciaal belang was hier het snel toegenomen aantal uitreizigers naar Syrië. De toegenomen ‘jihadistische radicalisering van kleine groepen jongeren’ hing daarmee samen en de vergrote ruimte voor ‘jihadistische netwerken’ in verschillende landen was een ontwikkeling die al langer aan de gang was, maar ook vooral betrekking had op Syrië. Toch is maar de vraag of dit de reden was voor het verhogen van het dreigingsniveau. De dreiging verwachtte men immers niet van de uitreizigers, maar van de terugkeerders. Tenzij er op dat moment al een significante groep terugkeerders was (dat is ons niet bekend), was het opmerkelijk om het dreigingsniveau te verhogen terwijl de, volgens de overheid, gevaarlijkste groep juist buiten het land was.

Tevens signaleerde de NCTV in haar Dreigingsbeeld van maart 2013 de mogelijk negatieve gevolgen van bezuinigingen en de aangescherpte focus van antiradicalisering (die zich ook in andere landen had voltrokken):²³³

‘De voornaamste redenen voor deze verandering zijn twijfel aan de effectiviteit van de brede preventieprogramma’s, teruglopende manifestatie van radicalisering, en bezuinigingen als gevolg van de economische crisis. Ook in Nederland heeft de brede preventie onder het Actieplan Polariseren en Radicalisering 2007-2011 plaatsgemaakt voor een specifieke aanpak geconcentreerd op het met kennis en kunde ondersteunen van gebieden en sectoren waar de risico’s van gewelddadige radicalisering het grootst worden geacht. Deze aanpak sluit beter aan bij de politieke en financiële werkelijkheid, maar is vanuit dreigingsperspectief niet risicoloos.

---

²³² Brief minister van Veiligheid en Justitie aan de Tweede Kamer, 13 maart 2013, Beleidsopvolging DTN 32, kenmerk 363784, http://www.nctv.nl/Images/dtn32-beleidsopvolging-dtn32-nl-def_tcm126-491348.pdf. Laatste bezocht op 25 augustus 2014.

²³³ Brief van de minister van Justitie en Veiligheid aan de Tweede Kamer, 13 maart 2013, ‘Samenvatting Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 32’, kenmerk 362553, http://www.nctv.nl/Images/dtn32-kamerbrief-dtn32-nl-def_tcm126-491349.pdf. Laatste bezocht op 25 augustus 2013.

Het is denkbaar dat de alertheid voor extremisme op het lokaal niveau vermindert, evenals de expertise om radicalisering te herkennen doordat minder trainingen worden gegeven. Dat is verontrustend, nu er signalen zijn dat de mate en snelheid van de radicalisering van kleine groepen jongeren toenemen.’

Op deze manier werkte het publiceren van het Dreigingsbeeld ook als argument naar politici en commentatoren om (verdere) bezuinigingen op antiradicalisering tegen te gaan. Voor de meeste burgers was het een signaal, maar meer ook niet. Zij zouden er niet veel van merken, dit in tegenstelling tot (potentiële) uitreizigers en hun partner en kinderen. In de DTN32 werd melding gemaakt van een breed scala aan maatregelen, variërend van het afpakken van hun nationaliteit en verblijfsstatus tot strafzaken, het bevriezen van hun financiële tegoeden en het inzetten van jeugdzorg voor de kinderen. Gedurende 2013 werd dit verder uitgebouwd en werd er een uitgebreid regime ingezet dat varieerde van financiële maatregelen tot jeugdzorg, van strafrecht tot surveillance van de inlichtingendiensten. Dit verhinderde niet dat eind 2013 ongeveer 150 Nederlandse moslims naar Syrië waren vertrokken.

1.3 ‘Goede moslims’ en ‘slechte moslims’²³⁴

Er was angst voor het ongebreidelde geweld dat salafisten zouden kunnen gebruiken, hun pogingen om te participeren in de samenleving zijn ook wel uitgelegd als façadepolitiek (zie hierboven) en er bestond de angst dat salafisten met hun geloofsovertuiging grote druk zouden uitoefenen op anderen, in het bijzonder vrouwen.²³⁵ Het ging daarbij niet (meer) zozeer om het feit dat er een dreiging van geweld uitging van de salafisten, maar om de salafisten als bedreiging voor de sociale cohesie, in het bijzonder de vrijheid die bedreigd zou worden door de afkeer (haat) van salafisten tegen het westen. We zullen verder in het rapport zien dat dit perspectief door de activistische *da’wa*-netwerken vaak uitgelegd werd als een strijd tegen de islam in het algemeen.

In het beleid ten aanzien van radicalisering kwam een veelgemaakte scheiding naar voren die wordt gemaakt in politiek, beleid en debat tussen een ‘goede’ en ‘slechte’ islam. Een dergelijke scheiding heeft een lange geschiedenis. De splitsing tussen de liberale (of gematigde) islam en de radicale islam kunnen we al terugvinden in de tijd van de Europese koloniaties, onder meer in Nederlands-Indië.²³⁶ Destijds

---

²³⁴ Deze paragraaf is in gewijzigde vorm overgenomen van M. de Koning, “‘Salafisme is overal’: Een radicale utopie en de constructie van angst”, *Religie & Samenleving* 7, nr. 1 (2012): 54–70.

²³⁵ Zie bijvoorbeeld de Amsterdamse politica Van Es in *Het Parool* over salafisme: ‘Treurig lot voor veel moslima’s’. <http://www.parool.nl/parool/nl/5/POLITIEK/article/detail/1016352/2010/09/25/Treurig-lot-voor-veel-moslima-s.dhtml>. Laatst bezocht op 10 april 2012.

²³⁶ James C. Kennedy en Markha Valenta, ‘Religious Pluralism and the Dutch state: Reflections on the future of article 23’, in *Geloven in het publieke domein. Verkenningen van een dubbele transformatie*, bewerkt door W.B.H.J.

maakte het deel uit van pogingen om transnationale invloeden vanuit het Midden-Oosten op de lokale islam in de kolonies tegen te gaan en de domesticatie van lokale vormen van islam (die als minder politiek en minder fanatiek werden gezien) te bevorderen. Daarbij gingen de koloniale autoriteiten vaak allianties aan met bepaalde lokale etnische en religieuze groepen en probeerden de autoriteiten soms het islamitisch onderwijs onder staatscontrole te brengen.

Heden ten dage gaat het vooral om allerlei islamitische ideologieën die als bedreigend voor de democratische orde onder het label 'radicaal' worden geschaard. Het idee daarbij is dat de 'goede islam' zich houdt aan de grenzen die voor haar gesteld zijn in de publieke ruimte, maar wanneer de islam die publieke ruimte binnentreedt in een assertieve of zelfs agressieve manier, kan het gelabeld worden als 'slechte islam'.²³⁷ Zo werden de vormen van activisme van Sharia4Belgium gecategoriseerd als een manifestatie van de islam die niet acceptabel, normaal en verwacht was. Waar het hierom ging, was niet slechts een verwerping van een publieke uiting van religie of een vorm van de islam die mensen als vreemd ervoeren. Het ging om het verwerpen van wat werd gezien als een assertieve, opdringerige vorm van islamitische religiositeit en als een opzichtige, provocatieve verwerping van de Nederlandse samenleving.

Van de Donk e.a. (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006), 337–53; Marcel Maussen, Veit Bader, en Annelies Moors, *Colonial and Post-Colonial Governance of Islam Continuities and Ruptures* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2011); Annelies Moors, 'Colonial traces? The (post-)colonial governance of Islamic dress: gender and the public presence of Islam', in *The colonial and post-colonial governance of Islam*, bewerkt door Marcel Maussen, Veit Bader, en Annelies Moors (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2011), 135–55.

²³⁷ Het is een onderscheid dat vrijwel alle politieke partijen ook maken, met uitzondering van de PVV.

Hoofdstuk 2 De opkomst van Behind Bars, Straat Dawah en Sharia4Holland

Inleiding

Vanaf 9/11 en nog meer na de moord op Theo van Gogh in 2004 matigden de belangrijkste salafistische centra, in veel publicaties verantwoordelijk gehouden voor ‘radicalisering van jonge moslims’, hun toon en was er minder ruimte voor het openlijk bespreken van nationale en internationale politiek en de mondiale militaire jihad dan voor 2004.

Voor veel jonge moslims echter bleef de situatie in Palestina, Afghanistan, Pakistan, Jemen, Somalië en Irak tot de verbeelding spreken. In deze ingewikkelde conflicten spelen enerzijds controle over de staat, nationale identiteit en religie, en anderzijds internationale politieke relaties en in het bijzonder de *War on Terror* een grote rol. Sommige jonge moslims zien de mannen die vechten tegen buitenlandse troepen (in het bijzonder de Amerikaanse) en tegen de corrupte regimes als helden en martelaars. De martelingen in gevangnissen in Marokko en Pakistan en in Abu Ghraib (Irak), werden breed uitgemeten, net als de ‘vuile oorlog’ die de Amerikanen zouden voeren en waar later vooral de aanvallen met drones op burgers in Jemen en Afghanistan een symbool van werden.

In Nederland woedde het islamdebat door en had het na de moord op Theo van Gogh meer urgentie en lading gekregen. Dat bleek ook uit het succes in de verkiezingen van de partij van Geert Wilders (PVV) en toen deze er later in slaagde deel uit te maken van de regeringscoalitie (zij het in een gedoogconstructie) maakte dat op sommige jongeren diepe indruk. Het matigen van de toon bij de salafistische predikers en de, voor veel moslims, onzichtbare positie van nationale moslimorganisaties (liever gezegd, moskeeorganisaties) staken daar voor sommigen schril bij af. Enerzijds signaleerden zij dat moslims in toenemende mate onder druk stonden en dat de moslimgemeenschap in een interne crisis verkeerde (want men hield zich niet aan de islam en was hopeloos verdeeld) en anderzijds werd de islam zowel militair als politiek en intellectueel aangevallen. Daarbij, zo luidde de kritiek, stelde het westen wel te strijden voor democratie, vrijheid en gelijkwaardigheid, maar sommige jongeren ervoeren dat deze democratie, vrijheid en gelijkwaardigheid niet golden voor moslims en sterker nog, dat het wapens waren geworden (bijvoorbeeld de inval in Irak om daar democratie te brengen) met als doel moslims van het rechte pad van de islam te brengen en de islam te vernietigen.

In het geval van de Nederlandse *da’wa* activisten in dit rapport hebben we het over een groep jonge moslims die hun politieke socialisatie na 9/11 hadden gekregen. Zowel in het dagelijks leven als op school, werk en sport ervoeren deze jongeren een sterke wij-zij-houding van hun niet-moslimomgeving.

Deze wij-zij-houding werd tegelijkertijd versterkt door de moskeeën die ze bezochten. Voor velen leek het genoeg te zijn om zich in de islam te verdiepen en te proberen hun individuele vroomheid zo goed mogelijk te modelleren op basis van een utopisch beeld dat voortvloeide uit een romantisering en idealisering van de eerste generaties moslims. Er waren er echter ook die een ‘stem’ misten. Zij herkenden zich niet in politici, imams en predikers, maar hadden ook geen alternatief gevonden. Toen, vanaf 2010, ontstonden er in Nederland langzaam maar zeker enkele netwerken met daarin militante activisten die claimden op te komen voor moslims en de islam en daarbij de confrontatie niet schuwden.

In dit hoofdstuk gaan we in op drie netwerken die elkaar qua individuen en ideologie deels overlappen, maar niet gereduceerd kunnen worden tot één homogeen netwerk. Het gaat hier om een, aanvankelijk grotendeels Haags, netwerk dat zich op een gegeven moment presenteerde als Team Free Saddik en later als Behind Bars: activisten die opkwamen voor moslimgevangenen (in het bijzonder, maar niet exclusief, hun eigen vrienden) die men beschouwde als politieke gevangenen van de *War on Terror*. Het tweede netwerk was dat van Straat Dawah, waar diverse jongeren van Behind Bars deel van uitmaakten, aangevuld met anderen. Dit netwerk ontstond na de demonstratie tegen het verbod op de gezichtssluier in 2011. We zullen vooral het verhaal van hun ontstaan brengen of, preciezer gesteld, zoals diverse activisten dat hebben ervaren en verteld. Zowel Team Free Saddik/Behind Bars als Straat Dawah wordt besproken in paragraaf 1. Het derde netwerk is dat van Sharia4Holland, dat deels gezien kan worden als een spin-off van het Belgische Sharia4Belgium en dat langzaam gevormd werd na het verstoren van het debat met Benno Barnard op de Antwerpse Universiteit. Dit komt aan bod in paragraaf 2. In paragraaf 3 gaan we in op de vraag hoe de verschillende netwerken in 2013 hun ‘prioriteiten verlegden’ en in paragraaf 4 behandelen we de kritiek die er onder andere moslims was op met name Sharia4Holland.

2.1 Het ontstaan van Team Free Saddik/Behind Bars/Straat Dawah

2.1.1 Van vriendengroep naar activisten

We hebben niet van alle individuen kunnen vaststellen hoe zij in de activistische *da’wa*-netwerken terecht zijn gekomen. Wel blijkt uit de levensverhalen van enkelen van hen (en dit wordt bevestigd door Facebookdiscussies) dat een controverse die in de Haagse As Soennah moskee speelde van cruciaal belang was. Dit speelde zich af in de periode 2006-2008. De As Soennah moskee had op dat moment onder veel moslims een sterke reputatie, in het bijzonder door predikers als Aboe Ismail en imam Fawaz Jneid. Met name diens laatste optreden tegen de islamofobe ideeën en praktijken van mensen als Theo van Gogh, Ayaan Hirsi Ali en Geert Wilders kon op veel goedkeuring rekenen, hoewel er ook wel kritiek was op zijn verwensingen tegen hen in zijn smeekbedes. Voor velen was imam Fawaz Jneid echter een

van de weinigen die zich uitspraken tegen hen en ook kritisch genoeg waren over de regimes in het Midden-Oosten. De moskee kwam echter ook in de aandacht vanwege beschuldigingen dat zij zich tegen integratie en homoseksualiteit keerde, islamitische huwelijken sloot en de radicalisering van jonge moslims aanwakkerde. De salafistische centra kwamen voor het eerst uitgebreid in het nieuws nadat twee jongens uit Eindhoven de dood vonden in Kashmir; volgens de berichtgeving waren ze daar om zich aan te sluiten bij de strijd van de moslims tegen India. Nadat Mohammed Bouyeri, die de As Soennah moskee bezocht, Theo van Gogh had vermoord in 2004 en diverse preken en smeekbedes van imam Fawaz Jneid waren uitgelekt waarin hij allerlei verwensingen uitsprak tegen mensen als Theo van Gogh, Ayaan Hirsi Ali en Ahmed Aboutaleb, was de moskee er veel aan gelegen om de reputatie op te vijzelen.

In 2005 vertrokken drie vrienden naar Azerbeidjan. Naar eigen zeggen waren ze op vakantie, maar eigenlijk ging iedereen - en in het bijzonder de As Soennah moskee en de inlichtingendiensten - ervan uit dat ze wilden deelnemen aan de militaire jihad. Ze werden alle drie opgepakt en teruggestuurd naar Nederland. In 2009 vertrok een nieuwe groep, ditmaal naar Kenia. Ook zij werden opgepakt en teruggestuurd naar Nederland. Daaropvolgend zou een groep jongeren, vrienden van de uitreizigers, de toegang tot moskee As-Soennah ontzegd zijn.

Het moskeebestuur, de predikers en imam Fawaz Jneid hadden onder die groep al veel van hun reputatie verloren. Waar de As Soennah moskee voor 2006 nog tegen de democratie predikte, riep imam Fawaz Jneid in 2006 op om te gaan stemmen; iets wat voor de vriendengroep rondom de Keniagangers ontoelaatbaar en ongehoord was, want fundamenteel strijdig met de islam. De volgende tekst verscheen in januari 2009 op fora (en werd doorgestuurd naar een van de onderzoekers):

‘Bespaar je alle moeite over deze gebeurtenis, niemand kan er een juiste mening over hebben, behalve als hij het zelf heeft mee gemaakt. AlhamdoeliAllah [*al-hamdu li-llah*, Lof zij aan God] en alle broeders die zogenaamd geweerd zijn uit die moskee niemand van hen heeft een geldige excuus gehoord van hen.

Bij Allah de broeders dagen het bestuur uit om volgens een shari3a rechtbank hun deur beleid te verdedigen jegens de broeders maar dat durven ze zeker niet omdat toen zij dit nieuws kwamen onthullen dat ze zich zelf schaamde en rood werden, of we kunnen anders stellen dat bepaalde lichaamsdelen afstand deden van het geen hun tong zei.

Hun bewijzen zijn slechts vermoedens, mensen die roddelen over broeders en zware beweringen hebben geuit die ze zeker bij hun Heer moeten verantwoorden. De broeders hebben na deze laffe beslissing er zelf voor gekozen om niet naar die moskee te gaan, zoiezo gingen de broeders er

bijna nooit heen. Het is heel erg opmerkelijk, de broeders gingen er echt heel weinig heen ivm afstand tussen huis en “moskee”.

De weigering is tot principe kwestie verheven, waarschijnlijk is er een alliantie tussen deze moskee en de aivd en zal er in deze dagen een schoonmaak (*razia*) zijn. Ze -aivd- willen naar alle waarschijnlijkheid dat de moskee zich van deze broeders openlijk afstand neemt zodat ze in de media kunnen zeggen zie je wel wij zijn goed wij willen democratie en een harmonieuze samenleving. Wij zijn niet met dat soort “tuig”.

Zoals ook velen weten zijn er genoeg rapporten dat de westerse “veiligheidsdiensten” graag willen werken met dit soort instanties..... of hoe moet ik het eigenlijk noemen?!@@!\$!@#%\$@#^#

Het is ook heel erg opvallend geworden dat Fawaz ineens uitspreekt dat hij tegen de mujahidien [*mujahidun*, jihadstrijders] is terwijl hij vorige jaar nog dua [*du’a*, smeekbede] in qunoet (tijdens tarawih gebed)²³⁸ deed voor hen, wel onder de benoeming; mustad’afien [*mustad’afun*, de onderdrukten, de zwakken] maar iedereen weet wie hiermee bedoelt worden. Zoals ik zij deze actie is een voorbode voor grotere zaken. Moge Allah hen die een pact onderling hebben en een plan smeden deze terug laten komen op hen zelf en hun op het meest gevoelige manier raken, Amien! Want waarlijk zij willen de broeders treffen op een hele nare plek en tot Allah is nogmaals ons klagen!

Wie denkt dat Fawaz dom is die heeft hij bij de verkeerde eind, hij is Pienter! Hij bedrijft politiek op den top. Hij heeft zich altijd staande weten te houden in een arabische dictatoriaal bewind laat staan tussen deze flapdrollen!

Er is hier veeeeeeeeel meer aan de hand dan deze zogenaamde onschuldige deurbeleid, de broeders kwamen al 5 jaar sommige langer in deze moskee, en bij Allah de broeders in die moskee zijn zeker niet een afspiegeling van het bestuur, wallahi [*wa-llahi*, bij God]ze houden van de jihad en de mujahdien [*mujahidun*] en de merendeels volgt het nieuws en video’s van de mujahidien [*mujahidun*] en steeds meer mensen beginnen fawaz en zijn clan door te hebben, zelfs de broeders die daar in de moskee bidden. Natuurlijk geldt het niet voor alle bezoeker van dat pand.

De fitrah [*fitra*, natuurlijke aanleg om God te dienen] is er in geprent door Allah niemand kan hem zomaar veranderen, hoe kan je sourah tawbah, anfal, muhamed, saf en andere lezen en dan tegen mij zeggen dat zijn mudjriemien [*mujrimun*, criminelen], quta’ at toeroeq [*qutta’ al-turuq*, struikrovers] of wat dan ook.

---

²³⁸ De *du’a’ al-qunut* is een specifieke smeekbede die meestal tijdens de *tarawih*-gebeden in de nachten van de ramadan verricht wordt.

Wallah [*wa-llahi*] ik kan nog veel type hier en weet dat ik niet bij julie klaag, want ons klagen is allang tot ons Heer gerezen. Maar een verduidelijking is wel zo op zijn plaats.

Dat zij het hef in handen nemen om onder de mom van shubuhaats [*shubuhahat*, twijfels, verdacht] de broeders te weigeren moet geen reden voor ons zijn om hen onrecht aan te doen, het klopt dat zij het bericht hebben ontkent dat in het AD is verschenen, die mensen van irdja' [*irja'*]²³⁹ democraten hebben het zelf 'verzonnen' aldus een bestuurslid, wat ik vreemd vind is dat die democraat wel waarheid spreekt in de AD dus hoe komt hij aan die info.... De beschuldigingen die zij geuit hebben tegen de broeders zijn zoals die persoon van de democraten heeft verteld aan die journalist.

Er zijn hier drie instellingen die op de ruggen van broeders en hun vrouwen en kinderen willen klimmen, ten eerste de aivd, fawaz &CO en de irdja' democraten moge Allah hen alle drie geven wat zij verdienen! Dit is een één drietje en verwacht dat er binnenkort meer is dan dit.

Maar laten wij hen onze hasanaats [*hasanat*, vrome daden die beloning opleveren] niet gunnen.

En praat niet groot als je hier komt verkondigen dat jou dit en dat is gezegt, praat alleen als je feiten hebt en spaar jou hasanaats [*hasanat*] want zij verdienen het niet om genoemd te worden in deze forum.'

De beschuldigingen aan het adres van As-Soennah waren zeer fors: het weigeren van mensen in de moskee, de islam verwateren in samenwerking met de autoriteiten en het verklikken van mensen in de moskee. In dit bericht werd onder andere verwezen naar een artikel in het AD, waarin raadslid Abdou Khouliani (Islam Democraten) zei dat er zorgen heersten bij het bestuur van de As Soennah moskee over radicalisering van een twintigtal jongeren.²⁴⁰ Het bestuur zou hiervan ook melding hebben gemaakt bij de AIVD, iets wat door die jongeren als verraad werd aangemerkt.

Het tijdelijke toegangsverbod ging in nadat de Keniagangers terugkwamen. Het verbod gold niet alleen voor hen, maar ook voor hun vrienden. Sommige jongens kregen een waarschuwing dat ze niet meer met de Keniagangers moesten omgaan. De sfeer werd zeer onaangenaam en de jongeren kwamen naar eigen zeggen onder het vergrootglas te liggen en moesten zichzelf voortdurend verantwoorden. Enkelen werden ervan beschuldigd dat ze zouden rekruteren voor de militaire jihad en dat ze leiders tot ongelovigen bestempelden. Na de vakantie kwam het artikel in het AD. De mannen mochten nog wel op vrijdag

---

²³⁹ De *irja'* is een theologische stroming binnen de islam die moslims, die in hun daden niet aan de islamitische wetgeving voldoen, niet excommuniceren.

²⁴⁰ AD, 'Moskee: Toenemende radicalisering jongeren', <http://www.ad.nl/ad/nl/1040/Den-Haag/article/detail/2107441/2008/09/26/Moskee-toenemend-radicalisme.dhtml>, laatst bezocht op 10 juni 2014.

komen, maar voor hen maakte dat geen verschil; het voelde als een totaal toegangsverbod, ook al ontkende de moskee dat daarvan sprake was.

De mannen braken met de As Soennah moskee waar ze zich niet meer thuis voelden en waarvan ze vonden dat deze van het pad van de islam was afgeweken. In termen van *counter-conduct* wees deze groep niet alleen de regulering van moslims door de overheid af, maar ook de regulering die de As Soennah moskee voorstond omdat die niet de ‘ware’ islam meer aanhing en omdat men zou buigen voor de Nederlandse overheid (wat in hun ogen hetzelfde was als afwijken van de ‘ware’ islam).

2.1.2 Gevangenschap en martelingen

Na de problemen met de As Soennah moskee in 2008 was er nog steeds geen sprake van een groep van activisten. De mannen kwamen bij elkaar over de vloer en praatten met elkaar over het geloof, politiek en voetbal en speelden videospelletjes met elkaar en sportten soms gezamenlijk. Het ging toen nog steeds om individuen die zich probeerden te bekwamen op de weg van God (zoals zij dat zelf zagen) en daarbij solidair waren met de, in hun ogen, onderdrukte moslims en islamitische vrijheidsstrijders, waar ook ter wereld. De Keniangers zelf maakten verschillende ontwikkelingen door nadat ze kort in de terroristenafdeling TA in Vught hadden gezeten. In 2010 werd hun zaak geseponeerd wegens gebrek aan bewijs. Eén jongen is naar Turkije gegaan en drie vrienden (onder wie twee Keniangers) probeerden Afghanistan te bereiken; slechts één slaagde daarin. Uiteindelijk vochten ze vanaf 2013 allemaal in Syrië en sneuvelden daar ook bijna allemaal in 2013 en 2014: één van hen sneuvelde in Irak en de ander vecht nog steeds in Syrië.

Een van de jongens die naar Somalië probeerden te gaan, was Saddik Sbaa. Hij was ook een van degenen die op verschillende plekken in de gevangenis hadden gezeten, om te beginnen in De Schie in Rotterdam op de terrorismeafdeling (TA). Hij was volgens zijn vrienden zwaar getekend door zijn verblijf in de TA en zou zelfs gezegd hebben: “De TA heeft van mij een soldaat gemaakt”.²⁴¹ De verblijfsvergunning van Sbaa (hij had geen Nederlandse nationaliteit) werd in 2010 ingetrokken. Hij ging in beroep en bleef gedurende dat beroep gevangen in de TA.²⁴² Vanwege het, naar eigen zeggen, ‘ondraaglijke detentieregime’ en ‘getreiter door de AIVD’ vertrok hij op 4 november 2010 uit eigen beweging naar Marokko. Zijn advocaat waarschuwde hem voor de risico’s. De IND (die zijn verblijfsvergunning had

---

²⁴¹ DeWareReligie.nl, ‘Nederlandse Saddik Sbaa vind (sic) martelaarschap in Syrië’.

<http://dewareregelie.nl/2013/08/12/actueel/nederlandse-saddik-sbaa-vind-martelaarschap-in-syrie/>. Laatst bezocht op 10 juni 2014.

²⁴² Voor een evaluatie van het TA-regime zie: Veldhuis, T.M., Gordijn, E.H., Lindenberg, S. & Veenstra, R. 2010, ‘Terroristen in detentie; evaluatie van de Terroristenafdeling’. Den Haag: WODC/ministerie van Veiligheid en Justitie.

ingetrokken op basis van de informatie van de AIVD) zou echter gesteld hebben dat Sbaa in Marokko geen gevaar liep. De rechter oordeelde daar overigens anders over. De advocaat maakte de afspraak met de AIVD dat Marokko niet geïnformeerd zou worden over Sbaa’s komst, maar bij aankomst bleken de autoriteiten wel degelijk op de hoogte te zijn en pakte ze hem op. Volgens de advocaat betekende dat dat de AIVD tóch, ondanks de afspraak, het dossier had overgedragen aan Marokko. Ook een vriend van Sbaa zou in Marokko ondervraagd zijn over Sbaa. Sbaa verdween na zijn aanhouding, maar na vier weken nam hij contact op met zijn familie om te laten weten dat alles goed was. Later echter werd volgens vrienden (die het dagboek van Sbaa in handen hadden gekregen) duidelijk dat hij gemarteld was. Sbaa is veroordeeld tot twee jaar cel op basis van de Kenia-zaak en de beschuldiging dat hij deel uitmaakte van een terreurcel in Nederland.²⁴³ Tijdens zijn detentie in Marokko was Sbaa diverse keren betrokken bij protesten in de gevangenis tegen de slechte omstandigheden aldaar en voor een eerlijk proces. Over de eerste zeven dagen van zijn detentie in het ondervragingscentrum At Tamaraah schreef Sbaa:

‘Ik mocht niet slapen of in slaap vallen. Elke keer als ik in slaap viel begonnen zij te schreeuwen, dingen naar mij te gooien, water over mij heen te spuiten en op de ijzeren hekken te slaan.

Op een gegeven moment pakte zij mij vast en begonnen mij heel hard op mijn gezicht te slaan, met platte handen en vuisten.

Tevens bedreigde hij mij dat hij zijn peuk in mijn gezicht zou uitdrukken. Nadat hij klaar was met zijn dreigement, begon een ander mij uit te schelden. Hij bedreigde mij ook met verschillende vormen van martelingen.

Zij sloegen mij op mijn gezicht, gooiden water op mijn gelaat en als ik weg dutte kreeg ik klappen in mijn nek. Zij oefenden verschillende houtgrepen op mijn keel uit en elke sigaret werd uit geblazen in mijn gezicht.

Ik moest wat zaken ondertekenen. Ik mocht niet eens lezen voor wat ik tekende. Ik weigerde, waarna zij mijn hand vast pakte en dwongen te tekenen.²⁴⁴

Zijn vrienden in Den Haag richtten in datzelfde jaar Free Saddik op, nadat protesten in de gevangenis in mei 2011 met harde hand werden neergeslagen. Aanvankelijk was de samenstelling zeer wisselend; de harde kern bestond uit ongeveer drie mensen. De focus was, zoals uit de naam al blijkt, Saddik, en veel jonge mannen wilden uit solidariteit met hem en omdat ze hem kenden wel voor hem demonstreren. Op Facebook was de groep ‘Saddik Free’ actief en er was een initiatief Schrijfnu dat zich richtte op het

---

²⁴³ Bron: gesprekken met vrienden Sbaa. Zie ook de transcriptie van het gesprek uit een uitzending van *Argos*: ‘De AIVD-connecties in de Arabische wereld’, *Argos*, 4 juni 2011.

²⁴⁴ Bron: transcriptie gesprek uitzending *Argos*: ‘De AIVD-connecties in de Arabische wereld’, *Argos*, 4 juni 2011.

schrijven van brieven naar gevangenen. Eveneens verscheen er een video met een promo voor hun protest en daarin een getuigenis van een man, Bochta Charef, over de martelingen en vernederingen in At Tamaraah.²⁴⁵

De wisselende samenstelling van Free Saddik had waarschijnlijk te maken met het gegeven dat velen wel wilden opkomen voor Saddik (die zij persoonlijk kenden), maar zich wellicht minder betrokken voelden bij andere gevangenen. Dat mensen door deelname aan de demonstraties ook meteen onder het vergrootglas van de politie, de AIVD en waarschijnlijk ook de Marokkaanse veiligheidsdienst kwamen te liggen, werd ook geopperd als mogelijke reden: ‘Velen wilden waarschijnlijk ook gewoon met de zomer naar Marokko kunnen.’ Niettemin besloot de harde kern van Free Saddik Behind Bars op te richten dat op wilde komen voor alle moslimgevangenen. Naast demonstraties voor de Marokkaanse ambassade heeft de groep ook demonstraties georganiseerd bij bijvoorbeeld de Franse ambassade. Saddik werd in 2012 vrijgelaten en trouwde. In 2012 vertrok hij naar Syrië en sneuvelde daar in augustus 2013.

Ook andere jongemannen hadden vastgezet of zaten vast toen Behind Bars begon. Abu Muhammed zat in oktober 2010 vast in Marokko. In 2011 werd hij gearresteerd in Quetta, Pakistan, nadat hij, samen met Abu Faris, eerst Turkije en Iran had bezocht. Vanuit Quetta werden zij overgebracht naar de gevangenis in Islamabad. Het nieuws van hun detentie werd in november 2011 bekend.²⁴⁶ Eerder dat jaar was Sabir K., een andere Nederlander die ook uit Den Haag kwam, maar op dat moment nog geen deel uitmaakte van het hier besproken vriendennetwerk, vanuit dezelfde gevangenis uitgezet, waar hij uitlevering naar de VS afwachtte wegens beschuldigingen van aan terrorisme gerelateerde misdrijven. Zowel Abu Muhammed als Abu Faris zou in Pakistan gemarteld zijn. Abu Muhammed vertelde zelf over die martelingen:

“Als iemand echt pijn heeft, en je hoort het in de stem, en je hoort mensen lachen en doorgaan. Als je de tekenen ziet van marteling bij zo'n persoon. Iemand vertelde, hele dag weggeweest, naakt, geslagen met zweep en elektriciteit op geslachtsdeel. Helemaal onderkoeld, onder striemen en blauwe plekken. Pakistanen en Afghanen werden erger behandeld dan mij.

---

²⁴⁵ Zie ook het rapport van Amnesty Internationaal over het neerslaan van de protesten in Al Tamaraa: ‘Moroccan Authorities Criticized for Cracking Down on Témara Protests’.

<http://www.amnesty.org/en/library/info/MDE29/004/2011/en>, laatst bezocht op 10 juni 2014.

²⁴⁶ Zie onder andere NOS.nl: ‘Twee Nederlanders vast in Pakistan’, 10 november 2011, <http://nos.nl/artikel/312235-twee-nederlanders-vast-in-pakistan.html>. Laatst bezocht op 10 juni 2014.

[Ik] moest de waarheid vertellen. Hele dag staan in de kou, luisteren naar de martelingen van anderen. Week lang, daarna week rust en controle van de dokter. Ik heb er geen littekens aan overgehouden. Er stond altijd een ander persoon bij om de martelingen toe te zien. Mijn zicht werd minder; mijn ogen loensten. Ik kreeg een behandeling. Je denkt niet aan volgende dag, maar aan volgende uur. Ze komen onverwacht. Je hoort ze aankomen, dat is slopend. Dan stoppen ze bij je en krijg je zak over je hoofd, handboeien, begint met slaan. Je kunt acht maanden lang gewoon elk moment meegenomen worden. Executies worden nagebootst. Amerikanen kwamen daar. CIA martelde niet; zij waren de good guys. Zij kwamen met McDonald’s, koekjes, vragen of ze zich goed voelen.”

In 2012 keerden Abu Muhammed en Abu Faris terug naar Nederland. Behind Bars had toen inmiddels, zij het in beperkte kring, naam gemaakt met de demonstratie tegen het verbod op de gezichtssluier in 2011 en de demonstraties bij bijvoorbeeld de ambassade van Marokko tegen de gevangenschap van Saddik. Hoewel deze ervaringen zeker niet voor alle jongeren golden, was de gevangenschap van deze jongeren het centrale motief voor de vorming van Behind Bars. Behind Bars pleegde op te komen voor alle moslimgevangenen (dit werd ook voortdurend benadrukt), maar de eerdere verbanning van de As Soennah moskee en de vriendschapsbanden die daar gevormd waren, kleurden hun activistische *da‘wa*. En omgekeerd ook, behalve vrienden en lotgenoten waren de mannen in de gevangenis ook broeders in het geloof.

2.1.3 Naar Straat Dawah

In 2012 slaagden de Hagenaars erin een eigen pand te huren. Het Pand (zoals het in het onderlinge spraakgebruik heette) werd gebruikt om samen te bidden, te eten, computerspelletjes te spelen en te werken aan de campagnes van Behind Bars. De groep kende al die tijd een kleine harde kern, maar had wel contact met andere netwerken, zoals één in Delft, in Gouda en met een groepje dat de lessen van Aboe Bashir in Zoetermeer bezocht. Tot een heel nauwe samenwerking of zelfs gezamenlijk onder één naam optrekken, is het eigenlijk nooit gekomen. Hoewel de groepen elkaars ideologie kenden en erkenden, bleken strategische en tactische overwegingen toch een te groot struikelblok. Zo stonden de Delftenaren een meer terughoudende aanpak voor de *da‘wa* dan ‘Den Haag’. De groepen hielden niettemin wel contact en enkele mannen van Behind Bars bezochten ook regelmatig de kring van Aboe Bashir. In het najaar van 2012 leek het te komen tot een samenwerking tussen het Delftse en Haagse netwerk, maar uiteindelijk kwam die nooit echt tot stand doordat mensen naar Syrië vertrokken.

Het idee van *da’wa* kwam op bij enkele voorlieden van Behind Bars, na een bezoek aan Sharia4Belgium in Antwerpen in 2011. De activisten waren eigenlijk van plan om via Frankrijk naar Engeland te gaan met een auto vol met kleding, in verband met een kledinginzamelingsactie voor gevangenen aldaar en een conferentie over islamitische politieke gevangenen. Aangezien de mannen in eerste instantie niet naar Engeland konden vanwege problemen met de politie, besloten ze naar Antwerpen te gaan om te kijken of ze konden overnachten bij de kring van moslims van Abu Imran. Ze kenden hem op dat moment nog niet persoonlijk, maar hadden wel over hem gehoord. Inmiddels waren ze via een moskee in Zoetermeer, waar ze vaak kwamen, in contact gekomen met een groep gelijkgezinden uit Delft. Deze kring bezocht Abu Imran met enige regelmaat en via hen kwamen ze met Abu Imran in contact. Het bezoek aan Sharia4Belgium leverde vervolgens de inspiratie op om zich niet alleen maar met solidariteitsacties met gevangenen bezig te houden, maar ‘we moesten ook aan *da’wa* gaan doen. De Haagse activisten vonden dat de salafistische predikers zwichtten voor de druk van de overheid en daarmee bogen voor niet-moslims door hun toon te matigen en niet de sharia te verdedigen. De activisten van Behind Bars vonden dat de Waarheid (*al-haqq*) gezegd moest worden. Niettemin was wel helder dat zij zich bezighielden met de vraag welke stijl van *da’wa*, gegeven de sociale en politieke context, het effectiefst en nuttigst zou zijn.

In juni 2011 besloot Behind Bars een demonstratie te organiseren tegen een mogelijk verbod op de gezichtssluier. Deze demonstratie was niet groot (ongeveer vijftig mensen), maar trok wel gevarieerde deelnemers. Het idee om publiekelijk *da’wa* te gaan doen, kreeg vastere vorm doordat de organisatoren van de demonstratie nut en noodzaak van een vorm van *da’wa* op straat inzagen. Met diverse aanwezigen bij het protest is na afloop gesproken en dat leidde tot de oprichting van Straat Dawah.

Straat Dawah ging, zoals de naam al zegt, de straat op om daar islamitisch missiewerk te verrichten. Het was geen uniek initiatief; op dat moment waren er vanuit salafi-kringen al diverse soortgelijke initiatieven geweest, maar die concentreerden zich bijna allemaal op Koninginnedag. In andere landen, in het bijzonder Engeland en Duitsland, bestonden dergelijke initiatieven al langer en op iets grotere schaal. Straat Dawah was dan ook in zoverre uniek dat het probeerde met enige regelmaat de straat op te gaan, door het hele jaar heen. In plaatsen als Volendam, Rotterdam en Den Haag deelde men flyers uit en ging men in gesprek. Een enkele keer gingen de activisten op ziekenbezoek. Het was een initiatief dat, hoe klein op zich ook, opviel. In andere kringen liepen mensen ook met dergelijke plannen rond, maar deze mensen waren bevreesd voor de reactie van het publiek. Uit de ervaringen van Straat Dawah bleek dat mensen over het algemeen terughoudend waren, maar niet per se onvriendelijk.

In de context van Nederland en Duitsland was Straat Dawah ook een coming-out in de zin dat de activisten lieten zien dat ze trots waren op hun geloof en het niet verloochenden. Dat gebeurde niet alleen door de handelingen, maar ook door uiterlijke kenmerken, zoals de kleding en de baard. Het ging om een weloverwogen actie om het eigen geloof naar buiten te communiceren en de aandacht van het publiek te trekken. Daarbij waren de activisten creatief met flyers, filmpjes op internet en soms 'preken' op straat. De eerste reacties van de betrokkenen bij Straat Dawah waren zeer enthousiast: ze hadden het gevoel met iets goed bezig te zijn, deel uit te maken van een grotere groep en het eigen geloof kreeg een 'boost'.

2.2 "Dit is precies wat we nodig hebben!" – het ontstaan van Sharia4Holland

Afbeelding 17 Afbeelding site Sharia4Holland.com.

De vorming van Sharia4Holland stond los van Behind Bars en Straat Dawah, maar trok wel belangstelling in deze kringen en ook in andere kringen van moslims die een meer militante, activistische koers wilden dan tot dan toe gebruikelijk was in Nederland. Toen in maart 2010 het Belgische Sharia4Belgium een debat aan de Universiteit van Antwerpen verstoorde (zie deel II) was dit snel groot nieuws, ook in Nederland. Onder diverse jongemannen (onder andere in Den Haag, Delft en Amsterdam) leidde dit tot het idee: "Dit is precies wat we nodig hebben!". Ze reisden vervolgens alleen of samen met vrienden af naar België om te spreken met Abu Imran. Een van de resultaten was het vraaggesprek van Abdelkarim Honing van 25 december 2010 met Abu Imran, dat ook op YouTube terug te vinden is.

Volgens Abdelkarim Honing maakten de filmpjes van Sharia4Belgium/Sharia4Holland een heleboel los:²⁴⁷

“Ik word er nieuwsgierig van en sommige dingen die verbazen je en inspireren je.” Een van de vragen die Honing stelde aan Abu Imran betref de overeenkomsten en verschillen tussen moslims in België en Nederland. Abu Imran zei toen:

“In België aan de ene kant heb je het hoofddoekverbod op scholen, het nikabverbod op straat, heb je bijvoorbeeld het verbod op minaretten te bouwen, heel veel problemen met minaretten te bouwen, islamitische scholen zijn verboden in België, het is wettelijk gezien verboden om een islamitische school te hebben in België. Dus die zaken zijn er. Aan de andere kant heb je in Nederland de vrijheden van nikab, hidjab, islamitische scholen, minaretten, ik denk zelfs in bepaalde plaatsen oproepen tot gebed [...] er is die mogelijkheid. Maar vanuit Nederland komt de grootste vijandelijkheid tegenover islam, op het vlak van media en zo. Geert Wilders, Theo van Gogh, Hirsi Ali, Sooreh Hera, die Iraanse kunstenaar, moge Allah haar vervloeken, heel veel personen die dagelijks aanvallen doen op de umma, dagelijks aanvallen op de profeet, *salla Allahu alayhi wa-sallam* [Moge God over hem bidden en hem vrede geven], komen van Nederland. Ondanks dat er die flexibiliteit is in het maatschappelijk leven van moslims, hebben we ook altijd van Nederland die negatieve berichten. Natuurlijk, er zijn ook vijanden van Allah in België [...] Filip de Winter...die zijn er ook, maar niemand kan ontkennen dat Nederland het bolwerk is van het beledigen van de umma, beledigen van de islam, beledigen van de profeet, *salla Allahu alayhi wa-sallam*. Het is heel eigenaardig *subhan Allah* [God zij geprezen], dat de moslims in Nederland, ik zie Nederland, natuurlijk, we zeggen hetzelfde over de moslims in België, maar dat de moslims in Nederland zo heel flexibel omgaan met deze zaken is ongelooflijk. Dat een man, Marcouch bijvoorbeeld, die zichzelf voordoet als moslim, dat die oproept om homofilie te accepteren, in moskeeën dat de imams moeten oproepen tot het meeleven met de homo’s en lesbies, *subhan Allah*, dat dat zover kan komen.”

Daarbij stelde Abu Imran dan ook nog dat er met twee maten gemeten werd omdat dit niet aan joden en christenen gevraagd zou worden. In het bovenstaande fragment schilderde Abu Imran een Nederland dat aan de ene kant vrijer was dan België (moslims hadden meer rechten dan daar), maar aan de andere kant kwamen er ook voortdurend symbolische aanvallen op de islam. Overigens was er geen minarettenverbod

---

²⁴⁷ ‘AbdelKarim Honing - Interview met Abou Imran - Deel1’, <https://www.youtube.com/watch?v=or1oB8BrEgE>, laatst bezocht op 24 oktober 2014.

in België en waren islamitische basisscholen wel degelijk toegestaan; beide waren eigenlijk nauwelijks onderwerp van debat.²⁴⁸ Toen Honing vervolgens vroeg wat Abu Imran nu liever had, zei hij:

“Ik heb liever dat dagelijks een moslim wordt neergeschoten door een ongelovige, dat dagelijks een moslim wordt gedood door een ongelovige, dan dat [...] onze geliefde boodschapper, *salla Allahu alayhi wa-sallam*, wordt beledigd. Liever onze umma ons bloed verliezen dan dat onze profeet, *salla Allahu alayhi wa-sallam*, beledigd wordt door een ongelovige, door een vervloekte ongelovige.”

Abu Imran stelde ook aan de orde dat moslims zich te onderdanig zouden gedragen tegenover de ongelovigen en bekritiseerde in het bijzonder imam Fawaz en andere religieuze gezagsdragers die zich openlijk distantieerden van Abu Imran en Sharia4Belgium ‘om de ongelovigen tevreden te stellen’. Ze bespraken of het verstandig was dat Sharia4Belgium streefde naar het laten vallen van de democratie en het vestigen van de sharia; in het bijzonder of het tempo waarin Sharia4Belgium dat wilde geen problemen opleverde. Abu Imran wierp tegen dat moslims al zestig jaar in België woonden, terwijl er nog helemaal niets bereikt was.

Sharia4Holland werd op 17 december 2010 gelanceerd, maar had toen nog vooral een virtuele aanwezigheid. Direct bij de lancering waren er drie YouTube-filmpjes. In één presenteerde Sharia4Holland zich, in het andere filmpje sprak Abu Imran, waarbij hij onder anderen Geert Wilders en toenmalig koningin Beatrix (“Zij is namelijk een *taghut* [tiran]²⁴⁹, een afgod, en in de islam mag niemand aanbeden worden naast Allah.”) uitnodigde tot de islam, evenals de Rotterdamse burgemeester Aboutaleb die door hen blijkbaar niet (meer) als moslim gezien werd. “U maakt wetten en denkt te genieten van een hele gemeenschap van onderdanen”, zo zei Abu Imran tegen Beatrix.

“Maar dit leidt naar de hel. Als u op deze manier leeft dan zal u sterven en zal u naar de hel gaan voor de eeuwigheid. En daarom zeg ik, vrees Allah. Toon berouw en word lid van de meest groeiende gemeenschap op aarde. Wij zijn bereid als mensen van Sharia4Belgium en Sharia4Holland om u de ondersteuning te geven, u kan met al uw vragen bij ons terecht, en dat geldt voor alle leden van de koninklijke familie in Nederland.”

---

²⁴⁸ De laatste jaren is er overigens wel meer debat over deze onderwerpen.

²⁴⁹ Een tirannieke heerser die met door mensen gemaakte wetten heerst en niet met de wetten van God (sharia).

Tegen Rutte zei hij: “Als u het goede voor hebt met de mensen, redt dan uzelf van de hel om te beginnen.” Abu Imran gaf tevens aan dat de politici het hele Nederlandse volk kunnen redden door het “implementeren van de sharia”. Moslims riep hij op om “wakker te worden” en om “mee te werken aan de islamitische revolutie”. Hij oefende kritiek uit op de regering die moslims zou aanvallen in Afghanistan en de vijanden van de islam, “de joodse staat” en “Amerika” zou steunen. “[Het is] jullie plicht om wakker te worden. Wij roepen niet op tot geweld, verre van zelfs, wij zeggen op een vreedzame manier, op een diplomatische manier, dat het genoeg geweest moet zijn.”

De Facebookpagina van Sharia4Holland telde al snel zo’n 150 personen in de vriendenlijst, maar dat aantal zei niet direct iets over het aantal aanhangers en sympathisanten. Jongeren kwamen op verschillende manieren bij Sharia4Holland terecht. Zo was er één activist die thuis bij een andere (volgens hem “superliberale”) moslim door die man werd geattendeerd op een filmpje op YouTube. Hij vertelde: “Ik kijk mee. Een keiharde boodschap naar Beatrix toe. [...] Ik denk bij mezelf ‘wauw’. Het intrigeerde me wel want ja, ik houd ook van choqueren. Ik denk, daar moet ik heen.” Hij liet zijn telefoonnummer achter bij Abu Imran, die hem kort daarna zelf terugbelde; iets waar de activist zeer van onder de indruk was.

De eerste woordvoerder van Sharia4Holland was Maiwand Al-Afghani. Naar eigen zeggen is hij vertrokken bij Sharia4Holland vanwege verschillen van mening over de te volgen koers; anderen zeggen echter dat hij uit Sharia4Holland gezet werd omdat hij ‘te koppig en eigengereid’ zou zijn. Later kwam Abu Qasim naar voren als de nieuwe woordvoerder. Abu Qasim was betrokken bij het verstoren van het debat in de Balie met Tofik Dibi en Irshad Manji, waarbij Sharia4Belgium en Sharia4Holland gezamenlijk optrokken.

Op zaterdag 18 juni 2011 was Sharia4Holland aanwezig bij een demonstratie van Behind Bars/Team Free Saddik tegen de gevangenschap van Saddik Sbaa in Marokko.²⁵⁰

---

²⁵⁰ ‘Sharia4Holland steunt demonstratie Marokkanen’, <http://www.zie.nl/video/algemeen/Sharia4Holland-steunt-demonstratie-Marokkanen/m1gz78dfldt>, laatst bezocht op 14 september 2014.

Afbeelding 18 Woordvoerder Abu Qasim bij de demonstratie voor de vrijlating van Soddik Sbaa, 18 juni 2011. Screenshot Novum-reportage. (Still Novum reportage)

Abu Qasim kwam bij velen over als een zwakke woordvoerder: hij hakte te veel en zijn toespraken werden onsamenhangend gevonden. Daarbij was Sharia4Holland te klein en te zwak georganiseerd om zelfstandig op te treden en meestal gebeurde dit dan ook samen met Sharia4Belgium. Op Bevrijdingsdag 2012 protesteerden Sharia4Belgium en Sharia4Holland gezamenlijk bij de gevangenis in Vught, waar Mohammed Bouyeri gevangen zit. Onder het motto ‘Bevrijdingsdag voor Mohammed B.’ stelde Sharia4Belgium in haar persbericht:²⁵¹

‘Vandaag hebben de broeders zich met een 20 tal broeders gemobiliseerd naar de gevangenis te Vucht in Nederland waar onder andere Mohammed Bouyeri vastzit (moge Allah hem spoedig bevrijden en beschermen). Dit naar aanleiding van de Nederlandse ‘bevrijdingsdag’. Sharia4Belgium kan niet anders dan te reageren op deze hypocriete “feestdag”, dit door middel van een manifestatie voor de gevangenis. Nederland viert haar ‘bevrijdingsdag’, over welke bevrijding hebben zij het? Zij feesten terwijl er talloze broeders onschuldig vastzitten in hun gevangenissen. Deze broeders worden ontnomen van hun vrijheid, families en van enig sociaal contact en dan gaan zij spreken over termen als ‘bevrijding en vrijheid’? Met deze actie pleiten wij voor de vrijlating van onze broeder Mohammed Bouyeri, de broeders droegen verschillende slogans voor als: “Bevrijdingsdag” voor mohammed bouyeri.’

²⁵¹ ‘Bevrijdingsdag voor Mohamed B.’ - YouTube (<http://www.youtube.com/watch?v=ASY2iLWhyJ4>)
‘Bevrijdingsdag voor Mohamed B.’ Niet meer online.
(http://shariah4belgium.com/index.php?option=com_content&view=article&id=388%3Apersbericht-naar-aanleiding-van-de-actie-te-vucht-op-05-05-2012&catid=3%3Aartikels&lang=en) Niet meer online.

Dat men hier stelde dat er broeders ‘onschuldig’ vast zouden zitten en dat men Mohammed Bouyeri daarbij in één adem noemde, wil niet zeggen dat men vond dat Bouyeri niet de moordenaar was van Theo van Gogh; het gaat erom dat hij volgens hun lezing van islamitisch recht iets goeds had gedaan en derhalve niet vast hoorde te zitten.

In diezelfde maand, om precies te zijn op 25 mei 2012, hield Sharia4Holland een persconferentie op de Dam; één die ruim van te voren was aangekondigd en waarbij diverse journalisten gevraagd waren om te komen. Abu Imran was ook uitgenodigd voor die zondag, maar de regering liet weten dat hij zou worden opgepakt als hij naar Nederland kwam en vervolgens uitgezet zou worden naar Marokko vanwege een gevangenisstraf voor drugshandel. Op de zaterdag voor de conferentie stond Abu Qasim op de Dam samen met Anjem Choudary, de Britse activist van Islam4UK. Tijdens deze persconferentie stelde Abu Qasim onder andere:²⁵²

“Kijk om je heen. In wat voor samenleving leven wij? Wat is dit voor maatschappij? Achter ons hebben we de prostitutie, de rosse buurt. Rechts van ons de gokhallen, de gokjunkies. Links van ons hebben wij de mode-industrie met de cosmeticajunkies. Deze regering in Nederland, van Europa, buit jullie uit. In naam van de Europese Unie, in naam van de democratie, om de oorlogen te kunnen blijven financieren. Dat is de kern en de essentie van de economische crisis. [...] Dit is de as van het kwaad waar we hier staan, dit zogenaamde monument van de vrijheid. Dit is niks anders dan een monument waaromheen zich in Nederland alle perversiteit verzamelt. Dit is vrijheid, het beste gezicht van de democratie. Geen normen, geen waarden, noch grenzen.”

Vervolgens stelde hij dat Nederlanders die nog niet aangetast waren door deze samenleving, die perversiteiten en grenzeloosheid en het ongelof zat waren. Hij ging toen over op bekeerlingen, die volgens hem in meerderheid uit Amsterdam kwamen. Hij zei tevens dat er betere tijden zouden komen, dat moslims de democratie, “de tumor van mensgemaakte wetten”, zouden uitroeien, “zover de islam ons dat toelaat. Zover de islam ons dat gebiedt. De sharia is sowieso de oplossing en sharia is de enige rivaal die is overgebleven om de democratie ten val te brengen.”

Abu Qasim gebruikte hier de islam ten eerste als moreel kader om aan te geven waar Sharia4Holland zich tegen verzette: de democratie, de economie en de morele bandeloosheid die alleen zou bijdragen aan de

---

²⁵² De toespraak is nog terug te vinden bij het YouTube-kanaal van journalist Frank Buis: ‘Bedreiger tegen Geert Wilders krijgt boete van 750 euro’: <http://www.youtube.com/watch?v=hMK34cG80eA>. Laatst bezocht op 14 september 2014.

strijd tegen de islam. Tegelijkertijd gaf hij, zij het vaag en abstract, een model aan hoe het dan wel moest: de sharia waardoor er een samenleving zou ontstaan die wel harmonieus is. Iets dergelijks zagen we ook terug in een interview dat Abu Qasim gaf voor het Russische RT.com, waarin hij stelde dat jongeren die hier opgegroeid waren, teruggingen naar de islam en dan ontdekten dat er een veel “beter systeem en betere manier van leven is: de islamitische manier van leven.”²⁵³ In dat interview vertelde hij eveneens dat mensen hem anders waren gaan behandelen nadat hij zich anders was gaan kleden: ze groetten hem niet meer. Het maakte hem echter weinig uit, zei hij, maar de situatie voor ‘*muslim sisters*’ was ernstiger omdat die, volgens hem, niet meer de straat op konden met de ‘gepaste moslimkleding’ voor vrouwen.

In de toespraak op de Dam deed hij nog iets meer dan alleen aangeven waartegen Sharia4Holland zich verzette en waarvoor het streed. Als derde gaf hij hier aan dat ongelovigen de islam met rust moesten laten. Daarbij richtte hij zich in het bijzonder op Wilders: “Maar voor degenen die er hun werk van hebben gemaakt om Allah, subhanahu wa-ta’ala [Hij zij geloofd en verheven], en zijn boodschapper Mohammed, Allahu alayhi wa-sallam [volledig: *salla Allahu alayhi wa-sallam*], te beledigen, zoals deze hond van de Romeinen, Geert Wilders, voor deze zeggen we: ‘Als de khilafa [algemene verwijzing naar kalifaat] het in Nederland overneemt, dan zullen wij met jullie dealen zoals de khilafa met dit soort personen hebben gedeald in het verleden.’ Dus trek lering, ook uit het geval van Theo van Gogh.”²⁵⁴

Dat laatste kwam Abu Qasim duur te staan: hij werd gearresteerd en kreeg een voorwaardelijke gevangenisstraf van een maand en een boete van 750 euro. Hij ontkende weliswaar dat het ging om een dreigement en stelde dat het niet meer was dan een waarschuwing, maar die verdediging mocht niet baten. In juni 2012 gingen mensen van Sharia4Holland de straat op om te flyeren tegen het stemmen tijdens de Tweede Kamerverkiezingen van september 2012: ‘Stemmen is shirk (afgoderij) en daarmee een grote zonde’. In juli 2012 ontstond er onrust in Woerden vanwege aanwijzingen dat mensen van Sharia4Belgium en Sharia4Holland bij elkaar zouden zijn in de woning van Abu Qasim. Dat was niet verboden en de politie greep dan ook niet in. Op 6 september 2012 verstoorden jonge mannen de verkiezingsbijeenkomst in de Amsterdamse Badr-moskee. Ook daar werd gesteld dat moslims niet mochten stemmen en dat ongelovigen zich niet met de islam moesten bemoeien. Daarna bleef het enkele maanden stil rondom Sharia4Holland totdat leden weer verschenen bij de demonstratie tegen *Innocence*

---

²⁵³ ‘RT Interviews Abu Qasim of Sharia4Holland’, <https://www.youtube.com/watch?v=eFwUaWqrfyI>, laatst bezocht op 14 september 2014.

²⁵⁴ In het filmpje ‘Wilders, Wanted dead or alive!’ blikte Abu Imran terug op de actie op de Dam en sprak hij zijn steun uit voor Abu Qasim (niet meer online).

of Muslims op het Museumplein, in september in Amsterdam. Opnieuw flirtte Abu Qasim daar met dreigingen en waarschuwingen.²⁵⁵

“Er zijn zeker meer acties denkbaar. Het minste dat wij kunnen doen, als dit zo doorgaat, is het protesteren met onze tongen. Maar Nederland moet niet raar opkijken als een broeder, een individuele moslim van buiten onze organisatie, het recht in eigen handen neemt. Wij, als moslims, moeten spot niet serieus nemen, wordt altijd gezegd. Maar als je de Holocaust niet mag ontkennen, en respect moet hebben voor het drama van de Tweede Wereldoorlog, waarom moeten wij dan zwijgen als onze profeet belachelijk wordt gemaakt in een studiobeeld? Dat is meten met twee maten.”

Zelf zou Sharia4Holland binnen de wet willen blijven: “Maar nogmaals: je moet niet raar opkijken als een broeder, die nog verder gaat dan wij in zijn geloofsbelijdenis, maling heeft aan de Nederlandse wet.” De demonstratie op het Museumplein was de laatste publieke actie waar mensen van Sharia4Holland bij aanwezig waren. Het is ons niet precies duidelijk geworden wat er gebeurd is na de ontbinding van Sharia4Belgium en het staken van de activiteiten van Sharia4Holland en vóódat activisten naar Syrië vertrokken.

2.3 “Andere prioriteiten” – transformaties van de activistische *da'wa*-netwerken in 2012 en 2013

In de tweede helft van 2012 trad een grote verandering op bij de activistische *da'wa*-netwerken in Nederland en in de binnenlandse en internationale context van deze netwerken. De belangrijkste oorzaak daarvan is de oorlog in Syrië die op dat moment al in volle hevigheid woedde.

---

²⁵⁵ Sharia4Holland waarschuwt voor 'serieus geweld' <http://www.telegraaf.nl/binnenland/article20883318.ece>. Laatste bezocht op 14 september 2014.

2.3.1 “Maar niet de profeet!” – demonstratie op het Museumplein, september 2012

Afbeelding 19 De vlaggen tijdens de demonstratie op het Museumplein.

Op 16 september 2012 vond op het Museumplein een demonstratie plaats tegen de film *Innocence of Muslims*. Het was, op een lezing na, de laatste publieke activiteit van Behind Bars, Straat Dawah en Sharia4Holland en Sharia4Belgium. De film, gemaakt door Koptische activisten in de VS, laat de profeet Mohammed zien als een laffe, vrouwonvriendelijke, idiote en gewelddadige man. De demonstratie mocht niet plaatsvinden voor het Amerikaanse consulaat in Amsterdam en de demonstranten stonden daar dan ook zo’n 200 meter vanaf. De demonstratie was van veraf te zien door de vele *shahada*-vlaggen (vlaggen met de islamitische geloofsbelijdenis) en ook de vlag met het zegel van de profeet werd gevoerd. Er was veel pers aanwezig: zo’n 40 journalisten. Daarnaast waren er zichtbaar zeker 25 agenten aanwezig, maar waarschijnlijk meer. Het aantal demonstranten bedroeg zo’n 120, maximaal 150.

De demonstratie was aangekondigd en georganiseerd door Behind Bars, maar ook mensen van Straat Dawah, Sharia4Belgium en Sharia4Holland waren aanwezig, evenals veel mensen die tot geen van deze netwerken behoorden. Aan de periferie van de demonstratie stonden veel mensen te kijken en een enkeling voerde discussie met sommige deelnemers. Dat ging over het algemeen in een goede sfeer. Er waren mensen die bepleitten dat “we niets hebben aan radicalisme” en dat we vroeg of laat toch ergens in het midden moesten uitkomen; waarop een van de demonstranten stelde dat het midden niet meer bestond sinds de laatste verkiezingen.²⁵⁶ Andere moslims wezen omstanders erop dat de groep die hier demonstreerde niet alle moslims vertegenwoordigde. Ze leken het wel eens te zijn met de kritiek van de demonstranten, maar vonden deze demonstratie, de slogans en het vlagvertoon maar niets. “Je moet deze lui niet serieus nemen”, zei iemand.

²⁵⁶ Op 12 september 2012 waren er landelijke verkiezingen.

De demonstratie bestond uit diverse toespraken en het roepen van slogans zoals “takbir!”²⁵⁷, “la illah illa llah” (er is geen god dan God) en ook “Obama, wij zijn allemaal Osama”. Volgens de woordvoerder hadden ze van tevoren nagedacht over wat ze zouden roepen. “Jullie zoeken de grens op, dan wij ook.” Met grens verwees hij naar de profeet Mohammed. Volgens de woordvoerder hadden “jullie” (het westen, Amerika) onze grondstoffen al, onze landen, onze vrouwen, maar “van onze profeet blijf je af”. Dit was ook te horen in de toespraken, waarin voortdurend werd verwezen naar het onrecht in de moslimlanden, de aanvallen van Amerika: “Maar niet onze profeet!” In de toespraken werd voortdurend een beroep gedaan op moslims als ‘broeders’ om op te komen voor elkaar in de ‘oorlog tegen moslims’ en in de strijd van de moslims tegen de vijanden van de islam. Met name de verwijzingen naar Jemen, waar Amerika voortdurend aanvallen uitvoerde met drones, waren legio. Af en toe waren er verwijzingen naar de Nederlandse politiek, in het bijzonder Wilders. Opvallende andere slogans op borden waren: ‘We are all...’ en dan volgden bijvoorbeeld de namen van Anwar Al-Awlaki (gedood door de VS in een drone-aanval in Jemen) en Mohammed Bouyeri. Op deze manier werd de film waartegen men demonstreerde en die gepresenteerd werd als een aanval op de profeet, verbonden met de *War on Terror*; volgens veel activisten een oorlog tegen de islam. Dat was overigens een groepje aanwezig tegen het zere been. Nadat enkele keren “Obama, Obama, we zijn allemaal Osama” had geklonken, stapten ongeveer twintig mensen uit de demonstratie.

Afbeelding 20 Spreker tijdens demonstratie Museumplein. Achter de zegelvlag en links een deel van de shahada-vlag.

---

²⁵⁷ Anderen oproepen om ‘Allahu akbar’ te roepen.

De demonstratie was strak georganiseerd; er was maar één persoon die met de pers mocht praten en in tegenstelling tot eerdere demonstraties leek nu iedereen zich daar redelijk aan te houden, in ieder geval als het ging om het verspreiden van de boodschap van de demonstratie.

Aan het einde van de demonstratie werd er gebeden. Daarvoor wees de organisatie erop dat mensen rustig en vreedzaam moesten vertrekken, zoals de demonstratie ook begonnen was. Dit betekende niet massaal door de straten gaan en spullen inleveren bij de organisatie. De politie wees later enkele individuen erop dat ze niet gemaskerd door de straat mochten. Tijdens de demonstratie bedekten velen hun gezicht. “We gaan terug naar huis, vreedzaam zoals we de demonstratie begonnen zijn, terug naar onze site”. Dat laatste was een verwijzing naar de website Dewaarheid.nl.

Het gebed werd uitgevoerd door ongeveer 110 mensen. En zeer nauw gadeslagen door de pers die de fotocamera bijna op de biddende mannen drukte. Het visuele aspect was klaarblijkelijk erg aantrekkelijk voor de journalisten. Na afloop van het gebed volgde er nog een oproep om geld in te zamelen voor ‘broeders in Syrië’. Het was de eerste keer dat tijdens een demonstratie een expliciete verwijzing naar Syrië te horen viel, maar op Facebook werd er al vanaf het begin veel over gesproken.

In de publiciteit voor en over deze demonstratie was er veel aandacht voor de inhoudelijke boodschap van de demonstranten. Zo lezen we in een van de verslagen:²⁵⁸

‘De jongen in de jellaba [djellaba] staat luid te snikken achter zijn spandoek. Tranen met tuiten huilt hij. Al bijna een half uur is hij samen met meer dan honderd moslims aan het demonstreren tegen de film *Innocence of Muslims*, die wereldwijde protesten uitlokte onder moslims - wat zelfs tot doden leidde.

Maar nu worden de emoties de jongen te veel. Hij is tot op het bot beledigd door de film, waarin zijn profeet Mohammed figureert. ‘Deze film gaat te ver’, roept hij, terwijl hij op dramatische wijze blijft snikken. Zijn lichaam schokt. ‘Wat willen jullie nou van ons?’

Het fragment laat niet alleen goed zien hoe diep sommige moslims geraakt waren door deze film, maar ook hoe sommigen het gevoel hadden voortdurend op deze manier aangesproken te worden. Dit is wat het *counter-conduct* van de demonstranten voor een deel bepaalde: enerzijds een verzet tegen wat zij zagen

---

²⁵⁸ *De Volkskrant*, ‘Obama, Obama, wij zijn allemaal Osama’. 17 september 2012, <http://www.volkskrant.nl/dossier-archief/obama-obama-wij-zijn-allemaal-osama~a3317518/>, laatst bezocht op 1 oktober 2014.

als anti-islamuitingen en het streven om op een andere manier gereguleerd en aangesproken te worden en anderzijds de eis met rust gelaten te worden. De uitspraak ‘Wat willen jullie nou van ons?’ was een uitspraak van iemand die het gevoel had dat zijn persoonlijke levenssfeer werd aangetast door de film en die met rust gelaten wilde worden.

Daarin stond hij zeker niet alleen, maar Behind Bars zorgde ervoor dat dergelijke gevoelens gekanaliseerd werden in een ‘frame’ dat gericht was op het mobiliseren van mensen en het laten zien van een krachtig protest. Dat gebeurde door het scheppen van een spektakel met visuele middelen (de vlaggen en protestborden, evenals de kleding van de demonstranten en het gebed op het eind) en met auditieve middelen (de slogans en de toespraken). Die mobilisatie lukte niet voor een heel grote groep, zo was er ook een groep Marokkaans-Nederlandse jongens op het Museumplein aan het voetballen volgens wie de film bijna niemand interesseerde.²⁵⁹

Het spektakel droeg er mede toe bij dat de demonstratie ook werd toegeschreven aan ‘radicale’ moslims. Maar het leidde ook tot de nodige aandacht. Tijdens onze aanwezigheid ter plekke werd duidelijk dat veel journalisten rellen verwachtten en een van de eerste vragen die velen aan de woordvoerder stelden, ging over de slogan “Obama, Obama, we zijn allemaal Osama”. In een interview dat verscheen in *Het Parool*, lichtte hij dat nog eens toe:²⁶⁰

‘We willen controversie. Mensen moeten naar ons luisteren. We gaan de zogenaamde westerse vrijheid met gelijke munt terugbetalen.’

De woordvoerder claimde hier dezelfde ruimte voor hun vrijheid van meningsuiting die anderen ook zouden hebben; in zijn beleving was die van moslims kleiner. Het oppositionele argument werd zo in inhoud en door een visueel en auditief spektakel uitgedragen.

Overigens was er al sprake van controversie omdat ook Sharia4Belgium deelnam, iets wat van te voren de nodige spanning veroorzaakte. Journalisten en overheid verwachtten rellen temeer omdat Sharia4Belgium kort daarvoor al betrokken was geweest bij rellen in Antwerpen, waarbij velen werden opgepakt (zie deel II).²⁶¹ Over Behind Bars (het organiserende netwerk), zo werd in enkele berichten opgemerkt, was

---

²⁵⁹ *De Telegraaf*, ‘Protest Amsterdam verloopt vreedzaam’, 17 september 2012. *NRC Next*, ‘Amsterdam: vijftig demonstranten (en dat is inclusief tegengeluid)’, 17 september 2012.

²⁶⁰ *Het Parool*, ‘Die beledigingen zijn we spuugzat’, 17 september 2012.

²⁶¹ *Spitsnieuws*, ‘Filmrellen door heel Europa’, 16 september 2012, <http://www.spitsnieuws.nl/buitenland/2012/09/filmrellen-door-heel-europa>, laatst bezocht op 1 oktober 2014.

‘vrijwel niets bekend’.²⁶² Op deze manier dreef het spektakel van Behind Bars in deze demonstratie niet alleen op de visuele en hoorbare uitingen, maar ook op de reputatie van Sharia4Belgium en de verwachtingen over mogelijk geweld dat daarmee gepaard ging. Dit leverde aandacht op van de media, ook al ging het om een relatief kleine groep demonstranten.

2.3.2 Naar Syrië

Eind 2012, begin 2013 was de maatschappelijke context rondom de activistische *da‘wa*-netwerken in Nederland volledig veranderd, evenals de samenstelling van de netwerken. Na de demonstratie op het Museumplein in Amsterdam werd Sharia4Belgium opgeheven en daarmee verdween ook Sharia4Holland. Straat Dawah en Behind Bars werden formeel niet opgeheven, maar, zoals één van de activisten in die tijd zelf stelde tegen de onderzoekers: ‘We hebben andere prioriteiten’. Daar kwam verder geen toelichting op, maar eind december bereikten ons de eerste signalen dat er mensen vertrokken waren om in Syrië te gaan strijden tegen het regime van Bashar al-Assad. Nadat enkelen het geprobeerd hadden, merkten ze hoe makkelijk het was en zijn er meer vertrokken.

Door het vertrek naar Syrië van een relatief grote groep activisten werd de betekenisvorming rondom de activisten in Den Haag veel nadrukkelijker dan voorheen geplaatst binnen het perspectief van dreiging en veiligheid. Er bestond vooral de vrees dat de Syriëgangers verder ontwikkeld waren in hun radicale gedachten, met gevechtservaring zouden terugkomen en die ook zouden willen gebruiken in Nederland. Daarnaast was er het risico van psychische trauma’s die hier ernstige consequenties voor henzelf en hun omgeving konden hebben, zoals we eerder gezien hadden bij Nederlandse militairen. Tevens bestond er de angst dat de terugkeerders hun wellicht verhoogde status als strijder zouden kunnen aanwenden om jongeren te laten radicaliseren.²⁶³ Het perspectief op de activisten is daarmee gereduceerd tot de vraag in hoeverre er een dreiging van gewelddadige acties in Nederland is.

Het gevaar dat de overheid en sommige opinieleiders zagen, stond bijna haaks op de betekenis die Syriëgangers uit Den Haag en Delft en hun supporters gaven. Een van hen formuleerde het als volgt op Facebook:

‘[...] Wij als Nederland [moeten] heel erg trots zijn op de mensen die bereid zijn om ten strijde te trekken tegen het regime van Beshar Asad. Het westen, maar ook de Arabische leiders verzaken. Wij moeten trots zijn op iedereen, of het nou een journalist betreft die foto’s schiet om de mensen

---

²⁶² ANP, ‘Rustig protest op Dam tegen anti-islamfilm’, 14 september 2012.

²⁶³ In de praktijk is er overigens in eigen kring ook veel onbegrip voor de terugkeerders.

de waarheid te vertellen, en daarbij zijn leven riskeert, of een journalist die een documentaire wil maken of mensen die hun leven willen opofferen voor een zuiver Midden-Oosten. Waarom moeten wij wel trots zijn op de jongens die in de naam des vaderlands strijden in Afghanistan en niet trots op deze mannen die hun prettige leven in het westen laten, hun familie verlaten, hun studie, werk en sociale contacten in onzekerheid achterlaten om de toekomst te bieden aan de kinderen van het Midden-Oosten?’

Het moge duidelijk zijn dat er vormen van gewenste en ongewenste gewelddadige strijd zijn. De reden dat de overheid zich ook nu zorgen maakte, was niet alleen het feit dát er mensen naar Syrië gingen, maar ook het feit dat ze zich aansloten bij militaire islamistische kringen die als terroristische organisaties werden beschouwd. De gang van zaken omtrent Syriëgangers valt buiten het bereik van dit rapport, maar wat wel relevant was, was de verandering in de politieke betekenis van de activistische *da’wa*-netwerken en de praktijken en opvattingen van de netwerken zelf. De interactie tussen de netwerken enerzijds en het beleid en de media anderzijds die in de voorgaande casussen al tot uiting kwam, vond niet alleen meer plaats tijdens publieke evenementen, maar werd in 2013 langzaam maar zeker een constante factor, mede ook door sociale media. Door het continue debat over Syrië, de dreiging die voor velen uitging van Jabhat al Nusra, ISIS en de Europese Syriëstrijders, gecombineerd met de inspanningen van de netwerken in Nederland op sociale media (Facebook en Twitter) en via De Ware Religie was er een voortdurend kat-en-muisspel aan de gang tussen die netwerken, opinieleiders, journalisten en de autoriteiten.

In het kat-en-muisspel met de staat speelden ook politie en inlichtingendiensten een grote rol. Veel activisten werden bijna continu gemonitord door agenten en mensen van de inlichtingendiensten: zowel bij demonstraties als bij ontspannende activiteiten waren er agenten aanwezig. Soms waren deze agenten herkenbaar als zodanig, maar vaak ook niet, hoewel de activisten zelf zeiden mensen na verloop van tijd te herkennen. Ze gaven zelf aan daar ook wel paranoïde van te worden: “Op een gegeven moment denk je ze echt overal te zien.” Soms werden de activisten opvallend gevolgd, bijna een hele dag door, zoals een van de onderzoekers tweemaal merkte toen hij met een activist op de Hoefkade in de Schilderswijk liep en een andere keer met een activist in een bibliotheek in Den Haag was. Hoewel deze vorm van surveillance de nodige hilariteit opriep onder de activisten en ze onderling ook wel enige status leek te geven, zorgde het ook voor een hyperalertheid onder hen. Ze hielden voortdurend de omgeving in de gaten en waren zeer gespist op het herkennen van agenten. De surveillances werden soms afgedaan als ‘prutswerk’ en ‘amateuristisch’ (zeker als de activisten mensen meenden te herkennen), maar werden toch ook opgevat als een demonstratie van de macht van de staat voor wie het mogelijk was om een continue inbreuk op de privésfeer van mensen te maken. Daarbij was ook voortdurend de vraag wie onder de

activisten een informant was van de AIVD. Vaak gebeurde dit via humor, maar soms waren er ook serieuzere beschuldigingen. De controle van de staat was overal, maar humor bleek een middel om daarmee om te gaan, aangezien de activisten aan de situatie verder toch niet veel konden veranderen.

2.3.3 Interne spanningen

De voorkeur van de activisten ging aanvankelijk uit naar Jabhat al Nusra, maar op het moment dat ISIS in Syrië kwam, spraken velen hun steun voor die fractie uit. De meningsverschillen leverden aanvankelijk nog geen probleem op. Opvallend was dat vrijwel alle activisten (ook degenen die hun steun liever aan Jabhat al Nusra gaven) naar ISIS verwezen als *dawla*, oftewel staat. Het ging in 2013 weliswaar niet om een staat die zich al manifesteerde als een kalifaat, maar om een ideologische constructie en voor velen een belofte voor de toekomst.

De oorlog in Syrië, de maatregelen tegen de Syriëgangers en hun achterban in Nederland en de grote mediabelangstelling zorgden ook voor spanningen. Met name de mediaoptredens van verschillende figuren die zichzelf verbonden met het Haagse netwerk speelden hier een rol.

De spanningen liepen hoog op. Een van de eerste keren dat dit openlijk tot uitbarsting kwam, was na een interview waarin een van de zegslieden zeer zwak zou hebben opgetreden volgens andere activisten die zijn optreden een afgang noemden. Een van hen reageerde als volgt:²⁶⁴

‘Heb je nu wat je wilt [...]? Bij Allaah je bent onder de tafel gesproken en hebt geen krachtige statement gemaakt! Wij hebben je zovaak gewaarschuwd, treedt niet in de media je brengt meer schade dan dat je iets goeds doet voor de Islaam en als reactie geef jij : “Ik wil de Haqq [*al-haqq*, de Waarheid van het geloof] verkondigen, ik doe niks verkeerd, ik doe dit omwille van Allaah, wij doen oprechte dawah [*da’wa*] zijn voor niemand bang, wij nodigen uit naar de Tawheed [*tawhid*, de eenheid van God] etc”

Wat versta jij onder Dawah [*da’wa*]? En wat voor dawah [*da’wa*] is er vandaag gedaan op de Nederlandse televisie? Je legt zaken half uit, je laat je zelf in een hoek drukken, je hebt hen zover laten krijgen door een moslim te veroordelen publiekelijk op de TV, je hebt je door hen laten zeggen dat je alle manieren geprobeerd hebt en ook het op een diplomatieke en politieke manier geprobeerd hebt, maar dat niet werkt?’

---

²⁶⁴ Geplaatst op Facebook en later verwijderd. In ons bezit.

De spanningen tussen sommige mediafiguren enerzijds en enkele individuen uit de activistische *da‘wa*-netwerken anderzijds (een groot deel hield zich afzijdig) namen daarna gestaag toe en liepen uit op een fysieke confrontatie, na een demonstratie in augustus tegen het bloedige geweld in Egypte, gericht tegen de Moslimbroeders. Over en weer werd volgens aanwezigen getreiterd en een van de mediafiguren kreeg naar eigen zeggen schoppen en klappen; iets wat door anderen niet wordt ontkend, maar wel gebagatelliseerd. De verwijdering was daarmee wel compleet en hoewel er na een interview door de onderzoekers met één van de zegslieden nog een korte rel ontstond, werd deze mediafiguur vanaf dat moment eigenlijk genegeerd. Zijn positie binnen de activistische *da‘wa*-netwerken, die al marginaal was, was daarmee zo goed als verdwenen.

2.4 Kritiek vanuit moslims

2.4.1 Kritiek van moslims uit salafistische netwerken

De netwerken Behind Bars en Straat Dawah bleven aanvankelijk gespaard voor de kritiek uit moslimkringen. Als men de netwerken al kende, was er eerder sprake van het tegendeel; men sympathiseerde met de acties van Behind Bars, maar niet meteen met de personen zelf en hun ideologie, aangezien die gezien werden (zeker in kringen van de bezoekers van de As Soennah moskee in Den Haag) als op drift geraakte individuen die de islam verkeerd begrepen. Straat Dawah kon aanvankelijk op sympathie rekenen omdat velen binnen salafi-kringen op zo’n initiatief wachtten. Sharia4Holland kon direct wel op stevige kritiek rekenen die zich in feite ook uitstreckte tot Sharia4Belgium. De kritiek van imam Fawaz op Sharia4Belgium is al eerder besproken in deel II, maar hier gaan we er nog wat nadrukkelijker op in.

Op 24 december 2010 plaatste de website Al-Yaqeen een artikel van imam Fawaz Jneid op de site. In ‘Idioterie en Islam gaan niet samen!’ stelde hij onder andere.²⁶⁵

‘Het is niet vreemd dat er in een gemeenschap of groepering mensen te vinden zijn die rationele tekortkomingen vertonen of afwijkende ideeën verkondigen. Noch wordt er vreemd opgekeken bij de aanwezigheid van moordenaars en misdadigers. Wel is het van de zotte wanneer dit soort figuren naar voren worden geschoven in de media en ook nog eens gepromoot worden als zijnde verkondigers van de Islam.

---

²⁶⁵ *Al-Yaqeen*, ‘Idioterie en Islam gaan niet samen!’ Niet op de site, nog wel te vinden via Web Archive: <https://web.archive.org/web/20110225203731/http://www.al-yaqeen.com/nieuws/nieuws.php?id=1809>. Laatst bezocht op 1 oktober 2014.

Alsof dit nog niet genoeg is, moet de algehele islamitische gemeenschap boeten voor hun idioterie. Dit is de methodiek die gehanteerd wordt door de media (met name de westerse!) bij het tentoonstellen van moslims en hun credo. Dit is hoe zij de zaken opblazen!

Het betreft deze keer een verzameling jongeren, die zichzelf de positie heeft gegeven van staatshoofd en die de mensen de Islamitische Wetgeving wil opleggen in Nederland en België. Zij hebben zichzelf een verantwoordelijkheid gegeven die de hunne niet is. Ook de taal die zij uitslaan, doet vermoeden dat zij allerlei geheime genootschappen hebben opgericht om hun doel te bereiken. Dit alles duidt op één van de volgende zaken: Of deze jongeren zijn geestelijk krankzinnig, of het betreft hier een verzameling uitbuiters en misdadigers die uit zijn op bloedvergieten en dit vanuit de Islam willen rechtvaardigen.’

Imam Fawaz Jneid stelde mensen van Sharia4Belgium hier gelijk aan criminelen en idioten die zonder enige kennis opriepen tot het opleggen van de islamitische wetgeving, waarbij de gehele islamitische gemeenschap moest boeten voor hun ‘idiotie’ acties. Hij maande de media om deze groep geen platform te bieden en moslims om weg te blijven van deze groep ‘onwetenden’. In zijn kritiek was imam Fawaz Jneid een van de weinigen die leken aan te voelen waar de aantrekkingskracht van Sharia4Belgium voor een deel op was gebaseerd:

‘Tot slot wil ik tegen mijn moslimbroeders en -zusters zeggen dat wij goed op de hoogte zijn van de grote druk die op moslims in het Westen wordt uitgeoefend. Ook zijn wij op de hoogte van het onrecht dat hun wordt aangedaan, zoals in geval van het hoofddoekverbod op scholen. Maar het tegengaan van dit soort zaken gebeurt door geduld, standvastigheid en gebruikmaking van alle toegestane middelen om onze rechten te verdedigen. En niet door onverantwoorde uitspraken en handelingen of massale zelfmoord.’

Met ‘de grote druk op moslims in het Westen’ doelde imam Fawaz onder meer op het hoofddoekverbod en andere zaken die tegen moslims gericht waren. Hij wees er echter op dat er met wijsheid gehandeld moest worden en met ‘geduld, standvastigheid’ en het gebruikmaken ‘van alle toegestane middelen’, waarmee hij naar zowel de Nederlandse wet als islamitische regels zou kunnen verwijzen.

Vervolgens publiceerde Abu Imran een opgenomen telefoongesprek tussen hem en imam Fawaz Jneid.²⁶⁶ Abu Imran vroeg Fawaz Jneid “welke richtlijn van de sharia” zij hebben overtreden in de ogen van Fawaz Jneid op basis waarvan hij moslims in Nederland had gewaarschuwd tegen Sharia4Belgium. Fawaz Jneid antwoordde daarop met een tegenvraag: “Als eerste, waar heb jij de sharia bestudeerd?”, waarop Abu Imran niet wilde antwoorden. Verder stelde Fawaz Jneid onder meer: “Hetgeen jullie doen, bezorgt de moslims moeilijkheden in Nederland en in België. Jullie acties hebben niets te maken met de sharia noch met de jihad. En ook jullie gedrag is niet van de sharia, noch van de jihad.” Fawaz kwam toen met een voorbeeld waarin de profeet Mohammed een brief schreef aan een tegenstander. Daarin schreef de profeet geen agressieve boodschap, zoals “Aan de vijand van Allah. Wij komen eraan en zullen jouw hoofd erafhakken”. Abu Imran vroeg daarop of deze tegenstanders moslims vermoordden en Fawaz Jneid vroeg toen dan of hij vond dat België dat wel deed. Dat beaamde Abu Imran: “In Afghanistan”. Imam Fawaz Jneid zei toen: “Als je dan zo bezorgd bent over onze broeders in Afghanistan, ga er dan fijn heen. Moge Allah het voor je vergemakkelijken”. Volgens Fawaz Jneid bracht Abu Imran “vrouwen en kinderen” in moeilijkheden met zijn acties. Abu Imran op zijn beurt stelde dat hij verbaasd was dat Fawaz Jneid “de ongelovigen aanmoedigde om ons op te sluiten!” “Jullie zijn geen mujahidin [*mujahidun*]. Jullie zijn moordenaars en onrustzaaiers”, zei imam Fawaz Jneid. En: “Zeg mij, wie van de moslimgeleerden heeft jullie een fatwa gegeven voor deze dwaling en onrust waarmee jullie de Nederlanders tegen ons opzetten?”

Volgens Fawaz Jneid werkte Sharia4Belgium afschrikwekkend en provocatief, maar Abu Imran beschuldigde hem ervan zich “verslagen” op te stellen. Hij stelde, na een vraag van Fawaz Jneid, Al Qaida niet te ondersteunen, maar ook dat het niet toegestaan was moslims in het openbaar te veroordelen. Hij vroeg meermalen aan Fawaz Jneid of de Nederlandse regering een *taghut*-regering (tirannenregering) was en Fawaz Jneid antwoordde dat dat niet de kwestie was. Het was een regering van ongelovigen, maar het was volgens hem niet de correcte *da’wa* om te zeggen “O vervloekte ongelovigen wordt moslim!” Je moest mensen (“zelfs Sharon die onze Palestijnse broeders vermoordt”) oproepen met “zachtheid” en met “zachte woorden opdat hij zou nadenken of vrezen”. Volgens Abu Imran moesten ongelovigheid en *taghut* door elke moslim verworpen worden. “Als jullie zo’n helden zijn, spreek dan de waarheid over Geert Wilders en over het islamitisch oordeel met betrekking tot hem.” Tevens stelde hij niet op te roepen tot de “gewapende jihad”. Hij beschuldigde imam Fawaz Jneid ervan te spreken onder druk van de Nederlandse regering en zei dat moslims die onder druk anderen veroordeelden een “verslagen houding” hadden.

---

²⁶⁶ ‘Sheikh Fawaz en Abu Imran (deel 1)’, <https://www.youtube.com/watch?v=MBdZ05OZbmk>. ‘Sheik Fawaz en Abu Imran (Deel 2)’, <https://www.youtube.com/watch?v=Cj8xj-d3C7c>, laatst bezocht op 1 oktober 2014.

We zien hier diverse motieven die voortdurend zullen terugkeren in dit deel. Abu Imran en zijn aanhangers wilden geen onderdanige houding ten opzichte van mensen die hen en andere moslims zouden onderdrukken, terwijl Fawaz Jneid zei dat ze met die houding alleen problemen schiepen voor moslims en dat ze bij *da’wa* juist zachtzinnig te werken moesten gaan.

Andere kritiek kwam uit de zogenaamde selefie-kringen. Dit was een verzameling van kleine salafistische netwerken in Tilburg, Rotterdam en Amsterdam die loyaliteit aan machthebbers in het Midden-Oosten voorstonden, zich niet wilden mengen in politieke aangelegenheden, en revoluties en terrorisme sterk afkeurden.²⁶⁷ In april 2011 kwam een van deze selefie-netwerken, An-Nasieha, met een videofilmje waarin zij hun geleerde Abu Umar Usama ibn Ataya al-Utaybi lieten vertellen dat de methodiek van Sharia4Holland regelrecht tegenover de ‘profetische methodiek’ (en daarmee de ‘ware’ islam) stond:²⁶⁸

‘Shaykh, bij ons in Nederland is er een groep jongeren opgedoken, deze groepering presenteert zich als Sharia4Nederland. Datgene wat van hen duidelijk is geworden, is dat zij de islamitische regeringsleiders en de algemene moslims voor ongelovigen verklaren. Zij streven ernaar om de islamitische wetgeving (shari’ah) in Nederland in te voeren, dit door middel van boodschappen die verstuurd zijn middels YouTube naar de koningin van Nederland. Hij (Abu ‘Imraan) noemde haar in die boodschap at-Taaghiya [*al-taghiya*, tiran, onderdrukker] en nodigde haar uit naar de Islaam. Hij dreigde haar dat zij onderweg waren en dat de vlag van de Islaam boven het Koninklijke paleis zal wapperen. Wat is het oordeel over de handelingen van deze jongeren?’

Als eerste herhaalde al-Utaybi eigenlijk de beschuldigingen en zette hij de mensen van Sharia4Holland weg als *khawarij*²⁶⁹ en als mensen die zich lieten leiden door hun emoties en begeerten en dezelfde weg volgden als bijvoorbeeld Osama bin Laden:

---

²⁶⁷ Martijn de Koning, Joas Wagemakers en Carmen Becker, *Salafisme - Utopische idealen in een weerbarstige praktijk* (Almere: Uitgeverij Parthenon, 2014).

²⁶⁸ ‘De valse methodiek van Sharia4Holland - Shaykh Abu ‘Umar Usaamah ibn ‘Ataayaa al-‘Utaybee deel 1’, <https://www.youtube.com/watch?v=PqGI1PJAudQ> en ‘De valse methodiek van Sharia4Holland - Shaykh Abu ‘Umar Usaamah ibn ‘Ataayaa al-‘Utaybee deel 2’, <https://www.youtube.com/watch?v=j6hEhEQTbac>. De tekst is overgenomen van Ieslaam aangezien deze overeenkomt met de transcriptie die het meest verspreid is: <http://ieslaam.blogspot.nl/2011/01/de-valse-methodiek-van-sharia4holland.html> Alle bezocht op 15 augustus 2014.

²⁶⁹ Letterlijk: diegenen die vertrekken, weggaan. Groep moslims die zich afscheidde van de kalief Ali toen hij akkoord ging met een scheidsgerecht tussen hem en Mu‘awiya, de eerste Umayyadische kalief. Wordt hier gebruikt als pejoratief label om andere moslims te delegitimeren als extremisten.

‘Het heeft mij bereikt wat de persoon Abu ‘Imraan en zijn groepering verrichten aan verwerpelijke daden die niet door de Islamitische wetgeving worden goedgekeurd en tegenstrijdig zijn aan de Islamitische religie en ook de schoonheden en de goedheid hiervan teniet doet. Deze mensen, zelfs wanneer zij zich toeschrijven aan de moslims en Islaam, zijn extremistische en terroristische afgedwaalden! En dit is, doordat deze mensen gerekend worden tot een sekte waarvoor de boodschapper van Allah - *salla-l-Laahu ‘alayhi wa-sallam* [*salla Allahu alayhi wa-sallam*]- heeft gewaarschuwd en deze sekte zijn de Al-Chawaaridj [*al-khawarij*]. En van dit volk is beschreven dat het de salaah [*salat*, de (verplichte) rituele gebeden]verricht en de Qur`aan reciteert, wel bezit het veel uiterlijke kenmerken van het praktiseren van de Islaam, alleen de harten van het volk zijn duister. Zij reciteren de Qur`aan en deze komt niet verder dan hun kelen, zij reciteren de Qur`aan en deze vervloekt hen. Zij zijn de mensen van begeertes (*ashaab hawaa*) [*ashab hawa*, letterlijk: volgelingen van begeertes] en de verdraaiers en veranderaars van de Islamitische wetgeving. Deze mensen worden gerekend tot de sekte van de khawaarij [*khawarij*], zij verklaren alle Islamitische leiders tot ongelovigen. Wat voor Islamitische wetgeving willen zij toepassen? En wat voor Islaam claimen zij naar uit te nodigen en te verspreiden? De moslims worden geteisterd door deze khawaarij [*khawarij*] en [door] diegenen die dezelfde weg bewandelen zoals Usama bin Laden en Ayman ad-Dhawaahirie [Ayman al-Zawahiri]en deze persoon, Abu ‘Imraan, bewandelt hun weg, hij verklaart de Islamitische leiders tot ongelovigen en hij zegt dit zonder enig schaamte.’

Met de verwijzing naar “*khawaarij*” verwees de al-Utaybi naar de Kharijieten. Dit was een afscheidingsbeweging uit de begindagen van de islam en wordt vaak beschouwd als hét voorbeeld van een extremistische groep in de islam, temeer omdat zij zeer ver gingen in hun praktijk van *takfir* (excommunicatie); zelfs kleine zonden leidden volgens hen meteen tot groot ongelof waarmee de zondaar meteen een afvallige was.²⁷⁰

Al-Utaybi bekritiseerde Sharia4Belgium vanwege het feit dat ze de sharia van bovenaf zouden willen opleggen in plaats van, zoals de profeet Mohammed gedaan zou hebben, de mensen uitnodigen om de islam te omarmen en stap voor stap de sharia in te voeren. En als de profeet Mohammed dan eenmaal zover was dat hij ook koningen en leiders uitnodigde, dan deed hij dat met vriendelijkheid en ‘goede bewoordingen’. Daarmee volgde al-Utaybi een redenering die ook buiten salafikringen voortdurend terugkwam, namelijk dat moslims niet-moslims goed moesten behandelen omdat er anders een verkeerd

---

²⁷⁰ De Koning, Wagemakers en Becker, *Salafisme - Utopische idealen in een weerbarstige praktijk*.

beeld van de islam zou ontstaan (in het geval van deze geleerde een beeld dat ook indruiste tegen het voorbeeld van de profeet Mohammed):

‘Wanneer zij deze mensen zien die de Islaam presenteren, geen respect tonen voor hun leiders of voor het land dat hen te gast neemt en slecht zijn ten opzichte van hun grootheden en hun leiders. Wat voor gedachten zullen zij dan verkrijgen over de Islamitische religie en de karaktereigenschappen van de moslims? Wordt wakker o moslims! En weet dat deze [sharia4holland] de Islamitische religie niet vertegenwoordigen en de Islaam is vrij van hen.’

‘En wij zeggen tegen Nederland, zowel tegen de koningin als tegen het volk, de Islamitische religie is een religie van barmhartigheid, leiding en geluk. Wordt moslim en jullie zullen succesvol zijn, zeg *Laa ilaaha illa Allaah* لا إله إلا الله (niemand heeft het recht om aanbeden te worden behalve Allaah) [*la ilaha illa llah*], aanbidt Allaah alléén, zonder deelgenoten aan hem toe te kennen. Zoals Musaa (Mozes) - ‘*alayhi salaam* [*alayhi al-salam*, vrede zij met hem]- hiernaar uitnodigde en zoals ‘Iesaa (Isa, Jezus) - ‘*alayhi salaam* [*alayhi al-salam*]- hiernaar uitnodigde. De Islamitische religie respecteert alle profeten en gezondenen, verblijdt de mensheid en verduidelijkt aan hen de leiding. De Islamitische religie is een religie van liefde, oprechtheid, deugd, reinheid en hoogstaande eigenschappen. Bestudeer de Islaam en leer de schoonheden ervan en kijk naar wat de geleerden van de Islaam hebben geschreven over de schoonheden van de Islaam. Laat jullie niet misleiden en oordeel niet aan de hand van bepaalde daden van moslims die niet de echte Islaam presenteren.

De echte Islaam is terug te vinden in de nobele Qur`aan en is terug te vinden in de Sunnah van de boodschapper van Allaah – *salla-l-Laahu ‘alayhi wa-sallam* [*salla Allahu alayhi wa-sallam*]-.’

De sjeik wees hier dus niet de sharia af en ook niet het ideaal dat de sharia dominant zou moeten zijn, maar wel de manier waarop Sharia4Holland en Sharia4Belgium dat probeerden te bewerkstelligen evenals hun, in zijn visie, extreme *takfir*-praktijken. Het was een lijn die door veel moslims die we gesproken hebben, aangehouden werd, ook al onderschreven zij niet de conservatieve standpunten van salafi-netwerken.

Ook toen er later mensen naar Syrië vertrokken, bleef de kritiek van predikers die zich tot het salafisme rekenen min of meer hetzelfde, hoewel de toon harder werd. Zo stelde imam Rachid Nafi van de As Soennah moskee (en volgens die moskee gepromoveerd op het onderwerp ‘jihad’):²⁷¹

‘Ook weten wij dat de overgrote meerderheid van de geleerden in de moslimwereld het niet toestaat voor een persoon om te gaan strijden zonder de toestemming van de Waliy ul-Amr [*wali al-amr*] (de politieke moslimleider) of de aangewezen religieuze instanties voor het uitvaardigen van islamitische decreten. En wat wij hebben vernomen van de erkende geleerden is dat het Syrische volk, dat te lijden heeft onder een tiranniek regime, geholpen dient te worden met alle mogelijke hulpmiddelen, maar niet met mankrachten ter ondersteuning van de jihad. Zij hebben namelijk gezegd dat de jihad alleen verplicht is gesteld voor het eigen Syrische volk.

Ook horen wij nergens dat het Syrische volk vraagt om extra mankrachten. Zij hebben genoeg strijders. Waar zij om vragen, zoals bekend is gemaakt via de media, is dat de internationale gemeenschap hun voldoende wapens geeft om zichzelf te kunnen verdedigen.

Wij adviseren de jongeren om niet haastig te zijn en zich niet te laten misleiden door een aantal internetsites. Zij dienen wat dit soort zaken betreft terug te keren naar de moslimgeleerden van hun land.’

Ook in persoonlijke gesprekken met Syriëgangsters wezen predikers hen erop dat het niet volgens de islam was wat zij deden en dat de mannen terug moesten keren naar de geleerden in plaats van zelf een eigen islam te maken. Het Syrische volk zou hen helemaal niet kunnen gebruiken, temeer omdat er criminelen tussen zouden zitten.²⁷² Aan de kritiek van de salafistische imams, predikers en geleerden op de activisten kunnen we zien hoe beide groepen een afweging maken met betrekking tot de correcte vorm van *da’wa* die gebaseerd is op een interpretatie van de islam en de socio-politieke omgeving.

2.4.2 Radicaliseringskritiek

Een andere lijn van kritiek noemen we hier radicaliseringskritiek. Het ging hier om moslims die deels het perspectief van de staat onderschreven, waarin de activistische *da’wa*-netwerken als bedreigend voor de veiligheid, democratie en sociale cohesie werden gezien. Deze kritiek kwam vooral op na het eerste

---

²⁷¹ Al Yaqeen.com, ‘Syrië en de jihad’, <http://al-yaqeen.com/va/vraag.php?id=1463>, laatst bezocht op 1 oktober 2014.

²⁷² Gebaseerd op uitgelekte en inmiddels verwijderde Facebookconversaties. Om privacy en anonimiteit te beschermen, worden ze hier niet getoond.

nieuws over de Syriëgangsters in 2013. Anderzijds pleitten deze critici vaak voor meer investeringen in jongerenwerk en wezen zij op de rol die moskeeorganisaties zouden kunnen spelen of nalieten te spelen. Enkel pleitten al vroeg voor meer bevoegdheden van de AIVD om deze jongeren aan te pakken.

Binnen dit verhoog waren er opinieleiders die erop wezen dat veel jongeren in deze netwerken psychosociale problemen hadden, werkloos waren en niet zouden kunnen functioneren in deze samenleving. De opinieleiders wezen erop dat jongeren niets te zoeken hadden in Syrië en beter hun school zouden kunnen afmaken (er zouden volgens hen ook veel vroegtijdig schoolverlaters tussen de Syriëgangsters zitten).

Er was ook veel en felle kritiek op opinieleiders binnen dit verhoog. Ze zouden de jongeren wegzetten als dom en onwetend en deze criticasters wezen erop dat 'jihadisten' helemaal niet zo onwetend waren of toch in ieder geval niet meer dan jongeren die zich aanmeldden voor het Nederlandse leger. Volgens de critici zorgden de opinieleiders binnen de moslimgemeenschap vooral voor tweespalt die de kwestie alleen maar zou compliceren. Deze opinieleiders kregen ook veel kritiek uit de kringen van de Syriëgangsters en hun achterban in Nederland. Ze zouden de Syriëgangsters beledigen en de islam in de 'uitverkoop' doen in ruil voor subsidie, banen en status. Verschillende opinieleiders meldden dat ze bedreigd werden.²⁷³ Het CDA kondigde eind 2013 dan ook aan dat ze een Kamerdebat wilde naar aanleiding van deze bedreigingen.²⁷⁴

2.4.3 Sharia4 als stokers en kapers van het geloof

Een derde lijn van kritiek zouden we kunnen samenvatten onder 'stoken in een toch al niet zo goed huwelijk'. Deze moslims wezen er voortdurend op dat het grootste deel van de Nederlandse moslims Sharia4Holland niet accepteerde. Ze zouden onruststokers zijn die al door moskeeën en andere gezaghebbende instanties en figuren waren tegengesproken. Deze critici maanden moslims die twijfelden over wat ze vonden van Sharia4Belgium en Sharia4Holland om afstand te houden van deze groep. Daarbij werd erop gewezen dat Sharia4Belgium en Sharia4Holland de toch al slechte naam die de islam

---

²⁷³ *Trouw*, 'Imam: Syrië-radicalen bedreigen vaker ons dan Wilders', 18 december 2014, <http://www.trouw.nl/tr/nl/4728/Islam/article/detail/3564297/2013/12/18/Imam-Syrie-radicalen-bedeigen-vaker-ons-dan-Wilders.dhtml>, laatst bezocht op 1 oktober 2014.

²⁷⁴ *Trouw*, 'CDA wil debat over polarisatie moslims', 18 december 2014, <http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/3564342/2013/12/18/CDA-wil-debat-over-polarisatie-moslims.dhtml>, laatst bezocht op 1 oktober 2014. Uiteindelijk is dit debat wel gehouden, maar dan als debat van de Tweede Kamer met minister Opstelten van Veiligheid en Justitie en minister Asscher van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over de aanpak van Nederlandse jihadstrijders, op donderdag 4 september 2014: http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/plenaire_verslagen/detail.jsp?vj=2013-2014&nr=105&version=2, laatst bezocht op 21 oktober 2014.

en moslims hadden, verder verslechterden door hun acties. Sharia4Belgium en Sharia4Holland zouden zo medeverantwoordelijk zijn voor het volgens veel moslims slechte klimaat ten aanzien van de islam. Hierboven had ook imam Fawaz Jneid dergelijke kritiek.

Hoewel de kritiek in deze categorie sterk overeenkwam met die in de vorige categorieën, was er wel een belangrijk verschil. Binnen deze categorie werd voortdurend het idee verworpen dat moslims op vragen van buitenstaanders afstand zouden moeten nemen van groepen als Sharia4Belgium, maar werd er ook op gewezen dat dergelijke groepen de boodschap van de islam zouden kapen door hun intolerante en provocerende praktijken waarmee ze het nieuws bepaalden. Er werd dan ook op gewezen dat moslims zich wel degelijk moesten uitspreken omdat anders het beeld van de islam zou worden bepaald door óf ‘islam-bashers’ of groepen als Sharia4Belgium. Het was met name ook uit deze kring dat de kritiek op de Syriëgangers en de Haagse activisten werd geformuleerd in termen van ‘zorgen over de toekomst van jongeren’, ‘spanningen binnen gezinnen’, ‘verdriet van ouders en broers en zussen’, met andere woorden: kritiek waarbij het welzijn van de jongeren en hun gezinnen in het bijzonder centraal werd gesteld. Op enkele lokale initiatieven na werd er echter weinig met deze geluiden gedaan.

Overigens werd Sharia4Holland door veel critici niet echt serieus genomen, in tegenstelling tot Sharia4Belgium. Toen de discussie later overheerst werd door ‘Syrië’ bleef de lijn hier gelijk: men wees de verschrikkingen van de oorlog af, evenals het optreden van Jabhat al Nusra en ISIS, maar steunde wel de strijd tegen Bashar al-Assad over het algemeen en was zeer afwijzend over niet-moslims die Jabhat al Nusra en/of ISIS gelijkstelden aan de islam.

2.4.4 Syriëgangers: ‘helden’, maar geen ‘jihad’?

De kritiek op de Syriëgangers was, zeker onder salafistische predikers, niet veel anders dan die op Sharia4Belgium en Sharia4Holland. Daarbij vonden veel predikers nog wel dat Nederlandse jongeren niets te zoeken hadden in Syrië en zich ook aansloten bij de verkeerde groepen (toen: Jabhat al Nusra en ISIS). Invloedrijk in de discussie was een rapport van Motivaction van 28 mei 2013 voor het programma *AltijdWat*.²⁷⁵ Het onderzoek ging over de steun onder de Nederlandse bevolking voor de strijd tegen president Bashar al-Assad op het moment dat er een discussie woedde over militair ingrijpen in Syrië om de burgerbevolking te beschermen en over het militair ondersteunen van de opstandelingen. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat in mei 2013 87 procent van de Nederlandse moslims voorstander was

---

²⁷⁵ NCRV, *AltijdWat*, ‘Driekwart Nederlandse moslims ziet Syrië-gangers als helden’. <http://altijdwat.ncrv.nl/seizoenen/2013/afleveringen/28-05-2013/fragmenten/driekwart-nederlandse-moslims-ziet-syrie-gangers-als-helden>. Laatst bezocht op 1 oktober 2014. Het onderzoek staat niet meer online, maar is wel in bezit van de onderzoekers.

van het afzetten van president Bashar al-Assad. Daarvan vond 84 procent het goed dat er tegen hem werd gestreden, net als 53 procent van de autochtone Nederlanders. 72 procent van de moslims zou het goed vinden dat er Nederlanders naar Syrië gingen om deel te nemen aan de strijd en 73 procent noemde hen helden. Daarvan stelde overigens 50 procent dat er geen sprake was van ‘jihad’, 26 procent vond van wel.

Het is moeilijk te bepalen hoe we deze cijfers precies moeten lezen. Ten eerste bepaalde Motivaction of iemand moslim was, op basis van iemands etnische achtergrond waarbij men zich beperkte tot Turkse en Marokkaanse Nederlanders.²⁷⁶ Andere moslims, inclusief autochtonen, zijn niet meegenomen, zo lijkt het, en in feite golden de uitkomsten dus alleen voor Turkse en Marokkaanse Nederlanders ongeacht of ze moslim waren. In het onderzoek was jihad gedefinieerd als ‘de heilige strijd voor de normen en waarden van de islam’, maar dit liet nog tal van invullingen open. Het zou bijvoorbeeld ook om humanitaire hulp kunnen gaan. Met andere woorden: het onderzoek ging slechts over een deel van de Nederlandse moslims en hoewel de suggestie interessant was dat veel respondenten Syriëgangsters wel helden vonden, terwijl de helft van die respondenten ze geen jihadstrijders noemde, kunnen we eigenlijk niet goed vaststellen wat er in dit onderzoek nu precies gemeten is. Daarbij was het onderzoek nauw verbonden met de politieke context in die tijd en was de situatie eind 2013 al volledig veranderd.

---

²⁷⁶ Zie voor een kritiek op een dergelijke methode onder andere Maliepaard, M. & Gijsberts, M. (2012), *Moslim in Nederland 2012*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Hoofdstuk 3: Breuklijnen - ‘de oorlog tegen de islam’

Een van de uitgangspunten in ons rapport is dat het optreden van de activistische *da‘wa*-netwerken enkele breuklijnen in de samenleving blootlegde over wat normaal, geaccepteerd en verwacht gedrag was. Het waren de activisten die van deze breuklijnen een politiek verhaal maakten, waarmee zij zich enerzijds afzetten tegen de heersende modellen van wat normaal zou zijn en anderzijds ook duidelijk maakten wat zij dan wel voorstonden. In tegenstelling tot bij Sharia4Belgium en net als bij de Duitse activistische *da‘wa* was er niet een echt duidelijke coherente ideologie die alle activisten onderschreven. En anders dan bij Sharia4Belgium en de Duitse netwerken was er geen sprake van predikers die dit voortdurend helder uiteenzetten (met het geschrift *De Banier* als belangrijke uitzondering), maar er waren wel duidelijke thema’s die telkens terugkwamen. In de volgende paragraaf gaan we allereerst in op een van de centrale thema’s in het activisme van de Nederlandse activistische *da‘wa*-netwerken: democratie. In paragraaf 2 komt het thema van politieke gevangenen aan bod en in paragraaf 3 de kritiek op andere moslims. In paragraaf 4 gaan we in op het thema verdediging van de islam. Deze thema’s staan natuurlijk niet los van elkaar en dit komt tot uiting in de casus die we in paragraaf 5 bespreken: de demonstratie tegen het mogelijke boerkaverbod.

3.1 ‘Democratie = hypocrisie’

3.1.1 Democratie als geloof

Een kernboodschap van vrijwel alle individuen in de verschillende Nederlandse activistische *da‘wa*-netwerken was dat democratie gelijkstaat aan hypocrisie. De belangrijkste reden om democratie af te wijzen, was omdat het principieel tegen de islam zou zijn om te regeren met door mensen gemaakte wetten; alleen God maakt de wetten. Maar het bleek toch iets gecompliceerder te liggen. Er was veel kritiek op de democratie in het westen, inclusief Nederland, omdat deze zou leiden tot onderdrukking van moslims. Democratie, zo stelden activisten, belooft vrijheid en gelijkwaardigheid, maar dat zou niet opgaan voor moslims. Iedereen zou moslims en de islam mogen beledigen in het kader van de vrijheid van meningsuiting, maar moslims zelf zouden niet de vrijheid hebben om zich uit te spreken, bijvoorbeeld over Israël, de zionisten en joden. Wanneer moslims in opstand kwamen tegen onderdrukking werden ze volgens de activisten ‘terroristen’ genoemd en gedode moslims in de *War on Terror* zouden slechts *collateral damage* zijn. De democratie zou zo zichzelf verraden: het was geen systeem om voor iedereen vrijheid en gelijkheid te scheppen, maar een systeem waarin het westen anderen kon blijven onderdrukken. Irak en Afghanistan golden daarbij als afschrikwekkende voorbeelden van wat er gebeurt als het westen landen ‘bevrijdde’ en de democratie invoerde: vervolging van soennitische moslims en bezetting van hun land.

Tevens wezen de activisten in gesprekken op het idee dat je enerzijds in een democratie niet mocht stellen dat je tegen democratie was (daarbij gebruikten ze zichzelf als voorbeeld); de democratie was heilig en daarmee simpelweg een geloof volgens sommigen. Anderzijds wees men erop dat een democratie zich zou kunnen afschaffen; een fundamentele fout die de zwakte van dit systeem en dit ‘geloof’ zou aantonen.

Zo’n redenering wil niet zeggen dat wanneer democratie in de ogen van de activisten wel haar waarden en idealen zou waarmaken, diezelfde activisten de democratie wel zouden omarmen. De fouten die zij zagen in het democratische systeem waren volgens hen inherent aan het feit dat er in de democratie wordt geregeerd met door mensen gemaakte wetten. In tegenstelling tot God maken mensen fouten en dus zijn door mensen gemaakte wetten in tegenstelling tot goddelijke wetten per definitie niet feilloos. Het regeren met door mensen gemaakte wetten betekende voor activisten per definitie dat moslims de klos waren. In het geval van moslimleiders betekende dit volgens de activisten eveneens dat zij een van de fundamentele eigenschappen van God ontkenden: God als wetgever. Dit laatste leidde vervolgens tot het oordeel dat er sprake was van *shirk*; het aanbidden van anderen dan God en de ultieme consequentie was dat deze moslims geen moslim meer waren, maar afvalligen. Dat gold ook voor moslimpolitici in het westen en voor imams die opriepen om te gaan stemmen. In het geval van individuele burgers die gingen stemmen, waren de activisten terughoudender in dat oordeel, maar zij zagen iedereen die stemde wel als medeplichtig aan de onderdrukking van moslims.

3.1.2 Een ideologische momentopname: *De Banier*

In oktober 2013 verscheen het geschrift *De Banier* op de Facebookpagina ‘De Nederlandse Mujahideen in Bilaad As-Shaam’ (bilad al-sham verwijst naar de landen van Syrië of liever gezegd Groot-Syrië). De titel *De Banier* verwees naar een overlevering van de profeet Mohammed, waarin hij zou waarschuwen tegen het strijden onder een vlag ‘zonder een duidelijk Islamitisch agenda’ (p. 3).²⁷⁷ *De Banier* was dan ook de agenda van de Syriëgangsters en hun supporters en gaf een aardig inzicht in hoe de ideologen onder de activisten in Nederland en Syrië de huidige wereld zagen en in het bijzonder ook het democratische systeem.

Het geschrift behandelde in 150 pagina’s het failliet van maatschappijssystemen als het liberalisme en kapitalisme. In het eerste hoofdstuk werd vooral ingezoomd op hoe kapitalisme in feite uitbuiting zou zijn, geen moraal zou kennen en alles, inclusief vreemdelingenangst, zou omzetten in handelswaar. In het

---

²⁷⁷ De verwijzingen met alleen paginanummer verwijzen naar *De Banier*.

tweede hoofdstuk werd ingegaan op de vraag hoe de huidige wereldpolitiek eigenlijk een voortzetting was van de oude koloniale politiek van het westen. Daarbij verwezen de auteurs (er waren meerdere schrijvers) onder meer naar een uitspraak van Madeleine Albright, voormalig minister van Buitenlandse Zaken van de Verenigde Staten:

‘Toen Madeline Albright in de jaren negentig werd gevraagd of de half miljoen gestorven kinderen in Iraq –als resultaat van de embargo’s– het wel waard was, antwoordde ze gewetenloos dat het deze prijs inderdaad waard wel was.’ (p. 23).

In tegenstelling tot diverse andere beweringen die keurig van bronvermelding waren voorzien, ontbrak die in dit geval. Het ging hier om een uitspraak van de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken uit 1996 in het Amerikaanse programma *60 Minutes*:

Lesley Stahl over de sancties tegen Irak: “We have heard that a half million children have died. I mean, that's more children than died in Hiroshima. And, you know, is the price worth it?”

Secretary of State Madeleine Albright: “I think this is a very hard choice, but the price - we think the price is worth it.”

Het cijfer dat Stahl gaf, werd overigens wel betwist, maar Albright deed dat niet.²⁷⁸ Het was een uitspraak die vaak terugkwam in de kringen van activisten, zeker bij diegenen die een sterk uitgesproken politiek bewustzijn hadden. Het gaf ook goed aan welke denktrant dominant was: het westen was immoreel en bereid kinderen op te offeren voor haar zucht naar macht onder het mom van democratie. De Arabische regimes en het Iraanse regime deden hetzelfde, al dan niet gesteund door de VS. Op deze manier schiep *De Banier* het beeld dat er een groot conflict was tussen enerzijds het westen, Israël (vereenzelvigd met de joden, zie bijvoorbeeld later p. 81 van *De Banier*) en de door het westen gesteunde regimes en anderzijds de ‘ware islam’. In hoofdstuk 3 wordt dit verder uitgewerkt. Dit hoofdstuk is bedoeld om moslims bewust te maken van dat conflict en de aloude wortels ervan die teruggaan tot het begin van de islam. Het was een conflict dat al voorzeggd zou zijn door de profeet Mohammed en waarin de moslims de verdedigende partij waren tegen de agressie die van buitenaf en van binnenuit kwam; op deze manier kwamen de *mujahidun* over als het laatste bastion dat nog overeind stond in de oorlog.

---

²⁷⁸ Albright zou later wel de uitspraak betreuren.

Nu dient een agenda niet alleen een diagnose te geven van de huidige situatie, maar ook een toekomstperspectief en meer nog, een programma om dat ook te bereiken; mensen moeten immers het idee krijgen dat er iets gedaan kan worden aan de situatie. Hoofdstuk 4 probeerde dat perspectief te bieden: het schetste een beeld van de verzwakking van het mondiale Amerikaanse regime; het idee dat het gewapende verzet van Hamas in Gaza effectiever was dan het diplomatieke beleid van Fatah op de Westbank aangezien Fatah geen andere keuze had dan Israëliische kolonistennederzettingen toe te staan; de val van Arabische regimes, zoals dat van Khadafi; het ‘laffe westen’ dat geen grondoorlog zou aandurven; de sluwe tactieken van de *mujahidun*; het westen dat de eigen grondrechten schond; de verraderlijke dictators in het Midden-Oosten die terrein verloren; en de kracht van de *umma*. Met andere woorden: volgens de schrijvers was de ‘machtsbalans’ langzaam aan het veranderen ten gunste van de ‘ware’ moslims.

Het alternatief dat men voor ogen zag, werd uiteengezet in hoofdstuk 5. Hierin werden de ‘zegeningen’ van de sharia besproken op het terrein van economie, sociale zekerheid, gelijkwaardigheid tussen mensen, zonder onderscheid in klasse, kaste, afkomst en huidskleur (maar wel in religie), gerechtigheid, eerlijke rechtsgang, vrijheid van godsdienst, vrijheid van meningsuiting, stemrecht, recht op privacy, rechten van vrouwen, rechten voor dieren en milieuvriendelijkheid. Daarbij probeerde men te laten zien hoe slecht het westen het momenteel op deze terreinen zou doen en hoe goed moslims dit in het verleden gedaan zouden hebben en hoe islamitische geschriften dit onderbouwden.

Het fundament bij dit alles was de sharia; die vormde het ethisch fundament van de ideale samenleving, zoals die werd uitgelegd in hoofdstuk 6. Het afwijken van dit fundament zorgde voor moreel verval hetgeen een hele samenleving kon aantasten. Dat betekende dat sommige regels streng moesten worden toegepast zodat er geen willekeur zou zijn. Het doen van het juiste (de wil van God) stond voorop in plaats van de meerderheid die de minderheid onderdrukte. Het waren de regels van God die ervoor zorgden dat er tolerantie was, maar binnen bepaalde grenzen, dat misdaad niet lonend was en waarbinnen de mens de eigen verantwoordelijkheid kon en moest invullen. Om dit alles voor elkaar te krijgen, vormden de *mujahidun* het ‘ideologische front’ dat voorop ging in de strijd, zo lezen we in hoofdstuk 7, waarbij islamitische geleerden ook een belangrijke rol speelden. Daarmee gaven de schrijvers aan niet zomaar een eigen islam in elkaar te zetten, maar vast te houden aan wat betrouwbare en ‘onafhankelijke’ geleerden hun leerden. Geleerden die aan de leiband van de Arabische regimes liepen en Nederlandse imams die hun oren te veel zouden laten hangen naar de Nederlandse overheid werden op deze manier weggezet als onbetrouwbaar. In ruil voor gunsten zouden deze geleerden en imams hun boodschap

aanpassen. Dat, zo was de boodschap in dit hoofdstuk, mocht de imams, geleerden en moslimregimes allemaal niet baten: de *mujahidun* zouden overwinnen.

In het pamflet werden tal van opposities gecreëerd, zoals die tussen moslims (*umma*, de moslimgemeenschap) en het westen, sharia en democratie en wij en jullie. Deze opposities kregen betekenis door twee andere opposities die we terugvinden: rechtvaardigheid vs. onrechtvaardigheid en waarheid vs. valsheid. In het gehele stuk lezen we hoe het westen in moreel verval verkeerde en dat emancipatie, vrijheid, rechtvaardigheid en democratie hypocriete frasen waren van het westen, dat diezelfde idealen alleen gebruikte om aan de macht te blijven en moslims te onderdrukken en dat geen idee meer had van spirituele waarden. De auteurs verwezen daarbij voortdurend naar allerlei bronnen uit westerse media. Het verval en de verloedering van het westen en de vijandigheid van het westen leidden niet tot het aanwijzen van het westen als doel voor de gewapende strijd; infiltratie en *da ‘wa* waren hier voldoende voor de meeste landen. Tegenover het trieste beeld van het westen stond een ideaalbeeld van het kalifaat: door de sharia was daar de échte vrijheid, gelijkwaardigheid en rechtvaardigheid. Tegelijkertijd, en dat was een van de kritieken die wij het meest gehoord hebben, op het moment dat de schrijvers hun alternatief voor het westen presenteerden, bleven ze heel erg vaag voor diverse lezers. ‘Op deze manier gaat het hele pamflet als een nachtkaaars uit’, was de reactie van sommige moslims op Facebook. Voor sommige activisten was het echter voldoende dat De Banier een pleidooi was voor het principe van de islamitische staat en om duidelijk maken dat deze beter is dan andere staatsvormen.

Waarheid versus valsheid was de andere belangrijke tegenstelling en ook één die voortdurend terugkwam tegen de achtergrond van strijd en strijders:

‘Vooraf in tijden van verwarring, waarbij de onrust en beproevingen zo duister zijn dat men geen duidelijk onderscheid kan maken tussen de waarheid en valsheid. In dit soort situaties is het erg belangrijk om terug te keren tot de Mujahideen [*mujahidun*] die de Moslims duidelijk kunnen maken wat zich afspeelt achter de schermen, de oordelen hierover, en hoe de Ummah [*umma*] hiermee om dient te gaan.’ (p. 131)

Hierbij werd benadrukt dat het de strijders waren die wisten wat de waarheid was en wat er schuilging achter de valsheid. Een stelling die rechtstreeks inging tegen het beeld van de Syriëgangsters en de activisten in Den Haag, die meermalen werden afgeschilderd als idioten en mensen die de ‘ware’ islam niet zouden begrijpen. Het gaat er hier niet om of de islam van de activisten in Den Haag en de Syriëgangsters de ‘ware’ islam was of die van hun opponenten en criticasters. Zoals Van de Port laat zien

in zijn analyse van Mohammed Bouyeri’s islam, lijkt het er eerder op dat veel criticasters de activisten in Den Haag en de Syriëgangers niet wilden associëren met een religie die zij hoog in het vaandel hadden staan en met een identiteit waar zij trots op waren.²⁷⁹ En tegelijkertijd stelden de activisten in Den Haag en de Syriëgangers dat zij een voorstelling hadden van de islam die waar was en, meer nog, waar zij helemaal voor gingen. Zij stelden geen compromissen te sluiten in de fundamenten van hun religie en gehoor te geven aan de ultieme oproep van God en de ultieme aanbidding van God: het strijden voor God tegen de tegenstanders van de islam. En minder religieus verwoord: ‘Zij doen tenminste iets waar het Westen het af laat weten.’ Waar het westen haar zaak van vrijheid en democratie zou verloochenen door niet in te grijpen in Syrië, kwamen de Syriëgangers tot de ultieme daad van zelfopoffering door hun leven in de waagschaal te leggen. Dat in de loop van 2013 de activisten in Den Haag en de Syriëgangers steeds meer geassocieerd werden met gruwelen in de oorlog in Syrië en de genadeloosheid van ISIS, maakte een verbinding met helden en opoffering ongemakkelijk, zoals Van de Port ook opmerkt in de zaak van Bouyeri.

Behalve aan de wreedheden van de tegenstanders werd in *De Banier* volledig voorbijgegaan aan de gruwelijkheden van de oorlog (hoewel de reputatie van ISIS nog niet was zoals heden ten dage). Het geweld tegen andere moslims, de fragmentatie onder moslims die het gevolg was van onder meer *takfir*-praktijken, het negatieve imago waarbij anti-islam-opinieelers gemakkelijk putten uit de erfenis van Al Qaida, bleven grotendeels onbesproken of dergelijke geluiden werden gezien als onderdeel van de strijd tegen de islam. Op deze manier presenteerde *De Banier* de agenda van de strijd tegen de vijanden van de islam als een glorieuze utopie.

Hoewel *De Banier* is gepresenteerd als het stuk waarin ‘De Nederlandse Mujahideen in Bilaad As-Shaam’ (De Nederlandse *mujahidun* in *bilad al-sham*, De Nederlandse strijders in de landen van Groot-Syrië) hun agenda presenteerden, dienen we terughoudend te zijn om het ook als zodanig aan te merken. Ten eerste gaat het niet om een stuk waar alle Syriëgangers achter stonden; ‘De Nederlandse Mujahideen in Bilaad As-Shaam’ ging om een specifieke groep Syriëgangers uit het Haagse en Delftse netwerk die in Syrië onder hetzelfde bataljon vielen. Ten tweede had onder de activisten in Den Haag ook niet iedereen het stuk gelezen, ook al is het gepresenteerd als een stuk waar zij achter stonden. Dat wil niet zeggen dat zij er zich niet achter zouden scharen, maar het zou te ver gaan om te concluderen dat dit de ideologie was van alle Haagse activisten. Wat voor velen van hen belangrijker was, was dat met *De Banier* een

---

²⁷⁹ M. van de Port, *Echt waar. Of: hoe Antônio C., Franky Z. en Mohammed B. hun geloofsvoorstellingen heiligden*, http://www.mattijsvandeport.eu/www.mattijsvandeport.eu/echt_waar.html, laatst bezocht op 1 oktober 2014.

zelfbewust antwoord gegeven werd op alle beschuldigingen - jegens hen en de Syriëgangsters - dat ze een illegitieme strijd voerden, dat het geen jihad zou zijn, dat ze van de islam afgedwaald waren, enzovoorts.

3.2 Politieke gevangenen

Een ander voortdurend terugkerend thema van de activisten was solidariteit met moslimgevangenen die volgens de activisten om politieke redenen (de strijd tegen de islam) waren gevangengezet. De gevangenen ‘broeders’ waren voor de Haagse activisten onschuldig veroordeeld door een vijandige overheid. Het waren volgens hun medestanders geen criminelen of terroristen, maar ‘strijders’. Tevens wezen zij hier voortdurend op de veranderingen in de terrorismewetgeving, die het makkelijk zou moeten maken mensen op te sluiten en te veroordelen. Deze was volgens hen alleen gericht op moslims en daarmee onderdeel van de strijd tegen de islam en opnieuw een teken dat democratie niet werkte en hypocriet was. Een andere kant van het verhaal van de *War on Terror*, en waar de activisten ons voortdurend op wezen, was de *War on Terror* als vuile oorlog. Zo vertelde Abu Muhammed eerder in een uitzending van *Argos* (VPRO) dat Amerikanen betrokken waren bij de ondervragingen in Pakistan: “Ik ben een keertje meegenomen naar de hel voor ondervraging. Na afloop hoorde ik Amerikaanse stemmen, met een duidelijk Amerikaans accent die je bijvoorbeeld in films hoort.”²⁸⁰ De activisten stonden niet alleen in hun kritiek op de *War on Terror*. Ook door anderen, moslims en niet-moslims, werd de *War on Terror* soms gezien als een ‘vuile oorlog’.²⁸¹

De term verwijst naar *La Sale Guerre*, de term die de Fransen gebruikten voor hun contraterrorismecampagne ten tijde van de Algerijnse onafhankelijkheidsstrijd, en heeft betrekking op het destabiliseren van een specifiek doelwit (dat kan een heel land zijn, zoals Vietnam met het Amerikaanse Phoenix-programma, maar ook Al Qaida, waarbij de Amerikaanse Joint Special Operations Command (JSOC) samen met de CIA een grote rol speelt) door middel van geheime methodes. Door de recente geschiedenis heen heeft de VS diverse methodes toegepast, zoals het ondersteboven ophangen van een communistische guerrillastrijder, een mes in zijn hals steken en hem zo laten doodbloeden om tegenstanders af te schrikken. Jerome Starkey onthulde het verhaal van Gardez, een dorpje in Afghanistan, waar Amerikaanse soldaten vijf mensen vermoordden, inclusief twee zwangere vrouwen en

---

²⁸⁰ VPRO, 15 september 2012, *Argos*, ‘Toeristen of terroristen?’, <http://argos.vpro.nl/seizoenen/2012/afleveringen/15-09-2012/fragmenten/toeristen-of-terroristen>, laatst bezocht op 1 oktober 2014.

²⁸¹ Bijvoorbeeld: S. Sayyid, ber 2014./afleveringen/15-09-2012/frag *Defence Studies* 13, nr. 3 (1 september 2013): 277013):

een tienermeisje (de zogenaamde *Khataba Raid*).²⁸² De soldaten probeerden hun daad te verdoezelen door de kogels uit het lijk van een van de mannen te halen.

De aanvallen met onbemande drones waren een ander voorbeeld. In de documentaire *Dirty Wars* zien we de radicale Amerikaans-Jemenitische prediker Anwar al-Awlaki.²⁸³ Deze stond op de *hit list* van de JSOC zonder dat er een aanklacht tegen hem was. Hij zou een belangrijke inspirator zijn van westerse militante moslimactivisten en in zijn laatste lezing als voorman van Al Qaida op het Arabische Schiereiland (AQAP) riep hij ook op tot strijd tegen de Amerikanen. Al-Awlaki werd gedood tijdens een aanval met drones, net als zijn zestienjarige zoon enige tijd later. Jeremy Scahill probeerde in de documentaire de prangende vraag te beantwoorden waarom de Amerikanen opzettelijk een zestienjarige jongen doodden.

Andere praktijken, zoals *extraordinary rendition* (het gevangennemen en transport van gevangenen naar andere landen zonder juridische onderbouwing) en de samenwerking met landen als Pakistan die gevangenen martelden, maakten van de *War on Terror* een ‘vuile oorlog’, zoals geconcludeerd kan worden op rapporten van bijvoorbeeld Amnesty International.²⁸⁴ Waar de *War on Terror* vaak gepresenteerd werd als een oorlog om onze ‘vrijheid’ te beschermen tegen het geweld, de haat en de intolerantie van ‘terroristen’, stelden de Haagse activisten dat dergelijke praktijken de essentie van democratie lieten zien: in de strijd tegen de islam was alles geoorloofd. Het deed er daarbij volgens hen niet toe of moslims schuldig of onschuldig waren. Dit was in ieder geval wat ook terugkwam in de verhalen van sommige activisten. Het idee dat moslims die, volgens hen, niets verkeerd deden of die juist streden voor het goede en zich uitspraken, werden opgepakt en in sommige door het westen gesteunde landen werden gemarteld, liet volgens hen opnieuw zien dat democratie hypocriet was. Het westen zou zichzelf aanprijzen als voorvechters voor vrijheid en democratie, maar verraadde deze als het ging om moslims. Volgens hen verraadde het systeem zijn eigen idealen en dat kwam omdat het geen islamitisch systeem was. Alleen de sharia zou rechtvaardigheid en de juiste orde brengen.

3.3. ‘Huismoslims’

Het ging de activisten niet alleen om de internationale politiek en de Nederlandse staat, maar ook om andere moslims; meer in het bijzonder om vertegenwoordigers van moslims in Nederland. Deze zouden loyaliteit aan de islam en aan de *umma* en de aanbedding van God hebben verkocht in ruil voor status,

---

²⁸² *The Times*, Starkey, J. (April 5, 2010). ‘US special forces tried to cover up botched Khataba raid in Afghanistan’.

²⁸³ J. Scahill (2013), *Dirty Wars*. Zie dirtywars.org.

²⁸⁴ Amnesty International, 2013, ‘USA: Words, war, and the rule of law: President Obama revisits counter-terrorism policy, but human rights still missing from legal framework’, <http://www.amnesty.org/en/library/info/AMR51/032/2013/en>, laatst bezocht op 1 oktober 2013.

geld en invloed bij de overheid, maar daardoor niet méér zijn dan een verlengstuk van een overheid die een strijd tegen de islam voerde. Daarbij keerde men in gesprekken met ons het veel gemaakte onderscheid tussen radicale en gematigde moslims om. Een term die daarbij af ten toe terugkwam in de gesprekken was die van ‘huismoslim’. Daarmee werd verwezen naar een tekst van Malcolm X over ‘*house negro’s and field negro’s*’ die we hier in bewerkte vorm weergeven.²⁸⁵

‘There were two kinds of Muslim. There was that old house Muslim and the field Muslim.

The house Muslim always looked out for the kuffar [ongelovigen]. When the field Muslims got too much out of line, he held them back in check. He put ’em back in their places. [...] This house Muslim would do everything thinking what the kuffar would think of him. Thus, when he spoke, he did so to please them and when he did not speak out he did so in order to please them. This house Muslim cared about his image in-front of the kuffar. So he loved the other house Muslims and he despised the field Muslims. [...] If this house Muslim was told, “Let’s make hijrah [*hijra*, emigratie]. Let’s separate from these kuffar,” that house Muslim would look at you and say, “You’re an extremist. What do you mean hijrah [*hijra*]. You want us to live under tyranny and barbaric Sharia?”

That was the house Negro. But then you had some field Muslims, who lived in their own communities, had nothing to lose. [...] They hated the kuffar. Oh yes, they did. These field Muslims would make complete baraa [*bara*, afkeuring] toward the kuffar and be called extremist for it. They rejected their religion, their way of life, their capitalism and democracy, their immorality and indecency, their evil and backwards lifestyle. [...] If this field Muslim was told, “Let’s make hijrah [*hijra*]. Let’s separate from these kuffar,” he would be the first one to leave and safeguard his deen [*din*, religion]. This was the difference between the two.

And today you still have house Muslims and field Muslims.’

Met deze verwijzing sloten de activisten aan bij de strijd van Malcolm X tegen de onderdrukking van zwarte burgers in de VS, plaatsten ze de situatie van de moslimgemeenschap binnen die strijd en probeerden ze te laten zien hoe het democratische systeem werkte in de ontwrichting van de

---

²⁸⁵ Gebaseerd op Malcolm X: *The House Negro and the Field Negro*, <https://www.youtube.com/watch?v=znQe9nUKzvQ>, laatst bezocht op 27 september 2014. De bewerking hier is afkomstig van IslamicAwakening: ‘Exposing House Muslims’. <http://forums.islamicawakening.com/f20/exposing-house-muslims-65026/>, laatst bezocht op 27 september 2014.

moslimgemeenschap. De activisten bleven binnen het bestaande debat, eigenden zich de termen toe en zetten zich ertegen af. In hun kritiek op moslims die samenwerkten met de overheid verwezen activisten van met name Sharia4Holland, maar ook anderen naar een vers uit de Koran (soera 5:51):

‘O jullie die geloven! Neemt niet de Joden en de Christenen als beschermers, zij beschermen elkaar. En wie van jullie hen als beschermers neemt: voorwaar, hij behoort tot hen. Voorwaar, Allah leidt het onrechtvaardige volk niet.’

In sommige gevallen werd ‘beschermers’ hier vertaald als ‘vrienden’ en ‘onrechtvaardigen’ als ‘overtreders’; de lezing kan dus iets anders zijn. Wat hier belangrijk is, is dat de aanhangers van Sharia4Belgium dit lasen als een gebod om niet samen te werken met de *tawaghit*; tirannen zoals zij de Belgische en Nederlandse overheid zagen. Het idee daarbij was dat het ook nooit voldoende was om samen te werken: ‘Ongelovigen zullen nooit rusten totdat je hetzelfde bent als zij’ was een thema dat in veel lezingen terugkwam en vaak werd verbonden met moslims die met de overheid samenwerkten en met het integratiebeleid.

3.4 Verdediging van de islam

Zoals onder meer te zien was in de demonstratie in september 2013 en de verstoring van de debatten in De Balie, de Badr-moskee en de Antwerpse Universiteit, was het verdedigen van symbolen van de islam, zoals de Koran en de profeet Mohammed, een belangrijke prioriteit. De activisten zagen zich omringd door een vijandige wereld die een strijd zou voeren tegen de islam. Daartegenover stond een islam die voor hen gericht was op rechtvaardigheid, harmonie, vrede, trots, enzovoorts, en die zij probeerden in hun dagelijks leven zo goed mogelijk na te leven. Een groot deel van de activiteiten was gericht op het verdedigen van die islam en daarmee ook van hun persoonlijke leefstijl. Het vasthouden aan de *din* (religie) dat zo vaak benadrukt werd, was een manier om het binnendringen van ongewenste verleidingen en beproevingen binnen de eigen levenssfeer af te weren. Dergelijke verleidingen en beproevingen varieerden enorm. Dit liep van een overheid die allerlei boodschappen afgaf en beleid vormde over integratie tot grappen en beledigingen over de islam en de profeet. Dit laatste, zo was de ervaring, drong vanuit de publieke ruimte via de media door in gesprekken met schoolgenoten en collega’s. Andere beproevingen varieerden volgens de activisten van prostitutie, drugs, het feit dat ze voortdurend staande werden gehouden door de politie en de media die van alles schreven over de activisten tot gevangenschap in Nederland, Marokko en Pakistan. Ook andere moslims die hen probeerden te overtuigen dat ze verkeerd bezig waren, vielen onder deze beproevingen.

Er was de activisten veel aangelegen om de eigen privésfeer en in het bijzonder hun eigen families af te schermen van die ongewenste invloeden die moslims alleen maar op het verkeerde pad zouden kunnen brengen. Het was een privésfeer die zich voor hen niet alleen binnenshuis bevond, maar ook daarbuiten als zij op straat liepen, met elkaar sportten en lezingen bijwoonden. Het was tevens een privésfeer waarin idealiter spiritualiteit en aanbidding van God belangrijker waren dan materieel gewin, rijkdom en status, gebaseerd op zaken die niets met de islam te maken hadden of daartegen ingingen. Zo vertelden sommige activisten dat zij er de voorkeur aan gaven om geen betaalde baan te hebben, maar hun tijd (samen met die van hun vrouw en familie) te besteden aan het lezen van de Koran en het bestuderen van de islam.

Volgens de activisten werden zij echter van hun focus op de *din* afgeleid door het islamdebat, door (volgens hen) onnodige staandhoudingen door de politie op straat, identiteitscontroles, beschuldigende vragen van collega's en studiegenoten over de islam, arrestaties van broeders die niets misdaan zouden hebben en het beledigen van de islam en de profeet door ongelovigen. Het feit dat ze een lange baard droegen en er ook anderszins islamitisch uitzagen (bijvoorbeeld hun vrouwen als ze een gezichtssluier droegen) zou ertoe leiden dat ze voortdurend lastiggevallen werden (op straat door voorbijgangers en politie, door media en onderzoekers) terwijl dat voor hen tot de privésfeer behoorde, ook al waren ze in een publieke ruimte.

Deze belegering van de privésfeer, zoals zij dat ervoeren, leidde tot het zich terugtrekken in eigen familie- en vriendenkring. Daar ondervonden zij steun, vriendschap en spiritualiteit en broederschap die ze nergens anders vonden (temeer omdat andere moslims vaak niet met hen geassocieerd wilden worden), maar die hen ook zou beschermde tegen de indringende opmerkingen, beleidsmaatregelen en debatten. Hiermee wezen zij op een belangrijk effect van de surveillance van moslims, namelijk dat het idee dat er voortdurend iemand was die je lastigviel, aansprak, tot de orde riep en over je schouder meekeek, leidde tot het zich terugtrekken en een sterkere grens tussen privésfeer en buitenstaanders. Hier deed zich een dilemma voor voor de activisten van de activistische *da'wa*-netwerken. Ze beschouwden deze terugtrekkende beweging namelijk als een goede bescherming in een vijandige wereld, maar ook als een onderdanige houding tegenover die vijand, die een goede moslim niet zou passen. Men moest wel degelijk opkomen voor God, voor zijn profeet en de gemeenschap van moslims. Maar daarmee liep men wel het risico extra onder het vergrootglas te komen liggen, waardoor de privésfeer verder bedreigd werd. Het was dit dilemma dat voortdurend een rol speelde bij het maken van de afweging of men wel of niet koos voor een specifiek protest als netwerk. Voor individuen speelde het een belangrijke rol in de afweging of zij wel of niet participeerden in bepaalde acties.

3.5 Het verbod op de gezichtssluier

3.5.1 Achtergronden

In 2011 organiseerden de activisten van Behind Bars een protest tegen een mogelijk verbod op de gezichtssluier. Deze casus geeft goed weer hoe de ideologische boodschappen tot stand kwamen in een wisselwerking tussen de islamitische en activistische overtuigingen van de activisten en het beleid van de overheid. We geven eerst wat achtergronden van het dan mogelijke verbod op de gezichtssluier en gaan vervolgens in op het protest.

Een van de meest omstreden kledingstukken voor vrouwen is de gezichtssluier. In populair spraakgebruik wordt deze meestal aangeduid als de boerka. Het verwijst echter naar de volledige bedekking van de vrouw (inclusief de ogen met een gaasje) die mensen vooral herkennen van de beelden van Afghanistan. Deze wordt in Nederland echter zeer zelden gedragen. De gezichtssluier die vaker voorkomt is de nikab, waarbij de ogen nog wel zichtbaar zijn. Daarbij zijn verschillende stijlen mogelijk. Zo is in de Golfstaten de *khaliji*-stijl populair, terwijl in Nederland meestal een losse sluijer voor het gezicht gebruikt wordt.

In het publieke debat over de islam neemt de hoofddoek in het algemeen en de gezichtssluier in het bijzonder een belangrijke plek in.²⁸⁶ In 2000 stelde de PvdA in Kamervragen naar aanleiding van de nota over het integratiebeleid de vraag of ‘een vrouw wier gezicht goeddeels onzichtbaar is’ wel kan participeren in de samenleving.²⁸⁷ In dat jaar had de Commissie gelijke behandeling (CGB) een leerlinge die een opleiding volgde voor apothekersassistente gelijk gegeven in haar protest tegen de school die haar verbod een gezichtssluier te dragen.²⁸⁸ In 2003 was er een zaak waarbij drie Marokkaans-Nederlandse meiden op een Amsterdams ROC weigerden om de gezichtssluier af te doen in de school. Die weigerde hen vervolgens de toegang en werd daarin gelijkgesteld door de CGB.²⁸⁹ Aan de Leidse universiteit weigerden in datzelfde jaar twee studentes om hun gezichtssluier af te doen hetgeen tot bezwaren leidde bij de docenten. Daaropvolgend hebben de Universiteit Leiden en enkele andere universiteiten een verbod op de gezichtssluier opgenomen in hun huisregels.

---

²⁸⁶ Sawitri Saharso en Doutje Lettinga, ‘Contentious Citizenship: Policies and Debates on the Veil in the Netherlands’, *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 15, nr. 4 (2008): 455–80.

²⁸⁷ TK 25919, nr 3, vastgesteld 13 juni 2000.

²⁸⁸ CGB zaak no. 2000-63.

²⁸⁹ CGB zaak no. 2003-40. Zie ook CGB 2004-95 en CGB 2005-86. Voor een analyse van de zaken en debatten zie het rapport waarop we een groot deel van de informatie hier baseren: Annelies Moors, *Gezichtssluiers. Draagsters en debatten* (Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 2009).

In 2005 diende Geert Wilders een motie in om te komen tot een verbod op de gezichtssluier in openbare ruimtes; die werd aangenomen door het parlement. In 2008 besloot het toenmalige kabinet toch geen algeheel verbod in te voeren, maar het wilde wel een verbod op enkele specifieke terreinen. In 2011 kwam de minderheidsregering van VVD en CDA, met gedoogsteun van de PVV, met een nieuw voorstel waarin de gezichtssluier vanaf 2013 verboden zou worden. Nadat dit kabinet viel, kwam het nieuwe kabinet met een plan om de gezichtssluier te verbieden. In de debatten over de gezichtssluier komen, zo laat Moors zien, vier thema's voortdurend terug: vrouwenonderdrukking, onveiligheid, communicatieproblemen en segregatie. Met name Geert Wilders brengt het punt naar voren dat de 'boerka' een vorm van vrouwenonderdrukking is en de emancipatie belemmert. Deze zorg leeft echter niet alleen bij Wilders, maar ook bij andere (linkse en rechtse) partijen.²⁹⁰

Het openbare-orde-argument kwam naar voren bij de ROC-zaak uit 2003 en het is ook dit argument dat een grote rol speelt bij de plannen voor het verbod op gelaatsbedekkende kleding in 2008. Het veiligheidsargument maakt het mogelijk dat een verbod niet langer specifiek op moslims van toepassing is, maar op alle burgers. Dit argument past ook in de bredere discussie over veiligheid en privacy na 9/11 waarbij het idee is dat burgers in het openbaar herkenbaar en identificeerbaar dienen te zijn. Gerelateerd daaraan bestaat er de angst voor een radicale islam en de gezichtssluier wordt daarmee direct in verband gebracht. Ten einde een open samenleving te behouden, zou het aanpakken van de gezichtssluier noodzakelijk zijn. Zo stelde het kabinet in een brief in 2008:

---

²⁹⁰ Hoewel niet specifiek betrekking hebbend op de gezichtssluier noemen veel activisten in dit verband ook de uitspraken van voormalig GroenLinks leider Femke Halsema uit 2009 over vrouwen en hun hoofddoek: 'Ik zal hun rechten niet aantasten daarin. Maar ik kan niet wachten op het moment waarop ze in vrijheid hun hoofddoek zullen afslingeren. Ik zie het liefst elke vrouw in Nederland hoofddoekloos. En volstrekt vrij. Ik geloof niet dat welke God ook kledingseisen stelt. Dat zijn de mannen geweest die het geloof uitleggen.' En: 'Ik merk het in mijn wijk: natuurlijk is de islam een probleem. Overigens met name de islam in combinatie met ongeletterdheid. Het is: weinig opvattingen hebben over het goede leven. Weinig houvast hebben aan opleiding en werk, angstig zijn voor onze samenleving en daarbij heel bevattelijk worden voor wat de imam vindt, die dan vaak heel conservatief is.' Bron: De Pers, 'Ik raak niet verwoest door verlies', 8 september 2009. De Pers bestaat niet meer, het artikel is nog wel te lezen: <http://www.deondernemer.nl/binnenland/335365/ik-raak-niet-verwoest-door-verlies.html>, laatst bezocht 23 november 2014. De uitspraken zijn in de kringen van activisten opgevat als de zoveelste aanval op moslims en islam: één die extra zwaar zou wegen omdat deze uit onverwachte hoek kwam.

‘Deze gelaatsbedekkende kleding wordt bovendien als vrouwonvriendelijk beschouwd en staat voor velen symbool voor een fundamentalistische islam die niet past in de Nederlandse samenleving. Voorts roept deze kleding bij een groot deel van de bevolking een gevoel van onbehagen en onveiligheid op.’²⁹¹

Daarmee zijn we gelijk beland bij het derde thema: communicatieproblemen. Het idee bestaat (ook al aanwezig bij de Kamervragen van de PvdA in 2000) dat een gezichtssluier de communicatie zou beperken; iets wat niet alleen praktische problemen geeft, maar ook volwaardige participatie van de draagsters als actieve burgers zou belemmeren. Het vierde argument gaat nog een stapje verder: het gaat niet om de gezichtssluier als belemmering voor burgerschap, maar om segregatie en het zich actief afwenden van de samenleving. Dat gaat gepaard met sterke gevoelens van onbehagen die zich uiten door uitdrukkingen zoals ‘het eng vinden’, ‘schrikken als je met iemand in boerka geconfronteerd wordt’, ‘zich ongemakkelijk voelen’, ‘zich er niet prettig bij voelen’ en het vergelijken van de vrouwen die een gezichtssluier dragen met ‘spoken’. In het debat zien we dan ook voortdurend een oppositie terug. Enerzijds, en Moors wijst daar ook op,²⁹² wordt de gezichtssluier ervaren als een teken van onderschikking en onderdrukking, anderzijds wordt het gezien als teken van macht, opdringerigheid en agressie. En enerzijds wordt de Nederlandse samenleving gepresenteerd een betere samenleving waarin vrouwen geëmancipeerd zijn, een samenleving die open is, waar mensen vrij zijn, maar die anderzijds beschermd moet worden tegen islam.

In deze casusbespreking spelen de gezichtssluier en de discussies daaromtrent een belangrijke rol. In reactie op de plannen van de VVD-CDA-minderheidsregering in 2011 om een verbod op de gezichtssluier in te voeren, kwamen enkele vrouwen met het plan om een demonstratie tegen dit verbod te houden. De plannen werden al vrij snel overgenomen (volgens sommige tegenstanders ‘gekaapt’) door Behind Bars. We geven een korte impressie van de ontwikkelingen voorafgaand aan de demonstratie en bespreken dan de demonstratie zelf, waar twee van de onderzoekers bij aanwezig waren, en eindigen met een korte nadere analyse, waarin ook aandacht besteed wordt aan een van de producten van deze demonstratie: de oprichting van Straat Dawah.

---

²⁹¹ Brief ministers over een verbod op gelaatsbedekkende kleding - Vaststelling van de begrotingsstaten van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2008. Publicatiedatum 08-02-2008, nr. KST115341, kenmerk 31200 VII, nr. 48.

²⁹² A. Moors, *Gezichtssluiers*.

3.5.2 Het protest - de proloog

Na de aankondiging van de plannen voor een verbod op de gezichtssluier, werd op Facebook een pagina geopend, waarop werd opgeroepen tot een protestactie tegen de plannen. We geven de tekst van de oproep integraal weer:

'PROTEST ACTIE TEGEN NIQAAB VERBOD BIJ 2de KAMER!

Protest tegen boerka-verbod in Den Haag.

Het is niemand ontgaan dat deze rechts-extremistische regering gekaapt wordt door de zionist en tevens fascist Geert Wilders. Als gevolg van het gedoogakkoord hebben de VVD en CDA de wil van Wilders uitgevoerd. Daarnaast heeft dit verbod veel aanhang gekregen in de Tweede Kamer. Er zijn nog wat officiële ceremonieën die het verbod moet ondergaan om uiteindelijk in werking te treden, voordat het straat wordt gehandhaafd. Men streeft naar 1 januari 2013.

Wij, moslims in Nederland, hebben grote bezwaren tegen dit boerka-verbod. Wij beschouwen dit verbod dan ook als aanval op de islam. De politieke elite heeft de rol van schoothond van Amerika op zich genomen. Sindsdien merken wij, moslims in Nederland, de strijd die Wilders en zijn regering openlijk voeren tegen de islam en moslims. Nadat wij in de Tweede Kamer zijn beledigd, uitgescholden, uitgesloten, gediscrimineerd en wij belachelijk zijn gemaakt, merken wij dat dit seculier bestel zich wil mengen met onze beleving van de islam.

Zo was de niqaab [nikab], sociaal-maatschappelijk gezien, al verboden op openbare plaatsen, is het halal slachten onmogelijk geworden, onderzoekt men een verbod op besnijdenis en met als klap op de vuurpijl helpt Nederland met het doden van moslims, in de door Amerika geïnitieerde militaire interventie. In Frankrijk mag men niet op straat het gebed verrichten en is de niqaab een misdaad! In België mag je op sommige scholen geen hidjaab dragen en de niqaab is ook daar strafbaar gesteld. Wij, als moslims in Nederland, zijn de hetze en haat tegen de islam en moslims spuugzat. Meer dan spuugzat zelfs! Wij eisen het recht dat Allaah ons gegeven heeft.

Een wetsvoorstel als deze verwerpen wij en wij dragen de niqaab als wij dat wensen. Hoe kan het zo zijn dat jullie de kinderen van Nederland richting Afghanistan, Irak en dergelijke landen sturen om hen te 'bevrijden' terwijl dat jullie hier de vrouwen onderdrukken door hen te dwingen om zich 'bloot te geven? Vanuit dit onrecht organiseert de islamitische actiegroep Behind-Bars een protest tegen de strijd tegen de islam en de moslims. Op 7 oktober 2011 zal er voor de Tweede

Kamer (Plein) een protest worden gehouden dat zal beginnen om 16.00 uur en eindigen om 18.30 uur.

Meer gedetailleerde informatie zal volgen, hou onze website, Facebook, twitter en youtube-kanaal in de gaten!

Deel dit bericht met zoveel mogelijk van uw contacten. Doe het per mail, msn, yahou, groups, Facebook, Twitter, fora, sms, youtube en andere media!

Behind-Bars’

In deze oproep werd een verbod geplaatst binnen een bredere context waarin ook halal slachten in Nederland ter discussie stond, Nederland en de VS elders moslims doodden, waarin er hoofddoekverboden waren in Frankrijk en België. Dit leidde tot de conclusie dat er een hetze aan de gang was tegen moslims en islam. Daarnaast was er een petitie opgesteld tegen de plannen. Ook hiervan geven wij de volledige tekst weer:

‘Nee tegen boerkaverbod

In de huidige regeringsverklaring heeft het kabinet voorgesteld om de gezichtssluier te verbieden op openbare gelegenheden.

In het kort komt dit erop neer dat vrouwen met een gezichtssluier:

-niet kunnen studeren

-niet hun kinderen van school kunnen ophalen

-niet naar het gemeentehuis kunnen gaan

-niet naar de bibliotheek kunnen gaan

-niet met de bus kunnen reizen

-niet een uitkering kunnen ontvangen

-niet naar het politiebureau kunnen gaan

WIJ VRAGEN ONS AF, WAAROM WORDT DE BOERKA GEZIEN ALS SYMBOOL VAN ONDERDRUKKING. DE VROUWEN WORDEN ONDERDRUKT OMDAT ZE DE BOERKA DRAGEN, NIET DOORDAT ZE HEM DRAGEN.

Het doel van deze petitie is een duidelijk signaal te geven aan de regering dat er veel tegenstanders zijn van een dergelijk verbod.

Het verbod is discriminerend, en gaat in tegen de vrijheid van godsdienst.

Wanneer premier Rutte duidelijk in de algemene beschouwingen verkondigt dat hij de vrijheid van godsdienst in andere landen wil verdedigen, vragen wij ons toch af, waarom dan niet in je eigen land?

PETITIE

Wij

willen dat moslima's die hiervoor kiezen de vrijheid hebben de gezichtssluier te dragen.
constateren

Wij constateren dat moslima's met dit verbod fundamenteel in hun vrijheid worden beperkt. Wij willen erop wijzen dat een groot deel van deze vrouwen Nederlandse bekeerlingen zijn (en dus niet gedwongen zijn door familie).

Wij denken dat een verbod deze vrouwen zal stigmatiseren en hen buiten de maatschappij zal plaatsen.

Wij willen wijzen op Groot Britannië waar vrouwen met de gezichtssluier gewoon meedraaien in de samenleving.

en verzoeken

Wij wensen dat het boerkaverbod niet door de kamer wordt aangenomen.

Wij willen de religieuze vrijheid om de gezichtssluier in Nederland te dragen zonder hiervoor boetes te ontvangen.'

In deze petitie en ook in de oproep komen we diverse elementen tegen die ook in de demonstratie te zien waren: een beroep op de godsdienstvrijheid, het idee dat vrouwen met gezichtssluier kunnen meedraaien in de samenleving, discriminatie, dat het vooral gaat om autochtone bekeerlingen (en opmerkelijk: dat er daarom geen sprake is van dwang) en dat een verbod juist de vrouwen in hun vrijheid van beweging belemmert. De petitie is uiteindelijk door enkele duizenden mensen ondertekend. Er was ook kritiek van moslims. Uit discussies op Facebook en Marokko.nl blijkt dat velen een verbod op de gezichtssluier wel begrepen en zij wezen er ook op dat volgens islamitische geleerden de gezichtssluier niet verplicht is in de islam. Anderen trokken in twijfel of demonstraties wel volgens de islam toegestaan zijn en er waren mensen die vonden dat demonstreren geen nut had. Ook was er bezwaar tegen de titel van een tekst die op de site van Behind Bars stond: ‘De oorlog is begonnen’.²⁹³ Toch was dat laatste wel een sterk gevoel onder veel voorstanders van de demonstratie (niet noodzakelijkerwijze mensen die het dragen van een gezichtssluier een goed idee vonden). Het idee was sterk aanwezig dat er een opeenstapeling van maatregelen was die de maatschappelijke positie en rechten van moslims bedreigde en dat het noodzakelijk was om te laten zien dat moslims het niet pikten. Ook het idee dat er moest worden opgekomen voor ‘de zusters’ leefde onder veel mannen en vrouwen. De verklaring van Behind Bars, die ook werd voorgelezen op de demonstratie getuigde ook van dergelijke ideeën:

‘Dé oorlog is begonnen! | Behind-Bars

De politiek heeft ons de oorlog verklaard! Het westen heeft geen weg of middel geschuwd om ons te terroriseren. En nu?! Nederland komt met deze wetgeving aan onze vrouwen. Jullie willen gaan bepalen hoe onze vrouwen zich moeten kleden. Wilders en zijn duivelskliekje willen zelfs gaan bepalen wat wij moeten vinden! Zijn jullie daardoor niet erger dan Stalin, Mao, Castro, Mussolini of Hitler!?

Wij trekken de lijn. Wij trekken hier en nu de lijn! Wij zullen het niet toestaan dat jullie die lijn passeren. Onze vrouwen gaan hun gezichtssluier niet af doen. Nu niet. Morgen niet. Nooit niet! Blijf van onze vrouwen af! Blijf van onze religie af! Blijf van onze vrijheid van godsdienst af! Blijf er met jullie poten er vanaf!

Wij zullen ons niet laten verdrijven. Wij zullen onze deuren en ramen niet dichttimmeren. En wij zullen niet gaan schuilen en wachten totdat we uitgemoord worden. Wij zijn moslims. Wij zijn daar trots op en wij zullen dat altijd uitdragen. Mét baard, mét gezichtssluier en met de Qur’an als állerhoogste Woord!’

---

²⁹³ Zie bijvoorbeeld Marokko.nl: <http://forums.marokko.nl/showthread.php?t=4019704>, laatst bezocht op 7 juni 2014.

Zoals bij vrijwel alle acties van Behind Bars en Straat Dawah en later ook Sharia4Holland bracht deze tekst het idee naar voren dat buitenstaanders van de islam moesten afblijven en van de moslims. En dat men het niet zou accepteren als de islam en moslims niet met rust werden gelaten. Deze verklaring werd ook voorgelezen op de demonstratie zelf door de woordvoerder van Behind Bars.

3.5.3 De demonstratie

Op vrijdag 7 oktober 2011 vond in Den Haag een demonstratie plaats tegen een verbod op de gezichtssluier. Het VVD-CDA-kabinet met gedoogsteun van de PVV wilde met ingang van 2013 een verbod op het dragen van de gezichtssluier in het openbaar. De demonstratie vond plaats op een koude, natte dag. De demonstranten verzamelden zich op verschillende plekken, onder meer op het Haagse Centraal Station. De meeste mannen waren gekleed in het wit of in het zwart, broekspijpen boven de enkels en diverse mannen hadden een *kufiya* (traditioneel hoofddeksel bestaand uit een doek van katoen en/of wol, soms samengehouden door een band) om. Er waren mannen uit Den Haag en Delft, maar ook uit Amsterdam en andere steden in Nederland. Op het Plein waren ook enkele vrouwen die een gezichtssluier droegen; enkelen hadden in plaats daarvan een mondkapje voor. Verschillende vrouwen die aanwezig waren, droegen in het dagelijks leven op dat moment meestal geen gezichtssluier; bij deze demonstratie werd dat gedaan uit solidariteit en/of om onherkenbaar te blijven. Een enkeling droeg alleen de hoofddoek.

Tijdens de demonstratie stonden mannen en vrouwen gescheiden van elkaar. De mannen links, met het gezicht naar de spreker en naar het parlamentsgebouw. De vrouwen stonden met hun gezicht en borden naar de mannen. Op de borden zagen we slogans staan als ‘Blijf van mijn lijf’ en ‘Help, ik word onderdrukt. Niqabverbod’. Er werden flyers rondgedeeld met de tekst van ‘De oorlog is begonnen’.

De perswoordvoerder van Behind Bars, de organisatoren, was de eerste spreker en zijn tekst was letterlijk ‘De oorlog is begonnen’. Er waren verschillende andere sprekers, onder andere van Behind Bars, maar ook individuen die daar los van stonden. Zij waren het niet altijd eens met de ideologie van Behind Bars, maar steunden wel het protest tegen een verbod op de gezichtssluier en wezen op het, volgens hen, ‘racistische karakter’ van de Nederlandse samenleving.

Afbeelding 21 Flyer demonstratie 7 oktober 2011

Er golden regels tijdens het protest, onder meer met betrekking tot de pers. De dresscode was islamitisch, wat in dit geval wilde zeggen dat de organisatoren (mannen) de vrouwen vroegen ‘zich te bedekken’ en de gezichtssluier te dragen, hoewel men er ook bij zei dat dat niet per se hoefde. Mannen mochten niet onherkenbaar zijn en er mocht niet gediscrimineerd worden: ”Zij mogen ons niet discrimineren, maar wij hen ook niet”. De boel moest netjes blijven en netjes achtergelaten worden. Zo moest duidelijk zijn dat dit een ‘islamitische demonstratie’ was.

Net als de tekst van de flyer bleken de speeches bol te staan van de retoriek. De onderzoeker vroeg de organisatoren wat ze van de opkomst vonden. Zij verwezen in hun antwoord naar de profeet Mohammed, die ook niet geïnteresseerd zou zijn geweest in aantallen. “En nu is toch de halve wereld moslim.” Een van de aanwezige mannen verwees naar de Slag bij Badr,²⁹⁴ toen “het ook zo regende”.

Uit de speeches bleek duidelijk dat de activisten vonden dat er een strijd tegen de islam aan de gang was: verbod op ritueel slachten, boerkaverbod, straks ook hidjab- en baardverbod? Ze verwachtten dat dit slechts het begin was en trok vergelijkingen met de (opmaat van de) Tweede Wereldoorlog, bijvoorbeeld de *Kristallnacht*. De spreker die de laatste verwijzing maakte (en geen deel uitmaakte van Behind Bars), maakte ook een vergelijking met zijn jeugd en wat zijn ouders en leerkrachten hem hadden geleerd over de Jodenvervolging in de Tweede Wereldoorlog. Net als anderen bekritiseerde hij ook de eerste generatie moslims en hun organisaties, die hem al extremistisch zouden vinden omdat hij zijn baard liet staan. Organisaties die er alleen maar zouden zitten voor subsidie en van bijvoorbeeld Turkse Nederlanders Turken maakten (in plaats van moslims, dus loyaliteit en politiek van/voor Turkije boven de islam). Hij gaf ook te kennen Samir A. te steunen; die deed tenminste iets en kwam in actie tegen onrecht.

Afbeelding 22 Aanwezige pers tijdens de demonstratie

---

²⁹⁴ De titel ‘De slag bij Badr’ verwijst in de islamitische tradities ook naar de eerste grote veldslag tussen de Mekkanen en moslims bij Badr Hunayn in 624. Deze slag werd gewonnen door de moslims onder leiding van de profeet Mohammed.

Er liep behoorlijk wat pers rond: Novum, *Trouw*, Wereldomroep (Arabische redactie) en Powned. De regel van de organisatie was dat niemand mocht praten met verslaggevers en dat verslaggevers niet mochten praten met mensen van de organisatie. Aan het einde van de middag, om 18.00 uur, was er gelegenheid voor de pers om vragen te stellen. De woordvoerder stond overigens ruimschoots de pers te woord. Toen een Powned-verslaggever na een tijdje de manifestatie inliep en een van de kinderen een microfoon voorhield, leidde dat tot irritatie en probeerden de demonstranten de Powned-verslaggever weg te duwen. Het leidde tot een klein opstootje, met wat licht geduw en gepraat en iemand probeerde de verslaggever hard weg te duwen en uit te halen. De politie kwam erbij en leek de zaak te sussen. Voor de rest leek de verstandhouding redelijk goed te zijn en leek iedereen zich aan de afspraken te houden. Het opstootje kon overigens ook ontstaan doordat een enkeling wél met Powned wilde praten en dus een van de regels van de demonstraties zelf brak.

Afbeelding 23 De vrouwen met slogans.

3.5.4 Tot hier en niet verder

Aan het einde van de demonstratie (een groot deel van de pers was toen al vertrokken) kwam een van de organisatoren met een toespraak die de kern leek te zijn wat de demonstranten hier deden, of wat Behind Bars wilde. Hij benadrukte de noodzaak van retoriek, als een middel om een lijn te trekken, tot hier en niet verder (iets wat een andere organisator ook zei op het einde). Ze maakten duidelijk de democratie te verwerpen, Wilders extremistisch en racistisch te vinden. Voor hen was de islam superieur en zij vroegen zich af hoe het was gekomen dat het parlement zich beledigend uitliet over moslims. Dat het zover was gekomen, verweet men ook, en vooral, de eerste generatie migranten. Slogans als “wij willen sharia”, “van prostitutie (spreker) naar... sharia (publiek), “naar de hel met je democratie ...”, werden toen gescandeerd. Een van de organisatoren benadrukte ook dat het maken van een statement voldoende was; de demonstranten verwachtten niet dat het parlement naar hen zou luisteren. Hoewel uitspraken als “tot hier en niet verder” en “de oorlog is begonnen” ook geïnterpreteerd zouden kunnen worden als opruiend, leek het voldoende te zijn om een krachtig statement te maken waaruit de superioriteit en kracht van de islam bleek, en duidelijk te maken dat moslims niet met zich lieten sollen.

Naast de genoemde slogans waren de slogans die getoond werden op de borden tijdens de demonstratie ook zeer interessant: ‘Mijn niqab is mijn eer, de islam mijn drijfveer’, ‘Blijf af van mijn niqab, prostitutie is pas een misdaad’, ‘Blijf van mijn lijf’, ‘Vrijheid van geloof is een farce’, ‘Mijn keus ontnemen, is mij discrimineren’, ‘Jij wilt mij zien, maar niet horen’, ‘Islam Up, Democracy down’, ‘Help, ik word onderdrukt. Niqabverbod’ en ‘Welkom op De Tahrirplein’.

In het bijzonder de verwijzingen naar prostitutie, blijf van mijn lijf, vrijheid en discriminatie refereerden een vaak gehoorde kritiek. De activisten verweten de westerse democratie oneerlijk en onrechtvaardig te zijn voor moslims omdat de idealen, zoals vrijheid en gelijkwaardigheid, met betrekking tot moslims niet nageleefd zouden worden. Door een verwijzing naar die idealen keerde men de retoriek van de overheid en opiniemakers in feite om. Waar salafistische moslims en in het bijzonder militante activisten onder hen juist vaak gezien werden als bedreiging van de vrijheid en democratie, stelden deze activisten dat de Nederlandse overheid en politiek juist zelf hun eigen beloftes geweld aan deden. Enerzijds maakten activisten dus gebruik van de vrijheden die er waren zolang dat dat volgens hen islamitisch te verantwoorden was, om zich af te zetten tegen de politieke context en anderzijds bekritiseerden zij die vrijheden ook doordat ze erop wezen dat bij een verbod op de gezichtssluier moslims, en in het bijzonder moslimvrouwen, gediscrimineerd zouden worden. Het idee was daarbij ook dat vrouwen het in de islam beter hadden: zij zouden beschermd worden tegen prostitutie, tegen seksualisering en juist de baas over

hun eigen lichaam worden doordat zij bepaalden wie hen mocht zien en wanneer. Daarbij presenteerden zij de islamitische wet als een rechtvaardiger alternatief voor de bestaande vrijheden in Nederland.

Tegelijkertijd echter voegden zij zich met een beroep op vrijheden en het idee van emancipatie ook in het gangbare vertoog over integratie en over religie in de samenleving. Religie is immers gereguleerd via de vrijheid van godsdienst en in relatie tot integratie was er veel aandacht voor de emancipatie van moslimvrouwen. Precies die debatten en beleidslijnen gaven deze activisten dus ook de ruimte om zich te verzetten tegen de specifieke invulling van die vrijheden en emancipatie, gaven hun de taal om dit te kunnen uiten, zodat hun kritiek verstaanbaar en acceptabel werd voor een breed publiek. Tevens gaf het hun de mogelijkheid om duidelijk te maken waar de ware vrijheden en emancipatie echt te verwachten waren: in de islam. De kritiek zou kunnen zijn dat dit vooral om instrumentele redenen gebeurde; de activisten deden dit niet omdat ze in democratie en vrijheid geloofden, maar omdat ze zo een breed publiek konden mobiliseren. Dit speelde wellicht mee (hoewel we nooit kunnen beoordelen of iemand écht ergens in gelooft), maar was waarschijnlijk toch wel meer dan dat. Deze activisten waren immers opgegroeid en hadden onderwijs genoten in deze samenleving en waren dus vertrouwd met deze concepten die zij soms afwijzen. Men wees ook niet zozeer het concept vrijheid af als wel de invulling van vrijheid zoals die volgens de activisten in Nederland dominant was.

De demonstratie zelf was ook een manier waarop de activisten hun boodschap uitdroegen. De vrouwen waren allemaal vrouwen met hoofddoek (en diverse met gezichtssluier en een enkeling met mondkapje) en mannen en vrouwen stonden gescheiden van elkaar met de gezichten van de vrouwen gekeerd naar de mannen. Op deze manier probeerden de activisten een, volgens hun visie, islamitisch correcte demonstratieruimte te scheppen en droegen ze deze visie ook uit. Wellicht speelde bij de aanwezigheid van de vrouwen ook een rol dat het initiatief deels uit de hoek van vrouwen kwam. Niettemin, doordat het alleen mannen waren die een toespraak hielden, namen vrouwen in het auditieve spektakel een minder prominente rol in (een van de vrouwen gaf wel een interview aan enkele journalisten). In het visuele spektakel waren de vrouwen wel zeer aanwezig doordat zij voor veel voorbijgangers erg opvielen door hun kleding en gezichtsbedekking.

Tijdens de bijeenkomst kwam er natuurlijk het nodige publiek langs, zoals twee vrouwen van wie er één zei dat ze (de demonstranten) zich moesten aanpassen. Dat leidde niet tot erg veel tegenreactie, men wijdde het aan onwetendheid. Andere toeschouwers bleven even kijken en een man ging weg onder de verzuchting “tjonge jonge”.

Afbeelding 24 De vrouwen met protestborden tijdens de demonstratie

Opvallend was dat diverse mensen die aanvankelijk te kennen gaven aanwezig te zullen zijn bij de demonstratie uiteindelijk niet gegaan zijn. Dit had te maken met het feit dat deze mensen niet achter Behind Bars stonden. Tegelijkertijd wilden zij Behind Bars ook niet openlijk afvallen. Moslims zouden elkaar te veel de maat nemen en het was zaak om de eenheid van de *umma* te bewaren. Zij hielden afstand van Behind Bars, maar zouden hen niet openlijk bekritisieren. Anderen, vooral vrouwen, waren afwezig vanwege praktische redenen, zoals de zorg voor kinderen, of waren terughoudend omdat ze vreesden te veel kritiek te krijgen door zich als vrouw activistisch op te stellen.

Hoofdstuk 4: Alternatieve kennis en kenniskanalen

De Haagse activisten hebben altijd diverse kanalen gehad om hun boodschap te verspreiden; in het bijzonder YouTube, waar ze hun filmpjes ten behoeve van de islamitische gevangenen publiceerden. In dit hoofdstuk gaan we in op die kanalen. Daarmee probeerden de activisten een alternatief te bieden voor de berichtgeving over hen, over de Syriëgangers en over moslims en de islam in het algemeen. Hiermee werd niet alleen zichtbaar waartegen ze zich verzetten, maar ook welke alternatieve regels en zelfregulering ze nastreefden. Allereerst bespreken we kort Stichting Intisaar in paragraaf 1 en vervolgens gaan we in paragraaf 2 in op de website De Ware Religie en sociale media. In paragraaf 3 behandelen we de predikers en enkele video's van lokale predikers, waarna we in paragraaf 4 uitgebreid ingaan op de figuur van Anwar Al-Awlaki. Paragraaf 5 bevat een korte conclusie.

4.1 Intisaar

In januari 2012 werd Stichting Intisaar opgericht, met een eigen pand in Den Haag. Dit pand werd snel een hangplek voor diverse mannen uit het netwerk en was ook het pand waar lezingen gegeven werden.

Afbeelding 25 Flyers lezing Straat Dawah 2012 (naam spreker verwijderd).

De bijeenkomsten waren voor mannen en vrouwen, maar alleen mannen waren fysiek aanwezig; vrouwen konden meeluisteren via het Straat Dawah-kanaal op het chatprogramma Paltalk. De ruimte in het pand was namelijk te klein om zowel mannen als vrouwen te ontvangen. Veel van de lezingen stonden in het teken van de vraag hoe een vroom leven te leiden en niet te bezwijken voor de verleidingen van een

zondige, vijandige samenleving. Door te focussen op de hel, de dood en bijvoorbeeld de bestraffing in het graf probeerden de activisten elkaar te ondersteunen door zich te wijden aan slechts één zaak die er uiteindelijk toe doet: de aanbidding van God. Het eigen pand gaf de Haagse activisten ook de mogelijkheid om onder elkaar te zijn. Ze hoefden niet meer naar moskeeën om lezingen te geven of bij te wonen, maar konden dat nu in eigen kring doen.

4.2 De Ware Religie en sociale media

The screenshot shows the website 'De Ware Religie' (Dewarereligie.nl) as of May 2013. The page is titled 'الدين الحق' (The True Religion) in Arabic calligraphy. The navigation menu includes 'Home', 'Actueel', 'Moslim', 'Niet-moslim', 'Geschiedenis', 'Video's', 'Links', and 'Contact'. The main content area is divided into several sections: a list of recent posts with thumbnails and titles such as 'Islam en wetenschap – Abdul-Jabbar...', 'Prepare! Nasheed', 'De zuivering van de ummah – Abu Im...', and 'Is de Qur'an authentiek?'; an 'Actueel' (Current) section with a large image of a white figure holding an open book and a headline 'Draag bij aan DeWareReligie.nl!!'; and a 'Meest bekeken' (Most viewed) section with a quote about teaching and business opportunity. A 'Quotes' section at the bottom right contains a PHP error message.

Afbeelding 26 Screenshot voorpagina De Ware Religie mei 2013.

In mei 2013 werd het belangrijkste nieuwskanaal van de Haagse activisten gelanceerd: Dewarereligie.nl. De site bouwde al snel een reputatie op door geregeld nieuws te plaatsen over Syriëgangers, bijvoorbeeld wanneer iemand gesneuveld was. De belangrijkste onderwerpen waren vanaf het begin Al Qaida en ISIS en dit veranderde door het jaar heen niet. Daarnaast waren ook Marokko en Nederland belangrijke

thema’s en was er regelmatig aandacht voor gevangenen. Tevens reageerde men vaak op berichtgeving in de Nederlandse pers, met name de NOS en *De Telegraaf* en in mindere mate *Trouw* en *GeenStijl*.

Vanaf het begin werd er veel gespeculeerd over wie er precies achter De Ware Religie zaten. Er waren echter in ieder geval meerdere schrijvers voor de site en ook meerdere mensen die foto’s en onderwerpen aanleverden.

Zeker na publicatie van het artikel over de zogenaamde ‘shariadriehoek’ van de Schilderswijk, waar volgens journalist Perdiep Ramesar mensen werden aangesproken op hun gedrag als dit niet islamitisch genoeg zou zijn en waar moslims overlast zouden veroorzaken bij een hindoe-tempel, gingen veel onderwerpen ook over de Schilderswijk.²⁹⁵ De schrijvers speelden daarbij voortdurend met de term ‘shariadriehoek’:

Afbeelding 27 Screenshot De Ware Religie.

²⁹⁵ ‘Als je wijk verandert in een klein kalifaat’. *Trouw*, 18 mei 2013, <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3443406/2013/05/18/Als-je-wijk-verandert-in-een-klein-kalifaat.dhtml>. Laatst bezocht op 29 september 2014.

In bovenstaand stuk werd verwezen naar het vlagincident dat de aanleiding vormde voor de Hondius-casus. De titel verwees zowel naar ‘shariadriehoek’ als naar ISIS: de Islamitische Staat van Schilderswijk.²⁹⁶ Deze provocatieve toon was kenmerkend voor De Ware Religie en ging soms zeer ver voor veel lezers. Zeker als schrijvers flirtten met symbolen als Anne Frank en Hitler. Het zorgde er wel mede voor dat De Ware Religie voortdurend in de aandacht bleef en was voor de schrijvers opnieuw een middel om wat zij zagen als de hypocrisie van het democratisch systeem te ontmaskeren. Zo zouden mensen van alles over moslims kunnen roepen, maar mochten moslims niks zeggen over joden.

Al snel, vanaf ongeveer 2012, werden de activisten ook actief via sociale media; aanvankelijk vooral via Facebook. Facebook, zo ontdekten de activisten, bleek een uitstekend middel te zijn om contacten te leggen met anderen, te discussiëren met gelijkgestemden en met criticasters; dat konden journalisten en onderzoekers zijn, maar ook andere moslims. De meesten hadden hun eigen individuele accounts, maar er ontstonden ook groepspagina’s, bijvoorbeeld waarop nieuws van en door Syriëgangers werd verspreid, maar ook groepspagina’s die een knipoog maakten naar het debat over de activisten, zoals de pagina ‘Shariadriehoek Schilderswijk’. In de loop van de tijd ontstonden er ook besloten pagina’s en een geheime pagina. Tegen het einde van 2013 kwam het steeds vaker voor dat accounts werden verwijderd, maar het duurde nooit lang voordat mensen een nieuw account hadden. Hoewel er vanaf 2012 eigenlijk weinig nieuwe gezichten te zien waren in de kringen van de activisten, was Facebook wel belangrijk voor enige aanwas. Verschillende jongeren die zich bijvoorbeeld hadden aangesloten bij de demonstratie eind december 2013 hadden dat gedaan na het lezen van en deelnemen aan Facebookdiscussies over allerlei onderwerpen waarbij, volgens hen, de Haagse activisten opvielen door hun standvastigheid, hun kennis van de islam en een begrip van de islam dat nauw aansloot bij wat ze zelf al dachten.

Marion van San²⁹⁷ heeft laten zien dat Facebook ook een belangrijke rol is gaan spelen in het ondersteunen van Syriëgangers. Waar deze in het begin nogal eens werden neergezet als ‘losers’, ‘hooligans’, ‘idioten’ en ‘kanonnenvoer’ lieten de berichten op Facebook vooral een heldhaftige kant zien. De activisten zagen hun eigen account en de groepsaccounts dan ook als een manier om de beeldvorming in de reguliere media te corrigeren. Een beeld dat correctie behoefde volgens de activisten was dat jongeren geronseld zouden worden. Daar zou volgens hen geen sprake van zijn: jongeren vertrokken in 2013 uit eigen overtuiging, ‘omdat ze iets wilden doen’ en omdat ze voor God wilden

---

²⁹⁶ De Ware Religie, ‘Shariadriehoek fuseert met Spoorwijk: ISSISS geboren’. <http://dewareregelie.net/2013/09/06/actueel/shariadriehoek-fuseert-met-spoorwijk-ississ-geboren/>, laatst bezocht op 27 september 2014.

²⁹⁷ Marion van San, 2014, *Verkenning De Nederlandse Syriëgangers*, FORUM Instituut voor Multiculturele Vraagstukken, Utrecht.

strijden en zich wilden opofferen als martelaar. In de praktijk betekende dit dat ze voortdurend en snel reageerden op berichten van andere gebruikers wanneer die de Syriëgangers in een, volgens de activisten, negatief daglicht plaatsten. Op sommige individuele accounts en de groepsaccounts deden ze dit door zelf uitgebreid in te gaan op de berichtgeving of op sommige andere individuele gebruikers. Zo was Facebook niet alleen een plek om verbindingen te leggen en een eigen kanaal om de boodschap te verspreiden, maar ook een arena waar ideologische strijd plaatsvond, identiteiten werden gevormd en uitgedragen.

4.3 Predikers en video’s

Er waren veel eigen producties op YouTube van Behind Bars en Straat Dawah, maar die betroffen vooral impressies van protesten, straat*da’wa* en lezingen van belangrijke internationale predikers. Van Abou Bashir, prediker in een Zoetermeerse moskee, van Abdul-Jabbar van de Ven en van Abou Yazeed zijn er lezingen en video’s verspreid. Zo heeft Abou Bashir zijn toehoorders gemaand niet te gaan stemmen²⁹⁸ en gesteld dat moslims op z’n minst de intentie moeten hebben om ‘jihad te gaan doen’.²⁹⁹ Zijn lezingen werden verspreid via de website DeWaarheid.nl en via YouTube, maar zijn voor YouTube-begrippen niet heel vaak bekeken: meestal zo’n 500 tot 2.500 keer, met twee uitzonderingen die betrekking hebben op zijn verblijf in Syrië.³⁰⁰ Overigens zijn zijn lezingen ook gedeeld op andere kanalen, waardoor de uiteindelijke aantallen wel hoger liggen.

Dit relatief lage aantal gold ook voor de lezingen van Abou Yazeed die, meestal op zijn eigen kanaal, tussen de 500 en 3.000 kijkers haalde en één lezing van Abdul-Jabbar van de Ven op het kanaal van Straat Dawah die ruim 5000 kijkers haalde.³⁰¹ Er was één opvallende uitzondering hier en dat was lezing ‘De Jeugd van Tegenwoordig Deel 2’ van Abou Yazeed, die ruim 43.000 kijkers haalde.³⁰²

In deze lezing ging Abou Yazeed uitgebreid in op de vraag hoe de hedendaagse moslimjeugd volgens hem van het pad van de islam was afgeweken en riep hij moslims op om een keuze te maken en terug te keren op het pad van God “voordat het te laat is”:

---

²⁹⁸ ‘Dewaarheid : Waarom wij de Democratie verwerpen I Abu Bashir’, <https://www.youtube.com/watch?v=gru1wiWHYx0>.

²⁹⁹ ‘Aboe Bachir | Advies aan de volgers van Bouchta... Deel 2’, <https://www.youtube.com/watch?v=zclad1hHdHw>, laatst bezocht op 1 oktober 2014.

³⁰⁰ Gebaseerd op de aantallen bij het kanaal Ghuraba Media bilad al-Sham, <https://www.youtube.com/channel/UCsUWa8hAinrlyuD2-a95CaQ>, laatst bezocht op 12 oktober 2014.

³⁰¹ Straat-Dawah.NL - Abdul-Jabbar van de Ven - Ghuraba, de vreemdelingen, <https://www.youtube.com/watch?v=jt0JMj0TCQo>. Kanaal Abou Yazeed, <https://www.youtube.com/channel/UCg5X43LBrEHN6cVFzVACGBg>, laatst bezocht op 12 oktober 2014.

³⁰² ‘Abou Yazeed, De jeugd van tegenwoordig, Deel 2’, https://www.youtube.com/watch?v=5T74YAnX7_I, laatst bezocht op 12 oktober 2014.

“De jeugd die de islam moet overbrengen aan de volgende generaties. De jeugd die de gewoonten van de ongelovigen liever heeft dan de gewoonte van de islam. Welke keuze maak jij, broeder? Kies jij het leven van drugs, muziek, alcohol, meisjes, uitgaan, geld? En welke keuze maak jij, zuster? Kies jij het leven van strakke kleding, jongens, muziek, roddelen, arrogantie en ongehoorzaamheid? Je doet de ongelovigen na. Je geeft jezelf allerlei rare bijnamen en wil het leven leven van Tupac. Wat is er gebeurd met Tupac? Neergeknald. Leven over. 26 jaar. Waar bevindt hij zich? Wil jij zo'n leven leiden, drinken en stelen. De dood kan nu komen. En hij zal jou niet achterlaten.”

Hij wees zijn toehoorders er voortdurend op dat ze moslim waren en dat dat bepaalde verwachtingen en verantwoordelijkheden met zich meebracht over gedrag en uiterlijk.

“Je bent een moslim. Kijk naar jezelf. Ben jij in staat om de islam over te brengen aan de volgende generatie? Terwijl je drinkt, rookt, muziek luistert en strakke kleding draagt?”

Dit terwijl het leven volgens het pad van de islam “het paradijs als eindbestemming heeft”. Moslims moesten zich daarom ook bescheiden kleden en gedragen, zich op geen enkele manier met alcohol inlaten (dus ook niet als vakkenvuller bij de supermarkt). De vrijheid die Nederland zou bieden, was volgens hem geen vrijheid, maar onwetendheid en dwaasheid die tot de hel zou leiden en waarbij moslims zich alleen vernederden wanneer zij probeerden de ongelovigen in gedrag en kleding na te volgen.

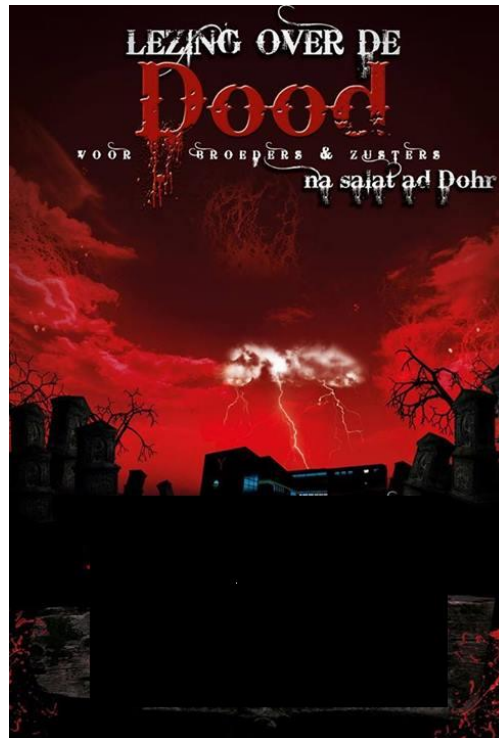
Hij was stellig dat vrouwen zich moesten bedekken en mannen vrouwen met respect moesten behandelen, dat er geen horoscopen geraadpleegd moesten worden (ook niet wanneer dit slechts ter vermaak en ontspanning was), dat mensen niet moesten zweren op God of iets anders dan God, dat mensen het gebed niet moesten haasten, geen afbeeldingen moesten maken van mensen en dieren, enzovoorts.

Om zijn verhaal te authenticeren, verwees hij voortdurend naar uitspraken en voorbeelden van de profeet Mohammed; op deze manier probeerde hij zijn verhaal te gronden in de geschreven bronnen van de islam. Daarbij presenteerde hij de profeet Mohammed als een zorgzame vader die het beste wil voor zijn *umma* en die met lede ogen de toestand van de hedendaagse moslimjeugd zou bekijken:

“Is dit de *umma* van de profeet waar hij voor heeft gestreden en tranen voor heeft gelaten en die hoopte achter te laten?”

Hoewel gesteld zou kunnen worden dat Abou Yazeeds verhaal een politieke kritiek is op het leven in Nederland en in het bijzonder op moslims, was dat maar een deel van de boodschap. Het ging in zijn preek meer om het vermanen van moslims zich niet te laten vernederen door een onderwerping aan wat hij zag als de mores van ongelovigen: de gedragingen en uiterlijkheden van mensen die niet op het pad van de islam waren. Op deze manier verbood hij het kwade zoals hij dat zag, maar hij riep tegelijkertijd ook op tot wat hij zag als het goede: het pad van de islam die mensen zou belonen met de toegang tot het paradijs. Loyaal zijn aan de *umma* en het aanbidden van God stonden voor hem boven de vrijheid en het materiële gewin zoals die zouden worden ingevuld door ongelovigen. In zijn vermaning benadrukte Abou Yazeed op deze wijze de spirituele en morele superioriteit van de islam en werd veel van wat ongelovigen zouden doen een inbreuk op de levenssfeer van 'ware' moslims. Standvastig zijn op het pad van de islam werd dan een wapen tegen die inbreuk aangezien het enige criterium dat telde, was of iemands handeling in overeenstemming was met de islam en onderdeel was van de aanbedding van God. Deze lezing was de populairste lezing van Abou Yazeed op internet en werd door zowel activisten als buitenstaanders vaak genoemd als een heel goede lezing; het was een thema dat zeer breed leefde, zo blijkt ook uit eerder onderzoek.³⁰³ Gaandeweg 2013, vooral na het Hondius-incident, was het geven van lezingen steeds moeilijker geworden voor de *da'wa*-activisten. In oktober 2013 werd een nieuwe lezing aangekondigd:

Afbeelding 28 Flyer lezing oktober 2013. Naam spreker en plaats van samenkomst verwijderd.

---

³⁰³ M. de Koning (2013), 'How Should I Live as a "True" Muslim? Regimes of Living among Dutch Muslims in the Salafi Movement'. *Etnofoor*, 25(2), 53-72.

Na de eerste aankondiging werd vrij snel duidelijk dat de lezing elders plaats moest vinden aangezien de mensen die verantwoordelijk waren voor het beheer van het gebouw geen toestemming gaven. De lezing is vervolgens verplaatst naar een andere locatie in een andere plaats, maar ook die bijeenkomst ging niet door. Volgens de verantwoordelijken van die locatie omdat zij een telefoontje hadden ontvangen van de autoriteiten (het is niet duidelijk geworden of dit de politie was of de NCTV) dat ‘radicalen’ een lezing zouden geven. De activisten verwoordden het als volgt: ‘Een telefoontje [...] van de Terrorisme Bestrijding {Moslim Bestrijding}. [Locatie] heeft hierbij de lezing gecancelld.’ Volgens hen zou de locatie gewaarschuwd zijn door de NCTV: ‘De persoon die de lezing komt geven staat bij ons bekend als ronselaar voor Syrië’. De NCTV ontkende dat zij contact met de locaties hadden opgenomen. Als de lezingen werden toegeschreven aan een ‘ronselaar’ of ‘radicaal’ kregen ze een betekenis die er weer toe leidde dat er minder ruimte ontstond om dergelijke lezingen te kunnen geven.

4.4 Anwar Al-Awlaki

Veel belangrijke islamitische predikers die in de ogen van de mensen van de activistische *da’wa*-netwerken gezag genoten, zijn al besproken in hoofdstuk 4 van deel II. In deze paragraaf gaan we nog apart in op Anwar Al-Awlaki, in ieder geval in de Haagse kringen een van de populairste predikers. Wanneer we beluisteren waarom ze hem ‘goed’, ‘echt’ of ‘sterk’ vonden, dan vallen drie zaken op: zijn biografie, zijn rustige, toegankelijke stijl en de inhoud van zijn lezingen. Zonder uitputtend te willen zijn, zullen we hier kort deze drie dimensies behandelen.

4.4.1 De biografie van Anwar al-Awlaki³⁰⁴

Anwar Al-Awlaki werd geboren op 21 april 1971 in de Verenigde Staten in een prestigieuze Jemenitische familie. Op zijn 23e begon hij zijn carrière als prediker aan de Colorado State University en als vrijdagimam aan het Fort Collins Islamic Centre. Een jaar later vertrok hij naar Denver en werd daar imam bij de Denver Islamic Society. Nadat een student van hem was vertrokken naar Tsjetsjenië voor de gewapende jihad, mocht hij niet meer prediken over de jihad. Vanaf 1999 kwam hij in het vizier van opsporingsdiensten die zich bezighielden met contraterrorisme, maar onderzoek leidde niet tot substantiële aanwijzingen. Ook na 9/11 lieten de opsporingsdiensten hun oog weer op hem vallen, onder meer door zijn vicepresidentschap van de Charitable Society for Social Welfare (CSSW), die later zou worden aangemerkt als een façade voor Al Qaida, en omdat Al-Awlaki drie van de 9/11-kapers zou kennen. Eerder in 2001 was Al-Awlaki al imam geworden in de Dar al-Hijrah moskee in Falls Church (Virginia). Ook na 9/11 vond de FBI onvoldoende om hem aan te klagen, maar niettemin vertrok Al-

---

³⁰⁴ Deze beschrijving is grotendeels ontleend aan: Alexander Meleagrou-Hitchens, *As American As Apple Pie: How Anwar al-Awlaki Became the Face of Western Jihad* (London: ICSR, 2011), <http://icsr.info/2011/09/as-american-as-apple-pie-how-anwar-al-awlaki-became-the-face-of-western-jihad/>.

Awlaki naar Londen, waarschijnlijk om te ontsnappen aan de toenemende druk die ontstond door de antiterrorisme-onderzoeken en mogelijke publiciteit over eerdere overtredingen.³⁰⁵

Na een razzia bij een stichting van Sulaiman Abdul Aziz al-Rajih (SAAR) in maart 2002, stelde Al-Awlaki dat deze razzia geen onderdeel was van de strijd tegen terrorisme, maar van de oorlog tegen de islam en moslims, met als doel *'to put out the light of Allah.'* Moslims moesten wakker worden, zich verenigen en verdedigen, stelde hij zonder overigens tot geweld op te roepen. Later zou hij dat wel doen, in het bijzonder in zijn laatste lezing waarin hij eenzelfde perspectief gaf op de wereld, maar er nu aan toevoegde dat moslims het westen moesten ontvluchten of van binnenuit moesten aanvallen.

In Londen was Al-Awlaki al voor 9/11 een graag geziene gast bij JMAS (The Association to Revive the Way of the Messenger), waar verschillende sprekers uit politieke salafi-kringen met enige regelmaat kwamen. In 2004 vertrok Al-Awlaki naar Jemen, waar hij lezingen ging geven voor jonge studenten. Hij ontwikkelde zich toen steeds meer als een echte jihad-ideoloog en prediker. Zijn uiteenzettingen bijvoorbeeld over *al-wala' wa-l-bara'* (loyaliteit en afwijzing) hadden aanvankelijk meer te maken met het op afstand houden van ongelof en ontwikkelden zich vanaf 9/11 steeds meer in een kerndoctrine van jihadgedachtegoed, zoals dat ook het geval was bij Mohammed Al-Maqdisi.³⁰⁶

In februari 2006 werd Al-Awlaki gearresteerd door de Jemenitische autoriteiten op beschuldiging van ontvoering en een Al Qaida-samenzwering om een hooggeplaatste functionaris van de VS te ontvoeren. In 2007 werd hij weer vrijgelaten en stelde toen zelf gearresteerd te zijn als gevolg van zijn activiteit om te bemiddelen in een stammengeschil en vervolgens langer vastgehouden te zijn op verzoek van de VS.

In 2008 kwam Al-Awlaki met zijn blog (www.anwar-awlaki.com), dat snel zeer populair werd en waarop hij steeds duidelijker zijn steun uitsprak voor de mondiale militaire jihad en voor Al Qaida. Ook toen kwam hij opnieuw en nadrukkelijker dan voorheen in beeld van contraterrorisme-onderzoeken. Eind 2009 zou hij een sleutelpositie innemen bij Al Qaida op het Arabisch Schiereiland (AQAP) en later werd hij genoemd in de zaak van Nidal Hassan (de Amerikaanse soldaat die in Fort Hood diverse mensen neerschoot) en AbdulMutallab (die geprobeerd zou hebben een vliegtuig te laten exploderen op

---

³⁰⁵ Een van de beschuldigingen was ook dat Al-Awlaki de VS ontvluchtte om zo te voorkomen dat de FBI bekend zou maken dat hij twee keer gearresteerd was voor prostitutiebezoek. Hij werd daarvoor veroordeeld tot een voorwaardelijke straf en een boete in 1997.

³⁰⁶ Er was in salafi-kringen veel kritiek op Anwar Al-Awlaki en zeker hoe hij doctrine en actuele gebeurtenissen zou gebruiken in zijn lezingen. Zie bijvoorbeeld <http://www.salafimanhaj.com/?p=62>; <http://www.youtube.com/watch?v=S6EUl8I1vnE>; <http://www.youtube.com/watch?v=6Pc9GOhV2fI>; <http://www.youtube.com/watch?v=tPwjgsS6fmQ>. Alles als laatste bezocht op 15 september 2014.

kerstavond 2009). Dit leidde er toe dat president Obama in 2010 besloot tot een ‘*extrajudicial assassination*’ van Al-Awlaki. Hoewel Al-Awlaki nooit aangeklaagd was voor aan terrorisme gerelateerde activiteiten, werd hij op 30 september 2011 gedood door de Verenigde Staten door middel van een drone. Twee weken later werd ook zijn veertienjarige zoon Abdulrahman Al-Awlaki gedood via een drone; volgens de VS per vergissing.

De levensloop van Al-Awlaki droeg bij aan zijn gezag. Hij was niet begonnen als prediker van het Al Qaida-gedachtegoed, maar na 9/11 en na de inval van Irak veranderde er iets: hij vond dat hij niet langer in de VS kon blijven en afzijdig kon blijven in de strijd tegen de VS. Daarmee werd hij door velen gezien als iemand die zich, net als zij, langzaam maar zeker bewust werd van de strijd van het westen tegen de islam. Dat hij ervan beschuldigd werd een terrorist te zijn zonder aantoonbaar bewijs en dat hij - en even later ook zijn zoon - zonder enige vorm van rechtspraak werd gedood, maakte van hen beiden martelaars en symbolen van de slechtheid van de VS.

Zijn vervreemding van de VS leek wel wat op de vervreemding die veel van de activisten hadden met betrekking tot hun leven in Nederland. Hoewel sommigen werkten, anderen studeerden en weer anderen zich vooral bezighielden met islamstudie, leken ze ook wel toeschouwers die vanaf een afstand toekeken hoe anderen functioneerden in een vijandige en verloederde samenleving. Al-Awlaki was daarbij een held die het heft in eigen hand had genomen, vertrokken was uit de VS en AQAP was gaan leiden. Daarmee gaf hij een boodschap van hoop en verandering die velen ook nastreefden in hun leven en hij gaf een voorbeeld van iets goeds waar ze naar konden streven.

4.4.2 De esthetiek van Anwar al-Awlaki

Een van de meest gehoorde commentaren over Al-Awlaki betrof niet de inhoud van zijn lezingen, maar de stijl. ‘Hij legt de islam zo duidelijk uit’, ‘hij spreekt mooi Engels’ en ‘hij komt zo rustig over’. Met name dat laatste stond in scherp contrast tot zijn boodschap, maar het idee was dat zijn boodschap daardoor juist extra krachtig overkwam. Hij was geen prediker die schreeuwde en donderpreken gaf, maar een die bijna analytisch en academisch te werk leek te gaan en dat paarde aan de uitstraling van een groot prediker en later de leider van Al Qaida op het Arabisch Schiereiland. Daarbij verwees hij in zijn lezingen voortdurend naar bekende westerse symbolen en was hij lange tijd zeer toegankelijk (mensen konden gewoon e-mails naar hem sturen en kregen daar ook antwoord op). Op deze manier leek hij zeer dicht bij jonge westerse moslims te staan, terwijl hij tegelijkertijd dezelfde kwesties besprak als grote ideologen van de mondiale jihad, zoals Mohammed al-Maqdisi en Abdellah Azzam, die echter veel meer geschoold waren in traditionele islamitische studies dan Al-Awlaki. Dat hij echter wel een universitaire opleiding

achter de rug had, gaf hem de uitstraling van een intellectueel en dat hij de leider was geworden van AQAP gaf hem de uitstraling van een strijder (ook al was hij zelf nooit aantoonbaar betrokken geweest bij politiek geweld).

Hoe deze stijl eruit zag, zien we in zijn lezing 'Boodschap voor het westen en moslims in het westen', waarin hij het duidelijkst opriep tot een militaire jihad tegen Amerika en waarin hij moslims in Amerika twee keuzes gaf: vertrekken of strijden tegen Amerika, waarbij hij het voorbeeld gaf van Nidal Hassan, de Fort Hood-schutter.

Afbeelding 29 Screenshot 1 van Anwar Al-Awlaki - Boodschap voor het westen en moslims in het westen.

Afbeelding 30 Screenshot 2 Anwar Al-Awlaki - Boodschap voor het westen en moslims in het westen.

We zien Al-Awlaki hier in een soort kantoor met boeken op zijn bureau en de islamitische zegelvlag (die in die vorm was geïntroduceerd door AQAP) op de achtergrond. Hij was gekleed in een witte *thawb* (kleed) of *zanna* (lang hemd), door velen beschouwd als een ‘traditioneel Jemenitisch’ kledingstuk voor mannen, met daarover een legerjas. Zichtbaar was ook de *jambiya*, de dolk die door veel mannen in Jemen gedragen wordt. Hij sprak in rustige beheerste stijl, maar tevens vastbesloten met voortdurend, op het moment dat hij een belangrijk punt maakte, zijn rechterwijsvinger omhoog. Met dat laatste verwees hij naar *tawhid*: de eenheid en uniekheid van God. Hier creëerde hij het beeld van een Jemenitische strijder en prediker, maar een die toegankelijk was en wiens stijl en voorbeeld toegankelijk waren voor mensen in het westen.

4.4.3 The Dust Will Never Settle Down³⁰⁷

De lezing ‘The Dust Will Never Settle Down’ geeft een goed beeld van Al-Awlaki’s gedachtegoed. Het is in vorm en inhoud een lezing die afweek van wat vaak gebruikelijk was. Het is een preek die Al-Awlaki gaf in mei 2008, vlak na zijn vrijlating uit de gevangenis in Jemen. De aanleiding voor deze preek, gehouden op Paltalk, waren de Deense cartoons van de profeet Mohammed. Geen donderspeech, maar een rustige, bedachtzame uiteenzetting die handelde over de kwestie van niet-moslims die de islam in het

³⁰⁷ In deze paragraaf volgen we en redeneren we voort op de analyse van Gilbert Ramsay Sarah Victoria Marsden. “Radical distinctions: a comparative study of two jihadist speeches”. *Critical Studies on Terrorism* 6, nr. 3 (1 december 2013): 392–409.

algemeen of de profeet Mohammed in het bijzonder beledigden. Kort gezegd stelde Al-Awlaki dat het voor moslims toegestaan en noodzakelijk was om degenen die de islam beledigden te vermoorden zonder enige beperkingen en ook al luidde de consensus onder de islamitische schriftgeleerden anders.

Hij gaf voorbeelden van diverse kwesties, zoals de Deense Mohammed-cartoons, en stelde dat er inmiddels zoveel beledigingen waren geweest dat moslims ongevoelig waren geworden voor deze daden. Vervolgens gaf hij verschillende voorbeelden uit het leven van de profeet waarin diverse mensen die hem beledigden (zoals slaven die de opdracht hadden gekregen om beledigende liederen te zingen), werden gedood. Tot slot verdedigde Al-Awlaki zijn standpunt onder meer met verwijzing naar een tekst van Ibn Taymiyya: *Al-Şārim Al-Maslūlli Shātim Al-Rasūl* (Het Getrokken Zwaard Tegen Degene die de Profeet Beledigt). Al-Awlaki's argument was helder: het beledigen van de profeet was zo'n zwaar misdrijf dat de gebruikelijke regels niet meer golden en dat het moslims was toegestaan om tegen elke prijs en zonder toestemming iedereen die dat deed, te doden. De voorbeelden die hij gaf, allemaal uit de oude islamitische tradities, contrasteerden volgens hem scherp met de praktijk van heden ten dage, waarin de islam in verval was en waarbij moslims helemaal niet meer zouden opkomen voor de islam en de profeet.

Maar er zat ook een paradoxaal element in de lezing van Al-Awlaki. Hij verdedigde de islam omdat dat de beste, mooiste en meest rechtvaardige religie was en de profeet Mohammed omdat hij de beste, meest rechtschapen en meest rechtvaardige mens was. Maar de wijze waarop hij dat deed en de wijze waarop volgens hem de islamitische bronnen toestonden om de profeet Mohammed te verdedigen, kon juist precies de tegenovergestelde indruk wekken: de islam als een barbaarse, bloeddorstige en onrechtvaardige godsdienst. Dit temeer omdat in Al-Awlaki's lezingen de ongelovigen niet per se als onsympathiek en barbaars werden neergezet, maar als gewone mensen die fouten maakten, soms bewust, soms onbewust. Er was in deze lezing geen enkele poging om het doden van ongelovigen die de profeet beledigden te rechtvaardigen door deze ongelovigen als slecht af te schilderen. Sterker nog, Al-Awlaki spoorde zijn toehoorders aan om zich te verplaatsen in de ongelovigen.

Op deze manier droeg Al-Awlaki de boodschap over dat het er niet toe deed of de ongelovige aardig of rechtschapen was of juist het tegenovergestelde. Hij maande zijn toehoorders om zich te richten op slechts één onderscheid: dat tussen gelovige en ongelovige, een onderscheid dat verder niet hoefde te worden ondersteund met kwalificaties in termen van goed en kwaad, aardig en onaardig, loyaal en disloyaal, enzovoorts. Tevens bracht hij de boodschap over dat God niet altijd de lieve en toegevendige God was, maar ook streng, keihard en bestraffend was als mensen tegen Zijn wil ingingen. Al-Awlaki wees zijn toehoorders daarmee vooral op de almacht van God en dat mensen niet alleen God moesten liefhebben,

maar ook moesten vrezen. Hoewel mensen een eigen verantwoordelijkheid hadden om de Goddelijke Waarheid te zoeken, was het deels buiten de controle van mensen of ze gelovig waren, aangezien God uiteindelijk bepaalde of iemand gelovig was of ongelovig. Al-Awlaki’s lezing van de islam was daarmee veel ambivalenter dan die van veel andere populaire predikers.

De redenering van Al-Awlaki was in verschillende vormen terug te vinden bij de activisten in de activistische *da’wa*-netwerken. Hoewel velen er een negatiever en eenvoudiger wij-zij-beeld op nahielden ten aanzien van ongelovigen dan Al-Awlaki, wezen ook zij op de macht en kracht van God en beschuldigden zij andere moslims ervan een eendimensionaal beeld van een ‘softe’ God te hebben. En ook wezen zij erop dat het beledigen van God, de islam en de profeet Mohammed zulke zware misdrijven waren, dat er wel hard opgetreden moest worden. Zoals een van hen stelde in een toelichting op deze lezing van Al-Awlaki:

“De profeet. vrede zij met hem, heeft zoveel geleden om ons van de duisternis naar het licht te brengen, daardoor is hij, vrede zij met hem, ons geliefder dan onze eigen levens, hij, vrede zij met hem, zal de enige zijn die het voor ons opneemt de dag dat niemand het voor ons opneemt, hij, vrede zij met hem, zal onderhandelen met Allah over onze bestemming, wij houden van hem omdat Allah van hem houdt en Allah heeft gezegd dat hij de beste der schepping is, het is niet te vergelijken met de belediging van iemands moeder, het is duizend maal erger, en kijk hoe iemand reageert als je zijn moeder beledigt, het is voor iemand van wie zijn hart gesloten is van de waarheid moeilijk te begrijpen, maar ik denk dat u goed op de hoogte bent van wat de waarheid is.”

Een van de dingen die Al-Awlaki deed in zijn lezingen was het beeld scheppen van een apocalyptische strijd tussen geloof en ongelooft die moest duren tot en haar hoogtepunt vond in de Dag des Oordeels, die uiteindelijk de overwinning van moslims zou inluiden. Deze strijd was voor Al-Awlaki een plicht en leek bijna op een pleidooi voor ongebreideld geweld. Niettemin, zo benadrukten ook degenen die hem graag beluisterden, waren er wel degelijk regels en de meeste mannen benadrukten niet zozeer ongelovigen te haten als wel ongelooft. Ook zou in het geval van het beledigen van de profeet Mohammed wel vastgesteld moeten worden wat de intentie was van degene die dat deed. Degenen die voorop gingen in de strijd vormden de groep die als enige ware, overwinnende groep over zou blijven (*al-ta’ifa al-mansura*) en die gered zou worden van het hellevuur (*al-firqa al-najiya*).³⁰⁸ De strijd tussen geloof en ongelooft stond voor Al-Awlaki bol van de opposities die we ook terug zagen bij veel activisten, zoals die tussen

---

³⁰⁸ Zie bijvoorbeeld al-Awlaki, A. (2010), *The prize awaiting the shahid. Inspire 2 (fall)*, p. 64.

het hier en nu en het hiernamaals, vroomheid en afvalligheid, liefde en haat, onbeperkte kracht en terughoudendheid. Daarmee is niet gezegd dat men dit ontleende aan Al-Awlaki, maar zijn lezingen leken wel te appelleren aan het breder bestaande idee dat er sprake was van een oorlog tegen de islam. Behalve concrete doctrines en specifieke voorbeelden die dat moesten onderbouwen, ging het in de lezingen van Al-Awlaki ook om een meer abstracte creatie van een universum van goed en kwaad, dat werd gecreëerd door de inhoud van zijn boodschap, maar ook door de visuele en auditieve dimensies ervan.³⁰⁹

---

³⁰⁹ Chetan Bhatt, 'The Virtues of Violence: The Salafi-Jihadi Political Universe', *Theory, Culture & Society* 31, nr. 1 (1 januari 2014): 25–48.

Hoofdstuk 5: Praktijken en technieken van activisme

In dit hoofdstuk staan de praktijken en technieken van activisme centraal. Dit sluit nauw aan bij de vorige twee hoofdstukken en in sommige paragrafen zullen de ideologische boodschappen verder uitgelegd worden en is er veel aandacht voor alternatieve kenniskanalen, aangezien die ook *an sich* praktijken van activisme zijn. Na een korte uiteenzetting over de term ‘zwermen’ in paragraaf 1 zullen we de praktijk van activisme van Sharia4Holland in paragraaf 2 bespreken door de casus van de verstoring van het debat in De Balie met Irshad Manji en Tofik Dibi. In paragraaf 3 gaan we in op het verrichten van *da’wa* met daarbij vooral aandacht voor Straat Dawah. In paragraaf 4 gaan we in op de demonstraties van Behind Bars voor de vrijlating van gevangenen, met specifiek aandacht voor een demonstratie in december 2013 van de groep ‘Onze Gedetineerden’.

5.1 Zwermen en confrontatie

Voor alle netwerken, maar vooral voor Behind Bars en Straat Dawah, gold dat zij geen van alle te typeren waren als klassieke organisaties met een organisatiestructuur, leiders, besturen en ledenlijsten; een dergelijke institutionalisering heeft nooit plaatsgevonden. Dit was waarschijnlijk deels te wijten aan het feit dat de netwerken vanaf het begin doelwit zijn geweest van inlichtingendiensten; een duidelijke structuur zou ze alleen kwetsbaarder maken. Aan de andere kant was het ook een logisch gevolg van de ontstaansgeschiedenis van de netwerken, waarbij voortdurend enkele lijnen door elkaar liepen. Allereerst ging het om vriendschapsrelaties tussen activisten onderling en tussen de activisten en mensen die vastzaten in Nederland, Marokko of elders. De organisatievorm van de netwerken was deze vriendschapsrelaties amper ontgroeid. De tweede lijn was dat zich later mensen aansloten die ideologisch op deels dezelfde lijn zaten; de aanvankelijke band was dan gebaseerd op die gedeelde ideologie, maar dat wilde nog niet zeggen dat men het ook eens was met de gevoerde strategie en gehanteerde praktijken. Het resultaat was dat men bij sommige activiteiten aanwezig was en bij andere niet. Deze contacten ontstonden deels via de demonstraties en deels via activiteiten op internet, in het bijzonder Facebook. Met name in 2013 kwamen er enkele nieuwe, nog jonge, mensen bij, ook van buiten Den Haag. Aan de andere kant waren er ook mensen die zich afkeerden van de netwerken, deels vanwege een interne ruzie (de activisten kregen het verwijt harder op te treden tegen medemoslims dan tegen ongelovigen) en deels omdat activisten vreesden in het vizier van de politie en inlichtingendiensten te komen en in problemen te raken als hun school of werkgever zou ontdekken dat ze actief waren in een activistisch netwerk. De derde lijn die we vanaf het begin voortdurend zagen, was dat men samenkwam op concrete issues: specifieke debatevenementen, het mogelijke verbod op gezichtssluiers, specifieke gevangenen, belediging van de islam, Allah en de profeet Mohammed. De samenstelling van de groep activisten wisselde daarom

voortdurend, afhankelijk van het issue, beschikbaarheid en of men het wel of niet eens was met de gekozen vorm.

Deze vorm van activisme is nog het best te zien als ‘zwermen’; een term die is geïntroduceerd door Arquilla en Ronfeldt in een studie van de conservatieve Amerikaanse denktank Rand over de Zapatista’s in Mexico en *netwar*: gedecentraliseerde vormen van conflict waarin niet-hiërarchische netwerken van activisten een rol spelen.³¹⁰ Het concept is verder door hen ontwikkeld in een studie naar het functioneren van de *global justice*-activisten in Seattle in 1999.³¹¹ Het gaat hierbij om een nogal amorfe, maar wel degelijk gestructureerde en gecoördineerde manier om aanvallen uit te voeren. Bij zwermen als vorm van activisme komen mensen bij elkaar op een specifieke plaats en een specifiek tijdstip om een specifieke actie uit te voeren. Het is een vorm van activisme die makkelijk online via sociale media te organiseren is en waarbij helemaal geen zware organisatiestructuur nodig is. Het gaat bij het begrijpen van zwermen om twee centrale ideeën over mobilisering van activisten. Enerzijds gaat het om netwerken van mensen die op verschillende manieren (familie, vriendschap, sociale media) en via verschillende paden (demonstraties, debatten, ideologie) met elkaar verbonden zijn. Anderzijds gaat het om het wordingsproces van activisme, waarbij het gedrag van verschillende individuen gecoördineerd en geleid wordt in de richting van een specifiek doel dat men alleen niet kan bereiken. Beide worden met elkaar verbonden op het moment dat een of meer individuen denken dat een specifieke aangelegenheid, plaats of een specifiek tijdstip een mogelijkheid biedt om ‘iets te doen’ tegen datgene wat volgens hen onjuist, onrechtvaardig en onbevredigend is. Omdat er een zekere regelmatigheid in zit, is het zeer herkenbaar.³¹² Ook in het geval van de activistische *da’wa*-netwerken: het ging om gelijksoortige issues, die op gelijksoortige wijze ‘geframed’ werden, het vond plaats via gelijksoortige kanalen (De Ware Religie, specifieke Twitter- en Facebookaccounts) en kende uiteindelijk regelmatig terugkerende esthetiek (met vaste symbolen, zoals de vlag van *tawhid* en de zegelvlag waaronder ISIS strijdt).

De AIVD legde in een rapport uit 2014 ook de nadruk op de zwermstructuur en –dynamiek van wat de dienst ‘jihadistische netwerken’ noemde. Volgens de AIVD hadden de netwerken drie kenmerken die samenhangen met zwermen. Ten eerste een grote mate van decentrale, collectieve zelfsturing waarbij enkele regisseurs op de achtergrond een sturende, initiërende rol speelden, maar waarbij zelfsturing via

---

³¹⁰ John Arquilla en David Ronfeldt, *The Advent Of Netwar* (Rand Corporation, 1996).

³¹¹ John Arquilla en David Ronfeldt, *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy* (Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2001); Zie in het bijzonder ook: Paul de Armond, ‘Netwar in the Emerald City: WTO Protest Strategy and Tactics’, in *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*, bewerkt door John Arquilla en David Ronfeldt (California: Rand, 2001), 201–35, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1382/MR1382.ch7.pdf.

³¹² Brian Holmes, ‘Swarmachine’, *Third Text* 22, nr. 5 (2008): 525–34, doi:10.1080/09528820802440003.

wederzijdse beïnvloeding veel belangrijker was. Ten tweede een grote mobilisatiekracht waarbij de AIVD ook de vergelijking maakte met het uit de hand gelopen feest Project X. Die grote mobilisatiekracht kon overigens in twijfel worden getrokken: bij de demonstratie op het Museumplein brachten alle netwerken bij elkaar (inclusief het Belgische Sharia4Belgium) ongeveer 150 mensen op de been. Dat leek op dat moment toch echt het maximum te zijn en is daarna afgenomen, mede door het aantal mensen dat naar Syrië was afgereisd. Dat laatste was natuurlijk ook een vorm van mobilisatie, maar ook dat ging om tussen de 150 en 200 mensen voor heel Nederland (en niet iedereen maakte deel uit van de activistische *da‘wa*-netwerken). Project X was groter dan de binnenlandse mobilisatie en de Syriëgang bij elkaar. Ten derde waren door het zwermen de netwerken flexibeler, wendbaarder en minder kwetsbaar van buitenaf omdat men minder afhankelijk was van bepaalde personen en vaste structuren.³¹³ Wat bij zwermen onderbelicht bleef, was wat precies de aard van de mobiliserende activiteiten was die uiteindelijk leidden tot een zwerm. Voor dit deel is dit echter voldoende, in deel IV zullen we daar wel verder op ingaan wanneer we *connective action* bespreken, waarbij activisten niet dezelfde ideologie hoeven te aanvaarden, maar waarbij door het delen van hun eigen ideeën en het zich toe-eigenen van ideeën van anderen de campagne al op gang komt door het zoeken van verbindingen. Met andere woorden: de actie start niet wanneer de zwerm gevormd is, maar al in het leggen van relationele en ideologische verbindingen voordat die zwerm er is. Met name sociale media, zoals Facebook en Twitter, speelden een rol in het creëren, in stand houden en uitbreiden van het netwerk, zoals in het vorige hoofdstuk al is besproken omdat daar voortdurend verbindingen werden gelegd met anderen en voortdurend kleine stukjes ideologie werden uitgedragen, gedeeld en toegeëigend.

5.2 Casus: de verstoring van het debat Manji – Dibi: ‘Een beetje *takfir*, een beetje *takbir*’

5.2.1 Inleiding

Twee vragen die al jaren voortdurend terugkomen in de debatten over de islam en moslims zijn: hoe tolerant dienen ‘we’ te zijn voor intolerante uitspraken en hoe verhoudt de islam zich tot ‘onze vrijheden’? Met betrekking tot vrijheden gaat het om seculiere en seksuele vrijheden.³¹⁴ Met name de verdediging van de vrijheid voor homoseksuelen³¹⁵ past uitstekend bij het ideaalbeeld van Nederland als

---

³¹³ AIVD, ‘Transformatie van het jihadisme in Nederland’, webpagina (Den Haag: ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2014), 25–29, <https://www.aivd.nl/@3112/transformatie/>.

³¹⁴ Peter van der Veer, ‘Pim Fortuyn, Theo van Gogh, and the Politics of Tolerance in the Netherlands’, *Public Culture* 18, nr. 1 (2006): 111–24.

³¹⁵ Of liever een specifieke invulling van die vrijheid. Zie bijvoorbeeld: Suhraiya Jivraj en Anisa de Jong, ‘The Dutch Homo-Emancipation Policy and Its Silencing Effects on Queer Muslims’, *Feminist Legal Studies* 19, nr. 2 (1 augustus 2011): 143–58, doi:10.1007/s10691-011-9182-5.

een tolerant, vrij, seculier-liberaal en modern land, tegenover het schrikbeeld van moslims als achtergebleven, onderdrukt, intolerant en vijandig.³¹⁶

Een van de andere vrijheden die prominent terugkeerden in de debatten was de vrijheid van meningsuiting. Met name de moord op Van Gogh, maar eerder ook de commotie rondom *De duivelsverzen* van Rushdie zetten de vrijheid van meningsuiting op de kaart als een van de ijkpunten voor de Nederlandse identiteit en integratie. Het ging hier wel om een specifieke invulling van het begrip vrijheid. In 2011 was er sprake van een mogelijk verbod op de gezichtssluier en woedde de discussie over halal slachten, hetgeen bij velen leidde tot het idee van een hetze tegen de islam. Een andere ervaring die veelvuldig terugkwam in het onderzoek onder moslims was dat velen de indruk hadden voortdurend onder het vergrootglas te liggen. Dit betekent dat talloze debatten, beleidsmaatregelen (maar ook onderzoek) werden ervaren als onderdeel van een breder regime van surveillance, waar ook controles door de politie en dagelijkse interacties op werk en school deel van uitmaakten en waar specifieke praktijken, zoals het dragen van bepaalde kleding, deelname aan gebeden, moskeebezoek, eet- en drinkgewoontes, werden bevraagd tegen een achtergrond van wantrouwen en afwijzing van de islam en moslims en waarbij het wel of niet vasthouden aan bepaalde opvattingen en praktijken gezien werd als een graadmeter voor integratie, loyaliteit en ‘gewenste’ of ‘ongewenste’ islam.³¹⁷

Daar kwam nog bij dat veel moslims, in ieder geval binnen de kringen van salafi-moslims, de indruk hadden dat het debat vooral over hen ging. Als individu hadden zij geen deel aan het debat. Sterker nog, zij misten ook vertegenwoordigers van moslims in het debat. Onder anderen imam Fawaz Jneid genoot lange tijd populariteit (maar niet meer onder de activistische *da’wa*) omdat hij zich juist wel zou uitspreken en bijvoorbeeld Geert Wilders durfde aan te vallen. Tegelijkertijd kreeg hij ook veel kritiek op zijn optreden, dat het negatieve imago alleen maar zou versterken en dat niet volgens de islam zou zijn.³¹⁸ De kritiek uit deze kringen dat andere moslimorganisaties en -vertegenwoordigers zich stil hielden uit vrees hun subsidie en baan kwijt te raken, vond echter brede weerklank.³¹⁹

---

³¹⁶ Mepschen, Duyvendak, en Tonkens, ‘Sexual Politics, Orientalism and Multicultural Citizenship in the Netherlands’; Judith Butler, ‘Sexual politics, torture, and secular time’, *British Journal of Sociology* 59, nr. 1 (2008): 1–23, doi:10.1111/j.1468-4446.2007.00176.x.

³¹⁷ Birgitte Johansen en Riem Spielhaus, ‘Counting Deviance: Revisiting a Decade’s Production of Surveys among Muslims in Western Europe’, *Journal of Muslims in Europe* 1, nr. 1 (2012): 81–112; Hans Siebers, ‘The Impact of Migrant-Hostile Discourse in the Media and Politics on Racioethnic Closure in Career Development in the Netherlands’, *International Sociology* 25, nr. 4 (7 januari 2010): 475–500, doi:10.1177/0268580909351322.

³¹⁸ Martijn de Koning, ‘The ‘Other’ Political Islam: Understanding Salafi Politics’, in *Whatever happened to the Islamists? Salafis, Heavy Metal Muslims and the Lure of Consumerist Islam* (London: Hurst, 2012), 153–78.

³¹⁹ Fiore Geelhoed, *Purification and Resistance. Glocal Meanings of Islamic Fundamentalism in the Netherlands* (Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam, 2011).

Het was precies de specifieke invulling van het begrip vrijheid (en gerelateerd daaraan het begrip democratie) en het regime van surveillance waarbinnen er veel over moslims werd gesproken door buitenstaanders. De *da’wa*-activisten verbonden die invulling van vrijheid en het surveillance regime vervolgens met een heel sterke wij-zij-gedachte waarbij alle nuance was verdwenen. Dat er bijvoorbeeld binnen de Nederlandse samenleving in het algemeen en de Nederlandse politiek in het bijzonder verschillende opvattingen bestonden over die vrijheid, de positie van moslims en de positie van religie, verdween nagenoeg geheel. Dat een groot deel van de dynamiek in de debatten juist te maken had met die controverses onder politici werd dan niet meer gezien. Dat er ook onder moslims debatten werden gevoerd over de positie van de islam en de invulling ervan, werd ook niet meer meegenomen of, sterker nog, werd juist gezien als een teken van afvalligheid en buigen voor de ongelovigen. Voor de activistische *da’wa*-activisten was het voldoende dat volgens hen vrijwel alle debatten over de islam onder ‘ongelovigen’ en in de islam tussen moslims vertrokken vanuit de premisse dat er iets mis was met de islam.

5.2.2 De verstoring

De eerste keer dat Sharia4Holland echt van zich liet spreken, buiten internet, was op 7 december 2011, toen zij aanwezig waren bij een debat van Tofik Dibi (destijds Tweede Kamerlid voor Groen Links) met Irshad Manji (een Canadese schrijfster die zich presenteert als kritisch hervormer van de islam) in de Balie. Nadat Tofik Dibi stelde dat er in het debat over de islam geen ruimte meer leek te zijn voor nuance en het belijden van je liefde voor de islam (in reactie op Manji die de ‘*voices of sensationalism*’ verwierp), kwam er een reactie uit de zaal. Manji onderbrak deze en dat was het sein voor de activisten van Sharia4Belgium/Sharia4Holland om op te staan. Er werd gespuugd, met eieren gegooid, geschreeuwd en er werden bedreigingen geuit (“Ik breek je nek”) richting Manji. De situatie kwam op velen zeer bedreigend over en zowel moslims als niet-moslims gingen voor Dibi en Manji staan nadat de laatste weigerde het podium te verlaten. Tegenover de politie claimden de activisten dat zij vrijheid van meningsuiting hadden. Tegelijkertijd echter ontkenden zij dat Manji, als afvallige en lesbienne, die vrijheid ook had en ze probeerden haar het spreken onmogelijk te maken.

Zo riep een van de mannen van Sharia4Holland: “You are not speaking for Islam, you murtaddin [*murtaddun*, afvalligen]! How dare you speak in name of Islam, you munafiq [hypocriet].” Naar Manji naar Dibi werd hier verwezen als afvalligen (*murtaddun*) en hypocrieten (*munafiqun*), hetgeen binnen de ideologische kaders van Sharia4Holland zeer zware oordelen waren. Deze kreten gaven wel een centrale boodschap weer van Sharia4Holland: “Moeten deze zieke mensen over islam komen spreken? Wil jij over islam spreken? Do you represent Islam? Deze moet gestopt worden. Deze zieke mensen gaan niet over

islam spreken. Die zieke mensen gaan niet over islam spreken. Die zieke mensen gaan niet over islam spreken.” Naast dergelijke kreten was er ook veelvuldig de islamitische geloofsbelijdenis te horen en de *Takbir! Allahu akbar*-kreten.

Voortdurend werd gewezen naar Dibi en Manji als ongelovigen, onwetenden, hypocrieten of afvalligen, die zouden claimen voor de islam en moslims te spreken: “These kafirs, speaking for islam. These people speak for Muslims who die for Islam!”, “Weet je wat Allah zegt over degenen die spotten met Allah’s tekenen? Dat zijn murtaddin [*murtaddun*]. Zij behoren niet tot de islam. Dat zijn afvalligen.” Daarbij werd ook verwezen naar het idee van de oorlog tegen de islam die in het kader van democratie en vrijheid gevoerd zou worden: “Jullie vallen Afghanistan aan, Palestina aan, in naam van democratie, hoe durven ze te spreken over vrijheid. In naam van de democratie komen jullie aan onze vrijheid.”

Toen op een gegeven moment agenten binnenkwamen, probeerden enkelen met de agenten in discussie te gaan: “Deze moslims zijn afvalligen, maar ze praten in naam van de islam. Liegen over de islam is hetzelfde als liegen over de profeet.” De agent antwoordde daarop: “Maar je mag niet discrimineren. Punt.” Waarop de spreker hem van repliek diende: “Discrimineren?! Zij discrimineren islam, pak je hun ook aan? Daar heb je niks op te zeggen.” De agent maakte een einde aan die discussie: “Jullie horen alleen maar wat jullie horen. Die discussie gaan we nu niet aan.”

Een van de mannen van Sharia4Belgium zei tegen het einde van de verstoring:

“Zie je wel? Ze dachten dat ze zomaar over onze profeet, Allahu alayhi wa-sallam, konden gaan spotten, over de islam konden gaan spotten. Wat denken ze wel? Deze accepteren wij nooit! We zullen deze nooit accepteren, wanneer er een homo of een lesbisch, z’n eigen in de islam komt goedspreken of over de islam begint te spotten in zijn eigen of...en zelf wetten begint te maken; deze zullen wij nooit accepteren. Nooit! *Takbir! Allahu kbar!*”

En de woordvoerder van Sharia4Holland verklaarde:

“Deze murtadd [afvallige], die zit daar in het parlement en maakt wetten in naam van Allah. Hij maakt halal wat Allah haram heeft verklaard. Hij maakt haram wat Allah halal heeft verklaard. Terwijl Allah, subhanahu wa-ta’ala, in de Quran heeft gezegd: *La hukma illa lillah* [Er is geen oordeel behalve van God; oordelen komt alleen God toe] wie is hij om de wet van Allah te veranderen? Wie is hij? Daarom zijn wij hier om hen te bestrijden. Zij claimen moslims te zijn,

maar ze zijn geen moslim. Net als die murtadd, die Irshad Manji, die lesbie, die openlijk uitkomt, die openlijk in een interview zei van, ‘het is niet effectief om apostate te worden, om afvallige te worden, en dan islam te gaan bestrijden. Nee, ze zei: ‘It is far more effective, to stay in Islam, to claim yourself a Muslim, en dan islam te veranderen van binnenuit.’ Dat is wat zij letterlijk heeft gezegd. In een interview. Zij komt...Allah (subhanahu wa-ta‘ala) zegt dat je de joden en christenen niet als vrienden kan nemen. Wat zij doet is, zij wordt geliefd door alle kuffar, alle tv-stations en zij komt zelfs op Fox News bij Bill O’Reilly, en zij noemen elkaar vrienden. En ze noemen elkaar cute names, en liefdeswoordjes. Ken je dat begrijpen? En die noemt zichzelf een moslim? Terwijl Bill O’Reilly, iedereen kent Bill O’Reilly...Wie is zij? Zij verklaart openlijk dat ze een vriendinnetje heeft en dan claimt zij een moslim te zijn. Als dit geen spotten is...met de din van Allah, wat is dan spotten? Wat is dan spotten? Er is niks ergers dan dit. En Nederland is stil. Niemand praat! Geen één moskee praat. Noem één moskee, hier in Nederland die praat tegen deze murtaddin [*murtaddun*]. Niemand doet al-nahy an al-munkar [het slechte verbieden].... Wij zijn het zat hier in Nederland. La ilah illa llah, Muhammad rasul allah [Mohamed is de gezant van God]!’

5.2.3 De nasleep

Abu Imran zou later in een gesprek met Fouad Sidali op Radio 5 verklaren dat volgens hem Dibi en Manji waren gekomen om de westerse democratische islam te verspreiden volgens de normen en waarden van het westen.³²⁰ Daarmee spotten zij volgens het geloof; iets wat tijdens de avond in de Balie ook veelvuldig te horen was uit de monden van de activisten. Die beschouwden Dibi en Manji als *murtaddun* (afvalligen) die het debat over de islam gekaapt hadden. Tegelijkertijd stelde Abu Imran, net als de activisten op die avond, dat de “islamitische gemeenschap slaapt” en dat er geen moskee was die hier op reageerde. Volgens Abu Imran wilden ze een duidelijk signaal geven dat het “genoeg was geweest met het bespotten”. Hij stelde dat Dibi en Manji “idioten” en “perverselingen” waren met wie niet te praten viel. De activisten waren op die avond al zo’n tien minuten aanwezig, bereid om aan het debat deel te nemen, maar Manji zou het nodig gevonden hebben, volgens Abu Imran, “die broeders” aan te vallen en daarom gingen ze over op plan B: “Een beetje takfir, een beetje takbir”. Op het laatst in het interview met Sidali wees Abu Imran op nog een ander debat en stelde dat de politie en ME beter voorbereid konden zijn, zodat ze niet als een stel “klungels” zouden optreden, want misschien zou Sharia4Belgium ook wel aanwezig zijn. Hij had er geen problemen mee als zijn broeders gearresteerd werden wanneer ze strede

---

³²⁰ ‘Abou Imran in gesprek met Fouad Sidali op RADIO 5’, https://www.youtube.com/watch?v=gecR03_6mHc, laatst bezocht op 1 oktober 2014.

om ervoor te zorgen dat Allah de allerhoogste bleef. Tot slot nodigde Abu Imran Fouad Sidali uit om moslim te worden; hij beschouwde hem als democraat en daarmee was hij, in Abu Imrans begrip van de islam, een afvallige.

De reacties waren zeer negatief over deze actie van Sharia4Belgium/Sharia4Holland. In veel media werd gesproken van een botsing tussen hervormers en extremisten in de islam, maar op diverse sites werd ook gesproken over het ware gezicht van de islam, zoals dat door Sharia4Belgium/Sharia4Holland tentoon werd gespreid. De activisten van Sharia4Belgium/Sharia4Holland werden getypeerd als ‘barbaren’ en ‘religieuze hooligans’ en Manji werd geprezen om haar dapperheid. Manji greep de gebeurtenissen aan om mensen te mobiliseren. In het programma *De Halve Maan* verklaarde zij dat te veel ‘zelfverklaarde gematigden’ niet opstonden tegen radicalen.³²¹ Daarmee waren zij niet alleen medeplichtig volgens haar, maar zij trok zelfs hun zelfdefinitie als gematigd in twijfel, aangezien hun zwijgen betekende dat ‘deze gangsters’ de islam konden definiëren.

Onder moslims waren de reacties meer divers. Op Wijblijvenhier.nl konden we lezen: ‘Die “organisatie” Sharia4Belgium is uitermate irritant. Blijf dan gewoon in België!’³²² De reacties op de schrijver waren positief en de ‘agressie’ en het ‘gebrek aan manieren’ van Sharia4Belgium en Sharia4Holland werden gehekeld. Er was ook wel kritiek op Manji die voor een enkeling een extremist was, net als Sharia4Belgium/Sharia4Holland, en ook op Dibi die ook de grenzen van het geloof zou opzoeken. Veel moslims op Twitter en Facebook reageerden negatief op Sharia4Belgium/Sharia4Holland en stelden dat ze de islam een slecht imago gaven en dat anderen daar weer graag gebruik van maakten. Ook uit kringen van voormalige activisten uit andere kringen klonk kritiek. Zo stelde een jonge vrouw: “Ik ken het circuit, ik kom er zelf uit. Dat soort mensen kent de islam amper en geeft een verkeerd beeld van wat islam is.” Een jongeman stelde: “Jongeren voelen de vijandigheid, zijn geïnteresseerd in jihad. Ze praten in oorlogstermen. Mensen als Tofik Dibi en Irshad Manji, dat zijn voor hen de vijanden van de islam, dat riepen ze ook toen ze de bijeenkomst verstoorden in de Balie. Jongeren hebben het gevoel buitengesloten te worden, ik ken dat gevoel ook. Ze willen bezig zijn met islam en als ze zich buitengesloten voelen, gaan ze een kant op die niet constructief is.” Deze jongeman was het met sommige ideeën van Sharia4Belgium/Sharia4Holland wel eens: “Het is goed dat ze zich durven uit te laten, maar het moet wel op een andere manier. We hebben ook wel eens tegen hen gezegd, zo van: werkt dit niet averechts? Dan

---

³²¹ NTR, ‘De Halve Maan’, 9 december 2011, Debat Irshad Manji, <https://www.youtube.com/watch?v=XZtadb2uMT8>, laatst bezocht op 1 oktober 2014.

³²² Umar Mirza, Wij Blijven Hier, ‘MuslimsAgainstSharia4Belgium’, <http://wijblijvenhier.nl/9965/muslimsagainstsharia4belgium/>, laatst bezocht op 1 oktober 2014.

zeggen ze: "Nee joh, kijk naar hen, zij bespotten islam!" Deze jongeren willen vervolgens respect, maar zitten tegelijkertijd in een oorlogsretoriek."

Afbeelding 31 De actievoerders rechts en links het kordon van het publiek en de agent die er tussenin gaat staan.

5.2.4 Macht, stem en spektakel

Een andere criticaster vond dat de ‘fanatiekelingen’ een probleem hadden met de werkelijke potentie van de islam die er was doordat de islam mensen in staat zou stellen in gelijkheid en diversiteit te leven zonder superioriteitsgevoel. Volgens hem stond het optreden van deze activisten haaks op het voorbeeld van de profeet Mohammed; hij bespuwde niet, maar werd juist bespuwd. Deze activisten misten volgens hem de *akhlaq* (correcte omgangsvormen), ethiek, respect en bescheidenheid die van moslims werd verlangd: “Allahu akbar is een uitdrukking van bescheidenheid, niet van macht.” God was volgens hem groter dan wat dan ook en dat betekende dat je je niet als speciaal, uitverkoren of superieur mocht zien en dat je niet kon claimen hem te vertegenwoordigen.

Zijn reactie vormde eigenlijk een spiegelbeeld van het optreden van Sharia4Belgium en Sharia4Holland. Dat optreden was zeker te zien als een vorm van machtsvertoon om daarmee te voorkomen dat (volgens hen) echte moslims gemarginaliseerd werden. Hun optreden was, zoals in een *image event*, het eigenlijke argument. Met hun optreden stelden zij ter discussie dat mensen die tegen de islam waren (en aangezien Dibi en Manji volgens hen afvalligen waren, waren zij per definitie tegen de islam) mochten praten over de islam. Volgens deze activisten was het debat over de islam een aangelegenheid voor ‘echte’ moslims en was het debat in Nederland gekaapt door afvalligen en ongelovigen. Een moslim diende op te komen voor de islam en zij vervulden hier dus hun plicht. Hun optreden maakte dit beeldend duidelijk en maakte tevens helder dat zij niet bereid waren zich in een marginale positie te laten drukken. Zij benadrukten de trots en de kracht die moslims zouden moeten uitstralen, hetgeen een impliciete kritiek was (het werd ook

expliciet genoemd door de activisten en later door Abu Imran) op moslimorganisaties die zich juist onderdanig zouden gedragen. De bescheidenheid waar de genoemde criticaster voor pleitte, was in de ogen van de activisten van Sharia4Belgium en Sharia4Holland echter een teken van onderdanigheid; iets wat een moslim niet zou passen tegenover ongelovigen en afvalligen (alleen tegenover broeders en tegenover God). Omgekeerd gaf dit optreden van Sharia4Belgium en Sharia4Holland een betekenis aan het punt van sommige moslims: de ‘broeders’ van Sharia4Belgium/Sharia4Holland gedroegen zich in strijd met de islam waarbij het niet alleen ging om de inhoud van hun argumenten, maar ook om de stijl van optreden.

Een belangrijk inhoudelijk aspect van het optreden van Sharia4Belgium en Sharia4Holland in deze gebeurtenis was het claimen en het verwerpen van een stem. Enerzijds claimden zij op krachtige wijze op te komen voor de islam waar andere moslimorganisaties en individuen het lieten afweten, en anderzijds weigerden zij andere moslims (in dit geval Dibi en Manji) - die zij bestempelden als afvalligen, hypocrieten of ongelovigen - te laten spreken over de islam. Het spektakel dat zij creëerden, was bedoeld om beide te bewerkstelligen: anderen het spreken onmogelijk te maken doordat zij alle stemmen overschreeuwden. Het gevolg van hun optreden was echter in dat opzicht volkomen averechts; naar aanleiding van dit gebeuren werd op sociale media juist veel over de islam gesproken, kwamen er Kamervragen³²³ en besteedden ook reguliere media veel aandacht aan het optreden van de activisten en aan de islam en de islam.

Veel critici hadden nog wel sympathie voor de uitsluiting van moslims die Sharia4Belgium aan de kaak zei te stellen, maar vonden dat Sharia4Belgium een heilloze weg was ingeslagen. Dat gevoel leefde ook onder diverse sympathisanten en een enkeling uitte ook zijn twijfels tegen Abu Imran en Abu Faris. De laatste antwoordde daarop volgens een van de mannen die met hem gesproken hadden: “Ik vroeg het aan Abu Imran en Abu Faris. Zij zeiden: ‘De tijd van het zachte en het lobby-achtige is door allerlei Turkse en Marokkaanse organisaties gedaan sinds de jaren zestig. Steeds ferventer, professioneler.’ Hij zei: ‘We hebben niks anders gezien dan dat het halal slachten werd bediscussieerd, dat we werden vernederd, dat nikab af moest, hoofddoek op school, geen minaretten en geen koepels, terwijl de joden een synagoge hebben compleet in neo-moorse stijl. [...] Hun zeggen, dat vind ik een mooi, goed antwoord: “Al die paden zijn belopen. Als je kijkt wat de verdienste is, dan valt het zwaar tegen.” ‘We zijn bedonderd’, zegt Abu Imran. ‘Dan ga ik niet hetzelfde doen. En wij weten dat het tot weerzin leidt, en wij weten dat het tot afkeuring leidt, maar wij doen het zo.’ Tsja dacht ik, het is wel waar. Want ook al die nette dingen hebben niet gewerkt.”

---

³²³ Antwoorden Kamervragen over Sharia4Belgium, kv-tk-2011Z26515.

De actie van Sharia4Belgium en Sharia4Holland was daarmee niet alleen een poging om het islamdebat (of het vernederen van islam en moslims in hun ogen) te laten stoppen, maar ook een kritiek op andere moslimorganisaties die ineffectief zouden zijn en de aanvallen op de vrijheid van moslims (het beledigen van de islam, mogelijke verboden op ritueel slachten en de gezichtssluier) niet zouden pareren.

5.3 *Da'wa* op straat

5.3.1 Het idee

Team Free Saddik liep al snel rond met plannen om publiekelijk op straat *da'wa* te verrichten. Dit idee kreeg pas gestalte na een bezoek van enkele activisten aan Sharia4Belgium. De vraag die daarbij bij hen opkwam, was hoe deze *da'wa* eruit moest zien. Moest het dezelfde harde en confronterende stijl zijn zoals Sharia4Belgium die hanteerde of anders? Men besloot het anders te gaan doen, maar het was nog niet helemaal duidelijk hoe.

Achteraf zouden de activisten zeggen dat ze een werkwijze hadden gekozen die bij Nederland paste: "Het Sharia4Belgium-model is beter geschikt voor België en het Straat Dawah-model is beter voor Nederland". De confronterende aanpak zou niet passen bij Nederland en mensen te veel afschrikken. Het was een interessante stellingname die aantoonde hoe men enerzijds, in ieder geval achteraf, probeerde te laten zien hoe men rekening hield met de sociaal-politieke context van een land (of althans het beeld dat men ervan had), maar anderzijds probeerde compromissen te vermijden.

Afbeelding 32 Logo Straat Dawah.

Straat Dawah presenteerde zich in oktober 2011, kort na de demonstratie tegen het verbod op de gezichtssluier. Een van de eerste filmpjes die de groep online zette, ging over hun activiteit in Volendam. Het was niet zonder reden dat de groep daarheen ging. In april van dat jaar besliste de Amsterdamse

rechter dat het katholieke Volendamse Don Bosco College een hoofddoek mocht verbieden. Een scholiere die de hoofddoek wilde gaan dragen, maakte bezwaar tegen het schoolreglement waarin stond dat het dragen van de hoofddoek verboden was. Het Don Bosco College stelde in september 2010 dat hoofddoekverbod in nadat de betreffende scholiere een verzoek had ingediend om de hoofddoek te mogen dragen. Nadat een reactie uitbleef, was ze de hoofddoek gaan dragen. De Commissie Gelijke Behandeling gaf het meisje gelijk, maar de school paste het reglement niet aan ondanks dat de school en de ouders hadden afgesproken de uitspraak van de commissie na te leven. In april 2011 gaf de rechter de school gelijk; een uitspraak die in september bevestigd werd door het Gerechtshof.³²⁴ Het meisje is uiteindelijk op de school gebleven zonder de hoofddoek te dragen. In het filmpje ‘Dawah in Volendam Edam’³²⁵ werd er ingegaan op die zaak en gesteld dat het juist hypocriet was voor een katholieke school om een hoofddoek te verbieden (daarbij werd verwezen naar de nonnen). Omdat de school dicht was, lieten de activisten een boekje over de Koran achter.

Een andere reden om Volendam aan te doen, was dat Straat Dawah het interessant vond om de boodschap van de islam te brengen naar een dorp “dat staat voor de Nederlandse cultuur”. Ze brachten materiaal, zoals een dvd ‘Islam in het kort’, naar mensen in de straten van Volendam en gingen ook naar het huis van Jan Smit, die echter niet thuis was. De activisten vertelden dat mensen “gierig” waren naar kennis over de islam: hongerig om meer kennis te hebben. De video was als geheel lichtjes ludiek hoewel de activisten serieus waren met de boodschap. De video sloot af met de *nashid* (islamitische acapellamuziek) ‘*Jundullah*’ (*jund Allah*, Soldaten van God).

Op 13 november 2011 ging de groep naar Rotterdam voor moslims die niet meer zouden weten wat hun religie inhield en voor niet-moslims die zich afvroegen waartoe ze op aarde waren. We kunnen hier zien hoe ze in het centrum mensen aanspraken en flyers uitdeelden.³²⁶ In het filmpje werd benadrukt dat de islam meer brengt dan alleen het materiële. Tevens werd gesteld dat het niet genoeg was dat de islam in het hart was, maar dat de islam ook gepraktiseerd diende te worden. De activisten benadrukten dat de islam uitgedragen moest worden door moslims zelf:

---

³²⁴ Gerechtshof Amsterdam, Don Bosco College Volendam mag hoofddoekje verbieden Amsterdam, 6 september 2011, <http://www.rechtspraak.nl/organisatie/gerechtshoven/amsterdam/nieuws/pages/don-bosco-college-volendam-mag-hoofddoekje-verbieden.aspx>, laatst bezocht op 14 september 2014.

³²⁵ ‘Straat-Dawah.NL - 29 oktober 2011 - Dawah in Volendam, Edam’, <https://www.youtube.com/watch?v=EgUkWmzvQq4>, laatst bezocht op 27 september 2014.

³²⁶ ‘Straat-Dawah.NL - Dawah in Rotterdam - 13 november 2011’, <https://www.youtube.com/watch?v=XMW5Mm-fOFI>, laatst bezocht op 27 september 2014.

“Voor ons is belangrijk dat mensen een ander concept zien van islam. Niet dat zij horen en van hebben horen, maar dat zij zien: wat is islam nou daadwerkelijk? Niet alleen van: ja, ik heb dit gehoord van zus en van op tv zie ik moslims die niet werken et cetera. Zij zien hier wat islam inhoudt. Zij zien wat wij doen, zij zien hoe wij zijn, zij zien dat wij anders zijn wat zij over ons gehoord hebben. Zij zien. En dat is voor ons belangrijk. Als wij straat*da’wa* doen, als wij gaan uitnodigen naar de islam dat zij de islam ervaren. Dat zij zien, dat zij voelen, en vooral dat het totaalpakket compleet wordt en niet alleen van horen zeggen en van zien op televisie et cetera et cetera. Wij brengen de islam naar de mensen toe in plaats van dat de media de islam naar hen toebrengt. Wij brengen het naar de mensen toe want dat is het sterke geluid. [...] Mijn advies aan de moslims is: draag de islam uit! We kunnen ons urenlang blijven verdedigen en we kunnen tegen die zeggen: ‘Nee, zo zijn wij niet.’ Maar wat wij moeten doen, is laten zien dat wij anders zijn. Want dat komt veel beter aan. Laten wij nou niet meer in een slachtofferrol gaan zitten en zeggen: ‘Ja, we krijgen de klappen en zitten hier en daar en we krijgen alle shit over ons heen.’ Nee! Wij zijn moslims, we zijn daar trots op en we dragen dat uit. En we zijn een sterke gemeenschap, maar we moeten eerst inzien dat we dat zelf zijn en dat vervolgens gaan uitdragen.”

De activisten stelden ook dat andere moslims trots zijn op dit voor Nederland vernieuwende initiatief en dat er eindelijk iemand voor moslims en de islam zou opkomen. Op 11 december 2011 was Straat Dawah in Den Haag. In het daar gemaakte filmpje is duidelijk te zien hoe de islam gepresenteerd werd als kritisch kader op de vrijheid in de samenleving (waardoor mensen geregeerd zouden worden door hun lusten) en hoe de islam als alternatief werd voorgesteld voor echte vrijheid.³²⁷ Ook als dit betekende, zoals een vrouw in het publiek stelde, dat bijvoorbeeld vrouwen niet meer over straat mochten lopen zoals ze zelf wilden. De activisten wonden daar ook geen doekjes om; ze bevestigden de woorden van de genoemde mevrouw en zagen dat als manier om juist seksueel geweld tegen vrouwen te voorkomen, ook al legde men daarmee de verantwoordelijkheid om geweld te voorkomen bij de vrouwen.

Een andere activiteit die de groep in de video’s liet zien, was het afleggen van ziekenbezoek op 13 november in Rotterdam: ‘Deze broeder Abou Amatullaah is wegens ziekte alleen maar thuis. Wij voelden ons verplicht om namens het project straat-dawah een bezoek te brengen aan deze broeder Abou Amatullaah.’³²⁸ Het ziekenbezoek zelf was geen *da’wa*-activiteit, maar meer een activiteit om

---

³²⁷ ‘Straat-Dawah.NL - Dawah in Den Haag - 11 december 2011’, <https://www.youtube.com/watch?v=oY3T7tM5Pt4>, laatst bezocht op 27 september 2014.

³²⁸ ‘Straat-Dawah.NL - Ziekenbezoek - 13 november – Rotterdam’, <https://www.youtube.com/watch?v=HlgSz8jBDaI>, laatst bezocht op 27 september 2014.

broederschap en ondersteuning te bevorderen. Het publiceren van de video echter was wel een *da‘wa*-activiteit, aangezien men daarmee een boodschap probeerde uit te dragen van hoe de islam en moslims waren of behoorden te zijn.

We zien hier hoe de activisten niet alleen aan hun idee over wat een plicht is voor moslims (*da‘wa*) probeerden te voldoen en dat uitdroegen, maar ook hoe ze demonstreerden wat het betekent om moslim te zijn. De activisten zagen *da‘wa* duidelijk als een alternatief kenniskanaal en als een specifieke techniek, waarbij ze niet alleen de islam in woord en geschrift probeerden over te dragen, maar ook demonstreerden hoe ze zichzelf zagen als de verpersoonlijking en belichaming van de moslimgemeenschap. De boodschap stond niet alleen op papier, maar zat hem ook in het voorbeeld dat de activisten gaven door middel van hun houding en bejegening naar anderen toe.

5.3.2 Casus: *da‘wa* op Urk: Straat Dawah en de EO

Op 12 april 2012 zond het EO-programma *De Vijfde Dag* een reportage uit over Straat Dawah. Zowel de EO als Straat Dawah konden gezien worden als maatschappelijk betrokken gelovigen die niet alleen bezig waren met het zich eigen maken van specifieke religieuze deugden, maar tegelijkertijd ook probeerden anderen te inspireren dezelfde morele voorkeuren aan te nemen. Hun religieuze ambitie beperkte zich dus niet alleen tot henzelf, maar strekte zich ook uit tot anderen en wat ze van anderen verwachtten en hoopten. Waar de zaken uiteenliepen, was wanneer dergelijke ambities ingekaderd en bepaald werden door soms tegenstrijdige historische, culturele en theologische invloeden. Het verkondigen van de islam was voor de betrokken moslims, zo bleek uit de reportage, het vervullen van de plicht die God hun had opgelegd en daarmee onderdeel van het verwezenlijken van het ideaal om een goede moslim te zijn.

Op Twitter en Facebook werd deze vorm van religieus activisme op Urk door sommige moslims, maar vooral niet-moslims die anti-islam waren, uitgelegd als provocatie. Anderen vonden het een stel idioten en bij bijna alle afkeurende reacties klonk expliciet of impliciet ook angst en wantrouwen door. Dat laatste speelde ook bij moslims en weerhield sommigen ervan om een soortgelijke actie te ondernemen. In die zin was de opmerking van een van de activisten en aanwezigen op Urk, in de reactiepanelen van *De Vijfde Dag* ook veelzeggend:

‘Deze Straat Dawah, inclusief het podium dat wij hebben gekregen bij de EO, is een opstap naar de ontwikkelingen dat moslims niet terug treden omdat er een man als Wilders wat blaft. Ook al adviseer jij (dan wel anderen) dat.’

Naast het idee dat de activisten hier een religieuze plicht vervulden en het idee dat ze de verkeerde beeldvorming over de islam hiermee zouden moeten corrigeren, speelde dus ook het maken van een krachtig statement een rol; zowel in woord als in beeld (kleding en lichaam).

De activisten probeerden een islam uit te dragen die zich niet aanpaste of zich onderdanig en terughoudend gedroeg, maar één die krachtig aanwezig was en mensen aansprak. In de interviews waren de activisten enigszins onduidelijk als het ging om hun positie. Wilden ze nu echt weg? Of wilden ze de Nederlandse samenleving veranderen? En hoe dan? Zelf stelden ze in ieder geval dat hier geen toekomst was en zolang zij hier waren, moesten zij verkondigen. Iedereen zou op zijn eigen manier aan het kijken zijn hoe hij zijn nageslacht naar een “betere islamitische samenleving” kon brengen. Op het moment dat de activisten in gesprek gingen met andere mensen waren ze vriendelijk. Hoewel het roepen van *Allahu akbar!* niet verboden was in Nederland, kon je je afvragen of dat nou de manier was om aandacht te trekken als je mensen wilde uitnodigen tot de islam.

Afbeelding 33 Screenshot uitzending EO, activist en publiek in gesprek.

Vanuit de hoek van de politiek kwamen er ook reacties. De PVV Flevoland stelde vragen aan het provinciebestuur waarbij zij de kreet ‘*takbir!*’ associeerden met een oproep tot geweld (het is in feite een aanhef waarop vervolgens gezamenlijk ‘*Allahu akbar*’ geantwoord wordt) en zich afvroegen of deze

groepen vanuit Jeugdzorg werden gemonitord en of er een beeld was van de activiteiten van deze groepen in de provincie Flevoland.³²⁹

De SGP stelde Kamervragen in het parlement over ‘rondreizende radicale predikers’.³³⁰

‘Vraag 2

Deelt u de zorg over het feit dat deze jongeren zich afzetten tegen de Nederlandse democratische rechtsstaat en zeggen geweld niet af te wijzen als het gaat om de positie van de islam? Welke mogelijkheden ziet u en benut u om deze verschijnselen zoveel mogelijk tegen te gaan?

Vraag 3

Maken deze activiteiten deel uit van een proces van toenemend zelfbewustzijn en groeiende radicalisering? Hoe beoordeelt u die trend?

Vraag 4

Worden deze groepen jongeren met bijzondere zorg door de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) gevolgd? Geldt dit ook de contacten die deze jongeren hebben met radicale imams in het buitenland? Kan de Kamer in het eerstvolgende jaarrapport over de resultaten worden geïnformeerd?’

Uit het antwoord van de regering³³¹ bleek dat zij de zorgen deelde over het zich ‘afzetten tegen de democratie en de ambigue houding ten opzichte van geweld dat gepleegd wordt uit naam van het geloof’. Daarbij wees de regering wel op de grote weerstand tegen radicalisering die er zou zijn in de Nederlandse moslimgemeenschap en dat de polariserende en radicaliserende boodschap van deze kleine groepen weinig weerklank vond. In het antwoord maakte de regering ook duidelijk dat de activiteiten die te zien waren bij de EO-uitzending onder de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van godsdienst vielen.

Niet iedereen in de kringen van Straat Dawah en daaromheen was achteraf gelukkig met de uitzending van de EO. Sommigen vonden dat de activisten zelf, in plaats van hun boodschap, te veel in de belangstelling waren komen te staan en anderen vonden dat de EO hiermee een kans was gegeven om hun ‘anti-islamitische’ boodschap te verspreiden. Deze inschatting van de critici en de vragen van de PVV en

---

³²⁹ Omroep Flevoland: ‘PVV: Moslims roepen op tot geweld’, 13 april 2012, <http://www.omroepflevoland.nl/Nieuws/90148/urk-pvv-moslims-roepen-op-tot-geweld>, laatst bezocht op 27 september 2014.

³³⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 2011–2012, Vragen, kv-tk-2012Z08340, ’s-Gravenhage 2012.

³³¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2011–2012, Aanhangsel, ah-tk-20112012-2723, ISSN 0921 – 7398, ’s-Gravenhage, 2012.

de SGP laten zien hoe lastig het was voor de activisten om uit het hun opgelegde kader van radicalisering te komen. Ze wilden niet binnen dat kader aangesproken worden; dat was precies een van de redenen om Straat Dawah op te richten als een van de technieken om andere kennis over de islam en moslims te verspreiden. Dit betekende voor hen ook dat ze zich niet terughoudend moesten opstellen, aangezien ze ervoeren dat moslims in Nederland onderdanig gemaakt werden aan de wensen van de staat en het consumentisme. De assertiviteit en het flirten met het gedachtegoed van Al Qaida, dat ook te zien was in de EO-documentaire, zorgden er echter juist voor dat ze wél als radicaal werden aangesproken en ingekaderd. En wellicht was het ook dat kader dat hen juist aantrekkelijk maakte voor de EO en de activisten dus een platform gaf.

5.4 Solidariteit met islamitische gevangenen: gevangen in de *War on Terror*

5.4.1 Free Saddik en Behind Bars

Vanaf het moment, in 2010, dat de eerste jongemannen uit Den Haag vastzaten naar aanleiding van hun poging om naar Somalië te gaan, was solidariteit en het laten zien daarvan een prioriteit voor de Haagse activisten. In een aankondiging van een demonstratie op 21 mei 2011 kunnen we lezen:

‘Aanstaande zaterdag 21 mei zal er een demonstratie gehouden worden bij de Marokkaanse ambassade in Den Haag.

‘De demonstratie is van 13.00 uur tot 16.00 uur.

Adres: Oranjestraat 9

2514 JB 's-Gravenhage

Er werd gedemonstreerd tegen de belegering van de gevangenis in Sale (Rabat, Marokko) en tegen het doden en verwonden (door veiligheidsdiensten) van de gevangenen die vreedzaam protesteerden.

‘Komt allen! Laat zien dat we hen steunen in Marokko. Laat weten dat onze ogen gericht zijn op hen, zodat de Marokkaanse overheid weet dat wij in Nederland op de hoogte zijn van de misdaden tegen de menselijkheid!!

Breng je vrienden op de hoogte!

Bedankt voor jullie aandacht..’

De demonstraties vonden plaats met toespraken, protestborden maar ook met een vorm van theater waarbij de activisten bijvoorbeeld achter tralies stonden en/of in oranje overalls, die verwezen naar de gevangenen van Guantánamo Bay en de vernederingen die de gevangenen daar zouden moeten ondergaan:

Afbeelding 34 Screenshot filmpje Behind Bars/Team Free Saddik.

Bovenstaand screenshot is afkomstig van een filmpje op YouTube, waarin werd gerapporteerd over het protest in de vorm van een nieuwsuitzending waarbij heen en weer werd geschakeld tussen een nieuwslezer en een verslaggever bij de demonstratie.

Een andere zaak waarvoor men zich, eenmalig, inspande was die van de Rohingya-moslims in Birma, die gewelddadig vervolgd en systematisch gediscrimineerd werden.

Afbeelding 35 Screenshot filmpje Behind Bars.

In dit virtuele protest werd enerzijds een strijd geschetst tussen boeddhisten en moslims en anderzijds werd, opnieuw, de vermeende hypocrisie van het westen aan de kaak gesteld omdat men niet wilde erkennen dat het in Birma om een genocide ging: een woord dat alleen in het westen van toepassing zou zijn.

Waar de eerste demonstratie van Behind Bars nog op een stevige politie-aanwezigheid mocht rekenen, werd dat allengs minder. De demonstraties verliepen ordelijk, er was telkens slechts een twintigtal deelnemers en de bejegening van het publiek was eveneens welwillend. De aandacht vanuit de media was daarbij slechts zeer beperkt. Op Vice.com werd veel aandacht besteed aan de demonstratie in augustus 2011 onder de kop “‘You are criminals’ - Een protest voor de Marokkaanse ambassade’”.³³² De slogan ‘you are criminals’ werd geuit richting de Marokkaanse ambassade. Op een luchtige toon deed vice.com verslag van deze demonstratie. Aandacht was er ook van Novum voor de demonstratie op 18 juni 2011, maar dat meldde alleen dat het een demonstratie van Sharia4Holland was.³³³ Dat leverde uit de kringen van Behind Bars en Team Free Saddik de volgende reactie op:³³⁴

³³² “‘You are criminals’ - Een protest voor de Marokkaanse ambassade’, VICE.com, <http://www.vice.com/nl/read/you-are-criminals-een-protest-voor-de-marokkaanse-ambassade>, laatst bezocht op 28 september 2014.

³³³ ‘Sharia4Holland steunt demonstratie Marokkanen’, Zie.nl, <http://www.zie.nl/pinkribbonmagazine/overige/Sharia4Holland-steunt-demonstratie-Marokkanen/m1gz78dfldt>, laatst bezocht op 27 september 2014.

³³⁴ Persbericht Team Free Saddik, in bezit van de onderzoekers.

‘[...]Sharia4Holland.

Allereerst willen wij melden dat de demonstratie niet georganiseerd is, noch geïnspireerd is door Sharia4Holland. Het enige wat Team Free Saddik en Sharia4Holland gemeen hebben in deze zaak, is dat wij moslims zijn en willen opkomen voor de rechten van de mens. Sharia4Holland heeft slechts een filmpje op YouTube uitgegeven dat zij achter de demonstratie staan. Voor de rest, zijn Free Saddik en Sharia4Holland, niet gelinkt.

Onjuistheden leidt tot onbetrouwbaarheid.

Het tweede punt dat wij willen aankaarten zijn de fouten van de verslaggever, Ernst Lissauer. Hij stelt dat Saddik in 1999 is opgepakt in Kenia bij de Somalische grens. Dit is feitelijk onjuist.

[...]

Daarnaast kunnen wij horen dat verslaggever Lissauer verteld dat er een Marokkaanse demonstratie gaande was. Zoals ook te zien is op de foto’s en video van Free Saddik, alsmede de video van Lissauer zelf, zijn er demonstranten van verschillende nationaliteiten.

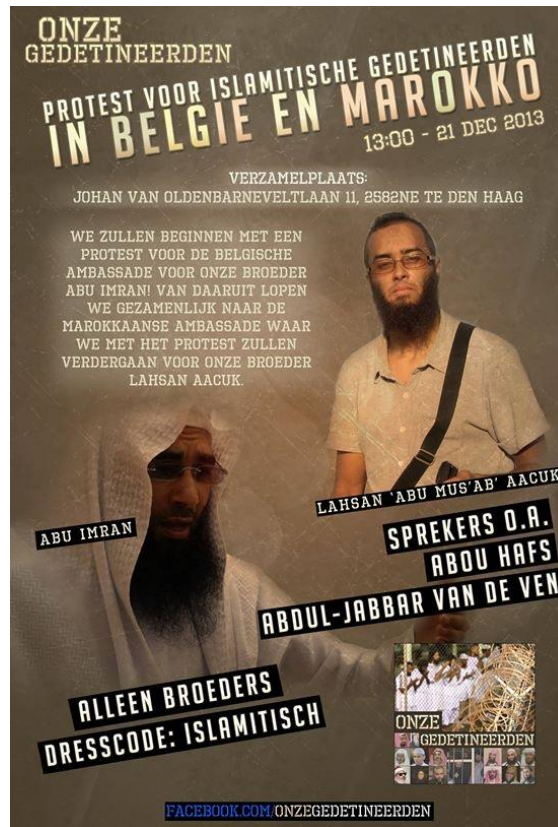
Het laatste punt van kritiek is dat wij van tevoren niet zijn geïnformeerd dat Sharia4Holland de ‘kapstok’ van dit artikel zijn.

Helaas moeten wij constateren dat deze verslaggever, Ernst Lissauer van Novum, zijn journalistieke werkzaamheden niet juist heeft uitgevoerd. Wij willen dan, met alle goede wil, de moslims en de niet-moslims waarschuwen. Naar onze mening is dit persbureau onbetrouwbaar. Wij vinden het jammer dat er op deze manier wordt omgegaan met een man die in Kenia en in Nederland is vrijgesproken van de beschuldigingen.’

We zien hier hoe de Haagse activisten probeerden om de publiciteit te controleren. De nadruk van Novum op de aanwezigheid van Sharia4Holland zou alleen afleiden van het doel van de bijeenkomst en deed de activisten vermoeden dat het de verslaggever alleen ging om sensatie. Zij wezen daarmee op een belangrijk aspect van activisme: de demonstraties zelf leverden niet veel publiciteit op, maar de controverses die Sharia4Holland achtervolgden en mede creëerde, leverden die publiciteit wel op én overschaduwden het protest van Behind Bars.

5.4.2 Casus: 'Onze gedetineerden' en de solidariteit met ISIS

Een solidariteitsdemonstratie die wél publiciteit genereerde, was die van 21 december 2013. Op die dag werd een demonstratie gehouden bij de Marokkaanse en Belgische ambassades in Den Haag. De activisten gingen toen onder de naam 'Onze gedetineerden'. Via Facebook en andere sociale media ging de volgende aankondiging rond:

Afbeelding 36 Flyer demonstratie Onze gedetineerden, 21 december 2013. Abdul-Jabbar van de Ven was overigens niet aanwezig.

‘Op zaterdag 21 december zal er een protest worden gehouden voor onze geliefde broeders Abu Imran [die momenteel vastzit in België] en Lahsan Aacuk [die momenteel vastzit in Marokko].

Het protest zal met de Wil van Allaah beginnen om 13.00 uur.

We zullen beginnen met een protest voor de Belgische Ambassade voor onze broeder Abu Imran! Van daaruit lopen we gezamenlijk naar de Marokkaanse Ambassade waar we met het protest zullen verdergaan voor onze broeder Lahsan Aacuk.

Hou deze dag vrij, wees erbij, en deel het met als je familieleden en naasten!’

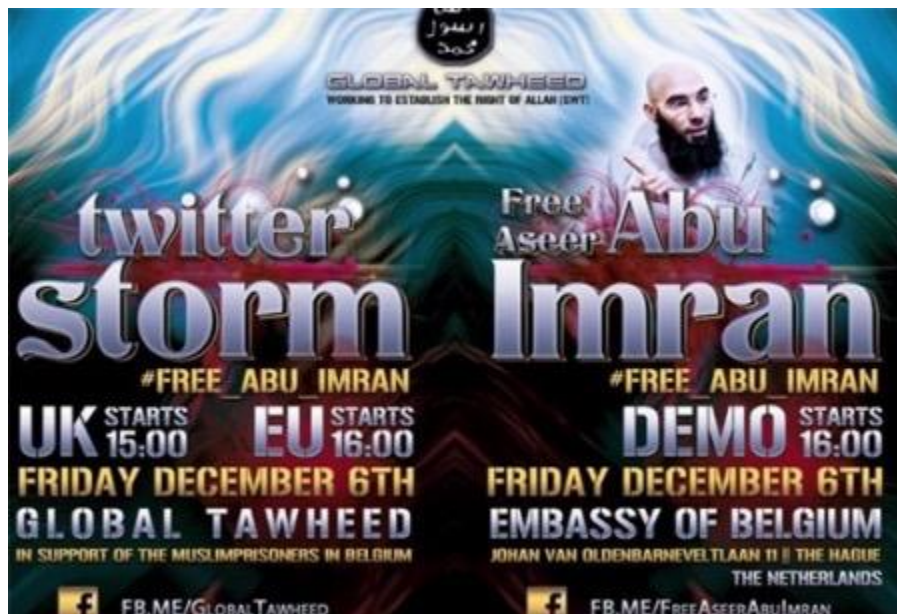
Voor de arrestatie van Abu Imran verwijzen we naar het deel over België. Lahsan Aacuk was een van de Haagse activisten en was op 16 april 2013 gearresteerd in Marokko. Hij werd verdacht van het ronselen voor de strijd in Syrië. In een interview met *de Volkskrant* liet hij het volgende weten:³³⁵

‘Ik ben geblinddoekt, vastgebonden aan een stoel, geschopt en geslagen met stokken’, [...]. Tussen de papieren van de ondervragers zat een Nederlandstalig document met het logo van de AIVD. Ik kreeg ook veel vragen over mijn Nederlandse vrienden en over Hollandse Syrië-gangers. Het is raar dat de Marokkanen zoveel willen weten over Nederland.’

Tegenover *Nieuwsuur* verklaarde hij:³³⁶

“Ik ben tien dagen verhoord en zwaar onder druk gezet. Ze wilden me linken aan Al Qaida. Ik zou in alle media verschijnen als terrorist. Ik heb na vele bedreigingen bekend.”

Voor Abu Imran was die maand dan al eerder gedemonstreerd. Op 5 december 2013 riep Global Tawheed (verbonden met Islam4UK) op de volgende dag een Twitterstorm en een grote demonstratie bij de Belgische ambassade in Den Haag te houden.

Afbeelding 37 Flyer Global Tawheed Free Aseer.

³³⁵ *De Volkskrant*, 'AIVD gebruikt info uit marteling'. <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3457764/2013/06/13/AIVD-gebruikt-info-uit-marteling.dhtml>, laatst bezocht op 10 augustus 2014.

³³⁶ *Nieuwsuur*, 'Nederlander verdacht van ronselen'. <http://nieuwsuur.nl/onderwerp/510729-nederlander-verdacht-van-ronselen.html>, laatst bezocht op 10 augustus 2014.

Deze demonstratie, die niet georganiseerd was door de Haagse activisten, is door velen beschouwd als een afgang, aangezien er maar drie demonstranten waren. De demonstratie in Den Haag van 21 december was groter, maar ook niet heel groot: ongeveer 25 tot 30 mensen, onder wie enkele mensen uit België en enkele tieners die via Facebook met de Hagenaars in contact waren gekomen en de prediker Abu Hafs, die overigens niet tot het netwerk van de Haagse activisten behoorde. Diverse activisten van de Haagse kring waren overigens afwezig.

De demonstratie

Het beeldverhaal van deze demonstratie was een andere dan van de eerdere demonstraties. Waar in die eerdere demonstraties jonge mannen in djellaba’s of trainingspakken demonstreerden en de vernedering en gevangenschap uitbeelden via kooien en oranje overalls, ging het nu om jongemannen in djellaba’s en met de islamitische zegelvlag (een logo dat overigens al eerder te zien was bij Behind Bars/Team Free Saddik). Wel hadden de meeste aanwezigen hun gezicht bedekt, net als in eerdere demonstraties. Bij die andere demonstraties echter gebeurde dat vooral om te voorkomen dat ze in de problemen zouden komen als ze bijvoorbeeld naar Marokko zouden willen. Nu ging het ook om het voorkomen van herkenbaarheid in de media en bij de Nederlandse opsporingsdiensten.

In de demonstratie stonden de hypocrisie van de democratie, de discriminatie van moslims en de moslimgevangenen centraal. Er waren twee toespraken bij de Belgische ambassade. Een fragment van de eerste:³³⁷

‘Wij staan hier voor de Belgische ambassade als gebaar van solidariteit naar de Belgische gedetineerden, en in het bijzonder naar Aboe ‘Imran. Aboe ‘Imran, een vader, een echtgenoot, een geliefde broeder, een voorbeeld figuur en een nachtmerrie voor het Belgische demonenocratie. Een politiekbewuste broeder met een vlijmscherpe tong waarmee hij de onrechtplegers en de hypocrieten in verschillende talen toetakelde. Hij zit vast voor ‘t oproepen tot haat en geweld, een leugenachtige aanklacht welke door elke simpele ziel die één van zijn video’s heeft bekeken op youtube, niet bevestigd kan worden. Alvorens hij begint met spreken, en alvorens hij bepaalde uitspraken doet waarvan hij denkt dat het tegen hem gebruikt kan worden en dat het uit de context gerukt kan worden, geeft hij keurig en netjes aan dat hij niet oproept tot ‘Haat en Geweld’.’

In deze toespraak werden ook andere namen genoemd van mensen met wie solidariteit werd betuigd. De spreker stelde dat al deze mensen onterecht vastzaten. Volgens hem hadden zij niet gedaan wat hun

---

³³⁷ We gebruiken in dit fragment en het volgende fragment de geschreven tekst van de toespraken.

verweten werd en zaten ze in feite alleen maar vast omdat ze standvastig bleven vasthouden aan de ware islam, die uitdroegen en ernaar praktiseerden en dus democratie afwezen.

Afbeelding 38 De activisten bij de Belgische ambassade

De afwijzing van democratie was ook te zien in het spandoek ‘democracy = hypocrisy’. Ook in de volgende toespraak kwam dit terug:

‘Oh moslim, zij zullen nooit tevreden met jou zijn tot jij hun volgt. Tot jij hun religie volgt, tot jij hun demoNcratie volgt en afstand neemt van de Islam. Luister, oh Kaafir! En knoop dit goed in je oren! Ik aanbid niet wat jullie aanbidden. En ik zal nooit aanbidden wat jullie aanbidden! Lakoem Dienoekoem wa liyaa Dien [*lakum dinukum wa liya dini*, zij hebben hun religie, ik heb de mijne]! Wat betekent dit? GEEN INTEGRATIE! GEEN TOLERATIE! Ik heb mijn eigen Deen [*din*], jij hebt jouw eigen Deen! Jullie hebben jullie demoNcratie, wij hebben onze Shariah! Jullie hebben jullie homofilie, wij hebben onze Nikaah [*nikah*, islamitisch huwelijk]! Onze Aqiedah [*aqida*, geloofsleer] is gebaseerd op de Tawheed [*tawhid*], op de Eenheid van Allaah, en dit houdt in dat wij Vertrouwen hebben in Allaah, en dat wij onze daden verrichten voor Allaah. Dat wij staan en zitten omwille van Allaah! En dit zullen jullie nooit van ons kunnen afnemen! Wat kunnen jullie doen? Ons opsluiten? Wat kunnen jullie nog meer doen? Ons aanvallen? Wat kunnen jullie doen? Niks! Niks zal de Tawheed uit onze harten halen bi idhni Allaah [*b-idhni Allah*, Zo God wil]! Keer op keer plotten en plannen jullie om ons te laten afdwalen, om ons het leven van de ongelovigen te laten nabootsen, maar wAllaah [*wa-llah*], herinner o broeder dat jij de kleinzoon

bent van ‘Omar al-Faaroeq! Herinner o broeder dat jij de kleinzoon bent van Usaama bin Zayd! Van Khaalid ibn al-Waalid! Wij zijn niet van de Ummah [*umma*] van Mark Rutte, wij zijn niet van de Ummah van Peter Velle de kankerpatiënt! Wij zijn van de Ummah van Usama ibn Zayd, wij zijn van de Ummah van Omar ibn al-Khattaab! Wij zijn van de Ummah van Khalid ibn al-Walid! DAT ZIJN ONZE VOORBEELDEN! Wat zouden zij doen als zij vandaag de dag hier waren en zagen hoe de Heiligheid van Allaah werd geschonden, hoe onze broeders werden opgesloten en hoe deze zonen van varkens en apen de Islaam beledigen! Het antwoord laat ik aan jullie over!’

De demonstranten wezen democratie af omdat het volgens hen tegen de islam was. Daarmee was het een intrinsiek onrechtvaardig systeem, aangezien alleen de islam rechtvaardigheid zou brengen. Het idee dat de genoemde mensen vervolgd werden voor hun geloofsovertuiging door een systeem dat juist vrijheid zou moeten promoten, liet de hypocrisie en onrechtvaardigheid ervan zien. In deze toespraak werd ook, zonder namen te noemen, verwezen naar controverses van de afgelopen weken, waarin diverse Nederlandse moslim-voorlieden in niet mis te verstane woorden afstand hadden genomen van de Nederlandse moslims die naar Syrië gingen om daar te vechten tegen Assad:

‘Als de leed van de Islam jou er niet toe aanzet om kwaad te worden, doe verder dan geen moeite. Behoor jij tot degenen die een menselijkheid bezit? Leef dan maar als een angsthaas en sterf als een angsthaas.’

In de weken ervoor hadden jongerenwerker Ibrahim Wijbenga en imam en voorman van Contact Moslims Overheid Yassin ElForkani hun zorgen uitgesproken over wat zij zagen als een toenemende radicalisering onder moslims.³³⁸ Hun optreden paste in een bredere trend onder moslims met grote zorgen over wat men beschouwde als ‘extremistische groepen’. Veel van de demonstranten hadden hun uitlatingen echter met verbijstering en woede gadeslagen en dat gold ook voor de uitlatingen van de salafistische prediker Suhayb Salam, die stelde dat Syrië geen Europese strijders nodig had. Volgens deze demonstranten waren de strijders van ISIS en Jabhat al Nusra helden die tenminste iets deden tegen het onrechtvaardige regime van Assad.

Voor, tijdens en na de toespraken werden diverse leuzen gescandeerd zoals “*Dawlat al-Islam baqiya*” (“Lang leve de Islamitische Staat”; een verwijzing naar ISIS). De demonstranten riepen herhaaldelijk in

---

³³⁸ Zie bijvoorbeeld: *Pauw & Witteman*, ‘Ibrahim Wijbenga en Yassin Elforkani over de polarisatie onder moslims (19-12-2013)’, <http://pauwenwitteman.vara.nl/media/306415>, laatst bezocht op 27 september 2014.

het Arabisch “*ana samid, samid, samid min ajli...* [ik ben standvastig voor mijn...] mijn geloof, mijn *aqida*, onze broeders, onze gevangenen” enzovoorts. Er waren eveneens leuzen tegen de Arabische leiders (“tirannen”) en hun “geleerden” die aan de leiband van de regimes zouden lopen. Na afloop vertrokken de demonstranten naar de Marokkaanse ambassade. Daar was het weer inmiddels nog slechter geworden. De demonstratie werd daar ingekort, evenals de toespraak. Dit is een fragment van een oorspronkelijk geplande toespraak:

‘De verraders die hun Islam hebben verkocht omwille van wereldse genoegten en begeerten! De verraders die zich verzetten tegen het Islamitisch systeem, wetende dat dit systeem van rechtvaardigheid ervoor zal zorgen dat zij van hun tronen af worden gestoot.

Het zijn deze verraders die vandaag de dag nog steeds de marionetten zijn van de Kruisvaarders! Zij zijn het die ervoor zorgen dat de Marokkaanse bevolking en de andere Moslim-bevolkingen leven in een gecontroleerd systeem van moderne slavernij! Het zijn deze marionetten die de Moslims bestrijden, gevangennemen en doden omwille van hun bazen onder de Kruisvaarders. Het is een schande dat de Moslims in hun eigen landen, niet het recht krijgen om hun Religie en Systeem te vestigen!

Het is een schande dat de Moslims die streven en pleiten voor het Islamitische systeem, worden opgesloten in hun eigen landen! Het is een schande dat de Moslims die wensen hun mede-Moslims te helpen, worden weggezet als terroristen en worden geworpen in de martelkelders van de tirannen!’

In deze toespraak werd een lijn getrokken van het verleden naar het heden en werd de teloorgang van de *umma* (wereldgemeenschap van moslims) mede geweten aan verraad in eigen kring. De demonstratie werd besloten met een beroemde *nashid*: ‘ghuraba’ (de vreemdelingen). De demonstratie werd vervolgens beëindigd met het elkaar omhelzen en men ging ieder zijn eigen weg of nog ergens eten. Tijdens het eten werd door een van de demonstranten het hele gebeuren samengevat onder de noemer “hard, maar gemoedelijk”. Het taalgebruik richting Belgische en Marokkaanse autoriteiten was hard en grof; de onderlinge sfeer was echter gemoedelijk en ook het toezicht van de politie verliep in een ontspannen sfeer. Ook de sfeer onderling was ontspannen. Een van de jongemannen benadrukte de vriendschap die er was in combinatie met het gevoel van broederschap: “Vrienden met dezelfde *aqida* [geloofsleer]” en een andere jongeman die via Facebook met de anderen in contact was gekomen, stelde ook dat de mensen hier “altijd gelijk hadden” in discussies over de islam met anderen en waardeerde ook de “broederlijke” sfeer.

De nasleep

Aanvankelijk leverde de demonstratie niet heel veel aandacht op. Er was weinig pers op afgekomen; slechts een paar journalisten en fotografen waren aanwezig. Deze luwte veranderde enkele dagen later toen een van de aanwezige activisten zijn gemonteerde filmpje op YouTube plaatste. Harald Doornbos was de eerste journalist die het filmpje opmerkte en verspreidde op Twitter.³³⁹

Afbeelding 39 Tweet Harald Doornbos over het filmpje van de demonstratie van 21 december 2013.

Dit kwam hem direct op kritiek te staan van een van de aanwezige sprekers omdat er tijdens de demonstratie helemaal geen eed van trouw zou zijn afgelegd.³⁴⁰

---

³³⁹ Tweet Harald Doornbos 25 december 2013: <https://twitter.com/HaraldDoornbos/status/416311065257844737>, laatst bezocht op 10 augustus 2014.

³⁴⁰ Tweet Harald Doornbos met daarbij de reacties: <https://twitter.com/HaraldDoornbos/status/416315981233782784>, laatst bezocht op 15 augustus 2014.

Afbeelding 40 Fragment discussie Harald Doornbos en Abou Moussa naar aanleiding van filmpje van demonstratie van 21 december 2013.

Op zijn blog schreef Harald Doornbos een paar dagen later:³⁴¹

's Avonds op 26 December, dus een paar dagen geleden, zie ik dat @Souhman1 deze tweet publiceert:

Nederlandse vertaling van bovenstaande tweet is:

“Ik meld je het grote nieuws van het zweren van trouw aan de islamitische Staat van Irak en de Levant vanuit Holland, het hartland van de ongelovigen. De video zal vanavond worden gepubliceerd.”

Kort daarop tweet @Souhman1 een screenshot uit de video die hij zojuist heeft aangekondigd.

Dit is die tweet:

³⁴¹ Harald Doornbos, 'Trouw zweren aan ISIS – Het hele verhaal', 30 december 2013.

<http://haralddoornbos.wordpress.com/2013/12/30/trouw-zweren-aan-isis-het-hele-verhaal/>. Laatst bezocht op 15 augustus 2014.

De vertaling van bovenstaande tweet luidt als volgt:

“Snap shot [sic] van de verwachte verklaring:

Uit het hart van het Westen in Holland aan de Sheikh Abu Bakr, emir van de gelovigen, de man die de ongelovigen verpulverde en hun gezichten door de modder haalde. Wij offeren aan u onze zielen, ons geld en onze zonen en alles wat we bezitten. In de naam van God, in de naam van God, in de naam van God zullen we onze geliefde staat **[ISIS dus - hd]** de winnaar maken. In woorden en in daden. We zullen kostbare en niet-kostbare dingen geven om het woord van Allah het hoogste te maken.”³⁴²

[...]

Titel van de clip is dus: Aanhangers van de ISIS in Holland.

Vervolgens beelden van een recente demonstratie in Den Haag. Deelnemers scanderen ondermeer de leuzen:

“De Islamitische Staat... zal blijven!”

“God geef overwinning aan de Islamitische Staat en geef overwinning aan onze emir Baghdadi.”

Ter verduidelijking: met “Islamitische staat” wordt ISIS bedoeld. En Abu Bakr al-Baghdadi is de emir of leider van ISIS.

³⁴² Onze vertaling komt hiermee grotendeels overeen: ‘Uit het hart van het Westen, uit Holland aan de Sheikh Abu Bakr, de heldhaftige [...], emir van de gelovigen, de man die de neuzen van de ongelovigen en afvalligen (*al-murtaddun*) door het stof haalde. Wij offeren aan u onze zielen, onze rijkdom en onze zonen (kan ook kinderen betekenen) en alles wat we bezitten. In de naam van God, in de naam van God, in de naam van God zullen we onze geliefde staat de winnaar maken. In woorden en in daden. We zullen kostbare en dierbare dingen geven om het woord van Allah het hoogste te maken.’

Vervolgens verschijnt de screenshot in beeld die @Souhman1 al eerder twitterde. De vertaling ervan staat aan het begin van dit artikeltje. Terwijl de screenshot wordt getoond in de clip op youtube, is er muziek onder gemonteerd met de tekst:

“Verenig! en zweer trouw aan Baghdadi, onze emir in Irak en de Levant”

Daarna volgen er weer beelden van de Haagse demonstratie. Er wordt ondermeer geroepen:

“We zijn allemaal Osama.”

Ook zegt een spreker over de ISIS:

“We leven ervoor en we sterven ervoor.”

Op 2.30 min zingt een man in een witte jas:

“Verenig en zweer trouw aan Baghdadi.”

Later in de clip zegt iemand nog:

“We zullen doorgaan op dit pad zolang er bloed zit in onze aderen en zolang een oog knippert. We zullen doorgaan met deze strijd totaan de overwinning. God is groter!”

Einde’

De maker van het bewuste filmpje ontkende dat het hier ging om het daadwerkelijk afleggen van de eed. Dat zou volgens hem in Nederland onlogisch zijn. Deze berichten werden opgepikt en de PVV in Den Haag³⁴³ wilde dat de gemeenteraad terugkwam van reces, en de PVV in de Tweede Kamer en PvdA-Kamerleden Marcouch en Recourt stelden Kamervragen.³⁴⁴ In de Kamervragen werd ingegaan op de vermeende eed van trouw aan Al Qaida (Al Qaida had toen de banden met ISIS nog niet verbroken; overigens wel ten tijde van het antwoord op de vragen) en de mogelijke dreiging die daarvan zou uitgaan. De minister antwoordde hierop:

‘Op basis van beeld en geluid van het betreffende filmpje kan niet onherroepelijk vastgesteld worden dat de betogers oproepen of aanzetten tot geweld of een gewapende strijd. De betogers lijken vooral te willen provoceren en blijven daarmee vooralsnog binnen de wettelijke kaders.

[...]

De deelnemers aan deze demonstratie zetten in hun gedane uitingen niet direct aan tot geweld in Nederland. Echter, met hun uitingen tonen zij aan dat zij de ideologie van het jihadisme aanhangen. Het fanatisme waarmee een fel antiwesterse ideologische opvatting wordt uitgedragen kan op den duur legitimering verschaffen voor gewelddaden in het Westen of tegen westerse

---

³⁴³ PVV Den Haag, ‘PVV roept raad terug van reces’, <http://www.pvvdenhaag.nl/index.php/15-fj-related/1037-pvv-roept-raad-terug-van-reces>, laatst bezocht op 15 augustus 2014.

³⁴⁴ Ministerie van Veiligheid en Justitie, 14 maart 2014, Antwoorden Kamervragen over het bericht dat Jihadisten in Den Haag trouw aan Al-Qaida zweren. Kenmerk: Z013Z25513 (Kamervragen PVV, vraagnummer: 2013Z25507).

doelwitten elders. Dat is de reden waarom de gevaren die uitgaan van het mondiale jihadisme zeer serieus worden genomen.’

De minister stelde niet te kunnen uitsluiten dat individuen uit deze groep demonstranten zouden afreizen naar Syrië om daar deel te nemen aan de gewelddadige strijd (dit is inderdaad ook gebeurd na de demonstratie) en gaf een lange lijst aan maatregelen die inmiddels genomen zouden zijn om verdere radicalisering en uitreizen tegen te gaan.

Waar de activisten benadrukten dat zij demonstreerden voor rechtvaardigheid, tegen de onderdrukking van moslims en in het bijzonder voor moslims die vastzaten als politieke gevangenen, werd er in de commotie niet meer ingegaan op die sentimenten en ideeën. Daarbij leek het nu alsof het filmpje een statement was van de gehele groep en dat bleek niet het geval. Integendeel, diverse aanwezigen betreurden de focus op ISIS in het filmpje. Zo zei een van hen tegen ons:

“Het gaat over dawla islamiyya [islamitische staat, hiermee wordt ISIS bedoeld], maar daarvoor stond ik er niet. Ik stond er voor die gevangenen.”

MdK: “Was je dan niet gegaan?”

“Nee, als je steun wil betuigen aan dawla dan moet je naar Syrië. Ik ben er dan ook helemaal niet blij mee. Kijk, dit kan weer [...] gebruikt worden natuurlijk. [...] Dat kunnen ze gebruiken.”

De betrokkene bedoelde hiermee dat de aanwezigheid bij de demonstratie en het verband met Al Qaida dat nu was gelegd tegen hem gebruikt zou kunnen worden door de autoriteiten. Eerder stelde hij ook op Facebook:

‘Ik dacht dat we daar voor de gevangenen stonden, en daar is helemaal geen aandacht aan besteed, dit lijkt net of het gemaakt is door geenstijl om ons in de problemen te brengen, om een bepaald beeld te maken, AllahuAlam [*Allahu a’lam*, God weet het beter]’

En een ander antwoord:

‘Vind ik ook [...], lijkt meer een promo voor dawla! De essentie van de protesten wordt niet eens benoemd!’

Dit wil niet zeggen dat de bewuste mensen niet achter ISIS stonden; op dat moment steunde men zowel Jabhat al Nusra als ISIS nog en maakten de meesten geen keuze tussen de twee. Het laat wel zien dat mensen met verschillende motieven naar deze protesten kwamen en hoewel de demonstranten geen moeite hadden om zich te verzamelen onder de islamitische zegelvlag die ook door ISIS gebruikt wordt, waren zij zich zeer bewust van de omgeving. Tegelijkertijd, omdat er verschillende stemmen en motieven waren, hadden de demonstranten niet onder controle hoe er tegen hen als groep werd aangekeken, mede ook door het perspectief van politiek en media, waarin dreiging, radicalisering en uitreizen centraal stonden.

Hoofdstuk 6: Subjectivering

Inleiding

Hoe werden de activisten aangesproken door politiek, beleid en media, hoe spraken zij terug en wat zegt dit over hun identiteit en subjectiviteit?³⁴⁵ Deze vragen proberen we in dit hoofdstuk te beantwoorden. We zullen dat doen aan de hand van twee verschillende casussen: één over een gebeurtenis en één over een persoon. We belichten in paragraaf 1 opnieuw de Hondius-casus, maar dan vanuit de dynamiek van de wisselwerking tussen enerzijds politiek, beleid en media en anderzijds hoe de activisten zichzelf verstonden en vormden. Deze casus laat vooral zien hoe een collectieve identiteit ontstond uit de interactie tussen activisten, media, politiek en beleid. Vervolgens gaan we in paragraaf 2 in op de casus van Abu Muhammed en hoe hij zichzelf probeerde te positioneren en vormen tot een standvastige en strijdbare moslim binnen de huidige maatschappelijke context.

6.1 De Hondius-casus: van voetbal naar jihadistische bijeenkomst

Al eerder (deel I) is de Hondius-casus geïntroduceerd. In die analyse lag de focus op de rol van de onderzoeker, de positie die hij innam en toegewezen kreeg. Hier zullen we de analyse verder uitbreiden en met name bekijken hoe het specifieke surveillanceregime gericht op specifieke groepen moslims zijn werk deed in het produceren van een collectieve identiteit.

Wanneer verschillende mensen bij elkaar komen, ook al is het onder één vlag en/of om dezelfde reden (voetbal en barbecue), dan wil dat nog niet zeggen dat er ook sprake is van een homogene groep met een collectieve identiteit. Die ontstaat vaak gaandeweg het activisme als gevolg van het appel van de omgeving aan de activisten (bijvoorbeeld door ze te categoriseren als 'radicaal') en de reacties van de activisten daarop (onder meer door een doordenking van hun eigen ideologie, zoals met *De Banier*). Een collectieve identiteit ontstaat op deze manier door een samenspel van zelfidentificatie door insiders en categorisering door outsiders. Activisten spelen daarbij per definitie een belangrijke rol omdat zij hun boodschap willen verspreiden, maar welke boodschap dat is en of die aanslaat, wordt mede bepaald door het appel vanuit de omgeving. Het samenspel dat daarbij ontstaat, is er één met meerdere regisseurs, maar niet altijd met één partij die een duidelijke controle heeft. Dit zien we ook bij de Hondius-casus: de verstoring van de partij voetbal met barbecue op 8 september 2013. In deze analyse zullen we zien hoe de activisten al voor het ingrijpen door de politie verwickeld waren in een samenspel van zelfidentificering en categorisering die de surveillance door de politie kleurde. Het ingrijpen en de nasleep zorgden

---

³⁴⁵ In de analyse laten we ons onder meer leiden door de benadering van Bracke. Zie onder meer: Bracke S. (2011), 'Subjects of debate: Secular and sexual exceptionalism, and Muslim women in the Netherlands', *Feminist Review* 98: 28-46

vervolgens voor een intensivering van dat samenspel, waarbij een categorisering van de groep als ‘radicaal’ en een zelfidentificatie als standvastig hand in hand gingen.

6.1.1 De proloog: de vlag

Een belangrijke activiteit in het Haagse circuit was het gezamenlijk sporten, zowel outdoor als indoor. Veel activisten van Behind Bars waren fanatieke voetballers en men had dan ook de gewoonte opgebouwd om in de weekenden te gaan voetballen. Het was een gelegenheid voor hen om onder elkaar te zijn, soms ook met de families. Af en toe nodigden ze anderen uit om te komen voetballen en op die uitnodigingen werd ook ingegaan, ook al waren het mensen die de ideologische lijn van Behind Bars niet deelden. Meestal vond er tijdens zo’n bijeenkomst ook een lezing plaats door een van de mannen: ontspanning, inspanning, plezier, vroomheid en ideologie konden blijkbaar goed samengaan. Belangrijk was ook dat deze activiteiten een soort eigen ruimte waren: de activisten waren onder elkaar, er was geen gedoe met politie en debat en ze konden de eigen omgangsvormen en opvattingen in praktijk brengen, zonder dat ze verstoord werden door politie, jongerenwerkers of anderen.

Dit alles veranderde razendsnel op het moment dat een foto van ongeveer veertig mannen op het voetbalveld, in de rij voor het gebed en met de islamitische vlag met het zegel van de profeet, op sociale media verscheen.

‘Salaamou alaaykoug waraahmatouAllaahie wabarakatou³⁴⁶,

Vandaag een prachtige dag gehad met de broeders maa shaa Allaah [*ma sha’ Allah*, Wat God wil]. Naast de barbeque een voetbaltoernooi gehad en prachtige vermaningen/lezingen. Moge Allaah de broederschap versterken en van ons houden.

Binnen enkele dagen komt er een video online in shaa Allaah [*in sha’ Allah*, Zo God wil].

Wa hayyaakougAllaah wa bayyaakoug³⁴⁷.

Het voetbal was al eerder aangekondigd:

---

³⁴⁶ *Al-salam alaykoug wa-rahmat Allah wa-barakatuhu*: Vrede, Gods genade en Zijn zegeningen zijn met jullie

³⁴⁷ *Wa hayyakoug wa bayyakoug Allah*: God moge jullie lang laten leven.

Afbeelding 41 Flyer 'Barbecue + voetbal' Namen e.d. zijn verwijderd.

De foto die met onderschrift op Facebook geplaatst werd, werd snel op Twitter geplaatst via het account Al Sham.

Afbeelding 42 Tweet Al Sham

Daarbij stond vermeld 'vanuit Nederland in steun aan de Islamitische Staat' (met het laatste werd verwezen naar Irak en Syrië). De commotie ging al snel over de zegelvlag. Dit was overigens niet de eerste keer dat die vlag op sociale media te zien was. Bovenstaande foto was van 2 september 2013, maar ongeveer een week eerder verscheen deze foto, gemaakt in Antwerpen:

Afbeelding 43 Foto via Facebook. Gezichten onherkenbaar gemaakt.

Deze foto leidde ook wel tot wat ophef in België, maar niet zozeer vanwege de vlag als wel vanwege de suggestie die op Facebook werd gemaakt dat Sharia4Belgium een nieuwe naam zou krijgen.³⁴⁸ Daar was geen sprake van, maar het leidde tot wel de nodige hilariteit onder sympathisanten. De zegelvlag was ook al eerder gebruikt, bijvoorbeeld tijdens het protest tegen *Innocence of Muslims* en de zegel was ook terug te vinden in het logo van Straat Dawah. In tegenstelling tot destijds riep de vlag nu veel meer onrust op en werd direct gerelateerd aan terrorisme en Syrië. De tweet van *Al Sham* werd vervolgens op Twitter opgepikt door onafhankelijk onderzoeker Pieter van Ostaejen en daarna ook door journalist Harald Doornbos. Bij Omroep West werd een en ander in verband gebracht met Hizb utTahrir (HuT).³⁴⁹ Dat klopte niet en dat liet de HuT ook weten. Uit de uitzending van Omroep West bleek dat de afbeelding wat angst, maar vooral onzekerheid en vragen opriep.³⁵⁰

Op sociale media en in de reguliere media werd voortdurend naar de vlag verwezen als ‘Al Qaida vlag’³⁵¹, ‘jihadvlag’³⁵² of ‘terroristenvlag’³⁵³. Dit kwam mede doordat het een vlag was die geregeld

³⁴⁸ Vandaag.be: ‘Sharia4Belgium denkt aan naamsverandering’, 30 augustus 2013, http://www.vandaag.be/binnenland/134797_sharia4belgium-denkt-aan-naamsverandering.html, laatst bezocht op 1 oktober 2014.

³⁴⁹ Een islamitische politieke beweging die democratie verwerpt en streeft naar vestiging van een kalifaat.

³⁵⁰ Omroep West: ‘Omstreden moslimvlag roept vooral veel vragen op’. <http://www.omroepwest.nl/nieuws/03-09-2013/omstreden-moslimvlag-roept-vooral-veel-vragen-op>, laatst bezocht op 1 juli 2014.

³⁵¹ AD.nl: ‘Haagse club schrikt van jeugd met al-Qaeda-vlag’. <http://www.ad.nl/ad/nl/1040/Den-Haag/article/detail/3503050/2013/09/03/Haagse-club-schrikt-van-jeugd-met-al-Qaeda-vlag.dhtml>, laatst bezocht op 1 juli 2014.

³⁵² Spitsnieuws: ‘PVV stelt Kamervragen over jihad-vlag’. <http://www.spitsnieuws.nl/archives/binnenland/2013/09/pvv-stelt-kamervragen-over-jihad-vlag>, laatst bezocht op 1 juli 2014.

³⁵³ Geenstijl.nl: ‘Foto! Haagse voetballers met terroristenvlag’. http://www.geenstijl.nl/mt/archieven/2013/09/foto_voetballers_isis.html, laatst bezocht op 1 juli 2014.

gebruikt werd door netwerken die zich affilieerden met Al Qaida en die ook tijdens de Arabische opstanden vaker te zien was geweest. Nu waren er verschillende zwarte vlaggen in omloop en zoals dat gaat met symbolen kunnen die vaak meerdere betekenissen genereren. Dat was al het geval met de eerste banier die de profeet Mohammed gebruikte: de *raya*. Daarnaast waren er zwarte vlaggen met de *shahada*, vlaggen met een afbeelding van het zegel van de profeet en één die vaak werd aangeduid als de Al Qaida-vlag, die dateerde van de Islamitische Staat van Irak. De bewuste vlag kon als zodanig gebruikt zijn en worden gebruikt door aan Al Qaida geaffilieerde groepen, maar in zijn algemeenheid hoefde dat niet zo te zijn. Dat hing van de context af, men kon de vlag ook tegenkomen bij mensen die niet Al Qaida en/of ISIS steunden. Dat wilde niet zeggen dat men de jihadistische strijd niet steunde, maar dat was niet per definitie uit de vlag af te leiden.

Het gaat er in deze analyse dus niet zozeer om óf de bewuste vlag in de foto een Al Qaida-vlag is of niet, maar dat hij door sommigen zo gezien werd en wat de consequenties daarvan waren. Of het dus om een politieke uiting van solidariteit en identificatie met Al Qaida ging of om gewoon een groepje gelijkgezinde vrienden die graag voetbalden, waren verschillende posities in dat debat en in de strijd om de definitiemacht. In dit specifieke geval droeg de media-aandacht, in termen van Al Qaida, terroristen en jihad, bij aan het vastpinnen van die betekenis aan die vlag en het in verband brengen van die drie termen met die vlag.

De PVV stelde Kamervragen en deze en de beantwoording ervan zijn interessant.³⁵⁴ De PVV vroeg: 'Hoe duidt u het zwaaien op een Haags veld met de jihad-vlag, die ook Al-Qaeda gebruikt?' Minister Opstelten antwoordde daarop: 'Ik zie dit incident als een uiting van steun aan het jihadistische gedachtegoed.' De koppeling van de vlag met Al Qaida en terrorisme kwam ook terug bij de PVV in de volgende vraag: 'In hoeverre bent u bekend met het gegeven dat Al-Qaeda een terroristische organisatie is die streeft naar de vestiging van een islamitisch rijk middels moord en doodslag?' Het antwoord van de minister was een herhaling van de vraag, maar dan bevestigend: 'Al Qa'ida is een terroristische organisatie die streeft naar een islamitisch rijk en daarbij op grote schaal dodelijk geweld gebruikt.' Op de vraag wat de minister ging doen, onder meer tegen een vermeende implementatie van de sharia in de Schilderswijk, stelde de minister onder meer: 'Ik beschouw de islam niet als ideologie, maar als godsdienst. Ik beoordeel de totaliteit van een godsdienst niet op basis van de gedragingen en interpretaties van een kleine gewelddadige minderheid die zegt zich te beroepen op diezelfde godsdienst.'

---

³⁵⁴ TK, 28 oktober 2013 Onderwerp Antwoorden Kamervragen over jihad-vlag op een Haags veld. Kenmerk 2013Z16466. De beantwoording van deze vragen vond plaats na het politieoptreden op 8 september 2014.

Met die opmerking maakte de minister een belangrijk en wezenlijk onderscheid dat het verschil tussen het kabinet en de PVV duidelijk moest maken. Het was een belangrijk punt omdat hij daarmee impliciet afstand nam van het islamofobe gedachtegoed van de PVV, maar tegelijkertijd ook voortborduurde op een belangrijke trend in de securitisering van de islam: een normalisering van moslims die niet uitgesloten moeten worden en een uitsluiting van moslims die zich niet houden aan datgene wat als normaal, acceptabel wordt beschouwd.³⁵⁵ Desalniettemin kwam zowel de PVV als de regering tot de conclusie dat het hier ging om een uiting van steun aan Al Qaida. Het OM stelde daarbij:³⁵⁶

“Zwabberen met een vlag is niet zomaar strafbaar,” zegt woordvoerder Wim de Bruin van het Landelijk Parket. “Veel valt onder de vrijheid van meningsuiting. Uiteindelijk hangt het af van de omstandigheden. Als iets opruiend is, en er bijvoorbeeld opstootjes ontstaan, of als het aanzet tot haat, dan zouden dat redenen kunnen zijn om een onderzoek in te stellen. Maar die zijn hier niet te zien.”

De Haagse politie meldt desgevraagd “de bedoeling, laat staan de achtergronden, van de foto niet te kennen”.’

Dit kwam het OM onder meer op kritiek te staan van PVV-leider Wilders die tweette:

‘Terroristenvlag op voetbalveld in Spoorwijk, Den Haag. Van Aartsen snurkt verder en Asscher doet in zijn broek’³⁵⁷

Er waren, behalve uit het circuit van de Haagse activisten, nauwelijks tegenstemmen tegen dit dominante vertoog. Daarmee hadden de activisten de controle verloren over wat voor hen een gezellig onderonsje was tussen gelijkgestemde broeders en waarbij de vlag het symbool was waaronder zij samenkwamen. Dat ze de controle over de definitie verloren hadden, werd eigenlijk pas een week later goed duidelijk voor hen.

---

³⁵⁵ Luca Mavelli, ‘Between Normalisation and Exception: The Securitisation of Islam and the Construction of the Secular Subject’, *Millennium - Journal of International Studies* 41, nr. 2 (2013): 180.

³⁵⁶ AD.nl ‘Haagse club schrikt van jeugd met al-Qaeda-vlag’: <http://www.ad.nl/ad/nl/1040/Den-Haag/article/detail/3503050/2013/09/03/Haagse-club-schrikt-van-jeugd-met-al-Qaeda-vlag.dhtml>, laatst bezocht op 1 juli 2014.

³⁵⁷ Geert Wilders op zijn Twitteraccount @GeertWildersPVV: <https://twitter.com/geertwilderspvv/status/374519135700791296>, laatst bezocht op 1 juni 2014.

6.1.2 Voetbal en barbecue: inbreuk en verstoring door de politie

De mannen in de Haagse netwerken bleven voortdurend benadrukken dat het hen slechts ging om het voetbal, maar tegelijkertijd haakten zij wel in op de commotie die was ontstaan. Enerzijds vonden ze de ophef belachelijk, storend en (weer) een kwestie van meten met twee maten (‘want vrijheid van meningsuiting geldt niet voor moslims’), maar anderzijds was het ook een manier om hun missie weer eens naar voren te brengen en meer nog om te laten zien dat zij niet bogen voor de druk van buitenaf. Voor de week erop werden dan ook nog meer mensen uitgenodigd. Uiteindelijk waren er op 8 september 2013 ongeveer vijftig mensen aanwezig, inclusief enkele kinderen en vrouwen. “De vlag moet en zal hangen”, zeiden enkele aanwezigen. Dat laatste moest echter wel met beleid. Toen een paar jonge jongetjes over het hele Hondius-terrein met de vlag liepen te zwaaien, werden ze door een van de mannen tot de orde geroepen. De vlag werd opgehangen bovenin de hoek van een hek bij het speelveld; moeilijk zichtbaar van buitenaf, maar niet te missen als je het terrein opliep.

De bijeenkomst vond overigens niet plaats in het Zuiderpark, zoals aangekondigd, maar op een veldje aan de Hondiusstraat. De belangrijkste reden daarvoor was het weer; omdat het ’s middags hard regende, was er een plek gezocht die deels overdekt was. In de aankondiging van deze bijeenkomst, die ook weer binnen de netwerken ruim werd verspreid via Facebook, werd melding gemaakt dat er een barbecue plaats zou vinden bij het voetbal. Vlak daarvoor werd echter duidelijk dat dit niet het geval was; omdat een van de mannen kort daarvoor getrouwd was, zou hij zorg dragen voor een huwelijksbuffet (*walima*). Sommige aanwezigen verwachtten dat de politie zou verschijnen. Hoewel duidelijk was dat ze niet hadden verwacht dat de politie zo zou optreden als ze uiteindelijk gedaan heeft, zagen we hier een duidelijke anticipatie bij sommige activisten op wat er komen ging. Deze anticipatie was gebaseerd op de categorisering en het tumult van de week ervoor die bij mensen het bewustzijn hadden geschapen dat ze onder het vergrootglas lagen als ‘radicale’ moslims.

Toen vervolgens de agenten het veld betraden, leek het alsof het ging om die barbecue. In ieder geval, toen na herhaaldelijk aandringen de reden van het optreden gegeven werd, werd gezegd: “Vanwege de barbecue die jullie gaan geven.” De agenten vroegen meteen om de identiteitsbewijzen van de aanwezigen.

Enkele activisten maakten meteen duidelijk dat de anderen hun identiteitsbewijzen niet hoefden te laten zien én dat de agenten zich moesten kunnen identificeren. De hele groep ging hierin mee, ook al zou later blijken dat niet iedereen het ermee eens was; dit was echter niet het moment om daar een discussie over te beginnen. Het liep uit op enkele korte schermutselingen en veel discussie, maar na korte tijd was de

gehele groep in een hoek gedreven. Ook aan de andere kant van het hek stond inmiddels politie en een politiehelikopter cirkelde eveneens rond. Op een gegeven moment werd de discussie feller en het aantal agenten op het trapveldje was toen toegenomen tot ongeveer dertig:

Activist: “Jij moet toch kunnen uitleggen, waarom wij, Nederlandse staatsburgers...”

Politie: “Dit is een overlastgevende locatie...”

Activist: “Wat is overlastgevende locatie?! Er is een jongerenwerker die daar nog steeds staat, de deur is nog open. Hij heeft geen overlast gemeld. Er zijn geen problemen. Kom met iets tastbaars. Kom met bewijs, man. Je maakt jezelf echt be-la-che-lijk. Je maakt jezelf echt belachelijk. Ja, klinkt misschien raar...Nee, wij zijn gewoon lekker aan het voetballen man. Wat is nou het probleem?”

Agent: “Wij willen gewoon je identiteit zien.”

Activist: “Waarom? Daar moet je een reden voor hebben als...”

Politie: “Dat heb ik toch al aangegeven. Alleen, als dat niet begrepen wordt...”

Activist: “Jullie komen hier met zulke stokken, alsof wij aan het rellen zijn. Wij zijn hier aan het voetballen. Wat is nou het hele probleem?”

Na deze uitwisseling begonnen de eerste schermutselingen met de politie. Twee van de aanwezige mannen werden met geweld door de politie tegen de grond geduwd tot ze onder controle waren en afgevoerd werden. De anderen scandeerden “*Takbir!*” en vervolgens “*Allahu akbar*”. Dat gebeurde daarvoor ook al en daarna nog diverse keren; telkens in reactie op het politieoptreden. Het kordon maakte de hoek waar de groep zich bevond steeds kleiner.

Zeker op het moment dat de politie geweld gebruikte, werd de sfeer agressief en werden er allerlei verwensingen geroepen zonder dat het overigens uit de hand liep. Later ging een van de mannen een lezing geven. Een gedeelte van de aanwezigen ging bij de spreker zitten, maar anderen bleven op kleine afstand staan. Hier een fragment:³⁵⁸

‘De moslims zijn door Allaah uitgeroepen als broeders van elkaar. Eenieder van jullie moet weten dat de overige banden ondergeschikt moeten zijn aan de band die je hebt met je broeder, zelfs je familiebanden.

Allaah azzawajal [*azza wa jall*, Verheerlijkt en vernheven zij Hij] zegt in de Qoraan:

---

³⁵⁸ We gebruiken hier de geschreven versie van de toespraak. Deze wijkt iets af van de gesproken tekst, maar de boodschap blijft hetzelfde.

‘Slechts de gelovigen zijn broeders van elkaar.’

[...]

En in een andere aya [koranvers] zegt Allaah:

‘En dankzij Zijn gunst werden jullie broeders.’

[...]

Wanneer onze broeders in de gevangenis lijden, Lehsen, Imad, Mohammad Bouyerie, Abu Imran, onze geleerden –moge Allaah hun spoedig bevrijden-, dan voelen wij dit en lijden wij ook. Wanneer onze broeders en zusters worden aangevallen in Shaam [*al-sham*], in Egypte en andere plekken dan voelen wij dit en lijden wij! Dit is hoe een echte moslim moet zijn!

En de Profeet {SalAllaahoe alayhi wassalaam} [*salla Allah alayhi wa-sallam*] heeft ons ook geleerd om hetgeen wij voor onszelf wensen ook voor onze broeders moeten wensen. Als jij vrij leeft en jou broeder in de gevangenis zit, dan dien jij ook voor hem vrijheid te wensen.

De Islam heeft ervoor gezorgd dat onze harten gereinigd zijn, en er niet gekeken werd naar afkomst, rijkdom of huidskleur.

[...]

Dus de Profeet keek hen aan en zei tegen hen: ‘Ayyoeha Naas! [*ayyuha al-nas*] O mensen! Jullie Heer is één, en jullie vader is één. Er is geen Arabier hoger dan een niet Arabier, noch is er een niet Arabier hoger dan een Arabier. Noch is een blanke hoger dan een donkere, of een donkere hoger dan een blanke Ilaa bi Taqwaaa! behalve op Taqwa {godsvrees}!’

In de Islamitische Staat leefden alle soorten mensen, en konden vrij rondlopen tussen de verschillende landen. Ze werden geregeerd door slechts één Khalifah [*khalifa*, kalief], volgens de Qoraan [koran] en de Sunnah [soenna] van de Profeet. Maar toen begonnen de smerige kuffaar [*kuffar*] naar onze landen te komen, ze namen de wortels van onze Islamitische landen over, en de kuffaar en vijanden van de Islam begonnen te proberen haat te zaaien tussen de moslims, het nationalisme in hun laten opkomen, en de moslims begonnen met elkaar te vechten. Tot we zagen wat er vandaag de dag aan de hand is. De Islamitische staten zijn opgesplitst, de Shariah van Allaah is verlaten, en de landen begonnen grenzen te zetten tussen elkaar, en het reizen ertussen is enkel mogelijk met een paspoort en met de toestemming van Amerika. En daarom mijn beste broeders dienen wij terug te keren naar de Wetten van Allaah, kijk naar Shaam [*al-sham*]. Vanuit de hele wereld gaan mensen erheen om hun broeders en zusters daar bij te staan! Hoe komt dit en

wat heeft hen overtuigd? Hetgeen ons verenigd, de Islaam! En hier dienen wij altijd naar terug te keren!

Zoals ‘Umar ibn al-Khattaab heeft gezegd:

“Wij zijn een volk die Allaah met de Islaam heeft geërd. Als wij eer in iets anders zouden zoeken dan zal Allaah ons vernederen.”

wAllaahi [*wa-llahi*] broeders wij dienen onze banden met elkaar goed te houden, ons te verenigen en bij elkaar te blijven. Als je jezelf gaat afscheiden ben je een makkelijke prooi. Je geeft jezelf aan de dwalende groeperingen en aan de kuffaar.

[...]

De superioriteit en het belang van broederschap tussen moslims werd benadrukt in de lezing; dat ging zowel over hun vrienden die gevangen zaten als over de mensen in Syrië die onderdrukt werden. Hier liep het vriendschappelijke en religieuze door elkaar heen en kwamen ze samen in de term ‘broederschap’. Het geven van de lezing zelf was daarbij een demonstratie dat de activisten zich niet wilden laten dwarszitten door de politie en dat ze zelfs tijdens een politieoptreden tegen hen gewoon doorgingen. Tijdens de lezing volgde dan ook nog een sneer naar de politie doordat de spreker stelde dat ze tijdens de lezing door de politie beveiligd werden. Daarmee draaide hij de situatie om: ze waren niet in een hoek gedrukt door de politie, maar gingen onder toezicht van de politie gewoon hun boodschap uitdragen.

Lang niet alle aanwezigen waren het eens met de ideologische lijn van de activistische *da’wa*-netwerken en ook niet met het optreden tegen de politie (het weigeren om zich te identificeren), maar vrijwel zonder uitzondering deelde men wel de opvatting dat dit optreden van de politie een bewijs was voor de anti-islamhouding van de Nederlandse staat. Het was immers ‘slechts een potje voetbal.’ Of zoals een van de aanwezigen stelde in een chat met een onderzoeker:

‘Zoals altijd gaan wij met een grote groep moslims voetballen en vaak voetballen ook niet-praktiserende jongeren met ons mee en vaak ook niet-moslims. Wij als moslims onderling zijn bij elkaar gekomen vanwege het feit dat de woorden die op onze vlag staan ons verenigd heeft namelijk “niets of niemand heeft het recht om te mogen worden aanbeden, behalve Allaah en Mohammed vrede zij met hem is de profeet van Allaah”. Dit is geen politieke manifestatie maar simpelweg onze identiteit.’

Zelfs al beperkten moslims zich volgens aanwezigen bij ‘Hondius’ slechts tot voetbal onder elkaar, voor de ongelovigen zou het nooit genoeg zijn, was de indruk die tijdens het optreden van de politie naar

buiten kwam. Deze indruk werd in de lezing zijdelings benadrukt en vormde na het gebeuren een rode draad in de reacties op Facebook en andere media. Dat wil niet zeggen dat de aanwezigen géén actie van de politie hadden verwacht. Dat was wel degelijk het geval, maar het uiteindelijke optreden van de politie met een paraat peloton, straten die afgezet zijn, helikopters in de lucht en uiteindelijk gesommeerd worden om te vertrekken, was iets wat hen verrast had en tot de nodige woede leidde.

6.1.3 Het optreden van de politie

Vanuit politie en OM werd na het gebeuren vrij snel de boodschap verspreid dat het hier om een politieke manifestatie zou gaan. Op de site Regio15.nl³⁵⁹ lezen we:

‘De politie had er via de social media lucht van gekregen dat de groep een bijeenkomst aan het voorbereiden was. Voor deze manifestatie was niet - zoals is voorgeschreven - melding gedaan bij de burgemeester van Den Haag. De politie werd vorige week geconfronteerd met een foto waarop orthodoxe moslims te zien zijn op een voetbalveldje in het Laakkwartier met een vlag die wordt toegeschreven aan jihadstrijders van de terreurgroep Isis.

In eerste instantie waren er geluiden dat de bijeenkomst zou gaan plaatsvinden in het Zuiderpark, maar later werden de aanwijzingen steeds concreter dat men een barbecue had georganiseerd op het Richard Krajicek Playground aan de Hondiustraat.

Na overleg binnen de “Driehoek” (burgemeester, openbaar ministerie en politie) is besloten dat er opgetreden zou worden. De 41 orthodoxe moslims, allen uit Den Haag, verbleven zonder aanwijsbaar doel op een sportveldje, aldus de woordvoerder van de politie. Een barbecue werd niet aangetroffen. Met een grote hoeveelheid agenten van het Parate Peloton werd van de 41 deelnemers de identiteit gecontroleerd. Vijf personen weigerden mee te werken en werden aangehouden. Er was wat duw- en trekwerk, waarop de politie licht fysiek geweld heeft toegepast. De sfeer op straat was door dit alles nogal gespannen.’

Opvallend was dat hier nergens meer melding werd gemaakt van het verhaal dat de mannen zouden gaan barbecueën; iets wat door de politie op het veld wel was gesteld. Dat de mannen op het veld verbleven zonder ‘aanwijsbaar doel’ is niet helemaal correct. Het ging in alle aankondigingen immers om voetbal, maar wellicht duidt een dergelijke zinsnede erop dat het binnen het perspectief van radicalisering en ronselen onduidelijk was.

---

³⁵⁹ Regio15.nl, Politie beëindigt moslimbijeenkomst, <http://www.regio15.nl/actueel/lijst-weergave/21-politieonderzoeken/17460-politie-beeindigd-moslimbijeenkomst>, laatst bezocht op 1 juli 2014.

In *de Volkskrant*:³⁶⁰

‘Zondag kwam een veertigtal moslims bijeen op een speelveldje aan de Hondiusstraat. Om te voetballen, zeggen ze zelf. “Dat zag er niet zo uit”, reageert politiewoordvoerder Wim Hoonhout. “41 volwassen mannen in de schemering op een trapveldje, die een vlag ophangen en leuzen scanderen. Dat is geen gemiddeld potje voetbal.”’

Dit commentaar leverde nogal wat hilariteit en spot op onder betrokkenen, aangezien zij vonden dat de politie hier een gewone wedstrijd van ADO Den Haag beschreef: compleet met leuzen en vlaggen. Het is de moeite waard om even te kijken naar het politiedossier dat is aangelegd naar aanleiding van de signalen en het optreden zelf met de vijf arrestaties. Het rapport van de politie, dat we in zijn geheel hebben ingezien en ons deels ter beschikking is gesteld, begint als volgt:

‘Wij verbalisanten zaten aan het bureau in de briefing voorafgaand aan onze dienst, die zou beginnen om 14.30 uur. Aan het einde van de briefing kwam er een bericht binnen dat er radicale personen zich zouden verzamelen op de Hondiusstraat op de playground Richard Krajicek Foundation. Men zou een moslim achtergrond hebben.

[...]

Wij kwamen aan bij de Gaslaan en parkeerde daar ons opvallende voertuig. Wij hadden daar zicht op de playground door 2 hekken heen. Wij zagen daar diverse personen staan op het speelplein. Wij zagen daar een vrouw lopen met een donker niquaab [nikab]. Wij zagen dat er diverse kleine kinderen op het terrein rond renden. [...]

Op de playground zagen wij verschillende groepjes op het terrein staan. Wij zagen dat af en toe de samenstellingen daarvan wisselden. Wij zagen dat aan de school een soort van overkapping aanwezig is. Onder deze overkapping stonden diverse tafels met vermoedelijk levensmiddelen en drinken. Wij zagen dat er af en toe personen heen liepen om er wat vandaan te halen. Van de personen die op het terrein aanwezig waren droegen een groot aantal Djellaba’s, zagen wij. Na verloop van tijd zagen wij dat er een aantal van hen begonnen te voetballen. Hierbij werden twee partijen gemaakt met gele en oranje hesjes. [...]

Terwijl een deel van de jeugd aan het voetballen was zagen wij dat de groepjes rondom het veld steeds een wisselende samenstelling hadden. Wij zagen dat op het scorebord bij het voetbalveld

---

³⁶⁰ *De Volkskrant*: ‘Radical Haagse moslims: Meer “voetbalacties” tegen politie’, <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3506948/2013/09/10/Radicale-Haagse-moslims-meer-voetbalacties-tegen-politie.dhtml>, laatst bezocht op 1 juli 2014.

een zwarte vlag met witte letters was opgehangen. Tegenover het scorebord aan de andere zijde van het veld aan het hekwerk zagen wij ook een zwarte vlag hangen.’

Elders in het dossier staat dat er een ‘grote groep mensen’ zou zijn die ‘overlast veroorzaakten op de Playground van de Richard Krajicek Foundation’. Dat werd verbonden met het radicaliseringsperspectief doordat er gewezen werd op ‘radicale personen’. Ook zien we hier een verwijzing naar de vlag.

Uit het dossier blijkt dat op zondag 8 september 2013 door een agent een onderzoek is ingesteld naar aanleiding van ‘een mogelijk samenkomen van een groep mensen die mogelijk jongeren ronselen voor de gewapende strijd in Syrië.’ Verderop in het dossier blijkt dat de directe aanleiding een Facebookbericht was, waar het volgende in te lezen viel:

‘Onze Vlaggen-BBQ zal in shaa Allaah [in sha’ Allah] beginnen vanaf 12:30 uur. Het zal gehouden worden in het Zuiderpark tussen de herten, kinder(water)speeltuin en openlucht fitness. Broeders die de weg niet kennen spreek met iemand af van Den Haag en neem voor de zekerheid een telefoonnummer van een van hen.

Tagg elkaar in de reacties Baraak Allaahou fiekoum! [*baraka llah fikum*, Moge God jullie zegenen]’

Dat de bijeenkomst niet in het Zuiderpark zou plaatsvinden, was pas later bekend bij de politie en na enig zoeken en observeren kwam zij uit bij de Hondiusstraat. In het politiedossier werd daarbij de naam genoemd van een van de activisten die dan al eerder in verband was gebracht met ronselen. De agent stelde vervolgens vast dat die persoon met anderen aanwezig was op het veld van de Richard Krajicek Foundation: ‘Ik zag dat daar volwassenen maar ook jonge personen aanwezig waren. Ik zag dat zij gekleed waren in islamitische kledij welke vaak wordt gedragen door wat radicalere gelovigen.’ En elders in het dossier: ‘De groep bestond in eerste instantie uit 15 personen maar groeide snel uit tot ongeveer 40 à 50 personen. Personen uit deze groep hingen vlaggen met een jihadistisch karakter in de hekken van de Playground.’

Het ging hier om de vlag met de islamitische geloofsbelijdenis, deels bovenin en deels in het midden van de vlag in een afbeelding die de zegel van de profeet Mohammed voorstelt. In de volksmond wordt deze vlag ook wel de ISIS-vlag genoemd, hetgeen verklaart waarom deze wordt aangeduid als vlag ‘met jihadistisch karakter’. Een tweede vlag, de *tawhid*-vlag (zwart met in het wit de *shahada*) was ook

aanwezig. Volgens het politiedossier werden beide vlaggen opgehangen. Volgens de activisten echter zijn deze vlaggen geen politieke manifestaties, maar is de geloofsbelijdenis die erop staat hun identiteit.

Net zoals de activisten in hun opstellingen en optreden zich baseerden op de voorgaande week, deed de politie dat ook. Die verwijzing kwam ook terug in het politierapport: ‘Een week eerder bleek er in het verzorgingsgebied van politie Laak een samenkomst te zijn geweest waarbij ook vlaggen met een Jihadistisch karakter werden getoond. Door het tonen van de vlag was maatschappelijke onrust ontstaan.’ Verderop in het dossier werd naar dezelfde mannen bij die eerdere gebeurtenissen verwezen als ‘een groep radicaal uitziende moslims’ en deze zouden met een ‘jihadistische vlag’ gezwaaid hebben. Het idee ontstond daardoor blijkbaar bij de politie dat ‘dezelfde groep van vorige week mogelijk vandaag, zondag 8 september 2013 weer bijeen zou komen met hetzelfde doel.’ Dit doel zou als volgt zijn: ‘Namelijk het samenkomen met gelijkgestemden en het tonen van de jihadistische vlag met als gevolg grote maatschappelijke onrust.’

De verwijzingen naar ‘maatschappelijke onrust’, ‘radicaal’, ‘overlast’, ‘jihadisme’ en ronselen kwamen voortdurend terug in het dossier. Zo werd vastgesteld dat ‘[...] op het terrein personen aanwezig waren, die een jihadistische strijd voorstaan en betrokkenheid met werving voor jihad-strijders [werd] reëel [...] geacht.’ Elders in het dossier: ‘Ik hoorde vanaf het speelveld dat er radicale leuzen werden geschreeuwd, kennelijk in de richting van de politie die daar optrad. Ik hoorde dat er “Allah Akbar” meerdere keren hard werd geroepen.’ En: ‘Er was bekend geworden dat naast voetballen er ook druk overleg werd door deze groep en een zwart witte vlag met Arabische teksten hadden opgehangen. Deze vlag was [door een agent] herkend als vlag die ook wordt gevoerd door aan Al Qiada [sic] gerelateerde organisaties. [De agent] had sterk de indruk door het gedrag van de groep, dat deze niet aan het voetballen waren op de Richard Krajicek Foundation playground. Maar een geheel ander soort bijeenkomst hielden. In de buurt zouden al langer geluiden zijn dat onbekende personen de jeugd probeert aan te sporen tot Moslim radicalisering.’

Door de buurt zou al eerder geklaagd zijn over overlast en de locatie was dan ook aangemerkt als overlastlocatie, maar het werd niet helder uit het rapport of dit ook betrekking had op de activisten. De politie besloot op basis van dit alles (en na overleg met burgemeester en het Openbaar Ministerie) om ‘in het kader van de handhaving van de openbare orde de identiteit van deze personen vast te stellen en deze te doen verwijderen van de locatie.’ Het parate peloton is daarvoor ingezet omdat, zo gaf de politie aan, het ging om een grote groep. Het was een opvallende legitimering van de politie omdat deze afweek van de reden die op het veld zelf was opgegeven, namelijk dat er een barbecue zou plaatsvinden die niet zou

zijn toegestaan. Wel werd er op het veld aangegeven dat de voetballers zich bevonden op een ‘overlastgevende locatie’; iets wat dus ook in het dossier meermalen terugkomt.

In totaal werden er vijf mensen gearresteerd. Eén persoon vanwege openlijk geweld en verzet bij aanhouding; één persoon vanwege het niet op eerste vordering tonen van het identiteitsbewijs en verzet bij aanhouding; één persoon vanwege het niet voldoen aan bevel of vordering; één persoon vanwege het niet op eerste vordering tonen van het identiteitsbewijs en opruiing; en één persoon vanwege het niet op eerste vordering tonen van het identiteitsbewijs. Twee van deze arrestaties vonden plaats buiten het veld. Eén persoon is gearresteerd nadat hij langs de *playground* naar eigen zeggen naar huis liep. Hij zou de aanwijzingen van de politie niet begrepen hebben volgens de aanwezigen. Deze oudere man behoorde niet tot de bezoekers van de *playground*. De vierde persoon was naar het veld gekomen nadat hij, volgens zijn eigen verklaring, een telefoontje had gekregen (hij wilde de naam van de beller niet aan de politie geven). Een van de andere betrokkenen die ook buiten het veld bij hem stond, riep “takbir” volgens hem, waarop de mensen op het veld reageerden met “Allahu akbar”. Hij werd gevraagd om zijn identiteitsbewijs door de politie; hij vroeg waarom en ‘daarop is hij aangehouden’. Deze persoon hoorde wel tot de Haagse vriendengroep, maar was niet vaak aanwezig bij de demonstraties en dergelijke en beschouwde zich ook niet als activist. Volgens de politie was hij aangehouden omdat hij *takbir* zou hebben geroepen, hetgeen volgens hen had geleid tot onrust op het veld. Hij is uiteindelijk gearresteerd wegens opruiing en het niet tonen van een legitimatiebewijs. Volgens de waarnemingen van de onderzoeker is het echter wel degelijk iemand anders geweest die *takbir* heeft geroepen.

6.1.4 De epiloog

Nieuws over ‘Hondius’ bereikte al tijdens de gebeurtenissen de sociale media, aangezien diverse aanwezigen er zelf over berichtten op Twitter en Facebook (V verwijst naar aanwezigen bij ‘Hondius’, A naar afwezigen):

‘V1

Staande gehouden door de politie. Broeders opgepakt, walima [huwelijksbanket] geslaagd, klappen uitgedeeld aan de politie. Binnenkort meer!

10 people like this. 1 share

A1: broeders wie zijn opgepakt?

V1: We zijn omsingeld door hun, DIT IS VRIJHEID

A2: Hasan Car huhh waaromm ???

A2: wat was hun reden qatalahumAllah [*qatalahum Allah*, Moge God hen bestrijden]

A3: De vlag hangt wel hoog tabarakallah [*tabaraka Allah*, Geprezen zij God]

A3: Gaat verder alles goed ikhwaan [*ikhwan*, broeders]

A4: Subhana Allah [*subhan Allah*]

A4: Qatalahumullah anna yu'fakoun [*qatalahum Allah anna yu'fakouna*, Moge God hen bestrijden, hoe kunnen zij zo afwijken³⁶¹]!!!!

A3: Ameen

A5: Wat is er gebeurd broeder?

A5: Allahu akbar

V2: moge Allah hun snel bevrijden...

A3: Ameen ya rab [*amin ya rabb*, Amen oh Heer]

A5: Waarom kwam politie zo met grote getallen?

V2: er was geen enkele aanleiding voor, geen overlast niks, enkel omdat we Muslim zijn

V3: Moge Allaah onze geliefde broeder zo snel mogelijk vrij laten komen & die honden stikken in hun woede!

V2: broeders, ameen

V3: mijn excuses akhi [broeder].

A4: ameen ya rabSee

A4: <http://nos.nl/artikel/549111-bijeenkomst-islamisten-voorkomen.html>

Bijeenkomst islamisten voorkomen

V2: je mag als Muslim dus niet meer voetballen...

A4: In sha allah [in sha' Allah] volgende week weer

V3: Moge allah hem bevreiden!

V2: hen, ameen

A4: hen, ameen!

V4: moge Allaah hen bespoedig bevrijden, Allaahuma [*Allahuma*, oh God] amien!!!

V5: T was juist beter gegaan meer broeders waren later bij gekomen eten is door gegaan en ons ongelooft in democratie is toe genomen en onze oproep naar t pad van Allah is in kracht toegenomen er zijn nieuw broeders van de straat naar het pad van Allah gekomen moge Allah ons en hun standvastigheid geven en overwinning aan Allah mujahidien [*mujahidun*] en muslimien [moslims] overal terwereld moge Allah de gearresteerde broeders standvastigheid geven aamien! Aamien!aamien! Takbier!!!!

A3: Ameen!

V6: ALLAHU AKBAR!!!!

---

³⁶¹ Laatste zin van de koranvers 9:30.

V7: Zeker geslaagd dagje, we hadden zelfs beveiliging tijdens de lezing van onze geliefde broeder [...], moge Allah hem belonen daarvoor. Alle broeders bedankt voor een topdagje, moge Allah ons noog heel vaak samen brengen In Shaa Allah [*in sha' Allah*]

V8: In sha Allah' [*in sha' Allah*]

Hier zien we hoe het optreden van de politie direct ingekaderd werd als onderdeel van de strijd tegen moslims en, het zoveelste, bewijs dat democratie verworpen diende te worden. Maar ook hoe de activisten de Hondius casus gebruiken om te laten zien dat zij niet buigen voor de politie. Dit zagen we diezelfde nacht nog een keer. Nadat de laatste mannen waren vrijgelaten, ging een groep naar een ander veld en maakte daar een foto die men ook naar de media stuurde. De boodschap was helder: wij wijken niet.

Afbeelding 44 Foto gemaakt door de activisten op een Cruijff court elders in de stad in de avond van 8 september 2013

'Al sturen ze nog 50 man en nog meer helikopters, wij zullen door gaan met voetballen en dawah doen. Het is niet verboden, dus waarom zouden wij dat niet mogen doen?' 'De politie moet niet denken dat ze ons kunnen intimideren. Wij zijn leeuwen. Wij laten ons echt niet afschrikken door een paar VMBO'ers met een wapenstok,' [...]. 'Volgende week zijn wij er weer. Die week erop weer. En die week dáárop weer.'

Na afloop bleek overigens ook dat niet iedereen het eens was met het standpunt om zich niet te identificeren. Sommigen, die ideologisch gezien niet op de lijn zaten van Behind Bars, wezen het aangaan van de confrontatie met de politie af. Ook anderen hadden zo hun twijfels, zonder overigens hun 'broeders' te willen bekritisieren of af te vallen. Zeker degenen die op een andere ideologische lijn zaten, bleken de vlag nodeloos provocerend en aandachttrekkend te vinden. Dit geeft ook aan dat het niet verstandig is om alle aanwezigen over één kam te scheren; wat hen in dit geval allemaal bond, was niet de ideologie, maar het voetbal. Vandaar ook de verontwaardiging onder vrijwel alle aanwezigen over het politieoptreden en in het bijzonder over wat men ervoer als machtsvertoon.

In de dagen erna werden de aanwezigen zowel geprezen als bekritiseerd. Er waren er die hen prezen omdat ze hadden laten zien dat moslims niet over zich heen laten lopen. Anderen bekritiseerden de aanwezigen vanwege, wat zij zagen als, nodeloze provocaties en aandachttrekkerij; wat volgens hen niet des islams zou zijn en moslims opnieuw een slechte naam zou geven. Deze reacties waren overigens vooral gebaseerd op de berichten in de media hierover en dus op het idee dat het een homogene groep was. Overigens werd de aanvankelijke media-aandacht door iedereen bekritiseerd, maar later in de week meer gewaardeerd.

6.1.5 De betekenissen van 'Hondius'

In de kringen van de Haagse activisten is het incident op 'Hondius' uitgegroeid tot een begrip. Hoewel het er zeker voor gezorgd heeft dat er ook mensen waren die juist afstand namen van en hielden tot dit losse netwerk (ook onder degenen die toen aanwezig waren), benadrukten veel activisten juist hoezeer dit incident hen de ogen had geopend. Moslims konden niet eens gewoon gezellig onder elkaar voetballen of er werd al een probleem van gemaakt, was de teneur van de uitspraken van velen. Het diende als bevestiging voor henzelf dat zij als mensen die de 'ware' islam volgden, per definitie vervolgd werden en als 'bewijs' om anderen hiervan te overtuigen.

Dat wil niet zeggen dat men onverdeeld positief was over 'Hondius'. Het was inderdaad zo dat het netwerk in wisselende samenstelling (en soms met buitenstaanders) met elkaar voetbalde en soms een barbecue hield. Aanvankelijk was dit nooit bedoeld als politiek statement, maar eerder als het scheppen van eigen ruimte in tijd (weekend) en plaats (verschillende speelvelden in Den Haag) waar men onder elkaar kon zijn, met gelijkgestemden, los van allerlei dagelijkse en politieke beslommeringen; een eigen ruimte waarin men niet gecategoriseerd werd als 'radicaal', 'gevaarlijk' of 'ongewenst', maar waarin vermaak en broederschap door middel van lichamelijke oefening, eten en soms een lezing centraal stonden. Die relatief ongecompliceerde vrije ruimte was met 'Hondius' verdwenen. Er is na 'Hondius'

nog maar een paar keer gevoetbald en hoewel dat ook te maken had met het verslechterende weer en het vertrek van mensen naar Syrië, wezen velen ook naar 'Hondius' dat het hele idee van een ontspannen potje voetbal toch verpest zou hebben. En waar het idee bij het voetbal was om ongedwongen samen te zijn zonder bemoeienis van buitenaf, stond iedereen nu ineens geregistreerd bij de autoriteiten aangezien van alle identiteitsbewijzen een foto was gemaakt.

In de dynamiek die we hier zien tussen media, politiek, politie en de activisten haakten de laatste duidelijk in op het optreden van de andere partijen, die weer reageerden op hen en zo ontstond er een vicieuze cirkel die leidde tot bepaalde effecten die de activisten wenselijk vonden (het verspreiden van hun identiteit en boodschap), maar ook tot effecten waar ze geen controle over hadden (het verlies van een ongedwongen vrije ruimte). Dat gold eigenlijk voor alle partijen. Waar de politie juist (na overleg met OM en de burgemeester) een einde probeerde te maken aan deze bijeenkomst, droeg ze ook bij aan het versterken van het imago van dit netwerk en waar de media niet de woordvoerder wilden zijn van de activisten, droegen ze die boodschap wel degelijk uit, simpelweg omdat ze erover rapporteerden:

Afbeelding 45 De Volkskrant 9 september 2013, met de foto gemaakt door de activisten

Het optreden van de politie is voor ons moeilijker te duiden, maar we kunnen enkele dingen aanstippen. Ten eerste zorgde het optreden ervoor dat de politie een goed beeld had van wie er allemaal aanwezig waren. Niet alleen moest iedereen zich identificeren, maar van ieder identiteitsbewijs is ook een foto gemaakt en alles is gefilmd. Ten tweede heeft de politie de boodschap afgegeven wél op te treden tegen de Haagse activisten; in tegenstelling tot de week ervoor, toen het OM niet wilde ingrijpen. Ten derde, de

politie gebruikte termen als ‘overlast’, ‘maatschappelijke onrust’ en ‘radicaal’ als legitimeringen om in te grijpen. De term ‘overlast’ geeft, evenals ‘radicaal’, aan dat iemands gedrag of wellicht zelfs al iemands aanwezigheid in de publieke ruimte niet acceptabel is, niet behoort tot wat in dit geval de politie of omwonenden een normale, acceptabele en verwachte aanwezigheid in de publieke ruimte vinden. Daarbij kunnen we ons wel afvragen of de verantwoordelijken voor de politieactie hadden voorzien dat de activisten een geheel eigen draai zouden geven aan dit optreden. In feite hebben de activisten de term ‘radicaal’ overgenomen als een geuzennaam, maar dan in de betekenis van standvastig en niet wijkend voor het met twee maten metende politieapparaat.

De term ‘radicaal’, zoals gebruikt in het politiedossier en in de berichtgeving van de media, zorgde ervoor dat de ideologische verschillen van de groep voetballers verdween; het waren ook geen voetballers meer, het waren mensen die een dreiging vormden. Het haalde mensen uit hun eigen specifieke context, verborg hun ideologische kritiek en plaatste ze apart als een homogene groep die niet voldeed aan de mores van de samenleving zoals de autoriteiten dat graag zouden zien. En dat was ook precies de boodschap die de Haagse activisten ’s nachts afgaven met hun foto en hun bericht naar de media: ‘Wij zijn niet van plan om te buigen voor de overheid en we gaan door.’ Dat was ook een van de redenen dat diverse aanwezigen het incident beschreven als een “mooie dag”; ze konden laten zien waar de politie voor stond (het verdedigen van vrijheid die juist niet voor moslims gold) en waar zij voor stonden: standvastige, strijdbare moslims die niet bogen voor het onrecht van ongelovigen voor wie het toch nooit goed genoeg was zolang zij moslim waren. En dat maakte een bijeenkomst van voetballers nog niet per se een manifestatie, maar wel politiekeer dan de meesten van hen zich realiseerden.

Waar de activisten probeerden om in eigen kring te voetballen, hun ‘broederschap’ te beleven en onder elkaar te zijn zonder bemoeienis van buitenaf, raakte dit voetballen gepolitiseerd na het tweeten van een foto met de zegelvlag. Deze vlag was voor het grote publiek inmiddels verbonden geraakt met Al Qaida en ISIS en de foto bracht dan ook een nieuwe dynamiek tot stand. De activisten gingen daarin mee omdat het hun iets opleverde: een sterke identiteit. Eén die door henzelf werd gepresenteerd als standvastige moslims die, omdat ze standvastig waren, werden bekritiseerd door niet-moslims die met twee maten zouden meten. En een sterke identiteit omdat ze onmiddellijk met Al Qaida en ISIS in verband werden gebracht, wat het label ‘radicaal’ bevestigde. Deze drie dimensies (standvastigheid, met twee maten meten en ‘radicaal’) bepaalden de collectieve identiteit die uit deze wisselwerking kwam.

6.2 Casus Abu Muhammed: standvastige moslims?

Waar we in de vorige paragraaf vooral bekeken hoe een specifieke gebeurtenis bijdroeg aan de vorming en identiteit van activisten als standvastig en sterk, kunnen we ook bekijken hoe dit thema uitwerkte in de levensloop van een specifieke activist: Abu Muhammed.³⁶² Om te begrijpen hoe Abu Muhammed de persoon is geworden die hij is, hoe hij daarbij is beïnvloed en wat zijn eigen rol daarin is, dienen we ons te realiseren dat alle jongeren opgroeien in een wereld waarin hun vanuit meerdere kanten wordt verteld wie ze zijn en welk gedrag daarbij hoort. Jongeren reageren daar op hun beurt weer op en in dat samenspel komt een individuele subjectiviteit tot stand. In het geval van Abu Muhammed waren er verschillende constellaties van waaruit een beroep op hem gedaan werd. Vanuit school om zich op te stellen als leerling, vanuit familie en vrienden om zich op te stellen als een loyale Marokkaan en moslim, vanuit de moskee om een goede moslim te zijn en vanuit de bredere samenleving wie hij is en hoe hij zich dient te gedragen. Op basis van informele gesprekken, observaties en interviews waarin hij terugblijkt op zijn leven, analyseren we hoe zijn zelfverwezenlijking als ‘standvastige moslim’ een centraal motief vormt in zijn biografie.

Zijn levensloop is vanzelfsprekend niet gelijk aan die van anderen, maar geeft een goed beeld van hoe jonge mannen zichzelf vormen tot vrome moslim en activist in een wisselwerking met specifieke lezingen van de islam en invloeden vanuit politiek en media. Daarbij is Abu Muhammed een van degenen die gemarteld zijn in een Pakistaanse gevangenis, en een Syriëganger en daarmee neemt hij ook symbolisch een belangrijke plek in. Het is iets wat hem (overigens niet geheel naar de zin van Abu Muhammed zelf) status oplevert.

6.2.1 Een repertoire van anders-zijn en verbondenheid: buitenlander, Marokkaan en moslim

Abu Muhammed groeide op buiten de Randstad. Zijn schoolperiode in een klein stadje was zeker geen ongelukkige tijd. “Maar in mijn omgeving waren alleen Nederlanders, en die zeiden: ‘Abu Muhammed is een buitenlander.’ Oké, dacht ik toen, het is niet ‘ons’, maar ‘wij’ en ‘zij’.”

De wereld veranderde met de aanslagen van 11 september 2001. “Ik begreep de link met Palestina”, vertelde Abu Muhammed. “Moslims hebben Amerika aangevallen om wat er in Palestina gebeurt. Maar verder snapte ik het niet.” Hij merkte dat leraren zich negatief over de islam begonnen te uiten en dat de samenleving veranderde. “Ik moest mezelf telkens verdedigen. Er werd van alles over de islam gezegd,

---

³⁶² Bron: gesprekken met Abu Muhammed. Delen van deze casusbeschrijving zijn (soms in licht gewijzigde vorm) met toestemming overgenomen van: M. de Koning en J. Kostense, ‘Oh Aleppo - Hoe Abu Muhammed een Syriëganger werd’. *De Groene Amsterdammer*, 17 september 2014.

bijvoorbeeld dat vrouwen werden onderdrukt. Ik ging graag de discussie aan, want ik voelde het als een persoonlijke aanval.”

Dat gevoel was niet uniek. Veel moslimjongeren vonden dat ze na 9/11 voortdurend ter verantwoording werden geroepen, blijkt uit onderzoeken, en dat ze persoonlijk werden aangesproken op de daden van andere moslims. Sommigen keerden zich daardoor van de islam af, anderen gingen zich juist in het geloof verdiepen, zodat ze weerwoord hadden op kritiek. Ze gingen de spirituele kant op, los van enige sociale verbanden, of kwamen terecht in salafistische netwerken. De negativiteit wilde nog niet zeggen dat Abu Muhammed zich afsloot van anderen:

“Ik was meer bezig met mijn geloof dan anderen. In die zin was ik een *Einzelgänger*. Maar ik ging met iedereen om. Ik kwam bij Nederlandse vrienden thuis, zij bij mij. Ik ging ook om met Marokkanen en Turken. Als zij iets slechts wilden doen, ging ik niet mee. Allah heeft dat immers verboden. Ik denk dat ik als kind al een godsbesef had en dat ik het belangrijk vond om standvastig te zijn.”

Van huis uit kreeg Abu Muhammed wat hij noemt een ‘standaardislam’ mee die zich vooral richtte op het correct uitvoeren van rituelen en vooral niet politiek was. Hij kan niet echt een moment aanwijzen waarop hij zich definitief ging toeleggen op ‘een goede moslim’ worden. Er was wel één verhaal dat hem in die tijd aan het denken zette:

“Mijn moeder had een goede vriendin en haar kinderen waren vrienden van ons. Haar ex had haar anderhalf jaar lang gegijzeld. Ze waren gescheiden, maar hij kwam bij hen en ging niet weg en liet hen ook niet gaan. Op een nacht, ik was 7 of 8 jaar, hief ik mijn smeekbeden tot God en ik vroeg aan God of mijn vriend die nacht zou komen. En direct daarna ging de deur open, en moeder vertelde dat ze er waren, dat ze gevlucht waren. Ik had een smeekbede verricht en hij was er. Toen realiseerde ik me: God verhoort mijn smeekbedes. Dat geloof in God heb ik meegenomen in mijn puberteit. Ik beging geen grote zondes. Wel kleine natuurlijk.”

Hij praatte gewoon met meisjes en deed dingen die eigenlijk niet bij de islam horen. “Ik had veel Nederlandse vrienden. We gingen naar het zwembad, ik luisterde naar rap en deed graag aan Sinterklaas. Een buitenstaander zou me zien als een standaard-Marokkaan, die niet veel met het geloof bezig was. Maar ik wist al wel dat, als ik op mijn vijftiende een baard zou kunnen laten groeien, ik die zou laten staan. De basis die ik heb meegekregen van mijn moeder heeft ervoor gezorgd dat ik altijd een sterke

interesse had in het geloof.” Kort gesteld kunnen we zeggen dat Abu Muhammed, terugkijkend op zijn leven, vaststelt dat hem van meerdere kanten werd verteld wie hij was en wie hij niet was en welk gedrag daarbij gepast en ongepast was zonder zich helemaal aan die reguleringen te onderwerpen.

6.2.2 De lessen van de As Soennah moskee

Veel jongeren die deel uitmaakten van de activistische *da'wa*-netwerken zijn voor het eerst naar de As Soennah moskee gegaan tussen 2002 en 2004; vaak met vrienden en/of broers. Zo ook Abu Muhammed, die toen inmiddels met het gezin was verhuisd naar de Haagse regio. Hij trok veel op met Saddik Sbaa, met wie hij ook op Muay Thai-boksen zat. Met Saddik sprak Abu Muhammed af om 'meer aan het geloof te gaan doen' en lessen te gaan volgen in de moskee. Dat was voor hen vanzelfsprekend de As Soennah moskee, ook al woonde Abu Muhammed toen zelf niet in Den Haag. Dat was de plek waar ze kennis konden opdoen want dat was een moskee die, volgens hen, geen compromissen vertelde en 'gewoon' de 'zuivere' islam uitdroeg.

De As Soennah moskee met imam Fawaz Jneid had in 2005 de reputatie standvastig te zijn in de islamitische boodschap en niet bang te zijn voor wat de 'ongelovige' buitenwereld dacht. Daarnaast werd de 'warme en gemoedelijke' sfeer geroemd, evenals de mogelijkheid om er Nederlandstalige lessen te volgen.

De moskee lag echter ook onder vuur. Mohammed Bouyeri, de moordenaar van Theo van Gogh, bezocht de moskee. En er lekten preken uit van imam Fawaz Jneid waarin hij verwensingen uitte aan het adres van Theo van Gogh, Ayaan Hirsi Ali en Ahmed Aboutaleb. De Nederlandse overheid wilde de radicalisering onder moslims bestrijden en richtte zich vooral op salafistische netwerken, zoals As-Soennah. Die zouden niet alleen dreigen met geweld, maar ook hun anti-integratiemissie verhullen achter de 'façade' van een gematigde boodschap. Er was de moskee veel aan gelegen om de reputatie op te vijzelen.

Eigenlijk sluimerde er al vanaf 2001/2002 een conflict onder de bezoekers. Aanhangers van de militaire jihad botsten met mensen die de militaire jihad weliswaar niet verwierpen, maar een pragmatische lijn voorstonden die de moslimgemeenschap niet in diskrediet bracht en geen onderlinge strijd veroorzaakte.

Abu Muhammed, inmiddels een lange jongen met lang haar, was bevriend geraakt met Ramazan. Die verdween in 2005 met twee andere jongens naar Azerbeidzjan. Later vertrok Ramazan met andere vrienden van Abu Muhammed naar Kenia. Ze werden gezocht en het verhaal was groot nieuws. Toen

Ramazan terug in Nederland was, kreeg Abu Muhammed van het moskeebestuur te horen dat hij niet meer met hem moest omgaan. Dat wilde hij niet. "Hij is mijn vriend", vertelt hij. "Ze zeiden: 'Als jij ook zoiets gaat doen, krijg je problemen'", herinnerde Abu Muhammed zich tijdens ons gesprek in 2013. "Daarmee gaven ze me hetzelfde stempel als Ramazan. Ze wilden ook dat ik mijn haar afknipte. Want je haar laten groeien, was iets wat Tsjetsjeense strijders ook deden. Dat had met jihad te maken. We lagen echt onder een vergrootglas. Ik moest mezelf telkens verantwoorden."

Abu Muhammed was in die periode een van de populairdere jongens in de moskee. In 2008 kregen enkele mensen, onder wie Ramazan, een moskeeverbod. "Ik hoorde dat ze mij ook zochten en mensen zeiden tegen mij dat ik rekruteerde, leiders ongelovig verklaarde en dat ik de leider van Al Qaida in de Maghreb wilde worden. Ik zei dat ze met bewijzen moest komen. Dat kon niet. Ik kreeg niet de kans om mezelf te verdedigen. Sorry, zeiden ze, we moeten dit doen. We kunnen niet anders."

De affaire kwam in de publiciteit. In het *AD* verscheen een artikel over een groep jongeren die de toegang was geweigerd tot de As Soennah moskee vanwege extremistische ideeën. Abu Muhammed is nog steeds verbolgen over de affaire. "In het begin wilden ze ons in de moskee houden om ons onder controle te kunnen houden. We waren niet echt luidruchtig aanwezig of zo, maar bepaalde onderwerpen wilden we niet aannemen. Ramazan en ik moesten naar het bestuur om een contract te tekenen waarin stond dat wij nooit een aanslag zouden plegen in Nederland. Wat is dat voor moskee? Moet ik me daar welkom voelen? Ik weigerde om te tekenen. Ik heb ook nooit gesproken over een aanslag. Als ik zoiets wil, ga ik dat toch niet in het openbaar bespreken? Deze beschuldigingen waren verzonnen, misschien door de AIVD om onrust te zaaien onder moslims."

Waar in de vorige subparagraaf Abu Muhammed zich aangesproken voelde door 'Palestina', '9/11' en de negatieve reacties daarop, en de islam van zijn moeder, sprak de As Soennah moskee hem op verschillende manieren aan. Aanvankelijk als moskee waar de 'zuivere' islam gepredikt werd en later als moskee die de islam zou 'verwateren' en hem zou beschouwen als buitenlandse strijder. Met de keuze voor de As Soennah moskee opteerde Abu Muhammed al voor een andere zelfregulering dan die de overheid voorstond, aangezien de As Soennah moskee een van de doelwitten was van het antiradicaliseringsbeleid. De grotere terughoudendheid in combinatie met zijn perceptie van hoe de As Soennah moskee hem en zijn vrienden behandelde, dreef hem langzaam weg van de As Soennah moskee. Na verloop van tijd mochten de jongens weer in de moskee komen, maar daar bedankten ze voor. Abu Muhammed stelt daarbij dat zijn vrienden en hij zich niet hadden afgekeerd, maar dat het de As Soennah moskee was die was veranderd: "Die was een andere koers gaan varen dan in 2002. Wij waren blijven

vasthouden aan die koers. Toen ik naar Den Haag kwam, wist ik al dat democratie niet bij de islam hoorde. Wij accepteerden niet dat ze mujahidin [*mujahidun*] terroristen noemden.” De vriendschap, de verbondenheid met de *mujahidun*, die volgens hem strenden voor rechtvaardigheid, vormden nu het appel dat bepaalde hoe hij betekenis gaf aan zijn individuele vroomheid en zelfverwezenlijking als moslim.

6.2.3 Op ‘de waarheid’ blijven

Na 2008 kwamen Abu Muhammed en zijn vrienden bij elkaar over de vloer, praatten over het geloof, de politiek en voetbal, en speelden videospelletjes. Samen met een vriend zette hij een website op die ‘de ware islam’ moest verspreiden. Voor die site wilden ze een documentaire maken in Iran. “Hierdoor kwam ik in aanraking met de AIVD”, zegt Abu Muhammed. “Toen ik naar Marokko ben gegaan, nog vóór Iran, bood de inlichtingendienst mij aan om voor hen te werken. Later zocht de Marokkaanse veiligheidsdienst mij in Nederland op, samen met de AIVD. Ik zou een grote taak krijgen als informant. Dat wilde ik niet. Ze probeerden mij te chanteren en zeiden dat als ik niet meewerkte, ik voortaan niet meer naar Marokko zou kunnen gaan om mijn moeder op te zoeken. Als ik wel zou meewerken, dan zou ik het zoontje van de koning worden, ik zou een pasje krijgen waardoor ik onschendbaar zou worden en financieel onafhankelijk. Volgens de AIVD zou ik niet in dienst bij hen zijn, maar ging het slechts om een samenwerking. Ik zou dus geen 8 procent vakantietoeslag krijgen en meer van dat soort zaken.”

In maart 2011 boekte Abu Muhammed een reis naar Turkije. Een paar dagen voor vertrek benaderde de AIVD hem nogmaals. Hij moest er nog maar eens goed over nadenken. In Turkije wilde hij naar eigen zeggen zelfontworpen kleding laten drukken. Vanuit Turkije ging hij een maand later naar Iran om een documentaire te maken over het verschil tussen sjiieten en soennieten. Toen hij in Iran aankwam, samen met zijn aangetrouwde neef Abu Faris, gingen er dingen mis. Meer wilde hij er niet over kwijt. Ze kwamen in Pakistan terecht en daar werden ze opgepakt omdat ze geen geldig visum hadden. Acht maanden lang werden ze gemarteld en ondervraagd, eerst op de legerbasis Quetta, daarna in een ‘geheime gevangenis’ in Islamabad.

In de gevangenis sliep hij op een betonnen vloer, zonder deken en kussen. En zonder daglicht. Elke dag werd hij ondervraagd. Hij kreeg zweepslagen op zijn naakte lijf, werd soms een hele dag in een vrieskist gezet en hij werd mentaal geterroriseerd met de dreiging van executie. Terugkijkend vertelde hij ook met enige voldoening over de zware martelingen.

“Als de bewakers weg waren, gingen mensen stiekem met elkaar praten. Ook tijdens ondervragingen was er gelegenheid om te praten, als je voor of na het martelen moest wachten. Ik

ben best trots op hoe ik heb gereageerd. Ik heb de eerste keer zes uur lang mijn verhaal verteld. Toen ik klaar was met praten, stond de ondervrager op. Hij vroeg: ‘Weet je zeker dat dit je verhaal is?’ Toen begon hij mij te intimideren. Ik kreeg een woedeaanval.”

De ondervrager begon te slaan en Abu Muhammed begon hem uit te dagen.

“Dat heb ik één minuut volgehouden, haha. Het gaf me voldoening dat ik tegen een onrechtvaardig persoon de waarheid te zeggen. Daarna werd de pijn te erg, en zei ik niks meer. Hij stopte na anderhalve minuut. Ik was trots op mezelf. Mijn lichaam was pijnlijk en shakete. Maar ik had de overhand, ook al sloeg hij me. Ik heb niet gesmeekt, maar ik heb gezegd: sla me maar, ik ben niet bang voor jou.”

Het was voor Abu Muhammed essentieel om standvastig te zijn; het was een thema dat steeds in onze gesprekken terugkeerde. Ondanks alle problemen bleef hij op wat hij zag als het pad van God. Martelingen waren zo niet alleen pijnlijk en zwaar, maar ook een leerproces op dat pad.

“Ik heb samen vastgezet met mijn aangetrouwde neef Abu Faris (in 2014 omgekomen in Irak, red.), moge Allah zijn martelaarschap accepteren. We zijn lachend de gevangenis binnengegaan en er lachend uit gekomen. Die periode was een goed leerproces. Het gevangenschap heeft ons harder gemaakt totdat we zelfs begonnen te fantaseren hoe mooi Vught wel niet is. Door deze gevangenschap zijn wij tot een hoger niveau gekomen en zijn zaken die voorheen heel zwaar leken heel simpel geworden.”

Wanneer we hem in 2013 spreken vertelt hij over de martelingen als een soort gift.

“Want nu kan ik op de Dag des Oordeels in de rijen van de moslims staan die omwille van hun geloof geslagen zijn en dat is een grote eer, in sha’ Allah indien Allaah dit van mij accepteert. Ik kwam terug van de martelingen naar mijn cel en Abu Faris die vroeg aan mij: ‘Wat hebben ze met je gedaan?’ Ik antwoordde hem: ‘Bushra (blijde tijding), ze hebben mij geslagen.’ Ik kon de jaloezie in zijn ogen zien. Abu Faris en ik wedijverden met elkaar wie meer opofferingen had meegemaakt en hij heeft mij met zijn martelaarschap overtroffen. Moge Allaah mijn geliefde broeder begenadigen en accepteren.”

Na maanden gevangenis kwamen beide jongens op verschillende momenten in contact met de Nederlandse consul. Ze konden terug naar Nederland. Na intensief diplomatiek overleg tussen Nederland en Pakistan werden Abu Muhammed en zijn neef na acht maanden vrijgelaten. Met een zak over hun hoofd werden zij naar het vliegveld gebracht.

6.2.4 De 'vreemdeling'

In Nederland werd hij ondervraagd en kort daarop vrijgelaten. Zijn leven zou snel veranderen. Vrienden hadden contact met militante clubjes als Sharia4Belgium en Sharia4Holland. Ze vormden Behind Bars en Straat Dawah: "Wij zijn vrienden die elkaar kennen, met dezelfde ideologie. [...] Toen we er zijn uitgegooid nog vaker met elkaar opgetrokken."

In 2012 veranderde de situatie door de oorlog in Syrië. Diverse jongens uit het vriendennetwerk van Abu Muhammed gingen erheen om te vechten met Jabhat al Nusra, ISIS of andere groepen tegen het regime van al-Assad. Door de massa-executies van sjiïeten en andersdenkenden en de wrede onthoofdingen was er veel kritiek op de Nederlandse moslims die ISIS steunden. Voor Abu Muhammed was dit onbegrijpelijk. "Deze samenleving is gebaseerd op hypocrisie", zei hij diverse keren.

De wijze waarop Abu Muhammed zich dan aangesproken zei te voelen door de Nederlandse staat, politie, opsporingsdiensten en media kwam toen steeds sterker in het teken te staan van haat en afkeer van ongelof. De Nederlandse overheid was tegen moslims die op het 'ware' pad zaten. En een moslim die op het 'ware' pad zat, werd vervolgd, vond Abu Muhammed. Hij was ook betrokken bij de Hondius-casus. Abu Muhammed was degene die de vlag droeg op de foto van 1 september 2013 en hoewel hij op het moment van het politieoptreden op 8 september niet op het veld was, stond hij volledig achter het optreden van de anderen: "Als je je laat intimideren, verlies je je waardigheid."

Tegelijkertijd beschouwt hij tegenwoordig het islamdebat ook als een belangrijke les die hem van pas is gekomen in zijn streven om een goede moslim te zijn. Zo is Abu Muhammed er niet rouwig om dat politici als Geert Wilders de vermeende tegenstelling tussen de islam en het westen tot kernpunt van hun politieke boodschap hebben gemaakt.

"Achteraf ben ik daar wel blij om. Zo ben ik al vanaf mijn jeugd met de neus op de feiten gedrukt. Wij moslims hebben iemand als Wilders nodig, en de onrust die hij schept in de samenleving. Moslims moeten beseffen dat zij ons niet willen. Zij maken ons wakker uit onze slaap met een goede, flinke klap."

Om uit te leggen hoe Abu Muhammed zichzelf vormt als persoon nu hij terug is van de martelingen in Pakistan en midden in een land dat hij ziet als vijandig ten opzichte van de islam, verwijst hij naar twee islamitische tradities: de Metgezellen van de Grot en de Vreemdeling. De islamitische tradities kennen het verhaal van de Metgezellen van de Grot; ook de christelijke tradities kennen dit verhaal, maar dan onder de naam de Zevenlappers van Efeze. Dit waren jonge mannen die standvastig waren in hun geloof en om dit te kunnen volhouden en aan vervolging te ontkomen, verscholen ze zich in een grot. Volgens soera al-Kahf (De Spelonk) in de Koran, vroegen de jongemannen God om hulp en die bracht hen in een schemertoestand: niet echt slapend, maar ook niet wakker. Hoewel dit verhaal deels gaat over de profeet Mohammed die door de joodse rabbijnen aan een test werd onderworpen (hij moest het aantal jaren raden waarin de jongemannen in de schemertoestand verkeerden; iets wat alleen bekend zou zijn bij de profeten), is hier belangrijker hoe Abu Muhammed dit verhaal leest.

“Het gaat om jongeren die in de samenleving leefden met veel shirk [afgoderij]. Deze jongeren waren de kinderen van de bediendes van de koning. Ze vertoefden in het paleis van de koning. Mensen keken tegen hen op, want ze hadden alle luxe. De koning gaf een feest om hem (God) te aanbidden. God zag dat de jongeren oprecht waren. Ze namen individueel afstand van de samenleving en de koning zonder dat ze dat van elkaar wisten. En toen, nee wacht, ze hadden al aangegeven dat ze dit niet vonden kunnen. Dat feest. De koning gaf hun een waarschuwing, dat er iets ergs zou gebeuren als ze zo zouden blijven doen. Toen kwam het feest. Een van de jongens ging niet en vluchtte tot bij een boom. Ook andere jongens kwamen, zeven of acht. Daar begonnen ze met elkaar te praten. Over de redenen. Ze besloten een plek te zoeken waar ze een leven in aanbidding konden doorbrengen. Ze namen een hond mee. Ze zijn in slaap gevallen en ze hebben 300 jaar geslapen. God liet hen omdraaien. Ze werden wakker. Ze vroegen zich af hoe lang ze geslapen hadden. Toen zei de oudste: ‘Ga met dit geld naar de stad toe en eten halen. Zorg ervoor dat mensen niet achter je aan komen.’ Maar de samenleving was veranderd. Ze ontdekten hem, hij had vreemd geld, vreemde kleding. Hij ging terug maar mensen dwongen hem de plek op te geven. Mensen gingen daarheen en toen stierven de jongeren van de grot alsnog: God nam hun ziel.”

Abu Muhammed maakt dan een sprong naar de huidige samenleving en huidige tijd. Daarmee verbindt hij deze tijd met de eeuwigdurende strijd tussen valsheid (ongelooft) en waarheid (geloof) en tussen goed en kwaad. Tegelijkertijd plaatst hij zijn eigen perspectieven, ervaringen en ambities in dit kader.

“Nu zijn er jongeren die de huidige samenleving van binnen en buiten helemaal kennen. Vriendinnetjes kennen, drugsdealers, pooiers. God heeft hen geleid, en hen gezuiverd. Ze zijn hem puur gaan aanbidden, maar dat kan niet in deze samenleving want die beperkt hen in de aanbidding. Het is een corrupte samenleving, je kunt niet oproepen, Nederland is het epicentrum van ongelof met drugs, homohuwelijk, red light district; epicentrum van ongehoorzaamheid aan God. Ze zijn uit deze samenleving gegaan met alle kosten van dien en hebben hun familie huilend achtergelaten. Allah zegt: zij waren een kleine groep jongeren en we gaven hen leiding, maakten hun harten standvastig. Daarmee bedoelde hij standvastig voor het verwerken van het verdriet van de achtergebleven familieleden. Niemand laat familie achter, behalve bij Goddelijke inspiratie. Dan maken ze die opoffering wel.

De geschiedenis herhaalt zich. Ze zijn nu in Syrië echt arm, echt arm. Nog geen 80 dollar. Liever arm daar dan rijk hier met ongelovigen en mushrikin [*mushrikun*, polytheïst] is de opvatting van deze jongens. Je ziet de ideologie en opoffering daar. Er zijn drie gradaties van geloven: degenen die geloven, hidjra verrichten en strijden om Allah. Dat zie je bij jongeren die nu strijden in Syrië. Het leven wordt je hier moeilijk gemaakt; hier hoor je niet. Ook bij het verhaal van Ibrahim die zijn eigen zoon aan God wilde geven zie je die opoffering.”

Daarmee verklaart Abu Muhammed nog niet hoe hij zichzelf dan in de huidige samenleving ziet die immers toch allerminst overeenkomt met zijn utopische ideaal van de islamitische staat; integendeel, het is eerder de samenleving die de jongeren van de grot ontvluchten.

“Kijk, wij uiten kritiek en mogen hier eigenlijk niet zijn. Maar nu we hier toch zijn, moet je wel functioneren in de samenleving. Het is de ideologie, niet de persoon is het probleem. Daar praten we over. Ik heb een afkeer van deze samenleving, maar nu ik hier toch ben. En natuurlijk *da‘wa* verrichten, dat is een voorwaarde om hier te mogen zijn.”

Maar het gaat niet alleen om *da‘wa*. Zeker als er kinderen opgevoed dienen te worden, kan men enerzijds stellen dat compromissen noodzakelijk zijn voor het welbevinden van de kinderen, maar anderzijds, als dat betekent dat kinderen de ultieme waarheid onthouden wordt, is dat juist slecht voor hen. Moslims moeten daarom ook blijven volharden in de ware lijn: de islam.

“Dan heb je mensen die zeggen: ‘Nee dat wil ik niet. Als ik dat niet wil, word ik voor radicaal uitgemaakt en misschien moeten mijn kinderen dan wel naar Jeugdzorg.’ Kijk ik naar

Sharia4Belgium, dan is iedereen ervan overtuigd dat nikab verplicht is, maar als ze buiten komen, dan worden ze lastiggevallen. Als ongelovigen de overhand hebben, dan zijn ze onrechtvaardig met ons: de zekerheid van het oog. Jongeren gaan weg. Marokko kunnen ze niet. In Syrië wel, dus dan naar Syrië. En wanneer ze dat doen, is het ook weer een probleem. Voordat ik naar Turkije ging, zei de AIVD dat ze niet wilden dat ik ging, naar Ramazan. Ik zei: ‘Ja, daar hebben jullie voor gezorgd. Dat hij daar zit, is jullie schuld met het intrekken van de verblijfsvergunning.’”

Deze kwesties vormden Abu Muhammed’s ideeën over zichzelf. Ze zorgden enerzijds voor druk, maar ook voor bevestiging.

“Kijk, weet je wat het is? Alle profeten komen in problemen met de regering. Mozes met de farao, Jezus met farizeeërs, David met Goliath, profeet Mohammed met quraish [de heersende stam van Mekka]. Wanneer iemand op het pad van de waarheid zit, met de kern, dan is de eerste uitkomst, dan worden autoriteiten automatisch bang voor jou. We zien dat ze niet tevreden zijn met ons. Ze doen er alles aan om ons in de gevangenis te krijgen, te verbannen of doden. Dat staat ook in de Koran. Dat gebeurt als er ongelovigen de overhand hebben over jou en als je op de waarheid zit: Ramazan verbannen, Sadik verbannen en nu gedood. Bepaalde patroon zie je dus steeds terug, valsheid tegen waarheid. Er zal altijd een kleine geredde groep blijven, de *ghuraba’* [vreemdelingen]. De eigenschappen van de mensen van de geredde groep zijn: zachtmoedig met gelovigen, hard tegen ongelovigen die islam vijandig gezind zijn. Degenen die over hen praten, schaden hen niet: de honden blijven, de karavaan trekt voort. Wij strijden weliswaar niet, maar wij steunen wel onze broeders die dat doen. Zij zijn onze trots. Dit bevestigt dat wij op de waarheid zitten.”

Hier komt, naast het verhaal van de Metgezellen van de Grot, een tweede persoonlijk en ideologisch motief van Abu Muhammed naar voren: de *ghuraba’* oftewel de vreemdelingen. Dit verhaal is tevens een zeer bekende en populaire *nashid* (islamitisch a-capellalied). Het is gebaseerd op twee overleveringen waarin de profeet Mohammed de gelovigen omschrijft als vreemdelingen op reis die zich in hun lot schikken.³⁶³

---

³⁶³ Uit de Hadithverzameling van Muslim b. al-Hajjaj (ca. 821-875): ‘De Islam is als iets vreemds begonnen en zal als iets vreemds eindigen, net zoals hij was begonnen. Tuba (geluk, blijde tijdingen) zij met de Vreemdelingen!’ Uit de Hadithverzameling van al-Bukhari: ‘Abdullah b. Umar verhaalt, de boodschapper van Allah pakte mij bij mijn schouders en zei: wees in deze wereld alsof je een vreemdeling of een reiziger was.’ Zie ook de lezing van Abdul-

De gelovigen zouden gemarginaliseerd zijn omdat zij op het pad van God blijven. Leven als een vreemdeling is daarom een goede zaak: de islam is begonnen als iets vreemds en zal eindigen als iets vreemds. Enerzijds beschouwt Abu Muhammed zich ook als iemand die gemarginaliseerd is in deze samenleving, maar anderzijds draagt hij dat (en bijvoorbeeld het stempel ‘radicaal’) als een geuzennaam. Hij en verschillende van zijn vrienden voelen zich buitenstaanders, tijdelijke gasten in een omgeving die volgens hen doordrenkt is van hypocrisie, consumptie, geld en seks en God heeft verbannen. Juist dit zelfperspectief als een buitenstaander, vreemdeling en - in het geval van Abu Muhammed - ook als een observator, bevestigt en moedigt hem aan om standvastig te blijven en geeft hem een kader waarbinnen hij dat ook kan.

Het idee daarbij is ook dat men zich dus moet isoleren en men een ruimte moet scheppen waar men als ‘ware’ moslim zichzelf kan zijn en, vooral, met rust gelaten wordt door de overheid. Voor zover dat kan natuurlijk, iets wat bijvoorbeeld lastig is met de schoolkeuze voor de kinderen. Er is geen school die overeenkomt met de idealen die Abu Muhammed zichzelf en zijn familie voorspiegelt:

“Je moet genoeg nemen met iets dat daar in de buurt komt. Dan gaan we wel elke dag even zitten met de kinderen, kijken wat je hebt geleerd en als het nodig is corrigeren. Betekent dus wel dat je hier nog meer moet investeren. En dat is waar moslims genoeg van hebben. We willen niet overal rekening mee houden, en verantwoording afleggen.”

Dat Abu Muhammed met deze verhalen komt, kan afgedaan worden als slechts propaganda. En voor een deel is dat ook zo: Abu Muhammed getuigt met deze verhalen ook van zijn geloof en van zijn standvastigheid, maar wanneer we dit afdoen als slechts propaganda zouden we zijn verhaal toch geweld aan doen. Het is niet voor niets dat Abu Muhammed deze voorbeelden vaak gebruikt en bijvoorbeeld zelfs in zijn persoonlijke communicatie met een kwinkslag kan verwijzen naar de *ghuraba*, bijvoorbeeld wanneer hij mensen begroet met ‘*glad tidings*’ (oftewel ‘blijde tijdingen’). Het is ideologie, maar het is doorleefde ideologie; iets wat Abu Muhammed zich eigen heeft gemaakt en ook bij zijn persoonlijke levensverhaal hoort en hoe hij zichzelf vorm geeft als vrome moslim in een kakofonie van stemmen die vertellen hoe een moslim zich dient te gedragen.

Tegelijkertijd geven deze verhalen ook vorm aan de maatschappijkritiek die Abu Muhammed en zijn vrienden hebben. Hun verhalen wijzen op onderdrukking en religieuze vervolging door de staat,

uitbuiting van armen, chaos, kritiek op de positie van de vrouw. Deze fenomenen zouden voornamelijk nadelig zijn voor moslims, maar wanneer moslims zoals Abu Muhammed daarop wijzen, worden zij aangemerkt als radicaal volgens hem. Andere moslims worden ook bekritiseerd; in tegenstelling tot ‘de vreemdelingen’ die proberen de corrupte en samenleving te veranderen, berusten andere moslims of laten zij zelfs het hoofd hangen naar de regimes die moslims zouden onderdrukken.

6.2.5 De strijder

Rechtvaardigheid is voor hem een belangrijk thema. Enerzijds uit hij kritiek op het westen dat haar belofte van vrijheid en democratie zou verraden als het om moslims gaat, en anderzijds ziet hij de onderdrukking van moslims door regimes in het Midden-Oosten:

“Ik heb me altijd al willen inzetten voor de zwakkeren in de samenleving en we zijn dus allemaal getuige van wat er gebeurt in Syrië. Assad is bezig met het afslachten van zijn eigen volk en het democratische westen, de zogenaamde vaandeldragers van rechtvaardigheid, grijpen niet in. Wij zijn dus gegaan om onze moslimbroeders en -zusters bij te staan en om een duidelijk signaal af te geven dat wij hen niet vergeten zijn en dat we bereid zijn om onze eigen huizen en familieleden op te offeren om hen te helpen en bij te staan.”

Eind december 2013, na de demonstratie voor de moslimgevangenen, vertrok Abu Muhammed naar Syrië. Hij ontpopte zich in Syrië tot de ‘getuigenis-journalist’ die hij ook wilde zijn, met een website over de islam en de documentaire die hij in Iran wilde maken. In Syrië kwam zijn droom uit.

“Op school las ik het boek *Een doel voor ogen* van Zohra Zarouali. Toen was 11 september net geweest en waren de twee Eindhovense martelaren omgekomen in Kashmir. Ik zwoer voor mijzelf datzelfde doel in mijn leven te hebben. Het land van Jihad bereiken, vervolgens het woord van Allah vestigen op aarde en mijn leven met het martelaarschap afsluiten.

Nooit meer! Ik wil echt nooit meer terug. Ik ben zelf geboren en getogen in Nederland. Ik ken het land van A tot Z. Ik ken de democratie van A tot Z. Ik heb de democratie geproefd en het smaakte vies. Ik ben echt voorgoed vertrokken en dit is het geluid van iedereen die hier is in Syrië. Nederland is het land dat ons dagelijks aan het bespotten is. Nederland is het land dat onze profeet bespot.”

Abu Muhammed begrijpt dat anderen vreemd naar hem zullen kijken. Wat bezielt hem?

“Voor de een ben ik een terrorist. Voor de ander een vrijheidsstrijder. Als je die vraag stelt wie ik ben aan een Amerikaan of een doorsnee Nederlander of een PVV’er, dan zeggen ze: ‘Hij draagt een baard, draagt zijn broekspijpen boven zijn enkel, schreeuwt Allahu akbar als hij vuurt, dus is het een terrorist.’ Ik hoop dat ik een lang leven tegemoet ga, vruchtbaar en in gehoorzaamheid van mijn schepper en dat ik voor veel nut kan zijn voor de islamitische gemeenschap. En natuurlijk dat ik met het martelaarschap mijn leven afsluit. Een kogel in mijn hoofd, ideaal einde voor mij.”

Ook hier schetst Abu Muhammed hoe er van verschillende kanten op verschillende manieren aan hem getrokken wordt. Met zijn verblijf in Syrië heeft hij zijn streven om een vrome, strijdbare en standvastige moslim te zijn, bijna voltooid. Hij heeft bijna alles opgeofferd; een opoffering die voor hem geen beperking is, maar juist een leerzaam en vruchtbaar pad om zijn ambities en zelfverwezenlijking te voltooien te midden van een kakofonie van soms conflicterende appels.

De casus van Abu Muhammed maakt duidelijk hoe gedurende zijn levensloop Abu Muhammed probeert om aan zichzelf te werken en zo een vrome, standvastige moslim te worden. Zijn verhaal is niet representatief voor anderen in die zin dat niet iedereen naar Syrië is vertrokken en niet iedereen een geschiedenis heeft met opsluiting in de gevangenis en marteling. Zijn verhaal is een illustratie van hoe een individuele subjectiviteit bij de Haagse activisten tot stand komt: hoe hij aangesproken wordt vanuit verschillende islamitische tradities, het overheidsbeleid en het debat ten aanzien van moslims en de berichtgeving in de media. Abu Muhammed probeert daarbij te laten zien hoe hij te midden van verschillende beproevingen op de weg van God blijft. Dat hij bijvoorbeeld het optreden van Wilders ziet als een beproeving, laat zien dat hij zich op een specifieke manier aangesproken voelt: één die hem uitdaagt, maar ook helpt het ‘juiste’ pad te kiezen. Het appel uit die diverse sferen brengt de vraag met zich mee hoe een goede moslim te zijn. De wijze waarop hij daarop nu antwoord geeft, kan niet zomaar naar andere activisten worden doorgetrokken, maar enkele motieven keren wel voortdurend terug: standvastigheid, strijdbaarheid en rechtvaardigheid. Maar de wijze waarop hij zichzelf probeert te vormen als ‘vrome’ en ‘standvastige’ moslim, veronderstelt tevens een scheiding onder moslims: degenen die zich wel op het pad van God bevinden en degenen die dat niet zouden doen. In feite is dit het spiegelbeeld van het veel gemaakte onderscheid tussen gematigde en radicale moslims. De eersten zijn volgens Abu Muhammed degenen die de islam zouden verwateren en de anderen zijn degenen die standvastig blijven én daarmee dus in het vizier komen van de overheid die juist tegen de ‘ware’ islam zou zijn.

Met deze omkering 'ontsnapt' Abu Muhammed aan de pogingen van de overheid om moslims te reguleren als geïntegreerde liberale burgers die het ideaalbeeld van de Nederlandse waarden zouden internaliseren. En hoewel hij deze waarden ook bekritiseert en probeert te ontmaskeren als 'hypocriet', reproduceert hij ze ook omdat het precies activisten als Abu Muhammed zijn die het ideaalbeeld voor anderen legitimeren.

Conclusie

De opkomst van Sharia4Belgium vond plaats tegelijkertijd met een voorzichtige omslag in het beleid rond 2010. Waar het beleid aanvankelijk direct en indirect gericht was tegen het salafisme, werd dat langzaam maar zeker toegespitst op ‘jihadisme’, waarbij tegelijkertijd de securitisering afnam. Waar de beleidscategorie waar het antiradicaliseringsbeleid zich op richtte juist preciezer en concreter leek te worden, werd voor de betrokken overheidsambtenaren onduidelijker op welke concrete manifestaties zij zich nu moesten richten. Er waren geen echte jihadistische netwerken die zich richtten op gewelddadige acties in Nederland in de zin van aanslagen en men vroeg zich af hoe fenomenen als de activistische *da‘wa*-netwerken te duiden. Dat was ook niet zo verwonderlijk; waar sommige activisten wel degelijk flirtten met het gedachtegoed en de symbolen van Al Qaida gingen zij niet over tot gewelddadige politieke acties.

De verhoging van het dreigingsniveau in 2013 was dan ook onder meer te zien als een correctie op het eerdere vacuüm; de overheid wist nu dat verschillende mensen uit de activistische *da‘wa*-netwerken wel degelijk bereid waren om geweld te gebruiken, zij het niet in Nederland. Het verhogen van het dreigingsniveau, of überhaupt het aanwezig zijn van officiële dreigingsniveaus, maakte deel uit van een complex aan technieken waarmee de overheid enerzijds alertheid probeerde uit te stralen en anderzijds specifieke groepen onder een vorm van surveillance plaatste. De overheid gaf niet concreet aan hoe groot de dreiging precies was (als dat al zou kunnen) en ook niet wat er van burgers op dat moment verwacht werd. Met het vaststellen en publiceren van het dreigingsbeeld maakte de overheid duidelijk wat goed/slecht, normaal/abnormaal, gevaarlijk/ongevaarlijk was zonder meteen over te gaan tot openlijke gerichte repressie. Om dit te kunnen bepalen, identificeerde de overheid activisten die als risicovol werden aangemerkt. Deze werden gecategoriseerd (bijvoorbeeld onder het label ‘radicaal’ of ‘jihadist’), er werd door overheid en media kennis over hen verzameld en de overheid ontwikkelde programma’s om ze op het ‘rechte pad’ te houden en/of te brengen.³⁶⁴ Essentieel in dit systeem was het idee van onzekerheid en in het geval van veiligheid werd dit vertaald in de noodzaak om risicofactoren in kaart te brengen. Het idee van veiligheidsrisico’s en het onderscheid tussen ‘goede moslims’ en ‘slechte’

---

³⁶⁴ Het ging in het dreigingsbeeld niet alleen om jihadistische moslims. Andere zaken die genoemd werden, waren: spanningen tussen Turkse en Koerdische Nederlanders, de aanwezigheid van de PKK, dierenrechtenactivisten, linkse en asielrechtenactivisten die actief waren bij de tentenkampen voor uitgeprocedeerde asielzoekers en (in tegenstelling tot in Duitsland) geringe activiteiten van rechts-radicalen. Ook de mislukte aanslag in Denemarken op cartoonist Lars Hedegaard zou een rol spelen, hoewel niet duidelijk was wie de dader was en wat zijn motief was. Een ander zorgwekkend gegeven was de mislukte aanslag op het station in Bonn; onduidelijk was wie daar achter zat. In Polen was in november de chemicus Bruno Kwiecień opgepakt die een cel zou leiden die een aanslag wilde plegen op het Poolse parlement.

moslims' maakten vergaande maatregelen tegen potentiële risicovolle activisten mogelijk, maar beïnvloedden ook het *counter-conduct* van de activisten.

Het ontstaan van de activistische *da'wa*-netwerken was het resultaat van een complex samenspel tussen persoonlijke factoren, het antiradicaliserings- en integratiebeleid, media-aandacht en ontwikkelingen binnen de moslimgemeenschappen. Dit leidde niet tot sterke en strak geleide organisaties, maar tot losse verbanden van vrienden, familieleden en kennissen die in elkaar ideologische geestverwanten zagen, kameraadschap en broederschap vonden en elkaar opzochten naar aanleiding van concrete issues. Voor het Haagse netwerk speelden daarbij de gevangenschap van verschillende vrienden of kennissen een grote rol; dit bracht de *War on Terror* dichtbij en maakte het concreet en tastbaar. Voor degenen in die gevangenissen kunnen we stellen dat zij bij uitstek degenen waren in Nederland die de *War on Terror* en het antiradicaliseringsbeleid, evenals processen van in- en uitsluiting onder moslims, aan den lijve hebben ondervonden. Behind Bars/Team Free Sadiq en Straat Dawah stonden veel minder in de belangstelling van beleid en van media dan Sharia4Belgium en Sharia4Holland, die hun snelle opkomst en reputatie mede te danken hadden aan reacties vanuit politiek en media. Maar met name Sharia4Holland en Sharia4Belgium kregen ook veel harde kritiek uit de hoek van moslims. Kritiek die later uitgebreid werd naar de andere netwerken toen de discussie over Syriëgangers op stoom kwam.

Te midden van en in reactie op alle hectiek presenteerden en vormden de activisten zichzelf als strijders in een oorlog tegen de islam. Dat wil niet zeggen dat ze geweld gebruikten (hoewel Sharia4Holland wel heel agressief optrad en debatten verstoorde met onder andere dreigementen), maar dat ze zichzelf zagen als mensen die opkwamen voor moslims en de islam. Met hun kritiek richtten ze zich op democratie en allerlei waarden die daarbij zouden horen, zoals vrijheid, gelijkwaardigheid tussen man en vrouw, emancipatie en rechtvaardigheid. Democratie kon niet rechtvaardig zijn want het was een door mensen gemaakt systeem en dus feilbaar, in tegenstelling tot de sharia. Door te wijzen op martelingen en het discriminerende verbod op de gezichtssluier maakten de activisten een statement dat de spanningen in het democratische systeem blootlegde en presenteerden ze zichzelf als de voorhoede van verdedigers van moslimgemeenschappen.

De activisten probeerden enerzijds de eigen leefomgeving te vrijwaren van ongewenste invloeden en zich toe te leggen op een leven als vroom moslim en anderzijds die omgeving juist verder te politiseren door hun activisme. Omdat hun levensstijl voor sommige politici en opiniemakers al in strijd was met de Nederlandse waarden, integratie en antiradicalisering, was deze al politiek, maar de activisten wezen de definities die hun in debatten en beleid werden opgelegd af. Dit deden ze deels door ze te negeren, maar

deels ook door zich er publiekelijk tegen te verzetten, bijvoorbeeld als negeren niet meer werkte, zoals in het geval van een dreigend verbod. De activisten gebruikten eigen kanalen om kennis te verzamelen en te verspreiden onder een breed publiek. Met Facebook, YouTube en een eigen site, De Ware Religie, hadden ze een reeks aan internetkanalen tot hun beschikking. Natuurlijk beperkten ze zich niet tot die eigen kanalen. Via sociale media discussieerden ze ook op profielen van anderen (via Twitter gingen ze debatten met anderen aan en verspreidden ze hun eigen boodschappen). De manier waarop ze dit deden, soms provocerend, soms grof en scheldend, zorgde voor een breed bereik en zorgde ervoor dat ze opgemerkt werden door anderen. Als het ging om kennis verzamelen, speelden eigen lezingen, die onder meer via YouTube en De Ware Religie verspreid werden, een belangrijke rol. Met name Abou Yazeeds lezing ‘De Jeugd van Tegenwoordig’ werd vaak genoemd in allerlei gesprekken als een goede en populaire lezing. Een belangrijke gezaghebbende figuur was Anwar al-Awlaki, wiens levensloop, stijl van presenteren en inhoud veel positieve reacties opriepen.

Voortdurend werd door de Haagse activisten een afweging gemaakt tussen wat voor hen effectief was en wat niet. Die inschatting werd mede bepaald door hun beeld van de sociaal-politieke omgeving. Weliswaar zag men een strijd tegen de islam, maar die was niet overal hetzelfde. De confrontatieaanpak van Sharia4Belgium en Sharia4Holland zou wel bij België passen, maar niet bij Nederland en bij nader inzien vonden velen achteraf de *da’wa* op Urk ook te confronterend en te provocerend. De afweging werd ook gemaakt op basis van wat islamitisch gezien volgens hen correct was en de activisten zweefden dan voortdurend tussen ‘hard’ en ‘zacht’. Met ‘hard’ werd bedoeld volgens het principe van *al-wala’ wa-l-bara’*: haat jegens ongelof en liefde voor geloof. Het was nodig om hard te zijn tegen ongelovigen om zich van hen te onderscheiden en zich niet te onderdanig op te stellen, terwijl men zacht moest zijn tegen moslims. Op andere momenten was het echter meer gepast om zich zacht op te stellen tegen ongelovigen en hard tegen gelovigen. Maar hoe hard ‘hard’ precies was, stond niet bij voorbaat vast en werd mede bepaald door de reacties uit de omgeving, waarbij de activisten niet altijd in de hand hadden (zoals bij de EO-reportage) wat het uiteindelijke resultaat was.

Het onderzoek naar het *da’wa*-activisme maakt duidelijk hoe collectieve identiteit en subjectiviteit ontstonden door een specifieke dimensie uit het leven van *da’wa*-activisten (vrijtijdsbesteding) die verwerd tot een protest tegen de (volgens hen) onrechtvaardige behandeling van moslims. In dat protest speelden de activisten zelf een heel grote rol door hun gebruik van symbolen, zoals de zegelvlag en door het politie-ingrijpen bij ‘Hondius’ te ‘framen’ als een strijd tegen de islam. Maar de logica van hun protest was daarmee ook bepaald door het politieoptreden zelf en doordat de activisten door de politie gelabeld werden als ‘radicaal’, ‘overlastgevend’ en als potentiële ronselaars voor de strijd in Syrië. Op deze manier

maakte het protest van de activisten overheidsingrijpen mogelijk, evenals de aandacht door de media en vice versa: het overheidsingrijpen versterkte het activisme en bepaalde mede het kader waarbinnen de media aandacht aan de activisten besteedden. De casussen van 'Hondius' en Abu Muhammed maken duidelijk dat het de activisten niet alleen ging om een verzet ergens tegen of om het mobiliseren van mensen voor dat verzet. Het ging ook om het creëren van een alternatieve subjectiviteit: één die afweek van wat geaccepteerd was en 'normaal' geacht werd in het dominante beleid en debat. Voor hen boden deze alternatieve regels 'echte' vrijheid en verlossing in het hier en nu en in het hiernamaals.

Deel IV

Duitsland: het activisme van Millatu Ibrahim/Tauhid Germany, Die Wahre Religion en het Pierre Vogel-netwerk

Introductie

De activistische *da'wa* in Duitsland heeft sinds eind 2010 ingrijpende veranderingen ondergaan. Einladung zum Paradies (hierna EZP), opgezet in 2005 door een aantal jonge predikers, was in 2010 nog de invloedrijkste en meest toonaangevende groepering binnen het islamitische activisme in Duitsland. Media en beleidsmakers besteedden slechts af en toe aandacht aan het *da'wa*-activisme dat zich voor hun ogen begon te ontvouwen. Zij keken ernaar met een mix van wantrouwen en, in het geval van de media, sensatiezucht. Op 4 september 2007 werden de eerste *homegrown* terroristen in spe (de zogenaamde Sauerland Gruppe) aangehouden, nog voordat zij hun plannen uit konden voeren. Sindsdien zijn er honderden in Duitsland opgegroeide jonge vrouwen en mannen naar verschillende landen gereisd om de jihad te voeren.³⁶⁵ Nog in augustus 2010 waren de activisten van EZP vol vertrouwen dat zij een groots *da'wa*-centrum in Mönchengladbach op zouden bouwen en daarmee ook over de nationale grenzen heen aantrekkingskracht op moslims en niet-moslims zouden uitoefenen en hun plek in de Duitse samenleving op zouden kunnen eisen.³⁶⁶ De publieke *da'wa*-activisten van EZP, maar ook van andere netwerken, leken het goed voor elkaar te hebben.

Afbeelding 46 Tijdens de demonstratie op 1 mei 2012 in Solingen.

Vanaf de herfst van 2010 kantelde het plaatje echter: EZP zag zich in 2011, na maanden van ongekende media-aandacht en verzet vanuit de lokale bevolking, gedwongen hun plannen voor een *da'wa*-centrum te staken en hief zichzelf op. Eveneens in 2011 vormde zich een nieuw netwerk, Millatu Ibrahim, dat zich eind van dat jaar met een aantal activisten vestigde in de herbenoemde Millatu Ibrahim-moskee in Solingen. In hun preken en video's verheerlijkten zij de jihad en propageerden ze een agressievere vorm van publieke *da'wa*. In mei 2012 kwam het in Solingen en Bonn tot gewelddadige confrontaties tussen activisten en aanhangers van Millatu Ibrahim en de politie. De aanleiding was dat leden van de rechtse Pro NRW-beweging de befaamde spotprenten van de profeet tijdens

³⁶⁵ In 2001 al werd de Al-Quds-moskee in Hamburg (later tot haar sluiting in 2010 Al-Taiba-moskee) berucht omdat drie samenzweers van de aanslagen van 11 september 2001 en voormalige studenten van de Technische Universiteit Hamburg-Harburg en de universiteiten van Bonn en Greifswald (Mohammed Atta, Marwan al-Shehhi en Ramzi Binalshibh) daar onder andere hadden gebeden en naar de radicale prediker Mohammed al-Fizazi hadden geluisterd. Ook al was men over het algemeen ontsteld dat zo iets in Duitsland had kunnen gebeuren, men wees er echter op dat de daders niet van Duitse afkomst waren en pas als studenten naar Duitsland gekomen waren.

³⁶⁶ Gesprek met activisten van EZP in Mönchengladbach in augustus 2010.

verkiezingsoptochten toonden. Twee politieagenten werden door een activist met een mes neergestoken. In de nasleep van deze gebeurtenissen werden Millatu Ibrahim en een aantal andere radicale *da'wa*-netwerken verboden en werden er woningen van predikers binnengevallen en doorzocht. Ook activisten van andere netwerken die in hun preken geweld afkeurden, zoals EZP, waren het doel van politieonderzoek. Opeens stonden de *da'wa*-netwerken continu in de schijnwerpers van media en beleidsmakers en niet alleen van de veiligheidsdiensten, die dit fenomeen waarschijnlijk sinds het midden van de jaren 2000 observeren.³⁶⁷

Het beeld dat het publiek heeft van de netwerken werd en wordt nog steeds gevormd door de rellen en het geweld van begin mei 2012. Ook onder activisten en sympathisanten hebben de video's en foto's ervan inmiddels iconische waarde, omdat moslims zich in hun beleving in Duitsland voor de eerste keer verzetten tegen een Duitse overheid die in hun ogen verantwoordelijk is voor islamofobie en samen met de VS de 'oorlog tegen de islam' wereldwijd aanvoert. De rellen waren de bron van een mythe van verzet en assertiviteit en tegelijkertijd het einde van Millatu Ibrahim. Foto's en video's van toen worden nog steeds gedeeld onder aanhangers van alle *da'wa*-netwerken en spreken tot de verbeelding.

Afbeelding 47 Tijdens de demonstratie op 5 mei 2012 in Bonn, screenshot van een video van Independent Journalists, op <http://www.youtube.com/watch?v=Gr-Uxc-Mjls> (geraadpleegd op 24 september 2014).

Een groot aantal *da'wa*-activisten vertrok in de loop van 2012 en 2013 naar Noord-Afrika, Egypte of Syrië om een aanhouding te voorkomen, omdat zij geen plek voor hun *da'wa* in Duitsland meer zagen of om het (islamitisch) verzet tegen Bashar al-Assad te steunen. De doelen van de emigranten verschilden. Sommigen wilden in rust hun kennis van de ware islam en de Arabische taal verdiepen; anderen hoopten dat de Arabische Lente ruimte voor een echt islamitische samenleving zou scheppen in Egypte en in Libië. Weer anderen gingen deelnemen aan de strijd tegen het Syrische regime van Bashar al-Assad in de hoop deel uit te gaan maken van het ontstaan van een islamitische staat en deel te nemen aan de eindstrijd

³⁶⁷ Zie Nina Wiedl. *The Making of a German Salafiyya. The Emergence, Development and Missionary Work of Salafi Movements in Germany*. Aarhus: Centre for Studies in Islamism and Radicalisation, 2012. 61 noot 33.

tussen goed en kwaad.³⁶⁸ In meerdere overleveringen die aan de profeet toegeschreven worden (*ahadith*) speelt *al-sham* (Groot-Syrië, de Levant) een centrale rol in de gebeurtenissen voorafgaand aan en tijdens de Dag des Oordeels (*yaum al-qiyama*, letterlijk: Dag der Verrijzenis). Een deel van de eindstrijd tussen goed en kwaad zal in *bilad al-sham* (de landen van de Levant) plaatsvinden zodra de profeet Isa (Jezus) terugkeert om de ware moslims aan te voeren tegen het kwaad.³⁶⁹ In gesprekken met ons benadrukten *da'wa*-activisten deze vooraanstaande betekenis van Syrië in de islamitische eschatologie.

Inmiddels is een deel van de gemigreerde predikers weer teruggekeerd en sommige predikers van het voormalige EZP-netwerk proberen de *da'wa* in Duitsland te vernieuwen door grote campagnes, zoals de koranuitdeelactie LIES!, van de grond te trekken en de overheid, alsook het publiek uit te dagen. Millatu Ibrahim heeft zich, onder de naam Tauhid Germany, als online platform vooral op Facebook en YouTube hervonden. Nieuwe controversen zijn ontstaan, de grenzen van het strafrecht worden daarbij opgezocht, het aantal Syriëgangers uit Duitsland wordt bijna maandelijks door de veiligheidsdiensten naar boven bijgesteld en de Islamitische Staat-beweging laat ook onder *da'wa*-activisten haar sporen achter.³⁷⁰

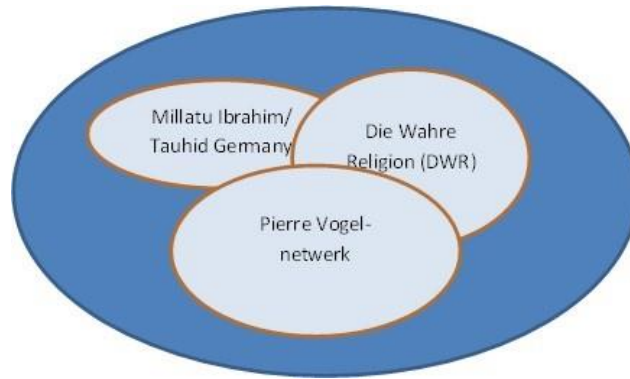
In deze bijdrage zullen wij de ontwikkelingen van de Duitse *da'wa*-netwerken sinds 2010 schetsen en laten zien hoe het activisme in een spanningsveld van publieke mediadiscoursen, overheidsacties en anti-islam- of antisalafisme-activisme vanuit de Duitse bevolking is ingebed en hoe *da'wa*-activisme in wisselwerking ermee gevormd wordt. Terwijl sommige *da'wa*-activisten een eigen ruimte, afgescheiden van de samenleving, proberen te creëren van waaruit zij hun activisme naar buiten toe kunnen uitdragen, eisen andere activisten een plek op in de samenleving zelf en proberen ze aan de publieke ruimte hun normen en waarden op te leggen. In het geval van Duitsland moeten wij het dus over *counter-conducts* in meervoud hebben. Het verzet tegen het heersende beleid en debat en het claimen van een eigen ruimte nemen onder activisten verschillende en soms tegenstrijdige vormen aan.

---

³⁶⁸ Gesprek met een activist van EZP in augustus 2013 na diens terugkeer uit Egypte.

³⁶⁹ David Cook, 'Hadith, Authority and the End of the World: Traditions in Modern Muslim Apocalyptic Literature', *Oriente Moderno* 21, nr. 1 (2002): 32-53.

³⁷⁰ In augustus 2014 gaf het hoofd van de Verfassungsschutz tegenover persagentschap DPA aan dat de binnenlandse veiligheidsdienst wist van 400 Duitse jihadstrijders in Syrië.

Afbeelding 48 *Da'wa*-netwerken in Duitsland

Drie netwerken domineren sinds 2013, naast kleinere netwerken, het *da'wa*-activisme in Duitsland: (1) Tauhid Germany, het nieuwe platform van, onder anderen, voormalige activisten van Millatu Ibrahim, (2) Die Wahre Religion (DWR) met het bekende LIES!-project van Ibrahim Abou-Nagie, en (3) het Pierre Vogel-netwerk. Vanuit ideologisch perspectief zijn Millatu Ibrahim en zijn opvolger Tauhid Germany de Duitse tegenhangers van Sharia4Belgium en Sharia4Holland. Het zijn echter de niet-jihadistische politieke *da'wa*-netwerken, zoals het na zijn terugkeer opnieuw gestarte netwerk rond Pierre Vogel en Die Wahre Religion, die het gezicht bepalen van de publieke *da'wa* in Duitsland en de media-aandacht op zich vestigen. Zij kunnen meer aanhangers en sympathisanten mobiliseren en ook meer donaties uit de islamitische gemeenschap los trekken dan Tauhid Germany. Uit ons veldwerk in 2013 en begin 2014 blijkt dat predikers, aanhangers en sympathisanten van verschillende netwerken onder bepaalde omstandigheden samen optrekken of actievoeren. Aan de ene kant zijn er dus duidelijke ideologische scheidslijnen, aan de andere kant hebben de activisten vaak hetzelfde repertoire aan acties en zijn zij solidair met elkaar in tijden van druk en repressie van buitenaf. Om deze redenen zullen wij in dit gedeelte niet alleen het activisme van Millatu Ibrahim en Tauhid Germany belichten, maar ook de niet-jihadistische netwerken die een assertieve publieke *da'wa* uitdragen.

Het eerste hoofdstuk geeft een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen van het *da'wa*-activisme sinds 2010 en geeft een korte schets van de Duitse *da'wa*-netwerken in 2014. Tevens zullen wij in dit hoofdstuk de positie van en de omgang met de islam in Duitsland in de afgelopen tien jaar bespreken om de *da'wa*-netwerken en hun activisme in een politieke en maatschappelijke context te kunnen plaatsen. Het tweede hoofdstuk houdt zich bezig met de ideologie van de *da'wa*-netwerken en hun centrale (theologisch-politieke) concepten. Ook zal hier een aantal onderwerpen aan bod komen dat voor verdeeldheid zorgt onder de activisten, zoals de rol van vrouwen, de omgang met niet-moslims en de houding die men dient in te nemen tegenover jihadstrijders en islamitische heersers die niet met de wetten van God heersen. In het derde hoofdstuk komen de alternatieve kenniskanalen aan bod waardoor *da'wa*-

activisten in Duitsland hun visie en zicht op de wereld verspreiden. Naast sociale media spelen ook studiegroepen en het praktiseren van *ruqya*³⁷¹ als alternatieve islamitische medische zorg een centrale rol. In het vierde hoofdstuk zullen vervolgens verschillende technieken en praktijken van activisme voorgesteld en in context geplaatst worden. Daarbij gaat het aan de ene kant om bekende vormen van activisme, die overgenomen en eigengemaakt zijn vanuit andere activistische contexten, zoals de *Gefangenenhilfe* (hulp voor gevangenen) en *Prozessbeobachtung* (het volgen en observeren van rechtszaken), met een lange traditie in seculiere sociale bewegingen. Aan de andere kant hebben sociale media een nieuwe dynamiek in sociale bewegingen laten ontstaan die onderzoekers onder andere omschrijven als logica van *connective action* in tegenstelling tot de traditionele logica van *collective action*.³⁷² Ook binnen het activisme van de netwerken heeft *connective action* nieuwe actie vormen tevoorschijn gebracht. Wij zullen dit deel over Duitsland afsluiten met een samenvattende beschouwing over de wisselwerking tussen activisme en politieke en maatschappelijke context en de specifieke vormen van *counter-conducts* in de Duitse *da'wa*-netwerken.

---

³⁷¹ *Ruqya* is het uitspreken van magische formules en is onderdeel van een omvangrijke literatuur genoemd *al-tibb al-nabawi* (profetische geneeskunde) toegeschreven aan de profeet Mohammed.

³⁷² Lance W. Bennett en Alexandra Segerberg, 'The Logic of Connective Action', *Information, Communication & Society* 15, nr. 5 (2012): 739–68.

Hoofdstuk 1: Ontwikkeling van het *da'wa*-activisme in Duitsland

In de afgelopen tien jaar is het *da'wa*-activisme in Duitsland sterk veranderd. Interne dynamieken omtrent ideologische vraagstukken en persoonlijke rivaliteit leidden tot fragmentatie. Druk vanuit de maatschappelijke context, zoals repressieve maatregelen en discoursen over de plek van de islam en de islamitische gemeenschappen in de Duitse samenleving, hebben wederom tot solidariteit onder elkaar geleid. Met de opkomst van Millatu Ibrahim en later Tauhid Germany is er een nieuwe speler bij gekomen met een agressieve en radicale boodschap en activistisch repertoire. In dit hoofdstuk zullen wij deze dynamieken beschrijven en een beeld schetsen van de ontwikkelingen van het *da'wa*-activisme in Duitsland sinds 2005.

1.1 Opkomst en teloorgang van de *da'wa* oude stijl: de jaren 2000³⁷³

Tussen 2002 en 2006 begonnen salafistische predikers en 'studenten van kennis',³⁷⁴ zoals Hassan Dabbagh (Abulhussain), Pierre Vogel (Abu Hamza), Ibrahim Abou-Nagie, Abdul Adhim Kamouss, Mohamed Çiftci (Abu Enes) en Mohamed Benhsain (Abu Jamal) netwerken in Duitsland op te zetten. De predikers traden vaak samen op, verwezen naar elkaar of bezochten elkaars lezingen.³⁷⁵ Ibrahim Abou-Nagie en Hassan Dabbagh claimen allebei dat zij de jongere generatie, onder wie Pierre Vogel, in het begin ontdekt en begeleid hebben.³⁷⁶ In deze fase waren de predikers vooral bezig met lezingen en islamcursussen in moskeeën, bij islamitische organisaties, buurtcentra en stichtingen. Volgens een activist van het eerste uur uit het EZP-netwerk ging het er in deze fase vooral om de kennis van de 'ware' islam te verspreiden, hulp te bieden aan 'zoekende' jongeren en moslims aan te moedigen de islam op de 'juiste' manier te praktiseren. Er ontstond een infrastructuur met regelmatige lezingen, cursussen, een *Islamschule* in Braunschweig onder leiding van Mohamed Çiftci en evenementen zoals straatfeesten en cursussen van meerdere dagen met kinderopvang, voetbaltoernooien en andere activiteiten.

In 2008 splitsten de *da'wa*-netwerken zich voor de eerste keer in een grotere mainstream *da'wa*-beweging, met Pierre Vogel als boegbeeld, en een kleinere radicalere groepering onder de naam Die Wahre Religion, aangevoerd door Ibrahim Abou-Nagie. De splitsing was een gevolg van onenigheid over

---

³⁷³ Tenzij anders is vermeld, vloeit de informatie in dit hoofdstuk voort uit het veldwerk van Carmen Becker onder salafistische moslims in Duitsland van 2008 tot 2011. Zie Becker, Carmen. *Learning to Be Authentic. Religious Practices of German and Dutch Muslims Following the Salafiyya in Forums and Chat Rooms*. Proefschrift, Radboud University Nijmegen, 2013.

³⁷⁴ De Arabische term is *tullab al-ilm* en kan ook met 'zoeker naar kennis' vertaald worden. Predikers en andere gezaghebbende personen in de *da'wa*-netwerken gebruiken deze term voor zichzelf om aan te duiden dat zij nooit de titel 'sjeik' zouden claimen, dat zij zichzelf als zoekende naar de Waarheid zien en dat zij als mensen feilbaar zijn.

³⁷⁵ Uit de kringen van Pierre Vogel en zijn medestrijders wordt beweerd dat zij in het begin naar de islamcursussen van Hassan Dabbagh gingen om kennis over de ware islam op te doen.

³⁷⁶ Gesprek met Ibrahim Abou Nagie in augustus 2013.

de ideologische kwesties van *takfir* (het ongelovig verklaren van moslims), *taghut*³⁷⁷ en jihad. Pierre Vogel en Ibrahim Abou-Nagie, de populairste predikers van de *da‘wa*-netwerken, hadden tot 2008 nauw samengewerkt onder de naam ‘Die Wahre Religion’, opgezet in 2005 door Ibrahim Abou-Nagie. Hij verklaarde in 2008 in verschillende lezingen over *takfir* dat “alle presidenten die niet met de wetten van Allah heersen, die niet met de Koran heersen, *kuffar* [ongelovigen] zijn en wie het tegendeel beweert, zelf een *kafir* [ongelovige] is”.³⁷⁸ De mainstream *da‘wa*-netwerken volgden de puristische argumentatie volgens welke het heersen met wetten die door mensen zijn gemaakt in eerste instantie kleine *kufir* (ongelof) is. Kleine *kufir* maakt een islamitische heerser niet automatisch tot een ongelovige. Er moet eerst nog aan een aantal andere voorwaarden voldaan worden voordat een geleerde een islamitische heerser die niet met de wetten van God heerst, tot ongelovige mag verklaren.³⁷⁹

In het begin van de splitsing verklaarde Ibrahim Abou-Nagie dat ‘de broeder’ Pierre Vogel met zijn team op de *da‘wa* onder niet-moslims wilde focussen, terwijl Abou-Nagie zelf zich met zijn aanhangers wilde ontfermen over de nieuwe moslims en de moslims die net waren begonnen de islam op de juiste manier te praktiseren, en dat de beide predikers voor God uit elkaar waren gegaan.³⁸⁰ Ook Pierre Vogel uitte zich eerst niet over de redenen van het uitelkaar gaan. Later noemde hij de splitsing een *fitna* (chaos, conflict, verleiding, onenigheid) en verklaarde hij dat het hem pijn deed dat over hem werd verteld dat hij een arrogant persoon was en dat hij alleen maar de superster wilde zijn.³⁸¹ Uit zijn uitingen blijkt dat er meer aan de hand was dan een verschil van mening over *takfir* op heersers die niet met de wetten van God heersen (*takfir al-hakim*). Het ging ook over persoonlijke rivaliteiten en om pogingen elkaar als de vertegenwoordiger van de ‘ware’ islam in Duitsland te overtroeven. Aanhangers van beide predikers begonnen elkaar van oneerlijkheid, ongelof, mooipraterij en gevaarlijke uitspraken te betichten. Er volgde een moddergooien tussen beide groepen en voor nieuwe aanhangers was het vanzelfsprekend om voor één kant te moeten kiezen.

---

³⁷⁷ Letterlijk: grensoverschrijder. In deze context: een tirannieke heerser die met door mensen gemaakte wetten heerst en niet met de wetten van God (sharia).

³⁷⁸ ‘Im Schatten des Zweifels. Abu Dujana und seine ungläubliche Aussagen’ op http://www.myvideo.de/watch/7689402/Abu_Dujana_und_seine_unglaublichen_Aussagen_Teil_1 (geraadpleegd op 24 september 2014). Deze en alle andere vertalingen uit het Duits, Arabisch en Engels naar het Nederlands komen van de auteurs.

³⁷⁹ Voor verdere uitleg zie Martijn de Koning, Joas Wagemakers en Carmen Becker. *Salafisme. Utopische idealen in een weerbarstige praktijk*. Almere: Parthenon, 2014. 58-60.

³⁸⁰ ‘Ibrahim Abou Nagie, Abu Hamza - Ibrahim Abu Nagie Stellungnahme’ op <http://www.youtube.com/watch?v=RWctuMoZ344> (geraadpleegd op 24 september 2014).

³⁸¹ ‘Im Schatten des Zweifels’.

De acties van sommige lokale overheden kunnen ook een rol hebben gespeeld bij deze eerste splitsing. De *da'wa*-netwerken stonden sinds het midden van de jaren 2000 onder observatie van de veiligheidsdiensten. In 2007 begonnen sommige lokale overheden maatregelen te nemen tegen zogenaamde radicale islamitische propaganda. De stad Wiesbaden begon bijvoorbeeld in 2007 'integratieovereenkomsten' (*Integrationsvereinbarungen*)³⁸² met islamitische gemeenschappen (meestal moskeeën) te tekenen, waarin de stad expliciet de vrijheid van religie erkent en toezegt deze te steunen. In ruil daarvoor beloven de islamitische organisaties onder andere de gelijkheid van geslachten, transparantie en de bevordering van integratie.³⁸³ Verder zijn bestuurders van moskeeën en andere islamitische organisaties die een dergelijke overeenkomst hebben getekend, verplicht om van radicale meningen en propaganda afstand te nemen. De scheiding tussen Pierre Vogel en de 'radicalere' Ibrahim Abou-Nagie en Die Wahre Religion kan in deze context ook gezien worden als een poging van Pierre Vogel en zijn medestrijders om hun toegang tot deze moskeeën en organisatie veilig te stellen.³⁸⁴

Na de splitsing richtte Pierre Vogel samen met Mohamed Çiftci het *da'wa*-project *Einladung zum Paradies* (EZP)³⁸⁵ op met een bijhorende website (einladungzumparadies.de). In 2009 begon de actieve samenwerking met activisten en predikers van de moskee Masjid as-Sunnah in Mönchengladbach en hun *da'wa*-project *Boot der Rettung*. Pierre Vogel had daar eerder al lezingen en vrijdagspreeken (*khutba*) gehouden en grote indruk gemaakt op de twee jonge predikers Sven Lau (Abu Adam) en Efstathios Tsiounis (Abu Alia), die in 2005 de Masjid as-Sunnah hadden opgericht. Zij waardeerden naar eigen zeggen zijn onverzettelijkheid en moed om ook onaangename onderwerpen, zoals prostitutie en criminaliteit onder moslims, aan te spreken en het feit dat hij dat in het Duits deed, de voertaal onder moslimjongeren. EZP begon meteen te groeien omdat steeds meer mensen, voornamelijk jongere moslims, naar de lezingen en evenementen, zoals straatfeesten, voetbaltoernooien en islamcursussen, kwamen en zelf in hun eigen omgeving actief werden. Zij nodigden predikers uit om bij hen lezingen te houden en zetten lokale *da'wa*-teams op die lokaal evenementen organiseerden, het gesprek aangingen met niet-moslims en moslims begeleidden bij het praktiseren van de 'ware' islam. Er ontstonden in deze tijd ook plannen om een '*da'wa*-centrum'³⁸⁶ in Mönchengladbach op te richten en om de Islamschule

³⁸² Op de website van de stad Wiesbaden staat een blanco exemplaar van de integratieovereenkomst, <http://www.wiesbaden.de/leben-in-wiesbaden/gesellschaft/auslaendische-buerger/content/integrationsvereinbarung.php?mode=memorise> (geraadpleegd op 20 september 2014).

³⁸³ Zie ook Aleksandra Lewicki, Melanie Möller, Jonas Richter en Henriette Röscher. *Religiöse Gegenwartskultur: Zwischen Integration und Abgrenzung*. Münster: LIT Verlag, 2012. 6-7 en voetnoot 26.

³⁸⁴ Wiedl, *Making*, 42-43.

³⁸⁵ Pierre Vogel gebruikte de slagzin 'Einladung zum Paradies' al eerder op zijn website (zie <http://deutschland.wordpress.com/>) (geraadpleegd op 24 september 2014).

³⁸⁶ De activisten gebruikten toentertijd deze term.

Braunschweig van Mohamed Çiftci in Mönchengladbach te vestigen. Het centrum moest de *da‘wa* in Duitsland versterken, de predikers en hun activiteiten coördineren en predikers opleiden.

Tegelijkertijd was er in chatrooms, op fora, in moskeeën en tijdens lezingen van populaire predikers in 2010 opvallend meer kritiek te horen dan in de jaren ervoor. Voornamelijk jongere activisten waren ontevreden over de ‘gevestigde orde’ van predikers en netwerken. De jongeren verweten hun dat zij teveel concessies zouden doen om hun imago in de Duitse media op te poetsen en dat zij belangrijke aspecten van de islam, zoals jihad en *tawhid* (de leer van de absolute eenheid en uniekheid van God), minder benadrukten om een welgevallig en voor het Duitse niet-islamitische publiek aanvaardbaar beeld van de islam te schetsen. Vooral de nadruk op bekeringen en het, in de ogen van de critici, opscheppen erover zorgde voor frustratie bij diegenen die de functie van een prediker vooral zagen in de bewustwording van de moslims in Duitsland, in het uitkomen voor de ware islam en de benadrukking van jihad als verplichting, ook als dat minder opportuun is en op heftige tegenreacties stuit.³⁸⁷ Het was ook in 2010 dat bekende predikers, zoals Pierre Vogel en Hassan Dabbagh, in populaire talkshows optraden.³⁸⁸ De predikers van EZP probeerden zich als vreedzame tegenpool tegenover het radicalere netwerk van Die Wahre Religion en Ibrahim Abou-Nagie te profileren.

EZP begon in 2010 te onderhandelen over de aankoop van het gebouw waarin de Masjid as-Sunnah gevestigd was. Er werden donaties verzameld voor de koopsom en de nieuwbouw van de moskee. Deze plannen werden na een persbericht van de Verfassungsschutz Niedersachsen³⁸⁹ van 27 juli 2010 en een interview van het toenmalig hoofd van de dienst, Hans Wargel, met het Duitse Persagentschap (DPA) van 3 augustus 2010 ook bij een breder publiek bekend. Wargel liet weten dat de aanstaande verhuizing van de Islamschule Braunschweig goed nieuws was voor Nedersaksen. Kranten berichtten over de mogelijke radicalisering van jongeren in Mönchengladbach door het centrum, en dat er een ‘voedingsbodem voor terroristen’³⁹⁰ zou kunnen ontstaan. Burgers in Mönchengladbach begonnen zich zorgen te maken en de sfeer werd al snel grimmig. Een aantal door inwoners van Mönchengladbach nieuw opgerichte burgerinitiatieven organiseerde het ‘antisalafistische’ verzet tegen de Masjid as-Sunnah, hun activisten en

---

³⁸⁷ Deze indruk ontstond tijdens gesprekken met bezoekers van lezingen in Berlijn en Keulen en omgeving, alsook tijdens de participerende observatie van chatrooms en fora in 2010.

³⁸⁸ Hassan Dabbagh verscheen op 12 januari 2010 bij *Sabine Christiansen* (ARD) en Pierre Vogel discussieerde op 21 oktober 2010 bij *Menschen bei Maischberger* over eerwraak en hoofddoek.

³⁸⁹ De Verfassungsschutz is de Duitse binnenlandse inlichtingendienst en heeft vestigingen in iedere deelstaat, zo ook in Nedersaksen.

³⁹⁰ Gabi Peters, ‘Warnung vor Islamschule in Eicken’, *RP-Online*, 3 augustus 2010, <http://www.rp-online.de/nrw/staedte/moenchengladbach/warnung-vor-islamschule-in-eicken-aid-1.716671> (geraadpleegd op 24 september 2014).

de komst van de Islamschule.³⁹¹ In oktober werd de moskee op last van de bouw- en woningtoezicht gesloten omdat bleek dat EZP niet over de juiste gebruiksvergunning voor het gebouw beschikte. Bovendien vond in de eerste maanden van 2011 een aantal gewelddadige incidenten plaats, waaronder brandstichting en vechtpartijen, waarbij predikers van de moskee, alsook hun tegenstanders, als slachtoffers deels persoonlijk betrokken waren. De daders bleven onbekend. De officier van justitie van Mönchengladbach stelde meerdere gerechtelijke onderzoeken in tegen Sven Lau, maar moest deze weer staken. In augustus 2011 besloten de *da’wa*-activisten van EZP hun vereniging op te heffen en hun strijd voor een *da’wa*-centrum te staken. Volgens Sven Lau speelden toen ook persoonlijke onenigheden binnen het bestuur over de nieuwe toenadering tussen Pierre Vogel en Ibrahim Abou-Nagie een rol.³⁹²

Voor de start van het LIES!-project van Die Wahre Religion en Ibrahim Abou-Nagie in oktober 2011 waren EZP en haar predikers hét publieke gezicht van het salafisme in Duitsland. Predikers van het netwerk van Die Wahre Religion kwamen in 2009 in contact met Abu Waleed (afkomstig uit de kring van het in 2010 verboden Islam4UK). Abu Waleed had naar eigen zeggen kort na de oprichting van de website salafimedia.com in 2009 contact gezocht met geloofsbroeders in Duitsland.³⁹³ In 2010 volgde de website salafimedia.de, waarop ook lezingen van predikers van Die Wahre Religion werden verspreid, samen met teksten en lezingen van jihad-ideologen zoals Anwar al-Awlaki. Er stonden verder teksten over de jihad als het voornaamste deel van *ibada* (godsdienst, aanbidding, onderwerping aan God) met argumenten voor de jihad tegen islamitische heersers die niet ten volle volgens de sharia regeren. Bij de laatste categorie horen teksten van Abu Muhammad al-Maqdisi, waarin hij de leer van *al-wala’ wa-l-bara’* (loyaliteit en afkeer omwille van God) als een oproep tot jihad tegen de *tawaghit* (meervoud van *taghut*)³⁹⁴ interpreteert. Maar pas toen in het najaar van 2011 Mohamed Mahmoud (Abu Usama al-Gharib), na het uitzitten van een gevangenisstraf van vier jaar vanwege vorming en bevordering van een terroristische vereniging, naar Duitsland verhuisde, werd de samenwerking intensiever.³⁹⁵

---

³⁹¹ De Interessengemeinschaft gegen Salafisten en de Bürgerbewegung Eicken met hun woordvoerder Wilfried Schulz waren het actiefst in het verzet. Wilfried Schulz richtte later in 2011 de partij Bürgerlichen Demokraten Deutschlands op.

³⁹² Gesprek met Sven Lau in juli 2013.

³⁹³ Persoonlijke communicatie met Albrecht Metzger in juni 2014. Zie ook Albrecht Metzger, ‘Zwischen Duldung und Verbot. Der Dschihad in Europa’, Deutschlandfunk, 28 oktober 2012, http://www.deutschlandfunk.de/zwischen-duldung-und-verbot.724.de.html?dram:article_id=225847 (geraadpleegd op 18 september 2014).

³⁹⁴ Zie voetnoot 377.

³⁹⁵ Metzger, ‘Duldung’.

Het blijkt dat de activisten van het latere Millatu Ibrahim-netwerk uit de kringen van Die Wahre Religion en DawaFFM zijn gekomen of tenminste in het begin nauw contact hadden met Ibrahim Abou-Nagie en andere predikers van deze netwerken. DawaFFM was tot haar verbod na de rellen van 2012 vooral in Frankfurt en omstreken actief en werd opgezet door Abdellatif Rouali. Abou-Nagie trad in 2011 meerdere keren op in de Masjid ar-Rahma in Solingen, die eind 2011 tot Millatu Ibrahim-Moskee werd herbenoemd en voor korte tijd onderdak bood aan de activisten van Millatu Ibrahim, onder wie Abu Osama al-Gharib.³⁹⁶ Op een islamseminar van Die Wahre Religion in Mayen van 31 december 2010 tot 2 januari 2011 trad, naast de bekende Die Wahre Religion-predikers, ook Denis Cuspert op. Cuspert, bekend als rapper Deso Dogg, had in november 2010 afstand genomen van zijn carrière als rapper. Op een video, opgenomen tijdens een islamseminar in de Al-Nur-moskee in Berlijn in februari 2010, zien wij hem in gesprek met Pierre Vogel. Vogel probeert hem ervan te overtuigen zijn muziekcarrière te staken en samen met hem *da‘wa* onder andere Duitse rappers te doen.³⁹⁷ Cuspert zal later de bekendste Duitse Syriëganger worden onder de naam Abu Talha al-Almani en hij was een van de aanvoerders van de rellen in mei 2012 in Solingen en Bonn.

Afbeelding 49 Flyer van een lezing van Ibrahim Abou Nagie en Abdellatif Rouali in de Masjid ar-Rahma (in ons bezit).

Tijdens een lezing in Frankfurt op 20 april 2011 omhelsden Pierre Vogel en Ibrahim Abou-Nagie elkaar voor het eerst in het openbaar sinds 2008.³⁹⁸ In een video van juni 2011 stippelden Pierre Vogel en Die Wahre Religion-prediker Abu Dujana uit hoe de *da‘wa* in Duitsland verder moest gaan tegen het verzet vanuit de overheid en toenemende boycotten uit verschillende kringen.³⁹⁹ Gezien de toenemende radicalisering van Die Wahre Religion op het gebied van *takfir* en jihad, was voor sommige activisten van EZP de toenadering tussen Pierre Vogel en Ibrahim Abou-Nagie een stap te ver. In een e-mail van 21 juni 2011 aan de studenten van de Islamschule Braunschweig gaf Mohamed Çiftci aan afstand te nemen van

³⁹⁶ Die Wahre Religion, ‘Nasiha aus Solingen’ op https://www.youtube.com/watch?v=IX2cg_cFFwQ (geraadpleegd op 18 september 2014) en ‘Den ganzen Ramadan’ op <http://www.youtube.com/watch?v=OQli2Un6Bk0> (geraadpleegd op 10 september 2014).

³⁹⁷ ‘Pierre Vogel und Deso Dogg über *MASSIV*’ op <http://www.youtube.com/watch?v=zpLH7dpabZc> (geraadpleegd op 15 september 2014).

³⁹⁸ DieWahrheitImHerzen.net, ‘17 neue Muslime – 20.4.11 Kundgebung Frankfurt – Pierre Vogel&Dr. Bilal Philips! – OFFIZIELLES VIDEO’ op <http://www.youtube.com/watch?v=hLN1sgPHgBE> (geraadpleegd op 20 september 2014).

³⁹⁹ ‘DieWahreReligion Team (DWR) und PierreVogel Abu Hamzah (Salahuddin Ayyubi) wieder vereint!’ op http://www.youtube.com/watch?v=4pB2b_pE8xc (geraadpleegd op 20 september 2014).

Vogel omdat deze weer samenwerkte met de '*takfiri*'⁴⁰⁰ Ibrahim Abou-Nagie en omdat Vogels methodiek zich continu verslechterde en steeds meer gepolitiseerd raakte.⁴⁰¹ Ook de bekende EZP-prediker Abu Jibriel verklaarde in een krant dat hij niet meer met Pierre Vogel op zou treden omdat deze vooral stoer deed, zijn uitspraken te provocatief waren en hij overkwam alsof hij de Duitse samenleving de oorlog wilde verklaren.⁴⁰² Volgens een aanhanger van Pierre Vogel heeft Abu Jibriel later afstand genomen van deze uitspraak.⁴⁰³

De gebeurtenissen vanaf medio 2010 tot 2011 laten zien hoe binnen één jaar een netwerk binnen een beweging onder druk komt te staan, fragmenteert en een deel ervan toenadering zoekt tot de radicalere vleugel van de beweging. Sinds 2010 waren overheidsmaatregelen tegen de activiteiten van de EZP-

Afbeelding 50 Pierre Vogel omhelst Ibrahim Abou Nagie. Screenshot uit de video '17 neue Muslime - 20.4.11 Kundgebung Frankfurt' op YouTube.

activisten sterk toegenomen. Anders dan activisten van Die Wahre Religion waren zij door hun publieke acties hét gezicht van de salafistische *da'wa*. Uitspraken van radicale en jihadistische activisten werden vaak ook aan hen toegeschreven en met hen vereenzelvigd, terwijl zij in openbare lezingen continu afstand namen van geweld en deze positie ook theologisch

onderbouwden. Nina Wiedl spreekt in deze context, in navolging van Devashree Gupta, van een *negative radical flank effect*: de stem en argumentatie van de 'gematigde' vleugel van een sociale beweging krijgen geen ruimte en geen gehoor bij de overheid en

in de media omdat de radicale vleugel alle aandacht op zich vestigt. De repressieve overheidsreactie en de grimmige sfeer raken echter ook de gematigde activisten en verzwaren hun werk.⁴⁰⁴ Voor EZP-predikers en -activisten werd het steeds moeilijker om zalen te huren voor hun activiteiten en veel moskeeën weigerden hun de toegang. Dit was een reden waarom zij steeds meer openbare betogingen begonnen te houden, want deze zijn beschermd in de grondwet onder het recht van vergadering.

⁴⁰⁰ Iemand die overdrijft in het verklaren van anderen tot ongelovigen.

⁴⁰¹ De e-mail is in bezit van de onderzoekers.

⁴⁰² 'Bevölkerung muss einfach wacher werden', T-Online Nachrichten, 24 juni 2011, http://www.t-online.de/nachrichten/deutschland/gesellschaft/id_47447492/bund-will-radikalisierung-bei-muslimen-bekaempfen.html (geraadpleegd op 10 april 2014).

⁴⁰³ Gesprek in Keulen in december 2013.

⁴⁰⁴ Devashree Gupta, 'Radical Flank Effects: The Effect of Radical-Moderate Splits in Regional Nationalist Movements', lezing gehouden tijdens de *Conference of Europeanists* in Chicago, 14 - 16 maart 2002, <https://www.yumpu.com/en/document/view/6310445/radical-flank-effects-the-effect-of-radical-cornell-university> (geraadpleegd op 24 september 2014); Wiedl, 'Geschichte', 429-430.

Kort voor de val van het Mubarak-regime in Egypte op 11 februari 2011 begonnen sommige predikers van EZP, zoals Sven Lau en Pierre Vogel, de revolutie in Egypte te steunen. Ze namen daarmee afstand van hun voormalige quiëtistische positie met betrekking tot islamitische heersers. Beiden gingen na de opheffing van *Einladung zum Paradies* naar Egypte en verbleven daar met uitzondering van enkele bezoeken aan Duitsland tot hun terugkeer in 2013. Op een jihadistisch discussieforum zeiden deelnemers in januari en februari 2012 dat Pierre Vogel in Egypte was om daar de sharia bij salafistische geleerden te gaan bestuderen, dat hij aan *kufr bi-taghut*⁴⁰⁵ deed en aan de kant van de *mujahidin* was gaan staan (zie hoofdstuk 2 in dit deel).⁴⁰⁶

1.2 Opkomst van een nieuwe generatie activisten: compromisloos, rechtlijnig en strijdbaar

In 2011 ondergingen de *da'wa*-netwerken ingrijpende veranderingen. Zoals al beschreven, hief *Einladung zum Paradies* zich in de zomer van 2011 op na aanhoudend verzet tegen het beoogde *da'wa*-centrum, interne onenigheid over de toenadering tussen Pierre Vogel en Ibrahim Abou-Nagie en problemen met het bouwrecht en de gebruiksvergunning van de Masjid as-Sunnah, die al eerder op last van de bouwpolitie werd gesloten. In Solingen ontstond in de loop van 2010 en 2011 met de Masjid ar-Rahma een nieuw *da'wa*-centrum. Een kring van activisten die banden onderhielden met Die Wahre Religion en Islam4UK in Groot-Brittannië, vestigden zich daar en riepen in november 2010 onder andere op fora op om voor een opknapbeurt van de verwaarloosde ruimtes van de moskee te doneren. In de eerste helft van 2011 vonden er renovaties plaats en traden er predikers van Die Wahre Religion en DawaFFM op.⁴⁰⁷ Op 2 maart 2011 viel Arid Uka op de vluchthaven Frankfurt am Main een bus met Amerikaanse soldaten aan en vermoordde hij er twee. Dit was de eerste succesvolle aanslag met een beroep op de islam in Duitsland. Arid Uka onderhield via internet weliswaar contacten met DawaFFM en zijn predikers, zoals Abdellatif Rouali. De rechter in de rechtszaak tegen Arid Uka kwamen echter tot de conclusie dat hij als *lone wolf* binnen enkele maanden was geradicaliseerd.⁴⁰⁸

---

⁴⁰⁵ Het breken met of afstand nemen van de *taghawit* (tirannen). De *taghawit* zijn in deze context islamitische heersers die niet met de sharia heersen. Wij bespreken dit concept in hoofdstuk 2.

⁴⁰⁶ De deelnemers aan deze discussie gaven aan hun informatie van Ibrahim Abou-Nagie te hebben. Vanwege ons privacybeleid tegenover informanten kunnen wij de naam van het forum, de gebruikersnamen van de deelnemers aan deze discussie en de exacte locatie online (url) niet verstrekken. Hetzelfde geldt ook voor Facebookaccounts en chatrooms.

⁴⁰⁷ Foto's van de renovatie werden op een forum geplaatst, dat vooral door jihadistische *da'wa*-activisten bezocht wordt. M.b.t. de bron zie voetnoot 406.

⁴⁰⁸ Hijzelf gaf tijdens zijn verhoren aan dat een videofragment uit de Amerikaanse film *Redacted* van regisseur Brian De Palma bij hem de doorslag gaf om een aanslag te plegen. De film is gebaseerd op een ware gebeurtenis, de groepsverkrachting door Amerikaanse soldaten van een 14-jarig meisje in Samarra (Irak) in 2006 en haar daaropvolgende dood (inclusief de moord op haar familie). Arid Uka dacht dat het fragment een ooggetuigenverslag van de daadwerkelijke daad was en had niet door dat het een fictieve weergave was.

Al voor de daad van Arid Uka ontstond in januari 2011 ophef in de kleine stad Pinneberg, gelegen ten noordwesten van Hamburg, over een moskee waar een groep radicale *da‘wa*-activisten van de zogenaamde ‘jihad-moskee’ (al-Taiba-moskee) in Hamburg zich had gevestigd. De al-Taiba-moskee, de voormalige al-Quds-moskee van de *Hamburg Cell* van 9/11, was een halfjaar eerder gesloten op last van de overheid, nadat in de jaren ervoor meerdere jonge moslims van daar naar Pakistan, Afghanistan en Irak waren vertrokken om er als jihadstrijders mee te vechten. Opeens kwamen mannen met lange baarden, jonge bekeerlingen en compleet gesluierde vrouwen naar de As-Sunnah-moskee in Pinneberg. Onder de bezoekers bevond zich ook Denis Cuspert, die na het einde van zijn carrière als rapartiest onder de naam Abou Maleeq verder ging. De Verfassungsschutz (binnenlandse inlichtingendienst) sloeg alarm, bezorgde bewoners klaagden bij de stad over de nieuwe groep moslims en de voorzitter van de joodse gemeente, Wolfgang Seibert, eiste de sluiting van de moskee. Op de webpagina van de Islamic Hacker Union verscheen daarop een foto van Seibert (rood doorkruist) met dreigingen als ‘Pass auf, dass Allah dich nicht schon im Diesseits straft mit dem Tod’.⁴⁰⁹ De auteur en eigenaar van de website, de toen zeventienjarige Duitse bekeerling Isa al-Khattab, werd in maart 2012 voor de steun aan buitenlandse terroristische verenigingen (Islamitische Beweging Oezbekistan en Islamitische Staat Irak) tot 39 maanden gevangenisstraf veroordeeld. De verhuurder zegde het huurcontract met de moskeevereniging op. Deze verliet daarop eind februari het gebouw.

Deze gebeurtenissen leidden ertoe dat al voor de rellen in Bonn en Solingen in 2012 de overheid de teugels aanhaalde. Activisten en aanhangers van Die Wahre Religion, maar ook van andere netwerken, werd duidelijk gemaakt dat zij onder observatie stonden en hun activiteiten werden zoveel mogelijk belemmerd.⁴¹⁰ Tegelijkertijd ontwikkelde er zich een nieuwe stijl onder de activisten. Zij werden uitdagender, strijdbaar en compromislozer. Hun nieuwe voorbeelden waren niet meer Pierre Vogel of Ibrahim Abou-Nagie, maar de ideologen van de jihad, zoals Anwar al-Awlaki en Abu Muhammad al-Maqdisi en diegenen die voor de islam vechten of de gevangenis in gaan. In tegenstelling tot Vogel en Abou-Nagie weigerde de nieuwe generatie activisten ook ieder contact met niet-moslims, tenzij deze in hun ogen oprecht interesse toonden om de islam aan te nemen of potentiële bekeerlingen waren. Het is ons om deze redenen in 2013 dan ook niet gelukt om met de activisten in contact te komen voor langere gesprekken. Iedere toenadering werd geblokkeerd. Alleen tijdens grote demonstraties lukte het om hen informeel en heel kort te spreken, overigens zonder dat daar veel informatie uit voortkwam.

---

⁴⁰⁹ ‘Let op dat Allah je niet al in het leven hier straft met de dood.’

⁴¹⁰ Gesprek met *da‘wa*-activisten aan tafels van de LIES!-campagne in Keulen en Hamburg in de zomer van 2013. Ook Wiedl spreekt van toenemende repressieve maatregelen tegen salafistische *da‘wa* sinds 2011. Zie Wiedl, ‘Geschichte’, 428.

Denis Cuspert is een voorbeeld van deze activisten nieuwe stijl die in het begin nog worstelden om überhaupt aan alle regels van de salafistische geloofsovertuiging te voldoen, zoals het afstand nemen van muziek. Begin 2010 was hij in het gesprek met Pierre Vogel in de Berlijnse Al-Nur-moskee nog duidelijk onwennig, niet vertrouwd met veel salafistische gewoontes en beheerste hij de bijhorende lichaamstaal niet. Iedere keer dat Pierre Vogel hem op zijn muziekcarrière aansprak en zei dat deze een probleem was, ontweek Cuspert hem.⁴¹¹ Vier jaar later, in april 2014, circuleerde op sociale media een video waarin Denis Cuspert (sinds 2012 Abu Talha al-Almani) onder andere praat over zijn *bay’a* (eed van trouw) aan de leider van de IS-beweging, Abu Bakr al-Baghdadi, en alle moslims oproept naar Syrië te komen. Uit een chatroomgesprek onder aanhangers van - toen nog - ISIS blijkt dat hij directe toegang heeft tot de top van de IS-beweging.⁴¹² Vanaf 2011 raakte hij bekend om zijn *Kampflieder* (strijdliederen/*jihad anashid*), waarin hij de jihad verheerlijkt, moslims tot de jihad oproept en het lot van de islamitische *umma* in de handen van het zogenaamde westen betreurt. Drie van deze *anashid* staan inmiddels op de index van de Bundesprüfstelle für Jugendgefährdende Schriften (letterlijk Federale Beoordelingsraad voor Media die schadelijk is voor de jeugd; een soort kijk- en luistertoezicht). Daaraan is een aantal juridische consequenties verbonden, bijvoorbeeld dat minderjarigen geen toegang mogen krijgen tot deze muziek.

Het is niet duidelijk hoe Cuspert met de twee andere kernleden van Millatu Ibrahim, Hasan Keskin (Abu Ibrahim) en Mohamed Mahmoud (Abu Usama al-Gharib), in contact is gekomen. Hun wegen kruisten zich in Solingen, in het najaar van 2011, toen Mohamed Mahmoud zich daar vestigde nadat hij een vierjarige gevangenisstraf had uitgezeten.⁴¹³ De Rahma-moskee, waar eerder al predikers van Die Wahre Religion optraden, werd het nieuwe thuis van Mohamed Mahmoud en draagt dan ook de naam Millatu Ibrahim-moskee. Al eerder, in juni 2011, was de moskee in het nieuws gekomen toen twee bezoekers ervan in Dover, Groot-Brittannië, aangehouden werden omdat zij onder andere een bomhandleiding van Al Qaida in hun koffers hadden. Hasan Keskin was de onbekendste van het trio omdat weinig over zijn leven en ideologische ontwikkeling bekend was. Hij uitte zichzelf nauwelijks over persoonlijke onderwerpen en zijn ontwikkeling in video’s. In sommige kranten werd beweerd dat hij uit de cirkel van

⁴¹¹ Zie ‘Pierre Vogel und Deso Dogg über *MASSIV*’ op <http://www.youtube.com/watch?v=zpLH7dpabZc> (geraadpleegd op 24 september 2014).

⁴¹² Berliner Senatsverwaltung für Inneres und Sport (September 2014). *Denis Cuspert – eine jihadistische Karriere. Lageanalyse*, Op http://www.berlin.de/sen/inneres/verfassungsschutz/publikationen/lage-und-wahlanalysen/lageanalyse_denis_cuspert.pdf (geraadpleegd op 24 september 2014).

⁴¹³ Mohamed Mahmoud is de zoon van Sami Mahmoud, die als imam aan de Sahaba Moskee in Wenen werkte. Deze moskee geldt als centrum van een Oostenrijks salafistisch-jihadistisch netwerk, dat al sinds 2005 invloed op Duitsland uitoefende en daar aan de opbouw van een jihadistisch-salafistische netwerk meewerkte. Zie Guido Steinberg (2013). *German Jihad*. New York: Columbia University Press, 130-134.

de Kalifaatsstaatsbeweging van Metin Kaplan kwam, die sinds 2001 in Duitsland verboden is.⁴¹⁴ De activisten in de moskee vormden een hechte kring en trokken zich daar terug voor gebeden, studies en lezingen. Velen overnachtten er geregeld en de onderlinge broederschap werd onder aanhangers van Millatu Ibrahim geprezen.⁴¹⁵ Net als in Mönchengladbach, in het geval van EZZ, begon de lokale bevolking zich begin 2012 te verzetten en berichtten media over de ‘radicale moskee’.

Op 13 mei 2012 vonden de deelstaatverkiezingen in Noordrijn-Westfalen plaats. In de weken ervoor begon de ‘hete’ fase van de verkiezingscampagne, waaraan ook de door de binnenlandse veiligheidsdienst als rechts-radicaal en islamofob geclassificeerde⁴¹⁶ partij Pro NRW deelnam. Hun acties richtten zich vooral tegen een veronderstelde dreigende islamisering van Duitsland en Europa en hun belangrijkste slagzin in de verkiezingscampagne van 2012 was dan ook ‘Freiheit statt Islam – Grundgesetz statt Scharia’ (‘Vrijheid in plaats van islam – grondwet in plaats van sharia’). Het tonen van de beruchte Mohammed-spotprenten, het liefst voor moskeeën en islamitische cultuurcentra, is een handelsmerk van Pro NRW. De eerste confrontatie met *da‘wa*-activisten van het nieuwe Millatu Ibrahim-netwerk vond plaats in Solingen, toen op 1 mei 2012 Pro NRW niet ver van de Millatu Ibrahim-moskee demonstreerde en de spotprenten toonde. *Da‘wa*-activisten uit de kringen van Millatu Ibrahim hadden al eerder aangekondigd het tonen van de spotprenten niet te tolereren, ook al was het per rechterlijk besluit van eind april 2012 toegestaan.⁴¹⁷ Hasan Keskin meldde de tegendemonstratie aan, die in een rel uitbarstte toen de spotprenten omhooggehouden werden. *Da‘wa*-activisten sprongen over het politiekordon om de spotprenten van Pro NRW-activisten af te pakken. De *da‘wa*-activisten gooiden met stenen en sloegen politieagenten die tussen beide groepen in stonden. Op 5 mei 2012 herhaalde hetzelfde toneel zich in Bonn, voor de Koning-Fahd Akademie. Deze keer stonden volgens politiebronnen vierhonderd *da‘wa*-activisten tegenover dertig Pro NRW-demonstranten toen deze de spotprenten toonden. In Solingen waren er maar veertig tot vijftig demonstranten tegen Pro NRW. Korte tijd later braken rellen uit toen activisten van Millatu Ibrahim probeerden bij de groep van Pro NRW te komen. Denis Cuspert deed zich voor als spreekbuis van de demonstranten. Politieagenten die beide kampen uit elkaar trachtten te houden, werden met stenen en ander materiaal bekogeld en politievoertuigen werden vernield. Een *da‘wa*-activist droeg

---

⁴¹⁴ Zie Florian Fade en Kristian Frigelj, ‘Wie der Staat Salafisten aus Solingen verjagt’, *Die Welt*, 14 juni 2012 op <http://www.welt.de/politik/deutschland/article106594594/Wie-der-Staat-Salafisten-aus-Solingen-verjagt.html> (geraadpleegd op 10 september 2014). Over de Kalifaatsstaatsbeweging zie Werner Schiffauer (2000). *Die Gottesmänner. Türkische Islamisten in Deutschland. Eine Studie zur Herstellung religiöser Evidenz*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.

⁴¹⁵ Dat blijkt uit discussies van eind 2011 en begin 2012 op een bekend jihadistisch forum.

⁴¹⁶ Bundesministerium des Inneren (2013). Verfassungsschutzbericht 2012 op www.verfassungsschutz.de/embed/vsbericht-2012.pdf (geraadpleegd op 28 september 2014), 109-115.

⁴¹⁷ De toenmalige minister van Binnenlandse Zaken, Ralf Jäger, had eerder een verbod op het tonen van de spotprenten tijdens Pro NRW-demonstraties in Remscheid en Solingen uitgevaardigd. Pro NRW had er bij de administratieve rechtbank (*Verwaltungsgericht*) Düsseldorf een klacht tegen ingediend en werd in het gelijk gesteld.

een mes bij zich waarmee hij drie agenten aanviel en twee van hen zwaar verwondde. Na afloop van de demonstraties en de tegendemonstraties waren politici, veiligheidsexperts en media over het algemeen verbouwereerd, gezien de kracht en intensiteit van de woede-uitbarsting.

Afbeelding 51 Denis Cuspert tijdens de demonstratie op 5 mei 2012 in Bonn, screenshot van een video van Independent Journalists, op <http://www.youtube.com/watch?v=-sghOMIDId4> (geraadpleegd op 10 oktober 2014).

Het videomateriaal en de foto's van deze dag zijn een onuitputtelijke bron van iconische productie binnen de *da'wa*-netwerken, die allemaal het verhaal van vastberadenheid, eer, verzet tegen onrecht en verdediging van het geloof, de islamitische gemeenschap en de profeet vertellen. Ook tijdens het schrijven

van dit rapport (september 2014) blijven aanhangers, sympathisanten en activisten naar de video's en het beeldmateriaal linken of delen deze op sociale media. De rellen van 1

en 5 mei 2012 waren een *founding moment* voor Millatu Ibrahim en hun identiteit als groep die eindelijk eens durft op te komen voor de moslims en zich niet laat intimideren. Ook *da'wa*-activisten die het geweld niet goedkeurden, uitten zich tijdens het veldwerk lovend over de moed van de activisten en zeiden dat er eindelijk moslims in Duitsland zijn die het voor hun rechten en voor de profeet opnemen. Tegelijkertijd waren de rellen, vooral op 5 mei in Bonn, de reden voor het verbod van Millatu Ibrahim op 29 mei 2012. Volgens de minister van Binnenlandse Zaken handelde Millatu Ibrahim in strijd met de constitutionele orde en tegen de gedachte van verstandhouding onder de volkeren, want activisten van Millatu Ibrahim hadden achteraf de rellen in video's gelegitimeerd en tot meer geweld opgeroepen. Mohamed Mahmoud en Denis Cuspert reisden in juni 2012 naar Egypte, ondanks het arrestatiebevel tegen Cuspert voor gezamenlijke openlijke geweldpleging, gegrond op de rellen van 5 mei. Al eerder had de openbare aanklager van Berlijn een onderzoek tegen Cuspert ingesteld vanwege volksopruiming in zijn *jihad-anashid*. De minister van Binnenlandse Zaken van de deelstaat Hessen, waar Denis Cuspert en Mohamed Mahmoud in maart naartoe waren verhuisd, vaardigde eind april 2012 een uitzettingsbevel tegen de Oostenrijker uit. Hij was zijn uitzetting voor, door zijn vertrek naar Egypte. Bijna een jaar later, in maart 2013, werd hij in de Turkse stad Hatay, dicht bij de grens met Syrië, aangehouden met een

vervalst Libisch paspoort. Na het uitzitten van de wettelijke maximale duur in verzekerde bewaring werd hij op 10 augustus 2014 in Konya vrijgelaten, waar hij volgens mediaberichten onderdoek.⁴¹⁸

Terwijl het drama rond Millatu Ibrahim zich ontvouwde, ontstond het succesvolste *da ‘wa*-project in Duitsland, LIES!, onder leiding van Ibrahim Abou-Nagie. Het idee was simpel: zoveel mogelijk gratis koranexemplaren onder niet-moslims uitdelen. Abou-Nagie benadrukte dat de exemplaren uitsluitend door donaties van Duitse moslims gefinancierd werden. Veiligheids- en activistenkringen trokken dat echter in twijfel. Het vermoeden bestond dat een deel van het geld uit grote donaties uit de Golfstaten kwam.⁴¹⁹ Tot april 2014 werden volgens Ibrahim Abou-Nagie 1,1 miljoen koranexemplaren voor Duitsland geprint en uitgedeeld. Behalve in Duitsland, vond de campagne ook plaats in een groot aantal andere Europese landen en in Arabische landen (hier vooral op toeristische trekpleisters). Aan het project ligt een goed doordacht franchiseconcept ten grondslag. Activisten vormen een netwerk via sociale media, voornamelijk Facebook en Twitter, en kunnen daar ook de tafels, tafeldekens, posters, T-shirts, truien en jassen in de kenmerkende opmaak van de LIES!-campagne bestellen. Voor individuele activisten is er een set met onder andere een draagbare poster voor de ‘mobiele *da ‘wa*’. Ibrahim Abou-Nagie bezoekt de LIES!-campagne in alle steden waar op tafels koranexemplaren uitgedeeld worden. Hij wordt meestal vergezeld door zijn cameraman Sabri Ben Abda, die de activisten interviewt. Korte video’s en foto’s ervan worden op de Facebookpagina van Die Wahre Religion gepubliceerd. Terwijl de tafels en uitdeelacties lokaal bottom-up georganiseerd worden, is Abou-Nagie het gezicht van de campagne. Hij vertegenwoordigt de campagne naar buiten en bepaalt de algemene regels. Daarbij gaat het vooral om praktisch advies, zoals het aanvragen van vergunningen, en om gedragsinstructies. Zo moeten activisten niet te veel discussiëren, alleen de korans uitdelen samen met rode rozen, niet op provocaties reageren en eventueel de tafels opruimen.⁴²⁰ In sommige steden, zoals Keulen, geeft de lokale overheid de vergunning op voorwaarde dat voorbijgangers niet aangesproken worden.⁴²¹

Nadat Pierre Vogel en Sven Lau in het najaar van 2011 met hun gezinnen naar Egypte vertrokken waren, keerden beiden in 2013 weer terug. Na de staatsgreep tegen de Egyptische president Mohamed Mursi op

---

⁴¹⁸ ‘Salafisten: Türkische Polizei lässt Hassprediger frei’, *Der Spiegel*, 24 september 2014, <http://www.spiegel.de/politik/ausland/mohamed-mahmoud-tuerkei-entlaesst-hassprediger-aus-gefaengnis-a-993562.html> (geraadpleegd op 28 september 2014). De berichtgeving steunt op informatie van het Oostenrijkse ministerie van Binnenlandse Zaken dat deze van de Turkse overheid had verkregen.

⁴¹⁹ Gesprek met twee activisten uit de kringen van Millatu Ibrahim in augustus 2013 in Frankfurt. Florian Flade, ‘Salafisten starten neue Gratiskoran-Offensive’, *Die Welt*, 16 oktober 2012, <http://www.welt.de/politik/deutschland/article109855219/Salafisten-starten-neue-Gratiskoran-Offensive.html> (geraadpleegd op 10 september 2014).

⁴²⁰ Die Wahre Religion, ‘Wichtige Verhaltensregeln am Lies! Infostand’ op <https://www.facebook.com/video.php?v=817903881594416> (geraadpleegd op 27 september 2014).

⁴²¹ Gesprek met activisten aan een tafel van LIES! in augustus 2013.

3 juli 2013 en de machtsovername door het leger vroeg Pierre Vogel zich af of men in Egypte nog in vrijheid kon leven.⁴²² Sven Lau werd begin juli 2013 in Cairo de toegang tot Egypte geweigerd. In tegenstelling tot Pierre Vogel, die actief bleef in de *da‘wa* in Egypte, maar ook in Duitsland (zij het in mindere mate), wilde hij in Egypte naar eigen zeggen vooral zijn religieuze kennis verdiepen. Vanaf de herfst van 2013 pakten zij de draad weer op en gingen ze actief in de *da‘wa* in Duitsland aan de slag, vooral met openbare lezingen.

1.3 Politieke en maatschappelijke context: ‘Zusammen gegen den gewaltbereiten Salafismus’⁴²³

De beschrijving van de ontwikkelingen van de *da‘wa*-netwerken laat zien dat de politieke en maatschappelijke context een grote rol spelen voor hun activisme. Repressieve maatregelen vanuit de overheid leiden tot solidariteit binnen de gefragmenteerde netwerken. Lokaal verzet tegen *da‘wa*-projecten en moskeeën zijn vaak onoverkoombare drempels voor de activisten en de onder activisten overheersende waarneming dat de media islamofob zijn en een anti-islamcampagne voeren, zorgt ervoor dat de toegang voor journalisten en onderzoekers tot deze groepen steeds moeilijker wordt. De directe politieke en maatschappelijke context van de *da‘wa*-netwerken bestaat uit het veiligheidsbeleid inclusief strafrechtelijke vervolging, het integratiebeleid en de opkomende markt voor radicaliseringspreventie. Daar komen dan nog bij de verschillende vormen van anti-islamactivisme en discoursen, variërend van duidelijk islamofobe uitingen en anti-islamactivisme, zoals uitgedragen door de Pro-beweging, en de stigmatisering van moslims door intellectuelen en politici tot de discriminatie die moslims in het dagelijks leven ervaren. De volgende omschrijving kan geen complete samenvatting van de gehele context geven omdat de deelstaten binnen de federale structuur van de Bondsrepubliek Duitsland hun eigen beleid en initiatieven hebben ontwikkeld en omdat er op dit moment talrijke initiatieven ontstaan, waarvan de duurzaamheid moeilijk in te schatten is. In de volgende alinea’s staan dus alleen de centrale ontwikkelingen en *best practices* centraal, die als voorbeeld voor andere en nieuwe initiatieven dienen en die de aandacht van een breed publiek hebben getrokken.

---

⁴²² Pierre Vogel, ‘Pierre Vogel – Mohammed Mursi geht, Diktatur kehrt zurück?’ op <http://www.youtube.com/watch?v=Y0YCKRt7nPE> (geraadpleegd op 15 mei 2014).

⁴²³ Leuze van het preventieprogramma ‘Wegweiser’ in Noordrijn-Westfalen. Zie www.wegweiser.nrw.de (bekeken op 26 augustus 2014).

De *da'wa*-netwerken en hun activisten worden sinds enkele jaren al door de Verfassungsschutz gevolgd.⁴²⁴ Activisten geven in gesprekken aan dat zij weten dat zij in de gaten gehouden worden en hebben zogenaamd waargebeurde verhalen in overvloed, waarin activisten medewerkers van de veiligheidsdienst door hun onhandige gedrag ontdekken. De Verfassungsschutz geeft aan alleen politiek actieve *da'wa*-netwerken te volgen en de quiëtistische netwerken buiten beschouwing te laten omdat zij geen potentieel gevaar voor de constitutionele orde vormen.⁴²⁵ De activisten maken vaak geen onderscheid tussen de binnenlandse veiligheidsdienst en het Bundeskriminalamt (BKA), de federale rekerchedienst, die ook gesprekken voert met *da'wa*-activisten.⁴²⁶

De veiligheids- en rekerchediensten werden in Duitsland na de ervaringen met het Derde Rijk van elkaar gescheiden.⁴²⁷ Het Gemeinsame Terrorismusabwehrzentrum (GTZA, Gezamenlijk Anti-Terrorisme Centrum) geeft sinds april 2004 vorm aan de samenwerking tussen de inlichtingen- en rekerchediensten en zorgt voor het uitwisselen van informatie. Door middel van verschillende nieuwe wetten en wijzigingen in bestaande wetten sinds 9/11 werden de bevoegdheden van de veiligheidsdiensten en de mogelijkheid tot strafrechtelijke vervolging uitgebreid.⁴²⁸ Zo kan sinds 2002 onder bepaalde omstandigheden ook lidmaatschap van en steun aan een buitenlandse terroristische organisatie zonder vertegenwoordiging in Duitsland tot strafvervolging leiden (zie paragraaf 129b van het Duitse wetboek van strafrecht)⁴²⁹. Daarvoor gold dat alleen voor terroristische organisaties die in Duitsland gevestigd zijn. Critici beweren dat deze paragraaf een *Gummiparagraph* (elastieken paragraaf) is omdat onder het mom van terrorismebestrijding politiek activisme bestraft wordt. Een ander probleem zien critici erin dat deze paragraaf vooral preventief gebruikt wordt voordat een concreet strafbaar feit voorbereid, laat staan

---

⁴²⁴ Zie de verslagen van de Verfassungsschutz sinds 2005 op <http://www.verfassungsschutz.de/de/oeffentlichkeitsarbeit/publikationen/verfassungsschutzberichte> (geraadpleegd op 28 september 2014).

⁴²⁵ 'Nicht jeder Salafist ist Dschihadist', interview met Burkhard Freier (hoofd van de Verfassungsschutz Noordrijn-Westfalen), Deutschlandfunk, 2 juli 2014, http://www.deutschlandfunk.de/islamismus-nicht-jeder-salafist-ist-dschihadist.694.de.html?dram:article_id=290644 (geraadpleegd op 22 juli 2014).

⁴²⁶ Dit blijkt uit gesprekken die in de zomer van 2013 zijn gevoerd met activisten van verschillende hulporganisaties voor Syrië binnen de *da'wa*-netwerken.

⁴²⁷ Om de scheiding duidelijk te maken, wordt voor de Verfassungsschutz de term inlichtingendienst (*Nachrichtendienst*) gebruikt. Tussen inlichtingendiensten en rekerchediensten (*Ermittlungsdienste*), zoals het BKA, bestaat een strikte organisatorische en personele scheiding. Met de term *Sicherheitsdienste* (veiligheidsdiensten) worden alle diensten bedoeld die voor de veiligheid van de samenleving en Duitsland als staat verantwoordelijk zijn, dus ook het BKA als rekerchedienst.

⁴²⁸ Een overzicht van alle wetten en wetswijzigingen tot 2007 bevindt zich op de website van Cilip (*Bürgerrechte & Polizei*), <http://www.cilip.de/terror/gesetze> (geraadpleegd op 22 september 2014).

⁴²⁹ Zie de wettekst op <http://dejure.org/gesetze/StGB/129b.html> (geraadpleegd op 14 oktober 2014).

gepleegd, wordt.⁴³⁰ Deze paragraaf is vooral bij de omgang met Duitse Syriëgangers en andere jihadstrijders in het buitenland van belang. Zij kunnen, voordat zij vertrekken of bij terugkomst, met een beroep op paragraaf 129b aangehouden worden als er voldoende aanwijzingen voor een gerechtelijk vooronderzoek zijn. Volgens het hoofd van de Verfassungsschutz Noordrijn-Westfalen, Burkhardt Freier, zijn er in juli 2014 in Noordrijn-Westfalen 36 tot 40 onderzoeken ingesteld. Tot deze tijd werd er in meer dan 30 gevallen een uitreisverbod uitgevaardigd. Daarbuiten bestaat nauwelijks een wettelijke basis voor de aanhouding van mensen die naar Irak, Syrië of andere gebieden reizen waar jihadstrijders vechten.⁴³¹

Net als in Nederland, is ook in Duitsland sinds een aantal jaren de discussie over de rol van de islam in de samenleving gaande. Maar in tegenstelling tot Nederland blijft de institutionalisering van de islam in Duitsland achter, vooral in vergelijking met de andere grote religieuze gemeenschappen (jodendom en christendom). In 2006 richtte de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken, Wolfgang Schäuble, de Deutsche Islamkonferenz (DIK) op, een communicatieforum tussen vertegenwoordigers van de overheid en moslims van alle overtuigingen. De DIK is opgezet als reeks van bijeenkomsten op verschillende niveaus tussen vertegenwoordigers van de islamitische gemeenschappen en vertegenwoordigers van de overheid. Vier bijeenkomsten en drie ministers van Binnenlandse Zaken later zijn de (meeste) verwachtingen van de DIK niet vervuld. De redenen daarvoor zijn talrijk. Er ontstond onder andere ruzie over de vraag wie de Duitse moslims vertegenwoordigt. Vooral de conservatieve islamitische verenigingen (*Islamverbände*) botsten met onafhankelijke, niet-georganiseerde moslims, zoals de prominente islamcritica Necla Kelek. Verder is de DIK hiërarchisch georganiseerd: de overheid verstuurt uitnodigingen, stelt de agenda op en controleert publicaties en door de DIK genomen besluiten. Onder minister van Binnenlandse Zaken Hans-Peter Friedrich zette de DIK steeds meer in op veiligheid en terrorisme- en radicaliseringspreventie. Zijn verhouding met de islamitische gemeenschappen en moslims in Duitsland begon niet best toen hij een dag na zijn indiensttreding tijdens een persconferentie begin maart 2011 in Berlijn verklaarde: “Dat de islam bij Duitsland hoort is een feit dat niet met de geschiedenis gestaafd kan worden”.

Eind augustus 2012 kwam nieuws over een nieuwe postercampagne van het ministerie en de Initiative Sicherheitspartnerschaft naar buiten. In de stijl van een ‘vermist-poster’ werden posters gedrukt waarop - onder de kop ‘*Vermisst*’ - fictieve, islamitisch ogende personen afgebeeld waren.

---

⁴³⁰ Voor een gedetailleerde kritiek zie Katrin Hawickhorst, § 129a StGB - Ein feindstrafrechtlicher Irrweg zur Terrorismusbekämpfung: Kritische Analyse einer prozessualen Schlüsselnorm im materiellen Recht. Berlin: Duncker & Humblot, 2011.

⁴³¹ Freier, ‘Nicht jeder Salafist ist Dschihadist’.

VERMISST

Das ist unser Sohn Tim. Wir vermissen ihn, denn wir erkennen ihn nicht mehr. Er zieht sich immer mehr zurück und wird jeden Tag radikaler. Wir haben Angst ihn ganz zu verlieren – an religiöse Fanatiker und Terrorgruppen. Wenn es Ihnen so geht wie uns, wenden Sie sich an die Beratungsstelle Radikalisierung unter 0911 – 943 43 43 oder beratung@bamf.bund.de
Mehr Informationen finden Sie auf www.bamf.de/beratungsstelle

Afbeelding 52 Voorbeeld poster 'vermisst' campagne

In de tekst stond dat de personen in de ban van religieuze fanatiekelingen en terroristen geraakt waren en zich van hun omgeving vervreemd hadden. Aan burgers werd gevraagd de overheid erover in te lichten als er iets soortgelijks in hun omgeving zou gebeuren. De verontwaardiging onder moslims die zich als potentiële terroristen weggezet zagen, was groot en de oproep tot verklikken viel niet in goede aarde.⁴³² De posters werden tegen alle kritiek in uitgedeeld en onder andere in de Keupstraße in Keulen opgehangen. In deze straat raakten in 2004 bij een aanslag met een nagelbom door de Nationalsozialistischer Untergrund (NSU, Nationaal-Socialistische Ondergrondse) 22 mensen gewond. Het ophangen van deze posters leidde tot verontwaardiging onder moslims die in deze periode ook de blunders volgden in het slepende onderzoek naar acht moorden op personen van Turkse komaf (ook bekend als de Dönermoorden) gepleegd door de NSU tussen 2000 en 2006.

De antropologen Schirin Amir-Moazami en Frank Peter zien in de DIK een 'governmental technique'⁴³³ en een beleid dat voortvloeit 'out of a deep anxiety about how the legal rights and formal equality of immigrants affect the social order and the position of the dominant majority'.⁴³⁴ Daarbij wordt een bepaalde groep migranten als 'moslims' geconstrueerd die met behulp van een speciaal beleid

⁴³² Voor een evaluatie ervan vanuit het zicht van moslims zie 'Plakat "Vermisst" löst Empörung aus', MiGAZIN, 28 augustus 2014, <http://www.migazin.de/2012/08/28/plakataktion-vermisst-lost-empörung-aus/> (geraadpleegd op 20 september 2014).

⁴³³ Schirin Amir-Moazami, 'Pitfalls of consensus-oriented dialogue. The German Islam Conference (Deutsche Islam Konferenz)', *Approaching Religion* 1 (maart 2011): 3.

⁴³⁴ Frank Peter. 'Welcoming Muslims to the Nation'. In *Muslims in the West after 9/11. Religion, Politics and Law*, redactie Jocelyne Cesari, London: Routledge, 2010, 119.

geïntegreerd moeten worden. Eén centraal element van dit integratiebeleid is volgens Peter tolerantie. Tolerantie is in deze context de voorwaardelijke aanvaarding van moslims door de heersende meerderheid en de erkenning van de islam door de overheid. De voorwaarde is dat de islam en moslims eerst gedomesticeerd of genaturaliseerd worden om deel uit te kunnen maken van de nationale gemeenschap. Het Duitse integratiebeleid heeft als taak het project van de normalisering van moslims en de islam aan te sturen en de norm (het eindpunt van het proces) af te bakenen. Tolerantie houdt zodoende het fundamentele verschil tussen moslims en niet-islamitische Duitsers staande en plaatst moslims per definitie aan de rand van de nationale gemeenschap. Vandaar kunnen zij, onder voorwaarden, toegang vinden tot de nationale gemeenschap.⁴³⁵

De huidige minister van Binnenlandse Zaken, Thomas de Maizière, heeft met het nieuwe werkprogramma een nieuwe start beloofd. Ongeacht de toekomst van de DIK, is in de context van dit onderzoek van belang dat de DIK door de *da‘wa*-netwerken compleet afgewezen wordt als poging om een zogenaamde liberale en moderne ‘overheidsislam’ te creëren die nergens meer met de authentieke islam overlapt en door ‘tamme’ moslims gepraktiseerd wordt die niet op het idee zouden komen voor hun rechten op te komen. De uitingen van ex-minister Friedrich en de ‘*Vermisst*’-actie veroorzaakten in deze kringen minachting voor de wél deelnemende conservatief-soennitische verenigingen, die in de ogen van *da‘wa*-activisten opportunistisch handelen en de islam verraden om door de overheid erkend te worden. In tegenstelling tot hen staken de ‘ware’ moslims van de netwerken er bovendien als compromisloze activisten die zich niet lieten verleiden.⁴³⁶ Ook de relatief succesvolle poging om de imamopleiding en islamitische theologie aan Duitse universiteiten te vestigen, heeft tot weerstand en ridiculisering in de *da‘wa*-netwerken geleid, zoals wij in hoofdstuk 4 (casus Mouhanad Khorchide) zullen zien. In de zomer van 2010 verklaarden verschillende activisten tijdens een straatfeest dat was georganiseerd door EZP in Mönchengladbach nog dat zij zich echter wel konden voorstellen aan de DIK deel te nemen, mits aan een aantal eisen voldaan werd. Zo moesten er onder andere geen liberale, moderne moslims of afvallige groeperingen, zoals de alevieten en de Ahmadiyya, deelnemen. Terwijl sommige *da‘wa*-activisten in 2010 nog wel bereid waren om met de overheid om tafel te gaan zitten om het te hebben over de gezamenlijke vormgeving van de institutionalisering van de islam, zijn integratie in de Duitse samenleving en de versterking van de rechten van moslims, zou tegenwoordig een dergelijke positie ook onder de gematigde *da‘wa*-activisten niet meer kunnen.

---

⁴³⁵ Peter, ‘Welcoming,’ 122-126.

⁴³⁶ Gesprekken met activisten van een hulporganisatie voor Syrië in augustus 2013 tijdens een donatie-evenement.

Sinds 2012 is de zoektocht naar een efficiënt preventief beleid geïntensiveerd. Volgens het ministerie voor Binnenlandse en Gemeentezaken van Noordrijn-Westfalen is preventie de tweede zuil van zijn dubbele strategie, naast de eerste zuil: observatie en strafvervolgning. Noordrijn-Westfalen is de deelstaat met de meeste salafistische activisten in Duitsland. De Verfassungsschutz schat dat er 1.800 bekende activisten in Noordrijn-Westfalen zijn en ongeveer 6.000 in het hele land.⁴³⁷ Er zijn in heel Duitsland verschillende contact- en meldpunten waar betrokkenen, zoals ouders, familie of vrienden van salafisten, informatie over salafisme als ideologie en leefstijl, advies en begeleiding kunnen vinden. Ook aanhangers, sympathisanten en activisten van de *da’wa*-netwerken kunnen daar hulp vinden bij twijfels of als zij zich uit de netwerken terug willen trekken.

In Noordrijn-Westfalen begon in 2013 het preventieprogramma ‘*Unser Wegweiser – gemeinsam gegen gewaltbereiten Salafismus*’ (Onze wegwijzer – samen tegen het tot geweld bereide salafisme), in het kort *Wegweiser* genoemd. In augustus 2013 vertelde een medewerker van de afdeling ‘Verfassungsschutz’ van het ministerie voor Binnenlandse en Gemeentezaken dat het programma geen exitprogramma was, zoals in Duitsland voor rechts-radicalen bestaat die met de beweging willen stoppen, maar een preventief programma. Het doel is om jongeren op te vangen voordat zij in de *da’wa*-netwerken geraken en daar hun plek vinden.⁴³⁸ Het ministerie faciliteert de samenwerking en netwerkvorming tussen relevante lokale deskundigen (zogenaamde ‘*Wegweiser*’), zoals jeugdwerkers, politie, islamwetenschappers, juridische adviseurs, sociale verenigingen en moskeeverenigingen, en definieert het kader voor de samenwerking. Het benadrukt dat het dus geen top-downaanpak is en dat de deskundigen en betrokkenen zich ter plaatse zelf organiseren en hun aanpak zelf bestemmen. Er bestaan inmiddels informatie- en meldpunten die telefonisch, maar ook fysiek bereikbaar zijn in Bochum, Düsseldorf en Bonn. Een medewerker van het Bundeskriminalamt (nationale rechedienst) in Bonn liet ons weten dat hij veel van het programma verwachtte. De eerder genoemde medewerker van het ministerie vertelde dat er ontzettend veel behoefte aan informatie en, in een tweede stap, aan advies is bij de bevolking. Zij kreeg naar eigen zeggen voortdurend telefoontjes van bezorgde ouders, docenten of collega’s wier zoon, leerling of collega veronderstelde tekenen van radicalisering liet zien. Uit een gesprek met een medewerker van een *Wegweiser*-meld- en informatiepunt in juli 2014 bleek dat het nog rustig was omdat het meldpunt nog in

---

⁴³⁷ Ministerium für Inneres und Kommunales des Landes Nordrhein-Westfalen. Salafismus: Ursachen, Gefahren und Gegenstrategien, juli 2014, op http://www.mik.nrw.de/fileadmin/user_upload/Redakteure/Verfassungsschutz/Dokumente/Salafismus_Ursachen_Gefahren_Gegenstrategien_Juli2014.pdf (geraadpleegd op 20 september 2014).

⁴³⁸ Zie ook het bericht van het ministerie voor Binnenlandse en Gemeentezaken van Noordrijn-Westfalen aan het comité voor binnenlands beleid van het deelstaatparlement van 7 maart 2014, http://www.mik.nrw.de/fileadmin/user_upload/Redakteure/Verfassungsschutz/Dokumente/MMV16-1691.pdf (geraadpleegd op 1 april 2014). Zie ook de webpagina van *Wegweiser* <http://www.mik.nrw.de/verfassungsschutz/islamismus/wegweiser.html>.

de aanloopfase zat en zij hun draai nog moesten vinden. Zij hebben contact gehad met een jongen die hoopte informatie over de ware islam bij het meldpunt te kunnen vinden. Hij bleek oprecht op zoek te zijn en zij probeerden in contact met hem te blijven.⁴³⁹

Wegweiser bleef niet zonder commentaar vanuit de *da‘wa*-netwerken. Pierre Vogel publiceerde op zijn YouTube-kanaal op 21 juni 2013 een video waarin hij het initiatief belachelijk maakte. Volgens hem snapt de overheid het salafisme en *da‘wa*-activisme niet, want deze groepen hebben geen vaste structuren waartoe iemand kan toetreden of waaruit iemand kan uittreden. Iedereen kan op eigen initiatief deelnemen. “Wij zijn geen sekte [...]. Bij ons is niemand gedwongen om een bepaalde interpretatie van de Koran te geloven. Tenzij zijn interpretatie in strijd is met de fundamenteën van de religie [...]. Veel plezier met jullie exitprogramma’s. Wij gaan door in sha’ Allah.”⁴⁴⁰ In september 2014 werd bekend dat het exitprogramma voor salafistische activisten ‘Hatif’ (Heraus aus Terrorismus und islamistischem Fanatismus)⁴⁴¹ van de Verfassungsschutz zal worden stopgezet. Er was volgens de Verfassungsschutz te weinig animo en de telefoons stonden soms wekenlang stil.⁴⁴²

Andere programma’s met een preventieve ingreep focussen op *Demokratieerziehung* (democratie-opvoeding) van jongeren en vooral op scholen. De jongeren moeten weerbaar en alert worden gemaakt om zelf kritisch met de verleidingen van diverse ideologieën om te kunnen gaan. De ZDK Gesellschaft für Demokratische Kultur is het modelvoorbeeld in dit veld. Deze onafhankelijke organisatie zonder winstoogmerk is sinds 1997 in Berlijn actief en richt zich op extremisme van alle kanten. Ook hier zijn de bekende medewerkers, zoals Claudia Dantschke, die in de media als salafismedeskundige optreedt, doel van spot en hoon vanuit de *da‘wa*-netwerken. Een andere aanpak vanuit het maatschappelijk middenveld is medienkontrolle.net,⁴⁴³ wederom een organisatie zonder winstoogmerk, opgericht in 1997 door de ministeries voor kinder- en jeugdbescherming van de deelstaten. Zij observeert het internet en let erop dat media de vrijwillige verplichtingen vervullen die zijn vastgelegd in het *Jugendmedienschutz-Staatsvertrag* (Staatsverdrag voor de bescherming van jongeren in de media) tussen de deelstaten. Zo zorgt zij er bijvoorbeeld voor dat sociale media als Facebook en YouTube video’s en foto’s op

---

⁴³⁹ Gesprek met een medewerker van Wegweiser begin juli 2014 in Keulen.

⁴⁴⁰ Pierre Vogel, ‘Das Salafisten-Aussteiger-Programm. Ein Statement von Abu Hamsa (Pierre Vogel)’ op <http://www.youtube.com/watch?v=MG5BzVPogXY> (geraadpleegd op 10 augustus 2013).

⁴⁴¹ ‘Weg van terrorisme en islamistisch fanatisme’. Hatif betekent in het Arabisch telefoon.

⁴⁴² ‘Aussteigerprogramm wird eingestellt’, SWR, 3 september 2014, (geraadpleegd op 27 september 2014).

⁴⁴³ Pseudoniem.

jihadistische kanalen verwijderen als er extreem geweld getoond wordt en jongeren daardoor aan gevaar blootgesteld worden.⁴⁴⁴

Het activisme van de *da'wa*-netwerken in Duitsland staat ook in wisselwerking met islamofobe uitingen, discriminatie en anti-islamactivisme, zoals wij het al bij de rellen van mei 2012 hebben kunnen zien. Islamofobe internetplatformen, zoals PI News (Politically Incorrect) en de Pro-beweging, hebben de *da'wa*-netwerken als ultieme vijand gedefinieerd die voor alles staan wat de islam in wezen uitmaakt. Zij maken geen onderscheid tussen islam en islamisme, laat staan tussen de verschillende vormen van islamisme. De Pro-beweging is een mengelmoes van partijen, kiesverenigingen en andere verenigingen die juridisch onafhankelijk van elkaar zijn, maar qua personeel, organisatie en ideologie nauw met elkaar verweven zijn. Ook de andere netwerken en organisaties van de Pro-beweging worden - net als Pro NRW - door de Verfassungsschutz gevolgd en als rechts-radicaal en anticonstitutioneel geclassificeerd. Zij wakkeren angsten aan over een vermeende islamisering van Duitsland en een marginalisering van zogenaamde *Bio Deutschen* door de genaturaliseerde Duitsers en islamitische migranten. Een vergelijkbaar discours wordt onder sommige intellectuelen en politici in het publieke debat gevoerd die aan de *Integrationsfähigkeit* (de capaciteit tot integratie) van moslims twijfelen en de reden voor hun vermeende achterstand herleiden tot fundamentele cultuurverschillen.⁴⁴⁵

Voor *da'wa*-activisten bevestigen dergelijke discoursen hun beeld over een uit de media en beleidskringen bewust aangestuurde anti-islamcampagne, oftewel een oorlog tegen de islam. Dit versterkt hun eigen waarneming als onderdrukte minderheid en ze voelen zich bedreigd door de meerderheid.⁴⁴⁶ Ook medewerkers van de Duitse veiligheidsdiensten met wie wij konden spreken, uiten hun zorg over de toename van dergelijke islamofobe discoursen, die olie op het vuur zouden gooien. Sommigen menen dat politici en beleidsmakers niet alleen de plicht hebben tussen islam en islamisme een onderscheid te maken, maar ook binnen de *da'wa*-netwerken te onderscheiden wie zich binnen de grenzen van de grondwet en het strafrecht beweegt en wie niet. Politici en beleidsmakers moeten volgens hen niet alle activisten over één kam scheren want de druk van buiten werkt alleen ten voordele van de radicalen.⁴⁴⁷

---

⁴⁴⁴ Er bestaat veel kritiek op medienkontrolle.net. Het zou zich voordoen als overheidsorgaan en zonder nauwkeurige afweging tussen jeugdbescherming en vrijheidsrechten het internet censureren.

⁴⁴⁵ Zie het beruchte debat in 2010 over het boek *Deutschland schafft sich ab* (Duitsland heft zich op) van Thilo Sarrazin.

⁴⁴⁶ Gesprekken met activisten van LIES! in diverse steden in de zomer van 2013.

⁴⁴⁷ Gesprek met een medewerker van het BKA in juli 2014. Zie ook Albrecht Metzger, 'Heavy on Populism, Light on Strategic Thinking. The Response to the Salafist Movement in Germany', Qantara.de, 13 juli 2012, <http://en.qantara.de/content/the-response-to-the-salafist-movement-in-germany-heavy-on-populism-light-on-strategic> (geraadpleegd op 1 september 2014).

Deze schets geeft een kleine indruk van het brede politieke veld waarin de *da'wa*-activisten ingebed zijn. Het grote aantal conferenties en workshops over salafisme dat in de afgelopen drie jaar heeft plaatsgevonden en het vraagstuk van preventie op de agenda heeft gezet, laat zien dat radicaliseringspreventie een steeds grotere rol speelt en dat op dit gebied beleid aan het ontstaan is. Zoals wij uit veiligheidskringen hebben ervaren, kunnen repressieve maatregelen en islamofobe uitingen de preventieve inspanningen tenietdoen.

Hoofdstuk 2: Ideologische breuklijnen en dynamieken

De ideologie van de *da’wa*-netwerken in Duitsland wordt nergens coherent aan één stuk, bijvoorbeeld in de vorm van een manifest, verduidelijkt. Meest verhelderend in deze context zijn YouTubevideo’s van deze netwerken en hun sympathisanten waarin zij lezingen van hun predikers of statements over een onderwerp of gebeurtenis verspreiden. De volgende korte uiteenzetting van de ideologie van Millatu Ibrahim/Tauhid Germany en vervolgens de overeenkomsten met en afwijkingen van andere *da’wa*-netwerken is dan ook grotendeels gebaseerd op YouTubevideo’s, aangevuld met informatie die wij uit gesprekken konden vergaren.

De activisten van het voormalige Millatu Ibrahim-netwerk en het predikerplatform Tauhid Germany baseren hun activisme op de Medinese fase van de profetische *da’wa*, waarin jihad een vooraanstaande rol speelt.⁴⁴⁸ Jihad is daarbij deel van de *ibada* (godsdiens, aanbidding, religieuze plichten) en is daarom een verplichting voor iedere moslim (*fard al-ayn*), net als de *salat* (het rituele gebed) of het vasten. Sommige activisten beweren dat jihad de belangrijkste verplichting is, nog voor het gebed.⁴⁴⁹

De begrippen *taghut*⁴⁵⁰ en *al-kufr bi’l-taghut* (verplichting om afstand te doen van of om te breken met de *taghut*) spelen een centrale rol in de overtuigingen van de activisten en het zijn de *frames* waarmee zij hun visie op ongerechtigheid en tirannie uitdrukken en verspreiden. Zij halen hun ideeën over *taghut*, net als Ibrahim Abou-Nagie en andere predikers van Die Wahre Religion,⁴⁵¹ van Muhammad Ibn Abd al-Wahhab (1703-1792), de naamgever van het wahabisme, die vijf manifestaties van *taghut* identificeerde:⁴⁵² (1) de duivel, (2) de heersers die de wetten van God veranderen, (3) diegenen die met iets anders rechtspreken dan wat God heeft geopenbaard, (4) diegenen die claimen kennis over de verborgen dingen te bezitten (bijvoorbeeld waarzeggers) en (5) diegenen die naast God aanbeden worden en daarmee tevreden zijn. Volgens de activisten van Millatu Ibrahim/ Tauhid Germany en Die Wahre Religion zijn alle islamitische heersers afgoden, die zich gelijk zetten aan God. Zij implementeren de

---

⁴⁴⁸ ‘Abu Usama al-Gharib – Is it not time to rise up with english subtitles’ op http://www.youtube.com/watch?v=rfsLcRj_yUk (geraadpleegd op 4 maart 2014).

⁴⁴⁹ Zie Ebu Tejma, ‘Die Beste Tat im Islam: Al-Jihad. Über die Vorzüge des Jihad gegenüber andere Ibadat’ op salafihd.com/salafimedia.de2/downloads/audio-vortraege/ebu-tejma/item/1742-die-vorzuege-des-jihad.html (niet meer online).

⁴⁵⁰ Voor *taghut* zie voetnoot 377.

⁴⁵¹ Voor Die Wahre Religion en Abou Nagie zie Die Wahre Religion, ‘Was ist taghut?’ op <http://www.youtube.com/watch?v=0IzZMVrxIE4> (geraadpleegd op 30 april 2014). Tijdens een solidariteitsdemonstratie (23 maart 2014) in Mannheim voor Sven Lau, die toen in voorarrest zat, spraken we met meerdere aanhangers van Millatu Ibrahim/Tauhid Germany. Tijdens ons gesprek over de islamitische heersers verwezen de aanhangers ons naar Ibn ‘Abd al-Wahhab en benadrukten ze het belang van *kufr bi’l-taghut*.

⁴⁵² Muhammad Ibn ‘Abd al-Wahhāb. *Risāla fī ma’nā al-tāghūt*, www.tawhed.ws/r?i=8p4ty5r7 (geraadpleegd op 19 april 2014).

sharia niet of slechts gedeeltelijk en passen in plaats daarvan door mensen gemaakte wetten toe. Zich baserend op Koranvers 5:44 verklaren de activisten deze heersers tot ongelovigen.⁴⁵³ Tegen deze ongelovigen is de revolutionaire jihad geoorloofd. Moslims zijn volgens Abu Usama al-Gharib verplicht om *kufir* op de *taghut* te doen. Het concept *kufir bi’l-taghut* (verplichting om afstand te doen van of om te breken met de *taghut*) houdt in dat gelovigen die dat niet doen tot zondaars of, in het uiterste geval, tot ongelovigen kunnen worden verklaard. Hasan Keskin (Abu Ibrahim) verklaart in een audiofragment op de webpagina van Tauhid Germany dat zij

“verplicht zijn om kufir op de taghut te doen, om kufir op de democratie te doen, kufir op het laïcisme te doen, kufir op het fascisme te doen, kufir op het communisme te doen, kufir op iedere vorm van ideologie te doen die in strijd is met de islam. [...] De boodschappers zijn waarom gekomen? Om kufir te doen op de taghut. Dat zij de taghut verloochnen, dat zij hem bestrijden en dat zij hem haten. Dat is de *milla* [religie] van Ibrahim”.⁴⁵⁴

Het is volgens hem niet voldoende om afstand te doen. Ware gelovigen moeten de *taghut* haten en bestrijden. Zijn woorden laten zien dat het om meer gaat dan afstand te doen van de *taghawit* (meervoud van *taghut*). Dit sluit aan bij hun interpretatie van *al-wala’ wa-l-bara’* (loyaliteit en afkeer omwille van God) in de traditie van Abu Muhammad al-Maqdisi. Zij moeten actief bestreden worden en met ‘zij’ bedoelen ze niet alleen de islamitische heersers die niet of niet volledig de sharia toepassen maar, onder andere, ook ideologieën.

Democratie hoort in de visie van de activisten ook bij de vormen van *taghut* en dat betekent dat Duitsland volgens activisten van Millatu Ibrahim en Tauhid Germany in principe ook bestreden moet worden. Dreigingen tegen de Duitse samenleving werden dan ook op basis van deze redenering in de nasleep van de rellen van mei 2012 geuit. Denis Cuspert riep zijn geloofsgenoten in een *anashid* op om *hidjra* te doen (migreren) of om vanuit Duitsland jihad tegen de staat te voeren.

---

⁴⁵³ 5:44: Wij hebben de Taura neergezonden met een leidraad erin en een licht, waarmee de profeten die zich [aan God] overgeven oordeel vellen over hen die het jodendom aanhangen. Zo ook de rabbijnen en de schriftgeleerden, naar wat hun van Gods boek was toevertrouwd en waarvan zij getuigen waren. Vreest dan de mensen niet maar vreest Mij en verkwanselt Mijn tekenen niet. En wie niet oordeel vellen volgens wat God heeft neergezonden, dat zijn de ongelovigen. (Vertaling van Leemhuis)

⁴⁵⁴ Abu Ibrahim, ‘Taghut!!!’ op <http://www.tauhid-germany.com/assets/abu-ibrahim--taghut-!!!!.mp3> (geraadpleegd op 28 september 2014).

“Wij zijn in een oorlog. Zet de televisie aan, kijk op het internet, open de krant. Iedere dag [...] waar jullie gaan, jullie worden in Duitsland bestreden. Subhan Allah [God zij geprezen], hoe kunnen jullie daar leven? Hoe kunnen jullie het daar volhouden tussen al het uitschot en vuil?”⁴⁵⁵

Ibrahim Abou-Nagie en de meeste activisten en predikers van Die Wahre Religion zetten deze laatste stap, de oproep tot geweld in Duitsland, niet. Ibrahim Abou-Nagie roept in zijn publieke uitingen ook niet direct op tot jihad in de islamitische landen, zoals predikers van Millatu Ibrahim en Tauhid Germany. Hij roept moslims in Duitsland op hun geloofsgenoten in Syrië met alle mogelijke middelen te helpen, maar houdt verder afstand van het debat.⁴⁵⁶ Voor de *da’wa* in Duitsland is volgens Ibrahim Abou-Nagie jihad niet gepast. Projecten zoals LIES!, waardoor ‘eerlijke’ mensen in Duitsland de mogelijkheid krijgen om kennis te maken met het woord van God, zijn dat volgens Abou-Nagie wel. Hij hoopt dat in Europa door de *da’wa* een islamitische avant-garde ontstaat, die ervoor zal zorgen dat de islam overal ter wereld zal zegevieren. Van de moslims in de islamitische landen zal geen steun uitgaan omdat de oprechten onder hen in de gevangenissen van de *taghawit* zitten en de rest van hun regeringen en valse geleerden in een staat van onwetendheid gehouden worden.

“De mensen hier in Europa die zich tot de islam bekeren, moeten de gehele waarheid te weten komen. Moeten de gehele waarheid te weten komen en niet en zich niets wijs laten maken zoals het met de moslims in de Arabische landen gebeurt. De zege zal uit Europa komen.”⁴⁵⁷

De activisten van Die Wahre Religion en de LIES!-campagne krijgen daarom veel kritiek van Tauhid Germany, dat sinds de herfst van 2013 een eigen straat*da’wa*-campagne van de grond probeert te trekken. Met hun eigen logo en vanachter mobiele informatietafels delen zij informatiemateriaal uit, voornamelijk bedoeld om moslims weer op het juiste pad te brengen.⁴⁵⁸ Nog in april 2012 hadden activisten van Tauhid Germany steun ‘tot hun

Afbeelding 53 Het Logo van het internet-platform Tauhid Germany.

---

⁴⁵⁵ ‘We Made The Hijrah Abu Talha Al Almani’ op <http://www.youtube.com/watch?v=U-LrcPfbBQI> (geraadpleegd op 20 september 2014). Videofragmenten met uitspraken van Denis Cuspert in ‘Deutschland in Gefahr – Kampf dem Terror’, *ZDF Zeit*, 04 september 2012.

⁴⁵⁶ Nina Wiedl en Carmen Becker. “Populäre Prediger im deutschen Salafismus. Hassan Dabbagh, Pierre Vogel, Sven Lau und Ibrahim Abou Nagie.” In *Salafismus in Deutschland. Ursprünge und Gefahren einer islamisch-fundamentalistischen Bewegung*, redactie Thorsten Gerald Schneiders. Bielefeld: Transcript Verlag, in verschijning 2014. 206.

⁴⁵⁷ ‘Weder Takfiris nog Wahhabieten’, op <http://www.youtube.com/watch?v=q1qsVtTUbg> (geraadpleegd op 30 april 2014).

dood’ toegezegd aan Germany Ibrahim Abou-Nagie en de LIES!-campagne.⁴⁵⁹ Zij riepen, tegen de achtergrond van de controversen over de campagne in de media en onder beleidsmakers, hun aanhangers op om LIES! financieel te steunen en boden aan om de informatietafels tegen aanvallen te beschermen. Tot medio 2012 verzorgden zij zelf een aantal LIES!-informatietafels. In 2013 traden zij met hun kritiek op LIES! naar buiten, nadat volgens hen Ibrahim Abou-Nagie niet positief gereageerd had op hun kritiek die zij eerst als *nasiha* (een goed bedoeld persoonlijk advies) persoonlijk aan hem hadden gericht. Activisten van LIES! zouden niet voldoende afkeuring en afkeer tonen tegenover de ongelovigen, en met de jihadstrijders breken. Activisten van LIES! proberen volgens Abu Ibrahim de islam aantrekkelijk te maken voor de ongelovigen en zouden zich daardoor van de sharia verwijderen. Verder gaat volgens Tauhid Germany de campagne ten koste van belangrijkere doelen, zoals de steun aan de islamitische gevangenen en hun gezinnen, omdat LIES! het grootste deel van de donaties van moslims in Duitsland weet te verkrijgen. En ten slotte keurt Tauhid Germany het af dat vrouwen in het publiek meedoen aan de campagne en dat LIES!-foto’s van ongesluisde, ongelovigen vrouwen op internet zet. Dit laatste punt werd ook uit andere kringen als kritiek geuit en sinds 2013 zijn er dan ook geen islamitische vrouwen meer als activisten te zien aan de informatietafels van LIES!. Hun rol in het publiek is steunend: zij brengen eten en drinken naar de mannelijke activisten of komen langs om te doneren.⁴⁶⁰

Tauhid Germany voerde zijn druk op LIES! op door een fatwa van ‘hun’ geleerde Abu Sufyan al-Sulami, naar eigen zeggen een volgeling van Anwar al-Awlaki en Abu Muhammad al-Maqdisi, in een video op het jihadistisch-salafistische internetplatform Al-Ghurabaa Media te publiceren.⁴⁶¹ Abu Ibrahim en Abu Usama al-Gharib geven aan dat zij studenten van al-Sulami zijn en van zijn geschriften hebben geleerd. Beiden beweren een *ijaza*⁴⁶² van hem te hebben. Al-Sulami hamert in zijn fatwa erop dat moslims voldoende *bara* ‘ (afkeer, afstand doen) moeten tonen tegenover ongelovigen.

“En diegene die geen aandacht wijdt aan het afstand doen van de kuffar [ongelovigen] ten bate van de *da’wa* onder hen is vergelijkbaar met diegene die een verkoudheid wilde behandelen, maar toch lepra veroorzaakte. Er moet niet uit mijn woorden opgemaakt worden dat ik mensen van de

---

⁴⁵⁸ ‘Abu Ibrahim Infostand Tauhid Germany Hagen’ op <http://www.youtube.com/watch?v=CwqVkl4hFHQ> (geraadpleegd op 20 september 2014).

⁴⁵⁹ ‘Abu Usama al-Gharib Koran Verteilung Frohe Botschaft’, op <http://www.youtube.com/watch?v=AHaBNdQyKaY> (geraadpleegd op 30 april 2014).

⁴⁶⁰ Observatie en gesprekken met vrouwen aan verschillende LIES!-informatietafels in de zomer van 2013.

⁴⁶¹ Al-Ghurabaa Media, ‘Antwort auf das Lies Projekt von Shaykh Abu Sifyan as Sulami’ op <https://www.youtube.com/watch?v=O1rJTvY> (geraadpleegd op 30 april 2014, video niet meer online beschikbaar).

⁴⁶² Een *ijaza* is een volmacht van een geleerde aan zijn student om alles wat hij bij de geleerde heeft geleerd, zelf aan eigen studenten te mogen leren. Er zijn verschillende vormen van *ijaza*’s. De *ijaza* van al-Sulami aan Abu Usama al-Gharib circuleerde in 2013 op internet en is in bezit van de onderzoekers.

da'wa weg wil leiden, en ik zoek toevlucht daarvoor bij God. Echter, gaat de da'wa door met wijsheid [*hikma*] en wijsheid is het plaatsen van de zaken op hun juiste plek. Daarom heeft da'wa soms zachtaardigheid nodig en soms hardheid. Maar er blijft altijd het fundament van haat [*kiraha*] en afkeer in het hart bestaan."⁴⁶³

Al-Sulami, en met hem Tauhid Germany, verwijt Abou Ibrahim en de LIES!-campagne dat hun afkeer van de ongelovigen niet voldoende zuiver is en gecompromitteerd wordt door hun zachtaardigheid in de *da'wa*. Volgens hen moet haat tegenover de ongelovigen altijd het fundament blijven. Terwijl in 2011 en in de eerste helft van 2012 onder de druk van de mediaophef over de LIES!-campagne en de rellen van 1 en 5 mei 2012, een samenwerking bestond tussen Millatu Ibrahim aan de ene kant en Die Wahre Religion/Ibrahim Abou-Nagie aan de andere kant, keerde het tij in 2013. Het lijkt alsof beide netwerken op grond van ideologische verschillen met betrekking tot de situatie in Duitsland en tot de manier waarop er *da'wa* dient te worden verricht, zó ver van elkaar verwijderd staan, dat samenwerking alleen tot stand komt als er voldoende druk van buiten komt. De kwestie van *bara'* en de juiste uiting ervan is daarbij een van de algemene strijdpunten onder *da'wa*-activisten omdat de spanning tussen de noodzaak om haat tegen ongelof te tonen en de behoefte om *da'wa* te doen, niet op te lossen valt.

Pierre Vogel en Sven Lau zijn weliswaar trouw gebleven aan de quiëtistische geleerden van Saoedi-Arabië, zoals Ibn Baz en Muhammad Ibn al-Uthaymin, die verzet tegen islamitische heersers en *takfir al-hakim* afkeuren. Maar hun fatwa's moeten volgens Vogel en Lau aangepast worden aan de situatie van moslims in niet-islamitische samenlevingen. Pierre Vogel ziet daarom politieke *da'wa*-methoden en demonstraties als legitiem middel om voor de rechten van moslims op te komen en om tegen de onderdrukking van moslims in een '*kufir*-staat' te strijden.⁴⁶⁴ Verder volgde Pierre Vogel de Egyptische salafisten die zich voor de val van Mubarak van de quiëtistische Saoedische geleerden afwendden, die deze demonstraties als *fitna* (chaos, splitsing) veroordeelden, en zich solidair opstelden met de eisen van de oppositie.

Tot 2011 wees Pierre Vogel politiek geweld als middel duidelijk af, omdat daardoor de *da'wa* snel teneinde zou komen en omdat moslims in Duitsland aanmerkelijk meer van de religieuze vrijheid zouden profiteren dan in islamitische landen. Hij verschilde toen duidelijk van het standpunt van activisten van Millatu Ibrahim en andere jihadistische netwerken. In 2013 had hij een andere kijk op de materie. De moslims die aan de rellen deel hadden genomen en de politieagenten aangevallen hadden, hadden

---

⁴⁶³ Dit is een vertaling uit het Arabisch. De woorden tussen vierkante haakjes geven het originele woord weer.

⁴⁶⁴ 'das richtige verständniss und die regeln von fiqh bezogen auf kundgebungen Teil 2/7' op <http://www.youtube.com/watch?v=xBn-Mi5CTBY> (geraadpleegd op 5 maart 2013).

weliswaar een fout begaan. Wat de ongelovigen deden was volgens hem echter velen malen erger, namelijk mensen bij de religie weghalen.⁴⁶⁵ Zijn medestrijder Sven Lau legde in een gesprek met ons over de rellen van 5 mei 2014 uit dat hij de messteken tegen de politieagenten niet goedkeurt. Maar met betrekking tot het tonen van de spotprenten en het verzet ertegen voelde hij ook trots en voldoening want moslims dienen de profeet te verdedigen.

In een video van augustus 2014⁴⁶⁶ waarschuwt Pierre Vogel voor de overdrijvers in *takfir*, die negentig procent van de moslims in Duitsland tot ongelovigen zouden verklaren. Hij en de predikers van Die Wahre Religion zien daarin een groot gevaar voor de succesvolle *da‘wa* in Duitsland omdat er *fitna* uit voortvloeit. Er bestaat echter, zo stelt Pierre Vogel, volgens de grote Saoedische geleerden ook grote *kufr* (groot ongelof) waardoor een moslim tot ongelovige wordt. Alleen zijn daarop bepaalde regels van toepassing. Het is daarom ook gevaarlijk dat sommige activisten die op basis van deze regels moslims tot ongelovigen verklaren, door hun tegenstanders tot *mubtadi‘* (vernieuwer, ketter) verklaard worden. “Daarom”, zo luidt zijn advies aan het einde, “beste broeders en zusters, blij op een afstand van zowel de *ahl al-tabdi*⁴⁶⁷ als ook van de *ahl al-takfir*”.⁴⁶⁸ Hij maakt daarbij duidelijk dat Ibrahim Abou-Nagie en een aantal andere bekende predikers van Die Wahre Religion deze mening met hem delen. Dit is bij ons weten de eerste keer dat Pierre Vogel grote *kufr* en *takfir* in het openbaar als feit noemt en de toepassing ervan verdedigt, mits deze binnen de stelregels van de geleerden van de Ahl al-Sunna (de mensen van de soenna) gebeurt. Deze ontwikkeling in het denken van Pierre Vogel valt in de smaak bij Die Wahre Religion en andere militante activisten, zoals Bernhard Falk, die op zijn Facebookpagina op 23 augustus 2014 lovend schrijft dat Pierre Vogel zich positief ontwikkelt, terwijl hij hem in een gesprek met ons in juli 2013 nog minachtend als ‘*da‘wa*-machine’ heeft neergezet, voor wie alleen het aantal bekeerlingen het succes bepaalt van de *da‘wa* in Duitsland en niet het politieke bewustzijn van de moslims.

Ook in ons veldwerk konden wij observeren dat de netwerken tot begin 2014 dichter bij elkaar waren gekomen. Activisten van Tauhid Germany namen in februari en maart 2014 nog aan lezingen/demonstraties van het Pierre Vogel-netwerk en Die Wahre Religion deel en in 2013 circuleerde een foto op Facebook van Pierre Vogel in een capuchontrui, met het logo van Tauhid Germany. In de afgelopen maanden is echter met de opkomst van de IS-beweging en het uitroepen van een islamitische staat weer spanning tussen de netwerken ontstaan en dreigt er splitsing onder de *da‘wa*-activisten.

---

⁴⁶⁵ Wiedl en Becker, ‘Populäre’, 196.

⁴⁶⁶ Pierre Vogel, ‘Takfir’ op <http://www.youtube.com/watch?v=IfLn7BfMQ-Q> (geraadpleegd op 30 augustus 2014).

⁴⁶⁷ Mensen van *tabdi‘*: *Tabdi‘* betekent hier iemand tot ketter of vernieuwer verklaren. Hij bedoelt diegenen die in zijn ogen *tabdi‘* verkeerd toepassen en erin overdrijven omdat zij negeren dat er daadwerkelijk grote *kufr* kan bestaan.

⁴⁶⁸ Mensen van *takfir*. Daarmee doelt hij op diegenen die volgens hem overdrijven in het praktiseren van *takfir*.

Bernhard Falk heeft in twee video’s duidelijke kritiek op de IS-beweging geuit, die volgens hem desastreus is voor moslims.⁴⁶⁹ Bernhard Falk komt oorspronkelijk uit het radicaal-linkse netwerk Antiimperialistische Zellen (AIZ). Hij werd in 1999 tot dertien jaar gevangenisstraf veroordeeld voor vier gevallen van poging tot moord en voor diverse misdrijven met explosieve stoffen. Hij bekeerde zich in de gevangenis tot de islam omdat hij binnen de linkse kringen en hun ideologie de spiritualiteit miste.⁴⁷⁰ Hij verwijt de IS-beweging dat zij in Syrië geen gebieden van Bashar al-Assad zelf heeft veroverd, maar slechts gebieden van de andere *mujahidin* (jihadstrijders) heeft gestolen. Verder kenmerken IS-strijders zich in zijn ogen door oorlogsmisdaden, zoals de bekende video’s hebben laten zien, en blinken zij uit in het gebruik van geweld tegen de andere jihadstrijders. Bernhard Falk geeft aan dat hij doodsbedreigingen van IS-fans heeft ontvangen, die aan een campagne tegen Al Qaida-aanhangers zijn begonnen. Hij zal niet stilzwijgend toezien als IS-aanhangers in Duitsland Al Qaida-aanhangers bedreigen.

Naast deze zich langzaam ontvouwende strijd over IS stellen Bernhard Falk en andere politiek-militante activisten ook het ontbrekende politieke bewustzijn van *da‘wa*-predikers aan de kaak.⁴⁷¹ De ‘islam-missionarissen’ zijn er alleen maar op uit om mensen te bekeren, maar het is niet beslissend hoeveel mensen in Duitsland zich tot de islam bekeren. Het echte probleem voor moslims is dat Duitsland, samen met de VS, de moslims in de hele wereld onderdrukt. Dit maakt een anti-imperialistisch verzet op islamitische wijze noodzakelijk in samenwerking met het islamitisch verzet over de hele wereld. De video’s uit de *da‘wa*-netwerken zijn onvoldoende omdat een anti-imperialistische analyse op basis van de islam ontbreekt. Verder wijst Falk erop dat het roddelen over de *mujahidin* en hun helpers de roddelaar uit de islam kan zetten.⁴⁷²

Op de Facebookpagina van Tauhid Germany was in de zomer van 2014 veel kritiek op Bernhard Falk te horen en sommigen eisten een openbare discussie tussen predikers van Tauhid Germany en Bernhard Falk. Op YouTube dook op 11 september 2014 een video op van een aanhanger van de IS-beweging waarin hij aangeeft het YouTubekanaal van Bernhard Falk te hebben gehackt en alle video’s te hebben verwijderd omdat Falk niet met bewijzen uit de Koran en soenna komt en omdat hij probeert een niet-

---

⁴⁶⁹ ‘Falk: Wir brauchen eine islamischen Staat, aber nicht ISIS’ op http://www.youtube.com/watch?v=v5zWqgt_bsY (geraadpleegd op 24 september 2014) en ‘Bernhard Falk: kurzer Hinweis an die ISIS-Fans in der BRD’ op http://www.youtube.com/results?search_query=Bernhard_Falk_kurzer_Hinweis_an_die_ISIS-Fans_in_der_BRD (geraadpleegd op 18 september 2014).

⁴⁷⁰ Gesprek met Bernhard Falk in augustus 2013.

⁴⁷¹ ‘Bernhard Falk – In großer Sorge – ein paar notwendige Anmerkungen’ op http://www.youtube.com/results?search_query=Bernhard+falk+in+gro%C3%9Fer+sorge (geraadpleegd op 29 september 2014).

⁴⁷² Gesprek met Bernhard Falk in augustus 2013.

islamitische ideologie, het linkse anti-imperialisme, aan de islam toe te voegen.⁴⁷³ De IS-aanhanger gebruikt het pseudoniem ‘Isa al-Khattab’, dat verwijst naar de oprichter van de Islam Hackers Union. Deze twist tussen Bernhard Falk en IS-aanhangers, van wie velen bij Tauhid Germany horen, laat zien dat een deel van de *da‘wa*-netwerken van oorsprong niet-islamitisch gedachtegoed opneemt en ‘islamiseert’, wat wederom voor fragmentatie en het verbreken van samenwerkingsverbanden onder de netwerken zorgt omdat een deel het ‘vreemde’ gedachtegoed als vorm van *bid‘a* (ongeoorloofde nieuwlicherij) strikt afwijst.

Wij hebben het dus tot zover over de ideologische overeenkomsten en verschillen tussen de *da‘wa*-netwerken gehad. Wat hen naar buiten toe verenigt, is hun gezamenlijke afwijzing van democratie als een wenselijk systeem voor de samenleving omdat democratie in strijd is met *tawhid*.⁴⁷⁴ De deelname aan verkiezingen wordt in activistenkringen gewoonlijk als *shirk* (polytheïsme, afgoderij) geïnterpreteerd omdat men daardoor wethouders en leden van de regering dezelfde status als God toe zou kennen. Naast de kritiek op het politieke stelsel wijzen activisten ook de losbandige zeden en corruptie in de westerse samenlevingen af. Deze zouden moslims afleiden van het ware geloof en het pad naar hun harten voor de duivel effenen. De directe niet-islamitische omgeving wordt dus als gevaar waargenomen en geconstrueerd.⁴⁷⁵ Maar ook hier kunnen praktische overwegingen en politieke ontwikkelingen veranderingen in de overtuigingen teweegbrengen. Pierre Vogel en medestrijders verklaarden al in 2009 dat het stemmen in verkiezingen geen vorm van *shirk* is en dat een democratisch gekozen president die niet meteen de sharia invoert, niet noodzakelijk een apostaat is. Het is in Vogels ogen islamitisch aanvaardbaar als een president compromissen sluit, mits hij de sharia als de beste wetgeving beschouwt en zijn handelingen erop gericht zijn om erger, bijvoorbeeld een verdergaande secularisering, te voorkomen.⁴⁷⁶

Er bestaat ook kritiek op de *da‘wa*-netwerken vanuit de quiëtistisch-salafistische hoek. Deze groep is echter klein.⁴⁷⁷ Aanhangers van deze groep zijn gezagsgetrouw en wijzen elke vorm van politiek activisme of deelname aan het politieke leven in de Duitse samenleving af. Hassan Dabbagh, een voormalige medestrijder van Pierre Vogel uit de jaren 2000 uit de duidelijkste kritiek op Millatu Ibrahim

---

⁴⁷³ ‘Enttarnt: Ein Geschenk an Bernhard Falk (Original Stimme + Überraschung am Ende)’ op <http://www.youtube.com/watch?v=mLxdmLEtN7I> (geraadpleegd op 27 september 2014).

⁴⁷⁴ *Tawhid*, de eenheid van God, lett. ‘tot één maken’. Dit houdt in dat alleen God aanbeden mag worden en dat mensen zich alleen aan God mogen onderwerpen. Daartoe rekenen de activisten in dit onderzoek meestal ook dat men alleen Gods wetten mag volgen en dat een systeem waarin de meerderheid regeert en de wetgeving bepaalt, niet aanvaardbaar is.

⁴⁷⁵ Zie Becker, ‘Learning’, 281-288.

⁴⁷⁶ Wiedl en Becker, ‘Populäre’, 195.

⁴⁷⁷ Zie Wiedl, ‘Geschichte’, 413.

en Tauhid Germany. Na de rellen in Solingen en Bonn viel hij Abu Usama al-Gharib in een video aan. Die zou onwetend zijn, een psychiater nodig hebben en alleen maar haatzaaien.⁴⁷⁸

---

⁴⁷⁸ 'Warnung vor Abu Usama al-Gharib, der Merkwürdige - Scheich Abu Al Hussain' op <http://www.youtube.com/watch?v=YGBFqmCBHb8> (geraadpleegd op 30 september 2014).

Hoofdstuk 3: Alternatieve kenniskanalen

Omdat de gevestigde orde van de Duitse media als onderdeel van een samenzwering tegen de islam gezien wordt, is er onder *da'wa*-activisten een aantal initiatieven ontstaan. Zij moeten ervoor zorgen dat 'authentieke' kennis over de islam verspreid wordt en dat 'de waarheid' over politieke gebeurtenissen en ontwikkelingen aan het licht komt. Naast de sociale media spelen ook ouderwetse studiegroepen een belangrijke rol, vooral sinds de *da'wa*-netwerken de toegang tot moskeeën en andere ruimtes lastig wordt gemaakt.

Tallose Facebookpagina's en YouTubekanalen van individuele gebruikers zorgen ervoor dat video's en, in steeds mindere mate, audio-opnames worden verspreid. Daarbij wordt er geen hyperlink meer gezet naar de oorspronkelijke plek waar de video voor het eerst verscheen, maar wordt de video naar de sociale media-omgevingen 'getransporteerd' en daar ingebed. Dit maakt het voor onderzoekers moeilijk te achterhalen wie een bepaalde opname heeft gemaakt en in welke context dat is gebeurd. Deze gebruikers zijn dan niet de producenten, maar zetten hun netwerk op sociale media in om de boodschap van *da'wa*-netwerken onder de aandacht te brengen.

De producenten zijn de *da'wa*-netwerken zelf of individuele activisten die op hun eigen YouTubekanaal hun producties aan het publiek ter beschikking stellen. Daarbij is het drietal Facebook, Twitter en YouTube van belang. YouTube functioneert vaak als opslag en punt van vertrek vanwaar de video's voor het eerst ingang vinden in de sociale media. Het verschijnen van een nieuwe video wordt vervolgens op Twitter aangekondigd. Later vestigen activisten en aanhangers via Twitter de aandacht op bepaalde video's, die in hun waarneming bijzonder belangrijk zijn. Ook op Facebook kunnen de video's onder de aandacht van een groter publiek gebracht worden. Maar nog belangrijker is, dat daar de discussies onder activisten, aanhangers en soms tegenstanders plaatsvinden die een aanvullende laag aan betekenis aan de video's geven en de verschillende interpretaties van een video blootleggen. Het Pierre Vogel-netwerk, Tauhid Germany en Die Wahre Religion hebben nog eigen websites maar deze zijn in tegenstelling tot hun Facebookpagina's minder actueel en dynamisch. Uit gesprekken met activisten bij demonstraties en LIES!-tafels in 2013 blijkt dat verreweg de meesten Facebook gebruiken om op de hoogte te blijven van videoproducties, acties en discussies.

Terwijl de netwerken hun eigen sociale media-outlets hebben, bestaan er ook *cross-network* media platforms, die het hele of een groot spectrum van de *da'wa*-netwerken trachten weer te geven en zelf ook produceren. Zij doen dat met wisselend succes. Independent Journalists, bijvoorbeeld, ziet zichzelf als een

persbureau en platform waar activisten hun mening vrij kunnen uiten.⁴⁷⁹ Op hun Facebookpagina staan video’s van jihadstrijders in Syrië en elders, en voornamelijk van bekende Duitse jihadstrijders, zoals Abu Talha al-Almani (Denis Cuspert). Maar er staan ook video’s van Pierre Vogel, Sven Lau en hulporganisaties, zoals Ansaar International op en er worden interviews geplaatst. De activisten van Independent Journalists plaatsen ook interviews met vooraanstaande activisten uit andere netwerken in Duitsland en in regio’s waar de jihad gestreden wordt, om over hun werk te informeren. Een van de meer opzienbarende gesprekken was met leden van Sham-Center, een groep Duitstalige activisten in Syrië die hun visie op de gebeurtenissen via sociale media verspreiden en van plan zijn een *social jihad* te voeren.⁴⁸⁰

‘Social jihad is voor ons een manier om een netwerk te vormen tussen pers- en media-afdelingen van de muhajirin [*muhajirun*, de emigranten] en de buitenwereld, zoals jij het van de sociale netwerken kent. Het maakt niet uit waar je bent op de wereld, jij kunt alles van dichtbij [origineel: *hautnah*] meemaken.’

Het ‘van dichtbij meemaken’ is een drijfveer van de jihadistische videoproductie uit Syrië en sluit aan bij de behoeftes van gebruikers van sociale media: de indruk krijgen dat men erbij is geweest en de sfeer heeft kunnen proeven. De leiding van Sham-Center kondigde in november 2013 aan dat zij de leiding van het project aan nieuwe mensen had overgegeven. Sindsdien is Sham-Center alleen nog op Twitter heel sporadisch actief geweest. Denis Cuspert was een van de jihadsterren van Sham-Center en werd in zijn ‘dagelijkse bezigheden’ gevolgd, bijvoorbeeld bij het uitdelen van goederen aan hulpbehoevende Syriërs of het rijden in een auto door de sneeuw in Syrië. Naast het Twitteraccount is hun blog ‘Muhajira – Eine wahrhafte Heldin’⁴⁸¹ nog online en dit wordt actief onderhouden. Hier gaat het erom de wereld dichtbij het leven van een islamitische vrouw te brengen die met haar man, een jihadstrijder, naar Syrië is geëmigreerd. Het blog schetst een romantisch plaatje van de zich opofferende vrouw die de boel bij elkaar houdt en voor haar gezin zorgt in zware omstandigheden. De focus op het alledaagse leven (recepten, de was doen, trouwdag vieren), verhalen over de wederkerige hulp en solidariteit tijdens aanvallen, geven een warm en liefdevol beeld van het leven van diegenen die de moed hebben gehad naar Syrië te emigreren.

---

⁴⁷⁹ Zie hun beschrijving onder ‘Info’ op hun Facebookpagina op <https://www.facebook.com/Independentjournal/info> (geraadpleegd op 28 september 2014). Independent Journalist of Indyjournalists werd na de rellen van 2012 opgericht om een alternatief voor de berichtgeving in de Duitse media te scheppen (gesprek met een activist van Independent Journalists in juli 2013 tijdens een demonstratie).

⁴⁸⁰ Het gesprek tussen Independent Journalists en Sham-Center werd, getranscribeerd als tekst, op 10 september 2013 verspreid en is inmiddels op internet niet meer beschikbaar. De tekst bevindt zich in ons bezit.

⁴⁸¹ Op <http://muhajira.cc/> (geraadpleegd op 20 september 2014). De identiteit van de schrijfster blijft onduidelijk.

Hoewel sociale media een centrale rol spelen bij het onderhouden van alternatieve kenniskanalen is ‘*Wohnungsda’wa*’ (thuisda’wa) in opkomst. In een video noemt Pierre Vogel het een soenna (hier: gewoonte) van de profeet:

“Beste broeders in islam, wij zijn hier vandaag voor thuisda’wa bijeengekomen. Wij willen een soenna van de profeet doen herleven want in het begin toen de profeet *salla Allahu alayhi wa-sallam*⁴⁸² da’wa deed in Mekka. In de Mekkaanse fase, die vanuit velerlei oogpunt lijkt op onze fase, is de profeet *salla Allahu alayhi wa-sallam* in het huis van Al-Arqam ibn Abi’l-Arqam met de sahaba [metgezellen] bijeengekomen en heeft daar lesgegeven en heeft daar met hen over de religie gepraat. Zeker in deze eerste fase heeft hij bepaalde sahaba naar bepaalde huizen gestuurd en heeft dan andere sahaba laten onderwijzen. En daarom willen wij deze soenna doen herleven.”⁴⁸³

Deze video is een opname van een bijeenkomst van Pierre Vogel met zijn aanhangers in Mönchengladbach in december 2013. De video heeft een bijzondere betekenis omdat Pierre Vogel na zijn terugkomst uit Egypte de draad in Mönchengladbach, waar *Einladung zum Paradies* in 2010 nog van een *da’wa*-centrum droomde, weer op wil pakken en de nieuwe generatie wil onderwijzen die dan in Mönchengladbach met hun kennis de *da’wa* opnieuw leven in kunnen blazen. Ook bij Tauhid Germany vinden geregeld studiegroepen thuis plaats onder de leiding van Hasan Keskin.⁴⁸⁴ Op de Facebookpagina van Tauhid Germany zijn regelmatig foto’s van deze bijeenkomsten te vinden. Vaak staat eronder, in de vorm en de stijl van een *hadith* (overlevering toegeschreven aan de profeet), wat Keskin tijdens de les heeft verteld. Deze kenniskanalen zijn belangrijk om in contact te blijven met activisten ter plekke en het gevoel van gemeenschap en verbondenheid niet te laten vervagen. Ook bij campagnes die, zoals LIES!, grotendeels via sociale media georganiseerd worden, geeft het fysieke contact met andere lokale activisten het gevoel van verbondenheid een extra zet.⁴⁸⁵

---

⁴⁸² Lofprijzing voor de profeet Mohammed. ‘Moge God over hem bidden en hem vrede geven’.

⁴⁸³ Pierre Vogel, ‘Pierre Vogel – Das Comeback der Dawah in Mönchengladbach’, op <http://www.youtube.com/watch?v=mWM3gwDov1M> (geraadpleegd op 20 september 2014).

⁴⁸⁴ Gesprek met een activist tijdens de solidariteitsdemonstratie voor Sven Lau in Mannheim op 24 februari 2014.

⁴⁸⁵ Gesprek met activisten aan de LIES!-tafel in Keulen in de zomer van 2013.

Hoofdstuk 4: Praktijken en technieken van activisme

4.1 Straatda’wa en connective action

Straatda’wa bestaat meestal uit een tafel waarop informatie (boeken, dvd’s, brochures, flyers, et cetera) uitgestald worden, en een aantal moslims die achter de tafel staan, het informatiemateriaal uitdelen en op vragen antwoorden of actief het gesprek zoeken. De meest ontwikkelde vorm van straatda’wa wordt door het LIES!-project geïmplementeerd met zijn uniforme stijl en lay-out. Het materiaal wordt in gestandaardiseerde afmetingen geproduceerd. Het tafelkleed van LIES! past bijvoorbeeld precies op een *Biertisch* (biertafel), een tafel die op een behangerstafel lijkt en onder andere op feesten gebruikt wordt. Een *Biertisch* is niet duur en in veel bouwmarkten verkrijgbaar. Hetzelfde geldt voor de informatietafels van Tauhid Germany, die veel minder activisten trekken dan LIES! en daarom alleen in sommige steden - voornamelijk in Noordrijn-Westfalen - nu en dan opgezet worden. De reden voor het succes van LIES! is dus niet alleen hun goed doordachte franchiseachtige werkwijze maar veel meer dat zij tot de verbeelding van honderden moslimjongeren spreken en dat de campagne laagdrempelig genoeg is om ieder weekend tientallen LIES!-tafels in Duitse steden met activisten te kunnen onderhouden.

Het is opvallend dat de Facebookpagina van Die Wahre Religion – het netwerk dat de LIES!-campagne heeft opgestart - met het bijhorende Twitter- en YouTube-kanaal de rol van gevestigde organisaties in traditionele sociale bewegingen heeft overgenomen. Onderlinge communicatie, het delen van materiaal en informatie en de discussie over centrale onderwerpen gebeuren op hun Facebookpagina. Ook nieuwe activisten vinden daar toegang tot acties en de mensen. Het netwerk van Die Wahre Religion is dus een communicatienetwerk en geen organisatie die internet gebruikt om hun ideeën te verspreiden. Lance Bennett en Alexandra Segerberg spreken in deze context van de logica van *connective action*, in tegenstelling tot de bekende logica van *collective action*. In het geval van *collective action* mobiliseren sociale bewegingsorganisaties potentiële activisten door de nadruk te leggen op een gemeenschappelijke identiteit, het overbruggen van meningsverschillen en de formulering van collectieve actieframes.⁴⁸⁶ *Connective action*-netwerken zijn daarentegen ‘more individualized and technologically organized sets of processes that result in action without the requirements of collective identity framing or the levels of organizational resources required to respond effectively to opportunities’.⁴⁸⁷ Netwerken die zich op

---

⁴⁸⁶ Frames zijn concepten en perspectieven die individuen, groepen en samenlevingen bewust of onbewust gebruiken om over hun waarnemingen van de realiteit te communiceren. Omdat zij ons zicht op de realiteit filteren, worden zij ook *cognitive schemata* genoemd. Zie Hank Johnston. ‘A Methodology for Frame Analysis: From Discourse to Cognitive Schemata’. In *Social Movements and Culture*, Hank Johnston en Bert Klanters [reds.], 217–47. London: Routledge, 1995.

⁴⁸⁷ Lance Bennett en Alexandra Segerberg. ‘The Logic of Connective Action’. *Information, Communication & Society* 15, no. 5 (2012), 750.

connective action baseren, kunnen dus processen in gang zetten met behulp van sociale media die acties en activisme tot gevolg hebben, zonder dat zij aandacht aan de collectieve *frames* en organisatorische resources schenken.

In het geval van LIES! organiseert het communicatieve netwerk, met de Facebookpagina van Die Wahre Religion als middelpunt, de productie en distributie van inhoud. De inhoud wordt niet hiërarchisch en top-bottom verspreid, maar door middel van coproductie en codistributie (*sharing*). Activisten zetten bijvoorbeeld video’s en foto’s van hun acties op Facebook, ze laten weten wanneer zij waar staan, praten over goede en slechte ervaringen, geven elkaar praktische tips en moedigen elkaar aan zonder de noodzaak tegelijkertijd op dezelfde plek te zijn. Het valt verder op dat de motivatie, overtuigingen en waarnemingen van de activisten van LIES! heel erg verschillen, zonder dat de campagne daaronder lijkt te lijden.⁴⁸⁸ Zo hebben wij bij een LIES!-tafel militante activisten ontmoet die onderzoekers met wantrouwen bejegenen, de Duitse samenleving in hun uitspraken duidelijk afwijzen en ernaar streven om hidjra te doen omdat de Duitse samenleving ongelovig en afschuwelijk is. De LIES!-campagne gaf hun de gelegenheid alvast iets zinvol voor de islam en God te doen zolang zij nog in Duitsland moesten verblijven en om samen met iets ‘goeds’ bezig te zijn. De LIES!-campagne in een andere stad werd opgezet door moslims die naar eigen zeggen graag hun enthousiasme over de islam en de Koran met anderen wilden delen. Zij praatten zonder aarzeling met ons en streefden ernaar om de Duitse bevolking over de ware islam te informeren, het negatieve beeld van moslims recht te zetten en hun plek en rechten als moslims in Duitsland te claimen tegen alle negatieve aandacht van politiek en media in. Ali beschrijft zijn motivatie als volgt: “Ik wil een positief beeld van de islam communiceren, mensen moeten zien hoe de islam daadwerkelijk is: vreedzaam, rustig en rechtvaardig en de mensen gelukkig makend. Dat gaat het best, als je de Koran zelf leest.”⁴⁸⁹ Beide hier besproken groepen activisten zijn uit eigen motivatie naar LIES! gekomen via kennissen of vrienden die al meededen. Deze hebben dan hun islamitische vrienden uitgenodigd om een keertje mee te lopen of de activisten zijn zelf nieuwsgierig geworden en hebben eens een dagje geholpen en zijn dan gebleven.

Wij zien hier dus twee lokale groepen met twee verschillende beweegredenen om aan LIES! deel te nemen en met verschillende frames waardoor zij naar de realiteit om zich heen kijken. Zij delen dus geen collectieve identiteit en geen collectief zicht op de wereld, behalve dan dat zij moslim zijn. In de logica van *connective action* staat het personaliseren van *action frames* via de sociale media centraal. Activisten hoeven niet exact dezelfde ideologie of overtuigingen te aanvaarden, maar delen en vormen hun ideeën

---

⁴⁸⁸ De volgende uiteenzetting vloeit voort uit observatie van LIES!-tafels in Noordrijn-Westfalen en Berlijn in 2013 en uit gesprekken met activisten.

⁴⁸⁹ E-mailinterview met een activist van LIES! in augustus 2013.

over de campagne en eigenen zich deze toe. Het is een interactief proces van subjectivering en delen in de loop waarvan de activisten een eigen interpretatie aan de *action frames* geven. De deelname aan de LIES!-campagne is dus ‘an act of personal expression and recognition or self-validation’.⁴⁹⁰ In de context van *counter-conducts* betekent de logica van *connective action* dan ook dat er niet één vorm van *counter-conduct* tegen de bestaande normen van het aanvaardbare bestaat, maar dat *counter-conducts* in de gedaante van verschillende handelingen, stijlen en gepaard met uiteenlopende frames kunnen verschijnen. Er is daarom niet één vorm van *counter-conduct* die in de LIES!-campagne tot uiting komt.

Bovendien is de campagne zo laagdrempelig dat er geen gevoelde verplichting van activisten bestaat om ieder weekend weer in een winkelgebied te staan en koranexemplaren uit te delen. Activisten aan verschillende tafels legden uit dat meestal twee of drie mensen een paar dagen voor het weekend afspreken om op zaterdag of zondag een LIES!-tafel neer te zetten. Dat laten zij dan via Facebook en Whatsapp of Telegram aan anderen weten, die dan vrijblijvend aan kunnen schuiven. Sommigen nemen regelmatig deel, terwijl anderen af en toe meedoen als het uitkomt en verplichtingen tegenover hun gezinnen het toelaten. Het materiaal staat meestal bij een of twee personen die de kern van de groep zijn of ooit in het begin het initiatief hebben genomen om ter plekke een LIES!-actie te beginnen en daarom materiaal bij Die Wahre Religion besteld hebben.

4.2 Spektakelactivisme: de confrontatie zoeken

Het spektakelactivisme neemt in de Duitse *da’wa*-netwerken voornamelijk twee vormen aan: (1) betogingen en demonstraties om een oppositioneel argument te maken, en (2) de creatie van openbare confrontaties, bijvoorbeeld door tegenstanders openlijk voor debatten uit te dagen. In beide gevallen worden de normen van het aanvaardbare geschonden om een oppositioneel argument te maken dat de verhouding met de samenleving op scherp zet.

De reeds besproken gebeurtenissen van mei 2012 in Bonn en Solingen zijn uitstekende voorbeelden van hoe spektakelactivisme de grenzen van het gangbare opzoekt en overschrijdt. Daarbij wordt de confrontatie met de normen en waarden van de meerderheid bewust opgezocht. In de ogen van Millatu Ibrahim waren de politieagenten geen neutrale bewakers van de orde die beide groepen tegen elkaar beschermden. Hasan Keskin vergeleek in zijn toespraak in Solingen de politie met nationaalsocialisten, noemde hen terroristen en verklaarde dat de politie Duitse moslims niet tegen geweld beschermden.⁴⁹¹ Als bewijs noemde hij de moord op Marwa al-Sherbini, een Egyptische die met haar man in Duitsland

---

⁴⁹⁰ Bennett en Segerberg, ‘Logic’, 752.

⁴⁹¹ ‘Salafisten Demo in Solingen 1. Mai 2012’ op <http://www.youtube.com/watch?v=bDSevrrrBIM> (geraadpleegd op 15 september).

verbleef omdat hij daar als wetenschapper aan universiteiten werkte. Zij werd in een gerechtszaal voor de ogen van haar man en zoon neergestoken door Alex Wiens, die zij had aangeklaagd voor smaad. De politieagent die te hulp schoot, verwondde per ongeluk haar man, die probeerde haar te helpen en zelf door het mes van de aangeklaagde man geraakt werd. In tegenstelling tot de waarneming van Millatu Ibrahim werden de rellen in de media als een confrontatie tussen twee radicale groepen, de salafisten en Pro NRW (oftewel de *Rechtsradikalen*), afgebeeld die de veiligheid en de sociale cohesie van de Duitse samenleving bedreigen. Terwijl rellen tijdens demonstraties niet zeldzaam zijn in Duitsland en zeker geen reden voor ophef, waren de beelden van moslims die in opstand komen en zich met geweld verzetten nieuw. Dezelfde beelden die in de media voor verontwaardiging zorgden, bereikten onder activisten de status van iconen van verzet. Het schenden van de normen van het toelaatbare en de wil om het tonen van de spotprenten zo nodig ook met geweld te voorkomen, hebben binnen de netwerken ook trots en begrip gecreëerd. Tijdens een interview met ons noemde Sven Lau de aanval op de politieagent weliswaar verkeerd, maar gaf hij in overweging dat niemand kon weten wat de dader had gemotiveerd en dat de oorzaak ervan de provocaties van Pro NRW waren, waartegen de moslims zich moesten verzetten.

“Ik dacht, wij zijn met zoveel moslims. En de meerderheid zegt dat wij rustig moeten blijven. [...] Maar als wij met zovelen zijn en dat negeren, dan vind ik dat zelf eerlijk gezegd een beetje triest. Wij leren van de hadiths van de profeet salla Allahu alayhi wa-sallam dat wij meer van hem dienen te houden dan van onze vaders en van onszelf en van onze zoons. [...] Als iemand je moeder beledigt, dan ga je ook meteen op hem los en sla je hem of je beledigt terug. En dan ben ik wel blij dat er een kleine groep bestaat die dan opstaat en zegt: ‘Jullie beledigen onze profeet niet.’”⁴⁹²

Soortgelijke reacties, solidair met Millatu Ibrahim, kwamen ook van Pierre Vogel en van hulporganisaties met wie wij konden spreken en die zich niet met spektakelactivisme bezighouden. Pierre Vogel weigerde afstand te nemen van de betrokken ‘broeders’, ook al zou hij - voor de duidelijkheid - nooit tot een aanval op de politie opgeroepen hebben. Volgens hem waren de rellen een begrijpelijke reactie op de jarenlange hetze tegen de islam, en de politici en de ‘*Verfassungsschutz*’⁴⁹³ moeten niet verbaasd zijn als de situatie in Duitsland escaleert.⁴⁹⁴ De overheidsreactie waarmee de overschrijding van de grens van het aanvaardbare bestraft werd, heeft tot verklaringen van solidariteit geleid onder netwerken die normaal gesproken ideologisch duidelijk van elkaar verschillen. Nog afgelopen jaar verschenen foto’s op

---

⁴⁹² Gesprek met Sven Lau in juli 2013.

⁴⁹³ *Schutz* betekent vuil.

⁴⁹⁴ ‘Pierre Vogel distanziert sich – Schlägerei bei Demo in Solingen von Pro-NRW’ op <http://www.youtube.com/watch?v=-U4KIYmm7V8> (geraadpleegd op 1 mei 2012).

Facebook (Independent Journalists), waarop Pierre Vogel een capuchontrui met het logo van Tauhid Germany draagt.

In januari 2014 traptten Pierre Vogel en Abu Adam een '*Städtetour*' (stedentour) af, in de loop waarvan zij in tientallen steden openbare lezingen willen geven. Een van de eerste haltes was Mönchengladbach (zie voor een beschrijving van de lezing: casus Duitsland in deel I, hoofdstuk 2). Uit onze beschrijving en eigen ervaring blijkt dat het beleven van emoties een niet te onderschatten rol speelt bij spektakelactivisme. Niet alleen worden in dergelijke situaties grenzen duidelijker getrokken, vijanden van en gescheiden, maar worden boosheid en woede lichamelijk beleefd. Daardoor ontstaat ter plekke een eigen dynamiek waaraan deelnemers zich nauwelijks kunnen onttrekken. Dit blijkt ook uit verhalen van deelnemers aan de rellen in mei 2012. Wij hebben iemand ontmoet die erbij was. Hoewel hij, zo benadrukte hij, niet bij de harde kern van de tegendemonstratie hoorde en meer aan de zijkant meeliep, werd hij in het gebeuren 'gezogen' en voelde hij opeens woede op de politie die hen niet door lieten lopen om de spotprenten te verwijderen.⁴⁹⁵

Andere vormen van spektakelactivisme zijn minder agressief, maar communiceren niettemin een heldere boodschap met een oppositioneel argument. Het 'debat' tussen Pierre Vogel en Mouhanad Khorchide is een voorbeeld van spektakelactivisme, waarbij de activisten anderen uitdagen en de confrontatie zoeken. Dit debat heeft uiteindelijk nooit plaatsgevonden, maar gaf Pierre Vogel wel de gelegenheid om zich als compromisloze strijder voor de ware islam te presenteren. Mouhanad Khorchide werd in 2010 hoogleraar voor islamitische religiepedagogiek aan de Universiteit Münster, waar docenten voor islamitisch godsdienstonderwijs opgeleid worden. In 2012 publiceerde hij het boek *Islam ist Barmherzigkeit* (Islam is barmhartigheid), waarin hij zijn visie van een moderne islam uiteenzet. Hij past in dit boek een historisch-kritische Koranexegese toe, waaruit volgt dat de islam vooral door goddelijke barmhartigheid, goddelijke liefde en vrijheid gevormd is. De geboden en verboden uit de Koran hoeven niet meer letterlijk naar het hedendaagse leven vertaald te worden. Eind 2013 protesteerden islamitische verenigingen tegen de theologische standpunten van Mouhanad Khorchide en zetten ze vraagtekens bij zijn wetenschappelijke kwalificaties. Zij streven naar zijn afzetting als hoogleraar en willen hem de lesbevoegdheid ontnemen. Pierre Vogel daagde Mouhanad Khorchide tot een openbaar debat uit op 28 november 2013 in Münster.⁴⁹⁶ Vogel liet in het begin van de uitnodiging weten dat er op dat moment iets vreselijks in Duitsland aan de gang was: "Men probeert ons moslims als sukkels neer te zetten. Men probeert in

---

⁴⁹⁵ Gesprek met een activist tijdens een openbare lezing van het Pierre Vogel-netwerk in Mannheim op 23 maart 2014.

⁴⁹⁶ 'Pierre Vogel fordert Mouhanad Khorchide zu einer Islam-Debatte heraus!' op <http://www.youtube.com/watch?v=mLta5JUrXOQ> (geraadpleegd op 10 september 2014).

Duitsland godsdienstonderwijs te introduceren waar docenten onderwijzen die de moslims moeten vertellen dat de hel niet bestaat.”⁴⁹⁷ Pierre Vogel wachtte samen met honderden aanhangers, belangstellenden en journalisten vergeefs op Mouhanad Khorchide en gebruikte de gelegenheid om diens beweringen één voor één met ‘bewijzen van Koran en soenna’ onderuit te halen.

Het was vanaf het begin duidelijk dat Mouhanad Khorchide niet op de uitnodiging zou reageren. Pierre Vogel en de activisten van zijn netwerk gebruikten de tijd tussen de uitnodiging en de dag dat het debat plaats zou vinden om de spanning op te bouwen. Op YouTube zijn talloze video’s uit de tweede helft van november 2013 te vinden over de vermeende dwalingen van Khorchide. De video’s willen ook de aandacht vestigen op de pogingen van de overheid om een moderne, liberale islam naar haar eigen smaak te verspreiden. Pierre Vogel ging dus niet alleen de confrontatie aan met Mouhanad Khorchide, maar viel ook de pogingen aan van de overheid om een islam naar haar wensen te vestigen. De gebeurtenissen leken dan ook op een toneelstuk dat nauwgezet geregisseerd werd en waarin Pierre Vogel de verdediger van de authentieke islam was, tegen al het verzet vanuit de samenleving, overheid en media in.

4.3 Solidariteit met islamitische gevangenen

De solidariteit met gevangenen is een praktijk die is overgenomen van linkse en rechtse groeperingen die als sinds jaren ‘hun’ gevangenen steunen (*Gefangenenhilfe*) en de procedures voor de rechtbank observeren (*Prozessbeobachtung*). Volgens activisten die op dit gebied actief zijn, zijn moslims tot solidariteit met alle islamitische politieke gevangenen verplicht en moet alles voor hun vrijlating gedaan worden ‘ook al blijft er geen cent over’.⁴⁹⁸

Bernhard Falk is degene die met een kleine groep probeert aandacht te vragen voor het lot van de moslims die voor God de gevangenis in zijn gegaan. Hij bezoekt zoveel rechtszaken als mogelijk en schrijft verslagen over wat hij heeft gezien. Omdat hij zelf dertien jaar in de gevangenis heeft gezeten, vanwege vier pogingen tot moord en andere strafdadens, weet hij naar eigen zeggen dat ieder teken van empathie en steun ‘van buiten’ waardevol is.

---

⁴⁹⁷ Zie ‘Millatu-Ibrahim - Training mit dem Fussball!’ op <http://www.youtube.com/watch?v=n5HP-r8bBEI> (geraadpleegd op 7 juli 2012).

⁴⁹⁸ Flyer in bezit van de onderzoekers en verkregen tijdens de demonstratie voor Sven Lau op 23 maart 2014 in Mannheim.

Het volgende fragment uit een veldwerkverslag laat zien hoe zich de dynamiek van een observatie van een hoorzitting ontwikkelt. Op 19 augustus vond een hoorzitting in de procedure tegen Emrah Erdoğan in Frankfurt plaats. Uit het logboek van 19 augustus 2013:

‘I went to the Oberlandesgericht Frankfurt (OLG Frankfurt, Higher Regional Court) today taking the train from Cologne to Frankfurt. Since July 2013 hearings take place in the case of Emrah Erdoğan who is charged for membership in two terrorist groups (Al Qaida and al-Shabab) among other things (5-2 StE 2/13-8-1/13). I got the information about the hearings from the Facebook page of Tauhid Germany and from the FB page of Ansarul Aseer. I will include some notes on the charges later in the memo. [...] I saw two people entering before me. I had to show my ID and leave all devices and my rucksack with the police. I was searched before being able to enter the court room. The audience section is parted with a glass fence from the court room.

When I entered nobody was yet sitting in the audience section. The second person to enter was Bernhard Falk whom I recognized from his videos. He chose a seat right in front of me. When he was seated he turned around and asked me whether I was from the BKA (Bundeskriminalamt, German Federal Office of Criminal Investigation) or the media. I had to smile. I said neither. He looked amused. I asked him whether he was Bernhard Falk. He looked amused, a bit bewildered and said: Aha! I introduced myself with the information that I had written an E-Mail to him, that I am Carmen Becker... I did not have to continue and he said, yes, I remember. He admitted that he had googled me. [...] He was calm, friendly but without exaggeration. He referred me to a YouTube documentary about him where he tells everything about his life (al-risala tv). There I could find most information about him. He asked me what I was doing at the court. I explained my purpose (observing the hearing, gaining some insight by actually being there). He said I should note down that not a single journalist has been following the hearings so far. He referred to four young people sitting in the section next to us. The audience section is divided into three subsections by two small passways. We were sitting at the far right. They were students from the University of Marburg who took part in a project on Prozessbeobachtung (monitoring/observation of hearings). I nodded. He also said that there is usually a person from the BKA present taking notes. That is why he had suspected me to be this person.

Bit by bit, three men with conspicuous beards and Islamic attire entered, greeted Bernhard Falk and sat next to him. Apparently, they did not know each other and told each other where they were from. I could not always understand what they were saying. Neither did I try to. When the judges entered everybody got up. While most remained up until the judges sat down, Bernhard Falk and the three men sat down again immediately. One mentioned a bit later that it was against

tawhid to get up upon the entrance of judges. Bernhard Falk answered that this would be fined with an administrative penalty, usually the immediate removal from the court room.

All four of them quietly talked to each other during the hearing, exchanging comments. When Emrah Erdoğan entered the court room he looked at them and greeted them shyly. He seemed to be glad to have them for support. The four of them greeted smilingly back. The court was today busy with the hearing of 4 employees in total of the BKA Berlin. They were asked about their involvement in the case of Emrah Erdoğan. I got a bit itchy about the behavior and acting of the main chairing judge (Vorsitzender) who, in my impression, seemed rather to be chairing a carnival’s session. He did not match what I thought would be an appropriate neutral attitude. It was the co-judge, an older friendly woman, who asked the questions and seemed to have good knowledge of the material. Some of the things and questions the main judge formulated were very partial. For instance after lunch break, he said: “Die Gruppe da links hat die Lust verloren” (The group there on the left has lost their interest) referring to the four Muslim activists. They did not return after the lunch break except for Bernhard Falk who entered a few minutes later. [...]

I could not help to comment on two occasions. Bernhard Falk approved of them nodding. The first occasion was when we listened to a recorded telephone conversation between the BKA employee Langer and Emrah Erdoğan. He was back then in 2010 in Waziristan and wanted to get out after the killing of his brother Bünyamin by a drone. He had informed the BKA before about plans for an attack in Germany. His information together with other information were the reason for raising the security alert in Germany in autumn 2010. In return for the information, Emrah Erdoğan wanted the BKA to get his wife and his child out of Waziristan. In this last telephone conversation, the BKA employee tried to get more information out of Emrah Erdoğan who kept asking how the BKA could help him. The only answer the BKA had was that they could help by briefing and informing the Pakistani police. And if he would hand himself over to the Pakistani police they could take him over and get him out of there. I thought that this was quite an ‘interesting’ suggestion if one thinks about the state of human rights in Pakistani prisons and the manifold reports of torturing. The whole conversation was so badly done by the BKA that I could not believe it and could not hold back a comment and Bernhard Falk agreed emphatically. The second occasion was when during the same conversation Emrah Erdoğan asked when he could reach Thomas, the person from the BKA to whom he had talked before and whom he seemed to trust more. Langer answered that he would have to call during normal office times.

[...] The hearing stopped around 3.15 pm and I had the opportunity to talk to Bernhard Falk. He told me that he did not have personal contact with Emrah Erdoğan and that he had been present on most court dates. Emrah is a very naive boy, he said, who lacks knowledge but he is brave.

You need to be brave to walk from Somalia to Kenya and further to Tanzania without money or knowledge about the local situation. He referred to the flight of Emrah in 2012 from the al-Shabab militia in Somalia who considered him a traitor. I walked with him outside, we fetched our stuff from the lockers and stood outside of the court building where we remained talking for another 30 minutes or so.’

Uit deze aantekeningen komt een aspect naar voren dat voor de praktijk van *Prozessbeobachtung* (observatie van procedures) van belang is. De observerende persoon voelt meestal snel empathie voor diegene die voor de rechter staat. De demonstratie van rechterlijke macht en veiligheidsmaatregelen kunnen zo overweldigend zijn, dat men de beschuldigde in een uitzichtloze situatie waant. Opmerkingen en gedrag, zoals dat van de rechter die zo veel beslissingsmacht heeft, vallen dan ook niet in goede aarde. *Prozessbeobachtung* is dan ook vaak geen ‘neutrale’ praktijk met een neutrale waarnemer. Het gaat echter om het zoeken naar fouten bij de rechterlijke macht en de rechtbank die tegen de rechten van de beschuldigde indruisen en ook om de bevestiging van het onrecht dat in het (democratische) systeem en de rechtsstaat geworteld zou zijn. De aantekeningen van de onderzoeker laten zien dat het ook voor haar moeilijk is om er ‘neutraal’ over te schrijven.

Naast *Prozessbeobachtung* omvat het solidariteitswerk voor gevangenen ook het schrijven van brieven aan hen, het bezoeken van hen en het houden van lezingen ter gedachtenis aan hen. Dit laatste versterkt de band tussen de activisten over de grenzen van hun netwerken heen. Op de lezing voor Sven Lau, die in de

Afbeelding 54 Sticker van Ansarul-Aseer van hun webpagina.

lente van 2014 enkele weken in hechtenis zat, kwamen zowel activisten en aanhangers uit het Pierre Vogel-netwerk af als activisten en aanhangers van Tauhid Germany en moslims zonder enige affiliaties. Onder de laatstgenoemden bevond zich ook Hasan Keskin (Abu Ibrahim). Deze lezingen zijn tevens demonstraties van onderlinge verbondenheid omdat niet alleen de gevangene als slachtoffer geïdentificeerd wordt, maar de gehele islamitische gemeenschap. Solidariteit met de gevangenen betekent daarom ook solidariteit met elkaar. Deze solidariteit kan scheuren vertonen als ze ongelijk verdeeld is. Zo wordt vaak aangemerkt dat Sven

Lau erg veel aandacht kreeg omdat hij als ‘gematigde’ prediker natuurlijk meer aanhangers heeft, want hij zorgt ervoor dat zijn boodschap bij

iedereen, moslim of niet-moslim, in de smaak valt.⁴⁹⁹ Soortgelijke kritiek is ook te horen van Bernhard Falk, volgens wie moslims bij grote evenementen massaal hun solidariteit en steun uitten, maar de gevangenen echter in de steek laten als het gaat om brieven te schrijven, hun gezinnen financieel te steunen of de hoorzittingen te volgen.

De solidariteit met islamitische gevangenen is dan ook een verbindend element onder de netwerken. Initiatieven zoals Ansarul-Aseer (de helpers van de gevangenen) kunnen daarom op brede steun onder de *da'wa*-activisten rekenen. Ansarul-Aseer is een online platform⁵⁰⁰ dat met behulp van sociale media steun aan gevangenen mobiliseert en tot solidariteitsacties oproept, zoals demonstraties tegen de aanhouding van moslimactivisten. Daarbij roepen zij ook op tot solidariteit met moslimgevangenen buiten Duitsland en buiten Europa. Via hun webpagina kan men brieven aan verschillende gevangenen schrijven in de vorm van een formulier, en doneren. In gesprekken tijdens de demonstratie voor Sven Lau in maart 2014 toonden de activisten zich somber omdat, zo legden zij uit, de solidariteit met andere, minder bekende, gevangenen nauwelijks zou bestaan en mensen moeilijk te mobiliseren zouden zijn. De activisten hoopten dat hun vernieuwde webpagina met meer sociale media-elementen de drempel zou verlagen. Potentiële activisten kunnen daar onder andere stickers van Ansarul-Aseer downloaden en laten printen om dan zelf uit te delen.

4.4 Hulp voor moslims in nood

Net als in andere Europese landen organiseren *da'wa*-activisten in Duitsland ook hulp voor Syrië en andere gebieden waar in hun perceptie moslims onderdrukt worden. Er vinden grote donatie-evenementen en veilingen plaats, waar soms honderden mensen op afkomen.⁵⁰¹ Sommige initiatieven van een klein aantal activisten zijn uitgegroeid tot grote stichtingen met activiteiten in alle crisisgebieden. Veel activisten in de hulporganisaties vertellen dat zij al als kinderen niet goed tegen onrecht konden en dat zij zich er altijd tegen hebben verzet. De islam heeft hen geholpen om deze neiging te versterken en in de juiste richting te leiden, ten gunste van de *umma*.⁵⁰²

“Deze ongerechtigheid, dat was altijd te veel voor mij. En ik verzette mij ertegen op verschillende manieren. Ik heb verschillende fases doorlopen totdat ik de waarheid trof, islam, waar ik ook gebleven ben. En ik heb me natuurlijk binnen de islam ontwikkeld. Het praktiseren van de islam

---

⁴⁹⁹ Gesprek met een aanhanger van Tauhid Germany op 24 februari 2014 tijdens de demonstratie voor de vrijlating van Sven Lau.

⁵⁰⁰ Zie <http://www.ansarul-aseer.com/> (geraadpleegd op 10 oktober 2014).

⁵⁰¹ Indruk van een bezoek aan drie verschillende evenementen van de *Syrienhilfe* in 2013.

⁵⁰² Gesprek met Ridwan en Safiya op 5 mei 2013.

heeft mij geholpen om mijn slechte eigenschappen aan de kant te zetten. Mijn slechte gewoontes. Natuurlijk, ik ben een mens en ik heb nog steeds slechte gewoontes. Maar deze grove slechte gewoontes, zoals de mateloosheid en drugs en dit en dat. Dat alles aan de kant te zetten, dat te stoppen en los te laten en te zeggen, dat is goed zo. Ik weet nu hoe ik kan helpen. En de rest, dat kan ik zo zeggen, heeft Allah gedaan.”

Hier omschrijft Ridwan (geanonimiseerd) hoe zijn leven is veranderd door de islam. Het was zijn geloof dat hem uiteindelijk heeft laten zien hoe hij daadwerkelijk kan helpen. Daardoor kreeg zijn aversie tegen onrecht een zin en een doel. Hier zien we hoe *counter-conduct* niet alleen een alternatieve visie veronderstelt, maar ook een alternatieve regulering en zelfregulering. Ridwan moest zijn oude leven met drugs en andere slechte gewoontes eerst loslaten voordat hij actief kon worden als helper. Opvallend bij deze hulpwerkzaamheden is dat bij de hulporganisaties veel vrouwen werken. De organisatie van evenementen en van *fundraising* ligt vaak compleet in de hand van vrouwen, die een groot deel van hun privéleven eraan wijden en naar eigen zeggen hun hele leven ervoor willen geven om de broeders en zusters in oorlogsgebieden te helpen. Sommigen vergelijken daarbij hun activisme in de hulporganisaties met het activisme van de strijders:

“Het eerste doel is natuurlijk te helpen. Goed, ik denk dat de strijders, zijn doel is nu ook niet oh, hopelijk sterf ik en snel. Zijn doel is echter ook, hopelijk kan ik nog lang helpen. Uiteindelijk is al dat een vorm van helpen. Ik bedoel, goed, je ziet het toch, de strijder die nu naar Syrië gaat, ziet ook dat het volk door deze Assad-tiran onderdrukt wordt, gedood wordt en afgeslacht wordt en hij wil deze onderdrukking oplossen. Dus. Daarom is dat eigenlijk ook een vorm van helpen.”⁵⁰³

Tijdens het veldwerk viel op dat de grenzen tussen helpen en strijden vervagen. Velen zien beide praktijken als twee kanten van dezelfde medaille, namelijk van de islam. De hulpverleners zullen daarom ook niet zo snel afstand nemen van de jihadstrijders.

4.5 Opeisen van eigen ruimte

Het opeisen van openbare ruimte klinkt in eerste instantie niet erg spectaculair. Echter kunnen dergelijke activiteiten de omgeving zo uitdagen dat er een spektakel uit voortkomt, zoals wij al in het deel over Nederland hebben gezien. Ook in Duitsland organiseren de *da’wa*-netwerken, zoals Millatu Ibrahim, regelmatig voetbalwedstrijden en barbecues. Een activist die aan de lezing van Pierre Vogel in Mönchengladbach op 8 februari 2014 deelnam, noemde de barbecues en voetbalwedstrijden “een eiland

---

⁵⁰³ Ibid.

in een zee van *kufir*”. Deze zin vat in een notendop samen waar het de activisten bij dergelijke activiteiten om gaat: het opeisen van een ruimte om de eigen utopie hierin te leven. Het is in deze zin ook een bevestiging van de eigen subjectiviteit als ware moslim die vanwege zijn compromisloze geloof op onbegrip en afwijzing stuit. Deze afwijzing vanuit de omgeving, de ‘zee van *kufir*’, en het anders-zijn is voor hen bewijs dat zij op het juiste pad zitten. Tegelijkertijd wordt naar buiten gecommuniceerd dat ‘wij’ hier zijn, niet bang zijn en een recht hebben om ‘ons’ geloof te praktiseren zonder bemoeienis van buitenaf.

In de zomer van 2014 zorgden grote barbecues met - volgens mediaberichten - tussen de veertig en tweehonderd deelnemers voor ophef.⁵⁰⁴ De grootte van de barbecues maakt het opeisen van de ruimte in de ogen van niet-islamitische buitenstaanders tot een agressief gebaar, iets waarvan de activisten zich zelf ook vaak bewust zijn en waarmee zij spelen. Het bezetten van publieke ruimte is een uitdaging aan de samenleving, omdat de activisten met hun kleding en omgangsvormen (bijvoorbeeld scheiding van geslachten) afwijken van de door de samenleving gestelde normen.

Uit verschillende berichten in de media blijkt dat *da’wa*-activisten probeerden actief aan jongerencentra deel te nemen door daar jongerengroepen op te willen zetten, ruimte voor zich op te eisen en gedragscodes te beïnvloeden. De berichten spreken ook van bedreigingen van medewerkers van de centra.⁵⁰⁵ Deze acties zijn pogingen om de sociale verhoudingen en publieke ruimtes volgens de eigen utopie in te richten en te vormen. De activisten weten ook dat het een hopeloze strijd is om een plek in jeugdcentra op te eisen. Het is dus het statement dat men recht erop heeft en dat men het anders wil dat blinkbaar van belang is.

---

⁵⁰⁴ Ines Bodammer, ‘Bonn wird zum Mekka der Salafisten’, *Express*, 14 juni 2014, op <http://www.express.de/bonn/angebliche-grillfeste--bonn-wird-zum-mekka-der-salafisten,2860,27484866.html> (geraadpleegd op 23 augustus 2014) en Hanning Voigts, ‘Salafisten-Treffen an der Nidda’, *Frankfurter Rundschau*, 15 juni 2014, <http://www.fr-online.de/frankfurt/salafismus-in-frankfurt-salafisten-treffen-an-der-nidda,1472798,27495724.html> (geraadpleegd op 23 augustus 2014).

⁵⁰⁵ Zie Katharina Iskandar, ‘Jugendhaus schließt nach Drohung von Salafisten’, *FAZ*, 20 mei 2014, <http://www.faz.net/aktuell/rhein-main/frankfurt/radikalisierung-jugendhaus-schliesst-nach-drohung-von-salafisten-12949465.html> (geraadpleegd op 20 september 2014).

Conclusie

De bovenstaande uiteenzettingen laten drie conclusies toe. Ten eerste, de *da'wa*-netwerken in Duitsland tonen verschillende vormen van *counter-conduct*. Tauhid Germany, bijvoorbeeld, wil het liefst alle banden met de niet-islamitische omgeving verbreken en zich aan de samenleving onttrekken door een zeer strenge interpretatie van *al-wala' wa-l-bara'* (loyaliteit en afkeer omwille van Allah). De activisten van de LIES!-campagne daarentegen streven ernaar om open te blijven voor contact met de ongelovigen en zijn daarom milder in hun benadering van ongelof. De *counter-conducts* onder de *da'wa*-activisten in Duitsland worden ook door het activisme van andere, niet-islamitische sociale bewegingen vormgegeven. De 'ouderwetse' *Gefangenenhilfe* en *Prozessbeobachtung* zijn een vast onderdeel van het activistische repertoire en worden 'geislamiseerd'. Zo gebruikt Ansarul-Aseer overleveringen die aan de profeet toegeschreven worden om hun activisme in een islamitisch kader te plaatsen: Iemand die een gelovige in de steek laat wanneer deze hem nodig heeft, God zal hem in de steek laten wanneer hij Hem nodig heeft.

Ten tweede, de netwerken bevinden zich continu in veranderingen omdat nieuwe splitsingen ontstaan over politieke en theologische vraagstukken. Druk van buiten, zoals de overheidsrepressie na de gebeurtenissen van 5 mei 2012, kan tijdelijk tot onderlinge solidariteit leiden. De interpretatie van gebeurtenissen kan echter ook nieuwe splitsingen veroorzaken, zoals in het geval van de IS-beweging en haar aanhangers in Duitsland, en Bernhard Falk. Verschillende interpretatieve kaders, zoals imperialisme/anti-imperialisme en de slag tussen goed en kwaad die de IS-beweging volgens haar aanhangers in de naam van het goede aan het uitvechten zou zijn, zorgen voor uiteenlopende waarnemingen van de realiteit.

Ten derde vervagen de grenzen tussen de netwerken onder hun aanhang, hoewel de predikers van mening verschillen. Het is voor activisten geen probleem om met Ibrahim Abou-Nagie in de middag de koranexemplaren uit te delen, in de avond in de chatroom van Hasan Keskin (Tauhid Germany) *ruqya*-lessen te volgen en daarna video's van Pierre Vogel door te sturen naar potentiële bekeerlingen.⁵⁰⁶ Het activisme op het niveau van de gewone aanhangers loopt soms dwars door de netwerken heen. Ook de logica van *connective action* waarop LIES! draait, maakt het mogelijk om de interpretatieve kaders van de LIES!-campagne te personaliseren en met anderen te delen.

---

⁵⁰⁶ Gesprek met een activist in Hamburg op 10 augustus 2013.

Deel V: Slot - activistische *daw'a* in verzet

Hoofdstuk 1: Discussie – de positioneringen van de activistische *da‘wa*-netwerken

Inleiding

In dit rapport richten we ons op de activistische *da‘wa*-netwerken van Sharia4Belgium, Sharia4Holland, Millatu Ibrahim (en zijn opvolger Tauhid Germany), Die Wahre Religion, het Pierre-Vogel-netwerk, Behind Bars en Straat Dawah. Het gaat ons hier niet om een analyse van waarom mensen naar Syrië vertrekken of hoe en waarom een mogelijk radicaliseringsproces zich heeft voltrokken en wie daar eventueel schuldig aan is. De centrale vraag is hoe het activisme van de activistische *da‘wa*-netwerken in de periode 2009-2013 zich verhoudt tot de aandacht en de praktijken van overheid en media. Wij hanteren een onderzoeksperspectief dat zich richt op een vorm van activisme en verzet: *counter-conduct*. Hierbij keren activisten zich enerzijds tegen het beleid en debat met betrekking tot moslims en de islam, en anderzijds proberen zij een alternatieve eigen ruimte te creëren en te beschermen, waarin zij hun ideaalversie van de islam kunnen beleven zoals zij dat voor zich zien. Op deze manier analyseren we de aard van het activisme van de activistische *da‘wa*-netwerken en hoe dat tot stand komt in een continue wisselwerking tussen de netwerken, de media en de overheid.

Door middel van hun verzet tegen de regulering van moslims, zoals die wordt gepropageerd door de overheid en in de media, proberen *da‘wa*-activisten alternatieve manieren van leven en alternatieve antwoorden op de vraag ‘wie hoor ik te zijn?’ in praktijk te brengen. In dit hoofdstuk brengen we enkele hoofdpunten uit de verschillende delen bij elkaar door in te gaan op de dilemma’s en paradoxale kwesties voor overheid, media en voor moslims en hun organisaties die het optreden van de *da‘wa*-activisten afkeuren. In paragraaf 1.1 gaan we in op de representatie van de activisten in de media, hoe de activisten de media inzetten en hoe de media hen beperken. Paragraaf 1.2 behandelt de dilemma’s van de overheid met betrekking tot preventie en repressie van radicalisering. Paragraaf 1.3 behandelt de verhouding tussen de *da‘wa*-activisten en andere islamitische organisaties, trends en opinieleiders. In paragraaf 1.4 komt de relatie met de overheid aan bod. De bevindingen die we in deze paragrafen behandelen, vormen de contouren van de context waarin de activisten zich voortdurend positioneren en herpositioneren. Uit onze analyses in de voorgaande delen kunnen we vier verschillende positioneringen van de *da‘wa*-activisten in interactie met overheid en media afleiden: verwerpen, omkeren, accommoderen en ontwijken. Op basis daarvan kunnen we bepalen hoe *da‘wa*-activisten zich proberen te presenteren en vormen als moslims die zich, volgens hen, niet schikken in wat zij zien als de onderdrukking, onderwerping en vernedering door de ongelovigen. In plaats daarvan kiezen ze voor een alternatieve regulering waarin hun ideaalvisie op de islam en de samenleving centraal staat. Dat behandelen we in paragraaf 1.5. Vervolgens besteden we in

paragraaf 1.6 kort aandacht aan de kwestie van de Syriëgangers en tot slot in paragraaf 1.7 aan de effectiviteit van de politieke boodschappen van de activistische *da’wa*-netwerken.

1.1 Media, debat en spektakel

Wil er sprake zijn van spektakelactivisme dan moeten de media daarbij een rol spelen. In de media kunnen zaken worden uitvergroot of onderbelicht blijven en de media vormen de arena waarin concurrerende stemmen in het debat hun plek verwerven of juist verdrukt worden. Het is met name Sharia4Belgium dat erin is geslaagd om in korte tijd veel aandacht te genereren van niet alleen media, maar ook politici, veiligheidsdiensten en beleidsmakers (wier acties natuurlijk ook weer hun plek vonden in de media). Dat lukte Sharia4Holland ook, maar dat was meestal toch in de schaduw van Sharia4Belgium. De andere netwerken kregen vooral aandacht bij demonstraties die tegen (voorgesteld) beleid ingingen (zoals de demonstratie tegen een mogelijk verbod op de gezichtssluier) en/of op de een of andere manier toch aan Sharia4Belgium verbonden werden. Andere acties, zoals *da’wa* op straat en de demonstraties uit solidariteit met gevangenen, trokken aanvankelijk nauwelijks aandacht, maar als ze dat wel deden (zoals bij de EO-uitzending over Straat Dawah op Urk) dan volgden er soms Kamervragen en hernieuwde aandacht. In 2013, toen de discussie over de Syriëgangers op gang was gekomen, viel dat onderscheid tussen de hoeveelheid media-aandacht van de diverse netwerken weg. Bijna alle publieke manifestaties van de netwerken leidden tot controverses en media-aandacht. In het bijzonder de islamitische zegelvlag (die tot en met 2012 vrijwel zonder problemen werd gebruikt) leidde voortdurend tot aandacht van politici, opinieleiders en media.

Ook in Duitsland zagen we deze media-aandacht, in het bijzonder voor de gewelddadige rellen van mei 2012, de LIES!-campagne en de pogingen van het netwerk van Pierre Vogel om een *da’wa*-centrum op te richten. Tegelijkertijd verweten voornamelijk jongere activisten in 2010 de ‘gevestigde orde’ van predikers en netwerken dat zij te veel concessies deden om hun imago in de Duitse media op te poetsen en dat zij belangrijke aspecten van de islam, zoals jihad en *tawhid* (de leer van de absolute eenheid en uniekheid van God), minder benadrukten om een welgevallig en voor het Duitse niet-islamitische publiek aanvaardbaar beeld van de islam te schetsen. In 2010 traden predikers zoals Pierre Vogel en Hassan Dabbagh in populaire talkshows op en probeerden zij zich te profileren als vreedzame tegenpool tegenover het radicalere netwerk van Die Wahre Religion en Ibrahim Abou Nagie.

Bij Sharia4Belgium was de media-aandacht in de Belgische en Nederlandse pers belangrijk om het netwerk daadwerkelijk te laten groeien en een grote maatschappelijke impact te laten krijgen. Zowel in Nederland als in België maakten de activisten gebruik van *oppositional arguments*: vormen van activisme

(bijvoorbeeld specifieke slogans en teksten over politici) die zowel in vorm als inhoud ingingen tegen de mores van wat als goed en acceptabel debat werd beschouwd. Daarbij waren de media ook een instrument voor de activisten. Zij stelden dat er een strijd tegen de islam aan de gang was en met hun provocerende slogans en teksten speelden ze in op de islamofobe tendensen in beleid, media en debat. De negatieve reacties die vanuit de media op de acties ontstonden, 'bewezen' het punt dat de activisten wilden maken en die reacties werden door hen dan ook uitvergroot: de oorlog tegen de islam, zo redeneerden de activisten. Die uitvergroting vond dan weer vooral plaats buiten de reguliere media en wel op sociale media zoals Twitter, YouTube en, vooral, Facebook.

Tegelijkertijd konden journalisten natuurlijk moeilijk zwijgen over de acties van Sharia4Belgium en andere netwerken; het is immers de taak van de media om te berichten over maatschappelijke fenomenen. Maar die aandacht was niet helemaal gelijk verdeeld; het was immers het spektakel van Sharia4Belgium dat de aandacht kreeg en deels de teneur van de aandacht bepaalde. De activiteiten van Behind Bars en Straat Dawah vielen veel minder op, kregen minder aandacht en werden, tot 2013, ook minder snel in verband gebracht met geweld als er geen link was met Sharia4Belgium. Met de aandacht die vooral uitging naar spektakel, zorgden de media er mede voor dat sommige zaken onbelicht bleven en andere zaken juist zichtbaar werden. Zo was er in de berichtgeving in de Nederlandse media lange tijd weinig aandacht voor de solidariteitsdemonstraties voor moslims die gevangen zaten. Uitzonderingen daarop waren een demonstratie met Sharia4Holland en de demonstratie in december 2013. De publiciteit over de eerste demonstratie stond vooral in het teken van de deelname van Sharia4Holland (waarbij de woordvoerder van Sharia4Holland nauwelijks de achtergronden van de demonstratie kende) en bij de tweede ging de aandacht enkele dagen na de demonstratie vooral uit naar de vermeende eed van trouw aan Abu Bakr Al-Baghdadi, de leider van ISIS. De politieke boodschap van de demonstraties ging daarmee verloren en doordat de demonstraties op deze manier werden belicht in termen van 'radicalisering' ging de aandacht vooral uit naar veiligheid en openbare orde.

De media-aandacht werkte ook belemmerend voor de activisten, iets wat vooral in België erg duidelijk was. De combinatie van de media-aandacht én het optreden van politie en justitie zorgde voor een grote druk op het netwerk van de activisten, zeker toen de media gingen berichten over hun privéleven. Daardoor werd de ideologische boodschap van de activisten nog verder naar de achtergrond verdreven. Waar de activisten in Nederland en België wel met regelmaat contacten hadden met journalisten en wetenschappers, waren de Duitse activisten van het Millatu Ibrahim-netwerk juist afhoudend of regelrecht

afwijzend.⁵⁰⁷ Net als in Nederland en België waren activisten wel bereid om hun eigen boodschap en hun eigen informatie via de reguliere media te verspreiden, maar de ervaring leerde dat als de vragen van journalisten buiten het ideologische kader vielen, activisten zich gesloten opstelden. Dat veel activisten ook onder surveillance stonden van inlichtingen- en opsporingsdiensten en ze soms vermoedden dat journalisten ook informanten waren, zorgde in sommige gevallen voor extra wantrouwen. Tegelijkertijd reageerden activisten wel direct naar journalisten, vaak via sociale media, wanneer ze vonden dat media niet objectief waren over de islam en over hun activisme. Al met al zijn de media niet alleen een doorgeefluik van maatschappelijke fenomenen, maar een speler op zich in de wisselwerking tussen overheid en activisten. De media zijn voor activisten een middel om hun spektakel te vervolmaken, hun boodschap te verspreiden en een van de pijlers van het surveillanceregime waar activisten aan onderworpen zijn voor zowel hun publieke als privéleven.

1.2 Overheid: ‘jihadisme’

Het beleid van de afzonderlijke staten is in dit rapport besproken als *governmentality*, dat wij in de context van dit rapport omschrijven als de technieken waarmee de overheid de burgers probeert te reguleren en de burgers zichzelf te laten reguleren. Dit is enerzijds gericht op controle over de bevolking, maar ook op het garanderen van het welzijn en de veiligheid van de bevolking. Die zouden volgens de overheid het best gewaarborgd zijn bij een geslaagde integratie van migranten en hun nakomelingen en het kanaliseren van onlustgevoelens, zodat die geen bedreiging meer vormen voor welzijn en veiligheid van de rechtsstaat, democratie en constitutionele orde. Deze dubbele werking zagen we in alle drie de landen terug, ook al is de structuur van het beleid ten aanzien van radicalisering in de drie landen zeer verschillend. Nederland lijkt voor België op sommige punten een gidsland te zijn, terwijl in Duitsland het concrete beleid bepaald wordt in de deelstaten en niet in Berlijn. Ook Nederland heeft deels een decentraal beleid, maar dan vooral op gemeenteniveau. In alle drie de landen spelen islamofobe groeperingen, zoals PRO NRW (Duitsland), Vlaams Belang (België) en de PVV (Nederland), een belangrijke rol in de ervaring van activisten dat er een oorlog tegen de islam gaande zou zijn. Ook het overheidsbeleid heeft bijgedragen aan die indruk onder de activisten. De islamofobe groeperingen zijn voor de activisten bovendien een ideale tegenstander om zich tegen af te zetten. Ook de geo-politieke ontwikkelingen spelen een belangrijke rol in de ontwikkeling van *da’wa*-activisme. De interventies van de VS en Europese landen in landen van moslims (Afghanistan, Jemen, Irak, Somalië) vormen een voortdurende bron van inspiratie, propaganda en mobilisatie van de activisten. Zij bekritisieren de rol van het Westen dat ondemocratische regimes ondersteunt, democratie zou gebruiken als excuus om de eigen

---

⁵⁰⁷ In het geval van het Duitse onderzoek zou ook een rol kunnen spelen dat het veldwerk hier later plaatsvond dan in Nederland en België. Tegen die tijd werd het ook in Nederland en België moeilijker om nieuwe contacten te leggen.

invloed uit te breiden en onschuldige burgers doodt. De activisten bekritisieren eveneens de regimes in het Midden-Oosten vanwege hun medeplichtigheid aan die interventies.

In alle drie de landen van dit onderzoek kent het beleid zowel een repressieve als een preventieve kant. Politie, inlichtingen- en veiligheidsdiensten monitoren de activisten en grijpen in, bijvoorbeeld bij de rellen in Duitsland, de Hondius-casus in Nederland en de rellen in Antwerpen en Brussel in 2012. Daarnaast is er een uitgebreid preventieapparaat. Vanuit zowel preventie als repressie wordt er samengewerkt met islamitische organisaties vanuit het idee dat het noodzakelijk is om vertrouwen op te bouwen, snel te kunnen signaleren en indien nodig in te grijpen.

In het kader van preventie richten België en Nederland zich onder meer op het 'sensibiliseren' en 'weerbaar' maken van moslimgemeenschappen met betrekking tot radicalisering, waar eigenlijk alles onder valt wat de sociale cohesie, de rechtsstaat en de democratie zou kunnen ondermijnen volgens de overheden. Daarvoor organiseert de overheid in Nederland bijvoorbeeld informatiebijeenkomsten en zogenaamde weerstandstrainingen. In België liet de overheid jongeren die bij een Sharia4Belgium-demonstratie gearresteerd waren, kiezen tussen een boete of een training waarin assertiviteit geoefend werd. Dat laatste lijkt misschien merkwaardig: Sharia4Belgium was immers zéér assertief. Maar het gaat natuurlijk om het stimuleren van een specifieke mentaliteit, waardoor de assertiviteit van activisten binnen de door de overheid gestelde grenzen blijft. Het gaat bij controle niet alleen om maatregelen die specifiek voor de activistische *da'wa*-netwerken gelden. Zo kent Duitsland de Deutsche Islam Konferenz (DIK), een door de Duitse overheid geïnitieerde, georganiseerde en gecontroleerde serie dialoogbijeenkomsten met verschillende vertegenwoordigers van moslimgemeenschappen en van individuele moslims. Het gaat hierbij echter niet alleen om dialoog, maar ook om een regulering van groepen migranten die onder de sociale categorie 'moslim' geschaard worden. Het gaat bij de DIK om een aanvaarding van moslims door de dominante meerderheid en om een erkenning van de islam door de overheid. Deze aanvaarding en erkenning zijn voorwaardelijk: de islam moet eerst gereguleerd en gepacificeerd worden om deel uit te kunnen maken van de nationale gemeenschap.

Het overheidsbeleid van alle drie de landen dreigt de gehele moslimgemeenschap te stigmatiseren. Dat is iets waar de Nederlandse staat zich duidelijk van bewust is, getuige de nadruk in het integratiebeleid op de vrijheid van godsdienst, het onderscheid dat alle overheden maken tussen radicale moslims en andere moslims, en de waarschuwingen tegen stigmatisering in het verleden door de AIVD. Die waarschuwingen verdwenen echter snel naar de achtergrond na politiek geweld door moslims en door druk van opinieleiders en politici die stelden dat de vrijheid van meningsuiting onder druk stond. Een voorbeeld

van een stigmatiserende aanpak was de Duitse *Vermisst*-campagne waarbij - in de stijl van een ‘vermist-poster’ - fictieve personen waren afgebeeld die moslims moesten voorstellen, met daarbij de kop ‘*Vermisst*’. Aan burgers werd gevraagd om mensen te signaleren die in de ban van religieuze fanatiekelingen en terroristen geraakt waren en zich van hun omgeving vervreemd hadden. Dat de posters verspreid werden in een periode waarin grote fouten in het onderzoek naar de politieke moorden op acht Turkse Duitsers door de NSU bekend werden, maakte deze specifieke campagne extra zwaarwegend voor velen.

Voor alle activistische *da’wa*-netwerken gold dat zij geobserveerd worden door veiligheids- en inlichtingendiensten; ook de activisten zelf wisten dat. Maar niet alleen zij hebben die ervaring. Uit het onderzoek dat in België verricht is, blijkt dat andere moslims zich ook voortdurend geobserveerd voelen, hetgeen als een grote inbreuk wordt ervaren. Daarbij spelen ook initiatieven een rol zoals dat van Vlaams Belang-voorman Filip Dewinter. Hij loofde in 2012 een beloning van € 250,- uit aan mensen die vrouwen die een gezichtssluier droegen, aangaven bij de politie. Daarnaast zijn mogelijkheden om geweld aan te pakken verruimd, bijvoorbeeld in Duitsland waar sinds 2002 ook lidmaatschap van en steun aan een buitenlandse terroristische organisatie zonder vertegenwoordiging in Duitsland tot strafvervolging kan leiden. Hier was ook kritiek op omdat het activisme in het algemeen zou kunnen belemmeren en omdat het mogelijk zou zijn mensen te vervolgen voor een strafbaar feit nog voordat het voorbereid wordt. De monitoring en arrestaties zorgen voor een grote druk op de netwerken. Zeker in het geval van Sharia4Belgium en de Haagse netwerken zorgden de surveillance en arrestaties er mede voor dat mensen afhaakten en binnen het Sharia4Belgium-netwerk droegen ze bij aan het vergroten van het onderlinge wantrouwen. Het overheidsbeleid zorgde echter ook voor een bestendinging of zelfs validering van de ideologische kritiek op democratie en vrijheid.

Waar in Nederland rond 2010 nog sprake was van een situatie waarbij men wel het label had om Sharia4Belgium en/of Sharia4Holland te categoriseren (‘radicaal’ en ‘jihadistisch’), maar eigenlijk niet goed wist hoe deze te duiden, is met het vertrek van de Syriëgangers een einde gekomen aan het vacuüm. Net als in de andere landen heeft Nederland in snel tempo het repressieve beleid geïntensiveerd, met interventies als het innemen van paspoorten, financiële maatregelen, arrestaties, enzovoorts. Een belangrijke reden hiervoor is de vrees dat teruggekomen Syriëgangers anderen zouden kunnen beïnvloeden met hun gedachtegoed en dat zij betrokken zouden kunnen zijn bij terroristische aanslagen. Dat laatste is lastig in te schatten. Hegghammer stelt vast dat een op de negen voormalige buitenlandse strijders bij terugkomst betrokken is geweest bij terroristische aanslagen. Daarmee is dit, zo stelt hij, een

van de sterkste indicatoren voor het voorspellen of iemand bij een aanslag betrokken zal zijn; alle andere mogelijke indicatoren laten een veel minder sterk verband zien.⁵⁰⁸

Het repressieve beleid leidde echter ook tot een bestendiging van de netwerken. Zo zijn de rellen in mei 2012 en het ingrijpen daarbij door de politie iconische ijkpunten geworden in de ontwikkeling van de Duitse netwerken. In Nederland leidde het ingrijpen bij ‘Hondius’ tot een statement van de aanwezige activisten (hoewel er door het ingrijpen ook mensen afhaakten) dat ze niet waren geweken voor de politie, die zelfs voetballende moslims niet met rust zou kunnen laten en dat ze ook in de toekomst niet van plan waren om te wijken. Of zoals de reactie uit België luidde: ‘Openlijk te laten zien tot waar zij [toe]behoren’ is mogelijk gemaakt door en tot stand gekomen tijdens het politieoptreden. Waar enerzijds de verzuchting is dat mensen zichzelf niet meer kunnen zijn en nooit met rust gelaten worden doordat men onder de loep ligt in het islamdebat, het overheidsbeleid en bij de opsporingsdiensten, komt anderzijds het activisme van de netwerken ook tot stand in en door dat debat, beleid en het optreden van de opsporingsdiensten. Het activisme van de besproken *da’wa*-netwerken daagt daarmee voortdurend de staat uit, maar wordt er mede door gevormd en is deels ook het product ervan. Het preventieve en repressieve beleid van de overheid beperkt het activisme van de netwerken ook (zeker sinds het vertrek van de Syriëgangers), maar heeft er ook niet helemaal de controle over.

Overigens is het van belang om te benadrukken dat de staat geen eenheid is. Zo heeft de lokale politie van Antwerpen sinds 2001 ook een zogenaamde Cel Diversiteit, een afdeling die zich met diversiteit bezighoudt door beleidsadviserende en ondersteunende taken. De Cel beoogt een bemiddelaarspositie in te nemen tussen de politie en de stadsbewoners, maar loopt enerzijds het risico gezien te worden als apologeten van extremisme en wordt anderzijds door de *da’wa*-activisten toch gezien als de overheid en dus onbetrouwbaar. De bemiddelingen van de Cel staan daarbij soms ook haaks op de meer repressieve taken van de politie. Overigens is de Cel ook een goed voorbeeld van de securitisering van diversiteit. De Cel Diversiteit werd in eerste instantie opgericht met het doel om meer vrouwen en allochtonen in het Antwerpse politiekorps aan te trekken, maar beschouwt tegenwoordig het tegengaan van radicalisering als een belangrijke prioriteit.

---

⁵⁰⁸ Thomas Hegghammer, ‘Should I Stay or Should I Go? Explaining Variation in Western Jihadists’ Choice between Domestic and Foreign Fighting’, *American Political Science Review* 107, nr. 01 (februari 2013), 10.

1.3 Het islamitisch appel

De eerste kritiek op de activistische *da'wa* komt voortdurend uit de kring van moslims. In Nederland is dat vooral te zien in de kringen van bloggers en salafistische predikers en in België in de hoek van andere moslimactivisten die bijvoorbeeld het recht op het dragen van de hoofddoek verdedigen. De *da'wa*-activisten worden bekritiseerd om hun lezing van de islam, die zou berusten op een gebrek aan kennis, en om hun uitvoering van de *da'wa*, die zich zou kenmerken door agressie die averechts werkt en voor sommigen ook tegen het voorbeeld van de profeet Mohammed zou ingaan.

Het islamitisch veld is zeer verdeeld in alle drie de landen, maar een kenmerk dat telkens terugkomt, is de relatief grote afstand tussen de gevestigde islamitische centra die zijn opgericht door eerste generatie migranten en de jonge moslims van de activistische *da'wa*. Meer dan in België en Duitsland zijn in Nederland met name salafistische netwerken al vanaf eind jaren negentig van de vorige eeuw in dat gat gesprongen. Onder druk van het surveillanceregime gericht op 'radicale' moslims, hebben deze netwerken in Nederland langzaam maar zeker de inhoud en de toon van hun uitspraken gematigd, tot groot ongenoegen van de *da'wa*-activisten. Volgens hen staan moslims in toenemende mate onder druk en verkeert de moslimgemeenschap in een interne crisis (want men houdt zich niet aan de islam en is hopeloos verdeeld) terwijl er juist nu behoefte zou zijn aan eenheid en kracht omdat de islam zowel intellectueel, politiek als militair wordt aangevallen. Daarbij, zo luidt de kritiek, stelt het westen wel te strijden voor democratie, vrijheid en gelijkwaardigheid, maar sommige jongeren ervaren dat deze democratie, vrijheid en gelijkwaardigheid niet gelden voor moslims en, sterker nog, dat het wapens zijn geworden (bijvoorbeeld de inval in Irak om daar democratie te brengen) met als doel moslims van het rechte pad van de islam te brengen en de islam te vernietigen.

In de meeste gevallen gaat het bij de *da'wa*-activisten om een groep jonge moslims die hun politieke socialisatie na 9/11 heeft gekregen. Zowel in het dagelijks leven als op school, werk en sport ervaren deze jongeren een sterke wij-zij-houding van hun niet-moslimomgeving. Deze wij-zij-houding wordt tegelijkertijd versterkt door de moskeeën die ze bezoeken. Voor velen lijkt het genoeg te zijn om zich in de islam te verdiepen en te proberen hun individuele vroomheid zo goed mogelijk te modelleren op basis van een utopisch beeld dat voortvloeit uit een romantisering en idealisering van de eerste generaties moslims. Er zijn er echter ook die een 'stem' missen. Zij herkennen zich niet in politici, imams en predikers, maar hebben ook geen alternatief gevonden. De activistische *da'wa* biedt deze stem wel.

Ook moslims die de boodschap van de activistische *da'wa* in Nederland en België afkeurden, misten soms die politieke stem. Voor hen gold lange tijd dat zij niet publiekelijk afstand wilden nemen, temeer

omdat zij het grootste probleem niet zagen in deze activistische *da'wa*, maar in islamofobe uitspraken van politici en andere opiniemakers en het beleid ten aanzien van moslims.

Met name de salafistische predikers in Nederland en het Duitse netwerk van Pierre Vogel hebben in dit krachtenveld een complexe positie. Enerzijds delen zij veel van de ideologische lijnen van de hier besproken netwerken, maar anderzijds wijzen zij ook diverse aspecten af in publieke lezingen en onderbouwen ze die afwijzingen ook. Met name in Duitsland zien we dat uitspraken en acties van Die Wahre Religion en Millatu Ibrahim ook aan salafistische predikers en het Duitse netwerk van Pierre Vogel toegewezen worden en met hen vereenzelvd worden. Dit heeft ook te maken met het spektakelactivisme, waardoor relatief kleine netwerken als Sharia4Belgium en Millatu Ibrahim alle aandacht naar zich toetrekken en waarbij sommige thema's zo nauw verbonden raken met die netwerken, dat de verschillende stemmen en argumentaties van andere netwerken nauwelijks meer gehoord worden: het *negative radical flank effect*.

Tegelijkertijd waren andere islamitische organisaties en moslims die in de media verschenen en de activistische *da'wa* veroordeelden, ook het doelwit van de *da'wa*-activisten. Zij werden door de *da'wa*-activisten neergezet als moslims die het verlengstuk van de overheid waren of zelfs als 'ongelovigen' en 'hypocrieten' die de islam verkocht zouden hebben. Op deze manier konden de *da'wa*-activisten zich profileren als de standvastige moslims die wel de waarheid spraken tegen, wat zij zien als, de 'onderdrukkers'. Zo presenteerden zij zich als een voorhoede van strijders die geen verantwoording schuldig zijn aan andere islamitische gezagsdragers (die immers met de overheid 'heulen') of aan de overheden (die immers vechten tegen de islam); zij zijn alleen verantwoording schuldig aan God.

Hoewel de *da'wa*-activisten thema's oppakten die veel breder leven dan alleen in hun eigen kring, bleven de netwerken beperkt van omvang en waren ze qua aantal en stijl van activisme op geen enkele wijze representatief te noemen voor de islamitische gemeenschappen in België, Nederland en Duitsland. De kritiek op de toon en stijl van de *da'wa*-activisten raakte onder salafisten wel een breder thema: hoe om te gaan met andersdenkenden, ongelof en ongelovigen en, in het verlengde daarvan, wat is de effectiefste wijze van *da'wa* verrichten in een seculiere samenleving? De felle verbale aanvallen over en weer in Nederland en het wantrouwen waarmee islamitische organisaties werden bejegend door de *da'wa*-activisten legden ook een strijd om het religieuze gezag onder moslims bloot.

1.4 Positionering

1.4.1 De regulering van moslims

Counter-conduct gaat niet alleen om een vorm van verzet tegen iets, maar ook om het scheppen van een eigen ruimte en een eigen subjectiviteit. Ons onderzoek laat niet toe hier heel vergaande uitspraken over te doen, maar we kunnen wel iets zeggen over hoe de activisten werken aan de alternatieve vorm van *conduct* die ze kiezen, welke regulering hierbij hoort en wat dit hun dan biedt. Daarbij wordt ook duidelijk dat hun verzet niet alleen verzet en ongehoorzaamheid is: hoe *counter-conduct* wordt gevormd en zich manifesteert, staat in nauw contact met precies die machtsverhoudingen waartegen men zich afzet. En *counter-conduct* is ook geen verzet tegen het reguleren van moslims op zich: het gaat om een alternatieve, vrijwillige regulering en zelfregulering die activisten rechtvaardiger, correcter en bevredigender vinden. In deze paragraaf bekijken we welke positioneringen de *da’wa*-activisten innemen vis-à-vis de bestaande sociale en politieke context die deels hiervoor beschreven is met zijn dilemma’s en tegenstellingen: verwerpen, omkeren, accommoderen en ontwijken. Het gaat ons niet zozeer om de inhoudelijke positie op zich, maar om de dynamiek tussen de bestaande structuren en de capaciteit van de *da’wa*-activisten om te handelen.

1.4.2 Verwerpen

De activisten ervaren de debatten over de islam en het beleid dat moslims aangaat, als een voortdurende poging om moslims te onderwerpen aan het systeem (democratie). Een systeem dat volgens hen inherent onrechtvaardig is omdat het niet is gebaseerd op wetten die door God gemaakt zijn, maar door mensen. De activisten proberen in woord, beeld en gedrag duidelijk te maken dat zij dat systeem verwerpen en zijn proberen in het dagelijks leven zo te manoeuvreren dat zij zo min mogelijk last hebben van dat systeem.

Tegelijkertijd werden ook de activisten door politici en opiniemakers verworpen. Door het gebruik van termen als ‘gekkies’, ‘radicale moslims’ ‘hooligans’ en ‘jihadisten’ werd een groep mensen gecategoriseerd die niet zou passen in de dominante seculier-liberale termen van het integratiedebat en het debat over de islam in Nederland, en voor wie een specifiek beleid gold: antiradicaliseringsbeleid. In het geval van de Haagse activisten reikte het repressieve deel van dit beleid zeer ver: enkelen verdwijnen in speciale gevangenissen en werden ondervraagd door de AIVD.

Het gaat echter niet alleen om beleid en media, de verwerping vindt ook plaats binnen moslimkringen. Met name de Haagse As Soennah-moskee paste zijn beleid aan en wordt eerst naar buiten, maar later ook intern terughoudender als het gaat om integratie en de gewapende strijd in het buitenland. Dat wordt

verworpen door een deel van de bezoekers: de jongemannen die naar Azerbeidzjan en Somalië probeerden te vertrekken en hun vrienden. De activistennetwerken werden door veel andere moslims verworpen als mensen met weinig kennis over de islam, criminelen, ‘losers’ en ‘tuig’. Omgekeerd verwierpen de activisten de As Soennah-moskee, evenals tal van andere organisaties en hun woordvoerders. Zowel in uiterlijke symbolen (bijvoorbeeld het gebruik van het islamitische zegel en de kleur zwart) als in assertief of zelfs agressief taalgebruik en de inhoud van hun teksten en slogans namen de activisten afstand van ongelovigen en van andere moslims die volgens hen niet het ‘juiste’ pad volgden.

Het spektakelactivisme dat we besproken hebben, in het bijzonder in het geval van Sharia4Belgium, had vooral betrekking op het krachtig verwerpen van de hedendaagse status quo. Door middel van *image events* creëerden de activisten een situatie waar een zo groot mogelijk publiek bij betrokken werd. De situatie die geschapen werd, zoals met de casus van de Vlaamse politicus Morel, was zo schokkend of bizar in de ogen van het publiek dat men er zich niet aan kon onttrekken, dat media er wel verslag van moesten doen en politici wel moesten reageren. Het is het maken van een *oppositional argument* dat niet alleen in inhoud ingaat tegen bestaande conventies, maar ook in stijl op zo’n manier dat het media-aandacht genereert. Het doel van *image events* is om aandacht te trekken en te choqueren. De slogans bij de demonstratie tegen de film *Innocence of Muslims* werkten ook als zodanig. In het Duitse netwerk zagen we dit terug in betogingen en demonstraties, in de openbare debatten om een confrontatie aan te gaan en door het opeisen van de openbare ruimte. Dit laatste zagen we ook in de Nederlandse casus bij het gebruik van de zegelvlag bijvoorbeeld bij het voetballen (en de verspreiding van foto’s ervan via sociale media) en demonstraties. De vlaggen markeren de ruimte van de activisten en maken de demonstraties van veraf zichtbaar, ook al gaat het maar om een kleine groep activisten. De ‘toon’ waar met name Sharia4Belgium zo veel kritiek op heeft gekregen, was daarbij onderdeel van het spektakel. Het visuele en auditieve vertoon tijdens deze *events* was namelijk een visuele demonstratie en het uitvoeren van *bara’*: de afkeuring van ongelof.

1.4.3 Omkeren

Een variant op het verwerpen van het systeem is het omkeren van het dominante vertoog. Daarbij worden termen uit het debat over de islam en moslims - zoals vrijheid, democratie en integratie - overgenomen, maar in een andere betekenis, om kritiek uit te oefenen. In het geval van het mogelijke verbod op de gezichtssluier keerde bijvoorbeeld voortdurend de term ‘vrijheid’ terug. Waar volgens de activisten de term vrijheid in het debat voortdurend tegenover de islam werd gezet, eigenden zij zich die term toe en stelden ze dat een verbod op de gezichtssluier de vrijheid van moslims, en in het bijzonder die van

vrouwen, ondermijnt. Daarmee probeerden ze te laten zien dat het democratische systeem hypocriet zou zijn: het ondermijnt haar eigen belofte van vrijheid in het geval van moslims door de vrijheid van moslims in te perken. Een dergelijke stellingname keert voortdurend terug, bijvoorbeeld ook in het manifest *De Banier* van Nederlandse Syriëgangers.

Uiteindelijk diende het omkeren van het dominante vertoog de verwerping van dat vertoog. Niet voor niets stelde Sharia4Belgium in zijn slotverklaring ‘elk onderdeel van de democratie ontmaskerd [te hebben]’, zoals vrijheid van meningsuiting, vrijheid van vereniging, vrijheid van geloof, scheiding der machten, scheiding van kerk en staat, vrouwenrechten en mensenrechten. In alle gevallen liet volgens de activisten de reactie op Sharia4Belgium (mede gegenereerd door het spektakelactivisme van de groep zelf, dat in de socio-politieke context vruchtbare grond raakte) zien dat de overheid in feite tegen de islam is en haar seculiere vrijheden een lege huls zijn als het om moslims gaat. De ware vrijheid zou voor velen dan ook in Syrië zijn, waarbij voor sommigen de militaire strijd het hoogste doel is en voor anderen hulpverlening het belangrijkste is.

1.4.4 Accommoderen

Een andere manier om zich te positioneren, is het rekening houden met specifieke omstandigheden. Over het algemeen waren de activisten beleefd en vriendelijk naar de politie tijdens de demonstraties, stond de politie oogluikend het bedekken van de gezichten toe en omgekeerd haalden de activisten de bedekking weg als de politie daarom vroeg. Er waren altijd contactpersonen die met pers en politie praatten. Ook in de stijl van optreden werd rekening gehouden met de omgeving. Het confronterende optreden van Sharia4Belgium zou niet geschikt zijn voor Nederland en hoewel het een stereotiep beeld betreft van de Nederlandse samenleving, pasten de Nederlandse activisten wel hun activisme aan.

Een andere vorm van accommoderen had betrekking op de procedures rond demonstraties. Natuurlijk waren er ook rellen in België en Duitsland, maar over het algemeen vroegen de activisten keurig toestemming en vergunningen aan voor hun protesten en verliepen de contacten met de politie ter plekke zakelijk en niet onvriendelijk. Die ruimte is echter gaandeweg wel kleiner geworden, met name in België en Duitsland waar het repressieve optreden tot en met 2013 sterker was dan in Nederland.

We zagen deze accommodatie ook terug in het omgaan met de samenleving. Isolement zonder iets te maken te hebben met instanties en andere moslims is niet goed mogelijk en zeker niet als men kinderen heeft. De activisten probeerden daarom zoveel mogelijk de kinderen naar islamitische scholen te sturen,

ook al voldoen die niet helemaal aan hun opvattingen over de islam; als de kinderen thuis zijn, kunnen ze altijd nog bijgespijkerd worden in de ‘correcte’ opvattingen over de islam en over ongelovigen.

Daarmee zouden we kunnen stellen dat de activisten de *governmentality* die betrekking heeft op moslims internaliseerden: de activisten positioneerden zich terughoudend in de publieke ruimte van alledag, hielden rekening met de politie en opsporingsdiensten, bewaakten zelf de orde tijdens demonstraties en gingen niet de confrontatie aan met bestaande instituties, maar sloten compromissen. In die zin deden de activisten wat de overheid wil: zelfregulering. Maar accommoderen moet niet verward worden met het accepteren van de heersende mores van het moment. Het is vooral instrumenteel omdat het doel, het overbrengen van de boodschap, belangrijker is, en de activisten willen negatieve publiciteit vermijden. De accommodatie vindt plaats op basis van en binnen de eigen regels: standvastig in wat zij beschouwen als de fundamentele van islam, maar wel beleefd als het kan. Zo wordt het accommoderen ook een soort spel, zeker in contacten met de media.

1.4.5 Ontwijken

Een andere manier om zichzelf te positioneren in de samenleving en in het debat is ontwijking. Dit uit zich op twee manieren: ontwijking van de surveillance en ontwijking van het debat. Het eerste heeft betrekking op de aandacht die er voor de activisten is vanuit de media en opsporingsdiensten. De activisten bedekken hun gezicht tijdens protesten en zorgen ervoor dat voor buitenstaanders moeilijk te herleiden is wie er achter bepaalde namen en mediakanalen zitten, zoals De Ware Religie.

De ontwijking van het debat heeft betrekking op het idee dat de activisten zoveel mogelijk hun eigen gang willen gaan en zich niet willen laten vermoeien door het debat over de islam en moslims. Het idee is om er een islamitisch correcte levensstijl op na te houden en het islamdebat is daarbij een van de vele verleidingen en beproevingen op het pad om een vrome moslim te worden. Door activiteiten onder elkaar te organiseren, te trouwen met ‘goede’ vrouwen, gezamenlijk te gaan voetballen, zwemmen en andere sport- en vrijetijdsactiviteiten te doen, probeerden de activisten de onderlinge band (gebaseerd op ideeën over gemeenschap, broederschap en vriendschap) te versterken en ‘verkeerde’ invloeden buiten de deur te houden.

Het proberen te ontwijken van beleid en debat had ook te maken met het gevoel van veel moslims, en onder onze respondenten in het bijzonder, dat ze voortdurend geïsoleerd en geappelleerd werden door beleid, uitspraken van politici, het debat, de media, onderzoekers en niet in het minst ook door de politie op straat. In België speelde hierbij in het bijzonder het verbod op de hoofddoek in het middelbaar

onderwijs een rol en de actie van Filip Dewinter uit 2012, die een beloning van € 250,- uitloofde aan mensen die vrouwen die een gezichtssluier droegen, aangaven bij de politie. Moslimvrouwen voelden zich als gevolg van hun kleding gediscrimineerd en opgejaagd. Maar ook in het ontwijken deed zich iets paradoxaals voor. Juist door hun protesten, manifestaties en het vertrek naar Syrië (ook een vorm van ontwijking), kwamen de activisten juist meer in het vizier van media, politiek, beleid en opsporingsdiensten, die steeds meer de privésfeer van de activisten binnendringen. In Nederland had dat laatste vooral betrekking op de rol die politie en opsporingsdiensten al voor 2013 speelden in het in de gaten houden van de activisten en de arrestaties van enkele vrienden.

Ontwijken moet niet verward worden met zwijgen. Diverse activisten in het Haagse hebben voortdurend gezocht naar manieren om zich uit te spreken, soms in chatrooms en via eigen sites. Met Team Free Saddik/Behind Bars hebben de activisten lang geprobeerd een kleine *grassroots*-beweging op te bouwen die los van alle discussies op zou komen voor moslimgevangenen. Dat wil niet zeggen dat de activisten inderdaad los stonden van alle debatten; er waren voortdurend verwijzingen naar het islamdebat, naar de *War on Terror*, naar de houding van andere moslims en naar termen als ‘vrijheid’ en ‘democratie’.

1.5 Een alternatieve zelfregulering: vrome moslim: strijdbaar, standvastig en vrij

Om te werken aan hun eigen ‘zelfgekozen’ alternatieve *conduct* richtten de activisten van verschillende netwerken zich op alternatieve kennisbronnen, zoals Omar Bakri Muhammad, Anwar al-Awlaki en Mohammed al-Maqdisi, en vormden de activisten op hun beurt ook alternatieve kennisbronnen. Daarbij stond voortdurend centraal hoe men zich als moslim moet verzetten en standvastig moet blijven tegen onderdrukking, westers imperialisme en moslimleiders die de islam zouden uitverkopen. Het is de strijdbaarheid en standvastigheid die daarbij centraal staan; enerzijds in het verzet tegen de regulering van moslims en anderzijds in het reguleren van zichzelf, om te proberen sterker te worden tegen de verleiding van het leven van alledag. Daarbij was er ook interne controle. Zo kunnen we bij de Duitse predikers zien hoe zij elkaar beoordeelden op ideologische verschillen (bijvoorbeeld als het ging om *takfir*), die eigenlijk alleen overbrugd werden wanneer de externe druk groot genoeg was. In het geval van Sharia4Belgium was er de interne controle of de betrokken activisten wel een vroom genoeg leven leidden, in het bijzonder als het ging om hun bejegening van en relaties met vrouwen. In de Nederlandse casus gaat het om activisten die *takfir* hebben verricht op voormalige activisten omdat ze zich niet correct zouden uitlaten en gedragen. Deze interne regulering en het gehoor geven aan de zelfregulering binnen hun eigen lezing van islamitische bronnen zijn nauw verbonden met het idee jezelf kunnen zijn, echte vrijheid te hebben (in plaats van een slaaf te zijn van de lusten, consumentisme en materialisme) en echte broederschap gevonden te hebben.

Het is de invulling van de islam, zowel in het verzet tegen iets als in de zelfregulering van mensen, die activisten zin geeft en een doel. Het zorgt in sommige gevallen voor het noodzakelijke kader en programma om een leven dat men nu als zondig beschouwt, vaarwel te zeggen en zich te gaan vormen als vrome moslim, strijder en/of helper van de moslimgemeenschap.

Zowel in het dagelijks leven als in hun manifestaties proberen de activisten vooral de *bara’* te laten zien in woord en gedrag. Daarbij spelen emoties ook een rol zoals vooral in het Duitse onderzoek goed te zien is: activisten kunnen als het ware meegezogen worden in confrontaties waarbij allerlei gevoelens omhoog komen. Activeren probeerden ook anderen te ondersteunen in het demonstreren van de *bara’*, zoals in het geval van de Belgische activist die een instemmende verklaring gaf aan de Nederlandse activisten na ‘Hondius’. Zowel ‘Hondius’ als de verstoring van het debat met Benno Barnard en de rellen in Duitsland op 1 en 5 mei 2012 zijn iconen geworden van vastberadenheid, eer, verzet tegen onrecht en verdediging van het geloof, de islamitische gemeenschap en de profeet enerzijds en tegen racisme, geweld, en valsheid van de ongelovigen anderzijds. Maar tegelijkertijd zorgen ook precies die *events* voor een intensivering van surveillance door media en overheid, met name in België en Duitsland: het maakt de beleidsmakers, politici en het publiek duidelijk dat de groepen potentieel gevaarlijk zijn, hetgeen weer leidt tot meer bemoeienis vanuit de overheid en publicaties in de media. In het Nederlandse geval van ‘Hondius’ speelde het debat over Syrië al en lijkt ‘Hondius’ gebruikt te zijn als het startpunt van het onderzoek tegen vermeende ronselaars.

Deze aandacht en (mogelijke) vervolgingen vergroten voor de activisten de iconische waarde van die *events* nog eens, hoewel die later wordt overschaduwd door het fenomeen van de Syriëgangsters. In beide gevallen werd tegenstand die activisten ervoeren door hen gezien als een bevestiging dat ze qua activisme en leefstijl op de goede weg zaten: de profeet werd aanvankelijk ook niet geaccepteerd en illustere namen uit de verre islamitische geschiedenis en recente geschiedenis van moslims in Europa en het Midden-Oosten zijn hen voorgedaan. Op die manier past men in een lange traditie van onaangepastheid, afwijzing en vervolging: als men niks verkeers deed volgens de vijanden van de islam, zou men met rust gelaten worden door de ongelovigen.

De toegenomen aandacht en vervolging leidden op termijn echter ook tot juist minder ruimte om de eigen subjectiviteit te vormen. Het onderlinge wantrouwen (bijvoorbeeld over wie informant is voor de inlichtingendienst), het feit dat sommigen te veel in de media kwamen en persoonlijke concurrentie tussen predikers leidden tot problemen onderling en deze schaadden de reputatie bij (potentiële) sympathisanten. De gang naar Syrië was in het geval van Sharia4Belgium een uitkomst voor een leven dat in de ogen van

de activisten in België vrijwel onmogelijk was geworden, maar leverde de opsporingsdiensten ook de titel op om de monitoring en vervolging te intensiveren.

Tegelijkertijd dienen we ook oog te hebben voor het gegeven dat de activisten geen homogene eenheid vormen en dat mensen verschillende motieven kunnen hebben om aan bepaalde campagnes mee te doen. In het geval van de Duitse LIES!-campagne bijvoorbeeld hebben we twee lokale groepen gezien met twee verschillende beweegredenen om aan LIES! deel te nemen en met verschillende frames waardoor zij naar de realiteit om zich heen kijken. Deze groepen delen dus geen collectieve identiteit en collectief zicht op de wereld, behalve dan dat zij moslim zijn. Activisten hoeven niet exact dezelfde ideologie of overtuigingen te aanvaarden, maar delen en vormen hun ideeën over de campagne en eigenen zich deze toe. Het is een interactief proces van subjectivering en delen, in de loop waarvan de activisten een eigen interpretatie aan de *action frames* geven, als uitdrukking van hun eigen individuele subjectiviteit. Dit betekent dat *counter-conducts* in de gedaante van verschillende handelingen, stijlen en gepaard met uiteenlopende frames kunnen verschijnen zelfs binnen één praktijk van verzet.

1.6 Syrië

Het vertrek van grote aantallen *da’wa*-activisten naar Syrië (hoewel niet alle activisten naar Syrië zijn vertrokken en niet alle Syriëgangers deel uitmaken van de hier besproken netwerken) heeft een grote verandering ingeluid in de sociale en politieke context van de activisten en in hun *da’wa*. De focus bij de overheid en in de media is nog meer op het aspect van veiligheid komen te liggen, de relatie met andere islamitische activisten en opinieleiders is nog meer gespannen geworden. In zowel België, Nederland als Duitsland zijn alle acties goed voor uitgebreide media-aandacht en hebben personen die zich opstellen als spreekbuizen de toegang tot de media snel gevonden.

In België speelde de opheffing van Sharia4Belgium een grote rol bij het vertrek van mensen naar Syrië: met de arrestatie van Abu Imran en anderen was de tijd voor *da’wa* voor velen voorbij, omdat ze zich in België nauwelijks nog vrijuit konden bewegen. In Duitsland vertrokken in 2012 en 2013 *da’wa*-activisten naar Noord-Afrika, Egypte of Syrië om een aanhouding te voorkomen, omdat zij geen plek voor hun *da’wa* in Duitsland meer zagen of om het (islamitisch) verzet tegen Bashar al-Assad te steunen. De doelen van de migranten die vertrokken, verschilden, maar in alle drie de landen zijn er toch wel enkele patronen te ontwaren. Sommigen wilden in rust hun kennis van de ware islam en de Arabische taal verdiepen en een ‘islamitisch’ leven leiden zoals zij dat correct achten. Zij en anderen hoopten dat de opstanden in Libië, Egypte en Syrië ruimte zouden scheppen voor een echt islamitische samenleving. De meesten gingen deelnemen aan de strijd tegen het Syrische regime van Bashar al-Assad. Daarbij hoopten

zij deel uit te maken van de geboorte van een islamitische staat (kalifaat) en van de eindstrijd tussen goed en kwaad. In meerdere overleveringen die aan de profeet toegeschreven worden (*ahadith*) speelt *al-sham* (Groot-Syrië, de Levant) een centrale rol in de gebeurtenissen voorafgaand en tijdens de Dag des Oordeels (*yaum al-qiyama*, letterlijk Dag der Verrijzenis). Ook in het Nederlandse manifest *De Banier* wordt hiernaar verwezen. Een deel van deze eindstrijd zal in *bilad al-sham* (de landen van de Levant) plaatsvinden, waarbij de profeet Isa (Jezus) terugkeert en de ‘ware’ moslims zal leiden in hun strijd tegen het kwaad. Enkelen van de activisten die in Syrië zijn gaan strijden, zijn bekendheden geworden binnen en buiten hun eigen kring.

Maar ook hulpverlening en fondsenwerving voor hulp (en wellicht ook voor de gewapende strijd) zijn belangrijk. Vooral vrouwen zijn bij dat laatste van groot belang in Duitsland. Zij wijden een groot deel van hun tijd aan hulporganisaties en zijn zeer toegewijd. Het is van belang voor de activisten die gaan strijden of hulp gaan verlenen, dat zij hun leven op orde hebben. Vaak moeten zij eerst hun oude leven loslaten, voordat ze echt mee kunnen doen. Maar het meedoen helpt ook om het oude leven los te laten en het vertrek naar Syrië helpt om de uitzichtloosheid, machteloosheid en onrechtvaardigheid die ze hier zien achter zich te laten en hun leven zin te geven. Waar de Syriëgangers door hun tegenstanders nogal eens als idioten, hooligans en als gevaar voor de samenleving worden verbeeld, laten de boodschappen van de Syriëgangers uit de activistische *da‘wa* juist een beeld zien van harmonie, heldendom, opoffering, toewijding en geluk. Dat neemt niet weg dat er ook mensen gedesillustioneerd terugkeren uit Syrië. In termen van *counter-conduct* is het vertrek naar Syrië enerzijds een ‘stemmen met de voeten’ tegen de regulering van het gedrag van moslims en anderzijds de meest drastische stap om een alternatieve regulering te zoeken en zelfregulering in praktijk te brengen.

1.7 Tot slot: de politieke boodschap van de activistische *da‘wa*

De activistische *da‘wa* in België, Nederland en Duitsland mag dan zeer klein zijn, ze vormt een voortdurende uitdaging voor media, overheid en het islamitische veld in deze landen. Met hun keuze voor alternatieve ethische principes in hun eigen persoonlijke leven en het beschermen en afschermen van de privésfeer tegen inbreuk die men ervaart door het islamdebat, media en overheidsoptreden, verzetten de activisten zich tegen ideeën over een goed en rechtvaardig leven, zoals die door buitenstaanders worden opgelegd. Hun optredens in de publieke ruimte en de reactie van met name de overheid op die optredens, maar ook op hun activiteiten in de privésfeer (die door het overheidsoptreden uit de privésfeer geraken), leggen spanningen bloot die breder leven in de verschillende samenlevingen: wantrouwen tegen de overheid, islamofobie, de positie van de gevestigde moslimorganisaties, de positie van religie en militant-politieke vormen van religie in het publieke domein, het idee dat de vrijheid van meningsuiting voor

moslims beperkter is dan voor de niet-islamitische meerderheid, internationale militaire interventies, enzovoorts. Het gaat daarbij niet alleen om de inhoud van de boodschap van hun verzet, maar ook om de stijl ervan. De vele discussies in Nederland over de zegelvlag, over de toon van Sharia4Belgium en Sharia4Holland, en de gewelddadige reacties op radicaal-rechts in Duitsland laten ook zien dat het gaat om een strijd om de regels van het spel en de vraag wie deze bepaalt. Met hun *oppositional arguments* gaan *da'wa*-activisten rechtstreeks in tegen die regels en dwingen ze de overheid daarmee tot actie. Ze ondermijnen daarmee de regels die de overheid wil stellen, maar zorgen ook voor de legitimatie voor de overheid om de regels aan te scherpen en af te dwingen.

Dat de *da'wa*-activisten een voortdurende uitdaging vormen voor de overheid, wil niet zeggen dat de inhoud van de boodschap van bijvoorbeeld Sharia4Belgium door buitenstaanders serieus genomen werd. De kritiek die de activisten leverden op islamofobe tendensen in het debat over de islam en op de internationale politiek van het westen en militaire interventies in het Midden-Oosten, leidde eigenlijk nergens tot een serieuze reflectie op die kwesties. De vraag is of de dominante indeling in 'radicale' en 'gematigde' moslims hier ook niet een rol speelt. Bij deze indeling gaat het er vooral om wie een bedreiging is voor het welzijn, de sociale cohesie en de veiligheid van de burgers. Daarbij gaat het om een specifieke vorm van welzijn, sociale cohesie en veiligheid: de zorgen en angsten in de gezinnen van de Syriëgangers krijgen niet veel aandacht in de media en zo nog minder in het politieke debat en beleid. Het gaat om een dreiging voor een ideaaltype samenleving, waarbij 'radicaal' niet staat voor fundamentele politieke systeemkritiek, maar voor iets pathologisch; mensen die het slachtoffer zijn van uitsluiting, maatschappelijk disfunctioneren of een islam die incompatibel zou zijn met democratie. De categorisering van een groep mensen als radicaal zou dan leiden dan tot een 'culturalisering' en 'pathologisering' van de politieke claims van activisten: die worden in dat perspectief gezien als slechts het resultaat van misleiding en pathologie. In de bestrijding komt vervolgens nadruk te liggen op repressie en transformatie van de religieuze en culturele achtergrond van de activisten. Degenen die als 'gematigd' gezien worden, zijn dan geen moslims die zich volledig buiten dat pathologische en religieuze bevinden, maar slechts degenen die een milde en/of pragmatische variant ervan naleven.

Meer onderzoek naar de consequenties van de aan moslims opgelegde oppositie tussen 'gematigd' (of 'liberaal') en 'radicaal' is noodzakelijk, maar in ieder geval is duidelijk dat de repressie van de *da'wa*-activisten ook consequenties heeft voor andere islamitische stemmen. In Duitsland werd het voor Einladung zum Paradies steeds moeilijker om activiteiten te organiseren en ook moskeeën weigerden de toegang aan *da'wa*-activisten. Opmerkelijk genoeg was dat een van de redenen om juist in het openbaar bijeenkomsten te organiseren. Voor islamitische organisaties en predikers in België die proberen

‘radicalisering’ te bestrijden, geldt dat ook zij last zeggen te hebben van de voortdurende surveillance van moslims. Organisaties die kritisch zijn op het beleid worden volgens hen snel gelabeld als ‘radicaal’ en hun bijeenkomsten worden dan bezocht door politie, staatsveiligheid en media. Het beperkt de spreekruimte van organisaties. In Nederland kunnen we zien dat veel reguliere moskeeën de *da’wa*-activisten afstoten door ze de toegang te weigeren en/of door hun sprekers te weigeren (soms naar eigen zeggen naar aanleiding van een signaal vanuit de overheid).

Het onderscheid tussen ‘radicaal’ en ‘gematigd’ is ingebed in de bredere discussies over de islam en over integratie en het daarvoor relevante beleid. Het *counter-conduct* van de *da’wa*-activisten gaat erom dat zij een eigen alternatieve regulering kiezen als leidraad voor hun persoonlijke leven. Een zelfgekozen regulering die wordt bepaald door hun lezing van de islam, hun perspectief op de moslimgemeenschappen en de wijdere samenleving. In het geval van de activisten versterkten deze dimensies elkaar en kwamen samen in het idee dat het westen een oorlog voert tegen de islam. Daarmee is de persoonlijke dimensie ook politiek. Door het label ‘radicaal’, waar zij zelf ook mee flirtten, werd hun *counter-conduct* ook door overheid en media als politiek gedefinieerd; zeker sinds de kwestie van de Syriëgangers. Het label ‘radicaal’ drijft zo de activistische *da’wa* in de richting van een isolement, waarbij de activisten alleen onder elkaar nog hun levensstijl kunnen handhaven; iets waar ze zelf ook wel naar zoeken om niet besmet te worden door wat zij beschouwen als ‘ongelooft’. De focus van opsporings- en inlichtingendiensten en van de media op hun privésfeer zorgt er echter ook voor dat deze privésfeer gepolitiseerd wordt en publiek domein wordt, of de activisten dat nu willen of niet. Zolang ze de wet niet overtreden, is de grip van de overheid op deze groep beperkt, maar de *da’wa*-activisten slagen er ook niet in om volledig buiten die grip te blijven. De grens tussen het politieke en het religieuze en tussen privé en publiek is in het geval van de activistische *da’wa* daarmee volledig vervaagd.

Glossarium

Wij hebben de Arabische begrippen in dit rapport op een simpele manier in het Nederlands weergegeven. De afwijkende schrijfwijzen in citaten uit teksten van informanten zijn niet aangepast. Daar waar zij in citaten voor het eerste voorkomen, hebben wij tussen vierkante hakjes de transcriptie naast vertaling ingevoegd. Termen en uitdrukking die niet centraal staan (bv. *baraka Allah fikum*) en maar één keer voorkomen, hebben wij niet opgenomen in het glossarium. De vertaling ervan staat in de tekst bij het woord.

<i>ahl al-takfir</i>	mensen van <i>takfir</i>
<i>ahl al-sunna wa-l-jama’a</i>	lett.: de mensen van de soenna en de gemeenschap
<i>ahl al-tabdi’</i>	mensen van <i>tabdi’</i>
<i>akhi</i> , mv. <i>ikhwan</i>	broeder
<i>Akhlaq</i>	omgangsvormen
<i>alayhi al-salam</i>	vrede zij met hem.
<i>Allah(u) akbar</i>	God is groot/ de grootste.
<i>Allah(u) a’lam</i>	God weet het best. God is alwetend
<i>al-amr bi-l-ma’ruf wa al-nahy an al-munkar</i>	het aansporen tot het goede en het verbieden van het slechte
<i>anashid</i>	zie <i>nashid</i>
<i>Aqida</i>	(geloofs)leer
<i>ashab hawa</i>	volgelingen van begeertes
<i>aya</i> , mv. <i>ayat</i>	Koranvers
<i>bara’</i>	afkeer, afkeuring (zie ook <i>al-wala’ wa-l-bara’</i>)
<i>bay’a</i>	eed van trouw
<i>bid’a</i>	(ongeoorloofde) religieuze vernieuwing
<i>bilad al-sham</i>	de landen van de Levant, Groot-Syrië

<i>da'i</i> , mv. <i>du'at</i>	prediker, iemand die <i>da'wa</i> doet
<i>dalil</i>	bewijs
<i>dar al-harb</i>	huis van de oorlog. Dat is het gebied waar de sharia niet wordt toegepast en waar moslims in theorie mee in oorlog verkeren.
<i>dar al-salam</i>	huis van de vrede. In tegenstelling tot <i>dar al-harb</i> is <i>dar al-salam</i> het gebied waar moslims hun religie veilig kunnen praktiseren. Sommige geleerden stellen dat <i>dar al-salam</i> het gebied is waar de sharia toegepast wordt (vergelijkbaar met de term <i>dar al-islam</i> , huis van de islam).
<i>da'wa</i>	oproep of uitnodiging tot de islam
<i>dawla</i>	staat
<i>din</i>	geloof, religie
<i>du'a'</i> , mv. <i>ad'iya</i>	smeekbede
<i>dunya</i>	het aardse leven, in tegenstelling tot <i>al-akhira</i> (het hiernamaals)
<i>fard al-ayn</i>	een verplichting waaraan in principe iedere moslim moet voldoen
<i>farida</i>	(religieuze) plicht
<i>al-firqa al-najiya</i>	de groep die gered wordt. Volgens een overleving is er een groep moslims die voor het hellevuur gered wordt (zie ook <i>al-ta'ifa al-mansura</i>).
<i>fi sabil Allah</i>	op het pad van God
<i>fatawa</i>	meervoud van fatwa in het Arabisch, fatwa's
<i>fitna</i>	chaos, conflict, sociale onrust

<i>fitra</i>	natuurlijke aanleg (hier: natuurlijke aanleg om God te dienen)
<i>ghuraba'</i>	vreemdelingen
<i>hadith</i> , mv. <i>ahadith</i> (ook <i>hadith</i> of <i>hadiths</i> in het Engels of Nederlands)	overlevering (meestal over het leven van de profeet Mohammed)
<i>al-hamd(u) li-llah</i>	lof zij aan God.
<i>al-haqq</i>	de Waarheid (van het geloof)
<i>hasanat</i>	vrome daden die een gelovige religieuze beloning kunnen opleveren
hidjra (<i>hijra</i>)	emigratie
<i>hikma</i>	wijsheid
<i>ibada</i>	godsdiens, aanbidding, onderwerping aan God, dat wat tot de religieuze plichten behoort
<i>Ijaza</i>	een volmacht van een geleerde aan zijn student om alles wat deze bij de geleerde heeft geleerd, zelf aan eigen studenten te mogen leren
<i>ikhwan</i>	zie <i>akhi</i>
<i>in sha' Allah</i>	zo / als God het wil.
<i>irja'</i>	uitstel. De <i>irja'</i> was een theologische stromingen (ook <i>murji'a</i>) die hun oordeel over de daden van moslims uit wisten te stellen en aan God over wilden laten. Zij pasten dus geen <i>takfir</i> (excommunicatie) toe op moslims die in hun daden niet aan de islamitische wetgeving voldeden.
<i>jama'a</i>	gemeenschap
<i>kafir</i> , ev. <i>kuffar</i>	ongelovige
<i>khalifa</i>	kalief

<i>khawarij</i>	kharijieten. Lett. diegenen die vertrekken, weggaan. De Kharijieten waren een groep moslims die zich afscheidde van de kalief Ali toen hij akkoord ging met een scheidsgericht tussen hem en Mu'awiya, de eerste Umayyadische kalief. De term wordt onder de <i>da'wa</i> -activisten gebruikt als pejoratief label om andere moslims te bestempelen als extremisten.
<i>khilafa</i>	kalifaat
<i>khutba</i>	vrijdagspreek
<i>kiraha</i>	haat
<i>kuffar</i>	zie <i>kafir</i>
<i>kufr</i>	ongelooft
<i>kufr bi-taghut</i>	het breken met of afstand nemen van de <i>taghawit</i> (tirannen, zie <i>taghut</i>)
<i>la ilaha illa Allah</i>	er is geen god dan God (het eerste gedeelte van de islamitische geloofsbelijdenis).
<i>madhahib</i> , ev. <i>madhhab</i>	rechtsscholen
<i>manhaj</i>	weg, methode (hier m.b.t. het geloof)
<i>ma sha' Allah</i>	wat God wil (uiting van blijdschap).
<i>mihrab</i>	gebedsnis die de gebedsrichting (<i>qibla</i>) aangeeft
<i>milla</i>	confessionele gemeenschap, religie
<i>mubtadi'</i>	vernieuwer, ketter
<i>Muhammad rasul Allah</i>	Mohammed is de gezant van God
<i>mujahid</i> , mv. <i>mujahidun</i>	strijder, moslim die jihad doet
<i>mujahidun</i>	zie <i>mujahid</i>
<i>mujrimun</i> , ev. <i>mujrim</i>	misdadigers, criminelen

<i>munafiqun, ev. munafiq</i>	hypocrieten
<i>murtadd, mv. murtaddun</i>	afvallige
<i>murtaddun</i>	zie <i>murtadd</i>
<i>mushrik, mv. mushrikun</i>	polytheïst
<i>mushrikun</i>	zie <i>mushrik</i>
<i>mustad'afun, ev. mustad'af</i>	de onderdrukten, de zwakken
<i>nashid, mv. anashid</i>	islamitische a-capellamuziek
<i>nasiha</i>	een goed bedoeld persoonlijk advies
<i>nifaq</i>	hypocrisie
<i>niqab</i>	nikab, islamitische gezichtsbedekking voor vrouwen
<i>qital</i>	gevecht, slagveld
<i>raya</i>	de eerste banier van de profeet
<i>ribat</i>	grensbewaking
<i>ruqya</i>	het uitspreken van magische formules. <i>Ruqya</i> is onderdeel van een omvangrijke literatuur genoemd <i>al-tibb al-nabawi</i> (profetische geneeskunde) toegeschreven aan de profeet Mohammed.
<i>sahaba</i>	metgezellen
<i>al-salaf al-salih</i>	de vrome voorvaderen. Volgens de salafistische leer zijn dat de moslims van de generatie van de profeet en de twee generaties daarna.
<i>salafiyya</i>	salafisme
<i>salafiyya jihadiyya</i>	jihadistisch salafisme
<i>salat</i>	de rituele gebeden

<i>salla Allah(u) alayhi wa-sallam</i>	moge God over hem bidden en hem vrede geven’ (lofprijzing voor de profeet).
<i>shabab</i>	jeugd, jonge mannen
<i>shahada</i>	islamitische geloofsbelijdenis
<i>al-sham</i>	Syrië, Groot-Syrië, de Levant
<i>shirk</i>	afgoderij, polytheïsme
<i>shubuhāt</i>	verdacht, twijfels
soenna (<i>sunna</i>)	gewoonte van de profeet Mohammed. Daarmee worden alle woorden en daden van de profeet bedoeld zoals zij bijvoorbeeld in de overleveringen (<i>ahadith</i>) tot uiting komen.
<i>subhan Allah</i>	God zij geprezen.
(Allah) <i>subhanahu wa-ta’ala</i>	(God) Hij zij geloofd en verheven.
<i>tabdi’</i>	iemand tot ketter of vernieuwer verklaren
<i>taghiya</i>	tiran, onderdrukker (zie ook <i>taghut</i>)
<i>taghut</i> , mv. <i>tawaghit</i>	lett.: grensoverschrijder. In deze context: een tirannieke heerser die met door mensen gemaakte wetten heerst en niet met de wetten van God (<i>sharia</i>)
<i>al-ta’ifa al-mansura</i>	de overwinnende groep (zie ook <i>al-firqa al-najiya</i>)
<i>takbir</i>	het oproepen van anderen om ‘ <i>Allahu akbar</i> ’ te roepen
<i>takfir</i>	het ongelovig verklaren van moslims
<i>takfir al-hakim</i>	het ongelovig verklaren van politieke leiders
<i>taqlid</i>	de blindelinge navolging van een rechtsschool (<i>madhhab</i>) van de soennitische islam

<i>tarawhih</i>	gebeden die in de nachten van de ramadan verricht worden
<i>thawb</i>	lang kleed, hemd
<i>tawhid</i>	de eenheid van God, monotheïsme
<i>al-tibb al-nabawi</i>	profetische geneeskunde
<i>tullab al-ilm, ev. talib al-ilm</i>	studenten van kennis, zoekers naar kennis
<i>ulama', ev. alim</i>	geleerden
<i>umma</i>	de islamitische gemeenschap
<i>wala'</i>	loyaliteit
<i>al-wala' wa-l-bara'</i>	loyaliteit en afwijzing
<i>walima</i>	huwelijksbuffet
<i>wa-llah(i)</i>	bij god (in de betekenis van "Ik zweer het bij God")!
<i>wali al-amr</i>	bevelshebber, moslimleider
<i>yaum al-qiyama</i>	lett.: Dag der Verrijzenis
<i>ya'ni</i>	lett.: dat bedoelt, vergelijkbaar met 'ik bedoel'
<i>zakat</i>	verplichte aalmoezen waarvan de hoogte afhankelijk is van het inkomen
<i>zanna</i>	lang hemd
<i>Zina</i>	ontucht, overspel

Samenvatting

Deel I

Perspectief en Reflectie

Op 31 maart 2010 verstoorden activisten van Sharia4Belgium een lezing van de Nederlandse schrijver Benno Barnard op de Universiteit van Antwerpen. Dit was het begin van een serie aan acties van deze groep, waarvan de leider zei de implementatie van de sharia in België als doel te hebben. De verstoring van het debat kreeg veel aandacht en die aandacht droeg mede bij aan de bekendheid van Sharia4Belgium, ook buiten de landsgrenzen. Ongeveer tegelijk met de opkomst van Sharia4Belgium kwamen ook andere netwerken op. Twee in Duitsland, Die Wahre Religion en Millatu Ibrahim, en één in Nederland: Straat Dawah. Het Duitse netwerk bestond slechts kort, na enkele felle, gewelddadige confrontaties met de Duitse politie en Duitse rechts-radicale groepen. In Nederland bestond op dat moment al Team Free Saddik/Behind Bars, dat zich vooral richtte op solidariteitsacties met politieke gevangenen.

Wat deze groepen met elkaar verbond, was niet alleen dat de verschillende activisten elkaar meestal wel kenden en min of meer dezelfde ideologie aanhingen, maar ook hun stijl van optreden, die wij samenvatten onder de term activistische *da'wa* (missie). Waar in de salafistische circuits missie meestal verzorgd wordt binnen moskeeën, traden deze groepen uit de beslotenheid en verkondigden ze publiekelijk hun boodschap. Daarmee waren ze niet uniek, maar zulke initiatieven waren, in Nederland en België, vaak beperkt tot enkele evenementen (zoals Koninginnedag) of slechts recentelijk geïntroduceerd door een andere organisatie (Waaromislam in Nederland). Ook was het actierepertoire van de netwerken die wij bekijken veel breder en meer gericht op confrontatie en mobilisatie.

In dit rapport richten we ons op het activisme van de aanhangers van Sharia4Belgium, Sharia4Holland, Die Wahre Religion, het Pierre-Vogel-netwerk, Millatu Ibrahim (en haar opvolger Tauhid Germany), Behind Bars en Straat Dawah. Het gaat ons hier niet om een analyse van waarom mensen naar Syrië vertrekken of hoe en waarom een mogelijk radicaliseringsproces zich heeft voltrokken en wie daar schuldig aan is. De centrale vraag is hoe het activisme van de activistische *da'wa*-netwerken in de periode 2009-2013 zich verhoudt tot de aandacht en de praktijken van overheid en media.

Wij hanteren een onderzoeksperspectief dat zich richt op een vorm van activisme en verzet: *counter-conduct*. In de analyse van *counter-conduct* gaat het niet alleen om activiteiten die direct gericht zijn op een protest tegen de staat of het islamdebat, maar ook om activiteiten die een morele rehabilitatie van

moslims in een ‘moreel corrupte’ samenleving en het versterken van de onderlinge banden en betrokkenheid beogen. Deze morele rehabilitatie gaat daarbij niet alleen om activisme als verzet tegen iets, maar ook om het scheppen van een ‘eigen’ ruimte, waarin mensen zichzelf en onder elkaar kunnen zijn en gevrijwaard zijn van overheidsbemoeienis, mediabemoeienis en beledigingen van de islam, en waarbij mensen kunnen werken aan zelfverwezenlijking.

Bij *counter-conduct* gaat het dus ook om een poging alternatieve manieren van leven en alternatieve antwoorden op de vraag ‘wie hoor ik te zijn?’ in de praktijk te brengen. Door middel van *da’wa* worden moslims gemaand een zelfverwezenlijking en een vroomheid te realiseren op basis van een specifieke lezing van de islam en er wordt geprobeerd mensen ervan te overtuigen dat dit alternatief rechtvaardiger en bevredigender is. Het is precies dit dubbele karakter van *counter-conduct* (verzet tegen en streven naar een alternatief) dat het onderscheidt van andere vormen van verzet. Het gaat in een analyse van *counter-conduct* dus niet om een van beide, maar juist om de relatie tussen die twee. *Counter-conduct* heeft dus ook betrekking op het vormen van het zelf op basis van ideeën over een goed, deugdzaam leven en op het in praktijk brengen van die ideeën. Tegelijkertijd kunnen die alternatieven natuurlijk wel ingaan tegen de trends in beleid en debat die het belang van seculiere waarden en vrijheden, seksuele vrijheden en loyaliteit aan de natiestaat benadrukken.

In het geval van de onderhavige netwerken vertaalt de praktijk van *da’wa* als *counter-conduct* zich ook in een specifieke vorm van protest die we spektakelactivisme noemen. Het gaat hier om vormen van protest die niet alleen met inhoud, maar ook met visuele en auditieve vormen een situatie creëren waar derden bijna noodzakelijkerwijze op moeten reageren. Door middel van spektakelactivisme maken de *da’wa*-activisten een oppositioneel argument: ze uiten grieven en bezwaren - in zowel vorm als inhoud - tegen een bepaalde situatie. In dit geval gaat het ook om het scheppen van mediagenieke spektakels ofwel *media events*: vormen van retoriek die het verbale met het visuele combineren, met als doel het leveren van kritiek en het produceren van controverses die de media halen.

Op deze manier analyseren we de aard van het activisme van de activistische *da’wa*-netwerken en met name hoe dat tot stand komt in een continue wisselwerking tussen de netwerken, de media en de overheid. We kijken daarbij naar de volgende thema’s:

1. Ideologische breuklijnen en dynamieken: waar zijn de protesten tegen gericht en waar ‘antwoorden’ ze op? Protesten komen niet uit de lucht vallen. Er is altijd sprake van een of meerdere concrete aanleidingen, waarbij bepaalde zaken worden uitvergroot en andere on- of onderbelicht blijven.

Waartegen en tegen wie richten de acties van activistische *da'wa*-netwerken zich? Daarbij hebben protesten altijd een theatrale kant in zich: de activisten richten zich op een specifiek publiek en passen daar de inhoud en stijl van de boodschap op aan. En als zij zich ergens tegen keren, welke alternatieve idealen en vergezichten staan daar dan tegenover? Hoe reageren opponenten en wat is de tegenreactie van de activisten?

2. Alternatieve kennis en kenniskanalen: hoe onderbouwen de activisten hun claims? Wat zijn hun kenniskanalen? Gaat het hierboven vooral om de inhoudelijke claims die zij maken, hier gaat het met name om het type kennis, rationalisering en legitimering. Hoe derationaliseren en delegitimeren de activisten hun tegenstanders? Wat zijn de reacties van hun tegenstanders en hoe reageren zij daar weer op?

3. Repertoires van activisme: welke technieken en praktijken van activisme worden gehanteerd: demonstraties, verstoringen, openbare preken, slogans, vlagvertoon, kleding, enzovoorts? Hoe hangen deze technieken samen met de claims en praktijken van hun opponenten? Wat voor spektakel/theater wordt geschapen? Welke reacties roept dit repertoire op en van wie en hoe reageren de activisten daarop?

4. Subjectiviteit: waar de overheid aan de ene kant geïntegreerde (liberale) moslims wil en groepen categoriseert als 'radicaal', 'jihadistisch' of 'terroristisch', maken deze groepen gebruik van deze categorieën en draaien ze die om, verdraaien ze ze. Welke ideeën over het zelf en identiteit gaan schuil achter de verschillende aspecten van activisme die besproken zijn en hoe brengen deze vormen van protest nieuwe identiteiten en subjectiviteit tot stand in die wisselwerking met media en overheid? Hoe geven de betrokkenen betekenis - hetzij expliciet in hun standpunten, hetzij impliciet - aan categorieën die hun worden opgelegd, zoals 'radicaal' en 'terrorist'? Met deze ideeën over het zelf, identiteit en subjectiviteit komen echter ook andere normen over het gedrag, zoals heldhaftigheid, bescheidenheid, strijders, enzovoorts. Hoe worden mensen erop aangesproken?

Onze interesse in de activistische *da'wa*-netwerken was aanvankelijk en is nog steeds gebaseerd op academische interesse. Door middel van deze vragen zullen we proberen meer inzicht te geven in de vraag hoe de activisten en opponenten binnen dezelfde politieke en sociale context op elkaar reageren, en hoe activisten zelf betekenis geven aan de politieke context en zichzelf daarbinnen vormen als moslims die zich verzetten tegen de dominante reguleringen van moslims. In het onderzoek is gebruikgemaakt van interviews, offline en online observaties, Facebookdiscussies en chats en talloze informele gesprekken met activisten en andere betrokkenen. Tijdens ons onderzoek, dat begon in 2012, zijn vele activisten

vertrokken naar Syrië. Deze ontwikkeling heeft een eigen dynamiek met zich meegebracht, waarbij de activisten nog meer dan voorheen onderwerp zijn van discussies over veiligheid en object van overheidsingrijpen. De werkwijze van de onderzoekers om zoveel mogelijk op trekken met de activisten, goede zakelijke contacten te onderhouden en ‘erbij te zijn’, heeft veel opgeleverd, maar betekende ook dat de onderzoekers in een lastig spanningsveld zaten dat veel methodologische, ethische en strategische kwesties opriep.

Deel II

België - het activisme van Sharia4Belgium

In de relatief korte tijd dat Sharia4Belgium actief was, wist het enorme aandacht te genereren van media, politici, veiligheidsdiensten en beleidsmakers. De activisten waren uit op deze aandacht, maar het heeft uiteindelijk ook een destructieve werking op de groep gehad. In een context van toenemende druk verliet de meerderheid van de activisten België om zich te voegen in de strijd tegen het regime van al-Assad, anderen werden gearresteerd en aangeklaagd of gaven hun activisme op. In dit rapport beschrijven we de aard van het activisme van Sharia4Belgium, dat vooral gekenmerkt werd door spektakelactivisme, waarbij *image events* werden gecreëerd. De groep kon hierbij rekenen op heftige tegenreacties, waarin de activisten hun eigen opvattingen bevestigd zagen. De activisten probeerden een eigen ruimte op te eisen, hetzij door de islam te praktiseren, hetzij door publieke *da’wa*-acties (waaronder verstoringen, demonstraties en provocerende lezingen) te organiseren of hidjra te doen. Dit deden ze door een alternatief systeem op te zetten, waarbij zij zichzelf in oppositie zetten tegen de hegemoniale normen en waarden in de samenleving die zij als onderdrukkend en hypocriet beschouwden. De activisten riepen op tot de sharia en idealiseerden de islamitische staat. In deze eigen ruimte hadden zij wel het gevoel in vrijheid zichzelf te kunnen zijn. Tegelijkertijd ging het opeisen en het in stand houden van deze eigen ruimte met veel moeite gepaard. Er ontstond door de afbakening van de eigen ruimte, en als gevolg van de groeiende aandacht voor de groep van media en veiligheidsdiensten, een interne cultuur van controle en wantrouwen waardoor de groep uiteindelijk uiteenviel. De groep hief zichzelf op, de meerderheid is vertrokken naar Syrië of een ander land, anderen werden gearresteerd of gaven hun activisme op. De naam Sharia4Belgium blijft echter tot de verbeelding spreken van overheids- en veiligheidsdiensten én activisten. Sharia4Belgium bestaat officieel niet meer, de groep heeft echter een specifiek soort activisme op de kaart gezet, dat wat betreft inhoud én vorm heftige tegenreacties genereert en anderen inspireert.

Deel III

Nederland – het activisme van Team Free Saddik/Behind Bars, Straat Dawah en Sharia4Holland

Het ontstaan van de activistische *da‘wa*-netwerken in Nederland was het resultaat van een complex samenspel tussen persoonlijke factoren, het antiradicaliserings- en integratiebeleid, media-aandacht en ontwikkelingen binnen de moslimgemeenschappen. Dit leidde niet tot sterke en strak geleide organisaties, maar tot losse verbanden van vrienden, familieleden en kennissen die in elkaar ideologische geestverwanten, kameraadschap en broederschap vonden en elkaar soms opzochten naar aanleiding van concrete issues. Voor het Haagse netwerk speelde daarbij de gevangenschap van verschillende vrienden of kennissen een grote rol; dit bracht de *War on Terror* dichtbij en maakte die concreet en tastbaar. De gevangenen zijn bij uitstek de moslims die in Nederland de *War on Terror*, het antiradicaliseringsbeleid en processen van in- en uitsluiting aan den lijve hebben ondervonden..

Behind Bars/Team Free Saddik en Straat Dawah stonden veel minder in de belangstelling van beleid en van media dan Sharia4Belgium en Sharia4Holland, die hun snelle opkomst en reputatie mede te danken hadden aan reacties vanuit politiek en media. Maar met name Sharia4Holland en Sharia4Belgium kregen ook veel harde kritiek uit de hoek van moslims. Kritiek die later uitgebreid werd naar de andere netwerken toen de discussie over Syriëgangers op stoom kwam.

Te midden van en in reactie op alle hectiek presenteerden en vormden de activisten zichzelf als strijders in een oorlog tegen de islam. Enerzijds probeerden ze de eigen leefomgeving te vrijwaren van ongewenste invloeden en zich toe te leggen op een leven als vroom moslim, en anderzijds poogden zij die omgeving juist verder te politiseren door hun activisme. Omdat hun levensstijl voor sommige politici en opiniemakers al in strijd was met de Nederlandse waarden, integratie en antiradicalisering, was deze levensstijl al politiek, maar de activisten wezen de definities die hun in debatten en beleid werden opgelegd af. Dit deden ze deels door de definities te negeren, maar deels ook door zich er publiekelijk tegen te verzetten, bijvoorbeeld als negeren niet meer werkte, zoals in het geval van een dreigend verbod op de gezichtssluier. De activisten gebruikten eigen kanalen om kennis te verzamelen en te verspreiden onder een breed publiek. Voortdurend werd door de Haagse activisten een afweging gemaakt tussen wat voor hen effectief was en wat niet. Die inschatting werd mede bepaald door hun beeld van de sociaal-politieke omgeving. Weliswaar zag men een strijd tegen de islam, maar die was niet overal hetzelfde.

Het onderzoek naar het *da‘wa*-activisme maakt duidelijk hoe collectieve identiteit en subjectiviteit ontstonden door een specifieke dimensie uit het leven van *da‘wa*-activisten (vrijtijdsbesteding) die verwerd tot een protest tegen de (volgens hen) onrechtvaardige behandeling van moslims. In dat protest

speelden de activisten zelf een heel grote rol door hun gebruik van symbolen zoals de zegelvlag en door het politie-ingrijpen bij ‘Hondius’ te ‘framen’ als een strijd tegen de islam. Maar de logica van hun protest was daarmee ook bepaald door het politieoptreden zelf en doordat de activisten door de politie gelabeld werden als ‘radicaal’, ‘overlastgevend’ en als potentiële ronselaars voor de strijd in Syrië. Op deze manier maakte het protest van de activisten overheidsingrijpen mogelijk evenals de aandacht door de media en vice versa: het overheidsingrijpen versterkte mede het activisme en bepaalde mede het kader waarbinnen de media aandacht aan hen besteedden. De casussen van ‘Hondius’ en Abu Muhammad maken duidelijk dat het de activisten niet alleen ging om een verzet ergens tegen of om het mobiliseren van mensen voor dat verzet. Het ging ook om het creëren van een alternatieve subjectiviteit: één die afwijkt van wat geaccepteerd is en als ‘normaal’ geacht wordt in het dominante beleid en debat. Voor de activisten boden deze alternatieve regels ‘echte’ vrijheid en verlossing in het hier en nu en in het hiernamaals.

Deel IV

Duitsland – het activisme van Millatu Ibrahim/Tauhid Germany, Die Wahre Religion en het Pierre Vogel-netwerk

Drie *da`wa*-netwerken beheersten in 2014 het publieke *da`wa*-activisme in Duitsland: de netwerken van Tauhid Germany (voormalig Millatu Ibrahim), Die Wahre Religion en van Pierre Vogel. Sinds eind 2010 was het *da`wa*-milieu ingrijpend veranderd, onder andere op grond van anti-islamactivisme en lokaal verzet tegen salafistische centra en vanwege repressieve maatregelen vanuit de overheid. De rellen op 1 en 5 mei 2012 in Bonn en Solingen, waarbij twee politieagenten door messteken ernstig gewond raakten, waren het *founding moment* als ook het eindpunt van Millatu Ibrahim. Het netwerk werd eind mei verboden. Eind 2013 kwam de *da`wa* weer op dreef, vooral met de terugkomst van Pierre Vogel uit Egypte. De Duitse netwerken overlaptten elkaar aanvankelijk en toonden zich vooral onder druk van buiten solidair met elkaar. Er ontstonden echter ook splitsingen en fragmentatie over ideologische vraagstukken en over de omgang met de niet-islamitische samenleving in de praktijk.

Die Wahre Religion onderhield sinds eind 2012 de tot nu toe langdurigste *da`wa*-campagne: LIES!, waarbij activisten in verschillende steden in Duitsland en inmiddels ook daarbuiten gratis koranexemplaren uitdelen. Deze campagne werd vooral via Facebook en Twitter decentraal georganiseerd en bood aanknopingspunten voor activisten met uiteenlopende overtuigingen. Het was dan ook de logica van *connective action* in tegenstelling tot *collective action* die vorm gaf aan de campagne en tot zijn succes heeft bijgedragen. De creatie van confrontaties lag ten grondslag aan het spektakelactivisme in deze netwerken. De rellen van mei 2012 zijn maar één voorbeeld. Meestal werden tegenstanders en moslims met andere overtuigingen tot een publiek debat uitgedaagd. De debatten vonden weliswaar nooit

plaats, maar de discussie vooraf gaf de activisten de ruimte om zich af te zetten tegen anderen, en de ‘ware islam’ te claimen. De solidariteit met islamitische gevangenen was een belangrijk onderwerp binnen de netwerken. Activisten probeerden hulp te organiseren voor de gevangenen en hun gezinnen en observeerden de rechtszaken. Deze actievorm, *Prozessbeobachtung* (observatie van rechtszaken), heeft haar wortels bij seculiere links- en rechts-radicalen bewegingen. Sommige activistische vormen hadden als doel een eigen plek in de samenleving op te eisen, zoals de barbecues in het openbaar en het opzetten van groepen in jongeren- en buurtcentra.

Het activisme van deze drie netwerken en hun aanhangers uitte zich in verschillende vormen van *counter-conduct*. Millatu Ibrahim/Tauhid Germany trokken zich bewust terug en benadrukten de *al-wala‘ wa’l-bara‘* vooral in de omgang met de niet-islamitische samenleving en met moslims die niet hun ideeën volgden. In tegenstelling tot Millatu Ibrahim/Tauhid Germany bleven de netwerken van Pierre Vogel en Die Wahre Religion open en toegankelijk want hun begrip van *da‘wa* maakte het contact met niet- en andersgelovigen noodzakelijk.

Deel V

Slot - activistische *daw‘a* in verzet

Door middel van hun verzet tegen de regulering van moslims, zoals die wordt gepropageerd door de overheid en in de media, probeerden de *da‘wa*-activisten alternatieve manieren van leven en alternatieve antwoorden op de vraag ‘wie hoor ik te zijn?’ in de praktijk te brengen. De media waren daarbij cruciaal; diverse acties die uitgebreid in de media zijn verschenen, hebben een iconische status van heldhaftigheid en standvastigheid verkregen en met name Sharia4Belgium groeide door alle aandacht, die het netwerk vaak groter leek te maken dan het eigenlijk was. De media kunnen natuurlijk moeilijk zwijgen over de acties van Sharia4Belgium en andere netwerken; het is immers hun taak om te berichten over maatschappelijke fenomenen. Het spektakel van Sharia4Belgium kreeg het gros van de aandacht en dat spektakel bepaalde ook deels de toon van de aandacht. Tegelijkertijd konden de media met negatieve aandacht zowel beperkend werken als activerend, doordat er meestal vrij snel een tegenreactie kwam via de eigen mediakanalen van de activisten.

In alle drie de landen kent het beleid zowel een repressieve als preventieve kant. Politie, inlichtingen- en veiligheidsdiensten monitoren de activisten en grijpen in, zoals bijvoorbeeld bij de rellen in Duitsland, de Hondius-casus in Nederland en de rellen in Antwerpen en Brussel in 2012. Daarnaast is er een uitgebreid preventieapparaat. Zowel de preventieve als de repressieve kant werkt samen met islamitische organisaties vanuit het idee dat het noodzakelijk is om vertrouwen op te bouwen, snel te kunnen

signaleren en indien nodig in te grijpen. Repressie en preventie gaan echter niet altijd goed samen en beide kunnen ertoe leiden dat activisten afhaken, maar ze kunnen activisten ook bestendigen in hun opvattingen en praktijken. Daarbij vormt het overheidsbeleid, en zeker iedere schijn van het meten met twee maten, de voeding voor de ideologische boodschap van de activisten: zowel in inhoud als in praktijk. Het gaat daarbij om het binnenlandse beleid ten aanzien van integratie en anti-radicalisering, maar ook om internationale politiek. De interventies van de VS en Europese landen in landen van moslims (Afghanistan, Jemen, Irak, Somalië) vormen een voortdurende bron van inspiratie, propaganda en mobilisatie van de *da’wa* activisten. Zij bekritisieren de rol van het Westen dat ondemocratische regimes ondersteunt, democratie zou gebruiken als excuus om de eigen invloed uit te breiden en onschuldige burgers doodt. De activisten bekritisieren eveneens de regimes in het Midden-Oosten vanwege hun medeplichtigheid aan die interventies.

Het islamitische veld keerde zich sterk tegen met name Sharia4Belgium en langzaam maar zeker ook tegen de Syriëgangers. Tegelijkertijd wilden sommige voorlieden binnen de moslimgemeenschappen ook afstand houden van de overheid, die men niet vertrouwdde en verweet mee te werken aan islamofobie. Dat gaf de activistische *da’wa*-netwerken weer de mogelijkheid om zich te presenteren als een voorhoede van ‘ware’ moslims. Deze dilemma’s en paradoxen vormden de context waarin de activisten zich voortdurend (her)positioneerden in relatie tot de media, overheid en het islamitische veld. Uit onze analyses in de voorgaande delen kunnen we vier verschillende positioneringen afleiden: verwerpen, omkeren, accommoderen en ontwijken. Het was de invulling van de islam, zowel in het verzet tegen iets als in de zelfregulering van mensen, die activisten zin gaf en een doel. Het zorgde in sommige gevallen voor het noodzakelijke kader en programma om een leven dat de activisten beschouwden als zondig vaarwel te zeggen en zich te gaan vormen als vrome moslim, strijder en helper van de moslimgemeenschap. Maar de concrete invulling was altijd mede afhankelijk van de politieke omgeving. De activisten proberen zowel in hun dagelijks leven als in hun manifestaties de *bara’* na te leven en uit te dragen en ook anderen daarin te ondersteunen. Daarbij spelen emoties ook een rol. Activisten kunnen als het ware meegezogen worden in confrontaties waarbij allerlei gevoelens ontstaan. Activisten hoeven niet exact dezelfde ideologie of overtuigingen te aanvaarden, maar delen en vormen hun ideeën over de campagne en eigenen zich deze toe. Het is een interactief proces van subjectivering en delen, in de loop waarvan de activisten een eigen interpretatie aan de *action frames* geven, als uitdrukking van hun eigen individuele subjectiviteit. Dit betekent dat *counter-conducts* kunnen verschijnen in de gedaante van verschillende handelingen, emoties en stijlen en gepaard met uiteenlopende frames, zelfs binnen één praktijk van verzet.

Het vertrek van grote aantallen *da‘wa*-activisten naar Syrië (hoewel niet alle activisten naar Syrië zijn vertrokken en niet alle Syriëgangers deel uitmaken van de hier besproken netwerken) heeft een grote verandering ingeluid in de sociale en politieke context van de activisten en in hun *da‘wa*. De focus bij de overheid en in de media kwam nog meer op het aspect van veiligheid te liggen, de relatie met andere islamitische activisten en opinieleiders werd nog meer gespannen en, zeker in Nederland, alle acties waren goed voor uitgebreide media-aandacht en personen die zich opstelden als spreekbuizen hadden de toegang tot de media snel gevonden. Waar de Syriëgangers door hun tegenstanders nogal eens als idioten, hooligans en als gevaar voor de samenleving werden verbeeld, laten de boodschappen van de Syriëgangers uit de activistische *da‘wa* juist een beeld zien van harmonie, heldendom, opoffering, toewijding en geluk. Dat neemt niet weg dat er ook mensen gedesillustioneerd terugkeren uit Syrië. In termen van *counter-conduct* is het vertrek naar Syrië enerzijds een ‘stemmen met de voeten’ tegen de regulering van het gedrag van moslims, en anderzijds de meest drastische stap om een alternatieve regulering te zoeken en zelfregulering in praktijk te brengen.

De activistische *da‘wa* in België, Nederland en Duitsland mag dan zeer klein zijn, ze vormt een voortdurende uitdaging voor media, overheid en het islamitische veld in deze landen. Met hun keuze voor alternatieve ethische principes in hun eigen persoonlijke leven, het beschermen en afschermen van de privésfeer tegen inbreuk die men ervaart door het islamdebat, media en overheidsoptreden, verzetten de activisten zich tegen ideeën over een goed en rechtvaardig leven, zoals die door outsiders worden opgelegd. Hun optreden in de publieke ruimte en de reactie van met name de overheid op dat optreden, maar ook op hun activiteiten in de privésfeer (die door het overheidsoptreden uit de privésfeer geraken), leggen spanningen bloot die breder leven in de verschillende samenlevingen. Denk hierbij aan: wantrouwen tegen de overheid, islamofobie, de positie van de gevestigde moslimorganisaties, de positie van religie en militant-politieke vormen van religie in het publieke domein, het idee dat de vrijheid van meningsuiting voor moslims beperkt is, internationale militaire interventies, enzovoorts. Dat de *da‘wa*-activisten een voortdurende uitdaging vormden voor de overheid wil niet zeggen dat de inhoud van de boodschap van bijvoorbeeld Sharia4Belgium serieus genomen werd door buitenstaanders. De kritiek die zij leverden op islamofobe tendensen in het debat over de islam en op de internationale politiek van het westen, leidde eigenlijk nergens tot een serieuze reflectie op die kwesties, wellicht mede doordat hun categorisering als ‘radicaal’ afleidde van de inhoud van de boodschap. Omdat media en het optreden van de overheid het activisme echter niet alleen beperkten maar ook stimuleerden, hebben ook zij niet de volledige controle over activistische *da‘wa*-netwerken waardoor de *da‘wa*-activisten toch een voortdurende uitdaging bleven.

Summary

Part I – Perspective and Reflection

On March 31, 2010 Sharia4Belgium activists disrupted a lecture which was being given by the Dutch author, Benno Barnard, at the University of Antwerp. This marked the start of a series of actions carried out by this group, led by Abu Imran, which claimed as its goal the implementation of Sharia in Belgium. The disruption of the debate attracted a lot of attention and was, in part, responsible for the reputation that Sharia4Belgium had which extended way beyond any national borders. Contemporaneously three other networks emerged, two in Germany: Die Wahre Religion and Millatu Ibrahim, and one in the Netherlands: Street Dawah. A fourth network, the Team Free Saddik / Behind Bars, which focused on actions demonstrating solidarity with political prisoners already existed in the Netherlands. All four networks have much in common; their member activists usually knew one another, they adhered to more or less the same ideology, and the style of their performance, which we summarize under the term activist *da'wa* (mission) was very similar. Salafist networks in the past had usually performed *da'wa* within mosques, but these *da'wa* activists came out of seclusion and disseminated their message in public. This was not entirely unique though: initiatives like this had occurred in the Netherlands and Belgium before, but had usually been limited to a few events (like Queen's Day) or were actions like those recently introduced by another organization (Waaromislam in the Netherlands) which did not engage with the public and/or the state in any type of confrontational way.

In this report we analyze the sort of activism employed by Sharia4Belgium, Sharia4Holland, Die Wahre Religion, the Pierre-Vogel network, Millatu Ibrahim (and its successor Tauhid Germany), Behind Bars and Street Dawah. The central question we ask here is how the activism of the *da'wa* networks during the period 2009-2013 interact with the practices of the government and media.

In analyzing the activist *da'wa* networks we treat their activism as a particular mode of resistance which we term counter-conduct. This type of activism is not only about activities that are directly aimed at protesting against the state and its regulation of Muslims, but also about activities that engender an alternative regulation and self-regulation. Counter-conduct is not just about activism against something, but also involves the creation of one's 'own' space, a space in which people can regulate themselves free from government interference, media interference and the insults of Islam, and in which the individual can work on self-realization, determining this in their own terms. Counter-conduct is therefore also an attempt to create alternative ways of living and alternative answers to the question 'who am I supposed to be?' In the case of the *da'wa* activists, achieving self-realization and piety through *da'wa* is based on a particular reading of Islam and the activists attempt to convince people that this alternative is more just

and satisfying than the models proclaimed by the state, opinion leaders and other Muslims. It is precisely the dual nature of counter-conduct (resisting and seeking an alternative and the interaction between both) that distinguishes it from other forms of resistance. Counter-conduct, therefore, also includes the formation of the self, a self based on ideas about a good, virtuous life and bringing those ideas into practice. At the same time, of course, these alternatives may go against the trends in policies and debates that emphasize the importance of secular values and freedoms, sexual freedoms and loyalty to the nation state.

In the case of the present networks practice *da'wa* as counter-conduct also translates into a specific form of protest we call spectacle activism. This is a form of protest in which not only content, but also visual and auditory forms create a situation which a third party is almost bound to respond to. Through spectacle activism *da'wa* activists create an oppositional argument: they express grievances and objections - in both form and content - at a given situation. In this case, it is also about creating media-shows or media events: forms of verbal rhetoric that combine content, auditory and visual forms, with the aim of criticizing and producing controversies that reach the media.

In sum, we analyze the nature of the *da'wa* networks activism and, in particular, how it develops in a continuous interaction between the networks, the media and the government. More concretely we investigate the following themes and questions:

1. Ideological cleavages and dynamics: What do the protests focus on and what are the answers provided by the activists? Protests do not fall from the sky. There are always one or more concrete reasons, certain things are magnified and others remain un- or under-exposed. Against what and whom are the actions of *da'wa* activist networks directed? In addition, protests always have a theatrical side: activists focus on a specific audience and adapt to it by adjusting the content and style of the message. Furthermore, what alternative ideals and views are they bringing to the fore? How do they respond to opponents and what is reaction do these activists stimulate?

2. Alternative knowledge and knowledge channels: How do activists support their claims? What are their knowledge channels? The former theme usually relates to the substantive claims the activists make; here the focus is on particular types of knowledge, rationalizations and legitimations. But how do activists counter the rationality and legitimacy of their opponents? How do their opponents react and how, in turn, do the activists react to that?

3. *Repertoires of activism:* What kind of techniques and practices are used: demonstrations, disturbances, public sermons, slogans, flag-waving, clothing, etc.? How do these techniques relate to the claims made by opponents? How do they create a spectacle? What are the reactions of opponents to this repertoire and how do activists, in turn, react to that?

4. *Subjectivity:* Whereas the government aims to produce integrated (liberal) Muslims and categorizes groups outside this definition as 'radical', 'jihadist' or 'terrorist', the activists oppose the imposition of such categories and strive for alternative ways of being and of regulating the self. But what concepts of self and identity are hidden behind the various aspects of activism and how do these forms of protest engender new identities and subjectivities through their interaction with media and government? How do the parties resist - either explicitly in their views, or implicitly – the categories that are imposed on them, such as 'radical' and 'terrorist' and what kind of alternative concepts of self, identity and subjectivity are proposed by the activists and how do they implement such concepts in their daily lives?

By analyzing the themes mentioned above we will try to explain how activists and opponents react to each other within the same political and social context, and how activists themselves give meaning to the political context and fashion themselves as subjects who oppose the dominant regulation of Muslims.

Our fieldwork consists of interviews, offline and online observations, Facebook discussions and chats, and numerous informal conversations with activists and other stakeholders. Many activists during our investigation, which began in 2012, left for Syria. This development brought about its own dynamics and resulted in the activists increasingly becoming the subject of discussions about the safety of government intervention. Our strategy to be present where the activists are as often as we can (but with mixed results in the three countries) and to maintain friendly but business-like contacts has yielded a lot, but has also meant that the researchers in an awkward tension with many methodological, ethical and strategic issues.

Part II

Belgium – The Activism of Sharia4Belgium

In the relatively short time that Sharia4Belgium was active after March 2010, it was able to generate enormous attention from media, politicians, security services and policy-makers. The activists wanted this attention, but it has ultimately had a destructive effect on the group. In a context of increasing pressure the majority of activists left Belgium to join in the struggle against the regime of al-Assad, whilst others were arrested and indicted or gave up their activism. In this report, we describe the nature of the activism of Sharia4Belgium, which was mainly characterized by spectacle activism through which 'image events'

were created. The group received strong counter-reactions, which they interpreted as confirming their own views. The activists tried to claim their own space, by practicing their Islam, or engaging in public *da'wa* actions (including disturbances, demonstrations and provocative readings) or by doing *Hijrah* (migration to an 'Islamic' country). They tried to regulate their own lives through an alternative system which they set up themselves in opposition to the hegemonic norms of the society which they regarded as oppressive and hypocritical. The activists called for Sharia and idealized the Islamic state; at the same time the claims for, and the maintenance of, their own space was very difficult. One of the problems facing the activists was how to define this space of their own. Furthermore, due to the growing attention that the group attracted from media and security services, an internal culture of control and distrust emerged which eventually led to the group falling apart. The group finally disbanded with the majority leaving for Syria, or any other Muslim country; others were arrested or relinquished their activism completely. The name Sharia4Belgium, however, remains and speaks to the imagination of public, activists and security forces. Whilst Sharia4Belgium may officially no longer exist, the legacy of the group is a specific type of activism whose content and form may inspire a new generation of activists.

Part III

The Netherlands – The Activism of Team Free Saddik / Behind Bars, Street Dawah and Sharia4Holland

The emergence of the *da'wa* activist networks in the Netherlands was the result of a complex interplay between personal factors, the counter-radicalization and integration policies, media attention and developments within the Muslim communities. This did not lead to the creation of strong and tightly run organizations, but to loose associations of friends, relatives and acquaintances who found each other in a shared ideology, camaraderie and brotherhood and in the ways they responded to specific issues. In the case of The Hague network, the War on Terror was brought close to home and subsequently rendered concrete and tangible through the arrests and incarceration of several of their friends. This experience led to the formation of Free Saddik and Behind Bars, groups formed in support of the prisoners.

Behind Bars / Team Free Saddik and Street Dawah received much less attention from policy makers and media than Sharia4Belgium and Sharia4Holland did, whose rapid rise and reputation were partly caused by reactions from politicians and media. This also meant that Sharia4Holland and Sharia4Belgium received a lot of harsh criticism from Muslims too, criticism which was later extended to other networks after discussions about Belgian and Dutch fighters in the Syrian Civil War gained steam.

In the midst of the debate about Islam, and later on about the Dutch fighters in Syria, the activists presented themselves (as a response to that debate) as fighters defending Muslims in a war against Islam conducted by the West. On the one hand they tried to shield their own environment from undesirable influences and focus on life as a devout Muslim, and on the other hand they sought to change that environment through their activism. Because of this lifestyle, some politicians and opinion makers claimed that Muslim practices and presence conflicted with so-called Dutch values, integration and anti-radicalization. The Muslim lifestyle was, therefore, already political. But activists challenged and re-appropriated the definitions and policies which were imposed on them. They did this partly by ignoring the definitions and by opposing them in public, for example, in the case of the imminent ban of the face-veil. The activists began using their own channels to collect and disseminate knowledge to a wider audience. The Hague activists continually negotiated what would be an effective method of activism and what would not. The outcome was partly determined by their perception of the socio-political environment. Although they identified that a battle against Islam was ongoing, they thought its intensity was not the same everywhere and adjusted their mode of activism accordingly.

The investigation into the *da'wa* activism makes clear how collective identity and subjectivity emerged through a specific dimension of the life of *da'wa* activists (leisure), which developed into a protest against what they perceived of as the unjust treatment of Muslims. In that protest, the activists played a major role through their use of symbols such as the Islamic seal flag and by framing the police intervention at 'Hondius' as part of the war against Islam itself. The logic of their protest was thus also determined by the police action itself and because of the police perception of them as 'radical', 'causing nuisance' and as potential recruiters for the war in Syria. Through this perception police intervention was made possible and appeared legitimate and also attracted media attention. The police intervention also strengthened the activism as well as the 'radicalization' framework within which the media paid attention to them. As such the Hondius case created a strong collective identity; a process which none of the involved parties had complete control over. The cases of 'Hondius' and Abu Muhammad make clear that the activists were not just revolting against something or mobilizing people for that opposition. It was also about creating an alternative subjectivity, one that differs from what is accepted and considered 'normal' within the dominant policies and debates. For the activists these alternative rules offered 'real' freedom and redemption in the here and now as well as in the hereafter.

Part IV

Germany – The Activism of Millatu Ibrahim / Tauhid Germany, Die Wahre Religion and the Pierre Vogel Network

In 2014 three *da'wa* networks dominated the public *da'wa* activism in Germany: the networks of Tauhid Germany (former Millatu Ibrahim), Die Wahre Religion and the Pierre Vogel network. By the end of 2010, the environment of the *da'wa* scene had changed dramatically, caused in part by anti-Islamic activism and the local resistance against Salafist centers, and exacerbated by the repressive measures of the government. The riots on May 1 and 5, 2012 in Bonn and Solingen, which saw two policemen seriously injured by knife wounds, were the founding moments and also marked the end of Millatu Ibrahim as the network was banned in late May. At the end of 2013, the *da'wa* activists became stronger again, especially with the return of Pierre Vogel from Egypt. The different German networks overlapped and solidarity only really existed under pressure from outside forces. There were strong internal divisions and fragmentation along ideological lines, for example, when methods of dealing with non-Islamic society in practice were discussed.

Since the end of 2012 Die Wahre Religion has maintained the longest *da'wa* campaign to date: *LIES!* (READ!), a campaign in which activists in several cities in Germany distributed free copies of the Quran. This campaign was mainly organized locally via Facebook and Twitter and offered tools for activists from diverse Islamic trends. The campaign was shaped by the logic of connective action as opposed to collective action. The spectacle activism in these networks consisted mainly of the creation of confrontations; the riots of May 2012 are just one example. Usually opponents were challenged to a public debate. Although these debates did not take place, the prior discussion gave the activists the opportunity to react against others, and to claim the 'true Islam'. Solidarity with Muslim prisoners was an important topic within the networks. Activists tried to organize support for the prisoners and their families, and attended court proceedings. This form of action, *Prozessbeobachtung*, has its roots in secular left and radical right-wing movements. As occurred in the Belgian and Dutch cases, some forms of activism were aimed at creating and securing a place of their own in society by organizing public barbecues and setting up groups in youth and community centers.

The activism of these three networks and their supporters expressed itself in various forms of counter-conduct. Millatu Ibrahim / Tauhid Germany withdrew and stressed the *al-wala' wa'l-bara'* especially in dealing with the non-Muslim society and Muslims who did not follow their ideas. In contrast, the networks of Pierre Vogel and Die Wahre Religion remained open and accessible as their understanding of *da'wa* made contact with non-believers necessary.

Part V

Conclusion – The Resistance of Activist *Da'wa*

Through their opposition to the regulation of Muslims, such as that promoted and implemented by the government and the media, *da'wa* activists proposed alternative ways of life and alternative answers to the question 'who am I supposed to be?'. The media have been crucial to the rise of this activism; several actions which were published extensively in the media, have now acquired an iconic status of heroism and steadfastness. The size of the Sharia4Belgium network, in particular, was hugely inflated by all the attention it was given, to such an extent that the network often appeared much larger than it actually was. The media, of course, cannot remain silent about the actions of Sharia4Belgium and other networks, it is their job to report social phenomena. In the Netherlands and Belgium, however, it was the spectacle of Sharia4Belgium that received most of the attention and that also in part determined the tenor of the attention. The attention of the media was constricted the activists by publishing private details about their lives but also incited them to action, for example, by provoking a reaction against media attention by the activists using their own media channels.

In all three countries the government policies have had a preventive as well as a repressive side. The police intelligence and security services monitored the activists and intervened, for example during the riots in Germany, the Hondius-case in the Netherlands and the riots in Antwerp and Brussels in 2012. In addition, there is also an extensive prevention apparatus. Both prevention and repression work in cooperation with Muslim organizations based upon the idea that it is necessary to build trust, to quickly identify so-called radicals and to intervene if necessary. However, repression and prevention do not always go well together; whilst it can sometimes cause activists to drop out, it can also encourage them to firm up their beliefs and practices. Thus, government policy may restrain the activists but may also provide incentives (and certainly in the case of any appearance of double standards being applied) for the activists to develop their ideology. Also Western military interventions triggered, inspired and mobilized the activists. They accused the West of supporting the authoritarian regimes in the Middle East, trying to implement democracy in Muslim countries only to expand their own influence and killing innocent civilians. Furthermore they accused Muslim leaders of being complicit in the interventions.

The Islamic communities reacted strongly against Sharia4Belgium in particular and later also against the Dutch and Belgian fighters in the Syrian Civil War. In their critique some of the Muslim spokesmen tie in (but do not necessarily agree) with government policies and the debates about Islam. This gave the *da'wa* activist networks a renewed opportunity to present themselves as the vanguard of 'true' Muslims.

These dilemmas and paradoxes of media, government and the Islamic communities constituted the context in which the activists constantly (re) positioned themselves in relation to the media, government and the Islamic communities. Drawing upon the analysis made in the previous sections, four different, but not mutually exclusive positionings can be distinguished: reject, reverse, accommodate and evade. It was their interpretation of Islam, both in opposition to the governments and Islam debates as well as the creation of an alternative form of self-regulation that gave activists sense and purpose. In some cases this resulted in the creation of a necessary framework and program to say goodbye to a life that some activists regarded as sinful and instead to fashion oneself as a devout Muslim, warrior and supporter of the Muslim community. But the concrete implementation was always dependent upon how they understood the political environment too. The activists tried, both in their daily lives and in their manifestations, to practice enmity towards unbelief and called upon others to do the same. This did not mean that all activists followed the exact same ideology or belief system, but they did share and form their own ideas about campaigning and appropriated the ideas of others. This is an interactive process of subjectification and of establishing a strong identity, during which the activists give their own interpretation to the framing of particular actions, as an expression of their own individual subjectivity. This means that counter-conduct appears in the guise of different actions, different styles and different meanings, even within a similar practice of resistance.

The departure of large numbers of *da'wa* activists to Syria ushered in a major change in the social and political context of the activists and their *da'wa*. The government and the media focused even more sharply on the aspect of security, the relationship with other Muslim activists and opinion leaders became even tenser, and especially in the Netherlands, all the actions by the activists resulted in extensive media attention. Where the Dutch fighters in the Syrian Civil War were once portrayed by their opponents as idiots and hooligans, and as a threat to society, the image of the Dutch fighters in the Syrian Civil War disseminated by the *da'wa* activist was one of harmony, heroism, sacrifice, devotion and happiness. Notwithstanding that image, several people returned from Syria disillusioned. In terms of counter-conduct, leaving for Syria is an example of people "voting with their feet" against the regulation of the behavior of Muslims in Belgium, the Netherlands or Germany and the most drastic step in the search to find an alternative system of regulation and self-regulation.

The *da'wa* activists in Belgium, the Netherlands and Germany were very small in number, but they were a constant challenge for media, government and the Islamic communities nevertheless. With their choice of an alternative system of ethical principles governing their own personal lives, protecting and shielding the private sphere against infringement (caused in the activists' perception by the debate on Islam, media

and government action), they resist any ideas about what a good and righteous life is which are imposed upon them by outsiders. Their actions in the public space and the reaction of the government in particular to those actions, rendered visible the tensions that already existed in these societies such as: distrust of the government, Islamophobia, the position of the established Muslim organizations, the position of religion and militant-political forms of religion in the public domain, the idea that freedom of speech for Muslims is limited, international military interventions, and so on. That *da'wa* activists constituted an ongoing challenge for the government did not mean, however, that the content of the message was taken seriously by outsiders. Their critique, for example, about Islamophobic trends in the debate on Islam and about the geo-politics of the West, did not lead to any serious reflection on those issues, perhaps partly because their categorization as "radical" distracted society from the content of the message and rendered their activism as something deviant and pathological. However, as media and government action not only limit the *da'wa* activists but simultaneously enable them, these agencies do not have full control over *da'wa* activist networks and the networks remain a challenge.

Over de auteurs

Dr. Martijn de Koning is antropoloog en werkzaam als post-doc aan de Afdeling Sociologie en Antropologie van de Universiteit van Amsterdam waar hij verbonden is aan het programma *Forces that bind or divide? Muslim interventions in the public realm 1989-2016*. Daarnaast is hij docent en onderzoeker aan de afdeling Islamstudies van de Radboud Universiteit Nijmegen. In 2008 promoveerde hij aan de Vrije Universiteit over religieuze identiteit en beleving van Marokkaans-Nederlandse jongeren uit Gouda. Hij publiceert over activisme onder moslims, salafistische moslims in Nederland, islamofobie en het beleid aangaande moslims en islam. Hij houdt een eigen weblog bij: Closer (<http://religionresearch.org/closer>). E-mail: m.dekoning@ftr.ru.nl

Dr. Ineke Roex is antropoloog en werkzaam als onderzoeker en docent aan de Afdeling Politicologie van de Universiteit van Amsterdam. Ze publiceert over moslimactivisme, moslimorganisaties en anti-radicaliseringsbeleid in Nederland en België. Ze promoveerde in 2013 op een onderzoek naar de salafi-beweging. Dit resulteerde in het boek *Leven als de profeet in Nederland. Over de salafi-beweging en democratie*. Amsterdam University Press. E-mail: k.m.h.d.roex@uva.nl

Dr. Carmen Becker is als religiewetenschapper verbonden aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Zij studeerde politicologie en islam studies in Tübingen, Damascus en Berlijn. In 2013 promoveerde zij aan de Radboud Universiteit Nijmegen over de religieuze praktijken van salafistische moslims in Duitsland en Nederland op internet. Zij werkt tegenwoordig als docent onder andere aan de Rijksuniversiteit Groningen. E-mail: c.becker@ftr.ru.nl

Pim Aarns, MA heeft zich in zijn master Islamstudies aan de Radboud Universiteit verdiept in islamitisch activisme in Nederland en België. Hij schreef zijn masterscriptie over het spektakelactivisme en de da'wa van Sharia4Belgium. Hij is eindredacteur bij het tijdschrift ZemZem. E-mail: pimaarns@hotmail.com

